

(96) 520

I

C. CORNELII

T A C I T I

O P E R A

EX RECENSIONE

JOH. AUGUSTI ERNESTI.

DENUO CURAVIT

JER. JAC. OBERLINUS,

ARGENTORATENSIS,

INSTIT. LITTER. FRANCICI SOCIUS.

TOMI POSTERIORIS

t2

PARS PRIMA.

p2

OXONII,

E PRELO BARTLETT ET NEWMAN;

(NUPERRIME COLLINGWOOD ET SOCIORUM;)

Veneunt apud J. COOKE, J. PARKER, et ROBERTUM BLISS; LONDINI, apud

R. BALDWIN, R. PRIESTLEY, R. FAULDER, WHITE et COCHRANE,

F. C. et J. RIVINGTON, J. CUTHELL, et T. TURNER;

et CANTABRIGIÆ, apud J. DEIGHTON.

MDCCCXIII.

1113/107

T H E I B A T

A D A P T

PA
6705

A2

1813

t.2

pt. 1

C. CORNELII
T A C I T I
O P E R A.

—
TOM. II. P. I.
—

PRÆFATIO.

PAUCULA sunt, quæ dictis in fronte Voluminis prioris adjicienda videntur. Spectant potissimum ad *Germaniam Taciti*. Scilicet statim notandum, præter codices manu exaratos, quorum antehac mentio facta, Paullum Danielem Longolium, cujus commentarios in Tacitum amplos et eruditos excerptos dedit Joh. Kappius in Taciti libello a. 1788. Lipsiæ forma octava edito, usum esse duobus MSS. chartaceis, quorum alterum *Hummelianum*, ab ipso Hummelio in *der neuen Bibliothek von seltenen Büchern* 1 B. p. 212. descriptum, nec multum supra typographiæ natales adscendentem, cum editione Rhagiana 4. Lipsiæ 1509. contulit; alterum ipsius *Longolii*, post incunabula typographiæ scriptum et a fine capitis octavi ad caput 43. procedentem. Dein ad veteres Germaniæ editiones quod adinet, de quibus in præfatione citata pag. LX. actum est, dubio caret, Norimbergensem, e Creussneri officina, eandem esse cum codice Artolphi, quem Rhenanus contulit, et J. E. Kappii, quem excitat frequenter Ernestius. Peccavit eo uterque, quod contra morem consuetum codicem dixere, quæ editio est typis expressa. Ita scilicet Johannes Kappius aliquoties, ut ad cap. 11 et 19. codices Kappii et Longolii, item MS. Kappii et Longolii, citat, quum editionem veterem a Kappio oblatam Ernestio et MS. sive co-

dicem Longolii nominasse deberet. Rem sic sese habere, et codicem falso sic dictum Kappii esse vera istam editionem Norimbergensem, ex notatis nostris abunde patebit. Cf. saltem c. 13 et 20. Patebit ex iisdem, hanc ipsam esse quoque eandem cum $\Psi\epsilon\upsilon\delta\omicron$ codice Artolphi. Obstare tamen loca quædam videntur, in quibus Rhenanus codici Artolphi contraria adscribit iis, quæ in ista editione comparent. Verum hic noscendum, Rhenanum in notandis variantibus locis editionis antiquæ admodum supine esse versatum, quod ex his ejus verbis ad caput 15. constat. “ Pro *ac viritim* ex priori collatione reperi scriptum in margine voluminis mei, sed litteris pene fugientibus exolescentibusque, *ac virium* sive *ec virium.*” Docent hæc, Rhenanum a. 1533. non amplius ad manum habuisse editionem istam veterem, quam cum eo communicarat a. 1519. Artolphus, sed ex hac margini exemplaris sui adlitas antehac notulas, et quidem negligenter adeo adpersas, consuluisse a. 1533. ut fugientes litteras ipse non nisi difficulter dignosceret, cujus rei specimina videbis ad cap. 1. in voce *Abnobæ.* c. 11. in *tum.* cap. 26. in *sepiant.* c. 40. in *Reudigni.* Contra editio Romana vetus differt ab ea, quam codicem Artolphi salutatur Rhenanus, etsi frequenter etiam cum Norimbergensi conspiret. Dissensus exempla dabunt c. 2. *ac nunc--tunc.* c. 3. lacuna relicta. c. 5. *perinde.* c. 10. *consoletur.* c. 11. *auspicatissimum.* c. 15. *ac viritim.* c. 19. *vocatur.* c. 20. *noscas.* c. 21. *utiliter.* c. 31. *raro.* c. 40. *Reudigni.* c. 44. *hinc vel illinc.* c. 45. *cadentis.* c. 46. *huc* etc.

Sitne codex ille, ex quo Groslotius c. 22. dedit *gens non astuta aut callida*, manu exaratus, an editio quædam vetus, hariolari mihi non licuit. Editiones

veteres, quas inspexi, constanter *nec* offerunt. Aliud quid ex vetere codice suo profert idem ad c. 34. quod cum nostris minus convenit.

Meminit porro Gebaverus in vestigiis Juris Germanici p. 920. editionis Viennensis a. 1514. excusæ forma quarta, quam et Ernestius et Bipontini editores ignorant. Error sine dubio hic hæret; Conradi Celtis editio intelligenda videtur, quæ Vindobonæ a. 1515. prodiit, memorata Panzero T. IX. v. 24.

Jam Is. Vossius ad Melam L. 3. c. 3. veterem adlegat Taciti librum, qui cap. 45. lectionis varietatem offert, in nullo nobis cognito deprehensam. Forsan idem est cum Groslotii codice, aut Fulvii Ursini, de quo videsis notata ad vitam Agricolæ c. 19.

Agricolæ vitam quod spectat, Bipontini ad cap. 3. negant a Puteolano editam. Scilicet Taciti exemplum, quod possidebant, ea carebat; in meo adest omnino, sed separatim, licet eodem anno 1497, edita.

Ad *Dialogum de Oratoribus* tres Vaticanos codices contulit Broterius, qui Lipsii diligentiam fugerant. Is enim Germaniam, Agricolam et *Dialogum* laudatum a Vaticanis afuisse scribit. *Dialogum* hunc nuperus auctoris nostri interpres Dureau de Lamalle Tacito bene vindicavit. Inter alia argumento etiam a dicendi formis Cornelio suetis, quales *famam alicui circumdare, inserere fortunæ, famæ* etc.

In Lipsii notis loca auctorum ab eo excitata studiose contuli et lectorum in gratiam adcuratius indicavi, subinde etiam errata quædam emendavi. Idem in Heinsianis præstiti, quas ex Ryckii animadversionibus aliquoties auxi. Satis enim nunc constat, apud hunc sub amici nomine Nic. Heinsium

latere, quod et Ernestio ad 4, 58. et Wopkensio ad 1, 11. visum. Unde præterea Heinsio quoque vindicanda notata ad H. 2, 74, 4. 3, 29, 3. et 34, 2. 4, 14.

Monumenti Ancyрани particulas quasdam subungere constitueram; (respice ad Præf. T. I. p. LXIX.) re probe pensitata totum illud, omissis pauculis, ex quibus nihil extricari potest, dare decrevi et succincte inlustrando variorum observatis mea interspersi.

Khunius, cujus animadversiones quasdam mantissæ insertas videbis, nostras est vir celeberrimus olim Universitatis orator et historiarum professor, qui istas aliasque exemplo, quo usus erat, Taciti ad marginem adleverat. Nonnullas quoque debeo interpreti Gallo paullo ante memorato.

Ex Thomæ Wopkensis notis varia jam dare cœperat Celeb. Wolfius. Iestas, in Actis Societatis Trajectinæ ab Henrico Joanne Arntzenio publici juris factas, non nisi sero nactus, ne qua re defraudetur criticæ artis studiosus, heic excerptas dare visum.

ADDENDA.

AD ANNALIUM L. II.

- C. 24. *Tantum illa clades — excessit*] Heinsius supplebat *alias excessit*. Ego absolute positum verbum puto. ut sæpe alibi. ut in Vita Agric. c. 42.
- Eodem elisa*] *allisa* vel *illisa*, rectius.
- c. 28. *Et qui servi e. n. reperit*] Sic et alibi. Vide c. 41. *quæque aliæ nationes*. 6, 31. 15, 59.
- c. 29. *Vocem adv. pericula poscere*] i. e. patrocinium. Sic Vel-leius 2, 66. Ciceronem *vocem publicam* adpellat. Porcius La-tro contra Catilinam c. 23. *quas non adiit Senatorum voces*?
- c. 31. *Liberi doloris*] V. Horat. Epod. 4, 10. Quinctil. Declam. 11. ab initio et 18, 2.
- c. 38. *Non enim preces sunt istuc*] Bene. Sic et 1, 42. H. 1, 84.
- c. 42. *Veniret*] Bene. sueta enal-lage.
- c. 43. *Insectandi*] Pendet ab æmu-latione.
- c. 46. *Vacuas legiones*] i. e. non plenas, ut Cæsar B. G. 3, 2. *legionem, neque eam plenissimam*. In Rob. Stephani thes. exponitur per *otiosas*. (Sic saltem, ut hoc addam, Hirtius Alex. 2. *veteranas cohortes vacuas habebant*).
- c. 47. *Visa in arduo*] Sic et 4, 47. *apertis in collibus visebantur*.
- c. 49. *Conductos—duxit*] Talis cacophonix et alibi prostant exempla. V. mox c. 62. (et 6, 22.) item Valer. Max. 6, 5, 1.
- eductos—perduxit*. Cæsar B. G. 7, 65. *pelluntur—compelluntur*. Livius 41, 20. *allatus—elatus*. Sallust. Catil. 1. *indigens— eget*. Ernestius bene defendit.
- c. 61. *Profunda altitudo*] Sic et Seneca ep. 70. Liv. 38, 23. Heges. 1, 35. Lact. 6, 4.
- c. 63. *Nam multis nationibus*] Priorem conjecturam Ernestii firmant similia loca 3, 47. 15, 1 et 29. 16, 2.
- c. 64. *Ipsorumque Regum ingenia, illi mite et amœnum, huic atrox*] Libenter, si per codices liceret, legerem *illud mite—hoc atrox*. Verum enallage est non invenusta.
- Causas bello*] Sic et 1, 27. *causam discordiæ*.
- c. 68. *In Albanos etc.*] Potius, delete *in*, legendum *ad Armenios, inde Albanos etc.* subintellecta iterum præpositione *ad*, ut et alibi. H. 1, 46. Livius 9, 15. Vell. 2, 1. Sic et alias præpositiones *de, per, in*, repetere negligit noster. Vide 3, 9. 4, 16. 6, 51. 13, 53.
- c. 69. *Digreditur*] Noli mutare. Sic et 4, 49 et 74. 12, 30. et sic ante Rhenanum 3, 67.
- c. 70. *Haud minus ira quam per metum accepta*] Sic 1, 59. *spe vel dolore accepta*. Dein 1, 7. *per ambitum et senili adoptione*. c. 11. *metu an per invidiam*. 3, 4. modo *per silentium, modo ploratibus*.
- c. 79. *Magnitudinem Imperatoris id. ingerens*] Malim cum Frein-

- shemio intelligere *Germanicum* et *magnitudinem Imp.* referre ad *ingerens* i. e. ostentans, commendando inculcans.
- c. 80. *Non ultra dubitatum*] Nullus istiusmodi dubitationi post initam jam pugnam, locus. Scribendum existimo *non ultra dimicatum.* (Præclara et mihi hæc emendatio videtur).
- c. 81. *Peti aggerem*] Cum Freinshemio iterum facio. *Peti* scilicet *agger* i. e. materia faciendi aggeris potuit, si forte impetus in expugnando castello parum procederet.

AD ANNALIUM L. III.

- c. 1. *Proxima maris*] Nil mutandum, nam eo sensu adjectiva viciniam notantia etiam cum genitivo struuntur. Sic H. 5, 16. *propiora fluminis.* et 3, 42. *per proxima litorum.* Sallust. Jug. c. 48. *Media planities deserta, præter fluminis propinqua loca.* ubi plura.
- c. 3. *Ut par mæror etc.*] Par luctus externus scilicet *esset.* Ita verbum substantivum frequens subauditur, ut 1, 7. H. 1, 5, 3, 31. 4, 18. Vita Agric. 35.
- c. 5. *Tanto plura—quanto*] Similis structura 1, 68. 4, 48. 6, 45.
- c. 6. *Idque et sibi*] Noli mutare. *Spectaculum suberat*] Sic et Cic. pro Mil. 16. Hegesipp. 1, 8. Ovid. Met. 11, 234.
- c. 11. *Cohiberet ac premeret*] Synonymia hæc est et Plinii in Paneg. c. 4.
- c. 14. *Nunquam satis credito*] Ita Livius 4, 51. 29, 37. 39, 56.
- c. 17. *Biduum super hæc imagine etc.*] Tralatitia metathesis, pro *super biduum*, plus quam biduum, hac imagine etc. ut H. 3, 19. *Utque cumulos super—incessere.* c. 26. *quæ super cuncta.* 4, 40. *tali super re.* Sic et Ann. 4, 5. *Misenum apud etc.*
- c. 19. *Is finis fuit ulciscenda G. morte*] Rectius *ulciscendæ mortis*, ut c. 43. et vulgo Neque huc recte refertur 14, 4.
- c. 20. *Excepta vulnera et—os in hostem intendit*] i. e. obvertit. Sic interpungo. (Idem a nobis factum).
- c. 22. *Vertit ac miscuit iræ et clem. signa*] Commodè *vertit* ad adcusativum refertur, nec opus absolute sumi.
- c. 24. *In Rempublicam—domi*] Sic variare orationem amat noster, nec quid mutandum. *In quæ tendi*] Rectius *quæ intendi.* ut apud Sallust. Jug. c. 104.
- Per insignem nobilitatem et eloq. præcellerat*] Lege cum Acidalio præter *i. n. et* (etiam) *eloq. p.* sed per nobilitatem intellige dignitatis splendorem, ut 6, 29. et confer 14, 19.
- c. 26. *Ac mox Atheniensibus q. i. et pl. Solon p.*] Malim *ac mox Atheniensibus* (vel potius *Atheniensium*) *quas etc.* (Facile pronomen a sequente voce absorberi potuit; ni ex more suo variare orationem voluerit noster).
- c. 29. *Qui ej. pr. occulti illuderent*] Heinsius *occulte.* Sed videsis 4, 12. 40. 67. 14, 32. Sallust. Jug. c. 61. Frontinum Strat. 2, 5, 8. Vopiscum in Aurel. c. 24.
- c. 34. *Multa duritie*] Vel *duritie* est pro *duritie* vel exponendum *multa ex duritie.*

- c. 38. *Cotye fratre interfecto*] Acute Heinsius ad Velleium 2, 129. *fraude interfecto*.
- c. 42. *Visis militibus*] Forsan *visus*.
- c. 46. *Et fugientibus consulite*] Crusius in Observat. miscellis novis legit *consistite*. Rectius Heinsii *consulite*, pro *parcite*. Sic 15, 18. collato c. 61. et H. 3, 82. item Ann. 13, 40. 14, 38. Curt. 4, 1.
- c. 47. *Omissa urbe*] Recte Freinshemius et Aurelius *omississe urbem* pro *omittere*.
- c. 52. *Ad Principem distulerant*] i. e. differentes remiserant. Sic et Livius 26, 51.
- c. 54. *Exonerari laborum meorum partem fateor*] Heinsius *parte*, *subaudito me*. Equidem malim *parte me* expressis verbis (ex quo facile potuit oriri *partem*) sed et vulgatum probum censeo. Sic H. 4, 37. *ad liberandum obsidium*.
- c. 62. *Religionem tuebantur*] forsan *religione nitebantur*, ut c. 63. et 4, 55.
- c. 65. *Ex posteritate et infamia*] i. e. infamia apud posteros. *Posteritas* pro memoria. H. 2, 53.
- c. 67. *Ausis codicillis*] *Audere codicillos* sensu prægante est *audere mittere*, ut plenius, 6, 30.
- c. 72. *Arcuerat Taurum—conferre*] Bene habet vulg. *arguerat*. ut 4, 12. *inhiare—arguerent*. 5, 8. *arguebant obtulisse*. Livius 37, 28. *juvisse—arguit*. etc.
- c. 74. *Impune traherentur*] Sallust. fragm. 4, 7. *quin socios, amicos—trahant, excidant*.

AD ANNALIUM L. IV.

- c. 2. *In ceteros metus crederetur*] Bene Savilius *crearetur*. (Cf. et c. 59. et 6, 50. 11, 8. H. 1, 20).
- c. 3. *Adulterio pellerit*] In dativo accipe *adulterio*. unde minus recte *adferitur locus* 6, 45.
- c. 4. *Quod—quæ tum Romana* etc.] i. e. ut in *his, quæ tum*. Sic et apud Cicer. N. D. 2, 9. et in Verr. 1, 46. Vide ad Divin. 2, 41. in Lect. Tullianis.
- c. 5. *Neque multo secus*] i. e. *neque multo minus*. ut alias ponitur *secus*. Terent. Andr. 3, 2, 27.
- c. 8. *Sibique et posteris conformaret*] Malim *confirmaret* i. e. *fidus amicosque redderet*. Sic 1, 71. H. 5, 4. Sallust. Jug. 45. *exercitum brevi confirmavit*.
- c. 9. *Plerisque additis*] multis, compluribus, ut 6, 22. 11, 8. H. 4, 61. Imo sic jam Nepos Timoth. 4. Cicero de Invent. 1, 36. de Offic. 1, 14. et pro Sextio c. 35.
- c. 10. *Conrupta ad scelus*] *Scelus* pro *cæde scelestâ*. sic 6, 33. 12, 47. 16, 23. etc.
- Ubi locus venef. tempusque composita sint*] Hæc enallage temporis occurrit et 14, 11.
- Ea fraude tum senem* etc.] Non necesse, cum eruditis refingi *ea fraude captum senem*. Alibi quoque *tum* ita ponitur, ut 1, 64. Post *ea fraude* facile desideratur *captum*. (Sic mecum facit Wopkens).
- c. 11. *Exitium offerret*] Sic Cic. pro S. Roscio c. 13. *mortem obtulerit*. cf. et c. 14, et pro Sextio c. 21.

- c. 12. *Ut superbam fecunditate, subnixam popularibus studiis etc.*] Placet et mihi hæc lectio, tuendæ tamen priori vide H. 1, 17. 13, 14.
- c. 17. *Mobiles adol. animos*] Conjectura Acidalii vana. Liv. 6, 34. *parvis mobili rebus animo. Subverterentur*] Enallage sue-ta.
- c. 20. *Pleraque*] pro *plerumque*, per Græcismum.
- c. 22. *Tanquam ipse somno gravis etc.*] Sat horrida ellipsis Corneliana, cui similes 1, 65. 2, 15. 3, 3. 6, 43. H. 1, 88. 2, 19. etc.
- c. 28. *Falsa exterritum*] Malim cum Mureto *falso*, ut H. 2, 8.
- c. 31. *Eluctantium verborum*] Hinc emendandus Statius Theb. 4, 790. *Et teneris meditans verba illuctantia labris, lege eluctantia.*
Ob rem judicandum] Sic Cic. in Verr. 2, 32 et 48.
- c. 34. *Sed multa cum acerbitate*] Melius *et*.
- c. 35. *Occultati et editi*] Vertranius malebat *abdit*. Hac emendatione non opus esse, recte judicat Lipsius; sed ratio, quam adlegat, non valet. Bina enim verba ejusdem rei ponit haud raro noster. H. 1, 88. *occultare et abdere pavorem.* Similia 3, 11. H. 2, 77. Germ. 22. Ita et Cicero N. D. 1, 18. de Offic. 1, 35. etc.
- c. 38. *Ut majoribus meis etc.*] Nihil mutatione opus, ab Ernestio tentata.
Multi quia diffideret] Forsan rectius, *quasi diffideret*; sed alterum, licet durius, placuisse nostro puto, quia sic etiam Sal-lust. Jug. c. 82.
- c. 40. *Ad integram consultationem*] i. e. nullis dolis aut præjudiciis corruptam. ut Sal-lust. Jug. c. 108. *Consulta sese omnia cum illo integrâ habere.*
- c. 41. *Altius metuens*] Sic 16, 29. Petron. Sat. c. 128.
Vergente jam senecta] Suspi-cor legendum *urgente*, ut Ci-cero de Sen. c. 1.
Vera potentia augere] Legen-dum cum Rhenano *vera poten-tia agere* scil. *se*, i. e. veram sibi potentiam esse, ut H. 2, 58. 5, 1. Ann. 6, 27. 2, 73. Germ. c. 46. vel cum Mureto *veram potentiam augere* scil. *se*. ut H. 3, 45.
- c. 45. *In mortem adfecit*] Sic c. 62. *in mortem adfixerat.* Cf. et 14, 8. Vell. 2, 85. Obse-queus de Prod. c. 129.
- c. 46. *Promptum libertati aut ad mortem*] Sic variare noster amat. Cf. c. 9. item 12, 55. 14, 38.
- c. 49. *Digrediebantur*] Vide no-tata ad c. 74.
- c. 51. *Præmatura montis Hæmi et sæva hiems*] Forsan legendum *præter naturam montis Hæmi.* Sic *natura montis* Liv. 38, 20 et 26. Cæsar B. G. 1, 21. Sane singularis dictio *montis hiems*.
- c. 56. *In concionem nuntiatum*] Sunt, quibus legendum videatur *in concione*, sed, utroque modo dici, liquet ex notatis ad Justinum 19, 2 et 34, 2. Lactan-tius M. Persec. c. 46. *Nuncia-tur in castra.*
- c. 57. *Cæsar in Campaniam*] De ellipsi verborum *ire, proficisci* et similium vide Dukerum ad Florum 3, 6. Acute tamen hoc loco Lipsius *uit in C.*
- c. 58. *Arto comitatu*] Sic Cic. in Verr. 4, 30. *Comitatu Regio fuit.* Contra in Catil. 3, 2. *cum magno comitatu* (ubi tamen etiam in aliis *cum* abesse Er-nestius notavit).
Quorum sermonibus levaretur] Sic et Virgil. Æn. 8, 308. Sedul. 1, 318.
- c. 60. *Diversæ insuper sol. f. or.*]

- Levi mutatione lege *his super.*
Promptior Neroni] Rectius
pronior.
- c. 61. *Nam caëpto apud Fid. etc.]*
 Transpositio necessaria non vi-
 detur; idem enim dicere volu-
 isse Tacitum existimo.
- c. 62. *In sordida mercede]* Subscri-
 bo Pichenæ emendenti, quia
 sic et 11, 6. Germ. 24. et
 Livius 21, 43.
Virile ac muliebre secus] Ele-
 gantius et certioris Latinitatis
 est *sexus*, ut 6, 12. (de voce
secus v. Charisium apud Put-
 schium p. 61.)
Ut tali sorte—miserandi etc.]
 Commodum sensum ista non
 habent, nisi mutemus hoc modo
 distinctionem: *Et illi quidem—*
ut tali sorte cruciatum effugere,
(ita) miserandi magis, quos etc.
 Forsan etiam legendum *letali*
 vel *fatali*, sed hoc minus blan-
 ditur.
- c. 65. *Querquetulanum cognomen-*
to] Rarior loquendi ratio. Am-
 mianus 15, 7. Valvomeris co-
 gnomento.
- c. 67. *Tanto occultior]* Recte sic.
 Vide notata ad 3, 29.
- Struebantur qui monerent]*
 Notabilis verbi usus cum adcu-
 sativo personæ, ut 11, 12. Sic
 et *moliri* 12, 22. Cf. et Val.
 Flaccus 1, 535.
Celeberrimo fori] Intelligo
 potius, parte fori celeberrima,
 alias dici oportuerat *cele-*
berrimo foro.
- c. 69. *Tectum et parietes circum-*
spectabantur] Acidalius mavult
suspectabantur, sed eodem sensu
 et alterum verbum usurpatur,
 ut H. 4, 8. Sallust. Jug. c. 72.
 Cic. in Pisonem c. ult.
- c. 71. *Cunctationes Principis op-*
periretur] Placet hoc mihi cum
 aliis.
- c. 74. *Non illi—degressi sunt]*
 Verbum *digredi* mutare in *de-*
gredi, nulla ratio erat. De plu-
 ribus enim una eundem in lo-
 cum abeuntibus *digredi* quoque
 dici solet itemque de uno abe-
 unte, ut 2, 69. 6, 1. 13, 18.
 H. 3, 69. Idem valet, ubi de
digressu vel abitu ex loco edi-
 tiore fit mentio, ut supra c.
 49. et 12, 30. H. 2, 100. Val.
 Flaccus 6, 754.

AD ANNALIUM L. V.

- c. 10. *Inanium spe]* *Inania* apud
 Tacitum non tam potentia di-
 citur, quæ falso exspectatur,
 quam quæ inani constat pom-
 pa, magis specie quam re atque
 vi notabilis sit, 4, 41. 15, 31.
 Cum itaque *inania* ejusmodi
 jam haberet hic Drusus potius
 quam speraret, malim cum
 Heinsio legere *inanium specie*.

AD ANNALIUM L. VI.

- c. 1. *Saxa rursum et solitudinem*
maris] Capreas insulam ita vo-
 cat, ubi non ita ut in continenti
 ab hominibus frequentari Cæsar
 potuit.
- c. 3. *Lat. Latiarem ingressus est]*
 Malim cum Lipsio *adgressus*
est.
- c. 5. *In crimen duceretur]* Sallust.
 Jug. c. 85. *in conscientiam du-*
ceret.
- c. 6. *In supplicium verterent]* i. e.
 vertebantur, cedebant. Frustra
 ergo Ren. Vallinus ad Boeth.
 Cons. 4. met. 2. *emaculandum*
 putat *ipse quoque in supplicium*

- verterat, quia de solo Tiberio sermo.
- Firmare solitus est*] Sic et c. 28. et H. 2, 5.
- c. 9. *Seu composuerat*] Forsan ab auctore scriptum erat, quod *composuerat*. Ad H. 1, 18. *seu* est pro *seu* quod. hoc loco autem durior est illa dicendi ratio.
- c. 10. *Sua exempla*] Sic et Livius 7, 38. 29, 27. Ovid. Am. 1, 4. 46. Seneca Herc. fur. 735. Cf. Gron, ad 13, 16.
- Quod Praefectus urbi recens continuam* etc.] *Recens* ad *continuum* referendum (quod et Bipontinis visum et mihi) *nam antea in tempus deligebatur*. Tentabam alioquin *gerens cont. potestatem*. Mallet de reliquo *Praefectus urbis*.
- c. 12. *Quantum potuissent*] Enallage satis trita.
- c. 13. *Neque segnius*] i. e. minus acriter, minus sedulo, ut 11, 15. Cf. Arntzenius ad Victorem in Cæsar. 40, 20.
- c. 15. *Offensiones ob Remp. captas*] Bene sic, ut c. 30. *adfinitatem sibi captam*. 12, 10. *captam amicitiam*. H. 4, 61. *capta arma*.
- c. 16. *Et concedente*] Subaudi illo, ut 1, 5. 3, 33. 14, 53.
- c. 17. *Famam præceps dabat*] *In præceps* noster mox c. 49. et 4, 22. Sed omissa præpositione et 4, 62. et apud alios, Auson. in Mosella 271. Amnianum 29, 1. Victorem in Cæs. 12.
- c. 20. *Qualem diem Tiberius induisset*] Aliquando suspicabar, *diem* ex voce præcedente natum. Verum haud dubie in verbo *induisset* è sequentibus intelligendum *habutum*, ut 4, 12. Bene hoc vidit Heinsius, qui *de die*, et Barthius, qui *in diem* rescribat, quod veritati magis propinquum.
- In hanc sententiam adlocutus*] Tali casu verbum *est* haud raro omittitur.
- c. 21. *Quantum introspiceret*] Acidalius volebat *quanto*, sed non opus. Cf. H. 2, 99. Livius 32, 5.
- Præscium periculorum et incolumem*] Acidalio placebat *sed*. Verum et sæpe adversativam significationem habet, nec sollicitandum in locis seq. 1, 13. 5, 3. 11, 23. 13, 22. H. 2, 46. 3, 19.
- c. 22. *Quam ubi elegeris*] Nil mutandum. Vide dicta ad 2, 49.
- c. 24. *Quemadmodum nurum—complevisset*] Incommode subaudieris *interfecisset*. Forsan in fine legendum *confecisset*. vel in *nurum—domumque omnem cædibus omnia compleret*. Usus is præpositionis occurrit 12, 35. item 4, 52. Sic et Sallust. Jug. 31. Liv. 22, 24.
- c. 25. *Provirixisse*] Forsan legendum *spe sustentatam primo, virixisse*. i. e. in vita mansisse. vel *vitam produxisse*.
- Æqui inpatiens*] Sic plane Statius Theb. 3, 603.
- c. 27. *Conlocavi*] Sic *ponere* pro *dicere*, adfirmare Cicero N. D. 1, 23. Pro Coelio c. 7. in Verr. 2, 38. de Fin. 2, 26.
- c. 29. *Criminum urgebatur*] Perizonius ad Sanctii Minervam 2, 3, 3. dictionem Cornelianam esse nunquam mihi persuadebit. Quin rescribamus potius *criminum vi urgebatur* vel *criminum arguebatur*. (Non video, cur non *urgere* hic sit instantius adcusare. Multa sunt apud Tacitum audacter dicta).
- Nihil huc—labefecit*] Verbum *labefecit* a transpositione viri eruditissime defendimus ad H. 1, 83.
- c. 30. *Modicus severitate*] Sic H.

- 1, 69. *inmodicus sævitia*. (Sed et Agr. 40. *cultu modicus*).
- c. 32. *Tardari metu, modo cupidine etc.*] Facile elabi potuit alterum modo, si credatur Tacitus ita scripsisse, *tardari metu modo, modo cupidine*. Sic et supra prius omissum 4, 50. et apud Liv. 26, 15. Victor. Cæs. 42, 20. item *primo* ante *mox* 1, 67. et ante *dein* 12, 64. 13, 56.
- Instituta P. resumit*] *Legesumit*, ut apud Senecam de ira 3, 8. Livium 3, 68. Vide et ad 14, 44.
- c. 33. *Datque Parthorum copias, mittit etc.*] Acuta est Ernestia conjectura. Forsan legi posset *ad Parthorumque copias mittit, qui—vel dat P. copias mittitque qui*.
- Accipere Sarmatas*] Legendum esse *accire*, dubito. *accipere* in auxilium sic etiam occurrit, 2, 40. adde quæ ad 12, 6.
- c. 34. *Disserebat*] Bene. Significat dicitabat, commemorabat, ut 1, 4. Consule etiam *mox* ad c. 49.
- c. 35. *Frontis et tergi vices*] Legendum videri posset *per fr. et t. vices*, ni potius cum Acidalio subaudiendum esset *ipsis essent*. talis ellipsis exempla asperioris extant apud Tacitum. Vide ad 1, 64. 2, 15. H. 1, 88. 2, 19. et *mox* ad c. 43.
- c. 36. *Tota mole regni*] Ita Florus 3, 5, 14.
- c. 43. *Oppressa cunct. dubitatio*] Subaudi *erat*. id Taciti stilo consuetum. Vide c. 35. et H. 2, 17.
- c. 45. *Inmittendo amore*] Sic hæc jungenda. Vide Senecam in Herc. (Ætæo 554).
- c. 46. *Inpatientia firmitudinem*] i. e. simulans, se obduruisse in patientia, ut Cic. in Verr. 5, 13. Idem pro Balbo c. 27. *in sententia firmiores*.
- c. 48. *Id quidem a lætantibus*] Si deleas *a*, dicendum erat *omnibus lætantibus*. Forsan legendum *et quidem vel idque quidem a læt*. Sed *id tantum, id ipsum* occurrit etiam 14, 6. H. 3, 63. apud Cic. de Divin. 1, 16. pro Cluentio 5. Cf. ad 16, 20.
- c. 49. *Genua advolveretur*] Sic et 1, 13. 15, 71. H. 4, 81.
- Diu ferret*] Potius *dissere-ret*, ut 4, 50. 5, 4. 12, 2. 14, 13.
- c. 51. *Transierit*] Sic *quamquam* cum subjunctivo 1, 24. 4, 24. Cic. Fam. ep. 4, 14. 13, 68.
- Tempora illi diversa etc.*] Improperie de *tempore, die, anno, ætate* dici solent, quæ conveniunt hominibus ipsis, aut rebus tunc contingentibus, ut 1, 28. 2, 40. 3, 4. Cic. pro Ligario c. 2. Durior etiam hæc locutio h. l. unde Pichenæ emendatio mihi placeret, ni constans esset scriptura librorum. plura ad Justin. 23, 4.

1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

1871
1871
1871

C. CORNELII TACITI
HISTORIARUM
LIBRI QUINQUE.

1870

1870

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. *Præfamen. Auctoris dignitas, ætas, institutum.* 2. 3. *Præsentis historiae summa capita.* 4. 5. *Status urbis, mens exercituum, habitus provinciarum, occiso Nerone. Nymphidius, imperium adfectans, oppressus.* 6. 7. *Galbam crudelitas sua, ætas, corporis forma et amicorum vitia reddunt invisum.* 8. 9. *Status Hispaniæ, Galliæ, Germanicorum exercituum, Britanniæ, Illyrici.* 10. *In Syria Muciani virtutes et vitia. Fl. Vespasiani, Judaicum bellum administrantis, animus in Galbam.* 11. *Ægypti, Africæ, Mauretaniæ, Rætiæ, Norici, Thraciæ, Italiæ status COSS. Galba et Vinio.*

12. *Deficiente superioris Germaniæ milite, Galba de adoptando Cæsare cogitat.* 13. *Vinius Othoni favet, non ita Laco et Icelus.* 14. *Galba, transactis Imperii comitiis, Pisonem eligit, hominem antiqui moris et severum, cui* 15. 16. *adoptionis causas et Imperii administrandi consilium aperit.* 17. *Pisonis inter hæc moderatio,* 18. *Adoptio in castris nuncupata,* 19. *tum in Senatu. Legati ad defectores missi.* 20. *Neronis prodigæ donationes rescissæ.*

21. *Othoni spe lapso consilium in turbido,* 22. *instigantibus libertis, servis, mathematicis;* 23. 24. *paratis jam ante militum studiis per blanditias et largitiones, oscitante ad id Præfecto.* 25. 26. *Ergo jam legiones et auxilia pro Othone.* 27. *Mox consulatus Imperator* 28. *castris Prætorianis infertur.*

29. 30. *Piso cohortem, quæ in palatio stationem agit, hortatur ad fidem.* 31. *Illa parat signa, reliquis copiis deficientibus.* 32. 33. *Plebis adulatio et levitas. Fluctuat Galba cum amicis, an occurrendum?* 34. *Præmittitur in castra Piso. Falsus de occiso Othone rumor.* 35. *Populus et Senatus Galbæ;* 36. *castra Othoni favent.* 37. 38. *Hic militum animos oratione sibi conciliat; Galbæ et Pisoni reddit infensos. Arma militi dividit.* 39. *Agitat Laco de cæde Vinii.* 40. *Galba fluctuat. Plebs nutat. Othoniani forum inrumpunt.* 41. *Galba desertus, occisus,* 42. *sic et Vinius.* 43. *Sempronii Densi fides. Piso casus,* 44. *magna Othonis lætitia. Cædium præmia poscentes jussu Vitellii postea interfecti.* 45. *Adulantur Senatus et Populus victorem Othonem, qui coercendo militum furori inpar.* 46. *hi vacationes sibi remitti petunt. Laco et Icelus cæsi.* 47. *Pisonis et T. Vinii sepultura,* 48. *elogia, testamenta.* 49. *Galbæ sepultura, ætas, nobilitas, mores, honores.*

50. Trepidam urbem novus de Vitellio nuntius exterret. Vespasianum nonnulli augurantur. 51. Initia Vitelliani motus ex bello Julii Vindicis, et secutis inde discordiis inter legiones et Gallos. 52. 53. Vitellius, suo ingenio ignavus, ad res novas stimulat a Valente et Cæcina legatis. 54. 55. Legiones utriusque Germaniæ fidem in Galbam exuunt, 56. segni spectatore Hordeonio Flacco Legato. 57. Valens Vitellium Imperatorem consalutat, magno militum studio; 58. quibus poscentibus multi cæsi. 59. Julius Civilis periculum evadit. Undique viribus auctus, 60. inter fœdas Legatorum discordias, 61. duos exercitus in Italiam mittit. 62. Torpet Vitellius; ardor et vis militum ultro Ducis munia inplet. 63. Subito furore correptus miles ab excidio Divoduri ægre temperat. Gallias terror invadit. 64. Vitellio adhærent. 65. Lugdunenses ex vetere odio milites in eversionem Viennensium impellunt; 66. isti tamen donis placantur et precibus. Valentis avaritia et libido. 67. 68. Helvetios, Vitellii Imperium abnuentes, Cæcina, belli avidus, cædit. 69. Aventicum ægre inpunitatem salutemque inpertrat. 70. In Vitellii partes transgressa Italiæ parte, Cæcina Alpes superat.

71. Otho prudenter se gerit; Mario Celso ignoscit. 72. Tigellinus infamem vitam exitu inhonesto fœdat. 73. Galvia Crispinilla cum mala Othonis fama periculo exempta. 74. Principes mutuo sibi conditiones offerunt; mox rixantes flagitia invicem objectant, et 75. insidiatores inmittunt. 76. Distractis inter utrumque exercitibus ac provinciis, bello opus. 77. Otho Imperatorem agit; honores, 78. civitatem, jura dilargitur; de celebranda Neronis memoria agit.

79. Sarmatæ Roxolani Mesiam inrumpentes cæsi. 80—82. Seditio gravis, in ipsa urbe temere orta, cum magno metu atque discrimine primorum civitatis, precibus et lacrymis Othonis componitur, qui 83. 84. milites ad concordiam et modestiam hortatur. 85. Istis compositis, omnia suspicionum et formidinis plena, præcipuo Patrum metu. 86. Prodigia Othonis cladem præsagientia. 87. Is, lustrata urbe, Narbonensem Galliam adgredi statuit et 88. cum multis nobilibus L. Vitellium æmuli fratrem secum ducit. 89. Inde varii animorum motus. 90. Commendata Patribus Republica Otho festinat ad bellum. Trachali eloquentia usus Otho, in quem studia et voces vulgi. Gesta hæc paucis mensibus,

IMP. SERV. GALBA ET T. VINIO COSS.

I NITIUM mihi operis Ser. Galba iterum, T. Vinio Consulibus erunt. Nam, post conditam urbem, septingentos et

Ser. Galba iterum, T. Vinio COSS.] Vulgo appellant T. Junium. At mihi religio non fuit sequi scripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Caelii: SER. GALBA II. T. VINIO. COSS. a quo præsertim staret Plutarchus, qui c. 27. fere hunc hominem Τίτον Ὀκίσιον, aut Ὀκίσιον appellat. Simile mendum in Suet. Aug. 27. ubi T. Junius Philopæmen, scribitur, qui ex Dione 47, 4. est

Vinius. etsi Appiani scriptura Civ. 4, 44, firmat vulgatam. Sane Junia gens nobilior, quam ut in hunc hominem conveniat: cujus pater dumtaxat ex familia Prætoria, ut Tacitus infra refert. LIPS. Bud. *Servius Galba iterum Titus Junius*. De nomine Vinii v. Casaub. ad Suet. l. c.

DCC. et XX.] Exacte si putas, XXII. reperies. LIPS. Sic (DCCXX) omnes

viginti prioris ævi annos multi auctores retulerunt, dum res A. U. Populi Rom. memorabantur pari eloquentia ac libertate. ^{822.} A. C. Postquam bellatum apud Actium, atque omnem potestatem, ^{69.} ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia cessere: simul veritas pluribus modis infracta; primum inscitia Reipublicæ ut alienæ, mox libidine adsentandi, aut rursus odio adversus dominantes: ita neutris cura posteritatis, inter infensos vel obnoxios. Sed ambitionem scriptoris facile adverseris; obtrectatio et livor pronis auribus

editi a Beroaldo ad Ryckium: unde clare patet, Beroaldum hos libros non e MS. Flor. edidisse, qui totidem literis habet *octingentos et viginti*, ut alii MSS. Reg. (Bud.) Agr. Gueff. (in quo est per numeros sic *DCCCTos et XX*) et ed. pr. At Puteol. dedit *ducentos et vig.* Beroaldi numerus forte ipse e MS. sumtus, sive ex ed. pr. sed ultimum C. vitio operarum omissum est. Res ipsa desiderat hunc, qui nunc editur, numerum. Sermo est enim de scriptoribus usque ad Galbæ imperium. ERN. Mihi si quid video, potior est Beroaldi lectio, undecunque sit orta. Opponit Tacitus tempora ante pugnam Actiacam, quibus eloquentia scriptorum viguit cum libertate, quod is prius ævum dicit, temporibus insecutis, quibus magna ingenia cessere et veritas est infracta. Restitui locum et interpunctione sensum juvi.

Atque omnem potestatem ad unum conferre] Cicero Phil. 1, 14. *ne ignorans verum iter gloria gloriosum putes plus te unum posse quam omnes.* Livius 3, 37. *licentiam suam malle, quam omnium libertatem.* Sive ab $\tau\alpha$ omnia malis. Noster A. 1, 11. *quam subjectum fortuna regendi cuncta cæcis, proinde in civitate tot illustribus viris subnixæ non ad unum omnia deferrent.* Quintilianus Inst. 6, 1, 36. *cum omnia curæ tutelæque unius innixa.* GRON. Videtur probasse lectionem MS. Bud. et cod. Danesiani *omnium potestatem*, quæ et Rhenano placebat et Ursino. Sed Ryckius et J. Gron. cupide arripuerunt scripturam MS. Flor. *omnem potentiam*, quæ et in ed. pr. reperitur: quos ego non imitor. Latinitas me impedit. Nego dici posse *omnem potentiam ad unum*, vel *aliquem conferre*, quod lege aut Scto factum. *Potestas confertur, non potentia*, quæ vi, fraude aliisque modis paratur. *Senatus, Magistratum, legum munia* vocat Ann. 1, 2. hæc est *potestas*, non *potentia*. Jus erat faciendi, quæ viderentur, h. e. *potestas*. Ipsum epitheton *omnis* potestati

convenit, non potentia. *Omnium rerum potestatem* dixit et Livius 8, 13. nec displicet mihi h. l. *omnium*. ERN. Bip. reposuere *potentiam*, quia et c. 13. legitur *potentia principatus divisa*.

Inscitia Reip. ut alienæ] h. e. cum homines suam Remp. non aliter aut melius nossent, quam alienam, propterea, quod ejus incuriosus essent, cum ad eam accedere non amplius liceret, sed unius omnia nutu et arbitrio gererentur. ERN.

Ambitionem scriptoris] Adulationem, placendi studium. Sic A. 1, 67. *Nulla ambitione*. 13, 4. *Nihil ambitioni pervium*. Et apud Justinum 12, 15. *ambitio vulgi*.

Facile adverseris] Legendum esse *averseris*, doctissimi viri statuunt. Recte. Et convenit hodie fere, *adversari* esse notam ævi, quo libri scripti, et nihil aliud quam pravam scripturam. Nempe media ætate solenne, *adversari* scribere pro *aversari*, promiscueque ista verba dicta. Et fatali quadam consensione, pluribus in locis Taciti id constanter exhibent omnes libri, ubi sensus *aversari* desiderat: unde nuper Gesnero in Thes. L. L. non videbatur admodum probabile, in omnibus his locis esse vitium scripturæ, rescribendumque *aversari*. Sed sciendum id, quod in præfatione diximus, omnes, quos habemus, MSS. Taciti libros ex uno codice fluxisse. Unde tanto magis talis consensus existere potuit. Sic H. 2, 51. optimi libri *aversam* pro *aversam* exhibent. Sed tamen sunt in his MSS. vestigia veræ scripturæ. H. 3, 25. unus Flor. *aversari*, ceteri libri omnes *adversari*. Neque vero ex ullo alio scriptore antiquo exempla ferri poterunt, ubi libri omnes ita consentirent; sed ad solum Tacitum provocatur. Contra sæpissime ostensum est, *adversari* occurrere in plurimis codd. ubi meliores libri habeant *aversari*. v. Drakenb. ad Liv. 8, 7. Schwarz. ad Plin. P. 46. Cort. ad Sall. Jug. 93. Sic Virg. Æn. 4, 106. multi scripti libri, *adverteres*

A. U. accipiuntur. quippe adulationi fœdum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Mihi Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio, nec injuria cogniti. Dignitatem nostram a Vespasiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam, non abnuerim: sed inconruptam fidem professis, nec amore quisquam et sine odio dicendus est. Quod si vita suppeditet, Principatum D. Nervæ et Imperium Trajani, uberio rem securioremque materiam, senectuti seposui: rara temporum felicitate, ubi sentire, quæ velis, et, quæ sentias, dicere licet. Opus adgredior opimum casibus, atrox præliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace sævum. Quatuor Principes ferro interempti.

pro averteret. ubi v. Heins. et Burm. Itaque credo cum eodem Drakenb. et Oudend. ad Suct. Tib. 27. esse meram corruptelam librariorum, omnibusque in locis esse rescribendum *aversari*. Ceterum quod opponitur, *pronis auribus accipere* bene convenit verbo *aversari* non *adversari*. Itaque *aversaris* correxi. ERN. Ita et Pichena, Freinsh. Brot. Lall. Contra Bip. adsentiunt Gesnero, estque constans apud nostrum dicendi forma, *adversari pro adverso animo accipere*, ut A. 1, 28. H. 1, 38. 3, 25. 4, 84. Sed et Plauto familiaris. Vide Gesn. thes. et Parei lex. Plaut.

Vespasiano inchoatam] Quomodo? quia Procurator sub illo Belgicæ? E Plinio 7, 17. id suspicere: sed suspicere tantum. imo verius id ceperis de hujus patre. Intellego ergo dignitatem ejus inchoatam a Vespasiano, quod ab eo Quæstor Senatorque factus. Lips. V. Ryckius. ERN. Hic apud Plin. commode nostrum intelligi posse docet, qui a. 805 aut etiam ante forsan natus. Sub Vespasiano XXvir factum Broterius statuit; sub Tito Tribunum mil. ac Quæstorem.

Tito auctam] Ædilitate aut Tribunatu. Lips.

Domitiano longius provectam] Quo Principe et Quindecim-vir et Prætor fuisse, ipse testatur A. 11, 11. Lips.

Professis] Cod. Agr. *professô*.

Nec amore q. et sine odio d.] Debebat esse *nec amore q. nec odio*; sed Tacitus post *nec etiam et* ponit, ut jam ad Ann. notarimus, et voluit variare orationem, quæ sane ab hac variatione durior facta est. In posteriori membro intellige *quisque*. ERN. Mur. et Acid. volebant *nec cum amore*.

D. Nervæ] Cæpit ergo scribere eo mortuo et sacro. Lips.

Uberiorem securioremque] Alter comparativus non erat in Bud. excidit etiam

e Guelf. sed ut appareat. habent enim *uberioremque*. Hunc frustra tentat Acidalius *liberorem*. notio libertatis est in *securior*. ERN.

Plenum variis casibus] Parum firma aut germana lectio. Nam Vatic. ille opt. *opus adgredior opibus casibus*, præfert: et supra adnotatum, *opimum*. Et in Romano antiquitus excuso, item legas *opimum casibus*. Censeam fuisse, *opulens casibus*. quæ vox paulo a vulgo seductor exscriptores seduxit. Lips. MS. Flor. *opibus casibus*. Guelf. *plenum variis casibus*, ut edd. vett. inde a Puteolano: sed in marg. *gravioribus opibus*. (Bud. *plenum gravioribus casibus*.) At *opimum casibus* MS. Agr. ed. pr. quod recepit Pichena. J. Fr. Gron. conjiciebat *obsitum* vel *uberrimum*: filius *copiosum*: Crusius in Probabilibus *inopinum*. Patet, locum antiquitus corruptum fuisse, et tentatas correctiones: ex quibus sane *opimum* optima, nec redolens librariorum inscitiam. Eleganter enim (ut Liv. 3, 7. *ager opimus copius*) pro *copioso*, dicitur. Sed tamen correctionem esse puto, non veram Taciti manum. Viri docti nimis adhæserunt notioni ubertatis et varietatis. At sequentia operis hujus attributa consideranti, præsertim ultimum, *ipsa etiam pace sævum*, apparebit, hic desiderari deterioris significationis adjectivum, qualia sunt sequentia omnia. An fuit *horridum*? *Casus horridos* etiam Senec. H. F. 657. vel *horribile*, ut Cicero dixit pro Sext. 24. *horribilis et gravis casus*. Melius nihil dum excogitare potui. ERN. Quum recepta lectio nitatur auctoritate Vatic. cod. et ed. Rom. nolim rejectam. Bip. recepere *inopinum*. Jac. Gron. volebat *copiosum*.

Ipsa etiam etc.] Vulgo in *ipsa*. Sed præpos. abest a Bud. Ast Agr. habet.

Quatuor Principes] Ne erres cum

Trina bella civilia, plura externa ac plerumque permixta. A. U. Prosperæ in Oriente, adversæ in Occidente res. Turbatum 822. Illyricum: Galliæ nutantes: perdomita Britannia et statim A. C. 69. missa: coortæ in nos Sarmatarum ac Suevorum gentes: nobilitatus cladibus mutuis Dacus. Mota etiam prope

ulgo, neu Pisonem inter istos cencas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam et ad hujus exitum Historiam perduxit. Piso autem, dumtaxat Cæsar, non Princeps. LIPS.

Trina bella civilia] Quæ? Othonis in Vitellium, hujus in Flavium, et L. Antonii in Domitianum, de quo Sueton. et Dio. LIPS. Trina MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Terna Agr. Plerumque permixta est eodem fere tempore gesta, ut domi et foris turbaretur Respublica. ERN. Trina recte restituere Bip. Placet.

Perdomita Britannia et statim missa] In vitio aperto et confusione locus. Quid enim illud, missa cohorte? Itane unius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Suevos bellum? Nugæ. Denique, quis hic sermonis contextus aut cohesio, missa cohorte in Suevos, Dacum cladibus involutum? qui populi sane diversi. Omnino recte correximus pridem: perdomita Britannia et statim amissa. coortæ Sarmatarum ac Suevorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus: nec exiguo ad historiam momento. Discimus scilicet, perdomitam Britanniam (quod Domitiani imperio accidit: eamque laudem Agricolaæ socero suo noster tribuit in ejus vita c. 10. Britannia situm non in comparationem curæ ingenique referam, sed quia tum primum perdomita est) et mox ignavia aut dissidio Principum in parte amissam: sive magis placet, omissam. Quod in Domitiani ultimis rebus verum censeo, externo imperio non allaborantis. Etiam Spartianus auctor c. 5. sub principia Imperii Hadriani, teneri Britanniam sub Romana ditione non potuisse. Addit c. 11. amplius, penetrasse eundem Principem in Britanniam, nec tamen totam recuperasse, sed per octoginta quinque millia passuum murum duxisse, qui Barbaros Romanosque divideret. Cujus muri mentio etiam Dioni 72, 8. in vita Commodi; Τῶν, inquit, ἐν τῇ νήσῳ Ἰθῶν (de Britannia loquitur) ὑπερβιβηκότων τὸ τεῖχος τὸ διαρίζον αὐτοὺς τε καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα. Alius ab isto murus, sive vallum potius, quod Severus Imp. duxit per millia passuum XXXV. ut Eutropius ait 8, 19. sive XXXII. ut Victor epit. 20. De quo vallo diffuse et

diserte Beda 1, 5. Aliquid etiam Windichindus Saxon. ab initio. At fons totius hujus corruptionis (varie enim interpolatus locus) a verbo coortæ ortus: quod plerumque libri scripti in medio adspirant cohortæ, cohortiri. Hinc turbellæ. LIPS. Eleganter hunc locum a Lipsio correctum fatentur omnes, nisi quod Savilius, Mercerus, Ryckius, J. Gronovius missa servari volunt: quia non amissa est Britannia, sed tantum neglecta: quod ipse sensit Lipsius; unde etiam omissa legi posse dixit, ut A. 6, 36. Armenia omissa. Sed missa idem est. quare Pichena, qui primus Lipsii correctionem recepit, hoc debebat ponere, quod omnes libri scr. et edd. habent. atque ita nos cum Ryckio et J. Gronovio fecimus. ERN.

Coortæ i. n. Sarmatarum ac Suevorum] De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Suevis, vix puto. Cattos saltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu scito, hos Suevos, non illos esse, qui in ipsa Germania, et qui vulgo noti: sed qui trans Istrum, assiti Sarmatis. Illi, inquam, ipsi, quibus Vannius a Druso Rex datus, quique inter Marisum et Cusum fluvios locati. Itaque militia plerumque sociati cum illis, A. 12, 29. Ipsi Vannio manus propria pedites, eques e Sarmatis Jazygibus erat. Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta præclare (et absque iis hærebamus:) 67, 5. Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λύγιοι Σουήθιοι τινὲς πολυμηδύντες, πρίσθεις ἔπιμψαν, αἰτοῦντες συμμαχίαν παρὰ Δομιτιανοῦ, καὶ Ἰλαθόν. . . Ἀγανακτήσαντες δ' ἐπὶ τούτῳ οἱ Σουήθιοι προσπαρίλαζον Ἰάζυγας καὶ προσπαρισκυάζοντο, ὡς καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Ἴστρον παραβησόμενοι. LIPS. Coortæ in nos MS. Flor. quod recte receptum Ryckio et J. Gron. qui inde natum putat in roxolanos, quod est in MS. Guelf. sine in in edd. Puteol. Beroald. Alc. Rhennanus delevit. Ed. pr. (et cod. Bud.) in Sarm. ERN.

Cladibus mutuis Dacus] Epitomarii de hoc bello Dacico multa: et poeta Statius Silv. 1, 1, 27. Das Cattis Dacisque fidem. Iterum: Hæc est quæ victis parcentia fœdera Cattis, Quæque suum Dacis donat clementia montem. Cur montem diserte nominat? sicut in eadem

A. U. Parthorum arma, falsi Neronis ludibrio. Jam vero Italia
 822. novis cladibus, vel post longam sæculorum seriem repetitis,
 A. C. 69. adflicta. Haustæ aut obrutæ urbes, fecundissima Campa-
 niæ ora. Urbs incendiis vastata, consumptis antiquissimis
 delubris, ipso Capitolio civium manibus incenso: pollutæ
 cærimoniæ: magna adulteria: plenum exsiliis mare: in-
 fecti cædibus scopuli. Atrocius in urbe sævitum. Nobilitas,
 opes, omissi gestique honores pro crimine, et ob virtu-

ista re Silv. 1, 1, 80. *Tu civile nefas, tu tardum in fœdera montem Longo Marte domas.* Quiane montana Dacia, et tales ibi munitiones? Apparet e Fragm. Dionis, in rebus Trajani 68, 9. *Ὁ δὲ Τραϊανὸς ὄρη τι ἰντιτυχισμίνα ἔλαβε, καὶ ἐν αὐτοῖς τὰ τε ὄπλα, καὶ μηχανήματα, καὶ τὰ αἰχμαλωτά.* Suspiciari etiam possis, in re occultius aliquid designari; *ἰνικῶς* enim et unum montem dumtaxat appellat. Aspectum igitur a poeta ad ridendam et miri stuporis superstitionem Dacorum; quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, et mons ipse sacer. Strabo 7. p. 298. *Παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὁ ἱερὸς ἀνομάζιστο Θεὸς, καὶ τὸ ὄρος ὑπεκλήθη ἱερὸν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως.* At enim de Getis hoc Strabo ita. sed tu discere, Getarum populum Dacos esse, ex Dione 51, 22. et Strabone ipso statim. Etiam Appianus in Præf. §. 4. notat, *Getas ultra Danubium a Romanis Dacos appellari.* Adde etiam Cappadocibus montem pro Deo fuisse. Tyrius Maximus Diss. 38. *Ὅρος Καππαδόκαις καὶ Θεὸς καὶ ὄρεος καὶ ἄγαλμα.* Lips. Adde eundem Stætium Theb. 1, 20. et *conjurato dejectos vertice Dacos. Mutuæ clades sunt acceptæ et illatæ.* Sed v. Burm. ad Virg. G. 2, 497. ERN. Getas a Dacis Strabo distinguit l. 7. p. 304. At nomine tenuis diversos esse, refert Plin. 4, 12. (25.)

Falsi Neronis ludibrio] Dat et accipit lucem Suetonius in extremo Nerone: *Denique cum post XX. annos, adolescens me, exstitisset quidam conditionis incertæ, qui se Neronem esse diceret: tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus et viâ redditus sit.* Post viginti annos, inquit, a morte Neronis. ergo in XIV. Consulatu Domitiani hic motus. Lips. Vide infra 2, 8. Sed bene huc J. Gronovius advocavit Lactant. Mort. Pers. c. 2. ubi luculentissime res narratur. ERN.

Post longam s. s. repetitis] Jam antiquissimo ævo sævisse Vesuvium, vel

viæ Herculanei et Pompeiorum docent, pumicosis scoris stratæ, Cf. Winckelmann in Sendschr. von den Herculaneutdeckungen. Hamilton, account of the discoveries at Pompeii.

Haustæ aut obrutæ urbes. Fecundissima] Verius distinxeris, *Haustæ aut obr. urbes fecundissima Campaniæ ora: et urbs inc. vastata.* Id enim significat, in Campania haustas aut obrutas urbes prodigiosa illa ejectione Vesuvii montis, quæ sub Tito. Qua duo oppida cum pagis multis obruta, Herculaneum et Pompeii, quin ille ipse Naturæ magnus mystes Plinius periit eodem casu. Stætius de hac re eleganter Silv. 4, 4, 81. *Mira fides! credetæ virum ventura propago, Cum segetes iterum, cum jam hæc deserta virebunt, Infra urbes populosque premi?* Tangit et Plutarehus de his, qui sero a Num. pun. c. 42. in iis, quæ Thespesio revelata, ubi *Βισβιον ὄρος* appellat: quod male interpres *Lesbium montem* vertit. At, quod in Tacito de incendiis urbis est, intellege de capitolio exusto sub Vitellio (3, 71.) et de igne triduoano, qui sub Tito. Dionem vide 65, 17. 66, 24. Lips. *Et urbs scr. et edd. Deleverat copulam Pichena. ERN. Recte. Sic et Bipont.*

Pollutæ cærimoniæ] Vestalium nempe incestis, quæ protraxit Domitianus pariter et puniit. Præter historicos Papius allusit, qui prospectantem Domitianum facit Silv. 1, 1, 35. — *an tacita vigilet face Troicus ignis, Atque exploratas jam laudet Vesta ministras.* Lips.

Infecti cædibus scopuli] i. e. insulæ, in quibus exsules clausi, quæ erant fere desertæ et scopulosæ: ad eas missi subinde, qui exsules trucidarent, ut in Annalibus jam vidimus. Mare quoque ante de insulis, imprimis maris Ægæi, capiendum. ERN.

Atrocius in urbe sævitum] Recte. Imago enim sævitæ cædiumque multa in insulis et proviniciis, major in ipsa urbe. Egregius tamen et acutus quidam juvenis mavult *in urbe servitium.* Lips.

tes certissimum exitium. Nec minus præmia delatorum in-
 visa, quam scelera; cum alii Sacerdotia et Consulatus, ut
 spolia, adepti, Procurationes alii et interiorem potentiam,
 agerent, verterent cuncta odio et terrore. Conrupti in do-
 minos servi, in patronos liberti; et, quibus deerat inimicus,
 per amicos oppressi. Non tamen adeo virtutum sterile sæ-
 culum, ut non et bona exempla prodiderit. Comitatae pro-
 fugos liberos matres: secutæ maritos in exsilia conjuges:
 propinqui audentes: constantes generi: contumax, etiam
 adversus tormenta, servorum fides: supremæ clarorum vi-
 rorum necessitates; ipsa necessitas fortiter tolerata; et lau-
 datis antiquorum mortibus pares exitus. Præter multipli-
 ces rerum humanarum casus, cælo terraque prodigia et ful-
 minum monitus et futurorum præsentia, læta, tristia, ambi-
 gua, manifesta. Nec enim unquam atrocioribus Populi
 Rom. cladibus, magisve justis indiciis adprobatum est, non
 esse curæ Deis securitatem nostram, esse ultionem. Cete-
 822.
 A. C.
 69.

[*Et interiorem pot.*] Video interpretes recentiores in hoc hæsisse et male vertisse. *Interior potentia* est major, nec id debet ignotum aut dubium esse. Sic Ann. 15, 2. *vires intimæ*. Adde nos in Clave Cic. in v. *intimus*. ERN. Bud. *inferiorem*.

[*Agerent, ferrent cuncta*] Lectionem Flor. cod. *Agerent, verterent cuncta odio et terrore*. *Corrupti* etc. secutus est Pichena. At vulgatam et lectionem et distinctionem multo meliorem esse docuimus Observ. 3, 22. GRON. Nempe ibi docet, usitatum esse (apud Livium et alios) phrasin *agere ferre*, et *odio ac terrore* sic explicat, ut Lipsius. At lectionem Flor. quæ est etiam in Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum omnibus, defendit et recepit rursus Ryckius, late et acerbe contra disputante J. Gronovio. Lectio, quæ est in textu, ab Rhenano inducta, utcumque explicari potest. In *agerent ferrent* facile assentior Gronovio: sed interpungi debet post *terrore*. Nam *odium* et *terror* non bene conveniunt verbo *corrupti*, quocum in tali re conjunguntur aut intelliguntur verba vim alliciendi habentia. An omnes tantum odio et terrore corrupti, nemo spe, præmiis etc. etiam liberti in patronos? ERN. Florentino consentit etiam Bud. Eam priscam lectionem cum Bern. Freinsh. Bip. reposui, interpunctio adhibita, quæ et Mureto et Acidalio placuit. Rhenanus temere ex ingenio textum mutarat. Temere quoque Ryckio succenset Gronovius.

[*Odio et terrore*] Odio proprio, ter-

rore a Domitiano. Nam ille vulgo usus delationibus et opera servorum. Plinius Paneg. hoc tangens c. 42. *Non enim jam servi Principis nostri amici, sed nos sumus; nec pater patriæ alienis se mancipiis cariorem, quam civibus suis, credit. Omnes accusatore domestico liberasti: unoque salutis publicæ signo, illud, ut sic dicam, servile bellum sustulisti*. LIPS. Sic et Gron. l. c. sed v. not. præced. ERN.

[*Supremæ cl. v. necessitates*] Hic prædicatum desidero, unde virtus eluceat. Nam *necessitas supremæ* nec virtus est, nec bonum exemplum. An fuit: *supremæ clar. vir. necessitates fortiter toleratæ*. Certe non satisfacit Lipsius in Disput. ERN. Hiller. Rac. 15. intelligit mortem non meritam, insigni constantia expectatam, quæ statim dicitur fortiter tolerata, quale exemplum in Seneca 15, 61.

[*Justis indiciis*] Cum Ryckio et J. Gronovio dedi *indiciis*, quod ex ed. prima jam indicavit Gruterus, estque in MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. Puteol. Beeroald. In ed. Rhen. irrepsit, haud dubie operarum vitio, *judiciis*, quod per negligentiam sequentium editorum ad omnes propagatum est: cum possent etiam sine libris vitium odorari. ERN. Cod. Bud. et ed. Rom. *magis vetustis indiciis*. Cf. et Arntzen. ad Plin. paneg. c. 5.

[*Non esse curæ Deis*] Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etsi non imprudens. Nam humano ingenio si rem libras: cum tot clades, tot tristia, tam rara in bonos præmia, quid nisi ad-

A. C. rum, antequam destinata componam, repetendum videtur,
 822. qualis status urbis, quæ mens exercituum, quis habitus provin-
 A. C. vinciæ, quid in toto terrarum orbe validum, quid ægrum
 69. fuerit; ut non modo casus eventusque rerum, qui plerum-
 que fortuiti sunt, sed ratio etiam causæque noscantur. Finis Neronis ut lætus, primo gaudentium inpetu, fuerat, ita varios motus animorum, non modo in urbe, apud Patres, aut populum, aut urbanum militem, sed omnes legiones Ducesque conciverat: evulgato Imperii arcano, posse Principem alibi, quam Romæ fieri. Sed Patres læti, usurpata statim libertate, licentius, ut erga Principem novum

vigilare Deos tantum censeas in pœnas? Atqui nos scimus aliter: nec rem metimur ex iis modo quæ sunt, sed quæ futura. Qui vindicem tantum Deum statuit, tollit ex Deo quod est Dei, imo quod Deus: vim beneficam, salutarem et adjuvantem. Itaque homo sile: et tecum alter ille tenebrio (Lucanus) qui 4, 807. clamat: *Felix Roma quidem, civesque habitura superbos (beatos); Si libertatis superis tam cura placeret, Quam vindicta placet.* A quo, fallor, aut tu sumpisti. LIPS. Contra impietatis criminationem tuentur Tacitum Bip. item Hiller. Rac. 13.

Qui plerumque fortuiti sunt] Ulcus hic, nisi fallor, etsi tectum. Si enim casus eventusque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad causas? aut cur ubique tam multus tu, tam serius in iis explicandis? Censeo immissa negatione scribendum, *qui plerumque haud fortuiti sunt*: ad rem et ad verum certe, si non ad Taciti mentem. LIPS. *Fortuitum* interpretatur Savilius, cujus nullæ sunt, aut ignotæ causæ, atque inde Tacitum reprehendit, ut imprudenter locutum. Cui reprehensioni subscribit Freinshemius in Versiones 2, 31. quomodo enim, ait, fortuitorum causæ tradi possunt? aut quomodo, quorum causæ possunt tradi, pro fortuitis possunt haberi? Mihi vero, *qui plerumque fortuiti sunt*, est, in quibus plurimum fortuna potest, qui ex fortuna pendent, et sæpe contra expectationem eveniunt; adeo ut ex illis solis cognitis ad consilium capiendum nihilo sis instructor; ut non sint magistri et auctores rerum gerendarum. Ex quibus nihil discas nisi fortuitum; nisi fortunæ donum, nisi quid egerit, cum de partibus decerneret transigeretque fortuna; hoc est, huic ex sententia rem, illi asperam fœdamque provenisse: sed ea fortuna comes virtutem ducem habuerit an de-

stituerit; unde exstiterit, continuetur, mutet ac sese circumagat; secundum meliores, an deteriores, et quare, dederit; tibi quod ab alio capias exemplum, quod sequare aut fugias, nequaquam ex hoc opere, et sæpe joco ac ludibrio fortunæ, ex his postprincipiis, sed ex exordio, floque et serie ac decursu rerum, temporum, consiliorum, quæ ad ista viam munierunt, abunde colliges. Nero apud Suet. 23. *Omnia se facienda fecisse, sed eventum in manu esse Fortunæ: illos, ut sapientes et doctos viros fortuita debere excludere.* Cf. et Gellius 14, 1. GRON. Nil mutandum, etiam Pichena sensit.

Ratio etiam etc.] Cf. Sempr. Asellio ap. Gell. 5, 18.

Aut populum aut urbanum militem] Sic e Flor. restituit Pichena, cum Rhenanus (e Bud.) bis fecisset *apud ex aut.* Consentiant Florentino Guelf. edd. ante Rhen. Ceterum illa frequentatio *apud* apud non inepta, immo elegans foret et arrideret, si modo libris firmaretur. Sic c. 10. *apud subjectos, apud proximos, apud collegas.* ERN. Firmatur, uti dictum, Budensi, sed parum interest.

Principem alibi quam Romæ] Olim enim ita judicabant, *rem mali exempli esse, Imperatores legi ab exercitibus, et solenne auspicatorum comitiorum in castra et provincias, procul ab legibus Magistratibusque, ad militarem temeritatem transferri,* ut præclare Livius 26, 2. Sed nunc alia tempora erant, alii mores. GRON. Ego etiam huc traxerim: Cæsares hanc opinionem foris et aluisse, ut Romæ tantum, sic ut sedes esset Imperii, ita caput ejus fieri posset; cum crederent, facilius posse Romæ impediri, ne quis contra se Imperator crearetur. Id igitur fuit in arcais Imperii, h. e. in artibus ejus servandi ac tuendi, ut ad annales explicavimus. ERN.

et absentem; primores Equitum proximi gaudio Patrum; A. U. pars populi integra, et magnis domibus annexa, clientes libertique damnatorum et exulum, in spem erecti: plebs sordida et circo ac theatris sueta, simul deterrimi servorum, aut qui, adesis bonis, per dedecus Neronis alebantur, mæsti et rumorum avidi. Miles urbanus, longo Cæsarum sacramento inbutus, et ad destituendum Neronem arte magis et impulsu, quam suo ingenio, traductus, postquam neque dari donativum, sub nomine Galbæ promissum, neque magnis meritis ac præmiis eundem in pace, quem in bello, locum, præventamque gratiam intelligit apud Principem, a legionibus factum; pronus ad novas res, scelere insuper Nymphidii Sabini Præfecti, Imperium sibi molientis, agitur. Et Nymphidius quidem in ipso conatu oppressus: sed, quamvis capite defectionis ablato, manebat plerisque militum conscientia; nec deerant sermones, *sennum atque avaritiam Galbæ* increpantium. Laudata olim et militari fama celebrata severitas ejus angebat adspernantes veterem disciplinam, atque ita XIII. annis a Nerone adsuefactos, ut haud minus vitia Principum amarent, quam olim virtutes verebantur. Accessit Galbæ vox, pro Republica honesta, ipsi anceps, *legi a se militem, non emi*. Nec enim ad hanc

Pars populi integra, et magnis] At- tende, et mecum rescribes: *pars p. integra, et magnis domibus annexi clientes libertique damnatorum*. Integram partem populi appellat, sinceram et lascivia temporum non corruptam. LIRS. Probant Pichena, qui recepit in textum, et Acidalius, sed ita, ut post *libertique* inseratur *quique* vel *quodque*. Neutro opus. Vulgatum est in omnibus scr. (Bud. quoque) et edd. vett. recteque restitutum a Freinshemio (et Ryckio). *Pars populi integra* est honestior et incorrupta: opponitur enim sordidæ plebi: ea annexa magnis domibus, vel per cognationem, et adfinitatem, vel per clientelam. Clientes et liberti damnatorum et exulum eriguntur in spem patronorum et dominorum recipiendorum. ERN.

Qui in bello] Placet fere, quod in scripto filius meus Jacobus Oxonii notavit: *eundem in pace, quem in bello, locum*. GRON. Sic et Flor. Guelf. (Bud. et Reg. Lall.) ed. pr. unde restitui. Sæpe in hac constructione obliqua accusativi in nominativos mutati. ERN.

Imperium sibi molientis agitur] Ma- liliu agitur. non enim cum maxime fiebat illud, sed jam ante adventum Galbæ factum erat. GRON. Mox *sed* est a

Rhenano bene inductum, etsi omnes scripti et ante eum editi habent *et*. ERN. Sic et Bud. Rhenanus recte vidit, ob finale vocis præcedentis initialem sequentis excidisse.

Manebat pl. m. conscientia] Acidalius vult *constantia*. Speciosa, sed non necessaria conjectura. Conscientia male facti acerrimus stimulus ad odium et res novas molendas. Eaque sententia crebra est apud omnes historicos. Sic c. 8. exercitus Germ. metu incitantur. ERN.

Angebat adspernantes] Miror, tam- diu toleratum esse in Tacito ineptum verbum *coaspernantes*, quod tamen et in Guelf. (et Bud.) est: cum in ed. pr. plane sit *adspernantes*, quod etiam e Flor. et Agr. codd. protulit Ryckius. (Est et in Reg. Lall.). Mox male pro *verebantur* Ryckius e suo cod. *venerabantur*: quæ est glossa illius. Male etiam alii (Pich. Acid.) tentant *reverebantur*. Nam eodem sensu *vereri* dicitur. Ed. pr. (et Bud.) mox etiam habet *militem*, non *principem*, ut alii scr. et edd. vett. idque bene restituit Rhenanus. ERN. Qui *Principem* posuit, credebatur de Pisone sermonem esse. Bud. *verebantur*. Hanc vocem Petronio c. 52. hoc sensu reddere parat Heins. pro *reverebantur* scil. ut ap. Liv. 39, 37.

A. U. formam cetera erant. Invalidum senem T. Vinius et Cornelius Laco, alter deterrimus mortalium, alter ignavissimus, odio flagitiorum oneratum, contemptu inertiae destruebant. A. C. 69. Tardum Galbae iter et cruentum, interfectis Cingonio Varro, Consule designato, et Petronio Turpiliano, Consulari: ille, ut Nymphidii socius, hic, ut dux Neronis, inauditi atque indefensi, tamquam innocentes, perierant. Introitus in urbem, trucidatis tot millibus inermium militum, infaustus omine, atque ipsis etiam, qui occiderant, formidolosus. Inducta legione Hispana, remanente ea, quam e classe Nero conscripserat, plena urbs exercitu insolito: multi adhuc nu-

Odio flagitiorum onerabant] Sive, ut libri scripti (in his Bud.) *oneratum*. Vox quidem ea retinenda est, male a Beato expulsa. LIPS. Sic et Annal. 2, 3. GRON. *Oneratum* etiam MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhen. restituit in textum Pichena. Sensus est: odium flagitiorum alterius in Galbam translatum, et inertiam alterius in contemptum adduxisse Galbam, atque inde perniciem ejus natam. Ceterum *ignavissimus* cape de Lacone. V. Sueton. Galb. 14. ERN. Acid. pugnat pro vulgari *onerabant*.

Cingonio Varro] Ita scribamus jubet Vaticanus, qui non aliter nominat et Plutarchus, cui c. 14. est Κινγώνιος Βάρρων. Sed in Taciti vulgatis etiam libris ita perscriptum A. 14, 45. *Censuerat Cingonius Varro Consul designatus*. Est autem hic ipse. LIPS. Antiqua edd. lectio *Ciconio*, ut habet etiam MS. (Bud. et) Guelf. ERN. In loco cit. ex Ann. 14. dele *Consul designatus*.

Petronio Turpiliano] Qui Consul fuit a. u. 814. Plutarchum sperno, sive librarium, in quo c. 15. Τερτουλλιανός dicitur. LIPS.

Dux Neronis] Non potest placere illud *Dux Neronis*. Putem, hic, ut *fidus Neronis*. Neque aliter Plutarchus c. 17. habuisse videtur, quod reddidit: ὅτι μὴ προδίδου, οὐδὲ μίσει πὸν ἡγμέλινα τοιαῦτον ἄντα, μισούμενος, ἄλλο δὲ μηδὲ ἐν μίγα ἀδικήσας ἀπίθανον. GRON. Nil mutandum. Cf. c. 71. item 2, 12, 19, 33, 36.

Tamquam innocentes perierant] Nihil melius vulgato: et mens ejus: haud scio, an nihil peccarint; certe, ut solent, qui nihil peccarunt, a tyrannis occidi, nempe inauditi et indefensi. GRON. Scilicet Muretus volebat *tamquam nocentes*. Acidalius *quamquam innocentes*. Ego alterutrum probem. Nam ratio Gronoviana est nimis arguta. Sed

quamquam prætulerim. illud *tamquam* jam est in *ut*. ERN. *Tamquam* bene se habet. Cf. Plin. ep. 4, 11. de Cornelia virgine Vestali.

Tot millibus] Classicos intelligit, de quibus c. 37.

Quam e classe Nero] Jam olim legiones *Classicae*, si nummis fides, in quibus video: ANT. AUG. III. VIR. R. P. C. et parte altera: LEG. XVII. CLASSICÆ. LIPS. Bud. *Nero ex classe*.

Multi ad hoc et innumeri] Vitium quivis viderit et sermonis ineptias, imo sordes. Quid enim illud est, *multi et innumeri*? Adstricto nostro scriptori satis erat, credo, alterum. Ferretus emendabat, *milites ad hoc innumeri*. Ego verissime ex Farnesiani vestigiis *multi ad hoc numeri*. *Ad hoc*, Salustianum est: et valet, etiam, præterea. At *numeros* hic capio cohortes, manus, vexilla: Crebrum id verbi sub ævum Taciti, eo sensu. Plinius epist. 10, 38. de tironibus: *nondum distributi in numeros erant*. Ulpianus l. 1. D. de his, qui notantur infamia. *exercitum non unam cohortem neque alam dicimus, sed numeros multos militum*. Idem l. un. D. de bon. poss. ex test. mil. *siquis militum ex alio numero translatus sit in alium*. Suet. Vespas. c. 6. *et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium numeris, parumper*. Claudianus in Epithal. Pallad. 86. *Regnorum tractat numeros, cuneosque recenset*. Nec cohortes solum in hoc nomen, sed paullatim venere etiam ipsæ legiones. Accredo hoc Sozomeno scribenti l. 8. Τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν ἀριθμὸς καλοῦσιν. Ac Capitolinum ita accipio in Macrino c. 5. *Timuit autem et collegam, ne ipse imperare cuperet, quod si vel unius numeri consensus accederet, neque ipse recusaret, et omnes cupidissime id facerent, quin noster ipse*

meri e Germania ac Britannia et Illyrico, quos idem Nero, ^{A. U.} electos præmissosque ad claustra Caspiarum, et bellum, quod ^{822.} in Albanos parabat, opprimendis Vindicis cœptis revocaverat: ^{A. C.} ingens novis rebus materia, ut non in unum aliquem ^{69.} pronò favore, ita audenti parata. Forte congruerat, ut ⁷ Clodii Macri et Fonteii Capitonis cædes nuntiarentur. Macrum, in Africa haud dubie turbantem, Trebonius Garucianus, Procurator, jussu Galbæ; Capitonem in Germania, cum similia cœptaret, Cornelius Aquinus et Fabius Valens, Legati legionum, interfecerant, antequam juberentur. Fuere qui crederent, Capitonem, ut avaritia et libidine fœdum ac maculosum, ita cogitatione rerum novarum abstinuisse; sed a Legatis, bellum suadentibus, postquam impellere nequiverint, crimen ac dolum compositum ultro: et Galbam mobilitate ingenii, an, ne altius scrutaretur, quoquo modo acta, quia mutari non poterant, comprobasse. Ceterum utraque cædes sinistre accepta: et invisò semel Principe, seu bene, seu male facta premunt. Jam adfere-

Tacitus hac voce iterum usus, in Agricola 18. *Quamquam transacta ætas, sparsi per provinciam numeri.* Hæc quidem proba et certa. sed illex ista libido correctorum, ignara quiescere etiam in certis. Itaque rescribit quidam, *multi ad hoc innumeri.* id est, inquit, qui in numeris legionesque nondum relati. Acumen! quod fateor superfuisset illi juveni, magis quam iudicium: nisi quod ætas tamen id correxisset et direxisset. At tantum abest, ut de tiro-nibus aut collectio milite hic Tacitus: ut contra veteranos intellegat et electos sub vexillis. Itaque magis distincte paullo post *Illyrici exercitus electos nominat et Germanica vexilla.* Omitto, quod notionem eam vocis nobis ingerit, sine exemplo. LIPS. Firmat correctionem Lipsii Flor. ed. pr. Ceteræ edd. ante Rhen. *ad hæc innumeri.* Inde a Rhenano (e Bud.) *ad hoc et innum.* Guelf. *adhoc innumeri.* ERN. Quod de Ferretto adfertur, non ita se habet. Is non ex ingenio, sed ex aliis variantem lectionem promit.

Clodii Macri] Mentio ejus in numo Galbæ ap. Patinum ad Suet. Galbam c. 11.

Fonteus Capito] Consul hujus anni cum C. Julio Rufo. Sic Cassiod. et Fasti Græci. Mox Bud. *nuntiaretur.* Paullo ante Acid. malebat *parato.*

Haud dubie turbantem] Vocem ejeci, quæ aberat recte ab optimo libro. et passim ita *turbandi* verbo usi præsci.

LIPS. Nempe *res*: quæ vox in Guelf. (Bud.) edd. vett. at non in ed. pr. codd. Flor. Agr. ERN.

Crimen ac dolum comp.] Bud. *crimen ad dolum comp.*

Et invisò semel Principe etc.] Ego hic non hæsissem. At hæsit Gruterus, qui volebat *ut*; hæserè alii, qui vellent accusativos, quos etiam Scotus edidit. Verum non raro Tacito ad sententiam talem transitus fit per copulam, quo modo nos etiam in vernacula utimur. Deinde in *facta premunt* intellige modo *cum.* In Flor. (et Bud.) est *principi*, ut referatur ad *facta.* Sed ceteri libri omnes vulgatim habent. ERN. Similis ablativi constructio A. 4, 19. Male in cod. Agr. est *premuntur*, quod Ryckius præferebat.

Jam afferebant v. c.] Hoc quoque temere tentatur, primo a Pichena et Freinshemio, qui interpungi vòlunt post *cuncta*: et ita sententiam corrumpunt. De aliis, qui nocerent Galbæ, dixerat. Venit tandem ad avaritiam libertorum et servorum. Non bene etiam e suo cod. (Agr.) Ryckius dedit *offerebant*, quod cui non in mentem sponte veniât. Loquitur de iis, data opera, tamquam de mercatoribus, qui merces venales adferunt. ERN. Pichena voluerat *jam afferebantur v. c.* Freinsh. *Iram afferebant v. c.* Acidalius *ad afferebant* debebat. Quod Lallemand ex Pich. et Freinsh. adfert *offendebant*, apud istos non reperio.

A. U. bant venalia cuncta præpotentes liberti: servorum manus
 822. subitis avidæ, et, tamquam apud senem, festinantes: ead-
 A. C. demque novæ aulæ mala, æque gravia, non æque excusata.
 69. Ipsa ætas Galbæ inrisui ac fastidio erat adsuētis juventæ Ner-
 onis, et Imperatores forma ac decore corporis, ut est mos
 S vulgi, comparantibus. Et hic quidem Romæ, tamquam in
 tanta multitudine, habitus animorum fuit. E provinciis,
 Hispaniæ præerat Cluvius Rufus, vir facundus et pacis ar-
 tibus, bellis inexpertus. Galliæ, super memoriam Vindicis,
 obligatæ recenti dono Romanæ civitatis, et in posterum
 tributū levamento. Proximæ tamen Germanicis exercitibus
 Galliarum civitates, non eodem honore habitæ, quædam
 etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac suas
 injurias metiebantur. Germanici exercitus, quod periculo-
 sissimum in tantis viribus, solliciti et irati, superbia recentis

Servorum manus subitis avidæ] Ad ea auferenda, quæ subito fortunæ munere obvenerant, ut recte Pichena. Venuste exprimuntur mores hominum famelicorum, quibus ex insperato magna se ingurgitandi facultas data est. ERN.

Eademque novæ aulæ] Sententia (nam alios involvere video) eadem mala novæ aulæ Galbianæ fuisse, quæ veteris, id est Neronianæ: sed non æque excusata. Quid ita? quia Nero ortu et natalibus Princeps, quia juvenis, quia in plebem etiam gratosus. Itaque plusculum ei licere volebant et ignoscebant. Non sic in Galba, qui electus: qui senex, ideoque prudens esse debebat: qui denique parcus, tristis, et per omnino paucis gratus. LIPS. Mox dedi *inrisui ac fastidio* e Flor. et ed. pr. Ceteri et *ir. et fast.* Melius foret *inrisu*. ERN. Bud. et *ir. ac fast.*

Tamquam in tanta mult.] *Tamquam* abest a MS. Oxon. ERN.

Hispaniæ præerat] Nempe citeriori s. Tarraconensi. V. infra 4, 39. ERN.

Cluvius Rufus] De hoc v. Plin. ep. 9, 19.

Et pacis artibus bellis inexpertus] *Pacis artibus* ferri potest, si cum Rhenano intelligas *expertus*, quod latet in verbo *inexpertus*: cujus generis et alia exempla in Tacito. Quamquam ne hoc quidem necessarium est, cum Tacitus sæpe tali ablativo, absolute posito, utatur, ut intelligatur, instructus, abundans. Sed Faernus (et Ursinus) addi volebant *clarus*, quod est in MS. Agr. Heinsius ep. ad Græv. t. 4. Coll. Burm. *pacis par artibus* p. 498. quod valde probat Grævius p. 505. Mox *bellis* MSS. Flor. Guelf. edd. ante

Rhen. qui male (e Bud.) substituit *belli* (sc. *artibus*). Vetus restituit Ryckius. *Bellis inexpertus* est, qui nullas res bello gessit, quibus scientia militaris cognosceretur. ERN. Contra *belli inexpertus*, qui bellum nunquam vidit.

Recenti dono Romanæ civitatis] Quomodo recenti? et nonne jam pridem Galli isti comati id adepti a Claudio? clarum id e Tacito A. 11, 23. Sed expedio. Olim quidem jus civium adepti, non tamen promiscue, sed proceres tantum. Cautè ibi et circumspice Tacitus: *primores Galliæ*, inquit, *quæ Comata appellatur*. idque mihi notes. Sed nunc ecce a Galba diffusum id jus in Gallos omnes, qui pro Vindice stetit. Plutarchus apertissime c. 18.

Ἐκ δὲ τούτου καὶ τὰ μισθίως πραγματοποιηθεὶς διαβολὴν εἶχεν, ὡς τὰ πρὸς τοὺς Γαλατίας Οὐίνδικι συναρμίνους. Ἐδόκουν γὰρ οὐ φιλανθρωπία τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἀνάμνησι παρ' Οὐίνδιου συγγένειαν ἀνίστιώς τε δασμῶν, καὶ πολιτείας. LIPS.

Tributi levamento] Quarta parte tributū. c. 51.

Germanis exerc.] Edd. ante Rhen. omnes male *Romanis*. Mox *finibus ademptis*, int. parte agrorum. Mox rursus dedi *Germani exercitus* quod et MSS. quidam et edd. veteres habent, pro *Germanici*, ut similitudo esset. ERN. Bud. *Germanis exercitibus*. . . . *Germanici exercitus*. Similitudo ut sit, posteriori formam utroque loco sequor. Sic et Bip. Agr. quoque *Germanicis*.

Finibus ademptis] Cf. c. 53.

Solliciti et irati] Haud temere mutem. aptior tamen membrorum connexus et responsio, si legas, *soliciti et elati*. Metu nempe solliciti, victoria elati. LIPS.

victoriæ, et metu, tamquam alias partes fovissent. Tarde a Nerone desciverant; nec statim pro Galba Verginius: an imperare voluisset, dubium; delatum ei a milite Imperium, conveniebat. Fonteium Capitonem occisum, etiam qui queri non poterant, tamen indignabantur. Dux deerat, abducto Verginio, per simulationem amicitiae: quem non remitti, atque etiam reum esse, tamquam suum crimen accipiebant. Superior exercitus Legatum, Hordeonium Flaccum, spernebat, senecta ac debilitate pedum invalidum, sine constantia, sine auctoritate: ne quieto quidem milite, regimen; adeo furentes infirmitate retinentis ultro accendebantur. Inferioris Germaniæ legiones diutius sine Consulari fuere; donec, missu Galbæ, A. Vitellius aderat, Censoris Vitellii ac ter Consulis filius: id satis videbatur. In Britannico exercitu nihil irarum. Non sane aliæ legiones, per omnes civilium bellorum motus, innocentius egerunt: seu, quia procul et Oceano divisæ; seu crebris expeditionibus doctæ hostem potius odisse. Quies et Illyrico: quamquam excitæ a Nerone legiones, dum in Italia cunctantur, Verginium legationibus adissent. Sed longis spatiis discreti exercitus, quod saluberrimum est ad continendam militarem fidem, nec vitiiis, nec viribus miscebantur. Oriens adhuc inmotus. Syriam et quatuor legiones obtinebat Licinius Mucianus, vir secundis adversisque juxta famosus. Insignes amicitias juvenis ambitiose coluerat: mox, adtritris opibus, lubrico statu, suspecta

Frustra. Vid. Suet. Galb. 16. *fremebat superioris Germ. exercitus.* Mox, in *Britannico exercitu nihil irarum.* Post Mureti et Acidalius malebant, etiamsi queri non poterant. Non male, ut opinor. Est enim de eodem exercitu sermo. ERN.

Verginius] Cogn. Rufus, de quo Plin. ep. 2, 1. 6, 10.

Ne quieto q. m. regimen] MS. Guelf. *regenti*, in quo an melior lectio lateat, alii videant. Vulgatam fero, in ea interpunctione, quam feci. Mox *delevi etiam, post ultro*: quod suspectum fuit ab initio, cum primum hunc locum legerem. Post, abesse vidi a MS. Flor. Oxon. nunc etiam Guelf. ed. pr. Puteol. (Abest et a Bud.) Primus *etiam* addidit Beroaldus, nescio unde. Item mox e Flor. cum Ryckio et J. Gron. edidi *A. Vitellius*, ut est etiam in ed. pr. ERN. Bud. *Vitellius. Agr. A. Vit.*

Adeo furentes etc.] *Adeo* h. l. insolentius dicitur pro *multo magis*, sicut alibi dixit noster pro *multo minus*, infra 3, 64. *ne prosperis quidem par*: adeo

ruentibus debilitatus. Sed et pro *multo magis* est A. 3, 34, 6, 15. ubi junctum negationi est pro *nedum*: sed tamen per se est *multo magis*: *ne tecta quidem urbis*; adeo *publicum consilium nunquam adiit.* ERN.

Missu Galbæ] Bud. *jussu Galbæ.* Sed *missu* et alibi. Cf. Ind.

Id satis videbatur] Dictum videtur, quasi milites, titulos et imagines tantum Vitellii spectarint, et paternæ ei virtutes processerint pro suis. Alias non male fortasse, *fatis*: ut missionem hanc Vitellii celesti consilio adsignet, quæ ad Imperium scilicet via. Lips. Vulgatum verissimam. Ceterum possis etiam referre ad Galbam: ei satis visum ad dignitatem hominis, quod patrem talem habuisset. Sed malo cum Lipsio ad milites referre. ERN. Grut. ad Galbam.

Nec vitiiis, nec viribus miscebantur] h. e. nec vitia sua inter se, velut per contagionem, communicare, nec se coniungere et vires suas mutuo augere poterant. ERN.

Mox attritris opibus] Etiamne mone-

A. U. etiam Claudii iracundia, in secretum Asiæ repositus, tam
 822. prope ab exsule fuit, quam postea a Principe. Luxuria,
 A. C. industria, comitate, adrogantia, malis bonisque artibus mix-
 69. tus. nimiae voluptates, cum vacaret; quoties expedierat,
 magnae virtutes: palam laudes; secreta male audiebant.
 Sed apud subjectos, apud proximos, apud conlegas, variis
 inlecebris potens; et cui expeditius fuerit tradere Impe-
 rium, quam obtinere. Bellum Judaicum Flavius Vespasia-
 nus, Ducem eum Nero delegerat, tribus legionibus admini-
 strabat. Nec Vespasiano adversus Galbam votum aut ani-
 mus. Quippe Titum, filium, ad venerationem cultumque
 ejus miserat, ut suo loco memorabimus. Occulta lege fati
 et ostentis ac responsis destinatum Vespasiano liberisque
 11 ejus Imperium, post fortunam credidimus. Ægyptum co-

bo? Grammaticum et leve est. tamen in fido illo Vatic. scriptum, *atteritis*. Et sane crebro ita veteres. ut Tibullus in eodem hoc verbo 1, 4, 42. *Aut operi insuetas atteruisse manus*. Ut *accedisse* pro *accessisse*, *consistisse* pro *constitisse*, in Pandectis: et *hauritum* pro *haustum* in Apuleio (Met. 2. p. 121. Elm.) Et notavi plura talia, quae vix promam, quin rideant, aut irrideant magistralli nostri. Quid tamen hic rideant? ecce et a Florentino jam codice scripturam hanc stabilitam. LIPS. Recepit Pichenam, non Lipsius, ut Ryckius videtur putasse: idque ambitiose contra Ryckium defendit Jac. Gronovius, non abstinens (tanta res agebatur!) contumelia, *seorum studiorum* vocando etc. nec improbare videtur Oudend. ad Suet. Aug. 40. At MS. Guelf. (Agr. Bud.) ed. pr. et ceterae, usque ad Pichenam, omnes *atritis*: quas secutus sum, nihil timens iras tales, sed nec istas sordes invidens cuiquam. Multa talia sunt in MSS. optimis, ab antiquariis librariis inventa: sicut in MS. Guelf. semper est *quoi*, *quouis* et alia: quae etiam interdum viri docti edidere. Quae si statim in textum inferentur: quid fiet tandem? in Apuleio feram tale quid, non in Tacito. ERN. Apul. Met. 11. p. 260. in codd. *atteruerant*. Cf. et Voss. de Analog. 3, 30. In nostro ubivis scribitur *atritus*. V. A. 15, 16. H. 3, 50.

In secretum Asiæ] In Lyciam, ut opinor, specie Legationis. Colligo e Plinii 12, 1 (5). *Licinius Mucianus ter Consul, et nuper provinciae ejus* (Lyciae) *Legatus*. LIPS. Pro *repositus*, quod est in libris omnibus, Acidalius malebat *sepositus*, quod est sane verbum ordinarium in hac re. ERN.

Quoties expedierat] *Expedire* hic significat in expeditionem, sive ad bellum proficisci, ut infra c. 88. (et 15, 15.) ut jam alii notarunt. ERN.

Palam laudares, secreta male audiebant] Cod. Bud. habebat, *palam laudes secreta male audiebat*. Græcismus, *secreta male audiebat*, non displicebat nec Rhenano, nec Ryckio, qui et ipse in suo MS. habebat *audiebat*. E *laudes* possis etiam colligere *palam laudes*, substantive: quod non dubitari potest, quin sit melius vulgato. Sed etiam Rhen. tentabat: *palam laudari* nostrum, ut puto melius. Sed tamen vulgatum etiam ferri potest, quod in omnibus libris reperi; et illius corruptelae, *laudes e laudares*, jam supra simillimum exemplum e Flor. vidimus. Mox *fuerit* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. Ceteri *fuerat* usque ad Pichenam. ERN. Rhen. conjiciebat *secreto male audiebat*. et sic cod. Agr. nec ita male. Prius *laudes* repositi cum Bip. scil. *ei tribuebantur*. *Tò fuerit* vel *fuerat* expunctum volebat Grut.

Suo loco memorabimus] Male antea, *memoravimus*. Nam hæc quidem narrat infra 2, 1. LIPS. *Memorabimus* et MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. Puteol. Beroald. Alc. *Memoravimus* Rhenanus tacite edidit: ut nescias, an consulto. ERN. Videtur vitium esse typographi.

Ostentis] Cf. infra 2, 78.

Post fort. credidimus] i. e. postquam cognovimus fortunam Vespasiani, postquam Imperator factus est. *Credidimus* est credere cœpimus. Ita perfectum dicitur; alioqui esse deberet *credimus*. ERN.

Ægyptum, jam inde a D. Augusto] Supra A. 2, 59. *Nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi*

piasque, quibus coereretur, jam inde a D. Augusto, Equites Romani obtinent loco Regum. Ita visum expedire, provinciam aditu difficilem, annonæ fecundam, superstitione ac lascivia discordem ac mobilem, insciam legum, ignaram Magistratum, domi retinere. Regebat tum Tiberius Alexander, ejusdem nationis. Africa ac legiones in ea, interfecto Clodio Macro, contentæ qualicunque Principe, post experimentum domini minoris, Duæ Maureta-

A. U.
822.
A. C.
69.

permissu, ingredi Senatoribus aut Equitibus illustribus Romanis, seposuit Ægyptum. Arrianus id consilii exemplique ab Alexandro Magno esse censet. qui (ut lib. 3. notat) in plures præfectos Ægyptum distribuit etc. Cautio ab Alexandro esse potuit: non tamen imitatio, quia ille in plures, isti uni permisserunt; sed infirmo. LIPS. MS. Guelf. *Ægyptumque copiasque.* Mox videtur esse debere *coeretur, vel coerceatur.* Ferri quidem potest *coerceretur* propter verba, jam inde ab Augusto: Sed *coeretur* melius et verius est. Sic paullo post: *Thracia, et quæ aliæ Procuratoribus cohibentur* etc. *Loco Regum* est, iique tantum dignitates habent, ut nihil prope, nisi nomen Regium, desit. ERN. Bud. *etiam inde ab Aug.*

Ignaram Magistratum domi retinere] *Domi* licet referre ad *Magistr.* Nec leges suas, nec Magistratus suos ac domesticos habebat. Quamquam Dio 51, 17. solis Alexandrinis Senatam ademptum dicit: quem iis restituit Severus, auctore Spartiano in Sev. 17. Sed et *domi retinere* potest accipi pro, per Procuratores administrare, per Cæsaris Magistratus. ERN.

Tiberius Alexander] Ego hunc illum puto, qui in castris et gratia Corbulonis 15, 28. Qui et Judææ Procurator, apud Josephum 20, 5. Pater ejus, item Tiber. Alexander, qui Alabarches Alexandria, et frater Philonis Judæi, cujus nunc scripta habemus. LIPS. Dicitur *ejusdem nationis*, quia in Ægypto natus erat ex familia, Judaica illa quidem, sed quæ Alexandria sedes fortunarum haberet, ceterum dudum civitate Romana donata, et Equestrem gradum adeptæ. ERN. Cf. et H. 2, 74, 79. Alciatus putat, cum esse, de quo Juven. 1, 30. sed saltem filius istius fuit.

Africa, ac legiones in ea] Plures igitur legiones tunc in Africa? Vix opinor. Adi, si lubet, quæ scripsi A. 4, 5. Una sane ordinaria legio in Africa, neque aliter infra numerat, aut nominat, hoc ipso anno H. 4, 48. *Legio in Africa,*

auxiliaque tutandis Imperii finibus. Juvare aliquid hanc lectionem videtur locus H. 2, 97. *In Africa legio cohortesque dilectæ a Clodio Macro, mox a Galba dimissæ.* quasi novam legionem illi veteri adjunxerit Macer, atque ita sub initio Galbæ fuerint duæ. Vane: quia cohortes dumtaxat delectas a Macro intellegit, non legionem ipsam. Igitur inclino, ut hic rescribam, *Africa ac legio in ea.* LIPS. Libri omnes constanter *legiones.* Ac forte legiones hic pro copiis dicuntur, unaque legio: ut *liberi* pro uno filio aut filia, *parentes* pro patre, uti supra vidimus *triumphales avos* de uno 14, 1. Libri porro plures habent *Africam*, quasi ad *regebat* referretur, ut Agr. Guelf. ed. pr. Denique libri meliores Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. *contenta*, ut ad *Africam* referatur. Quæ res suspicionem aliquam movere potest, verba *ac legiones in ea* esse insititia, nata ab eo, qui hunc locum superioribus similem reddere voluerit, ERN. *Contenta* restitui cum Bip.

Post exper. domini minoris] Quis est *dominus minor*? Macer? de hoc accipit Savilius. Ejus crudelitatem sane erant experti. Sed an is dominus? Solutus Imperator proprie dominus. Aut non intelligo satis, aut legendum est *domini prioris* (ut in c. Agr.). Dominus prior, Nero, talis cognitus fuerat, ut facile Africa ferret qualemcunque alium. Si tamen vera est lectio *dominus minor*, erit intelligendus Præses provinciæ simpliciter, ut opponatur *domino majori*, Cæsari. ERN. De Macro capiunt etiam Brot. Lall. Bip. Ejus tyrannidem testatur Plut. cap. 6.

Duæ Mauretaniæ] Tingitana et Cæsarensis. Hanc divisionem Plinius acceptam fert Cæsari Caligulæ 5, 1. *Principio terrarum, inquit, Mauretaniæ appellantur usque ad C. Cæsarem Germanici F. regna: sævitia ejus in duas divisa provincias.* At Dio, palam adversus, Claudio attribuit 60, 9. Πραχθέντων δὲ τούτων ὁ Κλαύδιος διχῆν τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἐνισμὲν, ἕς τε τὰ περι

A. U. 822. A. C. 69. niaë, Rhætia, Noricum, Thracia, et quæ aliæ Procuratoribus cohibentur, ut cuique exercitui vicinæ, ita in favorem aut odium contactu valentiorum agebantur. Inermes provinciæ, atque ipsa in primis Italia, cuicumque servitio exposita, in pretium belli cessuræ erant. Hic fuit rerum Romanarum status, cum Ser. Galba iterum, Titus Vinius, Consules, inchoavere annum, sibi ultimum, Reip. prope supremum.

12 Paucis post Kal. Januariæ diebus Pompeii Propinqui, Procuratoris, e Belgica litteræ adferuntur: *superioris Germaniæ legiones, rupta sacramenti reverentia, Imperatorem alium flagitare, et Senatui ac Pop. Rom. arbitrium eligendi permittere*; quo seditio mollius acciperetur. Maturavit ea res consilium Galbæ, jam pridem de adoptione secum et cum proximis agitantis. Non sane crebrior tota civitate sermo per illos menses fuerat: primum licentia ac libidine talia loquendi, dein fessa jam ætate Galbæ. Paucis iudicium aut Reip. amor: multi occulta spe, prout quis amicus vel cliens, hunc vel illum ambitiosis rumoribus destinabant,

Τίγγιν, καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧν περὶ καὶ ὀνομάζονται, καὶ δύο ἀρχουσὶν ἰσπίνοισι προσέταξι. LIPS.

Procuratoribus] De his Procuratoribus Cass. v. Guther. de off. dom. Aug. 3, 34.

Cuicumque servitio exposita] Sic dedi e Flor. Agr. Guelf. Pertinet hoc ad solam Italian: reliquum est commune, igitur *cessuræ* verum, ut Guelf. et edd. omnes, non *cessura*, ut Flor. (Bud.) Agr. habent. ERN. Bud. *exposita*. Vulgo male *exposita*.

Inchoavere annum sibi ultimum] Eleganter dictum. Solicitant tamen. et nonne, inquit, idem est ultimum ac supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob sententiam discrepantem. Non enim certe Reip. ultimus annus. Alioqui dicere percommode potuisset, *sibi et Reip. supremum*. Non ergo audio adolescentem eruditum, qui per litteras memonuit videri legendum, *Reip. prope primum*; qui tantum non vetus, inquit, Resp. et libertas inceperet a Galba. Logi alogi. LIPS.

Rupta sacramenti reverentia] Ita mei libri, et sententia exigit. Rhenanus, dum Budensis codicis corruptam scripturam [*licentia*] ut *τιμίων ἰσπὰ* observat, nodum in scirpo quarit. LIPS. Ita rem cape. Bud. habet, *rupta sacramenti licentia*. Inde Rhen. conjiciebat *rupti sacr. lic.* sed in textu servat vulgatum.

Fessa jam ætate Galbæ] Sic libri scr.

et edd. nisi quod Bud. habuit *defessa an. G.* unde Rhenanus conjiciebat *defessa animis ætate Galbæ*. Frustra. nec enim hic post *primum*, deesse potest *dein*, e more Taciti. Melius Marklandus ad Stat. Silv. 3, 3. *fesso jam ætate Galbæ*. nam *fessi annis, senectute* sæpe dicuntur, ut ibi demonstrat et Lexica docent. Virg. Æn. 2, 596. *ætate fessus*. Sed et *ætate fessa*, et quidem exquisitius dicitur sæpe a nostro, Ann. 1, 46. etc. ERN. Rhenanus lectionem Bud. interpretatur ita; *sermonem fuisse de fessa annis* (non *animis*, ut male hic legitur) *ætate Galbæ*, putabatque id *primum* non requirere sequens *dein*. Hæc sic placebant Vertranio. Interim Rhen. vulgatum expressit.

Multi occulta spe] Libri mei scripti, *stulta spe*, uti et in Covarruvia. Placet tamen magis vulgata. LIPS. *Stulta* etiam ed. pr. quod non ferunt sequentia. Sed Flor. et ed. pr. *militis* unde Pichena conjiciebat *multis occulta spes*, ut est in cod. Agr. J. Gronovius *multis occulta spei*. Lector eligat. Ego vulgatam veram puto. ERN. Et hæc emendanda. Cod. Agr. habet: *multis stulta spes*; hinc Heins. quoque et Ryck. conjectabant *multis occulta spes*. Bud. *stulta spe*, nec præcedit *multis*, tolerabili sensu, sed potior vulgata lectio.

Ambitionis rumoribus] Verum non negaveris, *ambitionis*. LIPS. *Ambitionis* scr. (in his et Bud.) et edd. omnes ante Lipsium, præter MS. Agr. Et tamen

etiam in T. Vinii odium, qui in dies quanto potentior, eodem actu inuisior erat. Quippe hiantes, in magna fortuna, amicorum cupiditates ipsa Galbæ facilitas intendebat: cum apud infirmum et credulum minore metu et majore præmio peccaretur. Potentia Principatus divisa in T. Vinium, Consulem, et Cornelium Laconem, Prætorii Præfectum. Nec minor gratia Icelo, Galbæ liberto, quem anulis donatum, Equestri nomine *Martianum* vocitabant. Hi discordes, et rebus minoribus sibi quisque tendentes, circa consilium eligendi successoris in duas factiones scindebantur. Vinii pro M. Othone: Laco atque Icelus consensu non tam unum aliquem fovebant, quam alium. Neque erat Galbæ ignota Othonis ac T. Vinii amicitia; et rumoribus nihil

A. U.
823.
A. C.
70.

13

ambitiosis verum est, recteque receptum. ERN. Bip. præferunt *ambitionis* subaudito ergo. Mihi dura nimis videtur elipsis. Bene habet recepta legendi forma.

In T. Vinii odium diverterant] Parum coherens lectio aut sententia. A prisca libris abest vox *diverterant*. Et tollam sane ego arbiter, legamque: *hunc vel illum ambitiosis rumoribus destinabant, etiam in T. Vinii odium, qui in dies*, etc. Multi, inquit, successorem destinabant ex sua spe, quidam ex odio Vinii. Non dissimile illud Taciti de Pisonis c. 34. *Juvenis recenti favore et infensus T. Vinio: seu quia erat, seu quia irati ita volebant*. Quod si retinendum tamen id verbi sit, mutem et diducam. *Etiam in T. Vinii odium diversi erant*. LIPS. Delevit Pichena auctoritate Flor. Abest etiam a Guelf. edd. omnibus ante Rhenanum, præter pr. in qua est quoque et *jam*, quod rursus cum *diverterant* induxit Rhenanus. ERN. Bud. et *jam*—*deverterat*.

Eodem actu inuisior] Quid est illud, *actu inuisum esse*? Inceptiæ, et sermo parum non dicam lautus, sed Latinus. Scribebam sublata ea voce, *eodem inuisior erat*. genus sermonis notum vel ex uno Plauto. Placuit Jac. Lectii eruditi viri conjectura, *eodem actu*. nunc mea ista, *eo dein fastu inuisior*. LIPS. Lectii sententiam probat Freinsh. (item Acid. Heinsius). Pichena: *eo cunctis inv.* Possis etiam *eodem* (tempore) *factis inuisior*, quod sequentibus non male convenit: item alia: sed frustra, sine libris, qui hic nihil variant. ERN.

Icelo Galbæ liberto] Nequissimi hujus servuli nomen varie scriptum. Alibi *Hycellus*, alibi *Icellus*. (Bud. *Ycelo*.) Vaticanus semper *Icelus*: quem sequor.

Plutarchum in ea voce emaculo, in Galba c. 7. Καὶ ἦν ἐπὶ ῥώμης Ἴκελὸς ἀπὸ λυθίερος ἰδομαίος. Vulgo, Σικελὸς scriptum: et verterunt homines docti, *Siculus quidam*. At Icelum hunc festinatum nuntium fuisse, doceat eos Suetonius Galb. 22. LIPS.

Quem anulis donatum] De hoc eodem Suet. 14. *Icelus paulo ante annulis aureis donatus, et Martiani cognomine ornatus, et jam summæ Equestris gradus candidatus*. Viri docti interpretantur summam Equestris gradus, Præfecturam Prætorii: haud improbe. Tamen ego magis intellegam de Procuratore: quæ propria Equestris ordinis dignitas. An libertum promotum iri censeam ad Prætorii Præfecturam, idque sub Galba? numquam. LIPS. De anulis v. Plin. 33, 2. et Paulus l. 5. de jur. aur. anul.

Martianum] Recte sic, quippe derivatum a Marte. V. Cannegieter de mutata Rom. nom. sub Princ. ratione. c. 13.

Rebus minor.] Muretus et Acid. suppleant in. Sufficit subaudiri.

Vinius] Bud. ubi *Junius*. Sic et c. 32. sq.

Pro M. Othone] Prænomen addunt MSS. Flor. (Bud. Agr.) Guelf. edd. vett. omnes. Casu in recentioribus post Lipsium excidit. restituit J. Gron. ERN.

Ex rumoribus etc.] Hunc locum aliquid vitii habere, satis convenit. medela non eadem adhibetur, Libri nil variant: nisi, quod MS. Fl. ed. prim. et rum. Bud. et ex. Jac. Gronovius hinc periodum sic concinnat: *et rumoribus—unica Vinio filia vidua* etc. Sed et *unica filia vidua* non satis placet, et tamen vel sic aliquid non satis culti superest in verbis *filia Vinio—cælebs, Otho, socer ac gener dest.* Nam nominativus patris potius, quam filiæ deside-

A. U. silentio transmittentium, (quia Vinio vidua filia, cælebs
 823. Otho) gener ac socer destinabantur. Credo et Reip. cu-
 A. C. ram subisse, frustra a Nerone translatae, si apud Othonem
 70. relinqueretur. Namque Otho pueritiam incuriose, adoles-
 centiam petulanter egerat; gratus Neroni æmulatione
 luxus. eoque jam Poppæam Sabinam, principale scortum,
 ut apud conscium libidinum, deposuerat, donec Octaviam
 uxorem amoliretur: mox suspectum in eadem Poppæa in
 provinciam Lusitaniam, specie legationis, seposuit. Otho,
 comiter administrata provincia, primus in partes trans-

ratur. Itaque sic corrigam: *quibus vel quis Vinius, vidua filia*, (i. e. cujus filia erat vidua) *cælebs Otho, gener ac socer destinabantur*. Ceterum non repugnem, si et pro etiam vel praeferatur, vel addatur. Infra c. 22. similis huic locus: *conjectura et rumore senium Galbæ et juventam Othonis computantium*. ERN. Cum Bip. praefero Flor. et rum. caussa, quæ adfertur, uncis inclusa. Lectio Bud. et ex. eundem sensum præbet.

Namque Otho] Cf. A. 13, 45.

Eoque jam P. S.] Tò jam suspectum Acidalio fuit. Merito. An fuit tum? ERN. Jam Bip. reddunt *primum*. Heins. volebat *clam*. Cf. Suet. Oth. 3. Plut. Galb. 19. ubi paullo aliter.

Octaviam uxorem amoliretur] Iisdem in hanc rem verbis usus est A. 14, 59. et sic mei libri. Covarruviae tamen codex et Budensis, *Octavia uxor amoveretur*. Quod rectum æque. LIPS. *Amoliretur* Flor. Guelf. edd. omnes. Sed in Guelf. est et *Octavia*, ut Colerus volebat, *πασητικῶς* accepto *amoliretur*. Budensis MS. lectionem rec. Rhen. cum seqq. usque ad Lips. ERN.

In Provinciam Lusitaniam] Totidem verbis Suet. Oth. 3. *Sepositus est per causam legationis in Lusitaniam*. Sed operæ est videre divisionem Hispaniæ et Præfecturas, quoniam saepe hic intercurrit. Divisa ea ab Augusto in duas provincias, citeriorem et ulteriorem. Citerior Tarraconensis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluvius Rufus. Ulterior divisa in duas provincias, Bæticam et Lusitaniam. Bætica populi fuit, et in eam missus Proconsul. Noster 4, 13. *Vibius Serenus ulterioris Hispaniæ Proconsul*. non quia tota Hispania ulterior (caute legas) Proconsulem habuerit, sed quia ejus pars melior Bætica. Itaque confundebant scribendo sive loquendo. Plinius 3, 1. (2.) *Prima Hispania terrarum est, ulterior appellata, eadem Bætica*. Non tamen etiam re-

gendo. Nam duæ Cæsaris fuerunt, sola Bætica populi. Strabo distincte, l. 3. p. 166. *Νοὺν δὲ τῶν ἰσπαρχῶν, τῶν μὲν ἀπαδιχθεῖσῶν τῷ δήμῳ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ, τῶν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν Ῥωμαίων, ἢ μὲν Βαιτικῇ πρόσκειται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπεται στρατηγὸς ἐπὶ αὐτὴν, ἔχον τιμίαν τε καὶ πρῆβυστήν. Ἡ δὲ λοιπὴ, Κιτσαρὸς ἐστὶ. Πέμπονται δ' ἀπ' αὐτοῦ δύο πρῆβυσται, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός*. Addit deinde, Prætorium Lusitanix præfuisse cum unico Legato: Consularem reliquæ cum tribus Legatis tribusque legionibus, Consentit et Dio 53, 12, qui discrete *Bætican populo adsignat, Lusitaniam et Tarraconensem Cæsari*. Quid igitur Appiano in mentem venit scribere, de bello Hispaniensi, extremo? *Ab eo tempore* (quo Cantabri ab Augusto victi) *Romani Iberiam, quæ hodie Hispania dicitur, in tres partes dividere cœpisse mihi videtur, in quarum duas annuus magistratus Senatus mittit, in tertiam vero Præsidentem Imperator*. Quæ a falso nunquam excusum, nisi quid mutavit ejus ævo. Strabo etiam in fine operis duas Hispanias recensere inter eas, quæ Populi sunt, videtur. sed videtur: eaque res interpretem decepit, qui etiam *τὴν ἐκτὸς Ἰσθμῶν*, id est *ulteriorem* sive *exteriorem* Hispaniam, turpiter *interiorem* convertit. Vellem monuisse eruditissimum Casaubonum, cujus ad Strabonem probas sane notas jam nunc vidi. LIPS. De provinciis Hispan. late egit Cennius in Antiq. Eccles. Hispan. vol. 1. Disc. 1. c. 1. sqq. Mox pro vulgato *seposuit* præcedentia requirunt *seposuerat*, ut ante est *deposuerat*: quod recipere non dubitavi, propter necessariam evidentialiam. post Acidalium bene copulam et transponit: *nec segniss, donec bellum fuit, et inter pr. spl*. ERN. In verbo *seposuit* mutando fallitur vir optimus. Distinguenda omnino sunt tempora. Nec aliter codices. Mox Bud. in diem.

gressus, nec segnis, et, donec bellum fuit, inter praesentes A. U. splendidissimus, spem adoptionis, statim conceptam, acrius 823. in dies rapiebat: faventibus plerisque militum, prona in eum A. C. aula Neronis, ut similem. Sed Galba, post nuntios Germanicæ seditionis, quamquam nihil adhuc de Vitellio certum, 70. 14 anxius quoniam exercituum vis erumperet, ne urbano quidem militi confisus, quod remedium unicum rebatur, comitia Imperii transigit: adhibitoque, super Vinium ac Laconem, Mario Celso, Consule designato, ac Ducennio Gemino, Præfecto urbis, pauca præfatus *de sua senectute, Pisonem Licinianum arcessi* jubet; seu propria electione, sive, ut quidam crediderunt, Lacone instante, cui apud Rubellium Plautum exercita cum Pisone amicitia: sed callide, ut ignotum, fovebat: et prospera de Pisone fama consilio ejus fidem addiderat. Piso, M. Crasso et Scribonia genitus, nobilis utrimque, vultu habituque moris antiqui, et æstimatione recta severus, deterius interpretantibus tristior habebatur. ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat. Igitur Galba, adprehensa Pisonis manu, 15 in hunc modum locutus fertur: *Si te privatus lege curiata apud Pontifices, ut moris est, adoptarem, et mihi egregium erat*

Ducennio Gemino] Ille est, de quo 15, 18. legis: *Exin Nero tres Consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus præposuit.* LIPS. De Mario Celso v. 15, 25.

Arcessiri jubet, seu propria dilectione, sive ut quidam tradiderunt] Lege, *arcessi.* GRON. Recte. Sic et correxerat vir doctus in ed. Gryph. et convenit hodie sætis *accersere* esse vocem nibili, debitam inscitiae librariorum, qui eam millies verbo *arcessere* substituerunt. Itaque, ut aliis locis permultis factum est a viris doctis, movi loco vocem ineptam, etsi omnes libri et scr. et edd. in ea consentiant. V. quos laudat Drakenb. ad Liv. 2, 19. qui et aliis locis ad Livium de eo verbo egit. et nos infra ad c. 31. *Crediderunt* e Flor. recepit Freinshemius. (Sic et Bud.) Ceteri libri *tradiderunt.* ERN. Lips. Pich. alii *dilectione.* Flor. Bud. ed. Puteol. *electione.*

Piso M. Crasso et Scribonia genitus] Puto illo M. Crasso Frugi, qui Consul fuit cum C. Lecanio Basso a. 816. sub Nerone. qui ipse e Calpurniis Frugi, in Licinianam gentem adoptione transiit, ut ex cognomine apparet: sicut hic noster iterum e Liciniis ad Calpurnios ivit. Quod autem de Scribonia addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galba c. 23.

legi, *Κράσσου καὶ Κερρίωνος ἕγγονος:* et ex nostro corrigendum. LIPS. De correctione Plutarchi frustra obloquitur Lipsio Ryckius, quod Plutarchus utrosque a Nerone sublato dicat, cum Seneca in Apocol. a Claudio sublato tradat. In nomine Imperatoris dissentire scriptores non mirum, quum in majoribus dissentiant. Et Senecæ hic haud dubie major fides. Idem Ryckius mavult intelligere Crassum, qui a. 780. cum Pisone Consul fuit, fratrem autem Pisonis putat, quem Lipsius patrem credebat. Verum puto: et sic jam Rupertus ad Reines. p. 679. ERN. et p. 429.

Et Scribonia] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *ex.*

Æstimatione recta] Recte sic accepta scriptura vetus *extimatione*, quam MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. habent. ut et c. 16. Vid. ad 13, 17. Mox pro *quo* ed. pr. *quæ*, ut cod. Agr. Recepit Ryckius. Mihi vulgatum Taciti stilo convenientius: quo magis aliis suspecta erat, hoc magis Principi placebat. ERN. Bud. *quo* recte.

Egregium erat tunc] Guelf. *esset.* Tunc vitiosum esse, nemo ambigat. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *nunc*, quod nihilo melius, etsi placet J. Gronovio. Freinsh. correxit *Cnæi Pomp.* quod mihi quoque placet. ERN. Bene Freinsh. sensit id *nunc* vel

A. U. 823. A. C. 70. *Cn. Pompeii et M. Crassi subolem in Penates meos adsciscere, et tibi insigne, Sulpiciæ ac Lutatia decora nobilitati tuæ adjecisse. Nunc me, Deorum hominumque consensu ad Imperium vocatum, præclara indoles tua et amor patriæ inpulit, ut Principatum, de quo majores nostri armis certabant, bello adeptus, quiescenti offeram, exemplo D. Augusti, qui sororis filium, Marcellum, dein generum, Agrippam, mox nepotes suos, postremo Tiberium Neronem, privignum, in proximo sibi fastigio collocavit. Sed Augustus in domo successorem quæsit; ego, in Republica. non, quia propinquos aut socios belli non habeam; sed neque ipse Imperium ambitione accepi: et judicium mei documentum sint non meæ tantum necessitudines, quas tibi postposui, sed et tuæ. Est tibi frater pari nobilitate, natu major, dignus hac fortuna, nisi tu potior esses. Ea ætas tua, quæ cupiditates adolescentiæ jam effugerit; ea vita, in qua nihil præteritum excusandum habeas. Fortunam adhuc tantum adversam tulisti; secundæ res acrioribus stimulis animos explorant, quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem*

tunc ortum ex voce *Cnæi* vel *Cnei*. hoc prænomen vel eo est necessarium, quod et *Crasso* suum tribuitur. Secus J. Gron.

Sulpiciæ ac Lutatia] Intelligi volunt (cum *Boxhornio*) nobilitatis, e sequentibus. At in *decoribus* est nobilitas. Omnino excidit *gentis* post *insigne*: ubi facilis hic lapsus erat. ERN. Freinsh. et Heins. volebant *Sulpicia et Lutatia*.

In domo succ.] Mihi non dubium est, Tacitum scripsisse *in domo sua*, et sua absorptum esse per primam verbi sequentis syllabam. Nam ita consuetudo loquendi fert, et copinnius opponuntur *domus sua et Respublica*. ERN.

Socios belli] Qui me belligerantem consilio, factis adjuverunt, ut quondam *Agrippa Augustum*. Deinde elegantior Latinitas postulabat *non, quin pr. a. s. belli habeam*, aut quo — *non habeam*. Ne nostrum quidem quisquam hodie audeat dicere, *non quia non habeam*: certe non ego, at iterum sic c. 29. ERN.

Et judicium mei documentum] Sententiam ante involutam, filo et fide Vaticanani codicis apte evolvi. Hoc dicit. Neque ego ambitione aut malis artibus Imperium quæsi: et, quod te judicio successorem eligam, signum posthabiti non solum mei amici, sed et tui. LIPS. *Et MSS.* Flor. edd. prima. *Ut sit Rhen.* seqq. usque ad Lips. ERN. Bud. *ut sit.* Rhen. tamen malit *ut sint*. Idem e Bud. *sed tuæ, omisso et.* male. Sic et *Puteol.*

Est tibi frater] De quo infra 4, 39. *Ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egregius majoribus et fraterna imagine fulgentem, ad capessendam Remp. hortatus.* LIPS. V. et mox c. 47.

Nihil præteritum] Heinsius ap. Rycium malebat *præteriti*. Rectius totum verbum abesset, præsertim apud scriptorem brevitas nomine laudatum. Cicero certe et Livius omisissent: de Tacito affirmare nihil possum, ut jam alibi dixi, Libri quidem omnes *præteritum* habent. ERN.

Secundæ res acrioribus stimulis] Xenophon pariter *Cyrop.* 8, 4. Δοκίμῳ δὲ μοι, ὃ Κῦρος, χαλσιώτερον εἶναι, εὐρεῖν ἄνδρα τάχα καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακὰ τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιοῖ. Et sententia similis, Diodoro Siculo expressa, 19. Διότι οὐ εἶναι προσηκόντως ὑπολαμβάνουσι, ἐν χειρῶστέρον ὑπάρχειν συμφορὰς ἐνιγαλίην ἐπιδηξίως, ἢ τὰς ἐνιγαλίους ἐνιμερίας ἐμφρόνως. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν περὶ τοῦ μίλλοντος φόβον ἐπαναγκαζοῦσιν ἐπιμελιῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ προγεννῶδες εὐσύχημα, προτεροῖπονται καταφρονεῖν πάντων. Et Catoni illi Prisco (in fragm. l. 5. Originum.) *Adversæ res se domant, et docent quid opus sit facto; secundæ res latitia transversum trudere solent a recte intelligendo atque consulendo.* LIPS. *Animos* Flor. (Bud.) ed. pr. Freinsh. seqq. Ceteri scr. et edd. *animum.* ERN.

eadem constantia retinebis: sed alii per obsequium imminuent. A. U. Inrumpet adulatio, blanditiæ, pessimum veri adfectus venenum, ^{823.} sua cuique utilitas. Ego, ac tu, simplicissime inter nos hodie loquimur: ceteri libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum. Nam suadere Principi, quod oporteat, multi laboris: adsentatio erga Principem quemcumque sine adfectu peragitur. Etiam, si ¹⁶ immensum Imperii corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus eram, a quo Resp. inciperet: nunc eo necessitatis jam pridem ventum est, ut nec mea senectus conferre plus Populo Rom. possit, quam bonum successorem, nec tua plus iuventa, quam bonum Principem. Sub Tiberio et Caio et Claudio unius familiæ quasi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quod eligi cæpimus. Et, finita Juliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptio inveniet. Nam generari et nasci a Principibus, fortuitum, nec ultra æstimatur: adoptandi iudicium integrum; et, si velis eligere, consensu monstratur. Sit ante oculos Nero, quem, longa Caesarum serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione, sed sua inhumanitas, sua luxuria, cervicibus publicis depulere: neque erat adhuc damnati Principis exemplum. Nos bello et ab æstimantibus adsciti, cum invidia, quamvis egregii, erimus. Ne tamen territus fueris, si duæ legiones in hoc concussi orbis motu nondum quiescunt. Ne ipse quidem ad securas res accessi: et, audita adoptione, desinam videri senex; quod nunc mihi unum objicitur. Nero a pessimo quoque semper desiderabitur: mihi ac tibi providendum est, ne etiam a bonis desideretur. Monere diutius, neque temporis hujus; et impletum est omne consilium, si te bene

Per obsequium imminuent] Ita diserte Vatic. et Venetus: nec quidquam pote (non me quidem arbitro) lectione hac melius. Rhenanus tamen turbat, mutat, et exemplaria ut haberent fecit, alii licet per obsequium unnuant. LIPS. Firmant Lipsii lectionem MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Beroaldus. Alc. ERN. Rhen. ista non ex ingenio, sed ex Bud.

Etiam ego] Coniunctio ista perperam hic posita. Pichena rejicit ad præcedentia. Acidalius transponit et refert ad *si immensum*, quod probo, si virgula separaretur; nec dubito ita recipere. In margine forsan olim adposita, alienum dein locum occupavit errore librarii. Bip. *et etiam in enim* vertendum putant. Ret. etius Agr. etenim ego.

Immensum Imp. corpus] Vide Heins. ad Vell. 2, 109.

Cum una legione] Una tantum? Atqui antea tres, in illa parte Hispaniæ, et *τρία τάγματα*, tres legiones (ita vertere interpres debuit, non cohortes) collocat sub Augusto Strabo l. 3. p. 156. Etiam

sub Tiberio noster A. 4, 5. *Hispaniæ*, inquit, *recens perdomita tribus habebantur*. Sed iis ipsis verbis adsignificat, id mutatum, et imminutas legiones, animis ejus gentis tempore imminutis et fractis. Itaque in Tarraconensi, cui Galba præfuit, una tunc legio. Suetonius in Galba 10. ostendit, exercitum fuisse *legionis unius, alarum duarum, trium cohortium*. LIPS. Sextam legionem fuisse docemur H. 5, 16. Mox *ne tamen* Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) at *nec tamen* Puteol. Ber. Deinde, si vellemus, ut quidque commode et eleganter abesse potest, ita tollere, *concussi* tentaremus. Sed credimus facile, esse a Tacito. Similiter mox frustra *desideretur*, eadem caussa, in suspicionem adducit Gruterus. ERN.

Depulere] Cod. Bud. *depulerit*. Mox Bud. *extimantibus*, sic et Puteol. Dein Bud. et Puteol. *non quiescunt*. Porro in Bud. *quod mihi unum*, omisso *nunc*; et *objicitur*, ut sæpe alias.

A. U. *elegi. Utilissimusque idem ac brevissimus bonarum malarum-*
 823. *que rerum delectus est, cogitare, quid aut volueris sub alio Prin-*
 A. C. *cipe, aut nolueris. Neque enim hic, ut in ceteris gentibus, quæ*
 70. *regnantur, certa dominorum domus, et ceteri servi: sed impera-*
turus es hominibus, qui nec totam servitulem pati possunt, nec
totam libertatem. Et Galba quidem hæc ac talia, tamquam
Principem faceret; ceteri tamquam cum facto loquebantur.

- 17 Pisonem, ferunt, statim intuentibus, et mox conjectis in eum omnium oculis, nullum turbati aut exsultantis animi motum prodidisse. Sermo erga patrem Imperatoremque reverens, de se moderatus; nihil in vultu habituque mutatum: quasi imperare posset magis, quam vellet. Consultatum inde, *pro rostris, an in Senatu, an in castris adoptio nuncuparetur. Iri in castra, placuit: honorificum id militibus fore, quorum favorem, ut largitione et ambitu male adquiri, ita per bonas artes haud spernendum.* Circumsteterat interim palatium publica expectatio, magni secreti impatiens: et male coercitam
- 18 famam suppressentes augebant. Quartum Idus Januarias, fœdum imbribus diem, tonitrua et fulgura et cælestes minæ ultra solitum turbaverant. Observatum id antiquitus comitiis dirimendis non terruit Galbam, quo minus in castra pergeret, contemptorem talium, ut fortuitorum; seu, quæ fato manent, quamvis significata, non vitantur. Apud frequentem militum concionem, Imperatoria brevitate, adoptari a se Pisonem, more D. Augusti et exemplo militari, quo vir virum legeret, pronuntiat. Ac ne dissimulata seditio in majus crederetur, ultro adseverat, *quartam et duodevici-*

Utilissimus quidem ac] Sive, ut Rheno et Mauro visum e Budensi, *utilissimus idem.* LIPS. *Idem etiam Flor. unde Pichena edidit utilissimusque idem,* ed. pr. et alii MSS. ap. Broterium. ERN.

Volueris—nolueris] Sic Pich. e Flor. Vulgo et in Bud. inverso ordine. Mox Bud. *neque enim ut gentibus q. r.*

In castris] Prætorianis, ut ap. Suet. Claud. 21.

Observatum id a. c. d.] i. e. cum ab ultimis temporibus ea res diremerit comitia, pro re habita sit, propter quam comitia debeant dirimi. Verbi *observare* exquisitior vis, et Livio usurpata. ERN. De re vide Cic. de Divin. 2, 18.

Non vitantur] In editione prima dedimus e Guelf. *vitarentur*, quod optime convenire temporum rationi videbatur, et hæc non e mente Taciti, sed Galbæ dici putabam. Sed ita etiam ante deberet esse *manerent.* Igitur pristinam lectionem restitui. Ed. Spir. habet *vertantur.* Intelligenda sunt e iudicio Ta-

citi, non Galbæ. Ceteri scr. et edd. fluctuant inter *vitentur*, ut Putcol. Ber. et *vitantur.* ERN. Sic Bud. et Rhen.

More D. Augusti et exemplo militari] Trajectio facta vocum videtur, quam odoratus Æmilius Ferretus: legitque, *exemplo D. Augusti et more militari.* me quidem utraque manu adsentiente. LIPS. Vulgatum defendunt Voss. et Davies ad Cæsar. B. G. 1, 8. quod et *more* pro *exemplo* dicatur. Ut id concedam, tamen *exemplo militari* durius, quam ut probem. ERN.

Quo vir virum leg.] Cf. Victor. V. L. 18, 19.

Quartam et duodevicesimam legiones] Sic omnes scr. et edd. ante Pichenam, qui recepit *duo et vicesimam*, velut historia et Flor. a pr. manu desideraret. At se correxerat ipse ad c. 55. Ceterum mirum, tamen a sequentibus editoribus hic *duo et v. servatum*, cum c. 55. *duodev.* exhiberent. Vetus restituit Ryckius (ex Agr.). ERN. Bud. *duodevic.*

cesimam legiones, paucis seditionis auctoribus, non ultra verba ac voces errasse, et brevi in officio fore. Nec ullum orationi aut lenocinium addit aut pretium. Tribuni tamen Centurionesque et proximi militum grata auditu respondent: per ceteros mæstitia ac silentium, tanquam usurpatam etiam in pace donativi necessitatem bello perdidissent. Constat, potuisse conciliari animos quantumcumque parci senis liberalitate. nocuit antiquus rigor et nimia severitas; cui jam pares non sumus. Inde apud Senatum non comptior 19 Galbæ, non longior, quam apud militem sermo: Pisonis comis oratio. Et Patrum favor aderat; multi voluntate effusius; qui noluerant, medie; ac plurimi obvio obsequio, privatas spes agitantes, sine publica cura. Nec aliud sequenti quadriduo (quod medium inter adoptionem et eadem fuit) dictum a Pisone in publico factumve. Crebrioribus in dies Germanicæ defectionis nuntiis, et facili civitate ad accipienda credendaque omnia nova, cum tristia sunt, censuerant Patres, mittendos ad Germanicum exercitum legatos. agitatum secreto, num et Piso proficisceretur, majore prætextu; illi auctoritatem Senatus, hic dignationem Cæsaris laturus. Placebat et Laconem, Prætorii Præ-

A. U.
823.
A. C.
70.

Addit aut] Bud. *addidit aut.* Agr. *additum aut.*

Et proximi militum grata auditu respondent] Sic edd. Puteol. Ber. Alc. Firmat Flor. (Agr.) ed. pr. ubi est *grata auditu.* At Rhen. cum sequentibus usque ad Pichenam (e Bud.) dedit *gratabundi*, quod est etiam in Guelf. Sed tamen et in margine eadem manu var. lect. *grata auditu.* ERN. Bip. recepere *grata auditu.*

Usurp. etiam in pace don.] Cf. A. 12, 41.

Parci senis] Sic edd. omnes. MS. tamen Bud. *q. parva lib.* et in Guelf. excidit *senis*, additum a man. sec. Rhénanus conjiciebat *quantumcumque parva lib.* aut *quantacumque liberalitate*; quod melius. Sed vulgatum bene habet. ERN. In Bud. *parva* glossam sapit.

Quam apud militem] Sic Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. Ceteræ *milites.* Vetus restituit Ryckius. bene. ERN.

Et patrum favor aderat: multi] Hunc locum distinctione restituit Freinsb. cum ante post *effusius*, et *medie* (majore signo) interpungeretur. Idemque pro *medie* dedit *medii.* *Medie* omnes scr. et edd. quod defendit Ryckius, cujus MS. habebat *medie*, at *plurimi.* Vox *medie* non est illa quidem optima, sed in Tacito tamen toleranda, ut alie. Ea bene respondet antecedentibus *voluntate: effusius.* Sed ita ac, ut opinor, delendum

foret, et scribendum *medie plurimi*; aut cum Agr. at *plurimi*, idque ut in parenthesis dictum accipiendum. Certe utrumque melius, quam Freinsheimianum *medii*, quod *agitabant* desiderat, non *agitantes.* Prius melius puto, et *anatum* e mala interpunctione: sed alterum secutus sum propter libros. Ceterum in omnibus membris intelligendum *favēbant*, quod latet in verbis præcedentibus, *patrum favor aderat.* Mox in publico Guelf. (et Bud.) ut Flor. Ceteri (in his Agr.) in *publicum.* In publico recepit Pichena. ERN. Priscam distinctionem cum Bip. reposui, aptiorem quippe.

Majore prætextu] Quid illud, *majore?* Suspectum mihi hic verbum. Lips. At est in omnibus libris. Sensus esse potest: prætextus, qui obtendebatur a suadentibus, verbo ac specie major, quam res ac vis esset. Nam dicebant: ut legati Senatus auctoritatem secum ad exercitum ferrent, sic illum Cæsaris dignationem, eaque de causa legationem majorem vim ad coercendos milites habituram. Sed potius *prætextum* de specie rei, splendore, dignitate capiendum puto, ut et alibi dicitur apud nostrum v. c. c. 76. et alios. Vid. Gronov. ad Senec. epist. 71. Sensus igitur est: ut major legationis dignitas esset. Et fuit illa deliberatio Galbæ secreta, non Senatorum, et inter amicos. ERN.

A. U. 223. A. C. 70. 20
 factum, simul mitti. is consilio intercessit. Legati quoque
 (nam Senatus electionem Galbæ permiserat) fœda incon-
 stantia nominati, excusati, substituti, ambitu remanendi
 aut eundi, ut quemque metus vel spes inpulerat. Proxima
 pecuniæ cura: et cuncta scrutantibus justissimum visum
 est, inde repeti, unde inopiæ caussa erat. Bis et vicies
 millies sestertium donationibus Nero effuderat. Adpellari
 singulos jussit, decuma parte liberalitatis apud quemque
 eorum relicta. At illis vix decumæ super portiones erant,
 iisdem erga aliena sumptibus, quibus sua prodegerant;
 cum rapacissimo cuique ac perditissimo non agri, aut fenus,
 sed sola instrumenta vitiorum manerent. Exactioni XXX.
 Equites Romani præpositi; novum officii genus, et ambitu
 ac numero onerosum. ubique hasta et sector; et inquieta
 urbs auctionibus. Attamen grande gaudium, quod tam
 pauperes forent, quibus donasset Nero, quam quibus abstu-
 lisset. Exauctorati per eos dies Tribuni, e Prætorio An-
 tonius Taurus et Antonius Naso; ex urbanis cohortibus
 Æmilius Pacensis; e vigiliis Julius Fronto. Nec remedium
 in ceteros fuit, sed metus initium: tamquam per artem et
 formidinem singuli pellerentur, omnibus suspectis.

Ambitu remanendi aut eundi] h. e. dum alii per gratiam consequuntur, ut liberentur a legatione, alii ire cupiunt. Nescio, cur Heinsio locus suspectus fuerit, qui *renitendi* tentabat. ERN. In cod. Agr. invenerat *retinendi*. Mox Bud. habet *ille auct.* quod probat Rhen. nullo sensu. Porro Rhen. refert in Bud. esse *ni consilio* potius ibi est *in cons.* sed aperto librarii vitio.

Ubi inopiæ caussa erat] Pichena reposuit *ubi*, ex Flor. et aliis veteribus, pro *unde*. Consentiant Quælf. (Bud.) et vet. edd. præter pr. in qua *unde*, meliori Latinitate, ut in duobus MSS. ap. Broterium, unde restitui. ERN.

Bis et vicies mille sestertium] Verius fortasse, *bis et vicies millics.* quæ summa sane grandiuscula, sed digna effusionibus ejus monstri. *Erunt quinquaginta quinque milliones*, ut loquamur ritu et compendio nostro. Quid nimium pro opibus Romanis? LIPS. Recepit Freinsh. Recte. ERN. Consentiant Faernus, Ursinus, Acidalinus et recentiores.

Super portiones erant] Per tres, pro *supererant*. Bene Pichena Virgilii illud comparat Æn. 2, 567. *Jamque adeo super unus eram.* ERN. Bud. male *supra*.

Exactioni XXX. Equites præpositi] In Suetonio c. 15. est, *quinquaginta.* nec liquet mihi de veritate. LIPS.

Ambitu ac numero onerosum] Sensus: difficile illud munus erat propter ambitum et numerum collegarum, quo impediebatur sæpe administratio ejus. Tam multi enim non facile consentiant; et quo plures collega, hoc sæpius accidebat, ut gratia turbaret negotium. Possis tamen etiam ambitum et numerum referre ad eos, a quibus revocanda pecunia erat. Mox bene *auctionibus*, etsi contra libros, qui habent *actionibus*, quæ confusio et alibi observata. Edidit jam Lipsius. Sed J. Gronovius *actionibus* servat ac defendit, intelligens negotia ex appellandis, in jus vocandis, cogendis iis, qui accepissent. ERN. Bud. *sectores et actionibus*. Sed Rhen. jam posuit *actionibus* ex ingenio. Mox Bud. *ac tamen*.

E Prætorio] V. Perizon. de Prætor. p. 129. ubi ex h. l. planissime docet, *Prætorium* de cohortibus Prætorianis dici, ut *vigilias* de cohortibus vigilium. ERN.

Antonius Naso] Farnesianus est *Aurelius*. LIPS. Probat Burmannus ad Suet. Cæs. c. 52. *Aurelius* aut *Autronius* Heinsii. Certe *Antonius* vitiosum. Dixisset enim *Antonii, Tuurus et Naso*. Mox *Julius Fronto* v. ad 2, 68. ERN. Apud Suet. Cæs. 9. est *M. Actorius Naso*.

Metus initium] Heinsius malebat *motus*. Acid. nec *id remedium*.

Interea Othonem, cui, compositis rebus, nulla spes, omne A. U. in turbido consilium, multa simul exstimulabant: luxuria ^{823.} etiam Principi onerosa, inopia vix privato toleranda, in ^{A. C.} Galbam ira, in Pisonem invidia. Fingebat et metum, quo ^{70.} magis concupisceret. *Prægravem se Neroni fuisse. nec Lusitaniam rursus, et alterius exsilii honorem expectandum: suspectum semper invisumque dominantibus, qui proximus destinaretur. Nocuisse id sibi apud senem Principem: magis nociturum apud juvenem, ingenio trucem, et longo exilio effertum. occidi Othonem posse. Proinde agendum audendumque, dum Galbæ auctoritas fluxa, Pisonis nondum coaluisset. Opportunos magnis conatibus transitus rerum: nec cunctatione opus, ubi perniciosior sit quies, quam temeritas. Mortem omnibus ex natura æqualem, oblivione apud posteros vel gloria distingui. Ac, si nocentem innocentemque idem exitus maneat, acrioris viri esse, merito perire.* Non erat Othonis mollis ²¹ et corpori similis animus. Et intimi libertorum servorumque, corruptius quam in privata domo habiti, aulam Neronis et luxus, adulteria, matrimonia, ceterasque Regnorum libidines, avido talium, si auderet, ut sua ostentantes;

Othonem exstimulabant: luxuria] Veræ hæ mutationum causæ. et prudenter Aristoteles eas ingerit Polit. 5, 6. *Γίγνονται δὲ μεταβολαί... καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσιελγῶς. Καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομῶν ζητοῦσι, καὶ ἡ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοί, ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον.* O veriloquium, quod utinam principes imbibant, et corruptissimis hodie moribus advertant! Lips. Mox iram et invidiam Guef. ed. pr. ut ad fingebat referantur. male. ERN. Bud. iram.. invidia. Mox idem se Neroni gravem.

Et alterius e. hon.] Sic MSS. et edd. vett. Rhenanus dedit aut ex ingenio. Vetus restituit. ERN. Non ex ingenio Rhen. sed e Bud.

Occidi Othonem posse] Ant. Augustinus (referente Ursino) legebat: *occidi Pisonem posse.* Item Groslotius, qui nil certius putabat. Mox proinde Fl. (Bud.) Guef. ed. pr. Ceteri proin. ERN.

Agendum audendumque] Sic Liv. 22, 14. *Audendo atque agendo res Romana crevit.*

Nondum coaluisset] i. e. confirmata esset, convaluisset; ut supra *coalita libertas, audacia.* V. Indic. Male Ryckius: scil. *cum uvectoritate Galbæ.* male et Acidalius corrigebat *convaluisset:* nam idem est. ERN.

Transitus rerum] Conversiones, commutationes Imperii, cum ab uno ad alte-

rum transit. sic c. 29. *res translata.* ERN.

Acrioris viri esse] Acrioris suspectum Freinshemio. Fortior sane oratio foret, si abesset. Sed non propterea Tacitus non sic dedit: estque in omnibus libris. ERN. *Acres viros etiam Seneca habet de morte Claudii.* et nostro infra 2, 5. *Vespasianus acer militiæ dicitur.*

Adulteria, matrimonia] Apud Suetonium lego inter illa, quæ maxime improbantur in Nerone 23. *Super ingenuorum pædagogia et nuptarum concubinatus virgini Vestali Rubiæ vim intulit.* Hinc colligo, Tacitum scripsisse: *aulam Neronis et luxus, adulteria, pædagogia, cæterasque Regnorum libidines.* GRON. Nimis a scriptura recedit hæc correctio. Bene filius defendit vulgatum, et sumtum dicit e memoria Poppæ: in qua primum adulterium, deinde matrimonium. Ryckius conjicit *adulteria matronarum.* ERN.

Ceterasque Regnorum libidines] Glosam præfert: ac fortasse germanius, *cæteraque Regnorum avido talium.* Paulo ante etiam malim conjunctim legi, *adultera matrimonia.* Lips. Et sic erat in MS. Bud. ERN. Sed vulg. rectius. nam et matrimonia pro libidine mutabat Nero, ut ante Claudius. Budensis hic varie peccat. Supra *audiendum* habet pro *audendum, manet pro maneat, mox vetabatur pro vetabitur, Principis pro principalis.*

A. U. quiescenti, ut aliena, exprobrabant: urgentibus etiam ma-
 823. thematicis, dum *novos motus, et clarum Othoni annum, obser-*
 A. C. *vatione siderum*, adfirmant: genus hominum potentibus in-
 70. fidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra et veta-
 bitur semper, et retinebitur. Multos secreta Poppææ ma-
 thematicos, pessimum Principalis matrimonii instrumen-
 tum, habuerant: e quibus Ptolemæus, Othoni in Hispania
 comes, cum *superfuturum eum Neroni* promississet, postquam
 ex eventu fides, conjectura jam et rumore senium Galbæ
 et juventam Othonis computantium, persuaserat, fore, ut in
Imperium adscisceretur. Sed Otho tamquam peritia et mo-
 nitu fatorum prædicta accipiebat, cupidine ingenii humani
 libentius obscura credendi. Nec deerat Ptolemæus, jam et
 sceleris instinator, ad quod facillime ab ejusmodi voto trans-
 23 itur. Sed sceleris cogitatio incertum an repens: studia
 militum jam pridem, spe successionis, aut paratu facinoris,
 adfectaverat; in itinere, in agmine, in stationibus, vetustis-
 simum quemque militum nomine vocans, ac, memoria Ne-
 roniani comitatus, *contubernales* adpellando; alios agno-
 scere, quosdam requirere et pecunia aut gratia juvare: in-
 serendo sæpius querelas et ambiguos de Galba sermones,
 quæque alia turbamenta vulgi. Labores itinerum, inopia
 commeatum, duritia imperii, atrocius accipiebantur, cum,
 Campaniæ lacus et Achaiaë urbes classibus adire soliti,
 Pyrenæum et Alpes et immensa viarum spatia ægre sub
 24 armis eniterentur. Flagrantibus jam militum animis velut
 faces addiderat Mævius Pudens, e proximis Tigellini. is
 mobilissimum quemque ingenio, aut pecuniæ indigum, et
 in novas cupiditates præcipitem adliciendo, eo paullatim

E quibus Ptolemæus] Sueton. c. 4. *Seleucum* vocat. ubi v. intt. Ejusdem hominis nomina esse nuper defendit Oudend. ERN.

Computantium] Possis e Livio 1, 5. conicere *comparantium*. Sed non est necesse. ERN.

Libentius obscura credi] Assentior Pichenæ, *credendi*. LIPS. Quidni recipiamus, quod Latinitas necessario exigit. Sæpe jam talia vitia sublata vidimus, ex omissione syllabæ mediæ orta. V. ad 2, 68. Petavius et Huetius corr. *credentis*, quod recepit Broterius. Sed non ingenium humanum credit, verum homo, cupidine credendi obscura, ingenio insita. ERN. Cf. Plin. 30, 1.

An repens] Acid. malit *an recens*. Sed vulg. majorem vim habet. Vide dicta ad A. 6, 7.

In itinere, in agmine] Sic omnes libri. Et tamen *in agmine* nihil aliud,

quam, *in itinere*, cum exercitus, aut pars ejus iter faceret. nam sic *agmen* dici, vel tirones sciunt. ceterum hæc cum antecedentibus coherant. Explicant enim verba *studia m. affectaverat*. Igitur mediam interpunctionem feci pro puncto. ERN.

Eniterentur] Sic Flor. PICHENA. Probum: nec improbe idem Pichena, *emittentur*. LIPS. *Eniterentur* scr. (in his et Bud.) et edd. pr. Rhen. sqq. At Puteol. Ber. *emitterentur*, male. ERN.

Flagrantibus i. m. animis] Bud. non habet *animis*, vitio librarii, quod non visum Rhenano. Juretus ad Symmachum 6, 22. ideo legendum suadebat *flagratibus*. Mox Bud. *jam faces*.

In novas cupiditates pr.] i. e. rerum novarum. Sæpe sic hoc adjectivum ad aliud substantivum refertur, ut supra jam notavimus. Sic *spes* quoque *novæ* dicuntur. A. 14, 63. 15, 42. 51. ERN.

progressus est, ut per speciem convivii, quotiens Galba ^{A. U.} apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti viritim ^{823.} centenos numos divideret: quam velut publicam largitio- ^{A. C.} nem Otho secretioribus apud singulos præmiis intendebat; ^{70.} adeo animosus corruptor, ut Cocceio Proculo, speculatori, de parte finium cum vicino ambigenti, universum vicini agrum, sua pecunia emptum, dono dederit: per socordiam Præfecti, quem nota pariter et occulta falebant. Sed tum ²⁵ e libertis Onomastum futuro sceleri præfecit, a quo Bar- bium Proculum, Tesserarium speculatorum, et Veturium,

Sed ibi spes ubivis simpliciter, nullibi nova dicitur.

Per speciem convivii] Sportularum titulo erogatio ea facta, nisi fallor. LIPS. Vid. Grut. Inscr. p. 330, 2.

Centenos numos] Suetonius aureos habet. Nam sub Cæsaribus aurei singuli centum numis sestertiis æstimati. V. iatt. ad Sueton. Oth. 4. et Gronov. de Sestert. p. 82. Ceterum *viritim* com- mode abfuerit, non consentiens nec Taciti brevitati nec Latinitati severæ. nam inest in *centenos*. ERN.

Animosus corruptor] i. e. per magnas largitiones, sic Suet. Cæs. 47. *animosissime comparare*, insanis pretiis emere etc. ERN.

Proculo speculatori] Ubique hoc militiæ nomen et munus ita scribo, et *speculatores* expello. Libri omnes scripti suadent: etiam lapides. ut ille Romæ (ap. Grut. p. 517, 7.) P. ÆL. MUCIANO SPEC. LEG. II. ADJUT. Alius juxta Æmiliam (ib. p. 386, 4.) L. CASURIO. L. F. CLU. SPECULATORI. Item (ib. p. 169, 7.) SCHOLA. SPECULATORUM. LEGIONUM. I. ET. II. ADJUTRICUM. PIARUM. FIDELIUM. In Nummis item M. Antonii COHORTIS. SPECULATORUM. Sed et in Marci Evangelio 6, 27. Ὁ βασιλεὺς ἀποστέλλας τὸν σπικουλάτωρα. et in Suetonii Calig. 52. *caliga speculatoria*, scriptum. Sed verine hi speculatores sive exploratores? Vix opinor, et exempla refutant. Potius censeam, fuisse inter eustodes corporis Imperatorii certum genus, qui velut in specula ejus salutis. Unde nomen. Certe Suidas clare σπικουλάτωρα τὸν δορυφόρον interpretatur: et hic in Tacito atque in Suetonio reperias inter satellites Principales. Arma iis clypeus et lancea. ex Joseph. Ἰουδαϊκ. ἀλάφ. 3, 6. Φέρουσι δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιλείπτοι σιζοὶ λόγχην καὶ ἀσπίδα. et c. 8. Μεθ' οὗς αὐτὸς οὐσπασιμὸς ἐξήλαυσε τοὺς τε ἐπιλείπτους τῶν σιζῶν καὶ ἰσπῆτων καὶ τοὺς λογχοφόρους ἔχων.

Nam capiam ibi sane *λογχοφόρους* sive lancearios, hos speculatores. Suet. hortatur in Claudio 35. *Neque convivia inire est ausus, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent.* Et in Galba 18. *Descendentem Galbam speculator impulsu turbæ lancea prope vulneravit.* Hi sunt, quos sequens ætas *scultatores* dixisse videtur, quasi auscultatores, quod vere notatum censeo a Cujacio Observ. 6, 33. quem de alio etiam munere speculatorum adi et audi. LIPS. *Speculatori* MSS. (Bud.) ed. pr. At Puteol. Ber. etc. *spic.* de scriptura verbi nuper et Oudendorpius ad Suet. ERN. Vide et infra 2, 11. Cf. omnino Eckhel in Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 53. ad numum M. Antonii cit. et C. G. Schwarzii diss. de Speculatorib. Rom. 4. Alt. 1726.

Dono dederit] Suet. Oth. 4. *emancipavit*, de quo v. Brummer ad leg. Cinciam c. 13. p. 209.

Per socordiam Præfecti] Hæc durius coeunt cum antecedentibus. Itaque putavi aliquando loco mota esse et ponenda post *divideret*, ubi sane commodus locus foret. Sed, si verba hæc sunt suo loco, referenda sunt ad *intendebat*, vel *animosus corruptor*. ERN.

Tesserarium speculorum] Ita scriptum meis libris. Cur spernam? Tesserarius enim suos cohortibus speculorum fuisse, credam non vane. Si quis tamen junctim malit, *tesserarium speculatore*, haud pugnem. In Glossario prisco: Γραμματεὺς: scriba, *tesserarius*. In lapide, Romæ. AUR. SATURNINO. EQ. COH. VII. PR. S. VERISSIMI. QUI. MILITAVIT. IN. EQ. SECUNDA. ITALICA. TESSERARIUS. ANN. VI. Plutarchus in hac ipsa narratione c. 24. Ἐν δὲ ταύτοις οὐστράριος καὶ Βάρβριος, ὁ μὲν ὀπτιῶν, ὁ δὲ τισσεράριος· οὗτω γὰρ καλοῦνται οἱ δι' ἀγγίλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τιλοῦντες. LIPS. *Tesserarium* fuit a pr. manu in ed. Puteolani *tesseranum*, vitio haud dubie

A. U. Optionem eorundem, perductos, postquam vario sermone
 223. callidos audacesque cognovit, pretio et promissis onerat,
 A. C. data pecunia ad pertentandos plurium animos. Suscepere
 70. duo manipulares Imperium Pop. Rom. transferendum; et
 transtulerunt. In conscientiam facinoris pauci adsciti. sus-
 pensos ceterorum animos diversis artibus stimulant: pri-
 mores militum, per beneficia Nymphidii ut suspectos: vul-
 gus et ceteros, ira et desperatione dilati totiens donativi.
 erant, quos memoria Neronis ac desiderium prioris licentiæ
 accenderet. in commune omnes metu mutandæ militiæ
 26 terrebantur. Infecit ea tabes legionum quoque et auxilio-
 rum motas jam mentes, postquam vulgatum erat, labare
 Germanici exercitus fidem. adeoque parata apud malos se-
 ditio, etiam apud integros dissimulatio fuit, ut postero

operarum. Et tamen id propagatum us-
 que ad Lipsium. ERN. Bud. idem vitium
 habet *tesserarum speculatorem*.
 Plura de *Tesserario* et *Optione* dat
 Marc. Donatus ad h. l. Torrent. ad Suet.
 Oth. 5. præfert *speculatorem* et mox
eodem.

Optionem eorundem] Constituta lectio
 pridem ab eximio Cujacio, loco quem
 jam dixi. nisi quod, *eorundem*, scripsi,
 non, *codem*, fide Vaticanæ libri. Optio-
 nes Romana militia vetus dixit, qui a
 dignioribus cum gradu militibus adopta-
 ti, vicem eorum subibant. Posterior æ-
 tas, nisi fallor, diverso paullum sensu,
 qui velut custodes quidam, arbitri, et
 inspectores. Plutarchus l. c. *διοπρήτας*
 vertit: et in legum libris Optio fabri-
 cæ, simili sensu: in Ambrosio, Optio
 carceris scriptum. videntur in quaque
 centuria hi fuisse, ex lapide qui in Pi-
 ceno (ap. Grut. p. 551.) c. LUCILIUS:
 C. F. VEL. VINDEX MIL. COH. VI. PRÆT.
 XIX. ANN. XXX. MILITAVIT. ANNIS XII.
 PRINCIPALIS BENEFICIARIUS. TRIBUNI.
 DEINDE. OPTIO. IN CENTURIA. alibi u-
 trumque junctum legas, et Tesserarium
 et Optionem: ut in illo marmore, EQUI-
 TI. COH. EJUSDEM. TESSERARIO. OPTIO-
 NI. (Cf. et Grut. p. 445, 10.) Male
 autem hactenus in Tacito hic, *Othonem*,
 lectum, contra meliores libros, itemque
 Cujacii monita et Turnebi Adv. 4, 7.
 LIPS. *Optionem* MSS. Flor. Bud. ed. pr.
 At Guelf. edd. Puteol. sqq. usque ad
 Lipsium *Othonem*. Iidem libri *eodem*.
 Post *perductos* int. ad se, (Othonem)
 estque in partem deteriorem dictum,
 turpi de causa; ut femina a lenonibus
 perducunt dicuntur. ERN. Bud. *Vectu-
 rium*.

Manipulares] Sunt hi, quos Vegetius

2, 7. *principales milites* vel *principes* ad-
 pellat, quorum frequens apud nostrum
 mentio. V. A. 1, 20. 21. 12, 38. 15, 12.

Ad pertentandos] Infra c. 29. Lipsius
 corrigit *prætentare*, hic intactum præter-
 mittit. Sed ibi sane probabilior est
 conjectura. Hic *tentare* simpliciter de-
 sideratur, pro quo *pertentare* ap. Teren-
 tium, Ciceronem, Livium et alios di-
 citur. ERN.

Per beneficia Nymphidii] Id est, qui
 promoti essent per Nymphidium, eos
 incitare et irritare, ut Galbæ suspectos.
 quia Nymphidium invisum ipse sustule-
 rat. Commune autem, ut beneficiarii
 benefactori suo adhæreant: atque ita de
 Sejano, Prefecto item Prætorii, supra
 4, 2. *Simul Centuriones ac Tribunos
 ipse deligere*. et, quod sequitur, beneficii
 sui facere. LIPS.

In communi omnes metu] Rhenanus
 (ex ingenio) correxit bene *in commune*.
 ut paullo post *accendens in commune
 ratus*. Libri scr. et edd. *in communi*,
 male. *Terrebantur* omnes libri. Pichena
 velut e cod. Fl. dedit *exterr*. quod pro-
 pagatum usque ad Ryckium. ERN. Ibi
 scil. recentiori manu id superscriptum.

Postero iduum die] Hispanus liber,
dierum. Ego utrumque addititium pu-
 to, et *postero Iduum*, scribo. LIPS. *Die-
 rum* MS. Flor. (et Bud.) At Guelf. (et
 Agr.) edd. *die*. Pichena conjiciebat *Ja-
 nuar*. (quia mox occurrit XVIII. Kal.
 Febr.) nam mensis nomen adjiciendum
 fuisse: quod recte negat J. Gronovius,
 non tamen ea causa, quam ponit, quod
 statim mensis ac temporis notatio sequi-
 tur: sed quod præcessit c. 18. Sed ve-
 reor, ne alia hic corruptela restet. Ac
 formam quidem loquendi feram: etsi
 alias non reperi, dieni, qui Kalend. No-

Iduum die redeuntem a cœna Othonem rapturi fuerint, nisi incerta noctis, et tota urbe sparsa militum castra, nec facilem inter temulentos consensum, timuissent: non Reipublicæ cura, quam fœdare Principis sui sanguine sobrii parabant; sed ne per tenebras, ut quisque Pannonici vel Germanici exercitus militibus oblati esset, ignorantibus plerisque, pro Othone destinaretur. Multa erumpentis seditionis indicia per conscios oppressa; quædam apud Galbæ aures Præfectus Laco elusit, ignarus militarium animorum, consilique quamvis egregii, quod non ipse adferret, inimicus, et adversus peritos pervicax. XVIII. Kal. Febr. sacrificanti pro æde Apollinis Galbæ Haruspex Umbricius *tristitia exta et instantes insidias ac domesticum hostem* prædicit: audiente Othone (nam proximus adstiterat) idque, ut lætume contrario, et suis cogitationibus prosperum, interpretante. Nec multo post libertus Onomastus nuntiat, *expectari eum ab architecto et redemptoribus*: quæ significatio coeuntium jam militum et paratæ conjurationis convenerat. Otho, *causam digressus* requirentibus, cum, *emi sibi prædia vetustate suspecta, eoque prius exploranda*, finxisset, innixus liberto, per Tiberianam domum, in Velabrum, inde ad Miliarium aureum, sub ædem Saturni, pergit. Ibi tres et viginti

uas, aut Idus sequitur, sic expressum. Dictum sit græco more, *ἑσπέρα Εἰδών, Καλανδών*. c. 57. quidem, memoratis paullo ante Kal. Januariis, sequitur *die postero*. Sed, si res facta statim ab Idibus, h. e. XIX. Kal. Febr. qui fuit dies ante cædem Galbæ, falsus est Suetonius, qui Oth. c. 6. tradit, conjuratos in animo habuisse, statim ab adoptione, Galba interfecto, Othonem Imperatorem facere: deinde adlata causa mutati consilii, medium ab illo die usque ad XVIII. Kal. Febr. tempus Seleucum religione exemisse. Quod si est, nullo modo tentandæ rei consilium primum esse potuit XIX. Kal. Febr. Adde, quod sic non satis sit præcedentibus: *alco parata seditio fuit*, hoc est prompta, festinata. Itaque suspicor, Tacitum scripsisse, *postero statim* (sc. ab adoptione) *die*, quæ facta est. IV. Idus, (s. *dierum*, ut est in Flor. nam si *statim* legimus, *dierum* locum habet) ut c. 31. *primo statim introitu*. Ita et Suetonio et sibi congruet. Initium conjurationis factum ipsa adoptionis die. Res ita accelerata fuit, ita parati conscii, ut postero statim die h. e. III. Idus, in castra rapere Othonem vellent, Galbamque interficere. In causis deinde dilata rei dissentiant Suetonius et Tacitus; sed ita,

ut componi possint. Suetonius causam dilata cædis, Tacitus dilata in castra deductionis tradit. Broterius tamen putat, correctionem nostram durio rem esse, quod remotior adoptionis tum memoria fuerit. Id ego non intelligo. Ipse scriptum putat fuisse *pr. Id.* ERN. Bip. recipere *postero iduum dierum*. Mihi hoc plane insolitum videtur. Servo vulg. donec quid melius offeratur.

Apud Galbæ aures] Bud. *apud Galbam audiens*. Probat Rhen.

Nam proxime adst.] In Bud. *nam deest*.

Miliarium aureum] Columna ex eo metallo, ut Plutarchus hic in Galba describit c. 24. *ad quam viæ omnes ex Italia desinebant. Fecit Augustus, cum Curator viarum esset*, Dio 54, 8. et *statuit in capite Romani fori*. Plin. 3, 9. Victor juxta Vicum Jugarium collocat (reg. 8.) et recte. *Ædes Opis et Saturni in Vico Jugario. Miliarium aureum*. Lips. v. Ryckius ad h. l. Collectanea de mil. aur. dedit Broterius ad h. l. ERN. Videantur de eo Revillas in Diss. Acad. Corton. t. 1. Holstenius in Gravii thes. a. R. t. 4. Arntzenius in Thes. diss. Belgic. vol. 1.

Sub ædem Saturni] Regius codex *in ædem Saturni*. Unde Rhenanus elicit,

- A. U. speculatores consalutatam *Imperatorem*; ac paucitate salu-
 823. tantium trepidum, et sellæ festinanter inpositum, strictis
 A. C. mucronibus rapiunt. Totidem ferme milites in itinere ad-
 70. gregantur: alii conscientia, plerique miraculo; pars cla-
 more et gaudio, pars silentio, animum ex eventu sumpturi.
- 28 Stationem in castris agebat Julius Martialis Tribunus. Is, magnitudine subiti sceleris, an corrupta latius castra, ac, si contra tenderet, exitium metuens, præbuit plerisque suspicionem conscientiæ. Anteposere ceteri quoque Tribuni Centurionesque præsentia dubiis et honestis. Isque habitus animorum fuit, ut pessimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.
- 29 Ignarus interim Galba et sacris intentus, fatigabat alieni jam Imperii Deos: cum adfertur rumor, *rapi in castra, incertum quem Senatorem: mox, Othonem esse, qui raperetur: simul ex tota urbe, ut quisque obuius fuerat, alii formidinem augentes, quidam minora vero, ne tum quidem obliiti adulationis. Igitur consultantibus placuit, pertentari animum cohortis, quæ in palatio stationem agebat: nec per ipsum Galbam; cujus integra auctoritas majoribus remediis servabatur. Piso pro gradibus domus vocatos in hunc modum adlocutus est: Sextus dies agitur, commilitones, ex quo, ignarus futuri, et sive optandum hoc nomen, sive timendum erat, Caesar adscitus sum. Quo domus nostræ aut Reipublicæ fatum in vestra manu positum est; non, quia meo nomine tristiores casum paveam, (ut qui, adversas res expertus, cum maxime discam, ne*

inde in Saturni sc. ædem. Falso uterque. Suetonius convincit Oth. 6. ut se in foro, inquit, sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur. LIPS. Sub ædem Guelf. æde ed. pr. ERN.

Pars clamore et gladiis] Gladiis libri omnes (in his Bud.). At Faernus, Muretus, Acidalius et alii corrigunt gaudiis vel gaudio (sic Pich.). Verum puto. Nam milites omnes gladios habent: nisi velis intelligere strictis. Mox animum, quod e Flor. dedit Pichena, etiam ed. pr. ERN. Nullus dubito cum Bip. recipere gaudio. Plane sic et infra 2, 70.

Julius Martialis] Ryck. suspicatur, eum esse, ad cuius bibliothecam exstat epigramma Martialis 7, 16.

Fatigabat Deos] Scil. dum aliam super aliam victimam cædi jubet, si tandem litare posset. Mox formidine e Flor. edidit J. Gronov. Vulgatum verum puto, quod in omnibus reperi. ERN. Bud. quoque formidinem, recte. J. Gron. pro ratione adfert, quod nulla dum formido adfuerit, quæ augeri posset. Sed

rumor is adlatus excitare metum debet. Bip. tamen sequuntur Gron.

Tentari animum] Libri fere pertentari: ex quo ego, prætentari. LIPS. Tentari est a Rhenano (e Bud.). Pertentari MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. quod restituit Pichena. At ed. pr. plane, ut Lipsius voluit, prætentari. et confunduntur istæ syllabæ sexcenties in libris, ut et in hoc opere vidimus aliquoties. Pertentare supra jam c. 25. dixit noster: atque id hic quoque sufficit, nec necessario prius pertentare, ut apud Livium est 27, 10. requirit sensus, quod esset prætentare. ERN. V. et 6, 20. Bip. præferunt prætentari. Mox Agr. cod. evocatos.

Reip. fato] MS. Flor. Agr. (Bud.) fatum: etiam Guelf. sed a manu sec. ed. pr. Fato verum esse Latinitatis ratio indicat. ERN. Consensus codicum jubet reponi fatum, ut fecere Bip. bono sensu, si distinctione textus juvetur. Ryck. fato præfert.

Ut qui, adversas res expertus, cum maxime discam etc.] Adversas res e Flor.

secundas quidem minus discriminis habere); patris, et Senatus, A. U. et ipsius Imperii vicem doleo, si nobis aut perire hodie necesse est, aut, quod æque apud bonos miserum est, occidere. Sola- 823. A. C. 70. tium proximi motus habebamus incruentam urbem, et res sine discordia translatas. Provisum adoptione videbatur, ut ne post Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. neque enim relatu virtutum in comparatione Othonis opus est. Vitia, quibus solis gloriatur, evertere Imperium, etiam cum amicum Imperatoris ageret. Habitune et incessu, an illo muliebri ornatu mereretur Imperium? Falluntur, quibus luxuria specie liberalitatis inponit. Perdere iste sciet, donare nesciet. Stupra nunc et comissiones et feminarum cætus volvit animo. hæc Principatus præmia putat; quorum libido ac voluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim unquam Imperium, flagitio quæsitum, bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani, me Galba, consentientibus vobis, Cæsarem dixit. Si Respublica et Senatus et Populus vana nomina sunt: vestra, comilitones, interest, ne Imperatorem pessimi faciant. Legionum

edidit Ryckius. *Adversas et secundas* (est in Bud.) fuit et in Guelf. a man. pr. sed *res exciderat*: manus sec. correxit *adversam Remp. et secundam*: quod est et in ed. pr. Vulgo est *adversa et secunda*. Deinde cum *maxime*, quod temporis præsentis significationem habere, hodie pervulgatum est, non ad *expertus* referendum, ut in vulgatis fere, sed ad sequens *dicam*, quod e correctione Freinsheimii recepinus. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. sqq. *dicam*, e quo male factum a Rhenano *ducam*, et quidem ex ingenio: cui cur non præferatur *dicam*, quod *rd expertus* plane desiderat. *Dicere* sæpe in MSS. pro *discere* obtruditur. V. Burm. ad Ovidium Fast. 3, 326. *Cum maxime* autem recte ab eodem inductum. Ante erat *tum maxime*, illud in MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. ERN.

Ipsius Imperii] *Ipsius* non est in Bud.

An illo muliebri orn.] Sic omnes libri, nisi quod Puteol. *alio*. Vulgatum efficacius puto. Post *meretur* legendum credo cum Acidalio. nec ullo modo ex elegantiori Latinitate hic imperfectum ferendum (Bud. *mereretur*). Mox MSS. et edd. ante Rhen. *speciem*. Forte excidit *per*. Quamquam vel sic frigidum est, *falluntur quibus inponit* i. e. qui falluntur. J. Gronovius præfert atque edit lectionem vett. librorum (Flor. Agr.

Bud.) *speciem*. Sed ita *fallunt* requiritur, non *falluntur*. Fallunt res eæ, i. e. vitia, quibus luxuria speciem liberalitatis tribuit. (Nam Gronovianam explicationem aut non capio, aut est contra Latinitatem.) Sed luxuria non tribuit speciem, verum accipit, deberetque esse: *quibus luxuriæ speciem liberalitatis inponit*, h. e. falluntur homines iis rebus, quibus speciem liberalitatis conciliant luxuriæ suæ. In hac difficultate undique se ingerente, vulgatum, ut lenissimum retinui. Horatius: *fallit enim vitium specie virtutis et umbra*. ERN. Cum Gron. faciunt Bip. et *inponit* explicant per *offert*, *objicit*, quod durum nimis. Locus quem ex Horatio citat ERN. est Juvenalis 14, 109.

Donare nesciet] MS. Reg. (Agr.) et ed. pr. *donare nescius*. non male. ERN.

Comissiones] Bud. *comessiones*. et mox *apud omnes*.

Vana nomina sunt] Sic Guelf. edd. Puteol. sqq. At Flor. Bud. Agr. ed. pr. *vacua nomina sunt*. Id recepit Ryckius et J. Gronovius. Sed exempla allata non sunt huic similia, nec mihi satis simile exemplum occurrit. ERN. Ast simile tamen prorsus H. 4, 14. *inania legionum nomina*. Itaque sequor codices cum Bip. Bahrdt in vers. Germ. pro *Si legit Ni*, non male, si codices consentirent.

A. U. *sedditio adversum Duces suos audita est aliquando: vestra fides*
 823. *famaque inlæsa ad hunc diem mansit. et Nero quoque vos de-*
 A. C. *stituit, non vos Neronem. Minus XXX. transfugæ et deserto-*
 70. *res, quos Centurionem aut Tribunum sibi eligentes nemo ferret,*
Imperium adsignabunt? Admittitis exemplum? et quiescendo
commune crimen facitis? Transscendet hæc licentia in provin-
cias: et ad nos scelerum exitus, bellorum ad vos, pertinebunt.
Nec est plus, quod pro cæde Principis, quam quod innocentibus
 31 *pro facinore accipietis. Dilapsis speculatoribus, cetera co-*
hors, non adspersata concionantem, ut turbidis rebus eve-
nit, forte magis et nullo adhuc consilio, parat signa, quam,
quod postea creditum est, insidiis et simulatione. Missus
et Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus, Vipsania in
porticu tendentes. Præceptum Amulio Sereno et Domitio
Sabino, primipilaribus, ut Germanicos milites e Libertatis
atrio arcesserent. Legioni classicæ diffidebatur, infestæ ob

Minus XXX. tr.] Respice ad c. 27.

Sed proinde a nobis] Perinde legendum esse consentiunt multi. Sed libri omnes proinde. male, ut alibi. Broterius tamen in MS. Harleiauo reperit perinde et edidit. ERN.

Donativum] Cod. Med. et Bud. donativo, ut alias dono, muneri. Quod sequebatur in edd. plus, non est in Bud. recteque delevit Rhen.

Ut turbidis rebus evenit, timore] Locus totus mihi inter infirmos. Vacillat etiam Budensis scriptio, rebus evectior ire magis et nullo adhuc consilio. Ex qua facias: evenit, ira magis, et nonnulli ad hoc. At in Flor. est, eventior te magis: unde Pichena, forte magis. LIPS. Guelf. timore magis, ut editi habent usque ad Pichenam: nisi quod ed. pr. evectior re... et nonnullo a. c. Deinde pro parat signa, quod edd. omnes et Bud. habent Flor. par signa, Guelf. plane ut Lipsius conjecerat, pars ingens. Hinc varie tentatus locus. J. Gronovius Pichenæ rationem probat: quam et nos secuti sumus. Freinshemius mavult more, et dein, nullo consilio, item, quam ut, pro quod. At more hic alienum est. Nec signa parare placet, quæ jam aderant, et tantum convellenda erant: igitur pars ingens et nullo a. c. præferam. Illud Broterius in tribus MSS. reperit, hoc propter forte necessarium est: pars ingens, int cohortis. ERN. Triller. Obs. Crit. 3, 22. legit erectior temere magis etc. Ingeniose Bip. ut t. r. evenit, in orbem agi, sed inconsulto adhuc consilio; pars agitans, quod etc. Sequor Brote-

rium. Acid. suo more locum transpositione sanare studebat. Sic et proxime sequentia turbat.

Celsus Marius ad electos] Credo ideo, quia notus iis et in Illyrico militaverat. Tacitus 15, 25. Et legio decimaquinta, ducente Mario Celso, e Pannonia adjecta est. Videtur igitur Legatus fuisse ejus legionis. LIPS. Cf. et c. 14.

Vipsania in porticu] Nam miles, extra ordinem in urbe, agere plerumque solitus in porticibus aut templis. Noster 2, 93. infra: Sed miles in porticibus aut delubris. Ipsi Prætoriani in Palatii porticibus excubabant. Vult Isidorus 9, 3. Excubitores, quod excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, et in porticibus excubant propter Regalem custodiam. LIPS. Vipsania recte e MS. Flor. edidit J. Gron. Vulgo Vipsani aut Vipsanii. Ed. pr. Vipsano. Mox arcesserent legi volunt pro accerterent. Recte. et sic exhibet MS. Oxon. (et Bud.) nosque edidimus. Vide ad c. 14. ERN. Bud. tendentis. sic passim antique. Porticus ista alias Neptuni item Argonautarum dicta, in regione urbis IX. de qua Donatus et Nardinus videndi.

Legioni classicæ diffidebatur] Sic recte Guelf. a pr. manu. Erasmus a. m. sec. ur. Sic volebat Acidalius. Alii omnes (et Bud.) diffidebat: quod vitiosum esse facile apparet. De legione classica et classicis v. ad c. 36. Mox MSS. Flor. Guelf. (et Reg. Lall.) ed. pr. Cetrius, item necdum Flor. ed. pr. Sic voluit et Rhenanus (ex ingenio) sed operæ non paruere. Recepit Jac. Gronovius. Vulgo

cædem commilitonum, quos primo statim introitu trucidaverat Galba. Pergunt etiam in castra Prætorianorum Tribuni, Cerius Severus, Subrius Dexter, Pompeius Longinus; si incipiens adhuc, et necdum adulta seditio, melioribus consiliis flecteretur. Tribunorum Subrium et Cerium milites adorti minis, Longinum manibus coercent exarmanque; quia non ordine militiæ, sed e Galbæ amicis, fidus Principi suo, et desciscensibus suspectior erat. Legio classica, nihil cunctata, Prætorianis adjungitur. Illyrici exercitus electi Celsum ingestis pilis proturbant. Germanica vexilla diu nutavere; invalidis adhuc corporibus et placatis animis, quod eos, a Nerone Alexandriam præmissos, atque inde rursus longa navigatione ægros, in pensiore cura Galba refovebat. Universa jam plebs palatium inplebat, mixtis servi-
 tiis, et dissono clamore, *cædem Othonis et conjuratorum exitium* poscentium, ut si in circo ac theatro ludicrum aliquod postularent: neque illis iudicium aut veritas: quippe eodem die diversa pari certamine postulaturis: sed tradito more, quemcumque Principem adulandi, licentia adclamationum et studiis inanibus. Interim Galbam duæ sententiæ distinebant; T. Vinius, *manendum intra domum, opponenda servitia, firmandos aditus, non eundum ad iratos censebat: daret malorum pænitiæ, daret bonorum consensui spatium. scelera inpetu, bona consilia mora valescere. Denique eundi ultro, si ratio sit, eandem mox facultatem: regressus, si pæniteat, in aliena potestate. Festinandum ceteris videbatur, antequam cresceret*
invalida adhuc conjuratio paucorum. Trepidaturum etiam Othonem, qui furtim digressus, ad ignaros inlatus, cunctatione nunc et segnitia terentium tempus imitari Principem discat. Non exspectandum, ut, compositis castris, forum invadat, et,

nondum. ERN. Bud. *Cerius* et *nedum*. Puteol. *Cerius*. Bip. forsitan *Curtius Sev.* de quo 12, 55.

Principi suo] Suspectum mihi est suo, et a librario germanizante additum. ERN.

Celsum] Bud. *Festum Celsum*.

Ingestis pilis] Sic MSS. Bud. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. Firmat Flor. *incestis*. Ceteri *infestis*, quod, ut notius, illi substitutum. Mox possis conjicere *refoverat* e Suet. Galb. 20. *quod se ægros et invalidos magnopere fovisset*. Sed vulgatum ferri potest, cum præsertim præcedat *adhuc invalidis corporibus*. ERN. Brot. et Bip. receperunt *infestis*.

Dissono clamore] Qualis sit, disce e c. 36. med. ERN.

Conjuratorum exitium poscentium] Acidalius *exitium*. Recte. Mox c. 37.

supplicia postulari Otho dicit. Et sæpe eæ voces permutatæ in libris. Plane autem confirmatur correctio c. 72. ubi impetratum *exitium*. *Exsilia* plane aliena. Itaque *exitium* recipere non dubitavi. ERN. Sic et Brot. Lall. Bip.

Neque illis iudicium aut veritas] Est hendiadys. Non de vero animi iudicio, ut Cicero loqui solet, ista postulabant, sed impetu ac temere. *Pari certamine* est pari studio, clamore. ERN.

Eundi ultro] Ryck. explicat *sponte se offerendi*. Rectius Bip. *domo procedendi*.

Non exspectandum] Efficaciorum orationem fore putat Freinshem. si legatur *an* (ut A. 2, 77.). Verum est. Sed lenius fuerit *nun*, ut jam monuit J. Gron. Mox *capitolium adeat*. sc. de more, ut auspicatorum Imperium sacrificet. Post Guelf. (et Bud.) *claudt*, ut edd. ante

- A. U. prospectante Galba, capitolium adeat: dum egregius Imperator, cum fortibus amicis, janua ac limine tenus domum cludit, 823.
 A. C. 70. obsidionem nimirum toleraturus. Et præclarum in servis auxilium, si consensus tantæ multitudinis, et, quæ plurimum valet, prima indignatio elanguescat. Proinde intuta, quæ indecora: vel, si cadere necesse sit, occurrendum discrimini. Id Othoni invidiosius, et ipsis honestum. Repugnantem huic sententiæ Vinium Laco minaciter invasit, stimulante Icelo, privati
 34 odii pertinacia, in publicum exitium. Nec diutius Galba cunctatus, speciosiora suadentibus accessit. Præmissus tamen in castra Piso, ut juvenis magno nomine, recenti favore, et infensus T. Vinio seu quia erat, seu quia irati ita volebant; et facilius de odio creditur. Vix dum egresso Pisone, occisum in castris Othonem, vagus primum et incertus rumor: mox, ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam et vidisse, adfirmabant, credula Fama inter gaudentes et incuriosos. Multi arbitrabantur, compositum auctumque rumorem, mixtis jam Othonianis, qui ad evocandum
 35 Galbam læta falso vulgaverint. Tum vero non populus tantum et inperita plebs in plausus et inmodica studia, sed Equitum plerique ac Senatorum, posito metu incauti, refractis palatii foribus, ruere intus, ac se Galbæ ostentare, præreptam sibi ultionem querentes. Ignavissimus quisque et, ut res docuit, in periculo non ausurus, nimii verbis, linguæ feroces: nemo scire, et omnes adfirmare: donec inopia veri, et consensu errantium victus, sumpto thorace, Galba, inruenti turbæ, neque ætate, neque corpore sistens,

Lipsium. ed. pr. *excludit*. male. sed firmat τὸ *cludit*, quod jam Lipsius dedit. ERN.

[*Indign. languescat*] MS. Flor. *indignatione langu.* unde J. Gron. corrigit *indignatio elanguescat*: placet. ERN. Recepere Lall. et Dotteville. Sequor. Sic et c. 46. et 4, 42.

[*Credula fama*] Passive *credula* dixit: nove. nisi si *παινητικώτερον* famam de hominibus dissipantibus rem temere creditam capias. ERN. Notat Savilius ex Dionysio Hal. consuetam fuisse Thucydidi actiavorum in passiva, et contra, mutationem. Simili modo *gnarum* pro *noto* passim; *volens* pro *grato*; *fuga* pro *exilio*; *largitio vulgi* pro *in vulgus collata* etc. apud nostrum. Possis tamen cum Virg. *Æn.* 4, 188. *Famam* accipere pro *Dea ficti prarique tenace*.

[*Vulgaverint*] Sic scripti. (in his Bud.) edd. pr. Puteol. Rhen. sqq. At Ber. Alc. *vulgaverant*. ERN.

[*Ruere intus*] Nihil hic vitii, ut nimis prono in conjecturas Acidalio visum et

Ryckio. *Ruere* referendum primo ad *inplausus* et *i. st.* quoad pertinet ad populum et plebem, deinde ad *intus* pro *intro*, quoad pertinet ad Equites et Senatores. Ceterum Heinsius *ignavissimus* etc. conjungit cum *querentes*. et sic est in Guelf. ed. pr. Interpunctio vulgata est a Puteol. Mox Guelf. *nimiis verbis*. ERN. *Eo intus*; *sum intro* sollecissimis adnumerat Quinctil. 1, 5, 50. Habet tamen Cato de R. R. *quæ intro dolitabant*. et Cæsar B. C. 3, 26. *Quo simul atque intus est itum*.

[*Irruenti turbæ*] Rhenanus Budensem scripturam secutus, legit, *irruente turbæ, neque corpore sistens*. hoc sensu, ut dicat, propter irruentem turbam, et quia corpore non posset sistere sive insistere, sella levatum. Meis tamen libris (et Agr.) scriptæ eæ voces, quas tollit: *legamque potius, irruenti turbæ neque æ. n. corpore resistens*. hac mente: Galbam, et atate et corpore invalidum, non sustinuisse effuse irruentem et gratulantem turbam. LIPS. *Resistens* etiam

sella levaretur. Obvius in palatio Julius Atticus, speculator, cruentum gladium ostentans, *occisum a se Othonem*, exclamavit: et Galba, *Commilito*, inquit, *quis jussit?* insigni animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus intrepidus, adversus blandientes inconruptus. Haud dubiæ jam in castris omnium mentes: tantusque ardor, ut non contenti agmine et corporibus, in suggestu, in quo paullo ante aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem vexillis circumdarent. Nec Tribunis aut Centurionibus adeundi locus: gregarius miles caveri insuper præpositos jubebat. Strepere cuncta clamoribus et tumultu et exhortatione mutua, non tamquam in populo ac plebe, variis segni adulatione vocibus, sed, ut quemque affluentium militum adspexerant, prensare manibus, complecti armis, conlocare juxta, præire sacramentum, modo Imperatorem militibus, modo Imperatori milites commendare. Nec deerat Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, et omnia serviliter pro dominatione. Postquam universa classiorum legio sacramentum ejus accepit; fidens viribus, et,

Faerno placebat (et Heinsio): idque verum puto. Prima syllaba absorpta est a finali præcedentis verbi, ut centies alibi in MSS. *Insistens* MS. Agr. ed. pr. Mox *exclamavit*, quod e Flor. dedit Pichena, etiam Guelf. (Bud.) ed. pr. ceteræ *clamavit*: item *coercendam*, quod edidit Rhen. (e Bud.) post Put. at Ber. *coercendum*, quod ipsum quoque rectum esse, hodie satis constat. ERN. Rhenum male cepit Lipsius. Bud. ita habet *irruenti turbæ neque corpore sistens, omnis neque ætate*. Inde Rhen. concijit legendum *irruente turba*; in textu tamen vulgatum servat. Mox *se sistens* Bip. mallent.

Aurea Galbæ statua] Apparet ita tunc receptum in castris, A. 15, 29. *Medio tribunal sedem curulem et sedes effigiem Neronis sustinebat*. LIPS.

Prensare] Sic dedimus pro vulg. *prensare*: quia Tacitus sic semper, si bonis libris fides. MS. Flor. (et Agr.) ed. pr. *pressare* ut 14, 10. ubi vid. Jac. Gron. qui ad c. 66. tam acriter defendit, Tacitum ubique scripsisse *prensare*, tamen hic illam suam rationem deseruit. sed videtur esse vitium operarum, nam l. c. etiam hunc locum affert, ubi *prensare* scribendum sit. ERN. Bud. *prensare*.

Complecti armis] Muretus vellet, *artius*. Non equidem: et militaris salutatio fuit, et affusi sunt cum gladiis et scutis, atque iis amplexi. Siquid mu-

tandum; vellem, *amplecti armis*. LIPS. Vulgatum est in libris scr. (Flor. Bud. Agr.) et edd. Ryckius et Schurzfleischius intelligebant *armos*, brachia. male. Schurzfl. hic etiam comparat frustra Virgil. *Æn.* 11, 641. Immo arma intelligenda, i. e. scutum, quo in complexu arectius admovetur pectori amicus. Et sunt tales amplexus apud Homerum. ERN.

Jacere oscula] Φιλήματα πέμψειν. Xiphil.

Classiorum legio] Hæc est lectio MS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. quam bene restituit J. Gron. Falsum tamen est, quod *classiariorum* putat esse ab ingenio Beroaldi. Nam sic MS. Guelf. ed. Puteol. ex qua accepit Beroaldus. Neque credo, non et *classiariorum legionem* dici eodem sensu posse, et non *classicos* eodem *classiariorum* vocari, ut vult Fabrettus ad Column. Traj. c. 3. p. 69. negans etiam p. 84. legiones classicas *classiaris* dici posse ex h. l. Taciti, cum Lazio, et *classiariorum legionem* vocari putans, quod ea legio fuerit, quam e *classiariis* Nero conscripserat. Nam ctsi verum est, *classiaris* subinde intelligi *remiges*, et distingui a sociis navalibus, hoc est, militibus classem propugnantibus, et bellum mari gerentibus, tamen idem nomen etiam de militibus dici, minime ambiguis exemplis doceri potest, quæ etiam in lexicis exhibentur; unde, qui in antiquis monumentis *Centurio classi-*

A. U. quos adhuc singulos exstimulaverat, accendendos in com-
 823. mune ratus, pro vallo castrorum ita cœpit: *Quis ad vos*
 A. C. *processerim, commilitones, dicere non possum: quia nec priva-*
 70. *tum me vocare sustineo, Princeps a vobis nominatus; nec Prin-*
 37 *cipem, alio imperante. Vestrum quoque nomen in incerto erit,*
donec dubitabitur, Imperatorem Populi Rom. in castris, au-
hostem habeatis. Auditisne, ut pœna mea et supplicium vestrum
simul postulentur? adeo manifestum est, neque perire nos, neque
salvos esse, nisi una, posse. Et, cujus lenitatis est Galba, jam
fortasse promisit: ut qui, nullo exposcente, tot millia innocen-
tissimorum militum trucidaverit. Horror animum subit, quo-
tiens recordor feralem introitum, et hanc solam Galbæ victo-
riam, cum, in oculis urbis, decumari deditos juberet, quos depre-
cantes in fidem acceperat. His auspiciis urbem ingressus, quam
gloriam ad Principatum adtulit, nisi occisi Obultronii Sabini
et Cornelii Marcelli in Hispania, Betui Chilonis in Gallia,
Fontei Capitonis in Germania, Clodii Macri in Africa, Cin-

cus vocatur, ut ap. Donium Cl. 6, 15. apud nostrum *Centurio classarius* dicitur A. 14, 8. Eademque inconstantia reperitur in verbis *nautæ, socii navales*. Nam, cum *nautæ* vulgo de remigibus dicantur, apud Ciceronem clare dicuntur etiam pro militibus navalibus. Verr. 5, 17. sunt *nautæ militesque*, et 20. extr. pro quo sunt c. 51. *militēs remigesque*, et c. 33. *propugnatores atque remiges*. at c. 50. *remiges nautæque*. item c. 34. Porro *socii navales* de remigibus non uno loco dicuntur, apud Livium v. c. 21, 50. *ut sociis navalibus affatim instructam classem, ita inopent milite habebant*, ubi v. Sigon. item c. 61. *classici milites navalesque socii*. at apud eundem *socii navales* pro militibus classicis 26, 48. qui ante *socii navales* dicti erant, distinctique a *legionariis* militibus, clare mox *classici milites* vocantur. Ceterum *legionis classicæ* mentio supra c. 31. item *classicorum*, qui sunt ex ista legione H. 2, 11. 67. etc. Nempex, ut tradit Vegetius 5, 1. *apud Misenum et Ravenanæ singulæ legiones cum classibus stabant*. de quo loco vid. Fabrett. l. c. p. 83. quamquam etiam antiquioribus scriptoribus et in liberæ Reip. historia *legiones classis* memorantur, ut ap. Liv. 22, 57. 24, 2. Hinc *cohortes classicæ* in inscriptionibus antiquis. Add. A. van der Mieden in erudita disp. ad Marmor vetus de P. Sulpicii Quirini Censu. Traj. 1745. p. 15. sq. Mox *vocare* bene restituit Pichena (e Flor.) pro quo *vocari* edit Rhenanus (e Bud.). ERN. Bud.

perperam *classiorum*, unde Rhen. *classiariorum*. Mox Bud. *imperitante*. De classicis apud Misenum v. Xiphil. 73, 16.

Cujus lenitatis est] Sic MSS. Fl. (Bud.) Agr. Guelf. estque mordacius eo, quod omnes edd. ante Ryckium et J. Gron. habent *levitatis*: alioqui et ipsum bonum sensum habet. Mox *militum* pro *civium* habet etiam (Bud. Flor. Agr. et) ed. pr. at Guelf. edd. a Puteol. ad Pichenam alterum. Sane milites fere occiderat: et militum mentio ad exacerbandos milites efficacior, quam *civium*. ERN.

Obultronii Sabini] Conjectura ductus sic restitui, cum in libris esset, *ab ultro-niis Albini*. Suspicio autem eum esse, de quo Tacitus A. 13, 28. *Helvidius Priscus adversus Obultronium Sabinum ærarii Quæstorum proprias contentiones exercuit*. LIPS. *Obultronii* plane Guelf. sed dein *Albini*. ERN.

Et Cornelii Marcelli] Libri scripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paulo post *Vettii Chilonis* lego, cum Rhenano. LIPS. Ejus (*Marcelli*) mentio tamen A. 16, 8. Sueton. Galb. 9, 12. ERN.

Vettii Chilonis] Hæc est correctio Rhenani, Lipsio probata, recepta a Freinshemio et sqq. MSS. (in his Bud.) et edd. vett. *Betulichilonis* vel *Bervich*. Flor. divisum *Betui Chilonis*, quæ est vera lectio, ut ex inscr. ap. Gruter. p. 375. plane demonstrat J. Gronovius, in qua c. BETUO TRO. CILONI. ERN.

gōnii in viâ, Turpiliani in urbe, Nymphidii in castris? Quæ A. U. usquam provincia, quæ castra sunt, nisi cruenta et maculata? 823. aut, ut ipse prædicat, emendata et correctâ? Nam, quæ alii A. C. 70. scelera, hic remedia vocat: dum falsis nominibus, severitatem pro sævitia, parsimoniam pro avaritia, supplicia et contumelias vestras, disciplinam adpellat. Septem a Neronis fine menses sunt, et jam plus rapuit Icelus, quam quod Polycleli et Vatinii et Elii paraverunt. Minore avaritia ac licentia grassatus esset T. Vinius, si ipse imperasset: nunc et subjectos nos habuit, tamquam suos, et viles, ut alienos. Una illa domus sufficit donativo, quod vobis nunquam datur, et cotidie exprobratur. Ac, 38 ne qua saltem in successore Galbæ spes esset, accersit ab exilio, quem tristitia et avaritia sui simillimum judicabat. Vidistis, commilitones, notabili tempestate etiam Deos infaustam adoptionem aversantes. Idem Senatus, idem Populi Rom. animus est. Vestra virtus expectatur, apud quos omne honestis consiliis robor, et sine quibus, quamvis egregia, invalida sunt. Non ad bellum vos, nec ad periculum voco: omnium militum arma nobiscum sunt. Nec una cohors togata defendit nunc Galbam, sed detinet. Cum vos adspexerit, cum signum meum acceperit, hoc solum erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus

Quæ castra] Bud. Quæ in castris.

Vatinii, et Elii, et alii] Vulgatis libris erat, et Egii, qui mihi quidem inter potentiores libertos irreperit. At Elium invenio (Dioni 63, 12. 64, 3. scribitur Ἠλιος) qui magnus apud Neronem, quique, abeunte eo in Græciam cantillatum, Præfectus mansit urbi Romæ. Est is ipse, de quo Tacitus 13, 1. *P. Celer Eques Romanus et Elius libertus, rei familiari Principis in Asia impositi.* Quod sequitur, et alii: videndum, ne superfluat, natumque sit ex hæsitantia librarii, et adfinitate vocis prioris. LIPS. Conjiciebam: et jam plus rapuit Icelus, quam Polycleli et Vatinii et Elii et Tigellini paraverunt. GRON. Ryckius et Haloti ex 12, 86. Suet. Galb. 15. (Id recepit Brot.) Jac. Gron. ex et ægi quod est in Flor. Guelf. etc. Cethegi, qui aliunde non noti in historia Neronis. Mox ac bene e Flor. pro aut Pich. Sic et (in Bud. et) Guelf. ed. pr. Idem deinde dedi adversantes, pro vulg. avers. cum (Mur. et) Pichena. de quo supra vidimus ad c. 1. In delendo quod consentio (Acidalius et) Gronovio. ERN. Bud. aversantes.

Nec una cohors togata] Quare Togata? et satisne ea vox sana? sana. Appellat enim ita, velut elevans et infirmans, quia moris, ut illa cohors, quæ

more militiæ extubabat, id ipsum faceret sine armis, gladiis tantum lanceisque contenta. Itaque et togis induti erant, non sagis. Modestiae causa institutum id videtur: et ne Mars palam habitare videretur in sua urbe. Huc spectat, quod infra legis, *apertum in castris armamentarium fuisse, raptâ arma.* quorum scilicet armorum non iis vulgo jus aut usus, nisi Tribunis aut Præfecto permittente. Ideo in Martiali de Fusco (6, 76.). Præfecto Prætorii: *Ille sacri lateris custos Martisque togati, Credita cui summi castra fuere Ducis.* Vocat ecce togati Martis custodem ab hoc habitu: atque adeo in ipsa Italia tota milites togatos esse voluit M. Antoninus, de quo Capitolinus c. 27. *Per Brundisium veniens in Italiam, togam et ipse sumpsit, et milites togatos esse jussit. nec unquam sagati fuerunt sub eo milites.* Hæc tamen de ipsis Prætorii cohortibus tantum accipio, quæ e civibus: de Batavis Germanisque custodibus, scimus aliter fuisse. LIPS. Ceterum legendum videtur nec illa cohors togata: nisi vulgatum dictum putemus abrupta brevitate, pro, nec illa cohors, quæ et una et togata est: quod non præfracte negem, sed illud mollius et usitatius. ERN.

Quis mihi plurimum imputet] Dictum

- A. U. *cunctationi locus est in eo consilio, quod non potest laudari, nisi peractum.* Aperi deinde armamentarium jussit. rapta
 823. A. C. statim arma, sine more et ordine militiæ, ut prætorianus
 70. aut legionarius insignibus suis distingueretur: miscentur auxiliariis galeis scutisque. Nullo Tribunorum Centurionumve adhortante, sibi quisque dux et instigator: et præcipuum pessimorum incitamentum, quod boni mærebant.
- 39 Jam exterritus Piso fremitu crebrescentis seditionis, et vocibus in urbem usque resonantibus, egressum interim Galbam, et foro adpropinquantem, adsecutus erat: jam Marius Celsus haud læta retulerat: cum alii, *in palatium redire*, alii, *capitolium petere*, plerique, *rostra occupanda*, censerent, plures tantum sententiis aliorum contradicerent, utque evenit in consiliis infelicibus, optima viderentur, quorum tempus effugerat. Agitasse Laco, ignaro Galba, de occidendo T. Vinio dicitur, sive ut pœna ejus animos militum mulceret, seu conscium Othonis credebat, ad postremum, vel odio. hæsitacionem adtulit tempus ac locus, quia, initio cædis orto, difficilis modus. et turbavere consilium trepidi nuntii ac proximorum diffugia, languentibus omnium studiis, qui primo alacres fidem atque animum ostentaverant.
- 40 Agebatur huc illuc Galba, vario turbæ fluctuantis impulsu: completis undique basilicis ac templis, lugubri prospectu. neque populi, aut plebis ulla vox; sed adtoniti vultus et conversæ ad omnia aures. non tumultus, non quies: quale magni metus et magnæ iræ silentium est. Othoni tamen, *armari plebem*, nuntiabatur. *Ire præcipites et occupare pericula jubet.* Igitur milites Romani, quasi Vologesen aut Pacorum avito Arsacidarum solio depulsuri, ac non Imperatorem suum inermem et senem trucidare pergerent, disjecta plebe, proculcato Senatu, truces armis, rapidis equis, forum inrumpunt. nec illos capitolii adspectus, et imminetium templorum religio, et priores et futuri Principes ter-

exquisitius consequens pro antecedente, hoc sensu: quis pro me acrius contendendo efficiat, ut ei plus debeam. ERN. Cf. c. 55.

Cunctationi] Sic Bud. ast Flor. Agr. *cunctationis.*

Aperire deinde armamentarium jussit] *Aperire* scr. (Bud. Agr.) et edd. omnes, ante Pichenam, qui recepit *aperiri*, quod omnes secuti sunt. Ego vetus restitui. Nam *jubere* et cum infinitivo activo dicitur, intellectu accusativo eorum, qui jubentur: v. Drakenb. ad Liv. 27, 24. et quos ibi laudat. Mox noster c. 40. *occupare pericula jubet*, sc. milites: ubi Rhenanus ex ingenio, ut opinor, (v. ibi notata) *occupari* edidit cum seqq. non-

nullis. Sed id nec Lipsius nec sequentes imitati sunt. Atque etiam supra c. 36. pro *miles caveri præpositos jubebat* Muretus, qui hic corrigit *aperiri*, legi vult *cavere*. adeo inconstantes in hoc sunt viri docti. ERN.

Ad postremum vel odio] Sic primus Rhen. (ex ingenio) edidit: ante omnes *ad posterum*, ut et Guelf. (et Bud.) habet. ERN.

Huc illuc] Bud. *huc et illuc*. Mox Agr. *aspectu*, et dein *conculcato*.

Occupare pericula jubet] Sic scr. et edd. ante Rhen. V. ad c. 38. Mox Flor. (et Reg. Lall. et Bud.) *rapidi equis*. ERN. Bud. et ex eo Rhen. *occupari*. Sed sub activo intelligitur *suos*.

ruere, quo minus facerent scelus, cuius ultor est, quisquis A. U. successit. Viso cominus armatorum agmine, vexillarius ^{823.} comitatæ Galbam cohortis (*Atilium Vergilionem fuisse tra-* A. C. ^{70.} dunt) dereptam Galbæ imaginem solo adflixit. Eo signo ⁴¹ manifesta in Othonem omnium militum studia, desertum fuga populi forum, dstricta adversus dubitantes tela. Juxta Curtii lacum, trepidatione ferentium Galba projectus e sella ac provolutus est. Extremam ejus vocem, ut cuique odium aut admiratio fuit, varie prodidere. Alii, suppliciter interrogasse, *quid mali meruisset? paucos dies exsolvendo donativo deprecatum: plures, obtulisse ultro percussoribus jugulum, agerent ac ferirent, si ita e Republica videretur.* non interfuit occidentium, quid diceret. De percussore non satis constat. quidam *Terentium Evocatum*, alii *Lecanium*; crebrior fama tradidit *Camurium XV. legionis militem, inpresso gladio, jugulum ejus hausisse.* Ceteri crura brachiaque, nam pectus tegebatur, fœde laniavere: pleraque vulnera feritate et sævitia trunco jam corpori adjecta. Titum inde ⁴² Vinium invasere. de quo et ipso ambigitur, consumpseritne vocem ejus instans metus, an proclamaverit, *non esse ab Othone mandatum, ut occideretur.* Quod seu finxit formidine, seu conscientiam conjurationis confessus est: huc potius ejus vita famaue inclinat, ut conscius sceleris fuerit, cuius caussa erat. Ante ædem D. Julii jacuit, primo ictu

Vexillarius comitantis G. cohortis] Hæc lectio debetur Rhenano, qui an e MSS. duxerit, nescio. Nam in scriptis aliis et edd. ante Rhen. aliter est. (omnino Rhen. sic e Bud.) Flor. *comitatæ Galbæ coh.* Guelf. a man. pr. *comitatas Galbæ cohortes*, man. sec. fecit *comitatus*, quod est in MS. Agr. edd. ante Rhen. deinde *Galbæ cohortis*: in ed. pr. tantum *Galbæ*. Corrigendum potius fuisse *comitatæ Galbam cohortis*, credo cum Ryckio et J. Gronovio, quod et sensus postulat: et fecisset sic Rhenanus, si cod. Flor. habuisset. *Vergilionem* mox omnes libri. Plutarchus *Servilionem* vocat. Sed MS. Fl. habet *adilium*, ed. pr. *ad illum*: unde J. Gron. conjicit *A. Dillium* pro *Dillium* vel *Dellium*. Plutarchus c. 26. *Αἰτίλλων* vocat. (Bud. *Atilium*.) Post Rhenanus bene (e Bud.) *dereptam* fecit e *direptam*: sed debebat etiam mox *dstrictam* e *districtam*. ERN.

Solo adflixit] Bud. *solo affixit*.

Curtii lacum] Sic e Flor. edidit J. Gron. Sic habent MS. Agr. ed. pr. Sic est etiam H. 2, 55. et ap. Sueton. 20. *Martis campum* supra vidimus, ubi pari-

ter plures *Martium* edidere. ERN. Bud. *Curtium*.

Si ita e Rep.] Flor. *ita rep.* unde J. Gron. corrigit *id e rep.* MS. Agr. ed. pr. *ita reip.* Sed *hoc* ab initio addi, e formula solenni *hoc age*, ut Muretus et Acidalius volunt, non necessarium puto. ERN. Bud. *Ita e. Rep.*

Quidam etc.] V. et Plut. in Galba 27. qui non omnes hos, sed etiam alios commemorat, ut *Arcadium*, et *Fabium Fabulum*. ERN.

Nam pectus tegebatur] Agr. *Nam pectus thorax tegebatur.*

Corpori adjecta] Groslotius, etsi vulgatum ferri posse fatetur, mavult tamen *adacta*, cui conjecturæ favet dativus *corpori*, quod verbum aptius huic, quam illi. ERN.

Conscientia conjurationis confessus est] Videtur *conscientiam* legendum Acidalio (et Heinsio). Recte, ut opinor. Non enim in illis est proprie confessio. Plutarchus *ὁμολογῶν καινωδὸς γεγονέναι τῆς συναμοσίας*: quod valde firmat hanc correctionem. ERN. *Conscientium* probat et Lall, nec dubito recipere.

A. U. in poplitem, mox ab Julio Caro, legionario milite, utrum-
 823. que latus transverberatus. Insignem illa die virum Sem-
 A. C. pronium Densum ætas nostra vidit. Centurio is Prætoriae
 70. cohortis, a Galba custodiæ Pisonis additus, stricto pugione
 43 occurrens armatis et scelus exprobrans, ac modo manu,
 modo voce, vertendo in se percussores, quamquam vulnerato
 Pisoni effugium dedit. Piso in ædem Vestæ pervasit, ex-
 ceptusque misericordia publici servi et contubernio ejus
 abditus, non religione, nec cærimoniis, sed latebra imminens
 exitium differebat: cum advenere, missu Othonis, nomina-
 tim in cædem ejus ardentes, Sulpicius Florus, e Britanni-
 cis cohortibus, nuper a Galba civitate donatus, et Statius
 Murcus, speculator: a quibus protractus Piso, in foribus
 44 templi trucidatur. Nullam cædem Otho majore lætitia
 excepisse, nullum caput tam insatiabilibus oculis perlu-
 strasse dicitur: seu tum primum levata omni sollicitudine
 mens vacare gaudio cœperat: seu recordatio majestatis in

Julio Caro] Sic MSS. Flor. Guelf. at
 edd. ante Rhen. *Cario*. ERN. Bud.
Cario.

In utrumque latus transverberatur] Suspicor præpositionem non esse a Tacito. Liv. 21, 7. *adversum femur tragula graviter ictus*. Auctor Africani belli c. 78. *pilo per cassidem caput ictus*. Idem 85. *Rufus brachium gladio percussus*. Suetonius Aug. 20. *crus et utrumque brachium consauciatus*. GRON. Sic visum et Heinsio. Verum est. ERN. Recte. Sic et Bip.

Centurio is Prætoriae cohortis ad Galbæ custodiam a Pisonē additus] Aliter concepta lectio in Farnesii codice: *Centurio is Prætoriae ac Galbæ custodiæ a Pisonē additus*. Quæ utraque tamen parum mihi certa. Quid enim? a Pisonē custos hic Galbæ appositus? Quomodo potuit aut debuit? cum Galbæ sane, ut Principi, legitimi sui custodes et stipatores fuerint. Denique, unde ea auctoritas Pisoni? Tacitum etiam ipsum lege: videbis clare Sempronium hunc non Galbæ tutorem, sed Pisonis fuisse; cui quamvis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam ut legerem: *Centurio is Prætorii, a Galba custodiæ Pisonis additus*. ut in illo motu rerum Galba, de Pisonē anxius, addiderit ei custodem Centurionem. Hoc probabile. sustinet me tamen a pleno adsensu Dio et Plutarchus: qui ita narrant, ut Sempronius Galbam defenderit, non Pisonem. Si eos sequimur: tum mentem verborum Taciti faciam, ut hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias, pro-

motusque sit beneficio Pisonis: atque ita additus insertusque custodiæ. Vix tamen est, ut Taciti narratio cum Græcis iis non pugnet. Certe nec Suetonius, opem quemquam tulisse Galbæ, refert. LIPS. Recepti Pichena cum sequentibus, ob Flor. lectionem, non longe abhorrentem, a *Galba custodi et a Pisonis additus*. Ed. pr. ac *Galbæ custodiæ a Pisonē*. Guelf. (Bud.) edd. vet. omnes, ut ab initio indicatum. Acidalii correctio *Pisoni* non contemnenda: sed non propterea *ad custodiam* necessarium: nam *custodiæ* idem significat. ERN. Verba, quæ hic editio Alciati intrusit, nec Puteolanus habet, nec Bud. codex; rejecit et Rhen.

Occurrens armatis] Sic edidit Rhenanus (e Bud.) cum ante esset *armatus*. Guelf. *armatis*. ed. pr. *armis*. Mox bene idem (e Bud.) *cum pro tum*. Sed sic jam ed. pr. quæ etiam *advenirent* pro *advenere*. Male contra *jussu* pro *missu*, quod recte restituit Pichena: sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. et sic sæpe loquitur in tali re Tacitus. ERN. Bud. *advenere jussu*. Noster *missu* passim habet. Vid. ind.

Vagare gaudio] Repertum in opt. Vatic. non sprevi: quoniam passim veteres ita locutos sciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffusæ et velut natantis. LIPS. *Vacare* recte restituit Freinsh. quod omnes ante Lipsium edd. etiam scripti alii habent. Solita autem librariis hæc confusio, (v. Drakenb. ad Liv. 5, 8. 27, 16.) forte etiam hac de causa, quod

Galba, amicitiae in T. Vinio, quamvis inimitem animum A. U. imagine tristi confuderat: Pisonis, ut inimici et æmuli, 823. cæde lætari, jus fasque credebat. Præfixa contis capita A. C. gestabantur, inter signa cohortium, juxta aquilam legionis: 70. certatim ostentantibus cruentas manus, qui occiderant, qui interfuerant, qui vere, qui falso, ut pulchrum et memorabile facinus, jactabant. Plures quam CXX. libellos præmia exposcentium, ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius postea invenit: omnesque conquiri et interfici jussit: non honore Galbæ, sed tradito Principibus

media ætate vagare pro vacare dicebatur: unde Clerici vagantes, pro vacantes, in Concilio Vormatiensi apud Du Cangium, et alibi. in Cod. Theod. l. 49. de Decurion. præpositi pacis pro pagis, ut vidit Gothofr. Sic Ann. 3, 72. arguerat pro arcuerat. ERN. Bud. vagare. Sed Rhen. vacare.

Capita gestabantur] MS. Guelf. non habet gestabantur: sed in margine additum a man. sec. gestantur, quod est in ed. pr. Abest et a MS. Oxon. et potest commode abesse. ERN.

Quive vere, quive falso] Franc. Modius me monet in Rom. codice legi, qui vere, qui falso. Quod idem etiam scriptus Covarruviae liber habebat. LIPS. Item ed. pr. recepit Pichena, recte. est enim elegantius, et Taciti consuetudini congruens. quive tamen MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Unde nata sit syllaba, me tacente, apparet. ERN. Acid. volebat qui vere, quive falso.

Præmia exposc.] Flor. Bud. et Agr. præmium, quod recepit Gron.

Tradito Principibus more] Diu in hoc loco mei atque alieni fluctus. Nunc sisto in emendatione mea ultima: vera, etsi quidam renituntur. sed neque omnium est, veram criticam approbare: quid exercere? De re: ita lego. Tradito Principibus more, munimentum ad præsens, in posterum ultione. Ita verba structa apte, quæ alioqui non redigas sub grammaticæ leges: ita sententia concinna et vera. Ultio, inquam, hæc tradita est Principibus more, ad præsens munimentum et tutelam sui, sed quæ ultio? in posterum: id est, post ipsos, et ut successor ulciscatur. Tacitus in hac re c. 40. Fecere fucinus, cujus ultor est quisquis successit. Et quo fine? ut ipsi in præsentibus tutiores. Ita Claudius (in Suetonio 11.) Centuriones et conjuratis in Caium interemit, exempli causa. et Domitianus Epaphroditum (in eodem

14.) ut ostenderet, ne bono quidem exemplo audendam patroni necem. Nimirum Principes, sollenniter puniendo Principum interfectores, se muniunt et tuentur. Cædipus hoc ita pulchre apud Sophoclem, ubi ait velle se exsequi et punire Laii cædem in Cæd. Tyr. v. 139.

Ὅστις γὰρ ἦν, ἐκείνον ὁ κτανὼν, τὰχ' ἂν
Κἄμ' ἂν τοιαύτη χυμὴ τιμωρῆν θείλοι
Κεῖνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ἀφελῶ.

LIPS. Non memini me unquam, ex quo Taciti cum fructu tractandi fiduciam habui, hic loci hasisse. Quid enim? nonne clamat auctor se dicere, Vitellium de istis supplicium sumpsisse, non ut Galbæ manes hac vindicta coleret, sed ut solent Principes punire omnes interfectores Principum, quo et ipsi in præsens sunt ad insidiis hujusmodi tutiores, et successori exemplum ulciscendi, si quid ipsos contigerit, præbeat. Ad præsens, in posterum, sic H. 4, 17. Clara ea victoria in præsens, in posterum usui. Tà munimentum et ultionem sunt ἐπιξήγησις totius illius conquiri et interfici jussit: quasi foret: interfici jussit, quo recte Principes et more veteri judicant se sibi munimentum circumdare ad præsens, in futurum parare ultorem: vel quali animadversione putant Principes se comparare sibi, dum sunt, statum securiorum; si quid durius eveniat; ne desit vindex, ab ipsorum exemplo doctus decessorem non inultum pati. Collegeram ob genus loquendi fere omnia, quæ jam alii ediderunt, neque repeti necesse est. Sic et 16, 17. Annæum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis. Ad rem pertinent ista. Suetonius Claudio 11. paucis e conjuratorum in Caium numero interemptis, exempli simul causa, et quod suam quoque necem depoposcisse cognoverat. Dio 47, 18. de triumviris: ἄτε γὰρ τῆς μοναρχίας ἐφίεμνοι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπιυρόμενοι, τοὺς τε σφαγίας αὐτοῦ (τοῦ Καίσαρος) τοὺς λοιποὺς ὀργῆ μετήισαν

A. U. more, munimentum ad præsens, in posterum ultionem.
 823. Alium crederes Senatam, alium populum. ruere cuncti in
 A. C. castra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, in-
 70. crepare Galbam, laudare militum iudicium, exosculari
 45 Othonis manum: quantoque magis falsa erant, quæ fiebant,
 tanto plura facere. Non adspernabatur singulos Otho, avi-
 dum et minacem militum animum voce vultuque temperans.
 Marium Celsum, Consulem designatum, et Galbæ usque in
 extremas res amicum fidumque, ad supplicium expostula-
 bant, industriæ ejus innocentiaque, quasi malis artibus, in-
 fensi. Cædis et prædarum initium et optimo cuique perni-
 ciam quæri adparebat. sed Othoni nondum auctoritas inerat
 ad prohibendum scelus: jubere jam poterat. Ita, simula-
 tione iræ, *vinciri* jussum, et *majores pœnas daturum* adfir-
 46 mans, præsentis exitio subtraxit. Omnia deinde arbitrio
 militum acta. Prætorii Præfectos sibi ipsi legere: Plotium
 Firmum, e manipularibus quondam, tum vigilibus præpo-
 situm, et, incolumi adhuc Galba, partes Othonis secutum.
 adjungitur Licinius Proculus, intima familiaritate Otho-
 nis, suspectus, consilia ejus fovisse. Urbi Flavium Sa-
 binum præfecere, iudicium Neronis secuti, sub quo eam-
 dem curam obtinuerat: plerisque Vespasianum fratrem
 in eo respicientibus. Flagitatum, *ut vacationes, præstari*

(quare? non profecto honore Cæsaris, ut Vitellius non honore Galbæ, sed) *ὡς καὶ ἐκ τούτου τὴν τι ἀδιδίαν σφίσι, ὧν ἐποίησεν, καὶ τὴν ἀσφάλειαν πόρρωθεν προπαρ-σκιυάσαντες*, (hoc utique munimentum ad præsens) *καὶ πάντ' ὅσα* (hoc pro illo, in posterum ultionem, etsi melioris ominis et latius pateat) *ἐς τιμὴν αὐτῶ ἔφρες, προ-θύμως ἔπραττον, ἐς ὑπόδοχὴν τοῦ καὶ αὐτοὶ ποτὶ ὁμοίων ἀξιώσῃται*. Notabile quoque in hanc rem, quod Zonaras narrat in imperio Theophili 15, 25. Pater hujus Michael Balbus Leonem Armenium conspiratione sustulerat Regnumque invaserat. Filius *ἀνταρχήσας πρῶτον ἐποίησας ἔργον, τὴν κόλασιν τῶν τῶ πατρὶ αὐτοῦ συναραμίνων ἐς τὸ τῆς βασιλείας τυχεῖν, καὶ ἀνιόντων τὸν Λίοντα*. etc. GRON. Recte Gronovius, quem et vide Obs. 4. p. 272: idemque judicavere Bernecc. ad Sueton. Titum c. 6. Freinsh. et alii. Ultima intelligenda: ut esset munimentum etc. Lipsiana nota in ed. ultima in brevius contracta, sed majori fiducia significatione. ERN. Adde 13, 32. *Factum SC. ultioni juxta et securitati*.

Exosculari] Bud. et osculari.

Jubere jam poterat] Hæc verba aberant a MS. Bud. nec sunt in Guelf. Sed

efficiunt sententiam nimis pulcram, quam ut non sint a Tacito. ERN. A Bud. absunt *ad proh. sc. i. n. p.* Idem mox incolumi absque conjunctione.

Simulatione iræ] Seneca explicat, qui callide hoc ad primam magnamque iram adhibendum suadet. De ira 3, 39. *quem non audet lenire, fallit. Simulabit, inquit, iram, ut tanquam adjutor, et doloris comes, plus auctoritatis in consiliis habeat: moras nectet, et, dum majorem querit pœnam, presentem differet*. Ipsa hæc nostra sunt, et moniti illius clarum hic exemplum. LIPS.

Vacationes] De his militarium operum vacationibus Justinus capiendus fuit 37, 4. *Hieme deinde imminente, non in convivio, sed in campo, non in vacationibus, sed in exercitationibus, nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo aut cursu aut viribus contendebat*. Nec acutissimum Palmerium audire amicus meus debuit, *vacationes* substituentem et invitationes interpretantem. Imo vero has militares vacationes intellegit, et recte proprieque exercitationibus opponit. Tacitus A. 1, 17. *Vacationes munerum appellat. et iisdem verbis Quinctilianus pro Milite c. 6. Transeo oblatam no-*

Centurionibus solita, remitterentur. Namque gregarius miles, A. U. ut tributum annuum, pendebat. Quarta pars manipuli sparsa per commeatus, aut in ipsis castris vaga, dum mercedem Centurioni exsolveret: neque modum oneris ququam, neque genus quæstus pensi habebat. per latrocinia et raptus, aut servilibus ministeriis, militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisque miles labore ac sævitia fatigari, donec vacationem emeret. ubi, sumptibus exhaustus, socordia insuper elanguerat, inops pro locuplete et iners pro strenuo, in manipulum redibat: ac rursus alius atque alius, eadem egestate ac licentia corrupti, ad seditio-^{823.} nes et discordias, et ad extremum in bella civilia rue-^{A. C.} bant. Sed Otho, ne vulgi largitione Centurionum animos averteret, *fiscum suum vacationes annuas exsoluturum*,^{70.} promisit: rem haud dubie utilem, et a bonis postea Principibus perpetuitate disciplinæ firmatam. Laco Præfectus, tamquam in insulam seponeretur, ab evocato, quem ad eandem ejus Otho præmiserat, confossus: in Martianum Icelum, ut in libertinum, palam animadversum. Exacto per 47

lenti munerum vacationem, et blandius quam militiæ disciplina postulat, adulationi militi Tribunum: imperatas asperninas expeditiones, ut remitterentur. Talem vacationem et Livius intellexit 7, 7. de cohortibus Hernicorum, *Immunes quoque operum militarium erant, ut in unum pugnae laborem reservati plus quam pro virili parte adnitendum scient.* LIPS. Sunt autem pretia vacationum, pecunia, qua vacationes munerum redimerentur, ut verba præstari et remitterentur docent. ERN. Plura dat Marc. Donatus.

Pendebat. Pars manipulis] Libris veteribus vox inseritur, *pendebat quarta pars.* Numquid, *pendebat quartam?* ut velit in hoc tributum quartam stipendii partem erogatam? an magis Pichenam audimus? *Quarta pars manipuli sparsa per commeatus.* Audio, audio, et nihil melius veriusve. LIPS. Recepit bene Freinsh. Nam sic Flor. Agr. Guelf. a manu sec. ed. pr. ERN. Bip. dedere *pendebat quartam*, quod Lipsio in mentem venerat. Sed quartam stipendii partem erogatam præcise, vix videtur auctor voluisse narrare. Verbum *pendebat*, absque casu positum, refertur ad *vacationes*. Bud. vitiosam Puteolani et al. lectionem offert, servatam a Rhenano.

Socordia miser elanguerat] Mallem *miserere*, pro *miser*: aut cum Pichena (e Flor.) *insuper*. LIPS. Guelf. *miser*, ed.

pr. *socordia elanguerat.* Mox *seditiones* e Flor. J. Gron. sic et (c. Agr. et) ed. pr. Vulgo *seditionem*. ERN. Sic et Bud.

In bella civilia] Sic Heinsius recte. Tò in ultima præcedentis vocis littera abstulit.

Fiscum suum] Secutus sum J. Gronovium, qui sic primus edidit e cod. Flor. in quo est *et fiscum suum*, ut in MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. cum ceteri scr. (in his Bud.) et edd. habeant *ex fisco suo*. Et unde natum sit, in promptu est. Sed mihi et pronomen *suum* vel *suo* suspectum. An enim alius fisco, quam Cæsaris? Et semper alibi, apud bonos scriptores, quantum memini, absolute dicitur, ut infra c. 58. *vacationes Centurionibus ex fisco numerat.* Et potuit facile pronomen hoc nasci e *fisco* vel *fiscum*, præsertim cum etiam *fisci* verbum scriberent vitiose, velut in Guelf. *physico*, in quo ultimæ duæ syllabæ prope nil differunt a *suo*. Post correxì *libertinum* pro *libertum*. Nam conditio hominis exprimitur, in qua *libertinus* dicitur non *libertus*: quod non sensit Broterius. ERN. Scripti et edd. *libertum*.

Tanquam—seponeretur] Sensus est, simulatum et divulgatum est, eum in insulam seponi, sed clam ab evocato confossum; nam opponitur *palam animadversum*. An excidit *clam* ante *tanquam*? Sed id Tacitus brevilitatis studio potuit omittere. ERN. Bip. mallent *tum, quum*.

A. U. scelera die, novissimum malorum fuit lætitia. Vocat Sena-
 823. tum Prætor urbanus. certant adulationibus ceteri Magistras-
 A. C. tus. Adcurrunt Patres: decernitur Othoni *Tribunicia pote-*
 70. *stas et nomen Augusti et omnes Principum honores*, adnitenti-
 bus cunctis abolere convicia ac probra, quæ, promiscue
 jacta, hæsisse animo ejus, nemo sensit. omisisset offensas,
 an distulisset, brevitate imperii in incerto fuit. Otho, cru-
 ento adhuc foro, per stragem jacentium, in capitolium, at-
 que inde in palatium vectus, concedi corpora sepulturæ,
 cremarique permisit. Pisonem Verania uxor ac frater Scri-
 bonianus, T. Vinium Crispina filia, composuere, quæsitis
 redemptisque capitibus, quæ venalia interfectores servave-
 48 rant. Piso unum et tricesimum ætatis annum explebat,
 fama meliore, quam fortuna. Fratres ejus, Magnum Clau-
 dius, Cassum Nero interfecerant. Ipse diu exsul, quadri-
 duo Cæsar, properata adoptione ad hoc tantum majori fra-
 tri prælatus est, ut prior occideretur. T. Vinius LVII. an-
 nos variis moribus egit. Pater illi e Prætoriana familia,

Vocat Senatium Prætor urbanus] Uterque enim Consul cæsus erat, ut bene monet Savillius, qui laudat et Cicer. ad fam. 10, 12. *Placuit nobis, ut statim ad Cornutum Prætorem urb. literas deferremus: qui, quod Coss. aberant, Consulare munus sustinebat more majorum.* Sed multa ap. Livium exempla. *Mox occurrunt* MS. Oxon. quod placebat Gronovio. Utrumque rectum. Sed vulgatum plures et meliores libri. ERN. Bud. *adcurrunt.*

Decernitur etc.] V. contra H. 2, 55.

Hæsisse animo] MS. Guelf. in textu *exisse*, in margine, sed eadem manu, *hæsisse*. Ante pro *jacta* ed. pr. vitiose *acta*. ERN. Bud. *hesisse*, sed videtur et hic adfuisse prius *exisse*.

Omisisset offensas, an distulisset] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. qui edidit *omisisse tot offensas, an distulisse*. Priscum restituit Pichena. Mox *stragem* dedi ex ed. pr. pro *strages*. Consentiant MSS. duo ap. Broterium, qui idem dedit. ERN. Flor. corrupte *tot fensas*. Bud. *tot offensas*. Perperam ergo Pichena Rhenanum ex Florentini errore id *tot* intrusisse putat, quod Mur. et Acid. delent. Mox Bud. *strages*, quod servat Gron.

Pisonem Verania] Plutarchum hinc emendemus in eadem ista re Galba 28. *Τὴν δὲ Πείσαννος (κεφαλὴν) ἢ γυνὴ Ἰλαεῖν οὐ κορινθίου δεηθεῖσα.* et scribamus, *Ὀύρα- νία δεηθεῖσα*; ut interpretes aliquando nubecula ista liberentur. Nam Verania *act*: quæ precibus caput mariti abstulit.

De hac Plinius ep. 2, 20. *Verania Pisonis graviter jacebat, Pisonis dico illius, quem Galba adoptavit.* LIPS. Dedit decem millia HS, auctore Plutarcho. Verbum *componendi*, de sepeliendis usitatum, jam ab aliis passim illustratum est. Sic etiam dixit Horatius Sat. 2, 3, 110. ERN.

Annum explebat] Temporum ratio postulat *explerat*. et sic Tacitus videtur scripsisse. De mortuo enim sermo est. ERN.

Magnum Claudius, Crassum Nero] Atqui Seneca in Menippea etiam Crassum videtur adserere a Claudio interfectum. *Occidit*, inquit, *in una domo Crassum, Magnum, Scriboniam, Assarionem, nobiles tamen: Crassum vero tam fatuum, ut regnare posset.* De Crasso a Nerone interfecto etiam Plin. epist. 1, 5. LIPS. Sed alius ille ab eo, quem Claudius interfecit. V. ad c. 14. *Interfecerant*, quod e Flor. dedit Pichena, pro *interfecerat*, etiam Guelf. à manu pr. (Bud. *interfecerat*.) Mox *ad hoc* MS. idem (et Bud.) ed. pr. Rhenanus sqq. mediæ *adhæc*: male. ERN.

LVII. annos] Sic, *quinquaginta septem*. MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. recte recepere Ryckius et Gronovius. Vid. Ryckium. Ceteri libri *XLVII*. Sed numerus exprimendus *septem et quinquaginta*. ERN.

E Præt. fam.] Bud. *Præt. fam.* sine præpositione, ut mox 52. *Equestri fam.* et 4, 13. *Regia stirpe.*

maternus avus e proscriptis. Prima militia infamis, Legatum A. U. Calvisium Sabinum habuerat: cujus uxor, mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingresa, cum vigilias et cetera militiæ munia eadem lascivia tentasset in ipsis principiis stuprum ausa: et criminis hujus reus T. Vinus arguebatur. Igitur jussu C. Cæsaris oneratus catenis, mox, mutatione temporum, dimissus, cursu honorum inoffenso, legioni post Præturam præpositus probatusque: servili deinceps probro respersus est, tamquam scyphum aureum in convivio Claudii furatus: et Claudius postera die soli omnium Vinio fictilibus ministrari jussit. Sed Vinus Proconsulatu Galliam Narbonensem severe integreque rexit, mox Galbæ amicitia in abruptum tractus, audax, callidus, promptus et, prout animum intendisset, pravus aut industrius, eadem vi. Testamentum T. Vinii,

823.
A. C.
70.

Maternus avus e proscriptis] Ego censuissem, paternum. Nam reperio in Dione 47, 7. T. Vinium proscriptum a Triumviris, et mira fide atque astu ab uxore Tanusia servatum. Fieri autem potest, ut hujus avi etsi materni nomen sumpserit, testamento, an adoptione. LIPS.

Cujus uxor mala cupidine] Historiola hæc apud Dionem, in rebus Caii 59, 18. Καλουσίως δὲ Σαβίνος ἐν τε τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ἄν, καὶ τότε ἐκ τῆς ἐν τῇ Παννονίᾳ ἀρχῆς ἀφιγμένως, ἥτις γυνὴ αὐτοῦ Κορνηλία γραφέντις (καὶ γὰρ ἐκείνη, ὡς φυλακὰς τε ἰφθιδύσασα καὶ τοὺς στρατιώτας ἀσκούοντας ἰδοῦσα, αἰτίαν ἔρχεν) οὐχ' ὑπέμειναν τὴν κρίσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς προανάλωσαν. LIPS. De Calvisio v. et Sen. ep. 27. habuerat i. e. sub eo militaverat.

Etndem lascivia tentasset] Regium (Bud.) codex, temperasset, ex quo Rhen. tenerasset. LIPS. Ceteri omnes scr. et edd. temperasset. Rhen. conjecturam recepit Freinsh. Alii tentasset edidere. Illud defendit Heinsius ad Vell. 2, 60. ubi de confusione horum verborum vide. ERN. Non dubito, in Bud. vitiose legi temperasset pro temptasset, ut alias habet. Repono ergo vulgatum. Sic et Bip. Ipse quoque Rhen. servarat. Contra Ryck. Brot. Lall. Dottev. sequuntur Freinshemium.

In ipsis principiis] Plutarchus expressit Galba 12. καὶ δὲ φθινῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις, ἀ περιγίατια Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Principia autem sacra, quia in iis aquilæ et signa, id est, Dii militares. Sententiam ex eadem re Quinctilianus petit, pro Milite c. 2. Sed neque hoc Mars parens, nec signa militaria aquilæque vi-

trices sinant, ut tua quoque sententia quisquam vir, et Romanus et miles, nimium pudicus sit, apud quem ante principia agendum est. Hæc principia Statius, etsi in re Græca, circumscribit Theb. 10, 176. Ventum ad concilii penetrare, donumque verendam Signorum. LIPS. Ceterum contextus videtur postulare passa. Nam stuprum est facieus; id infert, audet mas, patitur femina: estque de Vinii crimine sermo potius, quam feminae. Et sic etiam videtur legisse Plutarchus. Vulgatum intelligendum: stuprum pati ausa. Et obicitur interdum etiam feminis stuprum. Perizonius porro de Prætor. p. 57. s. non ad sanctitatem loci dicta refert, quam ad frequentiam hominum, quæ ibi esset: unde magnitudo impudentiæ intelligatur. Enimvero res noctu facta est, et criminis verbum Lipsio potius favet. ERN. Stuprum ausa nolim mutare cum Bip. Significatur, provocasse stuprum, quod ex adposito lascivia patet.

Audax, callidus, promptus] J. Gronovius e Flor. edidit calidus. (Sic et Bud.) Calidus et audax sane et ap. Livium junguntur 35, 32. ubi v. Duker. et Gron. permiscuntur sæpe calidus et callidus. Sed vulgatum servavi, quia omnes alii libri habent callidus. Et audax atque callidus bene junguntur, quia non omnes audaces iidem callidi, nec omnes callidi statim audaces: denique et alijs locis duplicationem literarum in illo codice negligi vidimus. ERN. Callidus in Gron. edit. legitur, forte incuria operarum. In Bud. mox etiam c. 51, est calide pro callide.

- A. U. magnitudine opum, inritum. Pisonis supremam voluntatem paupertas firmavit. Galbæ corpus diu neglectum et licentia tenebrarum plurimis ludibriis vexatum, dispensator Argius, e prioribus servis, humili sepultura in privatis ejus hortis contextit. Caput, per lixas calonesque suffixum laceratumque, ante Patrobii tumulum (libertus is Neronis, punitus a Galba fuerat) postera demum die repertum et cremato jam corpori admixtum est. Hunc exitum habuit Ser. Galba, tribus et septuaginta annis quinque Principes prospera fortuna emensus, et alieno Imperio felicior, quam suo. Vetus in familia nobilitas, magnæ opes: ipsi medium ingenium, magis extra vitia, quam cum virtutibus. Famæ nec incuriosus, nec venditor. Pecuniæ alienæ non adpetens, suæ parcus, publicæ avarus. Amicorum libertorumque, ubi in bonos incidisset, sine reprehensione patiens; si mali forent, usque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium et metus temporum obtentui, ut, quod segnitia erat, sapientia vocaretur. Dum vigeat ætas, militari laude apud Germanias floruit. Proconsule Africam moderate: jam senior, citeriorem Hispaniam pari justitia continuit: major privato visus, dum privatus fuit, et omnium consensu capax Imperii, nisi imperasset.
- 50 Trepidam urbem, ac simul atrocitatem recentis sceleris, simul veteres Othonis mores paventem, novus insuper de Vitellio nuntius exterruit, ante cædem Galbæ suppressus, ut, tantum superioris Germaniæ exercitum descivisse, crederetur. Tum *duos, omnium mortalium impudicitia, ignavia, luxuria deterrimos, velut ad perdendum Imperium fataliter electos*, non Senatus modo et Eques, quis aliqua pars et cura Reipublicæ sed vulgus quoque palam mœrere. Nec jam

E prioribus servis] Sic omnes scr. et edd. recte, ut opinor: nec cum Faerno et Savillio corrigendum *primoribus* (ut A. 4, 10.) Servi sane primores dispensatores: sed tum non amplius servus erat Argius, verum libertus, ut Plutarchus 28. vocat; nisi improprie servum vocavit. Vidimus sane servitia etiam libertos vocari, sed contumeliæ causa, non in narratione historica. *Priores servi* sunt, qui ante Imperium fuere. ERN.

Caput per lixas] Ed. pr. *caput ejus*, additumque est *ejus* in Guelf. a manu sec. (Non habet Bud.) Videtur repetitum e prioribus: nisi forte prius *ejus* potius delendum. ERN.

Libertus is Ner.] Et inter odiorum nomina. Cf. H. 2, 95.

Tribus et sept. annis] Paulo aliter Dio 64, 6: Cf. Ryckius.

Venditor] Bud. *vendicator* i. e. vin-

dicator, quod forsitan non spernendum, etsi vulgo non occurrat.

Ad culpam ignarus] Heins. *ignavus*. Sed male ad Lipsium provocat.

Metus temporum obtentui] A Rhenano est (e Bud.). Libri scripti, *obtenuit*: quod verius hic puto. LIPS. Sed et Flor. et Agr. *obtentui*. (Sic et A. 1, 10. H. 2, 14.) Guelf. edd. ante Rhen. *obtenuit*: quod si verum esset, requireretur *claritate et metu*. Mox ex eodem Flor. cum Gron. dedi *Proconsule*. ERN. (Sic et Bud.)

Velut ad perdendum Imperium] Ita libri flagitant, ita sententia. Beatus tamen: nos, inquit, *ad partiendum*, e-mendavimus (scil. e Bud.). LIPS. Heinsius volebat *evectos* ad Vellei. 2, 12. non enim electos a Senatu Populoque fuisse. Non sane ab his, sed a fato. ERN.

recentia sævæ pacis exempla, sed repetita bellorum civi-
 lium memoria: *captam totiens suis exercitibus urbem, vasti-*
tatem Italiæ, direptiones provinciarum, Pharsaliam, Philippos
et Perusiam ac Mutinam, nota publicarum cladum nomina,
 loquebantur. *Prope eversum orbem, etiam cum de Principatu*
inter bonos certaretur. sed mansisse C. Julio, mansisse Cæsare
Augusto victore, Imperium; mansuram fuisse, sub Pompeio
Brutoque, Rempublicam. Nunc pro Othone, an pro Vitellio,
in templa ituros? Utrasque inpius preces, utraque detestanda
vota, inter duos, quorum bello solum id scires, deteriorem fore,
qui vicisset. Erant, qui Vespasianum et arma Orientis au-
 gurarentur. et, ut potior utroque Vespasianus, ita bellum
 aliud atque alias clades horrebant. Et ambigua de Vespasiano
 fama; solusque omnium ante se Principum in melius
 mutatus est. Nunc initia causasque motus Vitelliani ex-
 pediam. Cæso cum omnibus copiis Julio Vindice, ferox
 præda gloriaque exercitus, ut cui sine labore ac periculo
 ditissimi belli victoria evenisset, expeditionem quam otium,
 præmia quam stipendia malebat. Diu infructuosam et
 asperam militiam toleraverant, ingenio loci cælique et severitate
 disciplinæ; quam, in pace inexorabilem, discordiæ
 civium resolvunt, paratis utrimque corruptoribus et perfidia
 inpunita. Viri, arma, equi, ad usum et ad decus su-

A. U.
 823.
 A. C.
 70.

51

Totiens] Bud. *quotiens.*

Suis civibus urbem] Præfero quod in scriptis, *suis exercitibus.* LIPS. Receptit Pichena. Sic et Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhen. ERN. *Is civibus* e Bud.

Atque alias clades] Bud. *et alias clades.*

In melius mutatus] Imitatus hoc palam Ausonius, de eodem Vespasiano: *Olim qui dubiam, privato in tempore, fanam Par alii Princeps, transtulit in melius.* Suetonium vide. LIPS. Ap. Auson. alii legunt *Rarum aliis!*

Expeditionem et aciem] Non temere mutem, et elicio sententiam etiam ex hac scriptura. Tamen haud paullo clarior antithesis videatur, si legas, *expeditionem quam otium.* LIPS. Recte sane. Sed scriptores in talibus non sunt semper satis diligentes, in primisque noster, ut alibi vidimus. ERN. Bip. ulcus hujus loci sic sanare parant: *exped. et facilitâ pr. q. stip.* scil. ordinaria laboribus, quos in pace disciplina postulabat, conjuncta. Ut ingeniosa hæc, aptior tamen Lipsiana ratio et recipienda videntur. Probabat et Acidalius.

Præmia quam stipendia] Boxhornius prædam malebat, quod ante esset, *præda ferox exercitus.* Sed *præmia* de præda

dici, ut suspicabatur Acidalius, docet Gronov. ad Liv. ep. 89. (Sic et A. 1, 16. Inde et *præmiari* Suet. Tit. 7. *præmiatores*, nocturni prædones ap. Non. 2, 629.) Prædam venatorum poetæ quam sæpe præmia vocant? Sed hodie res nota. Potest vero Tacitus respexisse non modo ad prædam, sed etiam alia præmia, quæ victoribus darentur, quorumque crebra apud veteres mentio. Rutgers. Lect. Venus. p. 415. *prælia*: quod sane convenit præcedentibus et sententiæ; sed non est necesse. Præmia sunt belli et præliorum, stipendia etiam in pace solvuntur. ERN.

Diuque inf.—toleraverat] MS. Flor. et ed. pr. *diu toleraverant*, quod probat J. Gron. Ceteri libri omnes vulgatum habent: nec id est a libidine Beroaldi, ut J. Gronovius dicit. Idque et ipse servavi, quia præcedit *malebat.* ERN. Bud. et Agr. tamen *toleraverant*; idem *diu* sine præpos. Potior Gronovii lectio.

Ad usum et ad decus] Id est, arma, equi, iis suppetebant, non ad necessitatem modo, sed et ornatum. Tale est, quod iisdem infra tribuit, *baltheos et faleras insigniaque armorum argento decoru.* Tamen libri quidam (in his Bud.) *dedecus*: ex quibus alii (Rhen.

- A. U. pererant: sed ante bellum centurias tantum suas turmasque
 823. noverant: exercitus finibus provinciarum discernabantur.
 A. C. tum adversus Vindicem contractæ legiones, seque et Gal-
 70. lias expertæ, quærere rursus arma, novasque discordias:
 nec socios, ut olim, sed *hostes, et victos* vocabant. Nec deerat
 pars Galliarum, quæ Rhenum accolit, easdem partes secuta,
 ac tum acerrima instigatrix adversus *Galbianos*. hoc enim no-
 men, fastidito Vindice, indiderant. Igitur Sequanis Æduis-
 que ac deinde, prout opulentia civitatibus erat, infensi, expu-
 gnationes urbium, populationes agrorum, raptus penatium
 hauserunt animo: super avaritiam et adrogantiam, præcipua
 validiorum vitia, contumacia Gallorum inritati, qui, *remis-
 sam sibi a Galba quartam tributorum partem; eos publice
 damnatos, in ignominiam exercitus*, jactabant. Accessit cal-
 lide vulgatum, temere creditum, *decumari legiones et prom-
 ptissimum quemque Centurionum dimitti*. undique atroces
 nuntii, sinistra ex urbe fama; infensa Lugdunensis colonia,
 et, pertinaci pro Nerone fide, fecunda rumoribus. Sed
 plurima ad fingendum credendumque materies in ipsis ca-
 stris, odio, metu, et, ubi vires suas respexerant, securitate.
- 52 Sub ipsas superioris anni Kal. Decembres Aulus Vitellius,
 inferiorem Germaniam ingressus, hiberna legionum cum
 cura adierat. redditi plerisque ordines, remissa ignominia,
 adlevatæ notæ: plura ambitione, quædam judicio: in qui-

Vertran.) scribendum, *ad abusum et ad dedecus*, censuerunt, ut mea mens est, procul a Taciti mente, et *Quantum Hispanis Veneto dissidet Eridano*. LIPS. *Decus Flor. Agr. Guelf. edd. omnes*. ERN. Unde error, Ryckius docet.

Contractæ leg.] Puteol. et Alciati ed. *contractæ*. Sic et Bud.

Seque et Gallias expertæ] i. e. cum usu didicissent, se esse fortiores Gallis, quos vicissent, novum cum ipsis bellum, certa victoriae spe optabant. ERN.

Hoc enim nomen] Ita solita plebs mutare per fastidium, et innovare hæc contumeliæ nomina. At Dion. Gothofredo IC. legendum videbatur *fatis dato Vindice*. LIPS.

Super arrogantiam et avaritiam] *Super e Flor. edidere Pichena, Ryckius et Gron. Ceteri scr. (in his Bud.) et edd. omnes secundum*: quod servassem propter istum consensum librorum, ni Latinitas magis *super*, quam *secundum* postularet. Nam *secundum* non est *præter*, quod hic desideratur, sed *post*. Ann. 13, 18. *super ingenuitatem avaritiam undique pecunias, quasi in subsidium, corripientis*: et aliis locis, quorum magnam copiam Index exhibet. Sueton. Oth. 5.

instigante, super animi dolorem, etiam magnitudine æris alieni, qui locus huic est simillimus. ERN.

Publice donatos] Agris, quos Galba Trevisis eripuerat, aliisque: *et damno finium perculerat*, ut infra dicit c. 53. LIPS. Bip. bene notant, quid hoc in ignominiam exercitus, si Galli donentur agro? itaque legunt *publice damnatos*, ut cohæreat cum seq. Melius non succurrit. Recipio, sed sic *et in eos mutandum* puto. Est tamen conjectura audacula.

Pertinaci pro Ner. fide] Ob beneficium, de quo An. 16, 13. unde etiam infensa erat Galbæ, et rumores sinistros fingebat, alebat. ERN.

Superioris anni] Bud. *prioris*.

In quibus sordem] Usitatius erat, *sordes*: vid. v. c. infra c. 60. ut recte notat Acidalius. Atque etiam alibi singularis pro plurali irrepsit, ut c. 46. *seditionem pro seditiones*. Sed tamen et alibi singularis reperitur. Cicer. Flacc. 3. *nullam sordem in re familiari* etc. Idem etiam ad Att. 1, 16. dixit *sordem urbis*, de plebe infima: in quo sensu etiam pluralis usitatur. *Integre mutaverat* i. e. dignis reddens, indignis adi-

bus sordem et avaritiam Fonteii Capitonis, adimendis ad-A. U. signandisve militiae ordinibus, integre mutaverat. Nec ^{823.} Consularis Legati mensura, sed in majus omnia accipiebantur. ^{A. C.} Et Vitellius apud severos humilis. Id comitatem bonitatemque faventes vocabant, quod sine modo, sine judicio donaret sua, largiretur aliena: simul aviditate imperandi. ipsa vitia pro virtutibus interpretabantur multi in utroque exercitu sicut modesti quietique, ita mali et strenui. Sed profusa cupidine et insigni temeritate Legati legionum, Alienus Cæcina et Fabius Valens: e quibus Valens, infen-

mens, sine gratiæ aut quæstus respectu. ERN.

Et Vitellius apud severos humilis] Rhenanus (ex ingenio) et Salinerius volunt: *et ut Vitellius, s. et Vitellius ut.* (Pro Salinerio Acidalium reponere. Placebat et Freinshemio.) Non video, quis hic usus sit particularum comparandi. Lege, *id comitatem*, ut et Grotius scribendum notavit. Vitellius inquit, recta æstimatione hominum gravium et disciplinæ studiosorum nimis se demittebat abjiciebatque, et indignis persona sua, ac prope modum vernilibus, blanditiis utebatur (*tota via caligatorum quemque exosculans; perque stabula ac diversoria mulionibus et viatoribus præter modum comis, ut mane singulos, jænne jentasent, seiscitarctur, seque fecisse ructu ostentare* teste Suetonio 7.) *id*, inquit, hanc vililitatem sui illi *comitatem* vocabant. quemadmodum etiam *bonitatem* appellabant, *quod sine modo, sine judicio, donaret sua, largiretur aliena*. Neque enim *bonitatis* vocabulum etiam pertinet ad humilitatem excusandam, ut viri docti accepisse videntur. Nempe *bonitas* est ei liberalitas vel munificentia: quemadmodum alibi *malitiam* dicit pro avaritia, ut A. 13, 30. et 15, 21. Plutarchus pro utroque dicit *χρηστότητα και μεγαλοφροσύνην*. GRON. Omnes libri vulgatum habent: nisi quod MS. Agr. ut habet, sed a manu sec. Grotium et Gronovium sequor: etsi sentio, aliquid vel sic duri relinqui, quod tamen in tali scriptore ferendum. ERN.

Simul aviditate imperandi] i. e. atque etiam cupientes nimis Imperatorem habere Vitellium, ut recte interpretantur Pichena et J. Gron. Non enim aviditas imperandi in Vitellio, ut patet c. 53. init. Verbum imperandi passive etiam aliis dictum bonis scriptoribus. Cicer. ep. 9, 25. *ades ad imperandum* h. e. ut tibi imperetur. Itaque male Ryckius in textu posuit *impetrandi* e conjectura J.

F. Gronovii, quam ipsi postea displicuisse patet ex eo, quod non edidit eam. h. l. *simul* refertur ad *faventes*. Favore quodam in Vitellium, comitatem et bonitatem ei tribuebant, et præterea cupiditate imperii Vitelliani etc. ERN. Potius *imperandi* active accipiunt Bip. referuntque ad Vitellium, adpositoque puncto separant a seq. Sic omnia plana, nisi quod particula *simul* paullulum turbet. Verum sit ita, sequor. In sequentibus quoque ordinem verborum rectius constituisse Bip. puto. Ryckius non tam J. F. Gronov. quam codicem suum Agr. erat secutus. Bud. *imperandi*.

Sicut modesti quietique etc.] Colerus corrigi volebat *inmodesti*, ut opponerentur *quietis*. Inimmo *mali et strenui* opponuntur *modestis et quietis*. In MS. Guelf. *strenui* est a sec. manu. quid ante ibi fuerit, adsequi non licuit. *Strenuus* est *δραστήριος*, promptus ad quidvis audendum: neque semper bonam in partem dicitur. Mox *sed* male in *et* mutavit Rhen. (e Bud.) bene restituit Pichena (e Flor.). Est transitus ab universo s. toto ad partem vel singulos: in quo semper *sed* dicitur. ERN.

Alienus Cæcina] Mihi, imo libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi constanter *Alienum* scribunt. Etiam in Dionis Epitoma semper *Ἀλιηνός*. Romanum vero id nomen: et nummi exstant, C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. ALIENUS. PROCOS. Nominat et quemdam Alienum Cicero Div. in Verrem 15. Vulgatis tamen Taciti libris hic A. Cæcina dicitur: et Fastis, quos eruditi viri concinnarunt, *A. Licinius*. Unde eruerint, miror. LIPS. *A. Cæcina* MS. Guelf. et edd. inde a Puteol. usque ad Lipsium, idque defendebat Ursinus (e lap. antiquo.). At Flor. (Bud. Agr.) ed. pr. *Alienus*. idque verum est. Nec spernam Ryckii conjecturam, totum nomen esse *A. Alienus Cæcina* ex Sueton. Tit. 6. ubi *A. Cæcina* vocatur. *A. Al-*

A. U. sus Galbæ, tamquam detectam a se Verginii cunctationem, oppressa Capitonis consilia ingrante tulisset, instigare Vitellium, ardorem militum ostentans. *Ipsum celebri ubique fama: nullam in Flacco Hordeonio moram: adfore Britanniam: secutura Germanorum auxilia: male fidas provincias: precarium seni Imperium et brevi transiturum. panderet modo sinum et venienti Fortunæ occurreret. Merito dubitasse Verginium, Equestri familia, ignoto patre: inparem, si recepisset Imperium, tutum, si recusasset. Vitellio tres patris Consulatus, Censuram, conlegium Cæsaris, inponere jampridem Imperatoris dignationem, auferre privati securitatem.* Quatiebatur his segne ingenium, ut concupisceret magis, quam ut speraret. At in superiore Germania, Cæcina, decora juvena, corpore ingens, animi inmodicus, scito sermone, erecto incessu, studia militum inlexerat. Hunc juvenem Galba, Quæstorem in Bætica, inpigre in partes suas transgressum, legioni præposuit: mox compertum, publicam pecuniam avertisse, ut peculatorem flagitari jussit. Cæcina ægre passus, miscere cuncta et privata vulnera Reipublicæ malis operire statuit. Nec deerant in exercitu semina discordiæ: quod et bello adversus Vindicem universus adfuerat, nec, nisi occiso Nerone, translatus in Galbam, atque in eo ipso sacramento vexillis inferioris Germaniæ præventus erat. Et Treveri ac Lingones, quasque alias civitates atrocibus edictis aut damno finium Galba perculerat, hibernis

lienus alius pluribus locis ap. Ciceronem occurrit, Trebonii primum Legatus, deinde Dolabellæ, Prætor Lentulo et Marcello coss. Loca vide in Clave Cicer. Scribitur in libris Cic. fere per duplex *l*. Occurrunt etiam *Halieni*, qui et ipsi *Alieni*. Tusc. 4, 22. ubi vid. Davies. ad Q. Fr. 1, 1, 3. ERN. Differt autem is Cæcina a Licinio Cæcina, de quo H. 2, 53. Ceterum lapis antiquus, ad quem provocat Ursinus, Reinesio in ep. 21, p. 61. videtur *ve* *Se* *iv*.

Detectam a se etc.] Rhenanus (e Bud.) correxit *detecta a se cunctatione* offensus, ut opinor, omissione copulæ, quæ tamen in Tacito frequens. Sed Lipsius rursus edidit priscum, cum omnibus post eum editoribus. Ed. pr. vitiose *decretam. Tulisset ingrante*, est a se accepisset, sibi deberet, neque tamen præmio digno se affecisset. ERN. De re ipsa v. c. 8. et 9.

Collegium Cæsaris] Suet. Vit. 2. *L. Vitellius, Imperatoris pater, cum Claudio Principe duos ordinarios Consulatus Censuramque gessit. Mox et in p.* Flor. ed. pr. Pich. seqq. At MS. (Bud.) Guelf.

ed. Puteol. utraque copula caret, quod mihi optimum videtur. In ed. Beroaldi posterior accessit, casu forte: certe non e libro: quod servatum est usque ad Pichenam. Simile mox: *ut speraret* Flor. Guelf. Puteol. Beroald. Alc. At *ut* abest ab (Bud. Agr.) ed. pr. Rhen. sqq. usque ad Pich. item ab ed. Ryckii. ERN. Copulam utramque delevi Budensem secutus. *Legebatur et impon... et auferre.*

Cito sermone] An, *scito*? Lips. Sic et aliis videtur, Groslotio, Acidalio etc. neque recipere dubitavi. Nam *citus sermo* est in vitio, nec ad studia allicienda aptus. Facile patet, literam primam absorptam esse finali præcedentis, sic infr. 2, 5. *aptior sermone Mucianus*. Aliud est *promptus sermone* H. 2, 86. ne quis inde defensionem lectioni vulgatæ petat. Mox *illeverat*, quod e Flor. edidit Pichena, habent etiam Guelf. ed. pr. ceteraque ante Rhenan. in cujus editionem irrepsit (e Bud.) *allererat*. Illud est snetum Tacito verbum. ERN. Sed *adlicere* non minus. Vid. c. 61. et 2, 5.

Mox compertum] Non item male, *compertu*. Lips.

legionum propius miscentur. Unde seditiosa conloquia, et inter paganos corruptior miles, et in Verginium favor, cui-
cumque alii profuturus. Miserat civitas Lingonum, vetere
instituto, dona legionibus, dextras, hospitii insigne. Le-
gati eorum, in squalorem mæstitiamque compositi, per
principia, per contubernia, modo *suas injurias*, modo *civita-
tum vicinarum præmia*, et, ubi pronis militum auribus ac-
cipiebantur, *ipsius exercitus pericula et contumelias* conque-
rentes, accendebant animos. Nec procul seditione aberant,
cum Hordeonius Flaccus *abire Legatos*, utque occultior di-
gressus esset, *nocte castris excedere* jubet. Inde atrox ru-
mor, adfirmantibus plerisque, *interfectos, ac, nisi ipsi consu-
lerent, fore, ut acerrimi militum, et præsentia conquesti, per
tenebras et inscitiam ceterorum occiderentur*. Obstringuntur
inter se tacito fœdere legiones. Adsciscitur auxiliorum
miles; primo suspectus, tamquam, circumdatis cohortibus
alisque, inpetus in legiones pararetur, mox eadem acrius

Dextras hospitii insigne] Fidei etiam et pacis. Cæsaris locus est, quem correctione libens huc traxerim. De bello Gall. 7, 50. *Ædvi visi ab latere nostris aperto. . . ii similitudine armorum vehementer nostros perterruerunt. ac, tametsi dextris humeris exertis animadvertentur, quod insigne pacatis esse consueverat; tamen id ipsum sui fallendi causa milites ab hostibus factum existimabant.* De humeris, et quomodo exeri ii potuerint, nec capio, nec legi. Glossema subolet, et insitio non proba: legamque, *dextris exertis*. voce *humerorum* ejecta, nisi si ea aliter conformanda. Dextras quidem attolli, etiam nunc pacis ac socii adventus signum habetur. LIPS.

ADD. In Cæsaris loco libenter nunc legerim, *dextris nudis exertis*. Livius suadet 28, 3. qui scribit, opidanos quosdam, deditioem et amicitiam significantes, egressos: *dextras nudas ostentantes*. Lacedæmonii etiam apud Thucydidem 4, 38. circumventi ab Atheniensibus, *τὰς χεῖρας ἀπόσπασαν, manus quatiebant*, signum pacis et deditiois. In Frontino quidem lego, humeros etiam exseri a militibus, sed longe alio sensu. Stratag. 2, 1, 3. *Cum Sertorianos milites animadvertisset magno impetu instinctos, deposcentes pugnam, humerosque exercentes* (lego, *exserentes*) et lanceas vibrantes. Itaque hoc magis in Cæsariana correctione nostra firmamur. LIPS. Dextra hospitii insigne etiam H. 2, 8. occurrunt. Durior modus loquendi: et alias tesserae potius insignia hospitii, quæ mittantur. Sed contra librorum

consensum nihil tentandum. Credo cum Pichena ad H. 2, 8. fuisse figuras quasdam ex auro aut argento: forte quales in numis Triumphatorum reperimus. Paulo post recte Pichena *auribus pro animis* dedit e Flor. Consentit (Bud. et) Guelf. At edd. vett. omnes *animis*: quod ortum est e mox sequente verbo *animos*. ERN. Quæ hic Lipsius, ad rem parum faciant. Egregium est apud Montefalc. in Antiq. Expl. t. 3. pl. 197. exemplum manus aeneæ symbolicæ, inscriptæ TEAATNIQN, quæ ab his in fidei amicitiaque tesseram Arvernus missa videtur. Bud. mox male *insignes*. Ceterum h. l. duæ dextræ junctæ videntur intelligi, quales visuntur in numis.

Adfirmantibus] Ed. pr. addit *et*: cuius vestigia etiam in Guelf. fuit enim *rumore vel rumores*: sed erasit sec. manus. Ita conjungenda forent *et obstringuntur legiones*. Sed ab omnibus aliis edd. copula abest. Mox restitutum a Ryckio e Flor. (et Agr.) *nisi ipsi, quod est et in* (Bud.) Guelf. et edd. ante Rhen. qui (ex ingenio) dedit *ni sibi*. Illud melius etiam sensu. *Consulere* sæpe absolute dicitur sine dativo, pro prospicere, mederi malis. ERN.

Inscitiam] Bud. *inscientia*, unde Rhen. *inscitia*.

Acrius volvens] Sic Flor. Guelf. Agr. (Bud.) edd. ante Rhen. in cujus ed. irrepsit, haud dubie errore operarum, *volens*: non enim tacite hoc mutasset: idque propagatum usque ad J. Gron. qui e Flor. restituit. Infra c. 64. *bellumolvebat*. Mox pro tamen edd. Puteol. Ber.

A. U. volvens : faciliore inter malos consensu ad bellum, quam in
 823. pace ad concordiam. Inferioris tamen Germaniæ legiones
 A. C. solemnī Kalend. Januariarum sacramento pro Galba ad-
 70. actæ, multa cunctatione et raris primorum ordinum voci-
 55 bus : ceteri silentio proximi cujusque audaciam exspectan-
 tes : insita mortalibus natura, propere sequi, quæ piget in-
 choare. Sed ipsis legionibus incrat diversitas animorum.
 Primani quintanique turbidi adeo, ut quidam saxa in Gal-
 bæ imagines jecerint : quintadecima ac sextadecima legio-
 nes, nihil ultra fremitum et minas ausæ, initium erumpendi
 circumspectabant. At in superiori, quarta ac duodevicesi-
 ma legiones, iisdem hibernis tendentes, ipso Kalend. Janu-
 ariarum die, dirumpunt imagines Galbæ : quarta legio
 promptius, duodevicesima cunctanter, mox consensu. Ac,
 ne reverentiam Imperii exuere viderentur, Senatus Populi-
 que Romani oblitterata jam nomina sacramento advoca-
 bant : nullo Legatorum Tribunorumve pro Galba nitente,
 quibusdam, ut in tumultu, notabilius turbantibus. Non
 tamen quisquam in modum concionis e suggestu locutus.
 56 neque enim erat adhuc, cui imputaretur. Spectator flagitii
 Hordeonius Flaccus, Consularis Legatus aderat, non com-
 pescere ruentes, non retinere dubios, non cohortari bonos
 ausus : sed segnis, pavidus et socordia innocens. Quatuor

Alc. inde : quæ verba permutantur in libris ob similitudinem compendiorum *tū et in*. ERN. Bud. tamen totidem literis.

Insita mortalibus natura propere] Melius *insito*. Vidi, qui sequentia perverteret, *non tam propere*. Vere perverteret. Nam Taciti gnome, arcanæ, ut solet, veritatis est ; et plebs ita facta, ut rebus arduis nemo facile ducem se præbeat, comitem quivis. Facit huc illud H. 2, 80. *Dum quæritur locus tempusque : quodque in tali re difficillimum est, prima vox*. LIPS.

At in superiori] Int. Germania : nam mox præcessit *inferioris Germaniæ* mentio. Delevimus *exercitu*, auctoribus MSS. Oxon. Guelf. in quo a manu sec. in margine adscriptum est. Adscriperat aliquis, ut intelligendum : inde venit in textum. Ceterum *superior exercitus* recte dicitur c. 56. atque inde forte vitii origo. ERN. Bud. habet *exercitu*.

Duo et vicesima] Covarruvæ scriptus codex ita passim. Probamus : Sæpe erratum etiam infra. Recte tamen integreque scriptum 3, 22. *sextadecimanos duodevicesimanosque levum cornu complesse*. Nos alibi in textu reposuimus. LIPS. Vide ad c. 18. Guelf. (et Agr.

a 2. m.) hic exhibet *duodev.* et edd. vett. præter pr. quæ habet *duo et vic.* ut Flor. ERN. Et Bud. *Duodevicesimam* intelligi Pichena demonstravit ex H. 4, 24 et 37.

Dirumpunt imagines] Forte melius *deripiunt*. Supra 1, 41. *Dereptam Galbæ imaginem solo affixit*. Freinsh. et Acidalius. Sed libri omnes consentiunt. Etiam alibi *fractas imagines* dixit. ERN.

Contanter. Mox consensu, ac] Melius distingue : *Contanter, mox consensu. Ac ne r.* LIPS. Guelf. *constanter* pro *cunctanter* ; ut Rutgers. Lect. Venus. p. 415. corrigit : sed id natum est e scriptura solenni illius libri *contanter*. Distinctio Lipsii recte recepta a Pichena. ERN.

Senatus Populique] Sic correximus hunc locum, in quo vulgo erat *in Senatus—sacramenta adv.* (ut in Bud.) At sic legendum conjecerat J. Gron. quod in a Flor. aberat. Quod dedi, plane est in ed. pr. Paulo post e *suggestu* volebat Groslotius : idemque in mentem venit Ryckio. ERN. Bene, non puto unquam *suggestu* simpliciter sine præpos. dictum.

Socordia innocens] Boxhornius *inter nocentes* corrigit. Si quid mutandum,

Centuriones duodevicesimæ legionis, Nonius Receptus, A. U. Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calpurnius Re-^{823.} pentinus, cum protegerent Galbæ imagines, in petu mili-^{A. C.} tum abrepti vincitque. Nec cuiquam ultra fides aut me-^{70.} moria prioris sacramenti: sed, quod in seditionibus accidit, unde plures erant, omnes fuere. Nocte, quæ Kal. Januarias secuta est, in coloniam Agrippinensem aquilifer quartæ legionis epulanti Vitellio nuntiat, *quartam et duodevicesimam legiones, projectis Galbæ imaginibus, in Senatus et Populi Rom. verba jurasse.* Id sacramentum inane visum. *occupari nutantem Fortunam et offerri Principem,* placuit. Missi a Vitellio ad legiones Legatosque, qui *descivisse a Galba superiorem exercitum, nunciarent: proinde aut bellandum adversus desciscentes, aut, si concordia et pax placeat, faciendum Imperatorem: et minore discrimine sumi Principem, quam queri.* Proxima legionis primæ hiberna erant, et 57 promptissimus e Legatis Fabius Valens. Is die postero coloniam Agrippinensem cum equitibus legionis auxiliario- rumque ingressus, *Imperatorem Vitellium consalutavit.* Secutæ ingenti certamine ejusdem provinciæ legiones: et superior exercitus, speciosis Senatus Populique Romani nominibus relictis, III. Nonar. Januarias Vitellio accessit. scires illum priore biduo non penes Rempublicam fuisse. Ardorem exercituum Agrippinenses, Treveri, Lingones æquabant, *auxilia, equos, arma, pecunias offerentes, ut quisque corpore, opibus, ingenio validus.* Nec principes modo

vellem *socordia nocens.* GRON. In vulgato intellige *sola*: hoc nomine tantum innocens fuit, quod nihil egit contra Galbam: sed Gronoviana correctio melior. ERN.

Romilius] MS. Gueif. (Bud.) ed. pr. Puteol. *Romulus*, c. 59. ed. pr. *Romulus*, ut Beroald. ERN.

In coloniam Agr.] Incuria operarum in ed. J. F. Gron. hic aliquid turbavit. Nam nota Pichenæ hinc translata ad c. 57. init. verba *Coloniæ Agripp.* in qua se dicit e Flor. addidisse *in.* Hinc Rychkius negat notatam esse in collatione sua præpositionem: J. Gronovius confirmat contra Rychkius. Sed de diversis locis loquuntur. ERN.

Occupari nutantem Fortunam] Recte. est qui malit, *invitantem.* LIPS. Sed, quid est *nutans fortuna*, quæ *occupetur*? neque innuens, neque labans: sed dubitans, quo se vertat: quo sensu *nutantem* dici, hodie etiam lexica docent: et cui verbum *occupandi* egregie convenit. *Fortuna nutans* laudatur e Liv. 21,

44. Sed ibi est in bonis libris *fortuna dubitabit*: et sic editum est a Drakenborchio, ne varietate quidem ulla lectionis notata. Mox aut post *proinde* abest a MS. Oxon. ERN.

Die postero] Flor. Agr. ed. pr. *proximo.* De equitibus legionum alio loco dictum ad Annales. ERN. Bud. *postero.*

Secutæ ingenti certamine] Hispanus liber (et Bud.) *ingenti agmine.* LIPS.

Corpore, opibus, ingenio validus] Cur hic de ingenio; aut quis ejus usus? nisi forte ad orandum, aut impellendum. LIPS. *Ingenio* etiam Acidalium et Pichenam offendit. vix credo, verum esse. Nam, si quis quaerat, quis vero corporis usus in tali re? nempe, quia et ipsi operam militarem navare volebant. ERN. De Pichena, nego. Is potius intelligit senes, invalidos saltem consiliis et concionibus populares suos accendisse.

Principes colon. aut castrorum] Illi sunt Decuriones, etiam ditiores: hi signiferi, aquiliferi, optiones etc. ut recte Savillius. ERN.

A. U. coloniarum aut castrorum, quibus præsentia ex adfluente et
 823. parta victoria magnæ spes: sed manipuli quoque et gregari-
 A. C. rius miles viatica sua et balteos phalerasque, insignia armorum
 70. argento decora, loco pecuniæ tradebant; instinctu et
 58 inpetu et avaritia. Igitur, laudata militum alacritate, Vitellius, ministeria Principatus, per libertos agi solita, in Equites Romanos disponit: vacationes Centurionibus ex fisco numerat: sævitiam militum, plerosque ad pœnam exposcentium, sæpius adprobat, partim simulatione vinculorum frustratur. Pompeius Propinquus, Procurator Belgicæ, statim interfectus. Julium Burdonem, Germanicæ classis Præfectum, astu subtrahit. Exarserat in eum iracundia exercitus, tamquam crimen ac mox insidias Fonteio Capitonis struxisset. Grata erat memoria Capitonis: et apud sævientes occidere palam, ignoscere non nisi fallendo, licebat. Ita in custodia habitus; et post victoriam demum, stratis jam militum odiis, dimissus est. Interim, ut piaculum, objicitur Centurio Crispinus, qui se sanguine Capitonis cruentaverat: coque et postulantibus manifestior
 59 et punienti vilior fuit. Julius deinde Civilis periculo exemptus, præpotens inter Batavos, ne supplicio ejus ferox gens alienaretur. Et erant in civitate Lingonum octo Batavorum cohortes, quartædecimæ legionis auxilia, tum discordia temporum a legione digressæ, prout inclinassent, grande momentum sociæ aut adversæ. Nonium, Donatium, Romilium, Calpurnium, Centuriones, de quibus supra retulimus, occidi jussit, damnatos fidei crimine, gravissimo

Ex adfluente] Græca forma loquendi, pro affluente. In præsens copiosi erant. Mox Groslotius volebat *ex parta*, hoc quoque sine necessitate. ERN. V. et infra 2, 84,

Pari simulatione vinculorum frustratur] Manifestum mendum. quo enim illud, *pari*, referetur? Tu vel meo periculo lege, *partim*. Sævitiæ militum, inquit, sæpe indulget, et ad pœnam iis plerosque largitur: quosdam simulatione vinculorum subtrahit. Prisca lectio suffragatur huic correctioni, quæ præfert, *parum*, ex quo, *pari*, emendasse fatetur Rhenanus. *Partim* autem solitarium sæpe poni nec geminari semper, notius est, quam ut ostendam. LIPS. Receptit Pichena et sic jam voluit Faernus. *Pari MS.* Guelf. (Bud.) Videtur in hoc loco respici ad factum Othonis c. 45. extr. *Parum* edd. ante Rhen. *Partim* verum est. ERN.

Stratis jam militum odiis] Restitui-

mus in locum suum vetus *stratis*, quo nihil elegantius, idque juvimus exemplis Observ. 3, 22. GRON. Nempe Freinsh. receperat *satiatis*, e conjectura. *Stratis* MSS. (Bud.) Guelf. Agr. edd. omnes, præter Freinsh. quem miror cum Rhenano in hac voce hæsisse: cum nihil sit frequentius apud Poetas *strato mari*, *fluctu*, forma loquendi, ducta a Græcis. ERN. Rhen. conjectabat *frustratis jam mil. animis*.

Qui se sanguine] Absunt *qui se a* Flor. (Agr.) et ed. pr. Jac. Gronov. placet: *sanguine C. se cruentaverat*. Vulgatum verum, et vitio librarii *qui se* excidisse puto. ERN. Bud. habet.

Jul. Civilis] Is infra 4, 13. *Cl. Civilis*. Forte integrum nomen *Cl. Jul. Civilis*.

Grande momentum] Justini illud simile est 17, 2. *Ingens momentum futurus, utri parti accessisset*. Lucanus 4, 819. *Momentumque fuit, mutatus Curia, rerum*. LIPS.

inter desciscentes. Accessere partibus Valerius Asiaticus, A. U. Belgicæ provinciæ Legatus, quem mox Vitellius generum ^{823.} adscivit: et Junius Blæsus, Lugdunensis Galliæ rector, ^{A. C. 70.} cum Italica legione et ala Taurina, Lugduni tendentibus. Nec in Rhæticiis copiis mora, quo minus statim adju-
rentur. Ne in Britannia quidem dubitatum. Præerat ⁶⁰ Trebellius Maximus, per avaritiam ac sordes contemptus exercitui invisusque. Accendebat odium ejus Roscius Cælius, Legatus vicesimæ legionis, olim discors, sed occasione civilium armorum atrocius proruperat. Trebellius *seditionem et confusum ordinem disciplinæ* Cælio; *spoliatas et inopes legiones* Cælius Trebellio objectabat: cum interim fœdis Legatorum certaminibus modestia exercitus corrupta, eoque discordiæ ventum, ut auxiliarium quoque militum conviciis proturbatus, et, adgregantibus se Cælio cohortibus alisque, desertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies provinciæ, quamquam remoto Consulari, mansit. rexere Legati legionum; pares jure, Cælius audendo potentior. Adjuncto Britannico exercitu, ingens viribus opibusque ⁶¹ Vitellius, duos Duces, duo itinera bello destinavit. Fabius Valens *adlicere, vel, si abnuerent, vastare Gallias, et Cottianis Alpibus Italiam intrumpere*; Cæcina *propiore transitu, Peninis jugis degredi* jussus. Valenti inferioris exercitus electi, cum aquila quintæ legionis et cohortibus alisque, ad XL. millia armatorum data: XXX. millia Cæcina e superiore Germa-

Valerius Asiat.] Forsan filius ejus de quo 11, 1 sq.

Junius Blæsus] Filius ejus, cujus mentio A. 1, 19. Bud. ut *Junius Blæsus*.

Ala Taurina] MS. Guelf. edd. vett. *Taurina*. ERN. Bud. *Taurina*.

Trebellius Maximus] De hoc v. 14, 46.

Atrocius proruperat] Sic MSS. Flor. a mau. pr. Guelf. ed. pr. *Editi ceteri* (et cod. Bud.) *proruperant*: tamquam ad utrumque pertineret. Verbum *discors* mox præcedens satis indicat, de uno Cælio sermonem esse. Et sic placebat etiam J. Gronovio. ERN.

Conviciis proturbantibus] Priscæ editiones *proturbatus*: quas sequor. LIPS. *Proturbantibus* est a Rhen. (e Bud.) *Proturbatus* etiam Guelf. (Flor.) ed. pr. *Mox perfugerit, rectius perfugeret*. ERN. Agr. *profugerit*.

Cottianis Alpibus] MS. Guelf. edd. pr. *Puteol. quotidianis*. vitiose. Beroaldus edidit *Cottianis*. ERN. Bud. *Cotianis*. C. 27. dicit *Cottias*.

Peninis jugis] Ita scribendum ubi-

que, auctore Livio, qui negat eas Alpes sic dici, quod Annibal Pænus ea transmiserit, sed a jugo excelsi montis, quod Penum incolæ dicunt. Fidem ei notæ etiam nostra lingua hodie facit, qui excelsa omnia et in acutum fastigiata penas vocamus sive pinnas. LIPS. Add. Cent. I. ad Belg. ep. 93. et viros doct. ad Liv. 21, 38. *Mox degredi recte* Rhenanus dedit. Vid. ad A. 4, 49. Add. Gronov. ad Melam 2, 45. ERN.

Cum aquila quintæ legionis] Vatic. habet, *aquilex quintæ*. e quo legendum esse, *aquilax quintæ*, aut si magis placeat, *quintædecimæ*, ego censebam. LIPS. Vulgatum est in Flor. (Bud.) Guelf. edd. omnibus, præter pr. in qua est *aquilex*, ut in Vatic. ERN.

E sup. Germania] Ex h. l. collato cum H. 4, 70. Perreior docet, superiorem Germaniam, ad Alpes usque protensam, Helvetiam quoque comprehendisse. Legio XXI. Vindonissa cognominata, ibi stationem habebat. Cf. Grandidier Hist. de la Prov. d'Alsace t. 4. p. 169.

- A. U. 823. *nia* ducebat, quorum robor legio una, prima et vicesima, fuit. addita utrique Germanorum auxilia, e quibus Vitellius suas quoque copias supplevit, tota mole belli secuturus.
- A. C. 70. 62. *Mira inter exercitum Imperatoremque diversitas. Instare miles, arma poscere, dum Gallia trepidant, dum Hispania cunctentur. non ob stare hiemem neque ignava pacis moras. invadendam Italiam, occupandam urbem. nihil in discordiis civilibus festinatione tutius, ubi facto magis, quam consulto opus esset.* Torpebat Vitellius, et fortunam Principatus inerti luxu ac prodigijs epulis praesumebat, medio diei temulentus et sagina gravis: cum tamen ardor et vis militum ultro Ducis munia inplebat, ut si adesset Imperator, et strenuis, vel ignavis spem metumque adderet. Instructi intentique *signum profectionis* exposcunt. Nomen *Germanici* Vitellio statim additum: *Cæsarem* se adpellari etiam victor prohibuit. Lætum augurium Fabio Valenti exercituique, quem in bellum agebat, ipso profectionis die, aquila leni meatu, prout agmen incederet, velut dux viæ, prævolavit: longumque per spatium is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, ut haud dubium magnæ et prosperæ rei omen acciperetur. Et Treveros quidem, ut socios, securi adiere. Divoduri (Mediomatricorum id oppidum est) quamquam omni comitate exceptos subitus pavor

Legio una, prima et vicesima] Distinctione locum juvi. Nec tamen nunc abnuo, quin glossematum hic sit, scribendumque, *una et vicesima.* (ut c. 67.) LIPS. *Una, pr. et vic.* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. Freinshemius recepit alteram Lipsii conjecturam, illud restituit Ryckius. Sed mihi tamen *una et vicesima* placet. Adde ad 4, 78. ERN. Probat et Lall. Mihi in voce *una* emphasis esse videtur. In omnibus istis copiis *una* fuit legio, quæ omnium robor.

Instructi intentique] MS. Guelf. (et Bud.) *interritique*: item edd. Puteol. Beroald. Alc. sqq. Lipsius edidit *intertique*. recte. solent enim hæc duo verba jungi in hac re. ERN.

Nomine Germanici . . addito] Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. omnes. At MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *nomen additum*: quod melius puto. Estque initium novæ sententiæ. Quia et in alijs MSS. ap. Broterium est, recepi cum ipso. ERN.

Cæsarem se etc.] Ægyptium tamen nomen cum elogio *Cæsaris* exhibet Pellerin in *Mélange* t. 1. tab. 13. Vid. Eckhel *Doctr. NN.* vet. vol. 4. p. 56. et vol. 6. p. 309. Cf. et infra 2, 62. et 3, 28. et Suet. c. 8.

In bellum agebat] Sic Flor. ed. pr. Pich. et sqq. *Cogebat* Guelf. (Bud.) edd. cet. Mox *leni meatu* recte edidit Pichena. MSS. (in his Bud. et Agr.) et edd. ante omnes *levi*: quæ verba sæpe confunduntur. ERN.

Divoduri] Sic edd. pr. Rhen. sqq. Guelf. cett. edd. ante Rhen. male *Dinodurium* vel *Dinodrium*. ERN.

Subitus pavor exterruit] Sic edd. omnes præter J. Gron. qui e Flor. edidit *terrui*, quod est et in (Bud. et) Guelf. At in hac formula et hoc sensu *exterrere* est verbum legitimum. Sensus enim est: subita consternatio invasit milites, ut arma raperent et cædem facere inciperent. Consternatio autem et pavor non de timore, sed perturbatione quadam repentina mentis et furore accipi debent: qui cum incessit animos, *exterriti* dicuntur, i. e. efferati. Virgil. non uno loco sic dixit et cum *efferus* permutavit. Vid. etiam Burm. ad *Georg.* 3, 534. Itaque non sustinui Gronovium imitari. Mox ed. pr. *cupidine*: quod recte jam e MS. Agr. recepit Ryckius. Vulg. *cupidinem*. ERN. Editiones non utique omnes habent *exterruit*, Puteol. *terrui*. Sic et cod. Bud. idem *cupidinem*. Acidalius jam emendarat *cupidine*.

exterruit, raptis repente armis ad cædem innoxie civitatis : A. U. non ob prædam aut spoliandi cupidine, sed furore et rabie ^{823.} et caussis incertis, eoque difficilioribus remediis; donec, ^{A. C. 70.} precibus Ducis mitigati, ab excidio civitatis temperavere. cæsa tamen ad quatuor millia hominum. Isque terror Gallias invasit, ut venienti mox agmini universæ civitates cum Magistratibus et precibus occurrerent, stratis per vias pueris feminisque; quæque alia placamenta hostilis iræ, non quidem in bello, sed pro pace, tendebantur. Nuntium de ⁶⁴ cæde Galbæ et Imperio Othonis, Fabius Valens in civitate Leucorum accepit. Nec militum animus in gaudium aut formidinem permotus: bellumolvebat. Gallis cunctatio exempta, et in Othonem ac Vitellium odium par, ex Vitellio et metus. Proxima Lingonum civitas erat, fida partibus. benigne excepti, modestia certavere; sed brevis lætitia fuit, cohortium intemperie, quas, a legione quartadecima, ut supra memoravimus, digressas, exercitui suo Fabius Valens adjunxerat. Jurgia primum: mox rixa inter Bata-

[*Raptis repente armis*] Flor. habet, *raptisve, forte, raptisque*. PICHENA. Non hic locus est copulativæ sed, si non omnino incassum sunt inculcata literæ, significant: *raptis derepente*. GRON. Bud. *raptis repente*. Sic et Agr.

[*Cum Magistratibus et precibus*] Hæc verba absunt a MS. Guelf. male. (non a Bud.) Etiam alibi Magistratus et Sacerdotes occurrisse hosti traduntur. *Et precibus* etsi tolerari posse et explicari scio, tamen mihi suspecta sunt, et e superioribus huc forte tracta. Nam supplicia in sequentibus insunt, nec solent in hac re commemorari: nisi aliud quid in iis latet. ERN.

[*Pueris feminisque*] Flor. Agr. Bud. *feminis puerisque*.

[*Placamenta iræ*] i. e. infulæ et velamenta c. 66. Adde Cic. Verr. 4, 50. ubi *infulæ et verbene*. Ovid. A. A. 2, 401. *vittæ et lauri*. Verbenæ s. lauri sunt velamenta. Sed MS. Agr. ed. pr. *tendebant*: quod non spernam. In passivo forte dixisset *tenduntur*: ut supra pro *sectabantur* editum *sectantur* i. e. *sectari solent*. ERN. Bud. *tendebantur*. Acid. malebat *tentabantur*.

[*Non quidem in bello*] Locus obscurus, sed illustro (si tamen sincerus). Erant preces et supplicia, ut in bello: neque bellum erat, sed tamen timebant hostilia, et pacem sic orabant. LIPS. Adde Græv. ep. ad Heins. T. 4. coll. Burm. p. 175. et Heins. ibid. p. 187. ERN.

[*Nec militum animus etc.*] Primo *formidine* ed. pr. In eod. Gronoviorum no-

tula sub nomine Rhenani, eandem lectionem attribuit MS. Budensi. Sed ea non est Rhenani, sed Ursini, ut opinor. Eam lectionem defendere licet Taciti studio variandæ orationis. In ed. pr. etiam *in gaudio*, vitiose. Opera conformare hanc vocem sequenti volvere. Deinde Grævius epist. ad Heins. l. c. p. 158. corrigebat: *permotus*. *Bellum volebant*. Heinsius autem p. 163. defendit vulgatum ex A. 3, 38. Add. p. 494. ubi distinctionem Grævii probat, non correctionem verbi. Ipse dein Grævius concedit de verbo, ceterum, ut Heinsio placebat, *olvebant* legendum: quod mihi quoque videtur. Distinctionem quidem Grævii recipere non dubitavi. Vitium ortum est ex eo, quod librarii *permotus* pro participio habebant, quod a *olvebat* penderet. ERN. Quod de cod. Bud. et nota Rhenani adfertur, omnino sic se habet; nec ista ad Ursinum spectat. Dein Bud. *olvebat*.

[*Ut supra memoravimus*] c. 59.

[*Jurgia primum*] *Jurgio* e conjectura edidit Freinsh. (ut H. 2, 27.) quem Gronovii secuti sunt. Scil. quod *exarsere* non convenit jurgiis et rixæ, sed cohortibus. Sed Ryckius *jurgia* revocavit, quod omnes scr. (etiam Bud.) et edd. habent. Neque opus est correctione, modo sic interpungatur locus, ut a nobis factum est. *Primum jurgia* sc. erant, nihil amplius: sed ea exarsere in rixam, qua ita irritati sunt animi, ut res ad arma et vim spectaret. Locus similis est ap. Liv. 10, 23. *brevis altercatio* etc. ERN.

A. U. vos et legionarios, dum his aut illis studia militum adgre-
 223. gantur, prope in prælium exarsere; ni Valens animadver-
 A. C. sione paucorum oblitos jam Batavos imperii admonuisset.
 70. Frustra adversus Æduos quæsitæ belli causa. jussi pecu-
 niam atque arma deferre, gratuitos insuper commeatus præ-
 buere: quod Ædui formidine, Lugdunenses gaudio fecere.
 Sed legio Italica et ala Taurina abductæ. Cohortem duo-
 devicesimam Lugduni, solitis sibi hibernis, relinqui pla-
 cuit. Manlius Valens, Legatus Italicæ legionis, quamquam
 bene de partibus meritis, nullo apud Vitellium honore fuit.
 secretis eum criminationibus infamaverat Fabius ignarum
 65 et, quo incautior deciperetur, palam laudatum. Veterem
 inter Lugdunenses Viennensesque discordiam proximum
 bellum accenderat. multæ invicem clades, crebrius infesti-
 usque, quam ut tantum propter Neronem Galbamque pu-
 gnaretur. Et Galba reditus Lugdunensium, occasione iræ,
 in fiscum verterat: multus contra in Viennenses honor.
 unde æmulatio et invidia et uno amne discretis connexum

Lugdunenses gaudio fecere] Causa
 gaudii, quod Vitellium bello petere pu-
 tabant enim, qui contra Neronem fecis-
 set, ab eoque defecisset, seque incom-
 modis affecisset. V. c. 65. ERN.

Cohortes octodecim Lugduni] At tot
 cohortes mihi relinqui non placet. Cur
 enim, cum undique miles conquiratur,
 et eo ad aciem opus, in uno eoque ami-
 co oppido, impositæ tot cohortes? Sed
 ait etiam vetera et solita tot cohortibus
 hiberna fuisse, quod falsum. Unica
 enim dumtaxat jam olim Lugduni coh-
 ors: e Taciti A. 3, 41. *Andegavos Acil-
 ius Aviola excita cohorte, quæ Lugdu-
 ni præsidium agitabat, coercuit.* Ma-
 nuscriptos igitur meos audio, et hic *co-
 hortem decimam octavam* repono. Vox
 etiam *Lugduni*, supervacua videtur, et
 velut interpretamentum inserta. LIPS.
 Verum vidit Lipsius. In Flor. cohortem
*XVIII. Lugduni. Agr. cohortem deci-
 mam octavam.* (Non ita sed *duodecimi-
 nam* totidem literis exhibet, teste Ryc-
 kio). Ed. pr. *octavam decimam. Lug-
 duni* porro non est in MS. Oxon. Tum
sibi, quod pro *ibi* volebat Acidalius,
 Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Puteol. Bero-
 ald. Alc. Primum in ed. Rhen. reperi
ibi: quod vitio operarum irrepsit, alias,
 si libri firmarent, non spernendum.
 Vid. ad c. 70. *Sibi* restituit Pichena.
 De castris Lugdunensibus v. Marcam de
 Primat. Lugd. p. 290. sq. ERN. *Ibi* le-
 gitur in Bud. inde Rhen.

Secretis cum cr.] Eum commodius

abesset. Sed pronomina talia interdum
 ctiam a brevitate studiosis admittuntur,
 ut ad Suetonium notavimus. ERN.

Veterem discordiam] De qua vid. Dio-
 nis Epit. 46. quem locum jam laudavit
 Ryckius. Mox *redditus pro reditus*
 Guelf. Puteol. quod præferbat Dane-
 sius. Male. ERN. Vitiosa scriptura *red-
 ditus* medium ævum sapit, quo sic in
 usu. Sic et Bud.

Multus c. i. Viennenses honor] Hinc
 factum putat Marca l. c. ut ordine civili
 Vienna Lugduno præponderetur, ut in
 inscriptione epistolæ ap. Euseb. H. E.
 5, 1. ERN. Lugdunum fuit colonia juris
 Romani; Vienna Italici. Cf. Laccary
 hist. colon. p. 192. et Brot. ad h. l.

Unde æmulatio etc.] Auctor des An-
 tiquitez de Lyon p. 273. has causas
 non agnoscit, et alias adfert. ERN.

*Et uno amne discretis connexum
 odium*] Quamquam amne discreti a na-
 tura erant, tamen odiis incensi, quasi
 tollebant fines naturæ, et conjungebant
 disjuncta. An habuit in animo locum
 Horat. Carm. 1, 3, 21. Sed tamen ad
 meum sensum acumen sententiæ non
 est, nisi in lusu verborum. Etiam *et
 uno* non satis concoquo. An, quia uno
 tantum amne discreti, propterea se ode-
 runt, velut nullo tali naturæ opere se-
 junctos. An fuit *Rhodano? vel magno.*
 Sed quid argutur? Ipsi, qui ista acu-
 mina captant, sæpe non possent plane
 explicare, ut opinor, argutias suas, quæ
 fere auditæ placent, non intellectæ.

odium. Igitur Lugdunenses exstimulare singulos militum, et in eversionem Viennensium impellere, *obsessam ab illis coloniam suam, adjutos Vindicis conatus, conscriptas nuper legiones in presidium Galhæ referendo.* et, ubi causas odiorum prætenderant, magnitudinem prædæ ostendebant. Nec jam secreta exhortatio, sed publicæ preces: *Irent ultores, excinderent sedem Gallici belli. cuncta illic externa et hostilia: se coloniam Romanam et partem exercitus et prosperarum adversarumque rerum socios. si fortuna contra daret, iratis ne relinquerentur.* His et pluribus in eundem modum, perpulerant, ut ne Legati quidem, ac Duces partium restingui posse iracundiam exercitus arbitrarentur; cum haud ignari discriminis sui Viennenses, velamenta et infulas præferentes, ubi agmen inceserat, arma, genua, vestigia prensando, flexere militum animos. Addidit Valens trecenos singulis militibus sestertios. tum vetustas dignitasque coloniae valuit, et verba Fabii, salutem incolumitatemque Viennensium commendantis, æquis auribus accepta. publice tamen

A. U.
823.
A. C.
70.

66

ERN. Hæc et mox sequentia boni Ernestii otiosa prorsus, ut bene Bip.

Referendo] Gruterus venustiore fore orationem putabat, si hoc verbum abeset. Credo. Sed idem credo, hanc vocem esse a Tacito, qui sibi in brevitate non constat, ut sæpe vidimus, et in tali narratione fere gerundium tale aut participium addit. ERN.

Se coloniam Romanam] Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Vero pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione, quam pro Gallis habuit: *Ornatissima ecce valentissimaque colonia Viennensium, quam longo jam tempore Senatores huic Curiae confert!* Sed et noster statim, de eadem: *Tum vetustas dignitasque coloniae valuit.* Equidem haud satis hæc concilio. Nisi si Viennenses prisci, id est, Allobroges, sive Galli, donati colonico jure, etsi militibus aut Romanis civibus non deductis; Lugdunum autem contra magnam partem Romanis familiis stetit. Nam et hic externos immixtos, Dio suadet 46, 50. LIPS. Simplicius ac forte melius Boxhornius: se vere coloniam Rom. dignos hoc nomine. nam præcesserat: *illic externa et hostilia.* ERN.

Si fortuna contra daret] MS. Agr. *contra cederet.* ed. pr. *contra diceret.* male. In eadem, mira corruptela, pro *prosperarum editum persarum.* ERN. Cf. A. 15, 13.

Ut nec Legati quidem ac Duces] Vitium frequens nimis. Lege: *ut ne Legati quidem ac Duces.* Sic et l. 2, 76. et 4, 38. GRON. Mox sui abest a Guelf. in margine a manu sec. additur. Et quis neget commode abesse posse? potuitque nasci ex ultima litera præcedentis et prima syllaba sequentis verbi. ERN. In capite hujus notæ *togati pro legati* quomodo in editiones Gronovianas inrepsit, non video. Manifestus est error, quem Ernesti servare non debebat; delevi. Bud. nec. item sui.

Velamenta] V. ad c. 63. In *prensando*, eadem in libris varietas, quæ supra: nisi quod Flor. (et Bud.) clare *prensando*, ex quo factum *pressando*, quod est in MS. Agr. ed. pr. ut alibi et in Flor. ERN.

Trecenos singulis militibus sestertios] Liber Hispanus (et Bud.) *trecenos*, quod verius. Nam prius illud non congiarium sit, sed heminarium: ut quidam jocabatur. *Treceni HS.* sunt nobis, septem Philippici et semis. LIPS. Atque ita habent MSS. Flor. Agr. Ab ed. pr. plane abest. ERN.

Vetustas dign. col.] Nam et Claudius in Orat. pro Gallis *ornatissimam et valentissimam coloniam* vocat. Sed ea habebat jus colonicum, etsi civibus Rom. eo non deductis, cum Lugduni contra multæ Romanæ familiæ, ut docet P. de Marea de Primat. Lugd. p. 288. ERN. Agr. *vetusta dignitas col.*

- A. U. armis mulctati, privatis et promiscuis copiis juvare militem.
 823. Sed fama constans fuit, *ipsum Valentem magna pecunia em-*
 A. C. *ptum*. Is diu sordidus, repente dives, mutationem fortunæ
 70. male tegebat, accensis egestate longa cupidinibus inmode-
 ratus, et, inopi juvena, senex prodigus. Lento deinde
 agmine, per fines Allobrogum et Vocontiorum ductus ex-
 exercitus: ipsa itinerum spatia et stativorum mutationes ven-
 ditante Duce, fœdis pactionibus adversus possessores agro-
 rum et Magistratus civitatum, adeo minaciter, ut Luco
 (municipium id Vocontiorum est) faces admoverit, donec
 pecunia mitigaretur. quotiens pecuniæ materia deesset,
 stupris et adulteriis exorabatur. Sic ad Alpes perventum.
 67 Plus prædæ ac sanguinis Cæcina hausit. Inritaverant tur-
 bidum ingenium Helvetii, Gallica gens, olim armis viris-
 que, mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari,
 et Vitellii imperium abnuentes. Initium bello fuit avaritia
 ac festinatio unactvicesimæ legionis. rapuerant pecuniam,
 missam in stipendium castelli, quod olim Helvetii suis mili-
 tibus ac stipendiis tuebantur. ægre id passi Helvetii, inter-
 ceptis epistolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pan-
 nonicas legiones ferebantur, Centurionem et quosdam mi-
 litum in custodia retinebant. Cæcina, belli avidus, prox-
 imam quamque culpam, antequam pœniteret, ultum ibat.
 mota prope castra. vastati agri. direptus longa pace in
 modum municipii exstructus locus, amœno salubrium aqua-
 rum usu frequens. missi ad Rhætica auxilia nuntii, ut ver-

Accensis eg. longa cup.] Sic scr. (in his Bud.) et edd. at Guelf. a man. sec. *accensus*, ob interpunctionem post *longa*, quæ a pr. man. est. Vulgatum verum est. ERN.

Luco] Augusti scilicet. Plin. 3, 5.

Pecuniæ materia] Non intelligam occasionem, prætextum postulandæ: sed facultatem dandæ: ubi non posset pecunia ob inopiam dari. Copula ante *stupris* abest a Flor. ed. pr. recteque delevit Pichena, ut dudum voluerant viri docti. (Faernus, Acid.) ERN. Bud. copulam habet.

Olim armis] Sic recte correxit Rhen. Ante edd. omnes, Guelf. (Bud.) *Soli in armis*. ERN.

Clara] Sic Bud. male ex Agr. *clari* probat Heinsius.

Festinatio unactvicesimæ legionis] Ut supra narravit, Cæcina unicam legionem habuit, camque XXI. Quis igitur hæreat, quin hic scribendum *unactvicesimæ*? Didici postea sic esse in Flor. Lips. Guelf. a pr. man. *unius et vic*. Ed.

pr. (et cod. Bud.) *unde et vic*. quod factum ex *una et vic*. facile patet. Mox *rapuerant* Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. omnes. In hujus ed. irrepsit, vitio operarum, *rapuerunt*, idque propagatum. Vetus restituit Pichena. ERN.

Retinebant] Agr. *detinebant*. Heinsio placet.

Proximam quamque culpam] Heinsius corrigebat *proximum quemque culpæ*. Placet Grævio T. 4. ep. Coll. B. p. 505. Si ad singulorum pœnam pertinet, rectum est. Sed ad id non opus bello, nec ad puniendos Duces. Quod idem ad Valer. Fl. 3, 392. porro corrigat *aut pœnitentiæ*, merito improbat J. Gron. ERN. Hæc verba *aut pœnitentiæ* non leguntur in loco Burmanni.

Direptus longa pace] Intelligitur oppidum Badena in pago Tigurino, quod nomen ab aquis salubribus accepit. ERN. Heinsius ad Vell. 2, 115. pro *locus* legi vult *vicus* ut A. 1, 20. Sic mox pro *arma noscere* velit *poscere*, ut 6, 34, 12, 35.

sos in legionem Helvetios a tergo adgrederentur. Illi, ante A. U.
 discrimen feroces, in periculo pavidum, quamquam primo tu- 823.
 multa Claudium Severum Ducem legerant, non arma no- A. C.
 scere, non ordines sequi, non in unum consulere. exitiosum 70.
 adversus veteranos praelium, intuta obsidio, dilapsis vetu- 68
 state mœnibus. hinc Cæcina cum valido exercitu; inde
 Rhæticae alæ cohortesque et ipsorum Rhætorum juvenus,
 sueta armis et more militiae exercita. undique populatio et
 cædes. ipsi in medio vagi, abjectis armis, magna pars saucii
 aut palantes, in montem Vocetium perfergere. Ac statim,
 inmissa cohorte Thracum, depulsi, et, consectantibus Ger-
 manis Rhætisque, per silvas atque in ipsis latebris truci-
 dati. multa hominum millia cæsa, multa sub corona venun-
 data. Cumque, dirutis omnibus, Aventicum, gentis caput,
 justo agmine peteretur, missi, qui dederent civitatem: et
 deditio accepta. In Julium Alpinum, e principibus, ut
 concitorem belli, Cæcina animadvertit: ceteros veniæ vel
 sævitiae Vitellii reliquit. Haud facile dictu est, legati Hel- 69
 vetiorum minus placabilem Imperatorem, an militem inve-
 nerint. *civitatis excidium* poscunt, tela ac manus in ora Le-
 gatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac verbis
 temperabat: cum Claudius Cossus, unus ex Legatis, notæ
 facundiæ, sed dicendi artem apta trepidatione occultans
 atque eo validior, militis animum mitigavit; ut est mox

Adv. veteranos] Intellige veteres mi-
 lites ad differentiam tironum. Sic et
 alibi. V. index.

In montem Vocetium] Quidam libri,
Vocetum. And. Schottus noster *Voge-*
sium reponerat. Quem fateor non qui-
 dem in Helvetiis esse, sed nec longe ab
 iis. Certe Vocetii non alibi mentio.
 Lips. *Vocetium* Flor. Agr. Guelf. edd.
 pr. vett. quas inspexi. Putant esse par-
 tem Juræ, quæ hodie *Bœzberg* vocatur.
 ERN. Bud. male *Vocensium*. Mons
Vocetius pars asperrima est Jurassi. Cf.
 Cellar. G. ant. t. 1. p. 226. et D'Anville
 notice de la Gaule p. 714. Frickianæ
 valli imminet. V. Büsching. Male ergo
 Ortelius apud nostrum parabat *Voge-*
sium reponere.

Cumque dirutis omnibus] Flor. (Reg.
 Lall.) Agr. ed. pr. *dirutis*. Guelf. (Bud.)
 edd. Puteol. Beroald. etc. *diruptis*. Li-
 psius tacite edidit *direptis*, nescio unde:
 quod omnes secuti sunt. *Dirutis* defen-
 dit J. Gronovius, et commodum sensum
 habet. Heinsius ad Vellei. 2, 115. et-
 iam *dirutis vicis omnibus*: quod non ne-
 cessarium puto. Si *direptis* libris scri-
 ptis firmaretur, servassem. Nunc anti-

quam et MSS. lectionem restitui. *Di-*
ruptus factum e *dirutus*, cui saepe in li-
 bris substituitur male. V. Drakenb. ad
 Liv. 9, 45. Gebhard. ad Cic. ep. 4, 5.
 ERN. Pichena ad *direptis* probat.

Aventicum] Hodie Gallis dicitur *A-*
venches. Vid. Cellar. G. A. t. 1. p. 223.
 de qua extat elegans Wildii libellus.
 ERN. Sub Constantino jam deserta, te-
 ste Ammiano 15, 11. Pristini splendoris
 hodieque vestigia extant, de quibus v.
 Schmidt Rec. d'Antiq. trouvées à A-
 venches etc. 4. Berne 1760. et Ritter
 Mém. et recueil de qqs. Antiq. de la
 Suisse. 4. Berne 1788.

Claudius Cossus] MS. Oxon. *Corne-*
lius Cossus. quod placebat J. Gronovio.
 Sane *Cossus* est cognomen Corneliorum,
 non Claudiorum. Idque et ipse verum
 puto. ERN.

Apta trepid.] In Bud. *apta* deest.

Ut est mos vulgo: mutabile etc.] Sic
 locum e libris restituumus. *Mutabile*
 MSS. Agr. Bud. (Reg. Lall.) ed. pr. Ex
 eo *mutabilem* factum, quod ad *animum*
 referebant, cum ad *vulgus* pertineret.
 Atque hinc necessarium visum Freins-
 hemio mox corrigere *immodicus*, quod

A. U. vulgus mutabile subitis et tam pronum in misericordiam,
 823. quam inmodicum sævitia fuerat. effusis lacrimis, et meliora
 A. C. constantius postulando, inopunitatem salutemque civitati
 70. inpetravere. Cæcina paucos in Helvetiis moratus dies,
 70 dum sententiæ Vitellii certior fieret, simul transitum Al-
 pium parans, lætum ex Italia nuntium accipit, *alam Sila-*
nam, circa Padum agentem, sacramento Vitellii accessisse.
 Proconsulem Vitellium Syllani in Africa habuerant: mox a
 Nerone, ut in Ægyptum præmitterentur, exciti, et ob bel-
 lum Vindicis revocati, ac tum in Italia manentes, instinctu
 Decurionum, qui Othonis ignari, Vitellio obstricti, robor
 adventantium legionum et famam Germanici exercitus ad-
 tollebant, transiere in partes: et, ut donum aliquod novo
 Principi, firmissima Transpadanæ regionis municipia Me-
 diolanum ac Novariam et Eporediam ac Vercellas, adjun-
 xere. id Cæcinæ per ipsos compertum. Et, quia præsidio
 alæ unius latissima pars Italiæ defendi nequibat, præmissis
 Gallorum Lusitanorum Britannorumque cohortibus et Ger-
 manorum vexillis, cum ala Petrina, ipse paullulum cuncta-

ipse et Gronovii edidere: atque ipse se-
 cutus essem, si libri in *mutabilem* con-
 sentirent. Sed interpunctione locus erat
 juvandus. Ita plana et apta omnia.
 Vulgus mutabile est subitis in utramque
 partem. Rhenanus hoc non advertens,
 fecit *mutabili* et *prono*, quod omnes us-
 que ad Freinsh. secuti sunt. Ryckius
 e MS. suo (Agr.) edidit: *ut est mox*
vulgus. Sed illud *mox* friget. ERN.
 Bud. *ut est mox vulgo mutabile*. Unde
 pronum est emendare cum Agr. *ut est*
mox vulgus. quod post Ryckium recipio
 cum Bip.

Meliora constantius postulando] Li-
 psius et Acidalius *molliora* conjecere.
 quod est verbum usitatum in tali re.
molliora consulta, mollius consulere Li-
 vivius 3, 59. 30, 7. Noster A. 12, 46.
molliora respondens. Et infra 4, 32.
 pro vulgato *meliora* e libris *molliora*
 restituit Pich. Sed et *meliora* ferri posse
 puto. Notum illud, *Di meliora!* ERN.

Accipit] Alter Flor. et Bud. *accipit*.

Alam Syllanam] Si vera scriptura,
 præfectum *Syllam* habuit. Sed MS.
 Agr. (Bud.) ed. pr. habent *Silanam* hic
 et alibi: quod melius videtur quibus-
 dam. At esse deberet *Silanianam*. Cer-
 te *mox Silaniani*: quamquam in his for-
 mis non sunt satis constantes scriptores.
 ERN. Bip. emendant *Silanianam*, forsan
 a Silio Italico dictam, de quo H. 3, 65.

Revocati] Sic MSS. edd. vett. ante
 Rhen. quem omnes præter Ryckium se-

cuti, *remorati* edidere. Vetus cum Ryc-
 kio restituimus. Supra c. 6. *opprimen-*
dis Vindicis cæcis revocaverat. ERN.
 Bud. *remorati*.

In Alpe Graia ipse] Male huic loco
 esse jurem apud omnes Censores. Pug-
 nat historia, pugnant libri. De hi-
 storia, quid certius quam Cæcinam non
 Graio monte sed Penino in Italiam ven-
 nisse? Tacitus supra 61. *Cæcina pro-*
piore transitu Peninis jugis digredi jus-
sus. et paullo infra: *Penino subsigna-*
num militem itinere et grave legionum
agmen traduxit. Atqui diversi et dis-
 siti hi transitus. Jam libri longe ab-
 eunt ab hoc scripto. Farnesianus *in*
alpe triaria, sicut et Hispanus: Bu-
 densis *trianna*: optimus Vatic. *cum*
alpe tarina: ex quo ego, *ala Taurina*:
 Savillius, *Petrina*. Et certe Taurina
 jam cum Valente in Italiam iverat. (V.
 c. 64.) Ergo Savillio assentior et libeus.
 LIPS. Probant Mercerus, Pichena: re-
 cepit Freinsh. Ryckius tamen *Taurina*
 prætulit e MS. Agr. ratus plures Tauri-
 nas alas fuisse: ut alia apud Valentem,
 alia apud Cæcinam fuerit. MS. Guelf.
 consentit Vaticano: ed. pr. *alpe tria-*
rina. ERN. *Ala Petrina* occurrit et
 infra 4, 49. in partibus Vitellianis.
 Comparet etiam in lapide ap. Grut. p.
 572, 3. Ab Equitibus illustribus, qui-
 bus Petra nomen, dictam auguratur
 Broterius.

tus, num Rhætici jugis in Noricum flecteret, adversus Pe-^{A. U.}
tronium, [urbis] Procuratorem, qui concitis auxiliis, et in-^{823.}
terruptis fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed ^{A. C.}
metu, ne amitteret præmissas jam cohortes alasque, simul ^{70.}
reputans, plus gloriæ retenta Italia, et, ubicumque certatum
foret, Noricos in cetera victoriæ præmia cessuros, Penino
subsignanum militem itinere, et grave legionum agmen hi-
bernis adhuc Alpibus traduxit.

Otho interim, contra spem omnium, non delitiis, neque ⁷¹
desidia torpescere. dilatæ voluptates, dissimulata luxuria,
et cuncta ad decorem Imperii composita. eoque plus for-
midinis adferebant falsæ virtutes et vitia reditura. Ma-
rium Celsum, Consulem designatum, per speciem vinculo-
rum, sævitiae militum subtractum, acciri in capitolium ju-
bet. clementiæ titulus e viro claro, et partibus invisio, pete-
batur. Celsus, constanter servatæ erga Galbam fidei cri-
men confessus, exemplum ultro inputavit. Nec Otho,

Petronium urbis Procuratorem] Cujus
urbis? imo totius Norici Procurator erat,
non unius alicujus oppidi. Vertranus
Maurus Ictus emendat, *urbis Præfe-
ctum* sive *Prætorem*. Haud recte. quæ
enim ejus partes in Norico? Ego vero
aut oblita ea voce scripserim, *Petronium
Procuratorem*, aut mutata, *Petronium
ibi Procuratorem*. Vetus quidem le-
ctio *urbi* habet: quod depravatum fa-
cile ex *ubi* vel *ibi*. Lips. Probat Piche-
na, opportune laudans ex H. 2, 16. *tri-
erarchum Liburnicarum ibi navium*.
Freinsh. etiam conjiciebat *Urbicum*,
quod Reinesius probabat. Ad hunc mo-
dum et alia conjicere licet. Illud cer-
tum, *urbis* vitiosum esse. Ed. pr. et-
iam habet *urbi*. ERN. Bud. *urbis*, Sa-
villius putabat, *urbem* pro civitate poni.
Bip. conjecturas cumulant, forsan *Vi-
runi* legendum. Rectius spuriam vo-
cem uncis includunt. Gutherius de off.
dom. Aug. 3, 18. Procuratorem Romæ
intelligit, qui alias Rationalis urbis Ro-
mæ dictus.

Accessuros] Covarruviae liber et pris-
cæ editiones *cessuros*. Lips. Sic et Guelf.
ed. pr. *Accessuros* est a Rhenano (e
Bud.), *Cetera* MS. Guelf. (Bud.) ed.
vett. Pro quo Freinsh. induxit *ceteræ*.
MS. Agr. ed. pr. *incerta* (inde Heins. *in
certa*). An fuit *Noricos universæ victo-
riæ præmia accessuros*: i. e. ut præmia?
ERN. Restituit *cetera*. Sic et Brot. et Bip.

Subsignanum militem] De subsigna-
nis vid. dicta ad 4, 33. ERN. Cf. et A.
1, 70.

Hibernis adhuc nivibus] Idem libri,
hibernis adhuc Alpibus. quod interpre-
tor Sallustiano verbo, Alpibus adhuc hie-
mantibus. Poeta etiam vetus eo sensu
dixit: *Jupiter hibernas cana nive con-
spuit Alpes*. Lips. *Alpibus* Flor. Reg.
ed. pr. Ceteræ usque ad Pichenam *nivi-
bus*, quod et Guelf. habet. ERN. Vetus
Poeta Furius est Bibaculus. V. vet. schol.
ad Horatii Sat. 2, 5, 41. et Quinctil. 8,
6, 17.

Exemplum ultro inputavit] i. e. Ita
locutus est, ut demonstraret, exemplum
fidei a se editum gratum esse Othoni de-
bere: tantum abesse, ut iram ejus me-
ruerit: interesse enim et ipsius, fidus
amicos habere; talemque se in ejus ami-
citia futurum, qualis in Galbam fuisset.
Sententia hæc et aliis in tali tempore
usurpata, ut Herodi post Actiacam pu-
gnam Cæsarem Octavianum Rhodi ad-
eunti, ap. Joseph. A. I. 15, 10. Add.
Freinsh. ERN. Bud. *impetravit*. id se
scripsisse Rhenanus testatur, sed in tex-
tu vulgatum legitur.

Nec Otho quasi ignosceret] Frons ali-
qua sententiæ appareat: sed, si excu-
tias, vanæ et falsæ. Censeo emendan-
dum: *sed nec hostis metu, reconciliatoni
se adhiberet*. Duo videlicet, cum Cel-
sum sibi jungeret, Otho cavit. Ne aut
ignoscere videretur, ut in vero magno-
que crimine: aut ne hostis, id est, Vi-
telli metum, adsciscere sibi virum nobi-
lem et fortem. Itaque nec obnoxium ha-
bere eum voluit, nec suspensum: sed
statim assumpsit inter intimos amicos

A. U. quasi ignosceret, sed, ne hostis metum reconciliationis ad-
 823. hiberet, statim inter intimos amicos habuit, et mox bello
 A. C. inter Duces delegit. mansitque Celso, velut fataliter, etiam
 70. pro Othone fides integra et infelix. Læta primoribus civi-
 tatis, celebrata in vulgus Celsi salus, ne militibus quidem
 ingrata fuit, eandem virtutem admirantibus, cui irascebantur.
 72. Par inde exsultatio, disparibus causis consecuta, in-
 petrato Tigellini exitio. Sophonius Tigellinus, obscuris
 parentibus, fœda pueritia, impudica senecta, Præfecturam
 vigilum et Prætorii et alia præmia virtutum quia velocius
 erat vitiis adeptus, crudelitatem mox, deinde avaritiam et

Plutarchus comitatem hanc ita narrat c. 1. Κελεύσας Μάριον Κίλισον ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατο καὶ διελίχθη φιλανθρωπῶς, καὶ παρεπάλεισε τῆς αἰτίας ἐπιλαθῆσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφίσσεως μνημονεύειν. Hæc talia acumina frustra multis verbis approbem iis qui non tales. LIPS. Non placuit viris doctis Lipsii correctio: nec mihi probatur. Sed non magis ab aliis prolata placent. Freinshemius correxit *hosti*, et sic editum inde ab illo tempore, hoc sensu, ne Vitellius, quem alliere oblatâ pace tentabat, c. 74. metu abalienaretur, scil. ne non reconciliaretur sibi ex animo. Sed recte monuit Ryckius, id non esse, metum reconciliationis adhibere. Nam id est, minari reconciliationem. Ceterum illa sententia esset bona. Nec Ryckii consilium probandum, qui e MS. Agr. recepit: *sed ne hostes metueret, conciliationes adhibens*, quod et Pichena in MS. reperit. (nisi quod ibi *conciliationis*) et fere est in ed. pr. *sed ne hostes metuere, conciliationis adhibens*. Verum male vir doctiss. *hostes* pro *inimicis* accipit, quod Latinitas non patitur. Et tamen alii in hac lectione intelligi non possunt. Itaque veterem lectionem servavi. In MS. Guelf. *quasi* post *metum* reperitur. An fuit: *ne hostis metum (falsæ vel fictæ) reconciliationis adhiberet* sc. Celso, aut omnino omnibus: hoc sensu: Verebatur, ne, si Celsum non exquisita humanitate tractaret, hostis Vitellius averteret ceteros ab Othone, suspicione fictæ reconciliationis admovenda animis. Aut (ut Freinshemio visum) *ne hosti metum (falsæ) rec. adh. i. e. ne Vitellius, cognita Celsi fortuna, metueret, ne et illa reconciliatio falsa esset, quam sibi Otho offerret. Illud melius puto. Metum alicujus rei adhibere*, est injicere, movere metum ejus, efficere, ut aliquis quid metuat. Et sic dixere Cicero de

Or. 2, 45. Quinctil. 1, 3. ut ostendit jam Elsnerus, refellens Trilleri conatus, in schediasm. Crit. p. 79: ipse tamen errans in eo, quod *hostis* nomine Celsum intelligit. *Hostes* sunt, quibuscum bellum gerimus, *inimici*, quibuscum odia exercemus. Sed in hoc hodie homines facile errant, vernaculæ linguæ consuetudine decepti. Porro *fictæ reconciliationis gratiam* dixit Cic. ep. 3, 12. ERN. In loco Cic. citato non est *metum* sed *motum adhibere*. Bud. hic ita: *sed ne hostis metu reconciliationis adhibens*. Inde Rhen. effingebat: *seu hostis metu reconciliationis adnicens*. Satis ingeniose. Reg. Lall. *sed hostes metuere consolationes adhibens*. Gronovius Freinshemium sequitur. Bip. emendant: *sed, ne hostis metueretur, conciliationes adhiberet*. Ceterum cum nostro cf. hic Dio 64, 7.

Inter intimos] Sic edidit e MS. Agr. Ryckius, pro vulg. *intra*. Consentit ed. pr. itaque et ipse recepi. ERN. Bud. *intra*.

Fides integra et infelix] Acidalius corrigit *felix*, quia et a Vitellio veniam accepit et Consulatum servavit, ut e 2, 60. patet. Sed *infelix*, quod omnes libri habent, referam huc, ut coactus fati iniquis fuerit, transire ad amici hostem, perdidit amicum, et sperare sive accipere coactus salutem ab hoste. Mox bene Rhenanus (ex ingenio) correxit *primoribus*. MSS. et edd. vet. omnes *pro moribus*. ERN.

Eandem virtutem admirantibus] Est vera et notabilis gnome, atque eadem in Livii 1. 5. de Camillo: *Sed severitate imperii victi, eandem virtutem et ode-rant et mirabantur*. LIPS. Paulo post *quia* omnes scr. et edd. Ursinus, Muretus etc. maluerunt *quæ*. frustra. ERN. Bud. *quia*. et paullo ante *Præfecturam vigilarum*.

virilia scelera exercuit, corrupto ad omne facinus Nerone; A. U. quædam ignaro ausus, ac postremo ejusdem desertor ac 823. proditor. Unde non alium pertinacius ad pœnam flagitare, A. C. diverso adfectu, quibus odium Neronis inerat, et quibus 70. desiderium. Apud Galbam T. Vinii potentia defensus, prætextentis, *servatam ab eo filiam*. et haud dubie servaverat, non clementia, quippe tot interfectis, sed effugio in futurum. quia pessimus quisque, diffidentia præsentium mutationem pavens, adversus publicum odium privatam gratiam præparat; unde nulla innocentiae cura, sed vices impunitatis. Eo infensior populus, addita ad vetus Tigellini odium recenti T. Vinii invidia: concurrere e tota urbe in palatium ac fora, et, ubi plurima vulgi licentia, in circum ac theatra effusi, seditiosis vocibus obstrepere: donec Tigellinus, accepto apud Sinuessanas aquas supremæ necessitatis nuntio, inter supra concubinarum et oscula et deformes moras, sectis novacula faucibus, infamem vitam fœda-

Virilia scelera] Facinora audaciam virilis ætatis desiderantia, ut cædes et similia. Mox *ac proditor* abest a MS. Reg. et ed. pr. quam Gruterus Romanam vocat. (non a Bud.) Sane Tigellinus deseruit Neronem, non prodidit, nisi hoc sensu, quo dicitur prodere, pro deserere. Sed consuetudinem secutus esse potuit Tacitus, quæ hæc verba libenter conjunxit. Si tamen alius liber consentiret; facile proscriberem hæc verba. ERN.

Sed effugio in futurum] Ed. pr. (et cod. Bud.) *effugium*. Non abhorret a Taciti more. Supra c. 44. *non honore Galbæ, sed tradito Principibus more, munimentum ad præsens* etc. Mox Grutero suspecta verba *mutationem pavens*, tamquam a librariis orta: quia redundant. Hoc verum. Sed non propterea insititia verba sunt, ut alibi jam dixi. Nimis multa rescanda forent. ERN.

Præparat: unde nulla innocentiae cura sed vitæ impunitatis] Non mutant libri, nisi quod, vices *impunitatis*, habent. Totum locum lego: *privatam gratiam præparatum it: nulla innocentiae cura, sed vice suæ impunitatis*. Palmerii etiam conjectura haud improba: *privatam gratiam præparat undeunde: nulla*, etc. *Undeunde* Latinis valet *προσθεν*. Quod autem ad sententiam, pulchra est et usu sæpius probata. Ita Dio notat 48, 30. cum Menas præfectus Sex. Pompeii in mari Helenum cepisset, libertum Cæsari admodum curum, statim sine precio remissum, qui beneficium hoc multo ante apud Cæsarem deponebat, et perfugium

sibi, si res ita ferret, apud eum præparans. LIPS. Alii aliter locum tentant. Antiqua lectio est *vices impunitatis*, quam et MS. Agr. edd. ante Rhen. omnes habent, et restituit bene Freinsh. Sensus est: ea res facit, ut homines non tam innocentia salutis suæ consulere studeant, sed fiducia vicis sibi reddendæ: ipsos impunitatem aliis impetrasse, sibi vicem reddituros, qui potentes essent, si qua mutatio ingruat. Bona et clara sententia. Rhenanus (e Bud.) edidit *vitæ impunitatis*, quod est etiam in Guelf. et edd. inde a Rhenano omnibus usque ad Freinsh. Etiam alibi *vicis* mentio in hac re. A. 13, 20. *Impunitas vitæ* simpliciter pro *scelerum*, non satis placet. ERN. Boxhorn. conjectabat *vitæ et impunitatis*.

Seditiosis vocibus] Bud. *seditionis*.

Sinuessanas aquas] Male vulgo, *Suessanas*. Libri scripti docent et Plutarchus in hac ipsa re c. 2. "Ἐπιμύσει οὖν ἐπ' αὐτῶν ὁ Ὄρων εἰς τοὺς περὶ Σινούσσαν ἄγρους. Aquæ autem eæ inter salubres habitæ. Plinius 31, 4. *In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem feminarum et insaniam virorum abolere creduntur*. Et quia ad vitia muliebria: ideo in Martiali 11, 8. *Diceret hystericam se forsitan altera mæcha In Sinuessano velle sedere sinu*. Sed et Claudius apud Tacitum 12, 66. *refovendis viribus mollitie calæ et salubritate aquarum, Sinuessanæ percrexit*. LIPS. Ed. pr. *Suessanas aquas*, quod manus Lipsio antiquior correxit *Sinuessanas*. ERN. Bud. *Suessanas*.

- A. U. vit etiam exitu sero et inhonesto. Per idem tempus expo-
 823. stulata ad supplicium Galvia Crispinilla variis frustrationi-
 A. C. bus, et adversa dissimulantis Principis fama, periculo ex-
 70. 73 emptā est: magistra libidinum Neronis, transgressa in
 Africam, ad instigandum in arma Clodium Macrum, famem
 populo Rom. haud obscure molita, totius postea civitatis
 gratiam obtinuit, Consulari matrimonio subnixā, et apud
 Galbam, Othonem, Vitellium inlæsa: mox potens pecunia
 et orbitate, quæ bonis malisque temporibus juxta valent.
 74 Crebræ interim, et muliebribus blandimentis infectæ, ab
 Othone ad Vitellium epistolæ, offerebant *pecuniam et gra-
 tiam et quemcunque quietis locum prodigæ vitæ legisset*. Paria
 Vitellius ostentabat, primo mollius, stulta utrimque et in-
 decora simulatione: mox, quasi rixantes, supra et flagitia
 invicem objectavere. neuter falso. Otho, revocatis, quos
 Galba miserat, legatis, rursus alios ad utrumque Ger-
 manicum exercitum et ad legionem Italicam easque,
 quæ Lugduni agebant, copias, specie Senatus misit. Le-
 gati apud Vitellium remansere, promptius, quam ut retenti
 viderentur. Prætoriani, quos, per simulationem officii,

Galvia Crispinilla] *Calvia* verius: an etiam, *ministra*? nec tamen illud damno. Ceterum hæc *Calvia* a veste Sporo fuit et ejus custos. Breviarium Dionis, in Nerone 63, 12. Χωρίς δὲ, ὃ τὴν Παύλου κλειστός καὶ Καλοῦσα Κρισπινίλλα ἦγον, ἐπέροδον, ἐσύλουσαν πάντ' ὅσα ἐνδείχοντο ἐκείνος μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ, αὐτὴ δὲ μετὰ τὸ τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαδίνης τοῦ Σπύρου. Τὴν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἱππεροσίαν τὴν περὶ ἰσθμῶν, καί τις γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὔσα, ἐπιστήσαντο, καὶ δι' αὐτῆς πάντες ἀπεύδοντο. Vides ex ea nota, quid feminæ *Calvia* hæc fuerit, et cur populo exosa. LIPS. *Galvia* MS. Guelf. (Bud.) edd. Puteol. seqq. Ed. pr. *Galliva*. Eadem *Crispinilla*, ut Guelf. (Bud.) ed. Rhen. sqq. at ceteræ ante Rhen. *Crispinina*: male. ERN.

Ad instigandum in arma] Quæ sc. pro Nerone ulciscendo caperet. Mox edidi *Populo Rom.* ut voluit Acidalius, ex ed. pr. Vulgo *populi R.* Sic etiam ante e MS. Agr. Ryckius (et Heins.) ERN. Bud. *Populi R.*

Consulari matrimonio innixa] MS. *subnixā*. Sed vulgatam prætulit Pichena. Ego vero alterum, quod sensu prægnantius, nam *subnixā* dicit pro superba, elata. Ut apud Silium Varro *subnixus raptō plebeii muneris ostro*. GRON. Atque etiam alibi noster *subnixus cognationibus* et similia dixit, non uno loco.

Itaque, cum idem sit in ed. pr. et MS. Agr. cum Ryckio recepi. (Bud. *innixa*.) Mox a MS. Bud. aberat *temporibus*. Rhenanus intelligebat hominibus. Non credo *bonis hominibus* dici, nec apud bonos viros ista æque atque apud malos valere. Sed et bonis temporibus ista valere, ut Augusti. V. Ann. 3, 25. et ibi Lipsius. ERN.

Crebræ interim etc.] *Blandimentis*, quod Rhen. (e Bud.) edidit, etiam ed. pr. non *blanditiis*. Mox *offerebant p. et gratiam* a Rhen. (ex ingenio.) Sed MSS. (in his et Bud.) et edd. ante *offerebantur, pecuniam* etc. Pichena conjecit: *epistolæ. Offerebat pecuniam*. Bene V. ad 3, 81. ex quo loco hunc emendandum cum Pichena etiam J. Gronovius putabat. Forte etiam non male *Offerebantur pecunia et gratia*. Mox *ostentabat*, quod Ryckius (e cōd. Agr.) pro *ostendebat* edidit est et in ed. pr. et est Tacito usitatum. ERN. Bud. *ostendebat*.

Pecuniam et gratiam] Inno et societatem Imperii. Dio 64, 10.

Primo mollius] Bud. præmittit *Vocantiorum*, quod Rhen. forsā in *vacationem* mutandum conjiciebat. Credo, librarium per errorem in c. 66. recidisse.

Rursus alios] Recepi *alios*, quod MSS. (Bud.) Guelf. Oxon. Agr. edd. ante Rhen. omnes habent, et a Rhenano tacite omissum est. ERN.

legatis Otho adjunxerat, remissi, antequam legionibus mis- A. U.
cerentur. Addit epistolas Fabius Valens, nomine Germa- 823.
nici exercitus, ad Prætorias et urbanas cohortes, de viri- A. C.
bus partium magnificas et concordiam offerentes. Increpa- 70.
bat ultro, *quod tanto ante traditum Vitellio Imperium ad
Othonem vertissent*. Ita promissis simul ac minis tentaban- 75
tur; *ut bello inpares, in pace nihil amissuri*. neque ideo
Prætorianorum fides mutata. Sed insidiatores ab Othone in
Germaniam, a Vitellio in urbem missi, utrisque frustra fuit:
Vitellianis inpune, per tantam hominum multitudinem, mu-
tua ignorantia fallentibus: Othoniani, novitate vultus, om-
nibus invicem ignaris, prædebantur. Vitellius litteras ad
Titianum, fratrem Othonis, composuit, *exitium ipsi filioque
ejus minitans, ni incolumes sibi mater ac liberi servarentur*. Et
stetit domus utraque: sub Othone, incertum an metu; Vi-
tellius victor clementiæ gloriam tulit. Primus Othoni 76
fiduciam addidit ex Illyrico nuntius, *jurasse in eum Dalma-
tiæ ac Pannoniæ et Mæsiæ legiones*. Idem ex Hispania ad-
latum: laudatusque per edictum Cluvius Rufus: et statim
cognitum est, conversam ad Vitellium Hispaniam. Ne
Aquitania quidem, quamquam a Julio Cordo in verba
Othonis obstricta, diu mansit. nusquam fides aut amor;
metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadem formido
provinciam Narbonensem ad Vitellium vertit, facili trans-
itu ad proximos et validiores. Longinquæ provinciæ, et
quidquid armorum mari dirimitur, penes Othonem manebant:
non partium studio; sed erat grande momentum in
nomine urbis ac prætextu Senatus: et occupaverat animos

Increpabat ultro] Sic edidi ex ed. pr. ut conjecerat Rhenanus. Ad *epistolas* retulere verbum librarii, ut ante. Similis lapsus 3, 81. Vulgò: *increpabant*. ERN. Sic et Bud.

Tanto ante] Majora verba quam pro re. Nam intervallum sane, inter Vitellii Othonisque Imperium, exiguum. Jurarunt enim Germanici exercitus in Vitellii nomen Kalendis Januariis: at postridie Idus Galba cæsus, et Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, et aut militum aut Taciti adsertio non usquequaque cauta. LIPS. Vitellium inferior exercitus postridie Kal. Jan. salutavit Imperatorem; superior III. Non. Jan. c. 5. 7. Galba cæsus XVIII. Kal. Febr. c. 27. Eo adhuc vivo nuntius de Vitellio Romam adlatus c. 14. et 50. Militi longum id spatium visum, quo alios prævenisset.

Omnibus invicem ignaris] Sic edidi e MS. Flor. edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. Nec aliter sensus constat. Ignoti

vultus prodidere, cum nemo alterum nosset invicem, eaque ignorantia suspecta esset. In Rhen. editionem (a. 1544.) *gnaris* venit, nescio utrum ipso volente, an casu: id ad omnes post editos libros propagatum. ERN. Bud. et Reg. Lall. item ed. Rhen. 1519. habent *ignaris*.

Ad Titianum fratrem] Edd. vett. (et c. Bud.) *Tutianum*. recte Rhen. edidit *Titianum* (ex ingenio.) ERN.

Ne Aq. quidem] Bud. nec. Sic et Agr. sed Flor. ne.

Julio Cordo] Alciat. contra codd. volebat *Manilio Cordo*.

Et stetit domus utroque sub Othone] Tu vero interpunge, *stetit domus utroque. sub Othone incertum an metu*. LIPS. Groslotius distingui volebat post *Othone*. ERN.

Prætextu Senatus] Flor. *prætexto*, et mox c. 77. Id recepit J. Gronovius h. l. non altero; quod tamen fieri debebat, si unica Florentino libro fides. Scio etiam in aliis auctoribus neutrum occurrere.

A. U. prior auditus. Judaicum exercitum Vespasianus, Syriae legiones Mucianus sacramento Othonis adegere. Simul 823. A. C. 70. Ægyptus omnesque versæ in Orientem provinciæ nomine ejus tenebantur. Idem Africae obsequium, initio a Carthagine orto. Neque exspectata Vipstani Aproniani, Proconsulis, auctoritate, Crescens, Neronis libertus (nam et hi malis temporibus partem se Reipublicæ faciunt) epulum plebi, ob lætitiã recentis Imperii, obtulerat, et populus pleraque sine modo festinavit. Carthaginem ceteræ civitates 77 secutæ. Sic distractis exercitibus ac provinciis, Vitellio quidem ad capessendam Principatus fortunam bello opus erat. Otho, ut in multa pace, munia Imperii obibat: quædam ex dignitate Reipublicæ, pleraque contra decus ex præsentis usu properando. Consul cum Titiano fratre in Kalend. Martias ipse: proximos menses Verginio destinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Jungitur Verginio Poppæus Vopiscus, prætextu veteris amicitia;

Vid. Oudend. ad Sueton. Cæs. 30. ubi et hunc locum laudat, sed cum omnes alii scripti (in his Bud.) et edd. habeant *prætextu*: id servavi. De ceteris locis Taciti deinceps sigillatim videbimus. Nec, si in uno loco plures libri consentiant, ad illum locum omnes conformari debent. Ceterum vid. ad c. 19. ERN.

Omnesque versæ in Orientem] Credo germanum esse. aliquot tamen libri *omnesque versus Orientem*. Lips. Ut MS. Pichena, Agr. ed. pr. Ceteri libri vulgatum tenent. Etiam MS. Flor. *versam in or.* pro *versæ*. Igitur hoc, ut elegantius quoque, prætulim, ERN. Bud. male *versus in Orientem*. Ad rem quod attinet, extant numi Othonis cusi Antiochiæ in Syria, itemque Alexandria. Cf. Eckhel doctr. NN, vet. vol. 6. p. 307. et vol. 4. p. 56.

Vipstani Aproniani] Fragmentum fratrum Arvalium (apud Grut. p. 118.) ADFUERUNT. A. VITELLIUS, M. APRONIUS, SATURNINUS. L. SALVIUS. OTHO. TITIANUS. SULPICIUS. CAMERINUS. C. VIPSTANUS. APRONIANUS. Iterum: ADSTANTIBUS. SULPICIO. CAMERINO. MAGISTRO. L. SALVIO. OTHONE. TITIANO. C. VIPSTANO. APRONIANO. Et sapius. GRON. MSS. Agr. Guelf. (Bud.) Edd. pr. Puteol. Beroald. Rhen. etc. *Vipstani*, quod esse pro *Vipstani* etiam alibi A. 14, 1. vidimus. Itaque cum Ryckio *Vipstani* recepimus. *Proconsulis* scr. et edd. omnes. ERN.

Partem se Reip. fecerat] Interpretor. miscuerat se, velut et ipse inter curatores ejus et administratos. Ita supra,

hoc libro: *Non Senatus et Eques modo, quis aliqua pars et cura Reip.* Lips. Nempe legebatur tum: *nam in malis temp. etc.* Sic MS. (Bud.) Guelf. edd. inde a Puteol. omnes. At MSS. Flor. Agr. ed. pr. *Nam et in malis—faciunt.* unde Pichena fecit, quod nunc editur. ERN. Bud. *fecerat.*

Ceteræ civitates] Bud. *multæ c.* et mox *distractis ejus exerc.*

Otho ut in m. pace] Recte monuit Freinsh. initium novæ sententiæ esse a verbis: *sic distractis.* In prim. ed. etiam est *et Otho.* Melius forset *at Otho*: quod etiam præcedens quidem videtur desiderare. ERN.

Ex præf. usu] Sic Rhen. e Bud. Legebatur prius *et pr. usu.*

Consul ipse] Nempe a XVIII. Kal. Febr. initioque imperii, more Imperatorum solenni, Consulatum cum principio Imperii conjungendi. Mox pro *proximos* Guelf. vitiose *proprios.* item *destinabat.* ERN, Bud. *proximos.* Idem a *Verginio* ad *jungitur* cuncta omittit, quod librarii peccatum male tuctur Rhenanus.

Pompeius Vopiscus] Sic MSS. et edd. omnes ante Lipsium, in cujus editiones, tacito ipso, venit *Poppæus*, atque inde ad sequentes. *Pompeius* restituit Ryckius. At Flor. habet *Poppæus*, cujus auctoritate hoc nomen defendit J. Gronovius. Lipsius ex alio MS. reposuisse videtur. Nam Flor. lectiones tum nondum viderat, cum primum ederet Tacitum. Ex Vat. cod. Lipsium id nominis hausisse Bipontini autumant. Bud. *Pompeius.*

plerique, Viennensium honori datum, interpretabantur. Ceteri Consulatus ex destinatione Neronis aut Galbæ mansere. Cælio ac Flavio Sabinis in Julias, Arrio Antonino et Mario Celso in Septembres: quorum honori ne Vitellius quidem victor interessit. Sed Otho Pontificatus Auguratusque honoratis jam senibus cumulum dignitatis addidit: et recens ab exsilio reversos nobiles adolescentulos avitis ac paternis Sacerdotiis, in solatium, recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso, Sevino Pomtino Senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant, placuit ignoscentibus, verso nomine, quod avaritia fuerat, videri majestatem: cujus tum odio etiam bonæ leges peribant. Eadem largitione civitatum quoque ac provinciarum animos adgressus, Hispaniensibus et Emeritensibus

A. U.
823.
A. C.
70.

Cælio ac Flavio Sab.] Cælius IC. de quo Pompon. D. d. de O. I. l. 2. §. 46. De Flavio v. c. 46. supra.

Arrio Antonino] Ms. Agr. Arrio, ut ed. pr. MS. Guelf. Archio: e qua scriptura natum Archio edd. ceterarum. ante Rhen. qui edidit e Bud. Ario. Antonio omnes vett. (et Bud.) Recte tamen a Lipsio editum Antonino: quod verum viri nomen est. Fuit avus Antonini Pii Imp. v. Ryck. ad h. l. Antoninus fuisse cognomen Arriorum præclare docet etiam Vignolus ad column. Anton. Pii c. 6. p. 89. s. ERN. Plin. ep. 4, 3 et 5, 10. Græca Arrii Antonini carmina celebrat.

Honoratis jam senibus] Otho, inquit, senibus Patrum jam honoratis (qui summis olim scilicet essent honoribus functi aut fungendis designati) addidit cumulum dignitatis, quem illum? Pontificatus Auguratusque, quæ duo vocabula pluratim numeri accusandi casu κατ' ἐπιζήγησιν, quam appositionem vulgo vocant, adhærent, jungunturque τοῖς dignitatis cumulum. Justin. 17, 2. In eo bello Lysimachus, amissis ante variis casibus XV. liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Et firmat planissime Plut. c. 1. Τοῖς ἀποδιδυγμένοις ὑπὸ Νέρωνος ἢ Γάλβæ πᾶσιν ἐτήρησε τὰς ὑπαρτίας. ἰερουσόναϊς δὲ τοὺς κατ' ἑλληνικὰν προήκουτας ἢ δόξαν ἐκίσταμην. Hæc, ne quem abducat Jac. Gutherii fiducia in suo, honoratis jam insignibus. de jure pontif. 1, 15. GRON. Mox Bud. male aut recens. Agr. culmen dignitatis.

Sevino Pomtino] Sic nomen hoc correximus. Edd. inde a Puteolano usque ad Lipsium Pontio, ut habet etiam Guelf. At Lipsius edidit Promptino. Ea est lectio cod. Flor. quæ deinde ab om-

nibus servata est. Consonat cod. Agr. (Bud.) ed. pr. in quibus est promptius. Sed hodie satis constat, in has voces a librariis corruptum esse nomen Pontinus, ut plane docet Cortius ad Sall. Catil. 45. ubi eadem aberrationes in libris reperiuntur. Idem docet Drakenb. ad Liv. 2, 34. 4, 25. ut nullo modo hic potuerim hæsitare. Præterea etiam qui abest a MS. Flor. placetque J. Gronovio. ERN. Lipsius ex Farnes. proprius et Vat. Promptios confecit Promptino. Posset quoque legi Promptinio, ut in lapid. Donianis, vel Pontinio, ut in Gruterianis, Utraque forma in codd. Cicer. ep. ad Att. 4, 16. occurrit. Cf. Ernesti ind. Cic. Tò qui habet Bud. Sed rectius abest. De Cadio Rufo v. 12, 22. Agr. Candio. De Padio Blæso 14, 18.

Quod avaritia fuerat, videri majestatem] Otho Cadium Rufum, Pedium Blæsum, Sivinum Promptinum restituit, quasi tyrannica majestatis lege percussos, quo innocentibus injuria facta videretur; ut plerisque, qui tum temporis essent ea lege postulati: non autem, ne provincialium animi offenderentur, ut Pichena suspicatur. Horum immo οὐ λόγος illi, οὐ δ' ἀριθμός. nam qui poterant non offendi hoc mimo satis memores et gnari veterum dolorum? qui, ut verisimile est, ipsi productos in jus fures et depeculatores nequissimos damnarant? Ergo, ut dixi, horum ille nullam rationem habuit: tantummodo suæ et restitutorum existimationi consultum voluit, ne ipse indignos dignari, illi indigni potiri eo beneficio viderentur. GRON. Majestatem intellige læsam.

Hispaniensibus] Sic (tacite) correxit Rhenanus. MSS. et edd. vett. Hispaniensibus. ERN. Sic et Bud. et Agr.

A. U. familiarum adjectiones, Lingonibus universis civitatem Romanam, provinciæ Bætici Maurorum civitates dono dedit. 223.
 A. C. nova jura Cappadociæ, nova Africæ, ostentui magis, quam 70.
 mansura. Inter quæ, necessitate præsentium rerum et instantibus curis excusata, ne tum quidem inmemor amorum, statuas Poppææ per Senatus consultum reposuit. Creditus est etiam de celebranda Neronis memoria agitavisse, spe vulgum adliciendi. et fuere, qui imagines Neronis proponerent: atque etiam Othoni quibusdam diebus populus et miles, tamquam nobilitatem ac decus adstruerent, NERONI OTHONI adclamavit. Ipse in suspenso tenuit, vetandi metu, vel adgnosendi pudore,

Familiarum adjectiones] Ita solent Romani coloniarum infrequentia subvenire, nova familiarum aliquot adjectione. Livius 43, 17. *Postulantibus a Senatu Aquileiensium legatis, ut colonorum numerum augetet, mille et quingentæ familiarum ex SC. scriptæ.* LIPS. Cf. et A. 13, 31.

Lingonibus universis] Latet hic omnino mendum. Primum enim, quis locus Lingonibus (Galliæ ii sunt) inter Hispaniæ populos esse potest? Adde, quod Lingones isti ipsi, primi et præcipui in Othonem hostes. Hi, qui Vitellium fovere; hi, qui milites turbidis colloquiis ad bellum impulere: hi, qui etiam nunc Othonis partes oppugnant viris, armis, equis. Unde igitur iis præmium? Clare aliena et falsa ea vox: et censeam Hispaniæ aliquam gentem reponendam: *Lusonas*, an *Illurconas*? an tale aliquid nomen, quod parum vicinum adhuc repperi corruptæ voci. *Nec scire fas est omnia*, ait Lyricus. tu cogitabis. LIPS. Omnes libri in vulgato consentiunt. Nec rationes Lipsii satis graves videntur. Nam nulla necessitas est credendi, Hispaniensem populum hic a Tacito commemoratum: et potuerunt hæc delinimenta Lingonibus, ut supra Germanico exercitui, obijci. V. Ryckius. ERN. Cum Lipsio faciunt Bip. putantque se in *Langobriga* Lusitaniæ invenisse medelam, cujus incolæ forsant *Longones* dicti. Conjectura perquam scita, cui favet Bud. *Langonibus*. Ceterum per civitatem Romanam hic jus Latii intelligendum, ut clarius de aliis A. 15, 32. H. 3, 55. Ryckius censet, improbante Spanhemio in orbe Romano c. 9. et 16.

Ostentui magis] Sic MS. Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. estque valde usitatum Tacito verbum. At Puteol.

Beroaldus *Ostenta m. q. m.* Nisi clare tot libri *ostentui* haberent, conjicerem *ostentata magis*. Nam haud dubie respexit h. l. ad illud Virgil. *Æn.* 6, 869. *hunc tantum ostendent terris Dii.* ERN. Bip. præferunt *ostenta*. parum interest. Mox Bud. *creditus sine est.*

Interque necessitate præsentium rerum et instantibus curis excusata] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. ut *excusata* refecratur ad *inter*: aut potius ad *inter quæ*, quod est in ed. pr. Rhen. (e Bud.) sq. At quia in Bud. cod. fuit *excusatus*, Rhenanus edidit *excusatis*, quod expressum est usque ad Lipsium. *Excusatus* habet etiam MS. Agr. ed. pr. quod ipsum quoque ferri posset. Homines eum vulgo excusabant, cum ista faceret, necessitate et curis. etc. ERN.

Et fuere, qui imagines Neronis proponerent] Plinius 35, 4. *Princeps tabulam pictam prælii, quo Carthaginenses et Hieronem in Sicilia devicerat, proposuit in latere Curia Hostilia.* Suet. Cal. 41. *Hujusmodi vectigalibus indictis neque propositis.* GRON. *Proponerent* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. At in ed. Beroaldi irrepsit *proponerent*: Rhenanus (ex ingenio) *reponerent* maluit, aliique. *Proponerent* verum est. In locis publicis injussi posuere imagines Neronis. ERN.

Othoni quibusdam diebus] Quibus diebus? et cur hoc ita ἀόριστος? Fortasse *Quinquatruum diebus*: quod scriptum initialibus modo litteris fuit. LIPS. Heins. tentabat *iisdem diebus, iisdem ludi diebus.*

Cognoscendi pudore] Malim, *agnoscendi*. LIPS. Sic e Flor. reposuit Pichena. sic et ed. pr. ERN. Bud. *cognoscendi*. Idem metu, unde Rhen. *metu —pudare*, quod Lipsius aliique receperunt, prius legebatur *metum . . pudorem.*

Conversis ad civile bellum animis, externa sine cura habebantur. Eo audentius Rhoxolani, Sarmatica gens, priore hieme cæsis duabus cohortibus, magna spe ad Mœsiam irruerant: novem millia equitum, ferociora successu et prædæ magis quam pugnae intenta. Igitur vagos et incuriosos tertia legio, adjunctis auxiliis, repente invasit. apud Romanos omnia prælio apta: Sarmatæ, dispersi cupidine prædæ, aut graves onere sarcinarum, et lubrico itinerum adempta equorum pernicitate, velut vincti cædebantur. Namque mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos. nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum: ubi per turmas advenere, vix ulla acies obstiterit. Sed tum humido die et soluto gelu neque conti, neque gladii, quos prælongos utraque manu regunt, usui, lapsantibus equis et cataphractarum pondere. Id Principibus et nobilissimo cuique tegmen, ferreis laminis aut præduro corio consortum; ut adversus ictus inpenetrabile, ita inpetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum. simul altitudine et mollitia nivis hauriebantur. Romanus miles facili lorica et missili pilo aut lanceis adsultans, ubi res posceret, levi gladio inermem Sarmatam (neque enim defendi scutum est) cominus fodiebat: donec pauci, qui prælio superfuerant, paludibus abderentur. ibi sævitia hiemis et vi vul-

Magna spe ad Mœsiam irruerant] Ad Mœsiam omnes scr. et edd. Post et ferocia edd. omnes ante Rhen. is (c Bud.) edidit ex. sic et Guelf. Similiter c. 77. pro et præsentī usu recte editum ex pr. usu. Sed post irruerant non debet esse punctum, sed minor distinctio, ut in Guelf. Sarmatæ irruerant, novem millia, et causæ irruptionis ferocia, ut ab initio, et successus superioris hiemis. Paulo post omnes libri tertia legio, eamque in Mœsia fuisse patet ex H. 2, 74. Savillius frustra conjicit tres legiones, quia tres Legati Consularia ornamenta accepisse dicuntur. Tot legiones in Mœsia tum fuisse, verum est, vid. Suet. Vesp. c. 6. sed non omnes contra novem millia barbarorum cum auxiliis ductæ. Una legio cum suis auxiliis sufficiebat. Honos tamen cum Legatis omnibus communicatus. ERN. Cod. Agr. et ferociora successu et. Hoc Bip. omīssa priori copula recepere. recte, ut pugna ex ferocia et successu. Contra Acid. jam emendarat ferocia ex succ. Sed comparativo simili modo utitur noster infra 4, 28.

Dispersi cupidine, aut g. o. s.] Sic edidit Freinsh. cum ante aut esset post

dispersi. (Sic et in Bud.) J. Gronovius veterem ordinem restituit ac defendit. Ejus rationes mihi non satis faciunt, quas inspicat, qui volet. Freinshemium verum vidisse puto, cum J. F. Gronovio et aliis, qui ejus correctionem secuti sunt. ERN. Jam Acidalius *et aut ante graves locaverat.*

Virtus velut extra ipsos] Nempe in pernicitate equorum, non in animo et corporis robore, ut hodie fere in tormentis bellicis. Videtur ductum a Stoicis, qui negabant extrinsecus esse debere bene vivendi rationes. ERN.

Advenere] Heins. volebat *adsilvare*, ut A. 2, 21. Mox Agr. *tegitmen*, ut l. hoc cit.

Præduro corio] Sic MSS. et edd. omnes. Lipsius de Mil. Rom. 3, 6. conjecit *cornu*, quia sic nonnulli de Sarmatis tradidere, sed sine causa, ut recte judicat J. Gronovius. ERN. Cum Lipsio facit Fabrettus ad col. Traj. c. 4. p. 111.

R. miles facili lorica] MS. Flor. *facilis lorica*. quod non adeo spernendum. Ryckius laudat ex nostro bene: *sagulo leves*. Facilis lorica est habilis sine pondere, non molesta gestanti militi. ERN.

Ibi sævitia, hic miseria] Mutilus locus, aut corruptus. Mihi ex sententia vi-

A. U. nerum absumpti. Postquam id Romæ compertum, M.
 823. Aponius, Mœsiam obtinens, triumphali statua, Fulvius
 A. C. Aurelius et Julianus Titius ac Numisius Lupus, Legati
 70. legionum, Consularibus ornamentis donantur: læto Othone
 et gloriam in se trahente, *tamquam et ipse felix bello, et suis*
 80 *Ducibus suisque exercitibus Remp. auxisset.* Parvo interim
 initio, unde nihil timebatur, orta seditio prope urbi excidio
 fuit. Septimam decimam cohortem, e colonia Ostiensi in
 urbem acciri Otho jussit: armandæ ejus cura Vario
 Crispino, Tribuno e Prætorianis, data. Is, quo magis va-
 cuus, quietis castris, jussa exsequeretur, vehicula cohortis,
 incipiente nocte, onerari, aperto armamentario, jubet. tem-
 pus in suspicionem; caussa in crimen; adfectatio quietis
 in tumultum evaluit: et visa inter temulentos arma cupi-
 dinem sui movere. Fremit miles, et Tribunos Centurio-
 nesque *proditionis* arguit *tamquam familiæ Senatorum ad*
perniciem Othonis armarentur: pars ignari et vino graves:

deatur: *illi sævitia hiemis, hi miseria vul-*
nerum absumpti. Junctim enim cum pri-
 oribus legenda. et reliqui confugerunt,
 inquit, ad paludes: quorum alii frigoris
 vi, alii jam læsi, cum nemo curaret,
 misere tabe et pure vulnere perierunt.
 LIPS. Vetus lectio, etiam Guelf. et ed. pr.
 est, *ibi sævitia, hic misericordia vulne-*
rum. Pro eo Rhen. dedit *miseria vulne-*
rum: in quo miseria bene exprimit Græ-
 corum *καλαιπωρίαν.* Quod nunc editur,
 est e correctione Mureti admodum verosi-
 mili, quam primus recepit Freinsh. Ryc-
 kius e suo cod. edidit, *ubi sævitia hiemis*
et dolore vulnere absumti. In Mureti
 correctione suspectum esse possit, quod
 terminationis *cordia* nulla ratio habetur.
 An fuit et *incuria vulnere*? cum cu-
 rare vulnera non possent, inopia fo-
 mentorum et remediorum. Et *incu-*
riam sic dici vel lexica docent, Cicer.
 Prov. Cons. c. 3. *militēs—incuria, fa-*
me, morbo, vastitate consumti. ERN.
 Mureto recte plaudunt Pichena et Ac-
 idalium. Ernesti conjectura placet Lal-
 lemando. In Bud. est *nia.*

M. Aponius] Cogn. *Saturinus.* Cf.
 infra 2, 85. et fragm. Fratrum Arval.
 ad c. 76. Supra *Julianus Titius* 2, 85.
Tertius Jul. inde Ryckio *Tertius Titius*
Julianus. Legati legionum Vegetio 2,
 9. *Præfecti legionum* dicuntur, agebant
 vices Legati Imp. in legione. Sed cf.
 not. ad c. 82.

Septimam dec. cohortem] Plures Ostiæ
 cohortes, ut Puteolis, quæ numeran-
 rentur, ut legiones, et inde nomen acci-
 perent. Male Phil. a Turre ad Inscr.

M. Aquilii c. 4. hinc septimam decimam
 legionem facit, notatus a Burmanno ad
 Suet. Oth. c. 8. ubi et de dissidio Taciti
 et Suetonii in hac re agitur. ERN.

Colonia Hostiensis] Scito, eam illic
 perpetuam stationem habuisse ex decreto
 Claudii. Suet. Claud. 25. *Puteolis et*
Hostiæ singulas cohortes, ad arceos in-
cendiorum casus collocavit. LIPS. Præ-
 positionem deleverat (cum Bud.) Rhe-
 nanus, reposituit Pichena et Fl. Est et in
 Guelf. (Agr.) ed. pr. ERN.

Quietis castris] Quia vigiliæ jam tunc
 constitutæ, et omnes in contuberniis, ex-
 ceptis Vigilibus. LIPS. Mox *evaluit*
 omnes libri, nec tentandum aliquid. Ed.
 pr. *affectio*, omissa media syllaba. ERN.
Eualesceret sic quoque A. 14, 58. Male
 ergo Ursinus *evadit.*

Visa inter tem. arma] Is affectus
 Homero exprimitur, in *Odyssea* II. 292.
 ubi Ulysses Telemachum monet amo-
 venda arma a procis, et caussam dat:

Μήπως οἰνωθέντες, ἔριν στήσαντες ἐν ὕμῳ,
 Ἄλλήλους πρῶσσησι.

Et caussæ caussam v. 294.

—Αὐτός γὰρ ἰφίλιπται ἄνδρα σίδηρος.

LIPS. *Familias Senatorum* de servis in-
 telligendos, tironum caussa monemus.
 ERN.

Pars ignari et vino graves] Primum
 hæc non divellenda a præcedentibus
 erant majore interpunctione, quibuscum
 cohærent. Itaque minorem fecimus, qua-
 lis in MS. Guelf. Sed idem codex edd.
 Put. Ber. *ignavi*, male. Ed. pr. *ignari*,
 quod restituit Rhen. (e Bud.) Post *cu-*
juscunque recte reddidit Ryckius pro *cu-*

pessimus quisque in occasionem prædarum : vulgus, ut mos A. U. est, cujuscunque motus novi cupidum. et obsequia melio- 823.
rum nox abstulerat. resistantem seditioni Tribunum et se- A. C.
verissimos Centurionum obruncant. rapta arma, nudati 70.
gladii, insidentes equis urbem ac palatium petunt. Erat 81
Othoni celebre convivium, primoribus feminis virisque :
qui trepidi, fortuitusne militum furor, an dolus Imperatoris,
manere ac deprehendi, an fugere et dispergi, periculosius
foret; modo constantiam simulare, modo formidine detegi,
simul Othonis vultum intueri. utque evenit, inclinatis ad
suspicionem mentibus, cum timeret Otho, timebatur. Sed
haud secus discrimine Senatus, quam suo territus, et Præ-
fectos Prætorii ad mitigandas militum iras statim miserat,
et *abire prope omnes e convivio* jussit. Tum vero passim
Magistratus, projectis insignibus, vitata comitum et servo-
rum frequentia, senes feminæque, per tenebras, diversa
urbis itinera, rari domos, plurimi amicorum tecta, et, ut cui-
que humillimus cliens, incertas latebras petivere. Militum 82
inpetus ne foribus quidem palatii coercitus, quo minus con-
vivium inrumperent, *ostendi sibi Othonem* expostulantes :
vulnerato Julio Martiale, Tribuno, et Vitellio Saturnino,
Præfecto legionis, dum ruentibus obsistunt. Undique arma

jusque e Flor. Agr. edd. ante Rhen. (qui
cujusque e Bud.) Consentit Guelf. ed.
pr. ERN.

Vino graves] Quippe in cæna jam,
aut potius a cæna. Ubi autem es, ve-
tus disciplina? Sed vero hæc castra
urbana et cum urbis vitiiis. LIPS.

Severissimum Centurionum] Vatic. *se-*
verissimos. et Plut. c. 3. *ἰκατονάρχας δύο*
interfectos scribit. Noster tamen etiam
infra c. 83. de uno tantum: *Unus alterve*
perditus ac temulentus, Centurionis ac
Tribuni sanguine manus imbuet? Itaque
placeat magis hic legi, et *severissimum*
Centurionem, ut proprium nomen expres-
serit interfecti. aut certe in altero Taciti
loco *Centurionum ac Tribuni*, scriben-
dum erit. LIPS. *Severissimos Centurio-*
num etiam Flor. Guelf. ed. pr. ceteræque
ante Rhen. (qui sic etiam e Bud.) idque
restituit Pichena. Consentiant Suet. et
Plut. ERN.

Modo constantiam etc.] Modo abest a
MS. Oxon. Vid. ad 3, 83. et Gron. fil.
ad h. l. ERN. Bud. habet,

Præfecto legionis] Apud Tacitum nu-
spiam Præfectos leg. occurrere, vere
monet Savilius. At sæpe occurrunt in
inscriptionibus antiquis apud Gruterum
et alios: estque de iis caput ap. Vege-
tium 2, 9. At non negandum, hunc

unum locum esse in antiquioribus, ubi
id nomen occurrat. Sunt, qui Tribunum
intelligent, male. nam diserte h. l. a Tri-
buno distinguitur. E Vegetii loco patet,
fuisse eundem, qui alias *Legatus legio-*
nis vocatur a Tacito et Suetonio. Nam
medius est inter Legatos Imperatoris,
qui pluribus legionibus præsuat, et Tri-
bunos, qui ei cum Centurionibus ceteris-
que militibus subesse dicuntur a Vege-
tio. Et, quæ Legato legionis tribuuntur
apud nostrum A. 1, 44. ut judicium ex-
erceat et pœnas reorum militum, idem
tribuitur Præfecto legionis ap. Vegetium
l. c. Sed cum Taciti ætate, atque ali-
quandiu post *Legati legionis* nomen
manserit, ut patet e Suetonio et aliis,
suspicio esse potest, *Præfectum legionis*
deberi librario, qui nomen recentis et
notius substituit, sive, cum notatum
esset interlineari glossa, aut in margine
eundem esse, qui Præfectus legionis di-
catur, id verbum in textum deinde ve-
nisse. Antiquissimam hujus honoris
mentionem ego quidem reperi in inser.
ap. Gruter. p. 465. 2. quæ ad M. Aurelii
Antonini tempora pertinet. De Præfec-
tis legionum egit Pancirollus ad Notit.
Dign. Imp. c. 36. p. m. 64. Sed parum
accurate, ut et Stewechius ad Veget. l. c.
Fortasse verum est *Præf. legionis*, ut ap.

A. U. et minæ, modo in Centuriones Tribunosque, modo in Sena-
 823. tum universum: lymphatis cæco pavore animis; et, quia
 A. C. neminem unum destinare iræ poterant, licentiam in omnes
 70. poscentibus. donec Otho, contra decus Imperii, thoro in-
 sistens, precibus et lacrymis ægre cohibuit: redieruntque
 in castra inviti, neque innocentes. Postera die, velut capta
 urbe, clausæ domus: rarus per vias populus; mœsta plebs;
 dejecti in terram militum vultus, ac plus tristitiæ, quam
 pœnitentiæ. Manipulatum adlocuti sunt Licinius Proculus
 et Plotius Firmus, Præfecti, ex suo quisque ingenio mitius
 aut horridius. Finis sermonis in eo, ut quina millia numum
 singulis militibus numerarentur. Tum Otho ingredi castra
 ausus. atque illum Tribuni Centurionesque circumstant, ab-
 jectis militiæ insignibus, *otium et salutem* flagitantes.
 Sensit invidiam miles, et compositus in obsequium, *auctores*
 83 *seditionis ad supplicium* ultro postulabat. Otho, quamquam
 turbidis rebus et diversis militum animis, cum optimus
 quisque *remedium præsentis licentiæ* posceret; vulgus et
 plures, seditionibus et ambitioso Imperio læti, per turbas et
 raptus facilius ad civile bellum inpellerentur: simul reputans,
 non posse Principatum, scelere quæsitum, subita modestia
 et prisca gravitate retineri: sed discrimine urbis, et peri-
 culo Senatus anxius, postremo ita disseruit: *Neque ut*
adfectus vestros in amorem mei accenderem, commilitones, neque
ut animum ad virtutem cohortarer (utraque enim egregie super-
sunt) sed veni postulaturus a vobis temperamentum vestræ
fortitudinis, et erga me modum caritatis. Tumultus proximi

Suet. Tit. 4. *legioni Præpositus*: ubi etiam genitivus in MS. Memm. ut non sit nomen honoris ac muneris usitatum. ERN.

Abjctis militiæ insignibus] h. e. pugione et vite. de vite A. 1, 23. traditur. ERN.

Otho, quamquam] Frustra in verbo *quamquam* hæret Freinshemius, quod omnes libri exhibent, nec abesse potest. Consequens est: *sed (pro tamen)* anxius discrimine urbis, tandem orationem habuit sequentem. ERN. Freinsh. legendum putabat *quoque*.

Ambitioso Imperio læti] h. e. in quo Princeps ambitione uteretur, quæ est in captanda militum vulgique benevolentia et gratia. Sueton. Aug. c. 42. *ut salubrem magis quam ambitiosum Principem scires*. Mox *subita modestia* est studium et cura legum disciplinæ servandæ, ejusque adeo exactio, qua statim ab initio uteretur, sive repente et præter opinionem hominum. Sic *subita benignitas*

apud Phædrum 1, 23. ubi v. Burm. ERN. Et *subita largitas* ap. Ter. Ad. 5, 9, 28.

Ut animum ad] Bud. *ut ad animum*. Sic. et Agr. a 1. m. Id Rhen. exponit *ad fortitudinem*.

Tumultus proximi initium etc.] Etsi possum aliquam verborum structuram reperire: tamen durior est, quam ut nihil vitii esse putem. *Nimia pietas vestra acrius quam consideratius excitavit initium tumultus proximi*. Bene. Sed cetera: *non cupiditate vel odio etc.* huic sententiæ sive nimie pietati non conveniunt. Igitur feci colon post *periculorum*, ut (voluit Acidal. et) est in ed. pr. quæ etiam habet *sed nimia pietas*: quod tamen non probo, sed sine illo *sed* efficaciorum orationem credo. Sed ita *initium tum. prox.* non habet verbum, ad quod referatur. Ei incommodo duobus modis mederi licet; vel, ut post *periculorum* excidisse dicamus *ortum*, (hoc placet Lallemando) aut ante *cupi-*

initium, non cupiditate vel odio, quæ multos exercitus in discordiam egere, ac ne detractatione quidem aut formidine periculorum: nimia pietas vestra, acrius quam consideratus, excitavit. Nam sæpe honestas rerum causas, ni iudicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur. Imus ad bellum. num omnes nuntios palam audiri, omnia consilia cunctis præsentibus tractari, ratio rerum aut occasionum velocitas patitur? tam nescire quædam milites, quam scire, oportet. Ita se Ducum auctoritas, sic rigor disciplinæ habet, ut multa etiam Centuriones Tribunosque tantum juberi expediat. Si, ubi jubeantur, quærere singulis liceat, pereunte obsequio etiam imperium intercudit. An et illic nocte intempesta rapiuntur arma? unus alterve perditus ac temulentus (neque enim plures consternatione proxima insanisse crediderim) Centurionis ac Tribuni sanguine manus inbuet? Imperatoris sui tentorium inrumpet? Vos quidem istud pro me: sed in discursu ac tenebris et rerum omnium confusione patefieri occasio etiam adversus me potest. Si Vitellio et satellitibus ejus eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes inprecentur, quid aliud, quam seditionem et discordiam, optabunt? ne miles Centurioni, ne Centurio Tribuno obsequatur. hinc confusi, pedites equitesque, in exitium ruamus. Parendo potius, commi-

A. U.
823.
A. C.
70.

84

ditate præpositionem a, quæ ante istam literam sæpe excidit in libris, intelligamusque est; vel ut e sequente verbo ἀπὸ κωνοῦ intelligamus excitatum est: quod fortasse lenius videbitur. Ceterum cupiditate est etiam in Guelf. (et Bud.) quod e Flor. lectione cupidite dedit Pich.) ed. Put. At (c. Agr.) edd. pr. Ber. (Rhen.) sqq. cupidine. Pro detractatione cod. Guelf. ed. pr. detractatione, ut in aliis libris. Videtur fuisse detractatione: de qua scriptura vid. Drakenb. ad Liv. 34, 15, et quos ibi laudat. Add. ad A. 11, 11. ERN. Bud. detractatione.

Num omnes nuntios] Num edd. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. MS. Guelf. a man. s. Fuit ante non, ut in edd. Put. Ber. Illud melius puto. ERN. Freinsh. præferebat non.

Ut multa per Centuriones] Liber Hispanus ut multa Centuriones Tribunosque, ommissa vocula. Verissime. Nam ea Othonis mens est, ut velit quædam imperia Centurionibus tantum Tribunisque indicari: non in milites spargi. Flor. liber habet, Multa etiam Centuriones: optime. Lips. Florentino congruunt MSS. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. Ber. At Rhen. (cum Bud.) omisit etiam, quod restituit Pichena. Lipsius fluctuavit. Sed tamen et ultima ed. Rhenanum sequitur. ERN. Receptam lectionem tuentur Acid. et Gruterus.

Si ubi jubeantur] MSS. Flor. (Reg. Lall.) Guelf. a m. s. ed. pr. sicubi. Ryckius e cod. Agr. dedit si cur. ERN. Bud. si ubi.

Perditus ac temulentus] Puto, percitus. Nam ad instinctum quemdam et insaniam (ita statim) refert. Lips. Bud. alterne.

Vos quidem istud pro me] Sc. fecistis. Istud MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. vett. edd. ante Rhenanum. Recte restituit Ryckius. At Rhen. dedit istuc. sc. irrupistis. ERN. In Rhen. editione potius operarum vitio legi istuc putarim; nihil enim notavit.

Si Vitellio et satellitibus ejus] Hæc ipsa movendi ratio ab hostium affectu et voto, usurpata decenter Homero: Iliad. A. 255.

Ἡ κιν γηθήσαι Πριάμος, Πριάμοιό τε παῖδες,

"Ἄλλοι τε Τρῶες μίγα κιν κεχαροῖατα θυμῶ,

Εἰ σφῶν τὰδε πάντα ποδοῖατο μαρναμῖνοιιν.

Et cur non ab illo uberi eloquentiæ et sapientiæ fonte sit hic rivus? Lips.

Nobis] Rhen. malit vobis, sed non necesse. Oratoris artificio utitur Princeps.

Parendo potius] Hic et aliis locis in hac oratione Tacitus ob oculos habuit orationem Pauli ad milites ap. Liv. 44, 34. ERN.

A. U. *litones, quam imperia Ducum sciscitando, res militares conti-*
 823. *nentur. et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante*
 A. C. *discrimen quietissimus. Vobis arma et animus sit: mihi consi-*
 70. *lium et virtutis vestrae regimen relinquite. Paucorum culpa*
fuit, duorum pœna erit. ceteri abolete memoriam fœdissimæ
noctis. nec illas adversus Senatum voces ullus unquam exercitus
audiat. Caput Imperii, et decora omnium provinciarum, ad
pœnam vocare, non hercle illi, quos cum maxime Vitellius in
nos ciet, Germani audeant. Ulli ne Italiæ alumni, et Romana
vere juvenus, ad sanguinem et cædem deposcerent ordinem,
cujus splendore et gloria sordes et obscuritatem Vitellianarum
partium præstringimus? Nationes aliquas occupavit Vitellius,
imaginem quandam exercitus habet: Senatus nobiscum est. Sic
fit, ut hinc Respublica, inde hostes Reipublicæ constiterint?
Quid? vos pulcherrimam hanc urbem domibus et tectis et con-
gestu lapidum stare creditis? Muta ista et inanima intercidere
ac reparari promiscua sunt: æternitas rerum et pax gentium

Fortissimus in ipso discrimine] Veris-
 sima gnome, quæ veteri Græcorum dicto
 firmatur apud Eustathium, Θεσός πρὸ
 ἔργου, ἐκ πολλοῦ κακός. Aristoteles etiam
 apte in Nicom. 3, 10. Καὶ οἱ μὲν θρασυίς,
 προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων
 κινδυνεύειν, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀφίστανται· οἱ δὲ
 ἀνδρείοι, ἐν τοῖς ἔργοις ἄξις, πρότερον δὲ
 ἡσύχιοι. Quem locum, nihil absurdum,
 Tacitum adspexisse et expressisse. Sed
 et Homerus Græcos semper quietos et
 tacitos facit ante pugnam: Il. B. 8.

Οἱ δ' ἔρ' ἴσαν σιγῇ μένεια πνίοντες
 Ἀχαιοί.

Iliad. Δ. 429.

— Οἱ δ' ἄλλοι ἀπὴν ἴσαν (οὐδὲ κί
 φαις

Τόσσον λαὸν ἔπισθαι ἔχοντ' ἐν στήθεσιν
 αὐδῆν)

Σιγῇ δευδιόστας σηµάντορας.

Talis et Livianus Manlius, qui nulla
 voce aut niinis in Gallum ibat 7, 10. *sed*
pectus, animorum iræque tacite ple-
num, omnem ferocitatem in discrimen ipsum
certaminis distulerat. LIPS.

Nec illas] Sic ed. pr. nisi quod vitiose
ullas pro *illas*, Rhenanus seqq. Contra
ne illas MS. Guelf. edd. ceteræ ante
 Rhen. Illud melius. conjunctum est
 enim cum antecedentibus. ERN. Rhen.
 e Bud. *nec illas.*

Vitellius in nos ciet] Locum ab aliis
 fœde interpolatum e Vaticano restitui,
 religiose servata ejus scriptura: nisi
 quod *audeant* feci, ex *audiant*. Ne Ger-
 mani quidem, inquit, illi barbari: quos
 nunc Vitellius in nos concitat, audeant

ad pœnam amplissimum ordinem depo-
 scere: nedum vos Romana suboles. non
 etiam spreverim scribere cum Hispano
 codice, *quis cum maxime*: id est, quis
 comitatus maxime Vitellius in nos movet.

LIPS. Lipsii correctionem firmat Flor.
 Guelf. Ante Lipsium erat *quibus et au-*
diant. (Sic et Bud.) Ed. pr. corruptius:
nec illos, quibus cum maxime. Ignosci
et Germani audiant. Mox deposcerent
 MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Rhen.
 sqq. At Puteol. Ber. *reposcerent.* Illud
 verum est, et verbum proprium in hac
 re. Rhenanus malit *deposcent.* Frustra.
 sensus est: si vos vere Romani essetis,
 an deposceretis etc. ERN. Teste Jac.
 Gronovio Flor. habet *deposcerint.* Bud.
deposcerent. Istud recepit Gron.

Vitellianarum partium perstringimus]
 Lege *præstringimus.* i. e. hebetamus, ob-
 umbramus. At recte mox: *perstring-*
endos mulcendosque animos. Hoc enim
 quod Pèrsius 1, 107. *mordaci radere*
vero. GRON. Verissime. ERN. Bud.
perstringimus. Verum cum Gron. omnes
 interpretes consentiunt, legendum *præ-*
stringimus. Quidni ergo recipiamus?

Domibus et tectis] Tale Augustus in
 Dione, oratione ad populum 56, 5. "Α-
 θρωποι γὰρ σου πόλις ἐστίν, οὐκ οἰκίαι,
 οὐδὲ στοαί, οὐδ' ἀγοραὶ ἀνδρῶν κιναί. LIPS.
 Camillus apud Liv. 5, 54. *Adeo in su-*
perficie tignisque caritas nobis patriæ
pendet? ERN.

Promiscue possunt] Bud. (et Agr.)
 codex, *promiscua sunt*: itemque Flor. in
 quo *promiscua sunt.* quod hellenismo

et mea cum vestra salus incolumitate Senatus firmatur. Hunc auspicato a parente et conditore urbis nostra institutum, et a Regibus usque ad Principes continuum et immortalem, sicut a majoribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam, ut ex vobis Senatores, ita ex Senatoribus Principes nascuntur. Ea oratio ad perstringendos mulcendosque militum animos, et severitatis modus (neque enim in plures, quam in duos animadverti jusserat) grate accepta, compositique ad præsens, qui coerceri non poterant. Non tamen quies urbi redierat: strepitus telorum et facies belli erat: militibus, ut nihil in commune turbantibus, ita sparsis per domos, occulto habitu, et maligna cura in omnes, quos nobilitas aut opes aut aliqua insignis claritudo rumoribus objecerat. Vitellianos quoque milites venisse in urbem ad studia partium noscenda, plerique credebant. Unde plena omnia suspicionum, et vix secreta domuum sine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico. Ut quemque nuntium fama attulisset, animum vultumque conversi, ne diffidere dubiis ac parum gaudere prosperis viderentur. Coacto vero in curiam Senatu, arduus rerum omnium modus, ne contumax silentium, ne

A. U.
823.
A. C.
70.

85

quodam retineri posse, imo debere, assentior Rhenano. Sed velim amplius, *inanima*, rescribi, paullo ante. LIPS. Firmat *promiscua sunt* ed. pr. recepit Freinsh. cum altero *inanima* pro *inania*. ERN. Quod ad Flor. lectionem, notat Pichena, in quibusdam codicibus antiquis semper legi *promiscus, a, um*. Apud Plautum quoque et Gellium passim sic. *Muta atque inanima* simili modo jungit Cic. in Verr. 5, 67.

Æternitas rerum] Intellige Rempublicam Romanam. *Pars MS. Guelf.* (Bud.) ed. pr. Rhen. sqq. *Pars Puteol.* Beroald. vitiose. ERN.

Et oratio] Guelf. a m. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. At edd. ante Rhen. omnes, MS. Agr. *ea*, ut Mureto placuit. ERN. Brot. et Bip. recte recepere, restitui et ipse.

Non tamen quies urbis] Lectionem hanc et distinctionem a libris priscis non potui, quin anteferrem vulgatæ, aut conjecturis aliorum parum firmis. LIPS. Sic et Guelf. (Bud.) edd. ante Rhen. omnes. Hic (ex ingenio) edidit: *non tamen quies urbi. Sed erat str. t.* et sic editum usque ad Lipsium. item *et pro erat*, quod exhibet etiam Flor. (et Bud.) exprimitque etiam J. Gron. ERN.

Militibus sparsis per domos] Turbantur me verba, quæ jam capio. Significat

enim, milites in plebeia aut pacata veste, sine gladiis, domos perlustrasse, sermones excepisse adversus Principem, aut statum præsentem. Arrianus eum morem mihi suggerit Diss. Epicteti 4, 13. Οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προσιτιεῖς λαμβάνονται. Παρακικλάδιέ σοι στρατιώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ ὡσπερ ἐνίσχυρον παρ' αὐτοῦ λαθὼν τῆς πίστιως τὸ αὐτὸν τῆς λαιδορίας κατήρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. Εἶτα δεῖξέ, ἀπάγγη. Et hoc fine præsertim milites, qui frumentarii dicti. De quo alias. LIPS.

Animo vultuque conversis] Bene Rhen. (e Bud.) *animum vultumque*; male *conversi*. nam alterum prorsus postulat series orationis, in qua intelligitur verbum substantivum, quasi esset: *Sed plurimum trepidationis in publico erat conversis animum vultumque, ut quemque nuntium, fama attulisset.* GRON. *Animum vultumque* Guelf. a pr. manu, ed. pr. Ceteræ ante Rhen. *animo vultuque.* *Conversis* deinde omnes scripti et editi præter Flor. qui habet *conversi*, ut edidit Rhenanus (e Bud.): quod plane cum J. Gronovio probo. Nova autem est sententiâ, ut idem vidit. Deinde pro ac Ursinus et Acidalius malebant *aut.* ERN. Ryck. præfert *conversis*.

A. U. suspecta libertas. Et privato Othoni nuper, atque eadem
 823. dicenti, nota adulatio. Igitur versare sententias, et huc
 A. C. atque illuc torquere, *hostem et parricidam* Vitellium vocantes:
 70. providentissimus quisque vulgaribus conviciis; quidam vera
 86 probra jacere, in clamore tamen, et ubi plurimæ voces, aut
 tumultu verborum sibi ipsi obstrepentes. Prodigia insuper
 terrebant, diversis auctoribus vulgata. *In vestibulo capitolii
 omissas habenas bigæ, cui Victoria institerat: erupisse cella
 Junonis majorem humana speciem: statuam D. Julii in insula
 Tiberini amnis, sereno et inmoto die, ab Occidente in Orientem
 conversam: prolocutum in Etruria bovem: insolitos animalium
 partus: et plura alia, rudibus sæculis etiam in pace obser-
 vata, quæ nunc tantum in metu audiuntur. Sed præcipuus et
 cum præsentis exitio etiam futuri pavor, subita inundatione
 Tiberis: qui in immenso auctu, prorupto ponte sublicio, ac
 strage obstantis molis refusus, non modo jacentia et plana
 urbis loca, sed secunda ejusmodi casuum inplevit. Rapti et
 publico plerique, plures in tabernis et cubilibus intercepti.
 Fames in vulgus, inopia quæstus et penuria alimentorum.
 Conrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta, dein,
 remeante flumine, dilapsa. Utque primum vacuus a peri-
 culo animus fuit, id ipsum, quod paranti expeditionem
 Othoni, campus Martius et via Flaminia iter belli esset ob-*

Atque eadem dicenti, nota adulatio] E Vatic. ita restituimus, voce una addita, et altera mutata. Difficilis, inquit, in Senatu rerum omnium modus. Taceres? silentium pro contumacia esset. Diceres libere et censes? invisa libertas. Ad gratiam loquerere? non faceres fidem: quia privatus nuper Otho, peritus harum artium et iisdem adulationibus exercitus. LIPS. Ante erat eadem dicendi adulatio. ed. pr. dicenda. Quod Lipsius dedit, est et in Flor. (et Agr.) ERN. Bud. male eadem dicendi nata.

Aut tumultu verborum] MSS. Guelf. Agr. ed. pr. *tumultus*. male. sua ipsorum vociferatione sibi obstrepebant, non aliena. ERN. Bud. et edd. Puteol. Ber. Rhen. *tumultu*. Grotius volebat *aucto tumultu*.

Sereno et inmoto die] Abest die a MSS. Ox. Bud. Guelf. ubi man. sec. addidit. Sed habent ceteri libri scripti et editi omnes. Nec video, quare deleri Muretus et J. Gron. aut pro eo *calo* rescribi voluerit Rhenanus. ERN.

Tantum in metu audiuntur] Quippe hoc ingenium vulgi, tunc converti ad

religiones et monstra observare aut fingere. Claudianus apposite, De bello Getico 227. *Utque est ingenioque loquax, et plurima fingi Permittens credique timor: nunc somnia vulgo Narrari, tunc monstra Decum, monitusque sinistri.* Propiusque ad Tacitum 239. *Et si quod fortasse quies neglexerat omen, Addit cura novis.* LIPS.

Etiam futuri pavor] Is enim, ut ait Plinius 3, 5. (9.) *vates quodammodo intelligitur ac monitor, auctu semper religiosus.* LIPS.

Prorupto ponte sublicio] Sine dubio Tacitus scripsit, *proruto*. GRON. Verissime. *Nec prorupto* in tali evidentia ferendum. Mox et *cubilibus* etiam Flor. Guelf. (Bud.) Male edd. ante Rhen. *ex*. ERN. Davies ad Cæs. B. G. 3, 26. tueretur *prorupto*, ut 15, 40.

Ejusmodi] Sic Flor. Bud. Agr. Receptit et J. Gron.

Corrupta] Ante hanc phrasin majorem distinctionem bene locavit Pichena.

Id ipsum quod etc.] Omnes libri præter Bud. quod. *Othoni*, quod ab eodem abest, etiam in Guelf. est a man. sec. ERN.

structum a fortuitis vel naturalibus caussis, in prodigium et omen imminentium cladum vertebatur. Otho, lustrata urbe, et expensis belli consiliis, quando Peninæ Cotticæque Alpes et ceteri Galliarum aditus Vitellianis exercitibus claudebantur, Narbonensem Galliam adgredi statuit; classe valida et partibus fida, quod reliquos cæsorum ad pontem Milvium, et sævitia Galbæ in custodiam habitos, in numeros legionis composuerat; facta et ceteris spe honoratoris in posterum militiæ. Addidit classi urbanas cohortes et plerosque e Prætorianis, vires et robur exercitus, atque ipsis Ducibus consilium et custodes. Summa expeditionis Antonio Novello, Suedio Clementi, primipilaribus, Æmilio Pacensi, cui ademptum a Galba Tribunatum reddiderat, permessa. Curam navium Oscus libertus retinebat, ad observandam honestiorum fidem comitatus. Peditum equitumque copiis Suetonius Paullinus, Marius Celsus, Annius Gallus, rectores destinati. Sed plurima fides Licinio Proculo, Prætorii Præfecto. is urbanæ militiæ inpiger, bellorum insolens, aucto-

A. U.
823.
A. C.
70.
87

[*In prodigium et omen*] Bud. in *omen*.

[*Lustrata urbe*] Vid. ad A. 13, 24.

ERN.

[*Reliquos cæsorum*] Freinshemius malebat *reliquus*: quod non necessarium puto. *Cæsorum*, in Guelf. a manu sec. correctum *Cæsarum*, est in ed. pr. item in marg. pro var. lect. ad *pontem Æmilium*. Mox in *custodiam* omnes, præter MS. Agr. qui habet in *custodia*, ut Rhenanus voluit. Sed illud quoque rectum. ERN. Bud. male *cesarum ad p. milvium*. Sed mox in *custodiam*. Cf. Vossius de Construct. c. 65.

[*In numerum legionis*] Hispanus codex *numero*: Romana editio et Flor. (cod. et Agr.) *numeros*. quod rectum hic est; intellegendique numeri militares, de quibus jam prædixi. LIPS. Florentinus intelligendus non antiquior ille, qui hic folio defectus est, sed alius a Pichena inspectus. *Numeros* etiam ed. pr. *Numero* Guelf. (Bud.) et edd. vett. Lipsius edidit *numeros*, etiam in sexta et ultima recensione. *Numeros* recepit Pichena. Sunt cohortes. ERN. Cf. not. supra ad c. 6. tum et Agr. 18 et 32. Unde Ryck. et A. 2, 80. emendandum putat.

[*Facta et ceteris spes*] Suspicio auctorem scripsisse: *composuerat, facta et cæteris spe honoratoris in posterum militiæ*. Sic l. 3, 9. in *Vitellium ut inimicum rescripsere, facta Tribunis et Centurionibus retinendi, quæ Vitellius indulisset, spe*. GRON. Sic correxerat et vir doctus in Gryphiana. *Ceteris* MS.

(Bud. Agr. et) Pichenæ, ed. pr. quæ et honoratæ habet. Alii edd. et scr. *reliquis*. ERN.

[*Plerosque*] i. e. nonnullos vel multos, ut ap. Quinctil. 6, 4, 7. Cf. Ryck.

[*Vires et robur*] A conjectura nostra est. libri enim omnes, e *Prætorianis viris, ut robur exercitus*. parum apte. LIPS.

[*Invitatus*] Vox *invitatus*, suspecta. quidam libri (Agric. et Reg. Lall.) *imitatus*, alii *inmutatus*. Faernus, *initio datus*. LIPS. Nihil ineptius $\tau\tilde{\omega}$ *invitatus*, nisi forte ipsæ illius verbi defensionones. Hoc adfirmare proclive est: sed non tam facilis medicina. Suspiciabar tamen, *comitatus*, vel *minister datus*. Adde Observ. 2, 20. GRON. Grævio in ep. ad Heins. et Ryckio placebat *incitatus*, quod non melius $\tau\tilde{\omega}$ *invitatus*. Nec placent Gronovianæ conjecturæ, aut Heinsiana, ep. ad Græv. in Syll. t. 4. p. 173. *imputatus*: quasi etiam beneficium esset, quæ contumelia erat. Usitatum alias verbum est *impositus*. ERN. Flor. habet *inmutatus*. Inde Pich. conjiciebat *immixtus*, quasi inter Duces additus. Boxh. tuetur vulg. *invitatus*. Muretus et Gruterus deleri vocem jubent; quod mihi satis arridet. Heinsii *imputatus* rejicit Grævius l. c. p. 187. Dum quid melius, recipio cum Bip. Gronovii *comitatus*.

[*Rectores destinati*] Liber Covarruviæ (et Bud.) *rectores constituti*. Utrumque spurium: et sententia sine eo constat. LIPS.

A. U. ritatem Paullini, vigorem Celsi, maturitatem Galli, ut cuique
 823. erat, criminando, quod facillimum factu est, pravus et calli-
 A. C. dus, bonos et modestos anteibat. Sepositus per eos dies Cor-
 70. nelius Dolabella in coloniam Aquinatem, neque arcta custodia,
 88 neque obscura: nullum ob crimen, sed vetusto nomine et
 propinquitate Galbæ monstratus. Multos e Magistratibus,
 magnam consularium partem, Otho, non participes aut mini-
 stros bello, sed comitum specie, secum expedire jubet: in quis
 et L. Vitellium, eodem quo ceteros cultu, nec ut Imperatoris
 fratrem, nec ut hostis. Igitur mota urbis cura: nullus ordo
 metu aut periculo vacuus. primores Senatus ætate invalidi
 et longa pace desides: segnis et oblita bellorum nobilitas;
 ignarus militiæ Eques: quanto magis occultare et abdere
 pavorem nitebantur, manifestius pavidi. Nec deerant e
 contrario, qui ambitione stolidi, conspicua arma, insi-
 gnes equos, quidam luxuriosos adparatus conviviorum et
 inritamenta libidinum, ut instrumenta belli, mercarentur.
 Sapientibus quietis et Reipublicæ cura: levissimus quis-
 que et futuri improvidus, spe vana tumens: multi ad-
 89 flicta fide in pace, ac turbatis rebus alacres, et per incerta
 curarum expers populus, sentire paullatim belli mala, con-
 versa in militum usum omni pecunia, intentis alimentorum
 pretiis: quæ, motu Vindicis, haud perinde plebem adrive-
 rant, secuta tum urbe et provinciali bello, quod inter legio-

Corn. Dolabella] Suet. Galba 12. *Cneium* dicit.

Propinquitate Galbæ] Quo vinculo, nescio: sed ipsi Galbæ suspectum Dolabellam de imperio, in Suetonii Galba 12. observo. Scribit et Plutarchus c. 23. cum de successore Galba deliberaret, *amicos partim Dolabellæ, plures Othoni studuisse.* Non ergo mirum, Othoni nunc suspectum et a Vitellio mox interfectum. LIPS. Cf. H. 2, 63.

Secum expedire] i. e. in bellum ire, ad bellum se accingere, ut supra c. 10. dictum. Mox *mota cura* reddidit Freinsheimius, quod est in Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. At ed. pr. Rhen. seqq. *notæ urbis curæ.* Dedi deinde *et abdere* e Guelf. edd. vett. pro *ac addere*, quod recentiores male obtinet. ERN. Bud. et inde Rhen. *notæ urbis cura.* (non *curæ* ut Agr. et Reg. Lalk.) Mox Bud. *abdere.* tum *ætate invalidi*, ast Agr. *invalida.*

Sapientibus quietis et Reip. cura] Et edd. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. omnes. Ceteræ a *Reip. cura* et Guelf. Possis conjicere *quies a Reip. cura.* i. e. abstinabant se a Republica. sed vulgatum verum puto. Sic in fine libri quies urbis et

Imperii cura conjunguntur. ERN.

Multis afflictæ fides in pace] Quis crederet, optimum Rhenanum tam diu impune laturum fuisse hanc mendam? Mutat olim editum, quod, etiamsi, ut ille voluit, omnes libri præferrent, ipso orationis filo postulante restituendum foret. Et profecto sic conjeceram, antequam ex notis ejus didicissem, antea lectum ita fuisse. Quam bene, quæso cohærent: *multis afflictæ fides, ac alacres et tutissimi?* Præsertim si conferas: *multi afflictæ fide, ac alacres et tutissimi.* Qua parte autem commodius, *multis afflictæ fides, quam multi afflictæ fide?* An *homo antiqua virtute et fide*, insolentius quam, *homini antiqua virtus et fides?* Redde igitur Tacito multo rotundiorum sermonem: *multi afflictæ fide in pace, ac turbatis rebus alacres, et per incerta tutissimi.* GRON. Sic sane et Guelf. et edd. Put. Ber. Alc. Quod Rhenanus dedit (e Bud.) tamen et in ed. pr. est et MS. Agr. *Magnitudine nimia* refer ad populum, qui in societatem curarum talium venire non potest propter multitudinem suam. ERN.

Et provinciali bello] Sic ed. pr. Rhea.

nes Galliasque velut externum fuit. Nam, ex quo D. Augustus res Cæsarum composuit, procul, et in unius sollicitudinem aut decus, Populus Romanus bellaverat. Sub Tiberio et Caio, tantum pacis adversa in Rempublicam pertinere. Scriboniani contra Claudium incepta simul audita et coercita. Nero nuntiis magis et rumoribus, quam armis depulsus. Tum legiones classesque, et, quod raro alias, Prætorianus urbanusque miles in aciem deducti: Oriens Occidensque et quidquid utrimque virium est a tergo: si ducibus aliis bellatum foret, longo bello materia. Fuere, qui proficiscenti Othoni moras *religionemque nondum conditorum ancilium*, adferrent. Adspersus est omnem cunctationem, ut Neroni quoque exitiosam: et Cæcina, jam Alpes transgressus, exstimulabat. Pridie Idus Mart. commendata Patribus Republica reliquias Neronianarum sectionum, nondum in fiscum conversas, revocatis ab exilio concessit: justissimum donum et in speciem magnificum,

A. U.
823-
A. C.
70.

90

(e Bud.) seqq. omnes. At MS. Guelf. (Agr.) edd. Puteol. Beroaldi a prov. bello. ERN.

[*Pacis adversa pertinere*] Fallor, aut hoc rectum: etsi a mente tantum nostra, sine libris. Nam illi omnes (in his Bud.) voce auctiores, *adversa Reip. pertinere*, quam nos tamen superesse censemus, imo sententiam perdere. LIPS. Nihil adhuc melius Lipsiana correctione vidi, nec ei præferam, quod mihi in mentem aliquando venit, ob consensum librorum in *Reipubl.* verbo: *pacis adversa Remp. perdidere*. ERN. Agr. in *Republica pertinere*. Cod. a Pichena cit. habet *r. p. pertinere*. Arripiunt hoc Bip. et exponunt *per Rempublicam pertinere* i. e. permanarunt, quæ vis verbi frequens apud Cic. aliosque. Hoc ut admodum probabile mihi videtur, ita præpositionem cod. Agr. non incassum adesse puto, lego in *Rempublicam pertinere*. Bud. habet *r. p. partinere*.

[*Scriboniani*] Dalmatiæ Legati. Sueton. Claud. c. 13. ERN.

[*A tergo*] Distinxi ab antecedentibus, ut factum in Guelf. et Acidalius voluit. Oriens cum viribus suis a tergo Othonis, occidens Vitellii. ERN.

[*Si ducibus aliis*] Sic MS. Pichenæ, edd. pr. Pichenæ, seqq. et sic voluit Rhenanus (ex ingenio). alii libri *sub ducibus aliis si b. f.* quod eodem redit. Post Ryckius e MS. Agr. edidit *longa bello materia*. ERN. Bud. *sub Ducibus aliis bellatum foret*; ubi si deest.

[*Nondum conditorum ancilium*] Mitto te ad ea, quæ scripsi olim Antiq. Le-

ction. 5, 16. Quibus adtexi velim Ovidii locum Fast. 3, 395. *Arma movent pugnam: pugna est aliena maritis. Conditum cum fuerint, aptius omen erit.* quibus versibus vult poeta, ne conjugium quidem dextro pede adiri, cum mota sunt ancilia, sed cum condita. Festus autem ostendit, etiam alios aliquot dies fuisse, quibus Romani tenerint se ab armis: *Præiores dies*, inquit, *quibus fas est hostem bello lacessere. erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere*. LIPS. Ceterum ed. pr. addit *scutum et arma celestia*, idemque in MS. Guelf. additum a manu sec. in margine: quæ esse e glossa, quivis videt. Add. ad A. 16, 2. Post edidi cum Ryckio (ex Agr.) *aspersus est*, quod habet etiam ed. pr. ERN. Quæ in margine Guelf. leguntur, in textu habet Bud. In antiquo Calendario ad Kal. Mart. adscriptum est: *FESTUM MARTIS ET JUNONIS. ANCILIA FERUNTUR*. In alio ex avo Constantii occurrit VII. Idus. *ARMA ANCILIA MOVENT*. Ibidem prid. Idus ponuntur *NAMURALIA*, ultimus festi dies. Hoc nondum condita fuerunt ancilia, quum Otho projectionem moliretur. A dictis abludit Polybius, qui in exc. legat. c. 23. triginta dierum fuisse id festum Saliorum scribit. Quæ de re vid. Gutberlethus de Saliis c. 15. Verbum substantivum post *adspersus* non habet Bud.

[*Neronianarum sectionum*] Vid. supra c. 20. Intelliguntur donationes Neronis revocandæ. ERN.

A. U. sed, festinata jam pridem exactione, usu sterile. Mox vo-
 cata concione, *majestatem urbis et consensum Populi ac Sena-*
 A. C. *tus pro se* adtollens, adversum Vitellianas partes modeste
 70. disseruit: *inscitiam potius legionum, quam audaciam*, incre-
 pans, nulla Vitellii mentione: sive ipsius ea moderatio, seu
 scriptor orationis, sibi metuens, contumeliis in Vitellium
 abstinuit: quando, ut in consiliis militiæ, Suetonio Paul-
 lino et Mario Celso, ita in rebus urbanis Galerii Trachali
 ingenio Othonem uti credebatur. et erant, qui genus ipsum
 orandi noscerent, crebro fori usu celebre, et ad inplendas
 aures latum et sonans. Clamor vocesque vulgi, ex more
 adulandi, nimix et falsæ. quasi Dictatorem Cæsarem, aut
 Imperatorem Augustum prosequerentur, ita studiis votis-
 que certabant. nec metu aut amore, sed ex libidine servitii,
 ut in familiis, privata cuique stimulatio et vile jam decus
 publicum. Profectus Otho, quietem urbis curasque Im-
 perii Salvio Titiano fratri permisit.

Festinata exactione] Nempe ab ipsis, qui fisco præerant: qui festinantes, et, ut in talibus, diffidentes, exegerant vel ante diem: pactione etiam aliqua, aut remissione. Itaque pro hac sententia, bene Flor. et quidam libri *festinata jam-pridem exactione*: addita significanter voce. LIPS. Habent et MS. Agr. ed. pr. ceteræque ante Rhenanum, qui id verbum ejecit (quia a Bud. abest). Receperam jam Ryckius et J. Gronovius. Mox edd. veteres et (Bud. ac) Guelf. *usu sterili*. ERN.

Galerii Trachali] De eo dictum in Dial. de Oratoribus. Mox *Othonem* insititum putat Acidalius. non male. Item ab ed. pr. post abest *populi* ante *aves*. recte. Si Romana prima ab illa diversa est, consentit. V. Gruterus. Itaque delevi. ERN. De Trachalo v. Quintil. 10, 1, 119. 12, 5, 5. 12, 10, 11. Consul fuit a. u. 821. cum C. Silio Italico. *Populi* habent Bud. Agr. et edd. vet. Contra abest a cod. Reg. Lalle. Loco *Othonem* reponunt Bip. et oratione, et ad A. 13, 3. provocant, ubi similia de Nerone, qui oratione usus, a Seneca composita.

Latum] Heins. dabat *elatum*, ut Grævius quoque ap. Cic. ad Div. 6, 7. Sed ap. Cic. in Bruto c. 31. *adstrictiori* orationi opponitur etiam *liberior et latior*. Nil ergo mutandum.

Sed ex libidine servitii, ut in familiis] Verius clariusque distinxeris, *servitii*. Ut

in familiis, etc. LIPS. Nec quid hæc verba sibi velint, nec quid Saviliana eorum explicatio, *inter servitia*, intelligo. Suspiscabar autem: *sed ex libidine servitii et in tantis malis privata cuique stimulatio et vile decus publicum*. Sic video aliquam sententiam. Tò et accipiendum pro *etiam*. Solent adversa ex fortuna ebriis facere sobrios, et admonere decoris, atque efficere, ut, privata spe neglecta, in publicum consulamus. At hi adeo, inquit, adsuerant servili adulatoni, ut etiam, quum cogeret nemo, et tanta imminetia civilis belli mala facile tristiores vultus excusarent, gratiam captarent privatam, nec cogitarent, quid tali tempore Reipublica deceret. H. 2, 71. Vitellius Neronem *sectari cantantem solitus, non necessitate, qua honestissimus quisque, sed luxu et saginæ mancipatus emptusque*. Et c. 74. ex MS. in *tanta mole*, pro *inerat a mole* eruit Pichena. GRON. Mihi vulgatum verum videtur. Populus serviendi studio eadem faciebat, quæ in privatis ædibus familia servorum solet. Utilitatis cura est singulis, nulla dignitatis ac decoris. MS. Guelf. (Bud. Agr.) *simulatio*. ERN. *Familia*, ut ap. Phædrum 3, 19. *Æsopus domino solus quum esset familia*.

Profectus Otho] Suet. referente c. 8. *profectus est eo die, quo cultores matris Deum lamentari ac plangere incipiunt*. fiebat id die 27. Martii.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. Titus ad Galbam missus, nuntio mortis ejus accepto, vertit iter. 2. Paphiæ Veneris templum adit. 3. Hujus origo et Deæ cultus. 4. Ibi futura edoctus, acuto animo, ad patrem, qui bellum Judaicum profigaverat, redit. 5. Vespasiani Mucianique ingenium ac mores diversi. Hi Duces, positis odiis, in medium consulunt. Inde 6. 7. civilis belli occasio, intumescens Orientis legionibus. 8. 9. Falsi Neronis ludibrium, ab Asprenate compressum. 10. In urbe parvæ res magnis motibus actæ. Vibius Crispus Annium Faustum, delatorem fratris sui, pervertit.

11. Læta Othoni principia belli. 12. Miles ejus in Alpinos sævit, 13. in Albium Intermelium iras vertit. Egregium maternæ pietatis exemplum. 14. Inminet provinciæ Narbonensi Othoniana classis. Vitelliani cæsi, 15. nec Othonianis incruenta victoria. 16. Pacarium Procuratorem, juvare Vitellium Corsorum viribus parantem, insulani necant. 17. Vitellianorum res secundæ in Italia. 18. 19. Spurinna Placentiam munit contra Vitellianos. 20. eam Cæcina dum oppugnat, 21. amphitheatrum urbi proximum conflamat. 22. Obsidione soluta, Cremonam Cæcina petit, ubi 23. Othoniani prospere pugnant. Vincentium impetum reprimunt Duces, inde suspecti sunt suis. 24. Cæcinæ insidias in ipsum vertit Suetonius Paullinus, cujus 25. cunctatione Vitelliani servantur. 26. Utrunque tumultuantur milites.

27. Valens in Italiam copias ducit. 28. 29. Gravis in ejus exercitu orta Batavorum seditio Alpheni Vari consilio composita. 30. Junctis armis, æmulatione suppressa, Cæcina ac Valens Vitellium fovent, Othoni probra objectant. Eorum 31. Othonisque et Vitellii comparatio. Otho consultat de ratione belli. 32. Suetonius Paullinus moram suadet. 33. Titiani fratris et Proculi consilia prævalent. Otho cum valida manu Brixillum concedit. 34. Vitelliani transitum Padi simulant; 35. 36. quem prohibentes Othoniani caduntur. 37. Vanus rumor, pavore belli fastidive utriusque Principis, pacis consilia inter exercitus fuisse agitata. 38. Excursus de prioribus P. R. civilibus bellis. 39. 40. Titianus et Proculus ad quartum a Bedriaco castra inperite promovent. Ducibus dubiis, rem in discrimen mitti Otho jubet. 41—43. Bedriacensis pugna. 44. Othonianorum fuga et adversus Duces suos ira. 45. Induciæ. Victi cum victoribus, in lacrimas effusi, civilia bella detestantur.

46—49. *Accepto cladis nuntio, Otho, consilii certus, spretis amicorum militumque solatiis, seditionem compescit et in ferrum pectore incumbit. Funus maturatum. Ad rogam quidam militum se interficiunt.* 50. *Othonis ætus, origo, fama.*

51. *Novata luctu ac dolore militum seditio.* 52—54. *Pars Senatus, Othonem secuta, extremum discrimen adit.* 55. *Romæ trepidationis nihil, spectantur ludi; audita Othonis morte, Vitellio plauditur.* 56. *Gravis Italiæ victor exercitus.* 57. *Vitellius nuntium de victoria sua accipit,* 58. *simulque de transgressa in partes suas utraque Mauretania.* 59. *Blasi verniles blanditias odiis pensat.* 60. *Othonianorum promissimos Centuriones interficit, Duces absolvit.* 61. *Maricci, inserere sese fortunæ ausi, supplicium.* 62. *Vitellii gula, leges. Spretum Augusti Caesarisque præconium. Pulsi mathematici. Equites arena prohibiti.* 63. 64. *Dolabella cædes. Triariæ licentia; Galerix et Sextiliæ modestia.* 65. *Cluvius absolvitur; Trebellius removetur.* 66. *Victæ legiones ferociunt. Quartadecimanorum et Batavorum discordia.* 67. *Prætorianorum honesta missio. Sparguntur legiones.* 68. *Luxuriam Principis æmulatur exercitus. Ticini tumultus alio tumultu sedatus. Verginii periculum.* 69. *Cohortes Batavorum in Germaniam remissæ. amputati legionum auxiliorumque numerij, miles luxu corruptus.* 70. *Vitellius Bedriacenses campos lætus lustrat, propinquæ sortis ignarus.* 71. *Neronis libidines æmulatur. Consulatus partitur.* 72. *Falsus Scribonianus cruci suffixus.*

73. *Vitellius, ob adactum in verba ejus Orientem superbus et recors, Vespasiani ad nomen excitatur.* 74. *Hic bellum. armaque parat.* 75—78. *nutantem firmant Mucianus, Legati alii, vatum responsa et Carmeli Dei Sacerdos.* 79. 80. *Imperatorem salutant Ægyptus et Syria.* 81. *Accedunt ad partes ejus Reges Sohemus, Antiochus, Agrippa; Regina Berenice.* 82. *Belli consilia. Titus instat Judææ. Vespasianus claustra Ægypti obtinet.* 83. 84. *Mucianus, cum exercitu præmissus, nervum belli conquirat.* 85. 86. *Mæsicæ Pannonicæque legiones, in partes transgressæ, Dalmaticum militem trahunt. Belli faces Antonius primus, Cornelius Fuscus.*

87. *Vitellius, contemptior in dies, gravi urbem agmine petit, eamque,* 88. 89. *patrata multa militum paganorumque cade, ut captam, ingressus,* 90. *magnificam de semetipso orationem promit,* 91. *humani Divinique juris expers, nonnulla tamen popularia usurpat.* 92. *Munia Imperii Cæcina ac Valens obeunt. Vitellio auctoritas nihil.* 93. *Militis in urbe otium, libidines, morbi, mortes,* 94. *insolentia, paucitas. Vitellii inopia, prodigientia. Duces Galliarum postulati ad supplicium. Militiæ ordo confusus.* 95. *Natalis Vitellii ingenti paratu celebratus. Inferiæ Neroni factæ. Urbis miseria.* 96. *Defectionis Flavianæ rumores male coercent Vitellius.* 97. 98. *Excita tamen auxilia, sed necessitas dissimulata.* 99. *Inrumpentibus hostibus, Cæcina ad bellum præmittitur; sed is* 100. 101. *cum Lucilio Basso classibusque Ravennate Misensisque proditionem componit, et ad partes Vespasiani transit. Gesta hæc sunt paucis mensibus anno eodem, Consulibus iisdem et aliis successis, de quibus videsis 1, 77.*

STRUEBAT jam Fortuna, in diversa parte terrarum, initia caussasque Imperio, quod varia sorte, lætum Reipublicæ aut atrox, ipsis Principibus prosperum, aut exitio fuit. Titus Vespasianus e Judæa, incolumi adhuc Galba, missus a patre, caussam profectionis officium erga Principem et maturam petendis honoribus juventam ferebat. Sed vulgus fingendi avidum disperserat, accitum in adoptionem. materia sermonibus, senium et orbitas Principis et intemperantia civitatis, donec unus eligatur, multos destituendi. Augebat famam ipsius Titi ingenium, quantæcumque fortunæ capax, decor oris cum quadam majestate, prosperæ Vespasiani res, præsağa responsa, et, inclinatis ad credendum animis, loco omnium etiam fortuita. Ubi Corinthi, Achaïæ urbe, certos nuntios accepit de interitu Galbæ, et aderant, qui arma Vitellii bellumque adfirmarent, anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta utrimque perlustrat. Si pergeret in urbem, nullam officii gratiam, in alterius honorem suscepti: ac se Vitellio, sive Othoni, obsidem fore. Sin rediret, offensam haud dubiam victoris: sed incerta adhuc

A. U.
823.
A. C.
70.

Quod varie ortum] Non suspicabar de mendo, absque Vaticano fuisset. cujus lectio diversa cœgit me acrius paullo intueri. Nam in eo, *vari aborte*, scriptum. Et, Hercules, vulgata inepta et exsensa. quid enim est, varie ortum esse Imperium Vespasiani? Inno unus et certus illius ortus. Scribo ex vestigiis illis priscis, *quod varia sorte*. Atque ita est. Imperium Vespasianorum, felix Reip. et infelix, itemque ipsis Principibus fuit. Lrps. Emendationi Lipsianæ per se certissimæ addam presidium ab alio auctoris loco infra c. 95. *Magna et misera civitas, eodem anno Othonem Vitelliumque passa, inter Vinios, Fabios, Icelos, Asiaticos, varia et pudenda sorte agebat.* FREINSH. Sic et H. 3, 80. *Varia legatorum sors fuit.* GRON. Receptit Pichena. Ed. pr. *vane ortum aborte*, utraque scriptura conjuncta et confusa, ut alibi. ERN. Bud. male *varie ortum semen r. p.*

Missus a patre] Qua de re ita Hege-sippus 4, 21. *Scitentiam novi Principis (Galbæ) de bello Judaico sciscitari Vespasiano consilium fuit, misitque Titum filium et Regem Agrippam. Titus de Achaia revertit, comperto quod Galba occisus: Agrippa Romanam contendit.* LIPS.

Decor oris] Sic eleganter ex ingenio correxit Rhenanus. Libri omnes *decori vel decoris*. ERN. Bud. *decoris*. Agr. *decorus*.

Prosperæ Vesp. res] Ultima duo verba non erant in MS. Bud. et in Guelf. a manu sec. addita sunt in margine. Unde Rhenanus volebat *prosperæ præsağa responsa*, plane ut est in Guelf. Sane alienæ sunt Vespasiani partis res: cum de ipsius bonis sermo sit. Forte tantum *prosperæ res* scripsit Tacitus. ERN.

Præsağa responsa] Legendum *præsağa, responsa*, diximus Obs. 2, 20. GRON. Verum puto. Nam *omnium* mox mentio, quæ sunt præsağa. ERN. Cf. Suet. Tit. 2.

Loco omnium etiam fortuita] Sic edidit Freinsh. *Omnium* est e libris, habetque Guelf. alterum ex ingenio. sed vere. sententia hæc Tacito et alibi usurpata. Vulgo erat vel *loco omnium*, vel *omnium etiam fortuna*. ERN. Bud. *omnium etiam fortuna*. Grotius citatis a Freinsh. locis ex H. 1, 86. 2, 84. addit alium quoque similem H. 4, 26.

Sed incerta etc.] Sed edidit Rhen. (ex ingenio) bene. Antiquiores edd. item MS. (Bud. et) Guelf. *et*: quod quomodo e *sed* factum sit, patet. Sed idem Guelf. et cd. pr. *incertum adhuc victoriam*, verum MS. a man. sec. male. Sensus est: sed veniam sperari posse ex eo, quod id factum sit incerta adhuc victoria, præsertim, si pater in partes victoris concedat: intelligendum est *fore*. mox male *infensarum* Guelf. edd. Put. Ber. Alc. ERN. Bud. *incerta adhuc victoria*. Sic

A. U. victoria, et concedente in partes patre, filium excusatum. Sin
 823. Vespasianus Rempublicam susciperet, obliviscendum offensarum
 A. C. de bello agitantibus. His ac talibus inter spem metumque
 70. 2 jactatum, spes vicit. Fuere, qui, accensum desiderio Berenices Reginae, vertisse iter crederent. Neque abhorrebat a Berenice juvenilis animus: sed gerendis rebus nullum ex eo impedimentum. lætam voluptatibus adolescentiam egit, suo quam patris imperio moderator. Igitur oram Achaiae et Asiae, ac læva maris prævectus, Rhodum et Cyprum insulas, inde Syriam, audentioribus spatiis petebat. Atque illum cupido incessit, adeundi visendique templum Paphiae Veneris, inclytum per indigenas advenasque. Haud fuerit longum, initia religionis, templi situm, formam Deae, neque 3 enim alibi sic habetur, paucis disserere. Conditorem templi Regem Arian vetus memoria, quidam ipsius Deae nomen id perhibent. Fama recentior tradit, a Cinyra sacratum templum, Deamque ipsam, conceptam mari, huc adpulsam. Sed scientiam artemque Haruspicum adcitam; et Cilicem Tamiram intulisse: atque ita pactum, ut familiae utriusque posterii caerimoniis præsiderent. Mox, ne honore nullo Regium genus peregrinam stirpem antecelleret, ipsa, quam intulerant, scientia hospites cessere: tantum Cinyrades Sacerdos consulitur. Hostiae, ut quisque vovit, sed mares deliguntur.

et Put. Alc. Dein Bud. *infensarum*, ex quo Rhen. ex ingenio *offensarum*, ut Flor. et Vat. teste Pichena. Urs. et Grotius volebant *infensarum*.

Jactatum spes vicit] Ferri potest. Sed tamen spes proprie non vicit Titum, sed metum. Et illam formulam *spes vicit* similesque absolute poni, sciunt omnes, ut opinor. Itaque diu est, cum conieci legendum *jactatis*. Dicuntur autem eleganter et sæpe *jactata*, de quibus multa, crebra, longa, varia deliberatio fuit, in primis apud Livium. Vid. J. F. Gronovius et Drakenb. ad 38, 25. Alias etiam *jactari inter spem metumque* eleganter dicitur, pro inter spem metumque incertum, ambiguum esse, ut alibi noster: ut prope malim, *his ac talibus inter spem metumque jactatur, vel jactatus. Spes vicit*: si quid mutandum videtur. ERN.

Moderator] Sic Med. et Agr. Recepte Bip. Sequor.

Prætervectus] MS. Pichenæ *prævectus*. item Guelf. ed. pr. unde recepi. de verbo jam dictum alio loco, et sic volebat Gron. ad Liv. 29, 32. ERN. Bud. *prætervectus*.

Neque enim alibi sic habetur] Deae simulacrum et forma. ERN.

Regem Arian] Libri scripti aut *Verianum* hunc nominant (ut Flor. et Bud.) aut *Venerianum* (ut Agr.). Pro vulgata lectione tamen Tacitus ipse in Ann. est 3, 62. *Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiae Veneri Arian auctor, post filius ejus Amathus, etc. Ægyptum ipsam olim Arian dictam fuisse, Isidoro 9, 2. traditum est et Agellio 14, 6. Alcivius hic mavult Uranium. De Cinyra autem, quod sequitur, Homerus Il. 11, 20. Putarchus, Athenæus l. 10. in fine. Arnobius l. 6. alique meminere. Lips. Gr. Κινύρας. Æl. H. An. 9, 36. Hesych. in Κινυράδας. Hygin. Fab. 270. Ovid. Met. 10, 200.*

Cilicem Tamiram] Hæc lectio debetur Rhenano. in MS. Bud. erat *cilicenta miram*: et plane sic Flor. Guelf. ed. pr. Unde confirmatur etiam probata doctis scriptura *Thamiram*, non *Thamyram*. ERN. *Tamiram* scribendum Meursius docet ex Hesychii Ταμιράδας.

Ut quisque vorisset] Pichena ex vestigiis Florentini libri: *ut quisque vovit, sed mares*. Lips. Idque recepit Pichena et seqq. omnes. MS. Guelf. ed. pr. *novisset*. Unde corrigendum esset *novit, sed mares*. Novit, i. e. potest, per

Certissima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ obfun-
dere vetitum: precibus et igne puro altaria adolentur, nec
ullis imbribus, quamquam in aperto, madescunt. Simula-
crum Deæ non effigie humana: continuus orbis latiore ini-
tione tenuem in ambitum, metæ modo, exurgens. et ratio in
obsuro. Titus spectata opulentiâ donisque Regum, quæ-
que alia lætum antiquitatibus Græcorum genus incertæ
vetustati adfingit, de navigatione primum consuluit. Post-
quam pandi viam et mare prosperum accepit, de se per amba-
ges interrogat, cæsis compluribus hostiis. Sostratus (Sa-
cerdotis id nomen erat) ubi læta et congruentia exta, ma-
gnisque consultis annuere Deam, videt, pauca in præsens
et solita respondens, petito secreto, futura aperit. Titus,
aucto animo, ad patrem pervectus, suspensis provinciarum
et exercituum mentibus, ingens rerum fiducia accessit.

Græcismum. sed vulgatum nunc teneamus. Ceterum hostiæ non nisi extorum inspicendorum causa adhibitæ, non ut in ara adolentur. ERN. Bud. clare norisset.

[Offundere aræ vetitum] Meursius Cypr. 1, 16. perperam hic reprehendit Tacitum, intelligebat quippe effundere sanguinem s. immolare hostiam. Cf. Rycius. Put. Alc. obfundere. Bud. effundere, male.

[Altaria adolentur etc.] Hoc loco refellitur correctio Harduini ap. Plinium 2, 96. (97.) ubi in loco de hoc templo ex aram facit aream. Oportet autem tectum templi apertum fuisse super aram illam, ut in eo, quod fuit in Thracia, in monte Zilmissio. V. Sueton. Aug. c. 94. et ibi dicta. ERN. Bud. male redolentur. Virg. Æn. 7, 71. Castis adoleat dum altaria lædis. et 1, 420. Veneris Sabæo ture calent aræ sertisque recentibus halant. De aris hypæthriis v. Eustath. ad Odys. 6. 363.

Nec — madescunt] Idem de statua quadam Dianæ narrat Polyb. 16, 12.

[Continuus orbis latiore initio] Tyrius Max. (diss. 38.) Venus a Paphiis colitur, cuius simulacrum nulli rei magis assimilabile, quam albæ pyramidi. LIPS. Ea species exhibetur et in numis ap. Tristram. in Comm. t. 1. p. 419—534. V. Jac. Gron. ad h. l. ERN. Cf. Vaillant in NN. Col. t. 1. p. 93. in numo Drusi, et Pitture d'Ercolano t. 3. tav. 52. Apud Spanh. de Præst. et V. NN. ed. a. 1671. male in numo Pergameno p. 479. cono caput humanum inpositum cernitur, in edit. recentiore f. Lond. 1706, diss. 8, 6. is error est emendatus.

[Ratio in obsuro] Eam tradit Clemens Alex. Protrept. (ed. Sylb.) p. 29. 30. ubi et de aliis talibus Deorum Deorumque formis reperies. Nempe tales figuræ sunt indicia vetustatis ultimæ, qua nondum exprimeret didicerant ligno aut saxo formas hominum aut animalium. Add. eundem Clem. Strom. 1. p. 348. s. et Collecta Pottero Arch. Gr. 2, 2. ERN. Consuli merentur interpretes picturarum Herculansium l. c. quorum alii conum symbolum amoris esse, alii ad phallum pertinere arbitrantur.

[Per anihages interrogat] h. e. interrogat de fatiis suis, quid sperare posset: verum non plane: ne periculum inde nasceretur: sed verbis ambiguis, quæ tamen intelligere Sacerdos posset. Hinc mox vocat magna consulta. Consuluit de Imperio, an sibi fatiis debeatur. Mox videt, quod Rhenanus (e Bud.) edidit, est etiam in ed. pr. At Guelf. ceteræque edd. ante Rhen. vidit: ut ante accepit. Item post propectus omnes edd. ante Rhen. male. ERN. Rhen. pervectus e Bud. ut c. 9.

[Compluribus] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur pluribus.

[Ingens rerum fiducia] Suspiciabar, ingens rerum, voce sequenti rejecta. Sed Pichena sagaciter sensum eruit, ingens rerum fiducia (sexto casu) quam ex oraculo conceperat. Audiamus. LIPS. Sic Justinus 11, 4. qui, ex continenti ad Darium profecti, non mediocriter momentum Persarum viribus accessere. Et 13, 6. ubi et Olympius esset mater Alexandri, non mediocriter momentum partium. Gron. Post Lipsii notam hic omissa est Freinsheimii, qui improbat conjectu-

A. U. Profligaverat bellum Judaicum Vespasianus; oppugnatione
 823. Hierosolymorum reliqua, duro magis et arduo opere, ob in-
 A. C. genium montis et pervicaciam superstitionis, quam quo sat-
 70. tis virium obsessis ad tolerandas necessitates superesset. Tres, ut supra memoravimus, ipsi Vespasiano legiones erant, exercitæ bello: quatuor Mucianus obtinebat in pace; sed æmulatio et proximi exercitus gloria repulerat segnitiam: quantumque illis roboris discrimina et labor, tantum his vigoris addiderat integra quies et inexpertus belli labor. auxilia utrique cohortium alarumque, et classes Regesque, ac nomen dispari fama celebre. Vespasianus, acer militiæ, anteire agmen, locum castris capere, noctu diuque consilio, ac, si res posceret, manu hostibus obniti. cibo fortuito, veste habituque vix a gregario milite discrepans: prorsus, si avaritia abesset, antiquis Ducibus par. Mucianum e contrario magnificentia et opes et cuncta privatum modum supergressa extollebant. aptior sermoni, dispositu provisique

ram Pichena, et *fiducia* nominativo casu positum statuit. Cum hoc sentit Gron. et in subsidium Justinii locum adfert. Acidalius Lipsio; Muretus Freinshemio favet.

Profligaverat bellum] Paulo aliter *profligandi* verbo usus, quam plaut Agellio 15, 5. qui in tota ea re vereor ut caliget. Ni ita est; barbæ etiam locutus sit Augustus in Ancyrano lapide: CEPTA. PROFLIGATAQUE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. quod exemplum rigide et ex diametro cum Agellii nota pugnat. LIPS. Cf. Tollius ad Ausonii Mosellam v. 425.

Ob ingenium gentis] Nam pervicaces scilicet et cedere nescii Judæi. Tamen in Flor. est, *ingenium montis*: et scimus, Hierosolyma in arduo fere sita. LIPS. *Montis* etiam Guelf. a m. pr. at sec. m. correxit stulte *mentis*, quod pro *montis* editum est in ed. pr. Ex eo *gentis* factum. *Montis* bene recepit Pichena. Mox MS. Flor. *quam quo*. Sic et Guelf. (Bud.) ed. pr. unde recepi. Vulgo *quod*. ERN. Ex Bud. *mentis* Rhenanus fecit *gentis*. Paulo ante Rhenanus sublata post *Hierosolymorum* distinctione sensum meliorem dedit.

Ut supra memoravimus] Vid. 1, 10.

Mucianus] Ita ubique præpotentis hujus hominis nomen scripsi. Græci suadent, qui *Μουκιανόν* appellant: et lapides, in quibus C. media, non T. semper sculptum. ut in illo Romæ (ap. Gret. p. 32, 6.) L. ANNIO. FABIANO. M. NONIO. MUCIANO. COS. Multa etiam hujus mentio

in Plinio, qui 12, 1. (5.) Licinium ei nomen addit, et titulum fere ter Consul. *Licinius Mucianus ter Cos. et nuper Lyciæ provinciæ Legatus*. Libro 32, 6. (21.) de ostrearum præstantia: *Dicemus, inquit, aliena lingua, quæque peritissima hujus censuræ in nostro ævo fuit. Sunt ergo Muciani verba, quæ subjiciam*. Et sæpe alias: ostenditque doctum et alterum velut Mæcenatem. LIPS. Mox pro *repulerat* ed. pr. et MS. ap. Broterium *depulerat*. melius. ERN. Bud. *repulerat*.

Et inexpertus belli labor] Redundare vox *labor* videtur, et inculcata huc e priore versu. Legam, et *inexpertis belli*. Ita supra: *pacis artibus, belli inexpertus*. LIPS. *Labor* est in libris omnibus. In ed. pr. bis posita vox *labor* fecit, ut intermedia omnia omitterentur. In MS. Guelf. (et Bud.) est *inexpertis*, ut Flor. et edd. vett. ante Rhen. ERN. Cod. Agr. et *inexpertis belli labores*, quod Ryck. probat. Rhen. pro *labor* volebat *ardor*. Bip. legunt *sed inexpertis belli labore*. quod vulgato non præstat.

Ac, si res p.] Conjunctio *ac* non est in Bud. et delet Rhen.

Dispositu provisique] Non possum hic videre, quod Savilius: *very expert in the direction and foresight of civil affairs*: quasi uno spiritu jungeret auctor: *dispositu provisique civilium rerum peritus*: quum ille voluerit; *aptior sermone, dispositu provisique*, junctim accipi, quæ sensum impleant absque illo: *civilium rerum peritus*. Significat

civilium rerum peritus; egregium Principatus tempera-^{A. U.} mentum, si, demptis utriusque vitiis, solæ virtutes misce-^{823.} rentur. Ceterum hic Syriae, ille Judææ præpositus, vicini^{A. C.} nis provinciarum administrationibus, invidia discordes, exi-^{70.} tu demum Neronis, positis odiis, in medium consulere: primum per amicos: dein præcipua concordiae fides Titus, prava certamina communi utilitate aboleverat: natura atque arte compositus adliciendis etiam Muciani moribus. Tribuni Centurionesque et vulgus militum, industria, licentia, per virtutes, per voluptates, ut cuique ingenium, adsciscabantur. Antequam Titus adventaret, sacramentum Otho-⁶ nis acceperat uterque exercitus, præcipitibus, ut adsolet, nuntiis, et tarda mole civilis belli, quod longa concordia quietus Oriens tunc primum parabat. Namque olim validissima inter se civium arma, in Italia Galliave, viribus Occidentis cœpta. Et Pompeio, Cassio, Bruto, Antonio, quos omnes trans mare secutum est civile bellum, haud prosperi exitus fuerant. Auditique sæpius in Syria Judæaque Cæsares, quam inspecti. Nulla seditio legionum: tantum adversus Parthos minæ, vario eventu. Et proximo civili bello, turbatis aliis, inconcussa ibi pax: dein fides erga Galbam. Mox, ut, *Othonem ac Vitellium scelestis armis res Romanas raptum ire*, vulgatum est, ne penes ceteros Imperii præmia, penes ipsos tantum servitii necessitas esset, fremere miles et vires suas circumspicere. Septem legiones statim et cum ingentibus auxiliis Syria Judæaque: inde continua Ægyptus duæque legiones: hinc Cappadocia Pontusque et quidquid castrorum Armeniis prætenditur. Asia et ceteræ provinciæ, nec virorum inopes et pecuniæ

enim Mucianum elegantiorum et diligentiorum fuisse in dispositione et ordine omnium, quæ ageret circaque haberet. Quale est, quod de Vespasiano Suet. 21. *Ordinem vitæ ferè hunc tenuit.* etc. Plinius Ep. 2, 11. *Salvius Liberalis, vir subtilis, dispositus, acer, disertus.* Noster infra 68. *Apud Vitellium omnia indisposita, temulenta.* Adde ad Sen. de ira 3, 6. Sic igitur Vespasiano dispositior vel *aptior dispositu* Mucianus. Idem *aptior provisus*, hoc est, magis providus et divinus et pensator futuri, quicquid ageret. GRON. Savilii ratio potior mihi videtur cum Bip. qui etiam recte, ut puto, reponunt *sermoni*, dandi quippe casum requirit *aptior*.

Vario eventu] Respice ad A. 15, 24. 27. Sic non opus Acidalii *vano*.

Vires suas circumspicere] i. e. intellectus viribus suis arrogantiam, saltem fiduciam sumere. ERN.

Duæque legiones] Paulo aliter hoc olim. Nam C. Cæsar, Ægypto devicta, tres in ea legiones reliquit. Auctor Suetonius in Jul. 76. Augustus eum numerum retinuit, imo et Tiberius: sub quo Strabo sane vixit, et hæc scripsit lib. 17. p. 797. *Ἔστι δὲ (in Ægypto) τρία τάγματα ὧν τὸ ἐν κατὰ τὴν πόλιν ἵδρουται, τ' ἄλλα δ' ἐν τῇ χῶρῳ.* Sed Tiberius tamen non in longum. Anno enim Imperii ejus nono Tacitus clare duas saltem legiones Ægypto adtribuit: uti et hic A. 4, 5. *Cetera Africae per duas legiones parique numero Ægyptus.* Observa ergo obiter; paullo certius de Strabonis scriptione, quam vides eum desiisse ante hunc nonum Tiberiani Imperii annum. Addo, Egesippum etiam de duabus his legionibus adsentiri Tacito 4, 26. *Esse etiam illic duos ordines militarium virorum, quos sibi adjungere Vespasianus properavit.* LIPS.

A. U. opulentæ. quantum insularum mari cingitur, et parando
 823. interim bello secundum tutumque ipsum mare. Non falle-
 A. C. bat Duces inpetus militum: sed, bellantibus aliis, placuit
 70. 7 expectari belli exitum. *victores victosque numquam solida
 fide coalescere. nec referre, Vitellium an Othonem superstitem
 Fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios Duces insole-
 scere. discordiam his, ignaviam, luxuriam: et suismet vitiis al-
 terum bello, alterum victoria periturum.* Igitur arma in occa-
 sionem distulere, Vespasianus Mucianusque nuper, ceteri
 olim mixtis consiliis: optimus quisque amore Reipublicæ:
 multos dulcedo prædarum stimulabat; alios ambigæ domi
 res. Ita boni malique caussis diversis, studio pari, bellum
 8 omnes cupiebant. Sub idem tempus Achaia atque Asia falso
 exterritæ, velut Nero adventaret: vario super exitu ejus ru-
 more, eoque pluribus vivere eum fingentibus credentibus-
 que. Ceterorum casus conatusque in contextu operis dice-
 mus: tunc servus e Ponto, sive, ut alii tradidere, libertinus
 ex Italia, citharæ et cantus peritus (unde illi, super simili-
 tudinem oris, propior ad fallendum fides) adjunctis deserto-
 ribus, quos inopia vagos ingentibus promissis conruperat,

Seculum tutumque] Vatic. Flor. et Romana editio, *secundum tutumque.* quod approbo. LIPS. Receipt Pichena. ERN. Bud. male *seculum.* Acidalius ita legendum suadebat: *cingitur parando i. b. seclusum; tutumque i. m.*

Cum in victores victosque] Rodolphus (in cod. suo) et prisca item editio *cum victoribus victos numquam solida fide coalescere.* At totum locum libentius nunc cum Pichena legam: *expectari belli exitum. victores victosque numquam, etc.* LIPS. Gronovius conjicit *expectari eventum.* Pichenæ correctionem recepit Freinsh. Cod. Guelf. *placuit expectari bellum: cum in victores victosque n. s. f. coalesceret.* Sic editiones omnes usque ad Freinsh. nisi quod ed. pr. *coalescere,* ut MS. (Flor. Agr.) Bud. J. Gronov. conjicit *belli nutum vel cunulum.* ERN. Acid. volebat *belli casum.* Bud. *bellum cum in* etc. Inde Rhen. emendabat *bellicum.* Muretus simpliciter legebat *placuit expectari.* Lallein. recepit *belli eventum.*

Nuper, ceteri olim] Locus subobscura sententiæ, imo incertæ. Rodolphus (in cod. suo) legisse dicitur, *nuper Titi opera mixtis consiliis.* sententiæ nihil aberrante; vereor tamen, ut propria quadam lectione, non a libris. An *ceteras* intelligimus, amicos et familiares Vespasiani? qui jamdiu cum eo spem conceperant Imperii, et de eo locuti erant?

Diu sane spem conceptam, idque ob omina multa et clara. Sueton. Vespas. 5. LIPS. Agricola lectionem recepit Rycius: quod recte improbat J. Gron. Est explicatio e c. 5. ERN. Lectio *ceteri* est a Rhen. e Bud. prius enim legebatur *ceterum.* Sensus: V. et M. nuper consilia de invadendo imperio consociasse; ceteris, Tito, Tribunis aliisque fidis ministris rem illam multo ante agitatam. Cf. c. 5. Sic Pich. Brot. Lall. Hic et in Regio suo reperit *ceteri.* Bipontini ingeniose locum ita constituunt: *Mucianusque. jam perlætari miles in mixtis consiliis.* Acid. volebat *secretis olim, nuper m. c.*

Ambigæ domi res] h. e. æs alienum, fides decocta, conscientiæ facinorum. Vid. 1, 88. sæpe istæ caussæ bellorum Tacito memorantur. ERN.

Velut Nero adv.] Tangit hanc *Ψυδω-* Neronis fabulam Lactantius de mort. pers. c. 2. ad quem locum vid. Cuperus, item Columbus, qui ab ecclesiæ patribus refutatam commentum docet. Plures etiam falsos Ncronas exstitisse, Casaub. ostendit ad Suet. Ner. c. ult.

Eum ingentibus credentibusque] MS. Agr. *confingentibus.* Broterius corrigat *credentibusve.* ERN.

Propior ad fallendum fides] Suspiciatur legendum Freinsh. *promptior.* Possis etiam *pronior.* Sed illud melius. ERN. Bud. *propior.*

mare ingreditur : ac, vi tempestatum Cythnum insulam de-^{A. U.}
 trusus, et militum quosdam ex Oriente commeantium ad-^{823.}
 scivit; vel abnuentes interfici jussit, et spoliatis negotia-^{A. C.}
 toribus, mancipiorum valentissimum quemque armavit.^{70.}
 Centurionemque Sisennam, dextras, concordiae insignia,
 Syriaci exercitus nomine ad Prætorianos ferentem, variis
 artibus adgressus est: donec Sisenna, clam relicta insula,
 trepidus et vim metuens aufugeret. inde late terror, multis
 ad celebritatem nominis erectis, rerum novarum cupidine et
 odio præsentium. Gliscentem in dies famam fors discus-⁹
 sit. Galatiam ac Pamphyliam provincias Calpurnio Asprenati
 regendas Galba permiserat. datae e classe Misenensi
 duæ triremes ad prosequendum, cum quibus Cythnum in-
 sulam tenuit. Nec defuere, qui trierarchos nomine Neronis
 accirent. is in mæstitiam compositus, et *fidem suorum*
quondam militum invocans, *ut eum in Syria aut Ægypto siste-*
rent, orabat. Trierarchi nutantes, seu dolo, *adloquendos sibi*
militēs, et paratis omnium animis reversuros, firmaverunt. Sed
 Asprenati cuncta ex fide nuntiata. cujus cohortatione expugnata
 navis, et interfectus quisquis ille erat. Corpus, insigne oculis
 comaque et torvitate vultus, in Asiam atque inde Romam
 pervectum est. In civitate discordi et, ob crebras¹⁰
 Principum mutationes, inter libertatem ac licentiam incerta,
 parvæ quoque res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus,
 pecunia, potentia, ingenio inter claros magis, quam inter bonos,
 Annius Faustus, Equestris ordinis, qui temporibus Neronis
 delationes factitaverat, ad cognitionem Senatus vocabatur.
 Nam recens, Galbæ Principatu, censuerant Patres, *ut accusatorum*
causæ noscerentur. Id Senatus-

Scithnum insulam] Farnes. (et Agr.) *Cynthum*. Vatic. *Scithynum*. (Bud. *Scitunum*.) Vera lectio, *Cythnum*: quomodo aiunt legi in Flor. quæ insula juxta Atticam sub Eubœa. Plinio nominatur 4, 12. (22.) et Ptolomæo 3, 15. dicitur *Κύθνος*. Philoni etiam in Flaccum sic dicitur, et juxta Ceam collocatur. In Zonara 11, 15. non recte scriptum, hunc falsum Neronem in tractu Cydni amnis interfectum: deceptique eum ad finitas hæc vocum. LIPS. Ed. pr. *Cynthum*. Mox *vel pro et dedimus* post Ryck. et Gron. e Flor. Guelf. ERN. Flor. et Bud. *vel*. ad hoc non adtendit Rhen.

Dextras c. ins.] Vide not. ad 1, 54. Male Rhen. conjiciebat *dextera*.

Ad prosequendum, cum quibus] Sic Rhen. edidit e Bud. sic et Guelf. At edd. vet. omnes *prosequendum eum, quibus*: quod non deterius. ERN.

Sisterent] Constituerent. Sic A. 2, 14. Suet. Aug. 28.

Trierarchi nutantes etc.] In ed. pr. *trierarchis*. forte natum e *seu* per compendium s. scripto: quamquam id comode abesse potest. Mox *alloquendos* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. omnes præter pr. quæ habet *adequandos*. vitiose. ERN. Bip. illud *seu* recepere. Perinde est; omittitur et A. 5, 4. Bud. hic male habet *trierarchas*, relatum scil. ad *orabat*. Ex isto *adequandos* Grut. exculpebat *adaquandos*, ut ap. Suet. Galba 7. in eoque sibi mirifice placet.

Delationes factitaverat] Habet a Cicero in Bruto 34. *quæ, quum tanto nomine esset, patremque optimum virum habuisset et juris peritissimum, accusationem factitaverit*. GRON.

Accusatorum causæ noscerentur] Vide si lubet pecuniæ veteris 4, 3. GRON.

A. U. consultum varie jactatum et, prout potens vel inops reus
 823. inciderat, infirmum aut validum retinebatur. Ad hoc ter-
 A. C. roris et propria vi Crispus incubuerat, delatorem fratris sui
 70. pervertere: traxeratque magnam Senatus partem, *ut inde-
 fensum et inauditum dedi ad exitium* postularent. Contra
 apud alios nihil æque reo proderat, quam nimia potentia
 adcusatoris: *dari tempus, edi crimina, quamvis invisum ac
 nocentem, more tamen audiendum*, censebant. Et valere
 primo, dilataque in paucos dies cognitio. mox damnatus
 est Faustus, nequaquam eo adsensu civitatis, quem pessimis
 moribus meruerat. quippe ipsum Crispum easdem adcu-
 sationes cum præmio exercuisse meminerant. nec pœna cri-
 minis, sed ultor displicebat.

- 11 Læta interim Othoni principia belli, motis ad imperium
 ejus e Dalmatia Pannoniaque exercitibus. fuere quatuor
 legiones: e quibus bina millia præmissa; ipsæ modicis in-
 tervallis sequebantur: septima a Galba conscripta; vete-
 ranæ undecima ac tertiadecima et præcipua fama quartade-

Varie jactatum] Quod non eandem
 semper vim habuerat: modo parum,
 modo multum valuerat, ut mox ipse ex-
 plicat. Cicer. Off. 3, 20. *jactabatur nu-
 mus, sic ut nemo scire posset, quid habe-
 ret*: nempe, quia modo plus, modo minus
 valebat. omninoque *jactari* dicuntur,
 quæ agitant, certo loco consistere non
 sinunt. *Retinebatur* porro id SC. Etsi
 sub Galba factum adversus Neronianæ
 tyrannidis instrumenta, tamen non abo-
 lebatur ab Othone, etsi favente Neroni-
 anis. Itaque non opus, cum J. Gronovio
 quærere, quid sibi hoc verbum velit.
Retinere morem dixit Cicero Fin. 2, 1.
 et alii. *Retinere monimenta ingenii*
 noster Ann. 4, 61. ut opponatur τῶν abo-
 lere, tollere. ERN. Trillerus Obs. crit.
 1, 8. emendasse se putat locum, legendo,
infirmus haud validus, scil. reus; sed
 quis in Tacito hanc *ταυτολογίαν* ferat?
 Bene habet vulg. in quo *infirmum SC.
 inopi, validum potenti* reo respondet.
 Vis SC. plus minusve intendebatur pro
 conditione reorum.

Adhæc terrore et propria vi] Quid si,
Ad hunc terrorem. Super hoc terricula-
 mentum Senatus consulti, etiam non
 terriculis, sed vi eloquentiæ et gratiæ
 suæ annitebatur. GRON. Firmant Flor.
 Bud. qui habent *ad hunc terroris*, et
 Agr. ed. pr. *ad hunc terrore*. At Guelf.
 Puteol. Rivius *ad hæc terroris*. Quod
 vulgo editur, est e Beroaldina, qui tamen
 non e cod. MS. hæc edidit: ut ab correc-
 tione ejus, vitium operarum putantis,

profectum esse terrore videatur. Si ta-
 men verum est, intelligendæ sunt *minæ*,
 quæ accusatoribus et alibi tribuuntur.
Adhæc, adhoc, adhuc sæpe in libris,
 etiam his, confunduntur. *Vis* intelli-
 genda de gratia, concursatione, precibus
 et similibus. ERN. Freinsh. vult *ad hoc
 terrore*. Rectius Rhen. *ad hoc terroris*.
 Bip. *ad hocce terroris*. Verum sic sequens
 et valet etiam.

Fratris sui] Vibii secundi, de quo A.
 14, 28.

Magnam Senatus partem] MSS. Bud.
 Guelf. a m. pr. *magistratus*. vitiose. At
postularent, quod est e Flor. etiam ed.
 pr. ceteri scr. (in his Bud.) et edd. usque
 ad Pich. *postularet*. Item *invisum*, ut
 Rhen. edidit (e Bud.); at Guelf. et edd.
 cetera *infirmum*. ERN.

Læta interim] Sic omnes scr. et edd.
 vett. In secunda Rhen. excidit *interim*:
 restituit Pichena (e Flor.). Mox e *Dal-
 matia* restituit Ryckius; nec scio, cur
 Gronovius id non imitatus sit, cum sit
 haud dubie vitium operarum a *Dalm.*
 quod in Freinshem. ed. irrepsit. ERN.
 Intellige secundam, nam prior habet *e*;
 sic et Flor. Bud. Agr.

Præcipua fama quartadecumani] Sic
 edd. omnes ante Rhenanum, et Flor. ut
 puto, quia nil notavit Gronov. At MSS.
 Bud. Guelf. (Reg. Lall.) edd. post Rhen.
 omnes usque ad Freinsh. *præcipui*. ERN.
Præcipua fama, ut c. 32. *magna fama*.
 Ob compressam Britanniae rebellionem,
 de qua 14, 29, 34. *Cerialis quartodecu-*

cumani, rebellione Britanniae compressa. Addiderat gloriam Nero, eligendo, ut potissimos. unde longa illis erga Neronem fides, et erecta in Othonem studia. Sed, quo plus virium ac roboris, e fiducia tarditas inerat. agmen legionum alae cohortesque praeveniebant. Et ex ipsa urbe haud spernenda manus, quinque Praetoriae cohortes, et equitum vexilla cum legione prima: ac deforme insuper auxilium, duomillia gladiatorum, sed per civilia arma etiam severis Ducibus usurpatum. His copiis rector additus Annius Gallus, cum Vestricio Spurinna ad occupandas Padi ripas praemisus: quoniam prima consiliorum frustra ceciderant, transgresso jam Alpes Caecina, quem sisti intra Gallias posse speraverat. Ipsum Othonem comitabantur speculatorum lecta corpora, cum ceteris Praetoriis cohortibus, veterani e Praetorio, classicorum ingens numerus. Nec illi segue aut corruptum luxu iter: sed lorica ferrea usus est, et ante signa pedester, horridus, incomptus, famaeque dissimilis. Blandiebatur coeptis Fortuna, possessa per mare et naves 12 majore Italiae parte, penitus usque ad initium maritimarum Alpium. quibus tentandis adgrediendaeque provinciae Narbonensi, Suedium Clementem, Antonium Novellum, Aemi-

A. U.
823.
A. C.
70.

manos domitores Britanniae appellat H. 5, 16. In Bud. vitiose legitur *quartadecima in*, unde Rhen. bene *quartadecimani*; prius legebatur *quartadecumana*.

E fiducia tarditas inerat] Fallitur Pichena (difficultatem movens ex eo, quod alibi acer in hoc bello, non cunctator tradatur.) Non enim Othonis, non omnis exercitus, sed solum quartadecimanorum tarditatem accusat Tacitus. GRON. Ante *agmen* mox eo addunt edd. ante Rhen. qui delevit. In Guelf. est in marg. a man. sec. ERN. *Eo* non habent Bud. et ed. Put. sed Alc. intrusit.

Et ex ipsa urbe] Sic recte Bud. Rycius etiam restituit e Flor. et Agr. et edd. ante Rhen. qui omisit.

Vestricio Spurinna] Vid. Lips. ad c. 18. ERN.

Padi Ripas] Regiones et urbes circa Padum in istis locis, quibus Caecina venturus videbatur, Placentiam et Cremonam, v. c. 18. sqq. Mox *intra* e Flor. dedit Pichena. bene. Sic et Guelf. (Bud.) edd. Putcol. Ber. At edd. pr. Rhen. et sqq. *inter* male. *Sisti* est coerceri, ne a Galliis in Italiam prodiret. ERN.

Veterani e Praetorio] Superesse videntur haec voces. Praemisit enim jam nunc de Praetoriis omnibus cohortibus: qui igitur isti amplius e Praetorio? Sed non supersunt. Distinguit enim a cohortibus veteranos. recte, quia exau-

ctoratos intellegit, et qui post sedecim stipendia habebantur sub vexillo, non aliter quam legionarii, de quibus scripsi satis ad A. 1, 17. Atqui hi nec in legionibus ultra censebantur, nec illi in cohortibus. LIRS. De classicis in militiam terrestrem et legionariam adscitis v. Schel. ad Hygin. p. 95. Mox *usus est* Flor. edd. ante Rhen. Pichena sqq. At Guelf. *usus*, edd. Rhen. (e Bud.) sqq. ERN. Grut. ambas voculas *usus est* deletas cupiebat.

Majore Italiae p.] Bud. et edd. ante Rhen. et *maiore*. Eam particulam connectentem Rhen. delevit.

Quibus tentandis, adgrediendaeque] Farnesiana haec scriptura est: quam verissimum censeo. Duplex enim mandatum Othoniani Duces habuerunt; tentandarum Alpium et Provinciae invadendae, quae ad Vitellium defecerat. Supra 1, 87. *Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe valida et partibus fida*. Infra c. 14. *imminere provinciae Narbonensi, in verba Vitellii adactae, classem Othonis, trepidi nuntii adtulere*. Vulgata lectio valde turbat: *quibus tentandis adgrediendisque, provinciae Narbonensis*, etc. tamquam tres hi Duces Provinciae impositi. et mage majores tenebras offundit etiam Maurus. LIPS. Bud. *adgrediendisque pr. Narbonensis*. De Ducibus laudatis vid. H. 1, 87.

- A. U. lium Pacensem Duces dederat. Sed Pacensis per licentiam
 823. militum vinctus: Antonio Novello nulla auctoritas: Sue-
 A. C. dius Clemens ambitioso imperio regebat, ut adversus mo-
 70. destiam disciplinæ corruptus, ita præliorum avidus. Non
 Italia adiri, nec loca sedesque patriæ videbantur: tamquam
 externa litora et urbes hostium urere, vastare, rapere: eo
 atrocius, quod nihil usquam provisum adversum metus.
 Pleni agri, apertæ domus. occursantes domini juxta conju-
 ges et liberos securitate pacis et belli malo circumveniebantur.
 Maritimas tum Alpes tenebat Procurator Marius
 Maturus. Is concita gente (nec deest juvenus) arcere
 provinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo inpetu
 cæsi disjectique montani, ut quibus, temere conlectis, non
 castra, non Ducem noscitantibus, neque in victoria decus
 13 esset, neque in fuga flagitium. Inritatus eo prælio Othonis
 miles vertit iras in municipium Albiurn Intemelium. quippe
 in acie nihil prædæ: inopes agrestes et vilia arma: nec
 capi poterant, pernix genus et gnari locorum. sed calami-
 tatibus insontium expleta avaritia. Auxit invidiam præ-
 claro exemplo femina Ligus, quæ filio abdito, cum simul
 pecuniam occultari milites credidissent, eoque per crucia-
 tus interrogarent, *ubi filium occuleret?* utrum ostendens,
latere respondit. Nec ullis deinde terroribus, aut morte,
 14 constantiam vocis egregiæ mutavit. *Inminere provinciæ
 Narbonensi, in verba Vitellii adactæ, classem Othonis,* Fabio
 Valenti trepidi nuntii adtulere. Aderant legati colonia-
 rum, auxilium orantes. Duas Tungrorum cohortes, qua-

Per licentiam militum vinctus] Sic ex Flor. bene Pichena, et similia exempla in hoc ipso libro occurrunt, mox de Julio Frontone c. 26. In ed. pr. est inverse *vinctus*. Ceteri libri *victus*. ERN. Sic et Bud. Præfert hoc Acidalius.

Corruptus, ita præliorum avidus] Hæc commodius de militibus quam de Duce dici censeo, et eo scripsisse Tacitum: *Suedius Clemens ambitioso imperio regebat, ut adversus modestiam disciplinæ corruptos, ita præliorum avidos*. GRON. Pro vulg. stant Flor. et Bud. Ast Bip. malint *adversus* (contra) *modestiam* (h. e. immoderatus) *disciplinæ corruptor*.

Non Italia adiri] Nihil ego hic nisi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter et Vertranus. LIPS. Rhenano sudorem elicit conruptus in Bud. locus.

Albiurn Intemelium] Ita quidem e Strabone scripseris lib. 4. p. 202. Τῶν εἰν Λιγύων, inquit, τῶν μὲν ἑνσῶν Ἰγγαύων, τῶν δὲ Ἰντομελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάσσει, τὴν μὲν ἰνομά-

ζισθαῖ Ἀλβιον Ἰντομέλιον, οἷον Ἀλπιον, τὴν δὲ ἑπιστραμμένως μᾶλλον, Ἀλιγγαῦνον. Nec aliter in Plinio 3, 5. (7.) Quin tamen etiam concise Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum. LIPS. In Antonini itinerario (ed. Wes-sel. p. 296.) *Albintimilio*, ubi v. Su-rita.

In acie] Bud. *in ea acie*. Mox idem *nec pernix genus*, ubi Rhen. τὸ nec verti vult in et. Idem *Ligus*, Agr. *Ligur*. Sed et ap. Sall. Jug. 93. *Ligus* et Græc. Λιγύς.

Tortoribus] Regius (Bud.) codex, *temporibus*, ex quo Rhenanus, *terroribus*. LIPS. Et sic e Flor. edidit Pichena. Sic jam est in ed. pr. (contra edd. Put. Alc. et Rhen. *tortoribus*). *Terrores* sunt minæ, ut supra dixi. Ante Heinsius eleganter conjiciebat, *hic latere*. malim, quia est oratio obliqua, *ibi*. ERN. Heins. provocat ad cod. Agr.

Duas Tungrorum] Sic (hic et in seq.) ex ingenio edidit Rhen. Sed MSS. et edd. vett. *Turingorum*: nisi Flor. *Tun-*

tuor equitum turmas, universam Treverorum alam cum A. U. Julio Classico, Præfecto, misit: e quibus pars in colonia ^{823.} Forojuliensi retenta, ne, omnibus copiis in terrestre iter ^{A. C.} versis, vacuo mari classis acceleraret. Duodecim equitum ^{70.} turmæ, et lecti e cohortibus, adversus hostem iere: quibus adjuncta Ligurum cohors, vetus loci auxilium, et quingenti Alpini, qui nondum sub signis. Nec mora prælio: sed acie ita instructa, ut pars classicorum, mixtis paganis, in colles mari propinquos exurgeret, quantum inter colles ac litus æqui loci, Prætorianus miles expleret, in ipso mari ut annexa classis et pugnae parata, conversa et minaci fronte prætenderetur. Vitelliani, quibus minor peditum vis, in equite robur, Alpinos proximis jugis, cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treverorum turmæ obtulere se hosti incaute, cum exciperet contra veteranus miles, simul a latere saxis urgeret apta ad jaciendum etiam paganorum manus: qui sparsi inter milites, strenui ignavique, in victoria idem audebant. Additus percussis terror, invecta in terga pugnantium classe. Ita undique clausi, deletæque omnes copiae forent, ni victorem exercitum adinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus. Nec Vitelliani, quam- 15 quam victi, quievere. accitis auxiliis, securum hostem ac successu rerum socordius agentem invadunt. cæsi vigiles, perrupta castra, trepidatum apud naves: donec, cedente paulatim metu, occupato juxta colle defensi, mox irupere. atrox ibi cædes, et Tungrarum cohortium Præfecti, sustentata diu acie, telis obruuntur. Ne Othonianis quidem in-
cruenta victoria fuit, quorum improvide secutos conversi

grorum habet, e quo nil notatum video. Sic tamen ed. pr. 4, 55. et 66. ERN.

Vacuo mari] i. e. cujus litus nullis præsidiiis munitum esset. ERN.

Adversus hostem] Bud. *ad hostem*.

Pannonii nondum sub signis] Milites auxiliarii e delectu Pannonico missi, sed nondum in cohortes divisi. ERN. Sed *Pannonii* Othonis partes sequebantur. v. c. 11. et 17. Hinc Savilius reponit *Alpini* et intelligit *Ligures*. Mox etiam ipse Tacitus *Alpinos* memorat. Sequor Savilium et cum Bip. addo *qui*.

Mixtis paganis] h. e. non militibus quidem, sed qui tamen nunc aliquid operæ militaris navarent. Pagani militibus opponuntur. de iis Pichena ad h. l. et intt. Suetonii aliique abunde dixerunt. ERN.

Conversa et minaci fronte] h. e. que non, ut adsolebat, puppes, sed proras et rostra obverteret litori, ut in præliis in oppugnationibus fieret. ERN.

Simul a latere] In his et seqq. cum Flor. consentit Guelf. (et Agr.) ed. pr. nisi quod in illo *etiam* post *saxis* est, in hac *jacendum* vitiose pro *faciendum*, ut in MS. Bud. ERN. In hoc etiam male *simul altitudo apta*. Bip. locum ita refingunt: *simul a latere. Saxis etiam urget apta ad i. p. m.*

Obtentui fugientibus] Quo idoneo prætextu fugere honestius poterant Vitelliani. Male h'c *objectum* additur in edd. Puteol. Ber. Alc. Post *pro sidente* MS. Oxon. *cedente*, quod melius: aut *residente*. ERN. Id *objectum* Bud. non habet, et bene sustulit Rhen. Dein Bud. *cedentes*, quo firmatur lectio Oxon. quam restitui.

Sustentata] Put. Alc. addunt *quidem*, quod inrepsit e linea seq. id Bud. non habet et Rhen. delevit.

Quorum improvide secutos] Pro, e quibus qui improvide secuti fuerant, eos equites circumvenerunt. Vid. ad A. 6, 12. ERN.

A. U. equites circumvenerunt. Ac velut pactis induciis, ne hinc
 823. classis, inde eques, subitam formidinem inferrent, Vitelliani
 A. C. retro Antipolim, Narbonensis Galliae municipium; Otho-
 70. niani Albingaunum interioris Liguriae, revertere. Corsi-
 16 cam ac Sardiniam, ceterasque proximi maris insulas, fama
 victricis classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicam
 prope adflixit D. Pacarii Procuratoris temeritas, tanta
 mole belli, nihil in summam profutura, ipsi exitiosa. Nam-
 que, Othonis odio, juvare Vitellium Corsorum viribus statu-
 it, inani auxilio, etiam si provenisset. Vocatis principibus
 insulae, consilium aperit: et contra dicere ausos, Claudium
 Phirricum, Trierarchum Liburnicarum ibi navium, Quinctium
 Certum, Equitem Romanum, interfici jubet. quorum morte
 exterriti, qui aderant, simul ignara et alieni metus socia
 inperitorum turba, in verba Vitellii juravere. Sed, ubi delectum
 agere Pacarius, et inconditos homines fatigare militiae muneribus
 coepit, laborem insolitum perosi, infirmitatem suam reputabant:
insulam esse, quam incolerent, et longe Germaniam viresque legionum: direptos vastatosque classe, etiam quos cohortes alaeque protegerent. Et
 aversi repente animi: nec tamen aperta vi; aptum tempus
 insidiis legere. digressis, qui Pacarium frequentabant, nudus
 et auxilii inops, balineis interficitur, trucidati et comites.
 Capita, ut hostium, ipsi interfectores ad Othonem tulere:
 neque eos aut Otho praemio adfecit, aut punivit Vitellius,
 in multa conluvie rerum majoribus flagitiis per-
 17 mixtos. Aperuerat jam Italiam, bellumque transmiserat,
 ut supra memoravimus, ala Syllana, nullo apud quemquam
 Othonis favore: nec quia Vitellium mallent; sed longa pax
 ad omne servitium fregerat, faciles occupantibus et melio-

Inde eques] Sic Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. Is edidit *equites*. Illud Pichena restituit. ERN.

Albingaunum] Sic et MS. (Bud.) Guelf. (edd. Put. Alc. Rhen.) At Flor. ed. pr. *Albigaunum*. ERN.

Nihil in summa profuturum] Videtur scripsisse auctor, *tentata mole belli*, utcumque *ro tanta* explicet Acidalius. GRON. Sc. cum esset tanta moles belli. Sed *in summam*, quod, pro conjectura posuerant Rhenanus, Lipsius, recepit Freinshemius. Recte. Libri superiores scr. et edd. *in summa*. Vide dicta ad 13, 38. ERN.

Cors. viribus] Cod. Agr. *navibus*. glossema.

Phirricum Trierarchum] Forte nomen hominis fuit *Pyrrhicum*. GRON. MS. Guelf. *Pyrricum*. ERN. Bud. *Pkyricum*.

Inconditos homines] i. e. nunquam alicui exercitationi militari adsuefactos, eoque duri exercentibus, etc. V. A. 2, 52. ERN.

Balineis] Sic Flor. vulgo *balneis*. *Majoribus flagitiis permixtos]* Cum multo graviora patrata essent, quae punirentur, hi latuere, et poenam effugere. ERN. Sic A. 16, 8. Pro *rerum* Heins. conjicit *reorum*.

Aperuerat jam Italiam] Bud. *Aperuerat jam in Italia*.

Ut supra mem.] 1, 70.

Melioribus incuriosos] Lego, *melioribus incuriosis*. Paratos obvio et invitanti, quum melior nemo esset, aut curam adjungendi eos susciperet. GRON. Vulgatum servandum puto. Non curabant, utra pars melior esset, causam justiore haberet. 14, 38. *serendis frugibus incuriosos*. Usitatus foret tamen

ribus incuriosos. Florentissimum Italiae latus, quantum A. U. inter Padum Alpesque camporum et urbium, armis Vitellii ^{823.} (namque et praemissae a Cæcina cohortes advenerant) tenebatur. ^{A. C. 70.} Capta Pannoniorum cohors apud Cremonam. Intercepti centum equites ac mille classici inter Placentiam Ticinumque. quo successu Vitellianus miles non jam flumine aut ripis arcebatur. Inritabat quin etiam Batavos Transrhenanosque Padus ipse: quem repente, contra Placentiam, transgressi, raptis quibusdam exploratoribus, ita ceteros terruere, ut, *adesse omnem Cæcinæ exercitum*, trepidi ac falsi nuntiarent. Certum erat Spurinnæ (is enim Placentiam obtinebat) nec dum venisse Cæcinam, et, si propinquaret, coercere intra munimenta militem, nec tris Prætorias cohortes et mille vexillarios, cum paucis equitibus, veterano exercitui objicere. Sed indomitus miles et belli ignarus, conreptis signis vexillisque, ruere, et retinenti Duci tela intentare, spretis Centurionibus Tribunisque; quin *prodicionem, et accitum Cæcinam*, clamitabant. Fit temeritatis alienæ comes Spurinna, primo coactus, mox velle simulans, quo plus auctoritatis inesset consiliis, si seditio mitesceret. Postquam in ¹⁹ conspectu Padus et nox adpetebat, vallari castra placuit. Is labor, urbano militi insolitus, contudit animos. Tum vetustis-

meliorum incuriosos, quod etiam Gros-lotio placebat. Ed. pr. (et c. Agr.) *occupationibus*, et Guelf. a manu sec. ERN.

Q. i. P. A. c. et urbium] Edd. vet. addunt *est*. Bud. non habet et Rhen. in-duxit.

Quem repente] Restituit repente Pichena, quod Rhenanus delevit, codice suo auctore, cum hic non sine vi sit. Habent MS. (Flor.) Guelf. edd. ante Rhen. omnes. Consentiant etiam libri pro *raptis*, ne audiamus, qui tentant *captis*. Add. ad 4, 33. ERN.

Spurinnæ] Vestricius est Spurinna, egregius Dux, et qui ad Taciti medium ævum vixit. Plinii Secundi de eo epistola capienda est, 2, 7. *Heri a Senatu, Vestricio Principe auctore, Spurinnæ triumphalis statua decreta est*. quem locum tamen emaculo: *Vestricio Spurinnæ, Principe auctore, triumphalis statua decreta*. Male enim trajecta verba. LIPS. De vita ejus carminibusque v. Bayerus Comm. Petropol. t. 11. p. 311. ERN. Cf. et Plin. ep. 3, 1.

Providentiam Ducis laudantibus] Hæc spuria esse et e sequentibus huc inculcata, ubi est: *laudare providentiam Ducis*, acute conjecit Pichena, probantque viri docti. MS. Flor. ed. pr. *laudari* (Agr. *laudare*): unde firmatur illa suspi-

cio. ERN. Bud. *laudantibus*. non ergo a Puteolano est illa lectio. Grut. etiam præcedentia resecari vult *spretis C. Tr.que*. Contra Bip. nihil abundare videtur; de industria repeti verba censent, quo vulgi mutabilitas adpareat, leguntque: *spreto, C. Tr.que provid. laudari*. Verum eadem plane verba sic repeti, a Taciti more alienum est, neque necesse, addi, qua re spreti C. Tr.que res ipsa docet. Itaque cum Broterio locum repurgavi.

Qui pro Othone] Mercerus ingeniose: *quin prodicione accitum*: quasi id crimen Spurinnæ objecerint, ut est in Plutarcho. LIPS. Pichena conjecit, quod jam est in contextum receptum a Freins-hemio, nisi quod *quin* dedit pro *qui* e Merceri conjectura. Nos *qui* restituumus. ERN. Perperam, si quid video. Milites enim, non Centuriones, non Tribuni, prodicionis incusabant Spurinnam, teste Plut. in Oth. c. 5. Reposui *quin*.

Contudit animos] MS. Flor. ed. pr. *contundit*. Non spernam. Juvat Bud. *contundit*. Nam sæpe in tali narratione post perfectum est præsens. Sed nihil interest. ERN. Imo Bud. clare habet *contundit*. Agr. *contudit*.

Tum vetustissimus quisque] Vulgata ante lectio, *tum mæstissimus quisque*.

A. U. simus quisque castigare *credulitatem suam, metum ac discrimen* ostendere, *si cum exercitu Cæcina, patentibus campis, tam*
 823. *paucas cohortes circumfudisset.* Jamque totis castris modesti
 A. C. sermones, et, inserentibus se Centurionibus Tribunisque,
 70. laudari *providentia Ducis, quod coloniam, virium et opum validam, robur ac sedem bello legisset.* Ipse postremo Spurinna, non tam culpam exprobrans, quam ratione ostendens, relictis exploratoribus, ceteros Placentiam reduxit, minus turbidos et imperia accipientes. Solidati muri, propugnacula addita, auctæ turrets, provisa parataque non arma modo, sed obsequium et parendi amor; quod solum illis partibus
 20 deficit, cum virtutis haud pœniteret. At Cæcina, velut relicta post Alpes sævitia ac licentia, modesto agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia et coloniæ in superbiam trahebant: quod versicolore sagulo, braccas, tegmen barbarum, indutus, togatos adloqueretur. Uxorem quoque ejus, Saloninam, quamquam in nullius injuriam insigni equo ostroque veheretur, tamquam læsi gravabantur: insita mortalibus natura, recentem aliorum felicitatem

ex quo Rhenanus illud *vetustissimus* extrudit: ego malim *modestissimus*. LIPS. Freinshemius *inertissimus* sine libris dedit. Id Ryckius negat cum Gronovio Injus loci sententiæ convenire. Quod ego non video. Omnes isti milites inertes erant, quos castrorum illa munitio statim fregit. Et, cum laboris intolerantia homines sapere doceret, non credibile, ignavissimum quemque maxime sententias illas de prudentia Ducis locutum esse? Ergo verbum illud satis aptum. Adde infra c. 23. med. Nec illud neget quis, ex *inertiss.* facile fieri potuisse *vestissimus*. nam sic scribitur in MSS: cum sæpissime *in* in literam *n* convertatur. Igitur præferam Freinsh. correctionem ceteris, etiam J. Gronovii *vecordissimus*, donec e libris scriptis melius quid proferatur. MS. Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. Rhen. sqq. *vetustissimus*: quod alienum esse, quivis videt. Secutus tamen est Broterius. ERN. Ex Rhenani cerebro esse *vetustissimus*, falsum. clarè sic Bud. Recte Rhen. intelligit diu mritos. Sic H. 1, 23. *vetustissimum militum* vocat. Bene Brot. Bip. Lall. eam lectionem serrant. Sic et Grut. et Ryckius. Acidalius omnia turbat.

Laudari providentiam Ducis] Ego sermonis rationem exigere *ad laudare* non censeo, ut vult Freinshem. nisi fiat: *et inserentes se Centuriones Tribunisque laudare.* Sed mitior in promptu cura est: nec parvi momenti, quod et hic et

supra Flor. *laudari.* Assentior autem omnino Pichenæ, priori loco eas voces male inculcatas: non quod ineptum ibi sensum faciant: cur enim non et retinere simul militem et paucis consilium Ducis probare possent? sed quia non tam inops verborum Tacitus. Hic autem scripsisse auctorem certum habeo: *et inserentibus se Centurionibus Tribunisque laudari providentia Ducis* quod est, laudabatur, nempe ab utroque genere. GRON. Recte. *Laudari* etiam Guelf. (Bud.) ed. pr. ceteraque ante Rhenanum, qui correxit ex ingenio *laudare*: quia accusativus sequitur. Ergo nobis licebit etiam, propter passivum mutare substantivi casum. ERN. Sequuntur Lall. et Bip. In c. Agr. est *Principis* loco *Ducis*, glossema.

Quam ratione ostendens] h. e. arte sua et factis ostendens militibus stultitiam et convincens culpæ. ERN. Bud. *ratione attendens.*

Braccas, tegmen barb.] Jan. Gulielmus Verosim. 2, 7. glossemata esse reputat verba ista *braccas tegmen barbarum*, quod ævo Taciti satis notæ fuerint braccæ, legit ergo, *braccatus togatos.*

Insita mortalibus natura etc.] Vere hic morbus in nostris animis: nec nescivit Æmilius Probus, sive Nepos, in Chabria 3. *Est hoc commune vitium, inquit, magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit.* LIPS. In fine capitis ed. pr. *prævenissent* pro *provenissent*, vitiose. ERN.

ægris oculis introspicere, modumque fortunæ a nullis magis
 exigere, quam quos in æquo videre. Cæcina, Padum
 transgressus, tentata Othonianorum fide per colloquium et
 promissa, iisdem petitus, postquam pax et concordia spe-
 ciosis et iritis nominibus jactata sunt, consilia curasque in
 oppugnationem Placentiæ magno terrore vertit: gnarus,
 ut initia belli provenissent, famam in cetera fore. Sed pri-
 mus dies inpetu magis, quam veterani exercitus artibus,
 transactus: aperti incautique muros subiere, cibo vinoque
 prægraves. In eo certamine, pulcherrimum amphitheatri
 opus, situm extra muros, conflagravit: sive ab oppugnato-
 ribus incensum, dum faces et glandes ac missilem ignem in
 obsessos jaculantur; sive ab obsessis, dum retorta ingerunt.
 Municipale vulgus, pronum ad suspiciones, fraude inlata
 ignis alimenta credidit a quibusdam e vicinis coloniis, invi-
 dia et æmulatione, quod nulla in Italia moles tam capax
 foret. quocunque casu accidit, dum atrociora metuebantur,
 in levi habitum: reddita securitate, tamquam nihil
 gravius pati potuissent, mœrebant. Ceterum multo suo-
 rum cruore pulsus Cæcina: et nox parandis operibus ad-
 sumpta. Vitelliani pluteos cratesque et vineas suffodiendis
 muris, protegendisque oppugnantibus; Othoniani sudes et
 immensas lapidum ac plumbi ærisque moles, perfringendis

A. U.
823.
A. C.
70.

21

Gnarus ut in. b. pr.] Cf. Agr. c. 18.

Dum regerunt] MSS. Flor. Bud. (Reg. Lall.) ed. pr. *dum reportans gerunt*. Unde J. Gron. *dum retorta ingerunt*. Guelf. Ox. *dum per portas egerunt*. quod favet conjecturæ Heinsii ep. ad Græv. t. 4. coll. Burm. p. 163. *dum per tormenta ingerunt*, quam probat Grævius ib. p. 175. Ann. 2, 81. *tormentis hastas, saxa, faces ingerere*. Putat corruptionem natam a compendio *torta*. Placet. Sed malim tamen *regerunt*, quam *ingerunt*. Puteol. edidit primus *dum regerunt*. ERN. Rhen. e vestigiis cod. Bud. conficit *dum reperta transgerunt*. Agr. *dum in hostes ingerunt*. Ed. Roin. jam habet *dum regerunt*. J. Gron. verum vidisse puto, eumque sequor cum Bip. Paulo ante Flor. et Bud. *ac miss. ignem*. vulgo et.

A quibusdam e vic. coloniis] Hæc est scriptura MS. Guelf. (Agr.) edd. Puteol. Beroald. sqq. quam cum Ryckio secutus sum. Consonant MS. Flor. ed. pr. in *quis a quibusdam et v. c.* quod recepit J. Gronovius, et accipit per hendiadys. Immo et pro e vel ex scriptum, ut alibi, etiam libro superiori bis vel ter. Rhenanus edidit et *quib. v. c.* e MS. Bud. Lips. a *quib. v. c.* Pichena e *qui-*

bud. v. c. ERN.

Invidiæ æmulatione] Muretus, *invidia et æmulatione*. LIPS. Probat Pichena (et Acid.): atque ita noster alibi (ut c. 101. et 1, 65.) a quo ad ceteras edd. pervenit. ERN. Bud. Flor. Agr. Oxon. et edd. ad Pich. usque *invidiæ æmulatione*.

Quocunque casu accidit] *Acciderat* Rhen. edidit, quod in Bud. erat *accidat*. Cur non *acciderit* potius, quando ceteri scripti et ante Rhen. editi *accidit*. Sed hoc quoque probum. Quamquam Gronovius in Flor. quoque *accidat* esse dicit, dissentiens ab oculis Pichenæ. ERN.

Nox p. o. absumta] Sic in ed. J. F. Gronov. prium, e conjectura Mureti, multis probata, editum. Scripti et edd. ante *assumta*, quod etiam restituit Ryckius ac defendit. Non bene, ut opinor. Nam nox tantum illo labore consumta, dies oppugnatione transactus fuerat, ut ab initio capitis dictum. *Assumta* autem nox, est, adjecta labori diurno. Cicero in ep. 7, 25. *atque etiam aliquantum noctis adsumo* sc. ad laborem diurnum. de confusione hac v. ad 5, 20. ERN. Bud. *assumta*. bono sensu, quare repositi. sic et Bip.

Perfringendis operibus] Dativus ope-

A. U. obruendisque hostibus, expediunt. Utrumque pudor, utrim-
 823. que gloria, et diversæ exhortationes, hinc *legionum et Ger-*
 A. C. *manici exercitus robur, inde urbanæ militiæ et Prætoriarum*
 70. *cohortium decus* adtollentium: illi *ut segnem ac desidem et circo ac theatri corruptum militem*; hi *peregrinum et externum* increpabat. simul Othonem ac Vitellium, celebrantes culpantesve, uberioribus inter se probris quam laudibus stimu-
 22 labantur. Vixdum orto die, plena propugnatoribus mœnia: fulgentes armis virisque campi, densum legionum agmen, sparsa auxiliorum manus, altiora murorum sagittis aut saxis incessere: neglecta, aut ævo fluxa cominus adgredi. ingerunt desuper Othoniani pila, librato magis et certo ictu, adversus temere subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, et more patrio nudis corporibus, super humeros scuta quatentium. Legionarius, pluteis et cratibus tectus, subruit muros, instruit aggerem, molitur portas. Contra Prætoriani dispositos ad id ipsum molares ingenti pondere ac fragore provolvunt. pars subeuntium obruti; pars confixi et exsanguis, aut laceri, cum augetur stragem trepidatio, eoque acrius e mœnibus vulnerarentur, rediere, infracta partium fama. Et Cæcina, pudore cœptæ temere oppugnationis, ne inrisus ac vanus iisdem castris adsideret, trajecto rursus Pado, Cremonam petere intendit. Tradidere sese abeunti Turulius Cerialis cum compluribus classicis;

rius non erat in codice Bud. nec est in Flor. Agr. Guelf. (Reg. Lall.) ed. pr. unde Jac. Gronovius delet. ERN. Omitti posse subauditum judicat Rhen. servat tamen; in omnibus quoque editionibus, ante Gronovii legitur.

Utrumque pudor, utrimque gloria] Gloria est h. l. gloriæ cupido, ut apud Ciceronem non uno loco: quod vidi Savilius non animadvertisse. ERN.

Culpantesve] Sic Flor. et ed. Ven. Vulgo, ut in Bud. *culpantesque.*

Densum legionum agmen] Unicum tantum legionem habuit Cæcina, ut monet Savilius. V. ad 1, 11. ERN.

Librato magis et c. i.] Loco magis Bud. *magna.*

Aut laceri] MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. ac. Mox *fama* et exciderunt in MS. Oxon. Alieno sc. loco omisit librarius. Vid. not. prox. ERN. Bud. *ut laceri*, pro quo male in ed. Rhen. in variis lectionibus legitur *aut laceri*, quod sic in ed. Gronovii repetitur. Rhenanus autem recte agnorat vitium librarii pro *aut.*

Fama et pudore] Lego, *fame.* Duplex enim causa abscessus, *fames* et *pudor*

irriti cœpti. LIPS. Forte: *Et Cæcina damno et pudore cœptæ temere oppugnationis.* Justinus 2, 5. *amissis octoginta millibus hominum trepidus refugit, quæ jactura inter damna numerata non est.* GRON. Imo *fama* et delendum, auctoritate cod. Guelf. idque etiam sine libris intelligi poterat. Clarum enim est, esse librarii repetitionem eorundem verborum ante *Cæcina*, ut vidit J. Gron. ERN. *Fama* et a Reg. Lall. quoque abest. Frustra tuentur Ryckius, Boxhorn. Bip. Delendum, sine libris sensit Acidalius. Broterius quoque omisit. Bud. pessime, *fama pudoris cœpta et.* Freinsh. volebat *jam ira et pudore.*

Petere intendit] Alterum tolli posse putat Gruterus, Imo *intendit*, int. animum, instituit, decernit. Ante *irrisus* eleganter de iis, qui nil efficiunt, frustra oppugnant, petunt. Mox *sese* e Flor. Pichena. Consentit Guelf. (Bud.) ed. pr. etc. alii *se.* Nomen *Turullii* ap. Cic. ad Div. 12, 13. in libris scr. et edd. est *Turulius*, ut etiam alibi et in inscriptionibus (ut ap. Grut. p. 735.) occurrit, idque melius puto. ERN. Bud. *Turrullius.*

et Julius Briganticus cum paucis equitum: hic Præfectus A. U. alæ, in Batavis genitus; ille Præcipularis et Cæcinæ haud ^{823.} alienus, quod ordines in Germania duxerat. Spurinna, com- ^{A. C.} ^{70.} ²³ perto itinere hostium, defensam Placentiam, quæque acta, et quid Cæcina pararet, Annium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ ducebat, diffusus paucitate cohortium, ne longius obsidium et vim Germanici exercitus parum tolerarent: ubi pulsum Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægre coercitam legionem, et pugnandi ardore usque ad seditionem progressam, Bedriaci sistit. Inter Veronam Cremonamque situs est vicus, duabus jam Romanis cladibus notus infaustusque. Iisdem diebus a Martio Macro haud procul Cremona prospere pugnatum. namque promptus animi Martius transvectos navibus gladiatores in adversam Padi ripam repente effudit. Turbata ibi Vitellianorum auxilia, et, ceteris Cremonam fugientibus, cæsi, qui restiterant. sed repressus vincentium inpetus, ne, novis subsidiis firmati, hostes fortunam prælii mutarent. Suspectum id Othonianis fuit, omnia Ducum

Julius Briganticus] Sic Rhen. e Bud. Sed Put. Alc. alii *Breganticus*.

Diffusus paucitati] Sic ed. pr. At MS. Oxon. Guelf. (Bud.) edd. Puteol. ceteraque omnes ante Lips. *paucitate*, quod restitui, tacite a Lipsio mutatum, ut alibi ab aliis factum. Hodie quidem satis constat, *diffidere* etiam cum ablativo dici. V. Burm. ad Suet. Cæs. c. 3. et quos ibi laudat: item Oudend. ad Sueton. l. c. ERN.

Bedriaci] Vicus parvus, sed duabus Romanis cladibus insignis, nec indignior, cujus verum nomen norinius, quam Cannæ aut Philippi. Vulgo *Bebriacum* appellatur, atque ita Juvenalis libri 2, 106. *Bebriaci in campo spolum adfectare Palati*. At sincerus ille Vatic. *Bedriacum* semper; quomodo et in Sambuci scripto codice exstare cognovi, cum strictim eum Viennæ vidissem. In vetustis Suetonii libris *Betriacum* dicitur: sicut et in Plutarcho c. 8. Βητριάκων, πολίχνη πλῆσιον Κρημῶνης. Juvenalis interpres quam nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat. 3. *Othonem*, inquit, bello civili Vitellius vicit apud *Bebriacum* Campaniæ. Atqui noster clare: *Inter Cremonam Veronamque situs est is vicus*. et ipse scholiastes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur, et scripsit: *apud Bedriaci campum*. Manifesto enim adlusit Juvenalis suum verum, *Bedriaci campo spolum adfectare Palati*. Quod autem adtextitur:

Horum bellum Cornelius scripsit et Pompeius Plauta, qui ait, Bebriacum vicum esse a Cremona vicesimo lapide, sane Cornelium hunc nostrum intellegit: Pompeius ille quis sit, nondum repperi. Lips. Add. intt. ad Suet. Oth. 9. Broterius defendit *Bebr.* ERN. Hieron. in chron. *Vetriacum*. Plin. 10, 49. (69.) *Bebriacum*. Sic nec apud alios nominis ratio sibi constat. Bud. *Bedriaci*. Agr. Put. Alc. *Bebriaci*. Pompeius Reinesio ep. 27. videtur esse is, de quo Plin. ep. 10. 5.

Duabus i. R. cladibus] Altera Othonis, victore Vitellio; altera Vitelli, vincente Vespasiano, de qua noster 3, 15. sq. Ea vulgo dicitur ad Cremonam facta: sed inter Cremonam et Bedriacum pugnatum est, eaque de causa utriusque loco prælium, more scriptorum, adsignari potest. Vid. dicta ad Xenoph. Mem. S. 3. 5. ERN. A binis illis præliis Bedriaco hæsisse nomen *la Bina*, sunt qui velint. In eam rem Broterius citat Campo in list. di Cremona. Contra Cluverium, qui It. ant. 1, 26. *Caneto* hodie dici perhibet, disputat Ryekiuss.

Sed repressus v. i.] Ed. pr. *reprehensi*, pro *repressi*. Mox eadem *subsidiis*, quod e Flor. pro *presidiis* dedit Pichena. ERN. Bud. *subsidiis*. ad quod non attendit Rhen.

Omnia quæcunque facta] Freinsh. corrigat, *omnia Ducum facta*. Eodem modo correctum in MS. Agr. et favet

A. U. facta prave æstimantibus. Certatim, ut quisque animo
 823. ignavus, procax ore, Annium Gallum et Suetonium Paulli-
 A. C. num et Marium Celsum (nam eos Otho quoque præfecerat)
 70. variis criminibus incessebant. Acerriima seditionum ac
 discordiæ incitamenta, interfectores Galbæ. scelere et metu
 vecordes, miscere cuncta, modo palam turbidis vocibus,
 modo occultis ad Othonem litteris: qui humillimo cuique
 credulus, bonos metuens, trepidabat; rebus prosperis incer-
 tus, et inter adversa melior. Igitur Titianum, fratrem,
 accitum bello præposuit. Interea Paullini et Celsi ductu
 24 res egregiæ gestæ. Angebant Cæcinam nequidquam omnia
 cœpta, et senescens exercitus sui fama. pulsus Placentia,
 cæsis nuper auxiliis, etiam per concursum exploratorum,
 crebra magis quam digna memoratu prælia, inferior; pro-
 pinquante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc conce-
 deret, recipere gloriam, avidius quam consultius, prope-
 rabat. Ad duodecimum a Cremona, locus Castorum voca-
 tur, ferocissimos auxiliarium, imminentibus viæ lucis oc-
 cultos, componit. equites *procedere longius jussi, et, irritato
 prælio sponte refugi, festinationem sequentium elicere, donec
 insidiæ coarissentur.* Proditum id Othonianis Ducibus. et
 curam peditum Paullinus, equitum Celsus, sumpsere. Ter-
 tiædecimæ legionis vexillum, quatuor auxiliorum cohortes
 et quingenti equites in sinistro locantur; aggerem viæ tres

scriptura MS. Flor. *quocum.* et ed. pr. *omniaque vocum. facta.* Certe *omnia
 quæcunque* durum est. Post. Guelf. *exti-
 mantibus:* quod h. l. recte exprimitur
astimantibus: Sed ed. pr. *existimantibus.*
 ERN. Vulg. habent edd. plures vet. et c.
 Bud. quod respondet Gr. *πράσ' ἴσα.* Cum
 ed. prima conspirat Reg. Lall. Sed c.
 Agr. habet *omniaque Ducum facta.* Fir-
 matur hinc emendatio Freinsheimii,
 quam recipio cum Bip. Dein Bud. *pra-
 va extimantibus,* et mox *incesserant.*

Criminibus incessebant] Ryckius e cod.
 Agr. *rescripsit incessebant:* quod, quia
 Latinitas id tempus postulat, imitatus
 sum. ERN.

Et Celsi ductu] Sic Bud. Ast Flor.
et consilii ductu. Agr. *Paullini consilii*
et ductu. Plut. etiam c. 7. Paullinum
 et Celsum jungit.

Locus Castorum] Recte, non *castro-
 rum.* Suetonius c. 9. compse. locum *ad
 Castoris* dixit; Orosius 7, 8. *circa lo-
 cum, quem Castores vocant.* Lips. Bud.
 ut reliqui, *locus castrorum.* Rhen. ta-
 cite sed præclare emendavit *locus Cas-
 torum.*

Imminentibus viæ lucis imponit] Rhe-

nanus (e Bud.) corrigit *eminentibus viæ
 lucis componit.* *Imminentibus* verum est
 et libris ceteris firmatur. *Componit* et-
 iam Flor. Guelf. recepitque Pichena.
 Sed edd. ante omnes *imponit:* quod sane
 est usitatum in insidiis verbum. Neque
 tam compositorum militum, quam in
 lucis et insidiis positorum commemora-
 tio h. l. requiritur. Post *jussit* MSS.
 Flor. (Bud. Agr.) Guelf. edd. pr. Puteol.
 Ber. *Jussi* edidit Rhen. (ex ingenio) a
 quo etiam *refugi* pro *refugere* editum,
 quod tamen et Flor. (et Bud.) et Guelf.
 habent, haud paullo elegantius, quam
refugere. ERN. Hoc est in c. Agr.

Aggerem viæ] Intelligi viam Postu-
 miam patet e 3, 21. ut jam monuit Ryc-
 kius. Viæ autem altæ et aggeratæ.
 Aggerem de viâ etiam Virgilius dixit 5,
 273. Vide copiose de hoc verbo Hein-
 sium ad Virgil. 9, 375. Mox *altis ordi-
 nibus* Flor. Bud. (Agr. Reg. Lall.) Guelf.
 ed. pr. i. e. plurimis deinceps, propter
 angustias viæ. Recepit jam Ryckius,
 Puteolanus primus *arctis* edidit. ERN.
 Sic et Alc. et Rhen. Sed *ordinibus altis*
 i. e. confertis. Cf. Veget. 3, 15.

Prætoriae cohortes altis ordinibus obtinere: dextra fronte A. U. prima legio incessit, cum duabus auxiliariis cohortibus et 823. quingentis equitibus. Super hos e Prætorio auxiliisque A. C. mille equites, cumulus prosperis, aut subsidium laboranti- 70. bus, ducebantur. Antequam miscerentur acies, terga ver- 25 tentibus Vitellianis, Celsus, doli prudens, repressit suos. Vitelliani temere exsurgentes, cedente sensim Celso, longius secuti, ultro in insidias præcipitantur. nam a lateribus cohortes, legionum adversa fronte, et subito discursu terga cinxerant equites. Signum pugnae non statim a Suetonio Paullino pediti datum. cunctator natura, et cui cauta potius consilia cum ratione, quam prospera ex casu, placerent, *compleri fossas, aperiri campum, pandi aciem* jubebat; *satis cito incipi victoriam, ubi provisum foret, ne vincerentur*. Ea cunctatione spatium Vitellianis datum, in vineas, nexu traducum inpeditas, refugiendi. et modica silva adhaerebat: unde rursus ausi promptissimos Prætorianorum equitum

Dextra fronte] Quæ hic frons dextra? haud satis capio, et rescribo: *Aggerem viæ tres Prætoriae cohortes obtinere dextra. A fronte, prima legio incessit.* LIPS. *Dextra frons* est dextrum cornu. *Frontem laevam* e Claudiano in Ruf. 2, 174. laudat Salinerius. ERN. Bipontinis arridet emendatio a Lipsio proposita; non mihi. Statim enim, quod illi negant; *dextra frons pro dextro cornu* dici omnino potest. Claudiano sic aperte L. c. *Armenius frons læva datur; per cornua Gallos dexteriora locat*, opponitur *frons læva dextro cornu*. Sic et ap. Curtium 4, 13. *frons lævi cornu* occurrit. Dein auxiliares Romanæ militiæ more, ut in sinistro, sic et in dextro cornu, locati hic comparent; frons ipsa aciei densis ordinibus a Prætoriiis cohortibus obtinetur.

Cum duabus vexillaribus cohortibus] Sic scr. et edd. vet. omnes. Mercerus eam lectionem vitii arguit, quod vexilliariorum cohortes non sint, nec *vexillares* dicantur, sed *vexillarii*, denique auxilia debuerint latus legionis claudere, non vexillarii. Itaque legi vult *auxiliariibus*, quod Pichena recepit. Prima ratio firma et tertia, non secunda. Nam *vexillares* non contra analogiam dicuntur, et MSS. Oxon. Agr. habent *vexillariiis*. J. Gronovius putat legendum *cum duobus vexillis, tribus cohortibus*. Non placet. Quorsum duo vexilla, ubi integra legio? Et quæ aut quorum ista vexilla? ERN. Bud. *vexiliariibus*, quod proxime ad emendatam lectionem accedit.

A lateribus cohortes legionum] Nihil ambigimus, quin Tacitus scripserit, *a lateribus cohortes, legio adversa fronte*. Ita superior aciei dispositio postulat: et, ad circumveniendum hostes, invasionem triperititam esse oportuit. LIPS. Freinshemius malebat *legionarii adversa fronte*. Flor. Oxon. (Reg. Lall.) et Guelf. a man. pr. (et Put.) *frons*: quod probat J. Gron. Tacitus vult dicere, ab omnibus partibus circumventos Vitellianos. Cohortes latera circumfundere, equites terga, legio frontem. Itaque vulgatum servem. *Legionum adversa*. i. e. legiones adversæ, a fronte s. frontem cinxere. ERN. Bud. et ed. Alc. et Rhen. *legionum adversa fronte*. Paullo ante Bud. male *cedunt*.

Compleri fossas] Nempe, quæ ibi forte factæ ab rusticis, recipiendis aquis, aut alia de causa, ut bene monet Pichena. ERN.

Jubeat] Lall. e cod. suo Regio se dedisse profitetur *jubet*; sed operæ, ut adparet, non paruere.

Incipi victorian ratus] Freinsh. *ratus* spurium putat. Jac. Gronovius corrigit *iratis*, quia sequitur *vincerentur*, non *vinceretur*. At quorsum iræ hic mentio fiat? Ego vero *ratus* delevi, auctore ed. pr. a qua hæc vox abest. item a MS. Reg. ut Broterius notat, qui nos imitatus est. Inculcari talia verba in tali textu, ut *inquiens, dicens*, supra vidimus. ERN. Heins. conjicit *insisti victorianæ*. Sed ex citato Jureti loco in Symm. ep. 1, 84. patet, eum potius voluisse *insisti victorianam*.

A. U. interfecere. vulneratur Rex Epiphanes, inpigre pro Othone
 823. pugnam ciens. Tum Othonianus pedes erupit. protrita
 A. C. hostium acie, versi in fugam, etiam qui subveniebant. nam
 70.
 26 Cæcina non simul cohortes, sed singulas acciverat: quæ
 res in prælio trepidationem auxit, cum dispersos, nec
 usquam validos, pavor fugientium abriperet. Orta et in
 castris seditio, quod non universi ducerentur. vinctus Præ-
 fectus castrorum, Julius Gratus, *tamquam fratri, apud Otho-
 nem militanti, proditionem ageret*: cum fratrem ejus, Julium
 Frontonem, Tribunum, Othoniani sub eodem crimine vinx-
 issent. Ceterum ea ubique formido fuit apud fugientes,
 occursantes, in acie, pro vallo, ut *deberi cum universo exercitu
 Cæcinam potuisse, ni Suetonius Paullinus receptui cecinisset*,
 utrisque in partibus percrebuerit. *Timuisse se, Paullinus
 ferebat, tantum insuper laboris ac itineris, ne Vitellianus miles,
 recens e castris, fessos adgrederetur, et percussis nullum retro
 subsidium foret.* apud paucos ea Ducis ratio probata, in vulgus
 adverso rumore fuit.

27 Haud perinde id damnum Vitellianos in metum compulit,
 quam ad modestiam composuit: nec solum apud Cæcinam,
 qui culpam *in militem* conferebat, *seditioni magis quam præ-
 lio paratum*; Fabii quoque Valentis copiae (jam enim Tici-
 num venerat) posito hostium contemptu, et recuperandi
 decoris cupidine, reverentius et æqualius Duci parebant.

Rex Epiphanes] Filius Antiochi, Re-
 gis Commageni, cujus in rebus Vespasi-
 ani et apud nostrum mentio. Is tum
 Romæ fuit, sive obses, regnante adhuc
 patre, sive alia qua de caussa, Othonem-
 que comitatus est. De ejus parentisque
 fatis v. Josephus B. J. 7, 7. *Rex* voca-
 tur vetere more, quo etiam Regum filii,
 et quicumque Regiæ stirpis sunt, Reges
 vocantur, ut ap. Græcos βασιλῆς. ERN.
 Cum fratre Callinico exhibetur Epipha-
 nes in numo Commagenorum apud Pel-
 lerin méd. de Rois. p. 124. Cf. Eckhel
 D. NN. ret. vol. 3. p. 258.

Othonianus pedes erupit] Puto *irrupit*.
 nempe in silvam et vineas impeditas,
 quibus defendebantur Vitelliani. GRON.
 At *prorumpere* et *erumpere* etiam dicun-
 tur milites in acie constituti, cum impe-
 tum facere incipiunt. Prioris verbi per-
 multa apud nostrum exempla, A. 1, 65.
 1, 71. etc. Virgil. Æn. 11, 608. *Jamque
 intra jactum telii progressus uterque sub-
 stiterat: subito erumpunt clamore.* ERN.

Apud fugientes occursantesque] Con-
 junctionem que bene delevit Rhenanus
 (duce Bud.) Abest et ab ed. pr. et MS.
 Reg. ERN.

Tantum insuper laboris] Videtur le-
 gendum *super*, syllaba in nata, ut sæpe
 alibi, e finali præcedentis. Præter labo-
 rem atque iter se timuisse, ne recens
 Vitellianus miles erumperet e castris, et
 fessos adgrederetur. Sic et infra c. 34.
 pro *super* editum vulgo *insuper*. Mox
 copulam *et*, a Rhenano (duce Bud.) sub-
 latam, restituit Pichena, quam Guelf. et
 ed. pr. habent. Sed eadem habet *pericu-
 losis* pro *percussis*, item MS. Reg. ERN.
Recens castris in Put. etiam et Alc. edit.
 Paulo ante Bud. *ac itineris*. Mox Muretus
 volebat *fore*, non probante Acidalio.

Haud perinde id damnum] Pronomen
 agnoscunt Flor. Guelf. edd. ante Rhen.
 omnes. Deletum a Rhen. (duce Bud.)
 restituit Pichena. Mox *sed* ante *Fa-
 bii* abest a Flor. (Bud.) et aliis MSS.
 et ed. pr. quod cum J. Gronovio eleganti-
 us puto. *Æqualius* porro omnes scr.
 et edd. præter MS. Agr. qui habet *æqua-
 bilius*: quod frustra præfert Ryckius,
 cum illud idem sit, ut supra jam osten-
 sum. ERN.

Recuperandi decoris] Bud. *dedecoris*.
 librarii vitio.

Gravis alioquin seditio exarserat, quam altiore initio (neque enim rerum a Cæcina gestarum ordinem interrumpi oportuerat) repetam. Cohortes Batavorum, quas bello Neronis a quartadecima legione digressas, cum Britanniam peterent, audito Vitellii motu, in civitate Lingonum Fabio Valenti adjunctas retulimus, superbe agebant; ut cujusque legionis tentoria accessissent, *coercitos a se quartadecimanos, ablatam Neroni Italiam, atque omnem belli fortunam in ipsorum manu sitam*, jactantes. Contumeliosum id militibus, acerbum Duci: corrupta jurgiis aut rixis disciplina: ad postremum Valens e petulantia etiam perfidiam suspectabat. Igitur nuntio adlato, *pulsam Treverorum alam Tun-* 28 *grosque a classe Othonis et Narbonensem Galliam circumiri; simul cura socios tuendi et militari astu cohortes turbidas, ac, si una forent, prævalidas, dispergendi. partem Batavorum ire in subsidium jubet: quod ubi auditum vulgatumque, mære socii, fremere legiones: orbari se fortissimorum virorum auxilio: veteres illos et tot bellorum victores, postquam in conspectu sit hostis, velut ex acie abduci: si provincia urbe et salute Imperii potior sit, omnes illuc sequerentur: sin victoriae sanitas, sustentaculum, columen in Italia verteretur, non abrumpendos, ut corpori, validissimos artus.* Hæc ferociter ja- 29 ctando, postquam, inmissis lictoribus, Valens coercere seditionem cœptabat, ipsum invadunt, saxa jaciunt, fugientem sequuntur, *spolia Galliarum et Viennensium aurum et pretia laborum suorum occultare*, clamitantes, direptis sarcinis, tabernacula Ducis, ipsamque humum pilis et lanceis rimabantur. nam Valens servili veste apud Decurionem equitum tegebatur. Tum Alphenus Varus, Præfectus castrorum, deflagrante paullatim seditione, addit consilium, vetitis obire vigilias Centurionibus, omisso tubæ sono, quo miles ad belli munia cietur. Igitur torpere cuncti; circumspectare inter se adtoniti: et id ipsum, quod nemo regeret, paventes: silentio, patientia, postremo precibus ac lacrymis veniam quærebant. Ut vero deformis et flens et præter spem incolumis Valens processit, gaudium, miseratio,

Retulimus] V. H. 1, 59. 64. Mox *cujus legionis* Flor. Bud. Agr.

E petulantia] Sic Rhen. e Bud. sic et Puteol. sed Alciatus præpositionem omiserat.

Sin victoriae sanitas] Sic MSS. Flor. Bud. Reg. ed. pr. Rhen. seqq. At Guelf. Harl. Bodl. edd. Puteol. Ber. Alc. *victoria, sanitas.* illud verum. Mox Heinsius pro *ut corpori*, acute *suo corpori*, ad Vellei. 2, 109. Sed vulgatum quoque ferri potest, et consuetudini scriptorum

elegantiorum consentiens est. Non esse a se divellendos Batavos, quod si fiat, nihil aliud agi, quam si artus a corpore abrumpanitur. ERN.

Obire vigilias] De hoc ritu ego in Militia Dial. 5, 9. LIPS.

Silentio, patientia] Malim, *silentio, patientia.* LIPS. *Patientia* omnes scr. et edd. Patienter ac tacite ferebant istam omissionem solitorum, non frementes, non irascentes. ERN. Mox *precibus ac lacr.* Rhen. e Bud. Prius legebatur et.

A. U. favor: versi in lætitiā, (ut est vulgus utroque inmodicum)
 823. laudantes gratantesque, circumdatum aquilis signisque in
 A. C. tribunal ferunt. Ille utili moderatione non supplicium cu-
 70. jusquam poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret, pau-
 30 Ducibus, licere. Munientibus castra apud Ticinum, de ad-
 versa Cæcinæ pugna adlatum, et prope renovata seditio,
tamquam fraude et cunctationibus Valentis prælio defuissent.
 Nolle requiem, non exspectare Ducem, anteire signa, urgere
 signiferos. rapido agmine Cæcinæ junguntur. Inprospera
 Valentis fama apud exercitum Cæcinæ erat: *expositos se-
 tanto pauciores integris hostium viribus,* querebantur, simul in-
 suam excusationem, et adventantium robur per adulationem
 adtollebant, ne ut victi et ignavi despectarentur. Et
 quamquam plus virium, prope duplicatus legionum auxilio-
 rumque numerus erat Valenti, studia tamen militum in
 Cæcinam inclinabant; super benignitatem animi, qua
 promptior habebatur, etiam vigore ætatis, proceritate cor-
 poris et quodam inani favore. Hinc æmulatio Ducibus.
Cæcina ut fædum et maculosum, ille ut vanum ac tumidum,

Paucos incusavit] Lego *paucis.* ad breviter enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. et sane omnes in hac culpa, nec excerpti pauci potuerunt. LIPS. Sensus: non totius exercitus istum furorem, sed paucorum fuisse, qui exercitum concitassent. Eadem ratione usus Otho 1, 84. *Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit.* Atqui omnes seditiosi fuerant. Igitur *paucos* non tentandum contra libros. ERN.

Rapido agmine Cæcina jungitur] MSS. Flor. (Bud.) Guelf. etc. ed. pr. *junguntur,* ut Rhenanus edidit. Cetera vett. edd. ante Rhen. *jungitur.* (Puteol. tamen habet *junguntur.*) Paulo post *ac prope dupl.* Guelf. Harl. Bodl. edd. Puteol. Beroald. Alc. ERN. Rhen. delēvit duce Bud. præp. ac.

Et quodam inani favore] Censuerim legendum *inanium.* Quæ illa? Superiori libro habes: *Cæcina corpore ingens, animi immodicus, cito sermone, erecto incessu studia militum allegerat.* Prorsus ut de Corbulone. 13, 8: *omnium in se ora verterat, corpore ingens, verbis magnificus, et super experientiam sapientiamque etiam specie inanium validus.* GRON. Idem Heinsio placebat ap. Ryckium (et Lallemandio). Sed idem significat *inanis favor* h. e. a caussis inanibus ortus, ut *gloria inanis,* et similia.

Nam et gloria inanis est, quæ a rebus inanibus, nulla gloria dignis, nascitur. Ceterum, si libri faverent, *inanium* sane præferrem. ERN.

Fædum et maculosum] Valet in omni animi vitium et labem *maculosi* vox: tamen vereor, ut hic proprie in ignaviam ac timorem. Ex antithesi, quæ sequitur, suspiceris: et magis ex hoc Ammiani loco 30, 8. *Arguebat hic idem Princeps (Valentinianus) timidus sæpius, maculosos tales appellans et sordidos.* LIPS. Non ignaviam et timorem interpretor, sed libidinem et rapacitatem: quæ in homine arguit et 1, 66. *Valentem magna pecunia emptum.* Et, *ipsa itinerum spatia et stativorum mutationes venditante Duce, fædis pactionibus adversus possessores agrorum et Magistratus civitatum, adeo minaciter, ut Luco faces ad-moverit, donec pecunia mitigaretur: quoties pecuniæ materia deesset, stupris et adulteriis exorabatur.* Sic A: 13, 33. *Cossutianum Capitonem Cilices detulerant maculosum fædumque, et idem insaudacie in provincia ratum, quod in urbe exercuerat.* H. 1, 7. *ut avaritia et libidine fædum ac maculosum.* Cicero, ad Attic. 1, 16. *Maculosi Senatores, nudi Equites.* Plinius ep. 3, 9. *homo fædus et aperte malus Proconsulatum non minus violenter quam sordide gesserat.* GRON.

inridebant. Sed condito odio, eandem utilitatem fovere, A. U. crebris epistolis, sine respectu veniæ, probra Othoni ob- 823. jectantes: cum Duces partium Othonis, quamvis uber- A. C. rima conviciorum in Vitellium materia, abstinerent. Sane 70. ante utriusque exitum, quo egregiam Otho famam, Vi- 31 tellius flagitiosissimam, mernere, minus Vitellii ignavæ voluptates, quam Othonis flagrantissimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium cædes Galbæ; contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius ventre et gula sibi ipse hostis; Otho luxu, sævitia, audacia, Reipublicæ exitiosior ducebatur. Conjunctis Cæcinæ ac Valentis copiis, nulla ultra penes Vitellianos mora, quin totis viribus certarent. Otho consultavit, trahi bellum, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius

Nemo imputabat] Sciebant, a suis pæne coactum; ipsum ignavum, nunquam ausurum quid fuisse. Ideoque excusabant potius, quam oderant. ERN.

Gula sibi ipsi hostis] Codex Bud. habuit *sibim*: unde legendum, *sibimet hostis*, Rhenanus putabat. Flor. ed. pr. *sibi inhostus*, quod interpretandum, *sibi inhonestus*, post Victorium ad Caton. R. R. (c. 80. (81). putabat Pichena. Putem esse manifestum, Tacitum voluisse antithetis uti. Vitellius sibi, Otho reipublicæ perniciosus. At cod. Guelf. *sibi ipsi*, ut ceteræ edd. idque oppositionis ratio videtur desiderare: *sibi ipsi Vitellius—Otho Reip.* Itaque servavi, dum melius quid reperitur. Neque enim est de nihilo, quod Flor. Bud. ed. pr. habent. J. Gronovius recepit Rhenani conjecturam *sibimet hostis*. Venit aliquando in mentem *sibi met*, vel *sibi modo noxius*; ut vitium ortum sit e compendio *m*. et litera *x* in *s* mutata, quod sæpe factum a librariis constat. ERN. In Bud. est *sibi in hostis*. manifestum est, librarium ante oculos habuisse istud Flor. et ed. pr. *sibi inhostus*, quod quid sibi vellet, hæsisse dubium. Rhen. rei ignarus, pro *sibi in* legit *sibim*, et conjectavit legendum *sibimet hostis*, in textu tamen servavit *sibi ipsi hostis*. Ex *sibi inhostus* Heins. exculpit *sibi infestus*. Salmasius ad Solin. p. 24. *in inhostus* explicat iniquus, ductum ab *hostus*, quod mensuræ genus apud Varronem R. R. 1, 24. Victorii conjecturam *sibi inhonestus* laudat quidem, sed duriusculam judicat Pichena, et servat Puteol. *sibi ipsi hostis*, quod recte opponitur sequenti *Reipublicæ exitiosior*. Id equidem recipio, nisi quod pro *ipsi* reponam *ipse*. Bip. malant *sibi inhonestus*, similique ex-

emplo ex A. 15, 25. lectionem tumentur, ubi *pax inhonesta* pro *inhonesta*. Sed in nostro loco *inhonestus exitioso* male respondet.

Suetonius Paullinus] Et hic et alibi effuse laudat hunc Suetonium, *vetustissimum Consularium*, ut infra vocat, et non una militia clarum. Præfuit Britanniæ, ut habes A. 14, 29. et in Agricola 5 et 14. sed et in Africa bellum gessit, e Plinio 5, 1. *Suetonius*, inquit, *Paullinus quem Consulem vidimus, primus Romanorum Ducum transgressus Atlantem*, etc. Ubi autem mens sive judicium fuit viro magno et celebri (Mureto) qui in Variis suis (15, 11.) nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonii nostri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonii Othone 10. *Interficiat huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiædecimæ legionis Tribunus angusticlavus*. Et liber, inquit, qui tineas et cariem senserat, habet *Linus*. Omnino autem legendum *Paullinus*. Testem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtutem tacitam esse sivit. ejus enim sæpe et in Annalibus et in Agricolæ vita honorificam mentionem facit. Hæc ille. Quid dicam? Non insector te, vir elegantissime, sed bona fide hæc scribis? Erras nimis. Suetonius ille Lenis Tribunus fuit; noster belli dux: ille angusticlavus, id est nondum Senator, sed inter Equites; iste Consularis. nec tenne usquam vestigium confusionis ejus, quam facis. Hoc mihi in transcurso monitum, non ut carpam (Fidem testor:) sed ut claro sub exemplo doceam, quam fallax hæc critica, et ignoscendum etiam nobis esse, si labimur interdum in proclivi ista via. LRS.

A. U. Paullinus, dignum fama sua ratus, qua nemo illa tempestate
 823. militaris rei callidior habebatur, de toto genere belli cen-
 A. C. sere, *festinationem hostibus, moram ipsis utilem* disseruit: *Ex-*
 70. *ercitum Vitellii universum advenisse: nec multum virium a*
 32 *tergo, quoniam Galliae tumeant, et deserere Rheni ripam, inru-*
pturis tam infestis nationibus, non conducatur: Britannicum mi-
litem hoste et mari distineri: Hispanias armis non ita redun-
dare: provinciam Narbonensem incursu classis et adverso
prælio contremuisse: clausam Alpibus, et nullo maris subsidio;
Transpadanam Italiam atque ipso transitu exercitus vastam:
non frumentum usquam exercitui nec exercitum sine copiis reti-
neri posse. Jam Germanos, quod genus militum apud hostes
atrocissimum sit, tracto in æstatem bello, fluxis corporibus, mu-
tationem soli calique haud toleraturos. Multa bella, inpetu
valida, per tædia et moras evanuisse. Contra ipsis omnia opu-
lenta et fida: Pannoniam, Mæsiam, Dalmatiam, Orientem,
cum integris exercitibus; Italiam et caput rerum urbem: Se-
natumque et Populum numquam obscura nomina, etsi aliquando
obumbrentur; publicas privatasque opes et inmensam pecu-
niam, inter civiles discordias ferro validiorem; corpora mili-
tum aut Italiæ sueta, aut æstibus: objacere flumen Padum,
tutas viris murisque urbes; e quibus nullam hosti cessuram,
Placentiæ defensione exploratum. Proinde duceret bellum.
paucis diebus quartamdecimam legionem, magna ipsam fama,
cum Mæsiacis copiis adfore: tum rursus deliberaturum, et, si
 33 *prælium placuisset, auctis viribus certaturos. Accedebat sen-*
tentiæ Paullini Marius Celsus: idem placere Annio Gallo,
paucos ante dies lapsu equi adflicto, missi, qui consilium
ejus sciscitarentur, retulerant. Otho pronus ad decertandum:
frater ejus Titianus, et Præfectus Prætorii Proculus, inpe-

Galliae tumeant, et] Copulam apte inserui, ex Vatic. *Tumere* autem eleganti metaphora dicuntur, quæ eruptura videntur. usurpavit Cicero bis in Epistolis ad Atticum 14, 4 et 5. LIPS. Adde Clav. Cic. in h. v. ERN. Et Plin. paneg. 28. *tumentibus plebis animis.* Danesius pro *quoniam* legit *quamquam*; ita scil. Rhen. interpretatur compendium scripturæ, quod ibi est in Bud. ipse tamen *quoniam* retinet. Mox Agr. habet *detineri*, quod mari convenientius putat Rychius. Idem cod. *maritimis Alpibus*, glossa.

Transitu exerc. vastam] Sic e Flor. edidit J. Gronovius, probatque etiam Rychius, qui et in MS. Agr. repererat. Consentit ed. pr. MS. Reg. Vulgo (et Bud.) *vastatam*. Possis dicere, ex hoc factum *vastam*, ut supra *jactus e jactatus*, et similia in his et aliis libris. At contra satis constat, librariorum valde pro-

nos fuisse in hanc partem, ut e *vastus* facerent *vastatus*. Vid. viros doctos ad Liv. 23, 30. Add. infra ad 4, 50. Itaque *vastam* merito prætuli: secutus est Broterius. ERN. et Lall.

Sine copiis] Sine comæatu. Sic infra 3, 60. 4, 22. Cf. Symmach. ep. 1, 55. et ibi Juretus.

Obscura nomina] Bud. *obscurari*. Idem *Senatum et Pop.* Agr. addit *Rom.*

Etsi aliquando obumbrentur] Flor. Reg. ed. pr. *etiam*. forte *etiamsi* fuit. Et sic in MS. Harl. reperit Broterius. de verbo *obumbrare* supra diximus. ERN. Bud. et si. Sic et Put. Alc. Rhen.

Paucis diebus quartamdecimam] Hæc restitui, in vulgatis qua a verbis, qua ab interpunctis mendosa. LIPS. Nempe vulgo interpungebatur post *diebus*, et aberat *cum*. ERN. Deest et in Bud.

Ad decertandum] Bud. *ad certandum*.

ritia properantes, *Fortunam et Deos et Numen Othonis adesse consiliis, adfore conatibus*, testabantur. neu quis obviam ire sententiae auderet, in adulationem concesserant. Postquam pugnari placitum, *interesse pugnae Imperatorem, an seponi melius foret*, dubitavere. Paullino et Celso jam non adversantibus, ne Principem objectare periculis viderentur, iidem illi deterioris consilii auctores perpulere, ut *Brixellum concederet, ac, dubiis praeliorum exemptus, summæ rerum et Imperii se ipsum reservaret*. Is primus dies Othonianas partes afflixit. namque et cum ipso Prætoriarum cohortium et speculato-
rum equitumque valida manus discessit, et remanentium fractus animus: quando suspecti Duces, et ut Othoni uni apud militem fides, dum et ipse non nisi militibus credit, imperia Ducum in incerto reliquerat. Nihil eorum Vitellianos fallebat, crebris, ut in civili bello, transfugiis: et exploratores, cura diversa sciscitandi, sua non occultabant. Quieti intentique Cæcina ac Valens, quando hostis imprudentia rueret, quod loco sapientiae est, alienam stultitiam opperiebantur, inchoato ponte transitum Padi simulantes, adversus oppositam gladiatorum manum, ac ne ipsorum miles segne otium tereret. Naves, pari inter se spatio, validis utrimque trabibus connexæ, adversum in flumen dirigebantur, jactis super ancoris, quæ firmitatem pontis continerent. Sed ancorarum funes non extenti fluitabant, ut, augescente flumine, inoffensus ordo navium adtolleretur. Claudebat pontem inposita turris et in extremam navem educta: unde tormentis ac machinis hostes propul-

Et nomen Othonis] Freinsb. ad A. 1, 73. malebat nomen. ERN.

Objectare periculis] E poeta sumtum Æn. 2, 751. mox pro *iidem* Guelf. Harl. Bodl. et ed. pr. contracte *idem*. ERN.

Brixellum concederet] Ita factum, ibique se occidit. Elue mendam igitur, quæ in Egesippo (scriptore mihi quidem haud spernendo) 4, 24. *Cum Otho comperisset, Valenti ac Cæcinæ, Vitellii comitibus, victoriam cessisse . . . Brixia positus, voluntaria morte eripuit se ludibrio*. Facito *Brixelli*. LIPS.

Summæ rerum et Imperii seipsum reservaret] MSS. Bud. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *summam*, velut sit appositive dictum. *Ipsum* hic frigere, facile quis, ut opinor, sentiat. ERN.

Et Otho, cui] MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. *et ut Otho*. Unde Rhenanus faciebat, *et Otho, ut cui*: J. Gron. *et sic Otho*. ERN. Bip. ne particula *ut* pereat, ita locum refingunt, ut jam exhibeo. Sensus a prius vulgato nihil dif- fert.

Imperia Ducum in incerto reliquerat] Effecerat, ut imperia Ducum sine vi essent, quando milites iis non satis fiderent, adeoque nec promte parerent. ERN.

Cura diversa sciscitandi] Dum quisque, in hostium partibus et castris quid ageretur, explorare tentant. ERN.

Naves] Recte Pichena et Acid. sensere, novam periodum inchoandam a voce *Naves*. Duplex enim consilium inchoandi pontis describitur. tum sequitur de pontis forma.

Jactis super ancoris] Sic e Flor. edidit Ryckius et J. Gronovius, idemque erat in Budensi et Agr. Consentit et ed. pr. Ex eo non intellecto librarii fecerunt *insuper*, quod est in MS. Guelf. edd. Puteol. Beroaldi (Alc. Rhen.) sqq. unde patet non esse ab ingenio Beroaldi, ut J. Gronovius putat. Naves fundantur ancoris, ut Virgilius loquitur Æn. 6, 4. Ergo etiam super jactis ancoris dirigebantur contra impetum fluminis. ERN. Rhen. conjectabat *superne*.

A. U. sarentur. Othoniani in ripa turrim struxerant, saxaque et
 823. faces jaculabantur. Et erat insula amne medio, in quam
 A. C. gladiatores navibus molientes, Germani nando prælabeban-
 70. tur. Ac forte plures transgressos, completis Liburnicis,
 35 per promptissimos gladiatorum Macer adgreditur. Sed
 neque ea constantia gladiatoribus ad prælia, quæ militi-
 bus; nec perinde nutantes e navibus, quam stabili gradu
 e ripa, vulnera dirigebant. Et, cum variis trepidantium
 inclinationibus, mixti remiges propugnatoresque turbaren-
 tur, desilire in vada ultro Germani, retentare puppes, scan-
 dere foros, aut cominus mergere. quæ cuncta, in oculis
 utriusque exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acrius
 36 Othoniani caussam auctoremque cladis detestabantur. Et
 prælium quidem, abruptis quæ supererant navibus, fuga di-
 remptum: Macer ad exitium poscebatur. Jamque vulne-
 ratum eminus lancea strictis gladiis invaserant, cum inter-
 cursu Tribunorum Centurionumque protegitur. Nec multo
 post Vestricius Spurinna, jussu Othonis, relicto Placentiæ
 modico præsidio, cum cohortibus subvenit. Dein Flavium
 Sabinum, Consulem designatum, Otho rectorem copiis mi-
 sit, quibus Macer præfuerat; læto milite ad mutationem
 Ducum, et Ducibus ob crebras seditiones tam iufestam ini-
 37 litiam adspersantibus. Invenio apud quosdam auctores,
*pavore belli, seu fastidio utriusque Principis, quorum flagitia
 ac dedecus apertiore in dies fama noscebantur, dubitasse exerci-
 tus, num, posito certamine, vel ipsi in medium consultarent, vel
 Senatui permetterent legere Imperatorem. Atque eo Duces
 Othonianos spatium ac moras suasisse, præcipua spe Paullini:*

Nec perinde] Bud. proinde. Frequenti errore.

Mixti remiges] Sic e Flor. iidem edidere. firmant iidem libri (Bud. Agr.). ceteri *inmixti*. ERN.

Abruptis quæ superfuerant navibus] Forte: *abreptis*, id est, raptim abductis, quæ ab hostibus raptæ aut mersæ non erant. GRON. *Abruptis* MSS. (Bud.) Reg. edd. Puteol. sqq. Contra Flor. *arruptis*, ut et ed. pr. unde J. Gron. corrigi *arreptis*. Neutrum convenire arbitrator. Nam Othoniani non egressi erant navibus, ut e præcedentibus clarum est. *Abripere* autem et *arripere* est extrinsecus agentis. Hoc tamen melius. *Supererant* e Flor. edidere Ryckius, Gron. consentit (Bud. Agr.) ed. pr. Mox *intercursu* e Bud. bene Rhen. ut est et in Flor. Reg. ed. pr. Alii *incursu*, quod e compendio ortum est. ERN. Brot. præfert *abreptis*. Lall. *arreptis*, Bip. *absumptis*. Sensus ubique claudicat. Malim *abreptis* i. e. raptim abductis.

Ad mutationem Ducum] Copulam et addunt Flor. (Bud.) Agr. Guelf. Harl. Bodl. et *ad mut.* quod receperit Ryckius et J. Gronovius: Id non imiter. Nulla copula hic locum habet. Nam dictum esse, pro *et læto milite*, ut vult J. Gronovius, nunquam credam. ERN. Copulam istam non habent Put. Alc. Rhen.

Præcipue Paullinum] Flor. ed. pr. *præcipuas Paullini*: quod J. Gron. putat factum e *præcipue Suetonium Paullinum*. Imo librarius ad *moras* retulit: hinc natum vitium. ERN. Bud. *præcipue*. Si Flor. haberet *præcipuas Paullinum*, cum Ernestio sentirem. Nunc gignendi casus aliquid habet in recessu. Forsan Bip. rem acu tetigere, qui ex eo quod mox legitur, *neque P. sperasse reor*, coniectant, hic legendum, *præcipua spe Paullini*, similemque locum firmandæ sententiæ ex Sallustii Fragm. l. 8. n. 20. ed. Cortii adlegant. Recipio emendationem, licet timidiuscule, nam in vulgato idem sensus latet.

quod *vetustissimus Consularium, et militia clarus, gloriam no-* A. U.
menque Britannicis expeditionibus meruisset. Ego, ut con- 823.
 cesserim, apud paucos tacito voto quietem pro discordia, A. C.
 bonum et innocentem Principem pro pessimis ac flagitio- 70.
 sissimis expetitur: ita neque Paullinum, qua prudentia
 fuit, sperasse, corruptissimo sæculo tantam vulgi modera-
 tionem, reor, ut, qui pacem belli amore turbaverant, bellum
 pacis caritate deponerent: neque aut exercitus linguis mor-
 ribusque dissonos in hunc consensum potuisse coalescere,
 aut Legatos ac Duces, magna ex parte luxus, egestatis,
 scelerum sibi conscios, nisi pollutum obstrictumque meritis
 suis Principem passuros. Vetus ac jam pridem insita mor- 38
 talibus potentiae cupido cum Imperii magnitudine adolevit
 erupitque. Nam rebus modicis, æqualitas facile habebatur:
 sed ubi, subacto orbe et æmulis urbibus Regibusque
 excisis, securas opes concupiscere vacuum fuit, prima inter
 Patres plebemque certamina exarsere. modo turbulenti
 Tribuni, modo Consules prævalidi, et in urbe ac foro ten-
 tamenta civilium bellorum. Mox e plebe infima C. Ma-
 rius, et nobilium sævissimus L. Sulla, victam armis liberta-
 tem in dominationem verterunt. Post quos Cn. Pompeius
 occultior, non melior. Et numquam postea, nisi de Principi-
 patu quæsitum. Non discessere ab armis in Pharsalia ac
 Philippis civium legiones: nedum Othonis ac Vitellii exer-
 citus sponte posituri bellum fuerint. eadem illos Deum ira,
 eadem hominum rabies, eadem scelerum causæ in discor-
 diam egere. Quod singulis velut ictibus transacta sunt
 bella, ignavia Principum factum est. Sed me veterum no-
 vorumque morum reputatio longius tulit: nunc ad rerum
 ordinem venio. Profecto Brixillum Othone, honor Imperii 39
 penes Titianum fratrem, vis ac potestas penes Proculum
 Præfectum. Celsus et Paullinus, cum prudentia eorum
 nemo uteretur, inani nomine Ducum, alienæ culpæ præten-
 debantur. Tribuni Centurionesque æmbigui, quod, spretis

Ut concesserim] Agr. ut consenserim.

Obstrictumque meritis suis Principem]

Ego fere *ad moribus* præferam: ut sit, qui non venisset ad Imperium, nisi Legatorum et Ducum hi mores fuissent, nisi eum, cui malos mores et improbitatem suam imputare possent. GAON. Verum vidisse Gronovium puto. Idque habent Guelf. edd. Putcol. Beroald. Alc. Meritis Flor. Bud. Agr. edd. pr. Rhen. seqq. omnes. Verbum *obstrictum*, quod solenne est in beneficiis ac meritis, videtur hanc lectionem peperisse. Utrumque verbum bonam sententiam facit, sed *moribus* venustiore. ERN.

Urbibus Regibusque] MSS. quidam,

VOL. II. P. I.

Harl. (Bud.) Bodl. et edd. quædam *regibusve*. male. nam et urbes æmulæ fuere, ut Carthago, et Reges, ut Macedonici: prætulit tamen Broterius. ERN.

Vacuum fuit] i. e. satis otii fuit ab externa vi, ut possent cogitare de potentia augenda. Imitatus est Sallust. fr. Hist. in it. *postquam remoto metu Punico, similitates exercere vacuum fuit.* ubi vid. Cort. Vett. Gloss. *vacuum, ἰσχυροῦς*. ERN. Sic 13, 3. *quibus otiosum est.*

Othonis ac Vit.] Ryck. e cod. Agr. *Oth. aut Vit.*

Eadem illos Deum ira] Facessant ergo, qui Tacitum impietatis incusant,

A. U. melioribus, deterimi valebant. miles alacer; qui tamen
 823. jussa Ducum interpretari, quam exsequi, mallet. Promo-
 A. C. veri ad quartum a Bedriaco castra placuit; adeo inperite,
 70. ut quamquam verno tempore anni, et tot circum annibus;
 penuria aquæ fatigarentur. Ibi de prælio dubitatum:
 Othone per litteras flagitante, ut maturarent; militibus,
 ut Imperator pugnae adesset, poscentibus; plerique copias
 trans Padum agentes acciri postulabant. Nec perinde
 40 dijudicari potest, quid optimum factu fuerit, quam pessi-
 mum fuisse, quod factum est. Non ut ad pugnam, sed ad
 bellandum, profecti, confluentes Padi et Adduæ fluminum,
 XVI. inde millium spatio distantes, petebant. Celso et
 Paullino abnuentibus, *militem itinere fessum, sarcinis gravem,
 obijcere hosti, non admissuro, quo minus expeditus, et vix qua-
 tuor millia passuum progressus, aut incompositos in agmine, aut
 dispersos et vallum molientes adgrederetur.* Titianus et Pro-
 culus, ubi consiliis vincerentur, ad jus Imperii transibant.
 Aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mandatis,

[*Jussa Ducum interpretari*] Id est, inquirere in causas jussionis, et explorare ac ponderare, quam simplici obedientia patrare. Tale in Agricola 40. *Adeo ut plerique, viso aspectoque Agricola, quaerent fumam, pauci interpretarentur.* Significat, multos ex specie tantum externa judicasse, paucos inquisisse aut explorasse. LIPS.

[*Promoveri ad quartum*] E Plutarcho c. 11. scriberes, *ad sextum.* Nam ille quinquaginta stadia numerat. Sed et paullo post, ubi noster XVI. milliaria numerat, Græci ejusdem computatione XII. saltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem. LIPS.

[*Adeo inperite*] Totum hunc locum verbatim Plutarchus expressit, ut pleraque alia: etsi haud multum ætate nostro inferior. LIPS. Mox pro *perinde* ed. pr. (et c. Bud.) *proinde*, solenni confusione. ERN.

[*Sed ad bellandum profecti*] *Ad debellandum* corrigit Grotius. Ibant non quasi ad incertum certamen, sed ut finem imposituri bello una victoria. Sed *bellare* pro *debellare* dixit etiam Livius 6, 31. *ne quis, quoad bellatum esset, tributum daret.* etc. ubi consentiunt libri: nisi *bellatum esset* pro *bellaret* dixit: quod tamen vix rectum foret. Alioqui non ignoro, hæc verba subinde a librariis confundi, ut passim ad Livium notavit Drakenborchius. ERN.

[*Padi et Adduæ*] In Vatic. locus hic in litura, sic tamen, ut aperte esset erudere scriptum antiquitus, *Padi et Agele*:

aliena deinde manu factum *Adduæ*. Sed Agela ignotum mihi flumen, et censeam vulgatum esse veram. De Addua, Plinius 2, 103 (106.) Strabo 3. p. 192. 209. itemque Sidonius ep. 1, 5. *Vidimus ulvosum Lambrum, cæruleum Adduam, velocem Athesin, pigrum Mixcium.* LIPS.

[*Non admissuro*] Pro non *commissuro*: quæ duo verba promiscue dicuntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 37. Atque ita edit Rhenanus (e Bud.). At edd. ante Rhen. Guelf. et MSS. alii *amissuro*: quod et ipsum bonum et aptum verbum est, intellecto *occasione*: quamquam ejus ellipse exemplum non menini me alibi reperire. ERN. *Amissuro* vitium est et male defenditur. Bip. subaudiunt *culpam*.

[*Citus equo Numida*] Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens? minime, sed inter obsequia. Ne fugiat enim te latens hic ex antiquo mos: quo receptum, ut viris lautioribus ditioribusque Afri aut Numidæ equites essent ad iter. Præcurrebant illi et agmen ducebant heri sequentis. Seneca epist. 88. (87.) *O quam cuperem Catoni nunc occurrere alique ex his trossulis in via divitibus, cursores et Numidas et multum ante se pulveris agentem!* Idem expressius epist. 124. (123.) *Omnes sic jam peregrinantur, ut illos Numidarum præcurrat equitatus, ut agmen cursorum antecedit.* Martialis 10, 13. *Cum cathedralicis portet tibi rheda ministros, Et Libys in longo pulvere sudet eques.*

quibus Otho, increpita *Ducum segnitia, rem in discrimen* A. U. ^{823.}
mitti jubebat; æger mora et spei impatiens. Eadem die, ^{A. C.}
 ad Cæcinam, operi pontis intentum, duo Prætoriarum co- ^{70.}
 hortium Tribuni, colloquium ejus postulantes, venerunt. 41
 Audire condiciones ac reddere parabat, cum præcipientes ex-
 ploratores, adesse hostem, nuntiavere. Interruptus Tribu-
 norum sermo: eoque incertum fuit, insidias an proditionem,
 vel aliquod honestum consilium cœptaverint. Cæcina,
 dimissis Tribunis, reiectus in castra, datum jussu
 Fabii Valentis pugnae signum et militem in armis invenit.
 Dum legiones de ordine agminis sortiuntur, equites prorup-
 pere: et, mirum dictu, a paucioribus Othonianis quo mi-
 nus in vallum impingerentur, Italicae legionis virtute deter-
 riti sunt. ea strictis mucronibus, redire pulsos et pugnam
 resumere coegit. Disposita Vitellianarum legionum acies
 sine trepidatione: etenim, quamquam vicino hoste, adspe-
 ctus armorum densis arbustis prohibebatur: apud Othoni-
 anos, pavidi Duces, miles Ducibus infensus, mixta vehicula
 et lixæ, et, præruptis utrimque fossis, via quieto quoque
 agmini angusta. Circumsistere alii signa sua, quærere alii:
 incertus undique clamor adcurrentium, vocitantium: et, ut

De tali igitur hic capies: quando et Principibus illi in usu. Ex Martiali, in adventum Domitiani 10, 6. *Quando eques et picti tunica Nilotide Mauri Ibitis? et populi vox erit una, venit? Nec Suetonium aliter interpretemur (viderat sagacissimus Turnebus Adv. 24, 6. 30, 3.) in Nerone cap. 30. Iter fecisse traditur phalerata cum Mazacum turba atque cursorum. Nam Mazaces, Afri. Lips.*

Æger mora et spei impatiens] Talis in Homericis illo Hectore affectus II. 22, 129.

Βίλτερον αὐτ' ἴριδι ξυνηλαυμένοι' ὄττι
 τάχιστα

Εἶδομεν, ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος ἰδχως
 ὀρίζη.

Et Polybii verissima gnome 3, 112. Βα-
 ρύτατος δὴ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τοῦ μίλλον-
 τος γίνεσθαι χρόνος. Lips.

In vall. impingerentur] E Virgilio sumtum Æn. 5, 804: *cum Troia Achilles exanimata sequens impingeret agmina nausis.* ERN.

Deterriti sunt] Sic recte editum a Ryckio et J. Gron. e Flor. Consentit Guelf. (Bud. Agr.) edd. vet. omnes, etiam Rhen. pr. Unde patet in sec. *territi sunt* esse vitium operarum, quando in notis nihil monet, ut alias in minutissimis correctionibus solet: et hinc ad alios propagatum. Sed mox bene edidit

Rhen. (ex ing.) *ea strictis*, pro *qua.* Ed. pr. et str. quod ex *ea* factum patet. ERN. Bud. et *astrectis.*

Disposita V. l. acies] Bud. *acie.* sic Put. Alc. Rhen.

Accurrentium, clamantium] Farnes. et priscae editiones, *accurrentium, volantium*; Vatic. *vomantium*, ut omnino aliud hic verbi fuerit; placetque Pichena *vocitantium.* Lips. Idque ab omnibus servatum, præter Ryckium, qui e cod. Agr. edidit *volantium.* Sed recte, ut opinor, monuit contra J. Gronovius, *accurrentes* etiam voluisse. Ipse suspicatur *morantium.* Sed formidine cunctantes non solent clamores ciere. Ego ad præcedentia potius referam, quam ad sequentia. *Accurrentes* sunt, qui circumsistunt signa: alii quærunt signa, quod fit voce, clamore. Ei rei *vocantium* sane aptum. Flor. habet *currentium, clamantium*, ut Guelf. edd. vet. usque ad Pichen. præter primam, quæ habet *volentium.* Copulam *que* (etenim erat *clamantiumque*) delevit bene Rhenanus: qui mox (e Bud.) malebat *postremamque.* ERN. Bud. *adcurrentium clamantium ut cuique.* Rhen. inseruit *et*, quod et priores edd. habent. J. Fr. Gron. Obs. 2, 4. voluerat *vocantium.* Boxh. *vitantium* scil. signa, quod nihili Rhen. tamen servavit *postremamque.*

- A. U. cuique audacia vel formido, in primam postremamve aciem
 823. prorumpabant, vel revehebantur. Adtonitas subito terrore
 A. C. mentes falsum gaudium in languorem vertit, repertis, qui
 70. *descivisse a Vitellio exercitum* ementirentur. Is rumor, ab
 42 exploratoribus Vitellii dispersus, an in ipsa Othonis parte, seu dolo, seu forte surrexerit, parum compertum. Omisso pugnæ ardore, Othoniani ultro salutavere : et hostili murmure excepti, plerisque suorum ignaris, quæ caussa salutandi, metum prodicionis fecere. tum incubuit hostium acies, integris ordinibus, robore et numero præstantior : Othoniani, quamquam dispersi, pauciores, fessi, prælium tamen acriter sumpsere. et per locos, arboribus ac vineis impeditos, non una pugnæ facies. cominus eminusque catervis et cuneis concurrebant : in aggere viæ conlato gradu corporibus et umbonibus niti, omisso pilorum jactu, gladiis et securibus galeas loricasque perrumpere : noscentes inter se, ceteris conspicui, in eventum totius belli certabant.
- 43 Forte inter Padum viamque, patenti campo, duæ legiones congressæ sunt : pro Vitellio unaetvicesima, cui cognomen *Rapaci*, vetere gloria insignis : e parte Othonis, prima Ad-

Revehebantur] Flor. aut *relabebantur*. Vitiose. Mox Flor. Agr. Guelf. edd. Put. Ber. in *ipsa o. p.* MS, Reg, Edd, pr. Rhen. sqq. sine in (ut in Bud.) Restituit Ryckius. ERN. *Revehebantur* Bud. Agr. et edd. vet. Præstat Flor, *relabebantur*, metaphora ducta, ut bene Bip. a mari tumultuoso,

Seu dolo] Ita Suet, Oth. 9.

Cominus eminusque] Sic ante Rhen. ed. pr. Flor. (Bud.) Agr. At Guelf. Harl. Put. Ber. *eminus*. ERN.

Umbonibus niti] Vocem, *niti*, ex Farnes. et Vatic. addidi : et vero abesse sine sententiæ incommodo non potest. LIPS. Est et in (Flor. et) ed. pr. Mox *perrumpere* recte Rhen. (e Bud.) dedit, præcedit

enim *niti*. Consentit Guelf. At edd. ante Rhen. omnes *perrumpere*. ERN. Bud. et ex eo Rhen. omiserunt *niti*, habent tamen *perrumpere*.

Ceteris conspicui] MS. Bud. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. *ceteri*. Non sanum locum puto, ERN. Sensus : sibi invicem noti, in conspectu ceterorum pugnabant. Contra paullo supra *adspectus armorum densis arbustis erat prohibitus*. Put. Alc. Rhen. *ceteris*, recte,

Cui cognomen Rapaci] Non abs re arbitror, quoniam cognomina legionum sæpe Tacitus commemorat, veterem a me lapidem proponi, in quo ea ordine desculpta. Conspicitur autem Romæ in capitolio, forma columellæ ;

NOMINA LEG.

II. AVGVSTA,	II. ADIVTRIX.	III. SCYTHICA,
VI. VICTRIX.	III. FLAVIA.	XVI. FLAVIA.
XX. VICTRIX.	VII. CLAVDIA.	VI. FERRATENSIS.
VIII. AVGVSTA.	I. ITALICA.	X. FRETENSIS.
XXII. PRIMIGENIA,	V. MACEDONICA.	III. CYRENENSIS.
I. MINERVIA.	XI. CLAVDIA.	II. TRAIANA.
XXX. VLPPIA.	XIII. GEMINA.	III. AVGVSTA.
I. ADIVTRIX.	XII. FVLMINATRIX.	VII. GEMINA.
X. GEMINA,	XV. APOLLINEA.	II. ITALICA.
XIII. GEMINA.	III. GALLICANA.	III. PARTHICA.
I. PARTHICA.	II. PARTHICA.	

Velim Dionis recensum legionum qui est 55, 23. cum hoc lapide conferri a quo adjuti interpretes, paullo felicius

sane eum vertissent. LIPS. Legionum seriem explicat Brot. ad c. 6.

jutrix, non ante in aciem deducta, sed ferox et novi decoris A. U. avida. Primani, stratis unaetvicesimanorum principiiis, 823. aquilam abstulere. quo dolore accensa legio, et inpulit rur- A. C. sus primanos, interfecto Orphidio Benigno Legato, et plu- 70. rima signa vexillaque ex hostibus rapuit. A parte alia, propulsa quintanorum inpetu tertiadecima legio: circumventi plurium adcursum quartadecimani. Et, Ducibus Othonis jam pridem profugis, Cæcina ac Valens subsidiis suos firmabant. Accessit recens auxilium, Varus Alphenus cum Batavis, fusa gladiatorum manu, quam, navibus transvectam, oppositæ cohortes in ipso flumine trucidaverant. ita victores latus hostium invecti. Et, media acie perrupta, 44 fugere passim Othoniani, Bedriacum petentes. Inmensum id spatium: obstructæ strage corporum viæ. quo plus cædis fuit. neque enim, civilibus bellis, capti in prædâ vertuntur. Suetonius Paullinus et Licinius Proculus diversis itineribus, castra vitavere. Vedium Aquilam, tertiadecimæ legionis Legatum, iræ militum inconsultus pavore obtulit. multo adhuc die vallum ingressus, clamore seditiosorum et fugacium circumstrepitur: non probris, non manibus abstinent: *desertorem proditoremque increpant: nullo proprio crimine ejus, sed more vulgi, suum quisque flagitium aliis objectantes.* Titianum et Celsum nox juvit, dispositis jam excubiis, compressisque militibus, quos Annius Gallus precibus, consilio, auctoritate flexerat, *ne super cladem adversæ pugnae suismet ipsi cædibus sævirent. sive finis bello venisset, seu resumere arma mullent, unicum victis in consensu levamentum.* Ceteris fractus animus. Prætorianus miles, *non virtute se, sed proditione victum, fremebat. Ne Vitellianis quidem incruentam fuisse victoriam, pulso equite, rapta legionis aquila: superesse cum ipso Othone militum quod trans Padum fuerit: venire Mæstcas legiones: magnam exercitus partem Bedriaci remansisse: hos certe nondum victos: et, si ita ferret, honestius*

Unaetvicesimanorum principiiis] Aliquot libri, *principibus*, placet. Lips. Ut edd. Puteol. Beroald. (Alc.) Male. At Flor. Bud. Agr. Guelf. Reg. ed. pr. *principiis*, quod recte restituit Rhenanus (e Bud. *principis*). *Principia* intell. primam aciem: *προμάχους* Plutarchus (in Pyrrho 7.) vocat: quæ et alibi apud nostrum aliosque sic dicitur. V. Gron. obs. 4, 10. p. 156. ERN. Lipsius ipse errorem suum agnovit et emendavit de Mil. R. Dial. 4, 3. Mox *rursus* significat viceversa.

A parte alia] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *aperte*.

Trucidaverant] Moses du Soul ad Plutarchi Vit. (Oth. 12.) t. 5. p. 467.

corrigit *trucidaverunt*. male. ERN.

Civilibus bellis] Sic Flor. (Bud.) ed. pr. Ryckius. J. Gron. Alii scr. et edd. (etiam Rhen.) *præliis*. Contra 3, 19. *bellum pro prælio* irrepsit. ERN.

Castra vitavere] Farnes. *castra petivere*. falso. Nam Plutarchus aperte Oth. 13. *τῶν δὲ στρατηγῶν οὐτε Πρόκλος, οὐτε Παυλῖνος, συνιστῆθαι ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἰξίκαλαν, φοβούμενοι τοὺς στρατιώτας.* Lips. Bud. *vitavere*.

Et si ita ferret] Acidalius addi volebat *fors*. Frustra, intelligi potest vel hoc vel *res*. et sic jam vidimus A. 3, 15. Guelf. vitiose *ferret*, item ed. pr. *ferretis*. ERN.

A. U. *in acie perituros*. His cogitationibus truces aut pavidī, ex-
 823. tremā desperatione ad iram sæpius, quam in formidinem,
 A. C. 70. stimulabantur. At Vitellianus exercitus, ad quintum a Be-
 45 driaco lapidem consedit, non ausis Ducibus eadem die oppu-
 gnationem castrorum. simul voluntaria deditio sperabatur.
 Sed expeditis, et tantum ad prælium egressis, munimentum
 fuere arma et victoria. Postera die, haud ambigua Otho-
 niani exercitus voluntate, et, qui ferociores fuerant, ad pœ-
 nitentiam inclinantibus, missa legatio: nec apud Duces
 Vitellianos dubitatum, quo minus pacem concederent. Le-
 gati paullisper retenti. ea res hæsitationem adtulit, ignaris
 adhuc, an inpetrassent. Mox remissa legatione, patuit
 vallum. Tum victi victoresque in lacrimas effusi, sortem
 civilium armorum misera lætitia detestantes. Iisdem ten-
 toriis alii fratrum, alii propinquorum, vulnera fovebant.
 Spes et præmia in ambiguo: certa, funera et luctus. nec
 quisquam adeo mali expers, ut non aliquam mortem mære-
 ret. Requisitum Orphidii Legati corpus, honore solito
 crematur: paucos necessarii ipsorum sepelivere: ceterum
 46 vulgus super humum relictum. Opperiebatur Otho nun-
 tium pugnæ, nequaquam trepidus, et consilii certus. mæsta
 primum fama, dein profugi e prælio perditas res patefa-
 ciunt. Non exspectavit militum ardor vocem Imperatoris.
bonum habere animum jubebant. *superesse adhuc novas vires,*
et ipsos extrema passuros ausurosque. neque erat adulatio. Ire
 in aciem, excitare partium fortunam, furore quodam et
 instinctu flagrabant. qui procul adstiterant, tendere manus,
 et proximi prensare genua; promptissimo Plotio Firmo.
 Is Prætorii Præfectus identidem orabat, *ne fidissimum ex-*

Munimentum fuere arma et victoria]
 Schelius ad Hyginum p. 128. inclinat
 eo, ut de genere munitionis capiat, ex-
 tremi Imperii Romani temporibus usi-
 tati, qua armorum ordinibus circumdatis
 castra muniabant, de quo ibi vide. Sed
 additum *victoriæ* verbum aliud suadet:
 item antecedentia, e quibus patet, in-
 strumenta ad muniendum necessaria de-
 fuisse. Tum loca ex antiquioribus pro-
 lata nil aliud indicant, quam in periculi
 metu, etiam si castra munita essent, no-
 ctu sub armis manere iussos. ERN.

Apud Duces Vitellianos dubitatum]
 Imo vero, *non dubitatum.* idque res et
 Plutarchus 13. suadent. Ideo optima le-
 ctio, quam ex Flor. adstruit Pichena:
missa legatio: nec apud Duces. LIPS.
 Ante erat in edd. omnibus, ut et in scr.
 (in his Bud.) *missa legatione apud d.*
quod vitium e sequentibus natum, ubi
remissa legatione. ERN. Flor. scil. habet
legatione. capud, unde Pichena scite lo-

cum emendavit.

Et consilii certus] Rhen. malit sed.
 Sic in suo Mirandulano se reperisse ven-
 ditat Lampugnanus, tacente Lipsio.

*Furore quodam et instinctu flagra-
 bant]* Accipe dictum per hendiadys:
instinctu furoris, furore quodam instin-
cti. Cicer. Verr. 5, 72. *quodam furore*
instinctus. Adde pro domo c. 55. In
 ed. pr. est *furoreque amenti instinctu:*
 unde facta videtur lectio cod. Agr.
furore quodam et amenti instinctu. Ea-
 dem ed. (et Bud.) *prensare genua,* quod
 recepi. Ceteri (et Rhen.) *prehensare;*
 et deinde *promptissimus Plotius Fir-*
mus, ut MS. Agr. ERN. Hendiadyon non
 agnoscunt Bip. sed *furorem* ad iram et
 vindictæ cupidinem, *instinctum* ad in-
 credibilem amorem exercitus in Otho-
 nem, referant. Deim *promptissimo Plotio*
Firmo Bud. et editi.

Is Prætorii Præfectus] Duo Præfecti
 Prætorio sub Othone, Licinius Proculus

ercitum, ne optime meritos milites desereret: majore animo to- A. U.
lerari adversa, quam relinquere: fortes et strenuos etiam contra 823.
fortunam insistere spei; timidos et ignavos ad desperationem A. C.
formidine properare. Quas inter voces, ut flexerat vultum 70.
 aut induraverat Otho, clamor et gemitus. Nec Prætoriani
 tantum, proprii Othonis miles, sed præmissi e Mœsia,
 eundem obstinationem adventantis exercitus, legiones Aquileiam
 ingressas, nuntiabant. ut nemo dubitet, potuisse renovari
 bellum atrox, lugubre, incertum victis et victoribus. Ipse 47
 aversus a consiliis belli, hunc, inquit, animum, hanc virtutem
 vestram ultra periculis objicere, nimis grande vitæ meæ pretium
 puto. Quanto plus spei ostenditis, si vivere placeret, tanto pul-

et Plotius Firmus. Tacitus 1, 46. *Præ-*
torii Præfectos sibi ipsi legere, Plotium
Firmum e manipularibus quondam et
Licinium Proculum. Nec alios usquam
 nominat. Ut jure mirer, in hac Otho-
 nis morte Plutarchum commemorare
 Pollionem Prætorii Præfectum. Quod
 vix est ut sit sine mendo, verba ejus 18.
 Οἱ δὲ στρατιῶται, Πολλίωνος τοῦ ἐτίρου τῶν
 ἐπαρχῶν, ἰμνύειν εὐθύς εἰς τὸν Οὐτίλλιον
 καλίσσαντος, etc. malimque Πλωσίου. nisi
 huic Plotio etiam Pollionis cognomen,
 quod unum dici superest. LIPS. Edd.
 ante Rhen. omnes præter Puteol. addunt
 erat. Beroaldus hæc verba in parenthesi
 exhibet. Unde suspicio est, Tacitum
 scripsisse: *et proximi pensare genua.*
Promtissimus Plotius Firmus (is Præ-
torii Præfectus erat) identidem orabat. ERN.
 Id erat Rhen. Bud. auctoritate, delevit.

Majore animo tolerari] Hæc illa sunt,
 quibus jugulare Stoicos adversa omnis
 manus solet: pro quibus scutum habeo
 equidem, quod opponam, nisi Religio me
 vetet. In hanc mentem igitur et Luca-
 nus 7, 105.—*fortissimus ille est, Qui*
promptus metuenda pati, si cominus in-
stent, Et differre potest. Illa virgo
 apud egregium vatem (intellego, qui
 Thebaida scripsit)—*non est, ut putas,*
virtus, pater, Timere vitam: sed malis
ingentibus Obstare, nec se vertere, ac re-
tro dare. Sic et Cæsar 7, 77. et Q. Cur-
 tius 5, 9. Biberunt omnes e patera Ari-
 stotelis, cujus hoc scitum in Ethicis 3,
 7. (11). Τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πι-
 νύει, ἢ ἔρωτα, ἢ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου,
 ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. Heu taceo! LIPS.

Fortes et strenuos] Itaque Florus 4,
 8. *Magna indolis signum est, sperare*
semper. LIPS.

Clamor et gemitus] *Clamore* intel-
 lige latantium, ubi flexerat vultum, tan-
 quam obsecratur militum studiis; ge-

mitum, dolentium, ubi induraverat, tan-
quam mansurus in proposito tristi. Ed.
 pr. vitiose *induerat.* MS. Agr. *indurue-*
rat. ERN. Ut 3, 61. Sed Bud. *indura-*
verat.

Præmissi e Mœsia] Præpositionem
 servant Flor. Guelf. edd. ante Rhen. re-
 stituitque Pichena. ERN. Omisit Rhen.
 auctore Budensi.

Legiones Aquileiam ingressas] De
 Mœsiæ legionibus tribus loquitur, de
 quibus hoc ipsum infra 85. *Aquileiam*
jam progressæ, raptâ pecunia et inter se
divisa, hostiliter egerunt. Hoc eo noto,
 quod in Suetonio aliter legas, et dumtaxat
 bina ex his legionibus millia præmissa,
 Aquileiam venisse. in Vespas. 6. *Mœsiaci*
exercitus bina e tribus legionibus millia,
missa auxilio Othoni, postquam iter in-
gressis nuntiatum est, victum cum ac
vim vitæ suæ attulisse, nihil secius
Aquileiam usque perseveraverunt, quasi
rumori minus crederent. Et addit, me-
 tuentes ultionem de alio Imperatore co-
 gitasse. Sed vereor, ut Suetonio alu-
 cinetur in duobus millibus: qui non
 e Mœsiaci, sed Pannonicis Dalmaticis-
 que fuere. Ita enim idem Tacitus su-
 pra dixerat 11. *Lætâ Othoni principia*
belli, motis ad imperium ejus e Dalma-
tia Pannoniaque exercitibus. Fuere
quatuor legiones, e quibus bina millia
præmissa. Nec apud Tacitum leges, de
 præmissis illis e legionibus Mœsiaci.
 Sane, si et rem vides, probabilius, tres
 ipsas legiones illa violenta et hostilia
 Aquileiæ ausas, et de Imperatore delibe-
 rasse, quam sola ex iis duo millia electa.
 LIPS.

Ipse aversus] Ita Flor. Ven. Put. Alc.
 Contra versus Rhen. e Bud.

Tanto pulchrior mors erit] *Tanto,*
 auctore MS. Budensi, delevit Rhenanus;
 abestque et ab aliis: Harl. Bodl. Guelf.

A. U. *chrior mors erit. Experti invicem sumus, ego ac Fortuna.*
 823. *nec tempus computaveritis. difficilius est temperare felicitati,*
 A. C. *qua te non putes diu usurum. Civile bellum a Vitellio capit,*
 70. *et, ut de Principatu certaremus armis, initium illic fuit: ne plusquam semel certemus, penes me exemplum erit. hinc Othonem posteritas æstimet. Fruetur Vitellius fratre, conjuge, liberis: mihi non ultione, neque solatiis opus est. Alii diutius Imperium tenuerint: nemo tam fortiter reliquerit. An ego tantum Romanæ pubis, tot egregios exercitus, sterni rursus, et Republicæ eripi patiar? Eat hic mecum animus, tamquam perituri pro me fueritis. sed este superstites. nec diu moremur, ego incolumitatem vestram, vos constantiam meam. Plura de extremis loqui, pars ignaviæ est. præcipuum destinationis meæ documentum habete, quod de nemine queror. nam incusare Deos*
 48 *vel homines, ejus est, qui vivere velit. Talia locutus, ut cuique ætas aut dignitas, comiter adpellatos, irent prope, neu remanendo iram victoris asperarent. juvenes auctoritate, senes precibus movebat: placidus ore, intrepidus verbis, intempestivas suorum lacrimas coercens. Dari naves ac vehicula*

nec est sane necessarium. subauditur enim etiam alibi. (Vide indicem.) Sed, quia est in Fl. Reg. edd. ante Rhen. omnibus cum Pichena et sequentibus servavi. ERN. Pichena tamen omissionem probat.

Experti invicem sumus, ego et fortuna] Fortunam Otho expertus erat, cum Imperium tam brevi duraturum accepisset: Othonem autem Fortuna, cum is recte modesteque imperasset, fortiterque abdicaret. Sic bene Pichena. Mox nec Flor. Guelf. edd. ante Rhen. Hic (e Bud.) edidit ne. Illud melius, beneque restitutum a Pichena. ERN.

Difficilius est temperare] Acute, ut solet, Statius hoc expressit Theb. 2, 446. *Non parcat populis Regnum breve.* Et est humanum ingenium scilicet avidum tunc et præceps. LIPS. *Felicitati* aberat a MS. Bud. Mox pro *illic* Rhenanus (ex ingenio) malebat *illinc*. Bene, si libri jvarent. At etiam mox *penes me exemplum erit*, non a me. ERN. Frustra Rhen. *temperare* refert ad *Fortunam* vel subaudit *rei*; librarii incuria datus deest. Bud. *illic* et *penes me*.

Mihi non ultione etc.] Refer ad præcedentia. nolo ulcisci Vitellium interficiendis fratre, conjuge, liberis, et ex hac ultione solatia mali petere. ERN.

Alii diutius Imperium tenuerint] Sic Flor. bene. nam sequitur, *reliquerit*. Consentit ed. pr. recepitque Pichena.

Ceteri scr. (etiam Bud.) et edd. *tenuerunt. Reliquerit*, quod deleri vult Rhen. (duce Bud.) omnes scr. et edd. tumentur. nec abesse potest salva sententiæ elegantia. ERN. Ipse quoque Rhen. servavit in textu.

Plura de extremis loqui] Quem non capiunt hæc alia, ex intimo animum et affectuum penetrati deprompta? et sunt assidua in nostro scriptore. Quintilianus simile, Declam. 344. *Jam mihi narras moras. ipsum illud secretum querere, et putare interesse, ubi pereas, non est ardentis in mortem impetus. Non sunt ista, nisi subito, nec quisquam (præsertim nulla gravi præcedente causa) spiritum ratione deposuit.* Etiam Ajax apud Sophoclem jam se interfecturus v. 852.

'Αλλ' οὐδὲν ἔργον ταῦτα θρηνησθαι μάτην'

'Αλλ' ἀρκτίον τὸ πρᾶγμα σὺν τάχει τινί.
 ὦ Θάνατι, Θάνατι, νῦν μ' ἐπίσκιψαι μολών.

LIPS.

Neu remanendo iram victoris asperarent] *Remanendo* Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Hic (e Bud.) dedit *remorando*. Illud bene restituit Pichena. *Movebat* porro idem Flor. (Bud.) Guelf. idque auctoritati et precibus convenit, non *movebat*, quod (c. Agr. et) edd. ante Pichenam omnes habent. ERN.

abeuntibus jubet: libellos epistolasque, studio erga se aut in Vitellium contumeliis insignes, abolet: pecunias distribuit, parce, nec ut periturus. Mox Salvium Cocceianum, fratris filium, prima juventa, trepidum et mærentem, ultro solatus est, laudando pietatem ejus, castigando formidinem: *an Vitellium tam inmitis animi fore, ut, pro incoluni tota domo, ne hanc quidem sibi gratiam redderet? mereri se festinato exitu clementiam victoris. Non enim ultima desperatione, sed poscente prælium exercitu, remisisse Reipublicæ novissimum casum. Satis sibi nominis, satis posteris suis nobilitatis quæsitum. post Julios, Claudios, Servios, se primum in familiam novam Imperium intulisse. proinde erecto animo capesseret vitam, neu, patrum sibi Othonem fuisse, aut oblivisceretur unquam, aut nimium meminisset.* Post quæ, dimotis omnibus, paullum requievit. atque illum, 49 supremas jam curas animo volutantem, repens tumultus avertit, nuntiata consternatione ac licentia militum. namque abeuntibus exitium minitabantur; atrocissima in Verginium vi, quem, clausa domo, obsidebant. increpitis seditionis auctoribus, regressus, vacavit abeuntium adloquiis, donec omnes inviolati digrederentur. Vesperascente die, sitim haustu gelidæ aquæ sedavit. tum adlatis pugionibus

A. U.
823.
A. C.
70.

Aut in Vitellium] In est in Flor. (et Agr.) edd. ante Rhen. omnibus. Restituit Ryckius, quem cum Jac. Gron. secuti sumus. ERN. Male Rhen. sustulerat, auctore Bud. Hic error ex simili prima syllaba vocis seq. ortus.

Salvium Cocceianum fratris filium] Melius ita, quam Cocceium, quod Plutarchus præfert c. 16. Nam et Tranquillus ita appellat in Domit. 10. ubi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris solum filium, sed ipsum hic fratrem præsentem facere videtur: contra Taciti et Plutarchi narrationem aperte. Nam ille in castra evaserat e pugna, seque cum aliis dedit. Suetonii tamen verba Oth. 10. *Fratrem igitur, fratrisque filium et singulos amicorum cohortatus.* quæ profecto non vera, si verus Tacitus. LIPS.

Laudando—formidinem] Hæc delenda putat Mendoza ep. ad Lips. t. 2. Coll. Burm. p. 59. ERN.

Servios] Sic Bud. sic et Put. sed Alc. et alii *Sergios*, quod falsum esse ostendit Spanhem. de Usu et Pr. NN. diss. 10. c. 1. p. 29.

Neu patrum sibi Othonem] Plut. l. c. μήτ' ἑπιλαθίσθαι παντάσῃσι, μήτ' ἄγαν μνημονεύειν, ὅτι Καίσαρα θίον ἔσχες. Non audiemus Beatum, qui verbum, *nimium*, auctore Budensi codice delet, et una

sententiæ acumen. Totum id enim in eo, sicut et in Plinii loco fuerat epist. 3, 14. quem depravarunt: *Largius Macedo, superbus alioqui et sævus dominus, et qui, servisse patrem suam, parum imo minimum meminisset.* Tu scribe: *nimium meminisset.* LIPS. Habent omnes scr. et edd. *nimium*. ERN. Rhen. etiam in textu reliquit.

Post quæ] MS. Reg. (Bud.) Guelf. ed. pr. Put. Ber. (Alc.) *Postquam.* ed. pr. *postque.* Mox Rhenanus edidit, *jam supremas curas agentem*, e Budensi MS. Vulgatum omnes reliqui scr. (etiam Flor.) et edd. ante. Restituit Pichena. Contra bene Rhenanus *exitum* dedit (e Bud.) pro *exitum*: quæ verba sæpe confunduntur. *Exitum* Flor. Guelf. ed. pr. ERN. De initio periodi contraria ex ed. pr. adfert Ern. Doleo, mihi non esse istam ad manus. Videant, quibus id contigerit. Forsan dare volebat *ed. Rh. post quæ*, nam sic illa.

Vesperascente die] Farnesiano est, *vesperante.* quod verum arbitramur. Agellius 17, 8. *Ubi jam vesperaverat.* LIPS.

Allatis pugionibus] Vocem addunt aliquot libri, *pugionibus duobus.* atque ita Plutarchus 17. *δυσὸν ὄντων αὐτῶν ξιφῶν.* LIPS. Recte. Sic Flor. Guelf. ed. Putcol. (et Alc.) unde bene editum a Pichena,

- A. U. duobus, cum utrumque pertentasset, alterum capiti subdidit. 823. et explorato, jam profectos amicos, noctem quietam, utque A. C. adfirmatur, non insomnem egit. Luce prima, in ferrum 70. pectore incubuit. ad genitum morientis ingressi liberti servique et Plotius Firmus, Prætorii Præfectus, unum vulnus invenerunt. Funus maturatum. ambitiosis id precibus petierat, *ne amputaretur caput, ludibrio futurum*. Tulere corpus Prætorie cohortes, cum laudibus et lacrimis, vulnus manusque ejus exosculantes. Quidam militum, juxta rogam interfecere se; non noxa, neque ob metum, sed æmulatione decoris et caritate Principis. ac postea promiscue Bedriaci, Placentiæ aliisque in castris, celebratum id genus mortis. Othoni sepulcrum exstructum est modicum et mansurum.
- 50 Hunc vitæ finem habuit septimo et tricesimo ætatis anno. Origo illi e municipio Ferentino. Pater Consularis: avus Prætorius: maternum genus impar, nec tamen indecorum. pueritia ac juvenia, qualem monstravimus. duobus facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantundem apud posteros meruit bonæ famæ, quantum malæ. Ut conquirere fabulosa, et fictis oblectare legentium animos, procul gravitate cœpti operis crediderim: ita vulgatis traditisque

ut mox *utrumque*, pro *utrinque*, quod est etiam in ed. pr. Voluit etiam Rhenanus in textum inseri, sed operæ non parvere: neque id vitium editores posterius animadvertere. ERN. In Bud. deest *duobus*, nec Rhen. expressit, sed dedit *utrumque*.

Pertentasset] Edd. quædam *prætentasset*, e conjectura non absurda, sed non necessaria. ERN. Bud. *temptasset*.

Ambitiosis precibus] h. e. summis, accuratissimis. Ambitio est maxime in commemoratione accurata eorum, quibus movere possumus in precando, in primis meritorum ac beneficiorum, item submissione quadam petentis. Sic Cicero ep. 3, 7. *ambitiosius facere soleo, quam dignitas mea postulat*: h. e. demissius, studiosius. Aliter *ambitiosæ rogationes* dictæ Cicer. l. c. 6, 12. Hæc tironibus dicta. ERN.

Non noxa] Bip. legunt *non nexu*, ingeniose, hoc sensu: non quod beneficio *nexi* vel obligati fuissent Principi, quales beneficiarii milites. Sic Cic. ad Fam. 7, 50. *cujus proprium te esse scribis mancipio et nexu*. In vulgato consentiunt codices. Intellige: non quod *noxæ* sive culpæ, admixtæ in Othonem, sibi essent conscii.

Aliisque in castris] Bud. et inde Rhen.

aliis. Ex Flor. Pichena copulam restituit. *Tricesimo ætatis anno*] Suetonius anno xxxviii. interfectum dicit. Pro Tacito pugnant Savilius et Ryckius, qui apud Suetonium vult rescribi xxxvii. Rationes utriusque veræ. Sed, cum pauci admodum dies defuerint anno 37mo, facile potuit Suetonius annum pro pleno sumere, et anno 38. mortuum dicere. ERN.

E municipio Ferentino] In Flor. est *Ferentio*, quod ipsum quoque rectum est. Ceteri scr. (in his Bud.) et edd. (non demum Beroaldus) *Ferentino*. In MS. Guelf. plane non est a manu pr. sed seorsum addidit in marg. Porro ed. pr. a *municipio*. Ceterum intelligenda origo familiæ, non natales Othonis. ERN.

Maternum genus impar] Quomodo? si splendidissima ea femina fuit, Suetonio testante? Scribit enim de patre Othonis: *Ex Albia Terentia splendidissima femina duos tulit filios. Sed melior ibi scriptura, splendida femina*: quam ex opt. libro Torrentius adnotavit. idque non aliud quam ordinem Equestrem proprie notat. LIPS. Quasi non et Equites *splendidissimi* dici possent, si qui ditiores, antiquis familiis Equestribus nati. Atticum quis dubitet splendidissimum vocare? ERN.

Qualem monstravimus] Vide 1, 13.

demere fidem non ausim. *Die, quo Bedriaci certabatur, avem* A. V. *invisitata specie apud Regium Lepidum celebri loco consedis-* 823. *se, incolæ memorant, nec deinde cætu hominum, aut circum-* A. C. *volitantium alitum, territam pulsamve, donec Otho se ipse* 70. *interficeret: tum ablatam ex oculis: et tempora reputantibus, initium finemque miraculi cum Othonis exitu competisse.*

In funere ejus, novata luctu ac dolore militum seditio. 51 nec erat, qui coereret. Ad Verginium versi, modo, ut reciperet Imperium, nunc, ut legatione apud Caccinam ac Valentem fungeretur, minitantes orabant. Verginius, per aversam domus partem furtim degressus, inrumpentes frustratus est. Earum, quæ Brixelli egerant, cohortium preces Rubrius Gallus tulit. Et venia statim inpetrata, concedentibus ad victorem, per Flavium Sabinum, iis copiis, quibus præfuerat. Posito ubique bello, magna pars Senatus extremum 52 discrimen adiit, profecta cum Othone ab urbe, dein Mutinæ relicta. illuc adverso de prælio adlatum. sed milites, ut falsum rumorem adspernantes, quod infensum Othoni Senatuum arbitrabantur, custodire sermones, vultum habitumque trahere in deterius: conviciis postremo ac probris caussam

Avem invisitata specie] Sic bene e Flor. edidit Ryckius, et Gronovius. Ceteri libri omnes *invisitata*: solenni aberratione librorum et editorum, de qua sæpe viri docti, dum id verbum restitunt veteribus scriptoribus, egerunt. Græv. ad Sueton. Aug. 43. et quos ibi laudat Burm. Drakenb. ad Livium sæpe (ut 27, 39.). Pro *specie* ed. pr. habet *facie*. ERN. Bud. *specie*. Sic et Put. Alc. Rhen.

Apud Regium Lepidum celebri loco consedis-] Sic Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Rhen. seqq. At Puteol. Ber. Alc. et margo MS. Harl. *vico*. quod verum puto. *Celeber lucus* non aliter dicitur, nisi ab arboribus, ut ap. Ovidium Am. 3, 5, 8. *celeberrimus ilice lucus*: de quo ad Sueton. Nam hominibus luci neque sacri neque profani celebres sunt: nec ibi cætus fiunt. At *vici celebres* recte dicuntur. Sueton. Aug. c. 1. *Vicus celeberrima parte oppidi*. Nec profecto *vico* est a librariis. *Loco fecissent citius*, quod Colero placebat, quam *vico*. Ut e *vis* subinde factum est *jus*, ita e *vico* factum primum *jucio*, hinc *lucio*. Sicutus est exemplum nostrum Broterius. Mox MSS. quidam et ed. Puteol. *alitivum*. ERN. Cum Bip. reposui *loco*, quod ad cod. scriptos propius accedit.

Nec deinde cætu hom.] Rhen. e Bud. sic: *nec deinde cætu hominum circumvolitantem alitem*.

Per aversam domus partem furtim degressus] Sic edidit J. Gron. et ex parte Ryckius. *Partem* MSS. Flor. Reg. Guelf. Harl. Agr. ed. pr. et sic alibi loquitur Tacitus, ut docuit jam Acidalius. et sic voluerat Muretus (ut 3, 70.). *Portam* edidit Puteol. (Alc. Rhen.) non minus bonum, et quod sola Florentini auctoritate superatur. Est et in MS. (Bud.) Bodl. et margine Harl. Mox *degressus* non *digressus*. recte idem Flor. sed vitiose cum Guelf. Agr. ed. pr. *aversam*, ut supra *aversari* pro *aversari* scribi vidimus a librariis H. 1, 38. ERN. Bud. Put. Alc. *digressus*. sed iidem *aversam*, ut Flor. etiam infra 3, 85.

Concedentibus ad victorem] Freinsh. aut excidisse aliquid putat, aut interpolationem mutandam, puncto post *inpetrata* posito, et *copula et ante posito*. Non putem. Etiam hoc voluit ad veniam impetrandam, quod etiam eæ copię ad victorem transirent, quibus Sabinus præfuerat. Nam in *posito* haud dubie initium novæ narrationis de periculo Senatus. Mox *adverso de prælio* Flor. Guelf. Agr. edd. primæ, haud dubie mollius, quam *de adv. pr.* ut (e Bud.) edidit Rhen. cum seqq. usque ad Ryckium. ERN. Æque *inpetrata* venia per Flavium Sab. suis copiis ac per Rubrium G. agentibus Brixelli. Sic bene Bip. Mox Bud. male *profecto tua*. Dein idem *postremo*.

A. U. et initium cædis quærebant: cum alius iusuper metus Se-
 823. natoribus instaret, ne, prævalidis jam Vitellii partibus, cun-
 A. C. 70. ctanter excepsisse victoriam crederentur. ita trepidi et
 utrimque anxii cocunt: nemo privatim expedito consilio,
 inter multos societate culpæ tutior. Oncrabat paventium
 53 curas Ordo Mutinensis, *arma et pecuniam* offerendo, adpel-
 labatque *Patres Conscriptos*, intempestivo honore. Notabile
 jurgium inde fuit, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium,
ut ambigua disserentem, invasit. Nec ceteri sententias ape-
 riebant: sed invisum memoria delationum, expositumque
 ad invidiam, Marcelli nomen inritaverat Cæcinam, ut
 novus adhuc, et in Senatum nuper adscitus, magnis inimi-
 citiis claresceret. Moderatione meliorum dirempti. Et
 rediere omnes Bononiam, rursus consiliaturi: simul, medio
 temporis, plures nuntii sperabantur. Bononiæ, divisio per
 itinera, qui recentissimum quemque percunctarentur, inter-
 rogatus Othonis libertus *causam digressus, habere se suprema*
ejus mandata respondit: *ipsum viventem quidem relictum, sed*
sola posteritatis cura et abruptis vitæ blandimentis. Hinc
 admiratio et plura interrogandi pudor: atque omnium ani-
 54 mi in Vitellium inclinavere. Intererat consiliis frater ejus
 L. Vitellius, seque jam adulantibus offerebat, cum repente
 Cænus, libertus Neronis, atroci mendacio universos per-

Societate culpæ tutior] Puto, *tutiores*.
 Lips. MS. Agr. *tutiore* sc. societate:
 idque edidit Ryckius. Sed ita frigit
inter multos. Intell. *quisque e nemo*.
 ERN. Bud. *tutior*. sic et Put. Alc.
 Rhen.

Ordo Mutinensis] Id est, Decuriones
 Mutinensium, sive Senatus, qui in mun-
 icipiis et coloniis simpliciter *ordo* voca-
 batur. Mox pro *conscriptos* MS. Guelf.
 edd. Puteol. Ber. Alc. male *consultos*,
 quod e compendio scribendi natum est.
 ERN. Bud. et inde Rhen. *conscriptos*.

Notabile inde jurgium fuit] Ryckius
 e cod. Agr. edidit, *Notabile in Vergi-
 nium fuit, quod*. estque sic et in MS.
 Reg. male. nec commodus inde sensus
 nascitur. Vulgatum verum. *Cæcina*
 autem qui sit, propterea quod plures
 memorantur, definire difficile est. A. C.
 quidem Cæcina Largo Consule, et P.
 Cæcina Largo A. 11, 38. diversus est.
 ERN. Cum cod. Agr. fere facit cod.
 Flor. Bud. vulgatum tenet, quod serv-
 vant bene editores recentiores.

Inritaverat C.] Lalleu. cum Acidalio
 mallet invitaverat.

Rursus consiliaturi] Non muto. Ho-
 ratius eo verbo usus Ode 3, 3, 17. *Gra-
 tum elocuta consiliantibus Junone Divis*,
 et alii. Lips. Ryckius e cod. suo edi-

dit consulturi. Præferrem scripturam
 Guelf. *consultaturi*, quæ propius ad
 vulgatum accedit, estque et in MS.
 Harl. Bodl. etc. In hoc verbo alteram
 syllabam subinde *si* scribi in MSS. supra
 jam vidimus ad Ann. 3, 46. inde reliqua
 depravatio nasci potuit. Sed *consiliaturi*
 verum puto. idque verbum male negat
 probum esse Ryckius. V. Davies ad
 Cæs. B. C. 1, 19. ubi, ut et c. 73. eadem
 variatio librorum: sed *consiliandi* et
consiliantibus recte retinetur. Ceterum
 verbum *consiliare* subinde a librariis
 Longobardicis illatum libris docent MSS.
 Livii, in quibus non uno loco nonnulli
 id verbum exhibent. V. Drakenb. ad
 Epit. 125. ERN. *Consiliaturi* firmatur
 cod. Flor. Bud. Reg. Lall. Sed Rhen.
 volebat *consilituri*, ut A. 3, 46. 6, 36. in
 textu autem posuit *consultaturi*, ex in-
 genio, ut videtur. Pro vulgato facit et
 Hor. art. Poet. 196.

Sola posteritatis cura] Non, quomodo
 vitam Imperiumque conservaret, sed
 quomodo posteris laudaretur, curantem,
 h. e. mori fortiter meditantem. ERN.

Se. j. adul. offerebat] i. parabat,
 ostendebat, se paratum, audire et acci-
 pere adulationes. ERN.

Cænus lib. Ner.] Sic Flor. aliique
 MSS. Cænus Guelf. Comenus ed. pr.

culit, adfirmans, *superventu XIV. legionis, junctis a Brixeo* A. U. 823. *viribus, cæsos victores, versam partium fortunam.* Causa fin- A. C. 70. gendi fuit, ut diplomata Othonis, quæ negligebantur, lætiore nuntio revalerent. Et Cœnus quidem rapide in urbem vectus, paucos post dies jussu Vitellii pœnas luit. Senatorum periculum auctum, credentibus Othonianis militibus vera esse, quæ adferebantur. Intendebat formidinem, quod publici consilii facie discessum Mutina, desertæque partes forent. Nec ultra in commune congressi, sibi quisque consulere: donec missæ a Fabio Valente epistolæ demerent metum. Et mors Othonis, quo laudabilior, eo velocius audita. At Romæ nihil trepidationis: Cereales ludi ex 55 more spectabantur. *Ut cessisse vita Othonem, et a Flavio Sabino, Præfecto urbis, quod erat in urbe militum sacramento Vitellii adactum,* certi auctores in theatrum adtulerunt, *Vitellio* plausere: populus cum lauru ac floribus Galbæ imagines circum templa tulit, congestis in modum tumuli coronis, juxta lacum Curtii, quem locum Galba moriens sanguine infecerat. In Senatu cuncta, longis aliorum Principatibus composita, statim decernuntur. Additæ erga

Ceteræ *Cœnus* usque ad Pichenam (sic et Bud.) Mox pro *perculit* legendum *percutit* vel *percussit*. Mendacium non percellit, sed percutit; ut hodie sciunt omnes. Sed sæpe verba hæc permutata sunt. V. infra 3, 36. ERN. Bud. *percutit*. male.

[*Cæsos victores*] Desunt hæc in Bud.

[*Diplomata Othonis*] Ad cursum publicum ea spectant et a Principe dabantur. Si ergo ille mortuus, quis pareret? Sed de diplomatis plene alibi: nunc Suetonii locum *παρίσχυς* emendemus Calig. 38. *Prolata Divorum Julii et Augusti diplomata, ut vetera et obsoleta dessebat.* Cur dessebat? aut qui id convenit? vidi qui *delebat*, vellet. Ego, *dessebat*, vel *dissabat*, verum contendo. non enim alio gestu melius expresseris superbium habitum illum contementis et respuentis. Eaque difflatio etiam in nostris hodie moribus, ubi elevamus quid aut aspernamur. LIPS. De diplomatum usu v. Plin. ep. 10, 14, 54, 121.

[*Rapide in urbem vectus*] MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. *rapidum urbem*: unde Rhenanus conjiciebat, *rapide in urbem vectus*. Id cum MSS. Guelf. Bodl. et alii ap. Broterium, clare exhibeant, recepi: non, quod id Taciti esse pro certo audeam dicere: sed quod malim edere, quod in libris scr. esset, quam meram Puteolani conjecturam *rapidus*, quæ vulgo (et a Rhen.) editur. Nec displi-

cet J. Gron. correctio, *raptim in urbem vectus* (ut H. 3, 18.) aut Ryckii *rapidus* ex H. 4, 71. *rapide* pro festinanter, *raptim*: et *rapidus cursus* dicitur. ERN. *Jussu Vitellii*] Hæc verba debebat Muretus, forsitan ob suspicionem glossematis.

[*Publ. consilii facie*] h. e. ita, ut non terrore subito, aut, dum sibi quisque privatim consulit, sed publico consilio decretus discessus videretur. ERN.

[*Cereales ludi*] Mors Othonis incidit in XII. Kal. Maias, computatione satis certa, imperavitque XCV. dies. Atqui supra notavi (15, 53. in conjuratione Pisoniana.) *Cereris ludos* pridie Idus Apriles datos in circo. Quod verum est, sed in plures nempe dies, et ad hoc fere tempus productos, ex hoc loco constet. Adde, quæ supra scripsi. LIPS.

[*Sacramento Vitellii*] MSS. et edd. ante Rhen. *in sacr.* Latinitate postulante Rhenanus delevit *in*. Recte. Natum est e finali præcedentis verbi, ut alibi apud nostrum et alios. J. Gronovius mirificus est, ut divinitatem MS. Flor. tueatur, qui, ut ait, nil molitur inepte. ERN. Rhen. emendavit ex ingenio, ut infra legitur c. 79. Bud. *in sacramento*. Agr. *in sacramenta*, quod verum putat Ryckius. J. Gron. dabat *iri sacr. V. adactum*.

[*Quem locum*] Cf. H. 1, 41.

A. U. *Germanicos exercitus laudes gratesque*, et missa legatio, quæ
 823. gaudio fungeretur. Recitatae Fabii Valentis epistolæ, ad
 A. C. Consules scriptæ haud immoderate: gratior Cæcinæ mode-
 70. stia fuit, quod non scripsisset. Ceterum Italia gravius
 56 atque atrocius, quam bello, afflictabatur. dispersi per muni-
 cipia et colonias Vitelliani, spoliare, rapere, vi et stupris
 polluere: in omne fas nefasque avidi aut venales, non sacro,
 non profano abstinebant. Et fuere, qui inimicos suos,
 specie militum, interficerent. Ipsique milites, regionum
 gnari, refertos agros, dites dominos, in prædam, aut, si re-
 pugnatum foret, ad excidium destinabant: obnoxiiis Ducibus
 et prohibere non ausis. minus avaritiæ in Cæcina, plus
 ambitionis: Valens, ob lucra et quæstus infamis, eoque
 alienæ etiam culpæ dissimulator. Jam pridem adtritis Ita-
 liæ rebus, tantum peditum equitumque, vis damnaque et
 57 injuriæ, ægre tolerabantur. Interim Vitellius, victoriæ
 suæ nescius, ut ad integrum bellum, reliquas Germanici
 exercitus vires trahebat. Pauci veterum militum in hiber-
 nis relictis, festinatis per Gallias delectibus, ut remanentium
 legionum nomina supplerentur. Cura ripæ Hordeonio
 Flacco permissa: ipse e Britannico delectu octo millia sibi
 adjunxit. et, paucorum dierum iter progressus, *prosperas*

Quæ gaudio fung.] Heins. conjicit, *quæ laude defungeretur.*

Haud immoderate] Sic edidi e MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Prima (et 2da) Rhen. editio exhibet *immoderate*: utrum e correctione Rhen. an vitio operarum, non satis scio. hoc tamen credo, quia nil in notis admonuit. Et tamen id omnes sequentes edd. servarunt. ERN. Bud. *immoderate*, sed frequens ibi e simplex pro e caudato sive diphthongo ponitur. Rhen. ergo ex ingenio mutavit. Alc. *immoderate*. Adverbium ex ed. Veneta laudat Frcinsh.

Gratior Cæcinæ modestia] Quid ita? quia invaluerat jam illo ævo, ut publice nemo, id est, ad Consules aut Senatam scriberet, præter Principem: alii autem omnes, ad istum. Itaque superbe se gessisse Valens visus, qui id fecit: modeste Cæcina, qui omisit. Tale illud H. 4, 4. de Muciano: *Miserat et epistolas ad Senatam, quæ materiam sermonibus præbuere. Si enim privatus esset, cur publice loqueretur?* LIPS.

In omne fas nefasque] In quodnam fas avidi? aut quod genus dicendi, in fas avidi? Debebat esse *in omne nefas avidi*. Et omnia, quæ sequuntur, sunt nefaria. Sed videtur *fas nefasque* velut e formula dictum esse in tali sententia, nec verbum *fas* ad vivum resecandum. ERN.

Plus ambitionis] i. e. avaritiæ et rapinarum quidem nulla conscientia erat, quæ debilitaret prohibere conantem, sed cupiebat tamen apud milites gratiosus esse, eorumque gratiam captabat. ERN.

Tantum peditum equitumque, vis] Si attendis, haud difficulter necum fatebere, illud *tantum* a glossographo esse, legesque: *peditum equitumque vis, damnaque, etc. Vis* pro multitudine et copia, tritum. LIPS. Licet intelligere, *eorum vim*, i. e. sævitiæ, aviditatem. Acidalius *tanta p. e. vis*, malebat Lipsiano: cui favet MS. Guelf. *tamen peditum equitumque vis*, sed in vulgato acquiescebat. Bene. ERN. Sic et Pich.

Reliquas G. ex. vires] Bud. *reliquas G. exercitus trahebat.*

Remanentium legionum nomina] Acidalius suspicatur *numeri* legendum. ERN.

Cura belli Hordeonio] Verissime e Flor. corrigunt *cura ripæ*. Nempe Rheni, et ne Germani transirent. LIPS. Sic primus edidit Pichena. Ceteri scr. et edd. *belli*. ERN. Bud. *Phordeonio*. num *P. Hordeonio?* Sed illud *p* indicat aliam lectionem. nam et in Flor. est *curari pe Hord.* unde Pichenæ emendatio scita.

apud Bedriacum res, ac morte Othonis concidisse bellum, ac- A. U.
cepit. Vocata concione, virtutem militum laudibus cumu- 823.
lat. Postulante exercitu, ut libertum suum, Asiaticum, Eque- A. C.
stri dignitate donaret, inhonestam adulationem compescuit. 70.
 Dein, mobilitate ingenii, quod palam abnuerat, inter
 secreta convivii largitur; honoravitque Asiaticum anulis,
 fœdum mancipium et malis artibus ambitiosum. Iisdem 58
 diebus, *accessisse partibus utramque Mauretianiam, interfecto*
Procuratore Albino, nuntii venere. Luceius Albinus, a Ne-
rone Mauretianæ Cæsariensi præpositus, addita per Galbam
Tingitanæ provinciæ administratione, haud spernendis viri-
bus agebat. XVIII. cohortes, quinque alæ, ingens Mau-
rorum numerus aderat, per latrocinia et raptus apta bello
manus. Cæso Galba, in Othonem pronus, nec Africa con-
tentus, Hispaniæ, angusto freto diremptæ, imminebat. Inde
Cluvio Rufo metus: et decimam legionem propinquare litori,
ut transmissurus, jussit: præmissi Centuriones, qui Mauro-
rum animos Vitellio conciliarent. neque arduum fuit, magna
per provincias Germanici exercitus fama. Spargebatur
insuper, spreto Procuratoris vocabulo, Albinum insigne Regis,
et Jubæ nomen usurpare. Ita mutatis animis, Asinius Pollio, 59
alæ Præfectus, e fidissimis Albino, et Festus ac Scipio, co-
hortium Præfecti, opprimuntur. Ipse Albinus, dum e Tin-
gitana provincia Cæsariensem Mauretianiam petit, adpulsus
litori, trucidatur. uxore jus, cum se percussoribus obtulisset,
simul interfecta est: nihil eorum, quæ fierent, Vitellio an-
quirente. brevi auditu quamvis magna transibat, inpar curis

Inhonestam adulationem compescit] Rhenanus (e Bud.) reposuit *compescuit*. Male. Istud MSS. Flor. Guelf. (Reg. Lall.) Agr. edd. ante Rhen. omnes. Et sequitur *largitur*. Quamquam et alibi præsens, perfectum, imperfectum apud nostrum eodem loco se excipiunt; tamen ista varietas non inferenda sine consensu bonorum et veterum librorum. ERN. Sed et hic mox occurrit *honoravitque*. Pro *adulationem Agr. petitionem*. Ceterum exemplum simile in Icelo habes H. 1, 13. Cf. Cannegieter de mut. nom. Rom. rat. sub Princip. c. 13. Mox Bud. *Idem*, ut solet. Dein idem male *accessisse*.

XVIII cohortes, quinque alæ] In Flor. (Bud. Agr.) ed. pr. legitur, *decem-novem cohortes*: unde Ryckius edidit XIX. J. Gronovius *novendecim* inversis syllabis. MS. Guelf. XIII. excidit V. Puteol. XVIII. At in ed. Beroaldi aberratum, et editum XVIII, quod ad omnes propagatum. Librarius Florentini, dum vult numerum verbis exprimere, ab elegantiori ratione aberravit. ERN.

In Othonem pronus] Sic bene Rhenanus edidit. MSS. et edd. ante in *Othone*. ERN. Sic et Bud.

Albinum ins. R. etc.] Agr. *Albinus*. Mox Bud. et *fidissimus*.

Appulsus littori trucidatur] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. At edd. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. *trucidatus*. Illud restituit Lipsius. ERN. Flor. et Agr. *appulsu littoris*.

Nihil Vitellio anquirente] Merito id verbum reposui, cum in MSS. repperissem, *acquirente*. *Anquiro* enim pro *inquiro*, sive potius valde quæro, veteri et proba nota signatum verbum est, Ciceroni, Varroni, aliisque crebro usurpatum, crebro corruptum. Lips. *Anquirente* plane MS. Flor. At ed. pr. *acquirente*. Ante erat *inquirente*, ut est in MS. Guelf. (Bud.) et aliis ap. Broterium. ERN. Sic et Put. Alc. Rh.

Quamvis magna transibat] Flor. *breve auditu vi quamvis magna transibant*. Sic et ed. pr. *Transibant* etiam MS. Guelf. Vulgatum verum est. Acidalius conjiciebat *transmittebat*. Si quid tentandum foret, mallem *transigebat*, quod

A. U. gravioribus. *Exercitum itinere terrestri pergere jubet: ipse*
 823. Arare flumine devehitur, nullo Principali paratu, sed vetere
 A. C. egestate conspicuus: donec Junius Blæsus, Lugdunensis
 70. Galliæ Rector, genere inlustri, largus animo et par opibus,
 circumdaret Principi ministeria, comitaretur liberaliter; eo
 ipso ingratus, quamvis odium Vitellius vernilibus blanditiis
 velaret. Præsto fuere Lugduni victricium victarumque
 partium Duces. Valentem et Cæcinam, pro concione lau-
 dados, curuli suæ circumposuit. Mox *universum exercitum*
occurrere infanti filio jubet: perlatumque et paludamento
 opertum sinu retinens, *Germanicum* adpellavit, cinxitque
 cunctis fortunæ Principalis insignibus. nimius honos inter
 60 secunda, rebus adversis in solatium cessit. Tum interfecti
 Centuriones promptissimi Othonianorum: unde præcipua
 in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus. Simul ceteræ
 legiones contactu, et adversus Germanicos milites invidia,
 bellum meditabantur. Suetonium Paullinum ac Licinium
 Proculum, tristi mora squalidos tenuit, donec auditi, neces-
 sariis magis defensionibus quam honestis uterentur. Pro-
 ditionem ultro inputabant: *spatium longi ante prælium iti-*
neris, fatigationem Othonianorum, permixtum vehiculis agmen,
ac plerumque fortuita, fraudi suæ adsignantes, et Vitellius cre-
 didit de perfidia, et fidem absolvit. Salvius Titianus, Otho-
 nis frater, nullum discrimen adiit, pietate et ignavia excu-
 satus. Mario Celso Consulatus servatur. sed creditum
 fama, objectumque mox in Senatu Cæcilio Simplici, quod

eleganter dicitur in hac sententia. Sed
transire quoque bonum est, et pro *trans-*
igere dicitur. V. Cort. ad Sallust. Cat.
 c. 1. init. Mox *paratu*, quod Rhen. (e
 Bud.) pro *apparatu* edidit, est etiam in
 ed. pr. ERN. Bud. cum Flor. conspirat,
 sed pro *vi* habet *in*. Sic et Agr. nisi
 quod hic *transibat*. Bip. ex *auditu* et
 particula ista superflua fecere *auditione*
 et *recepere transibant*. Tum *impar cu-*
ris ad sequentem periodum rejiciunt.
 Mihi vulg. placet.

Circumdaret Principi ministeria] Ego,
 priusquam scirem, ab interpolatione
 Rhenani sic legi, corripbam *Principis*.
 Sic enim omnino legendum. *Circumda-*
ret puta *Vitellio ministeria Principis*,
 qualia scilicet Princeps Romanus habere
 circa consuevit. Sic H. 1, 58. *ministe-*
ria Principatus per libertos agi solita.
 GRON. Restitui *Principis*, quod etiam
 Guelf. habet. *Principi* est in Flor.
 (Bud.) edd. pr. Rhen. seqq. omnibus
 præter Ryckianam. ERN. Equidem cum
 Bip. restituo *Principi*. Gronovium se-
 quuntur Brot. et Lall.

Humilibus blanditiis] In Flor. *vernili-*
bus: quod germanissimum. LIPS. Re-

cepit Pichena bene. MSS. Bud. Guelf.
juvenilibus: quod e *vernilibus* natum
 esse facile patet; unde et *vernilibus* fieri
 volebat Rhen. (ut 3, 32.) Edd. pr. et
 cett. omnes *humilibus*, usque ad Piche-
 nam. ERN. Bud. a 1. m. *juvenibus*, unde
 2. m. *juvenilibus*. Rhen. servavit in
 textu *humilibus*.

Perlatumque] Copulam hanc e Flor.
 addidit Pichena.

Tum interfecti Centuriones promptissi-
mi] Editio pr.: *Tum interfectis Centu-*
rionibus, etc. Unde Gruterus conjicit
 fuisse *interfecti ex Centurionibus*. Fru-
 stra. Non patitur vox *Othonianorum*,
 i. e. ex Othonianis, ERN. In vulg. con-
 sentiunt Bud. et editi.

Credidit de perfidia et fidem absolvit]
 i. e. Perfidis fuisse in illo discrimine cre-
 didit fingentibus, eaque de causa fidei
 in Othonem pristinae veniam dedit: *Fid-*
em absolvit sc. criminis. Nam tali tem-
 pore fides in hostem crimen est. ERN.

Sed creditum fama] Rectumne? an
 scribendum, *deditum fama*? LIPS. Non
 intelligo *deditum fama*. An voluit scri-
 bere *diditum fama*? *Famae* conjicit
 Frcinsh. ERN.

eum honorem pecunia mercari, nec sine exitio Celsi, voluisset. A. U. restitit Vitellius; deditque postea Consulatum Simplici innoxium et inemptum. Trachalum adversus criminantes ^{823.} ^{A. C.} ^{70.} ⁶¹ Galeria, uxor Vitellii, protexit. Inter magnorum virorum discrimina (pudendum dictu) Mariccus quidam, e plebe Boiorum, inserere sese Fortunæ et provocare arma Romana, simulatione Numinum ausus est. Jamque *adsertor Galliarum et Deus* (nomen id sibi indiderat) concitis octo millibus hominum, proximos Æduorum pagos trahebat; cum gravissima civitas, electa juventute, adjectis a Vitellio cohortibus, fanaticam multitudinem disjecit. Captus in eo prælio Mariccus ac mox feris objectus, quia non laniabatur, stolidum vulgus inviolabilem credebat, donec, spectante Vitellio, interfectus est. Nec ultra in defectores, aut ⁶² bona cujusquam, sævitum: rata fuere eorum, qui acie Othoniana ceciderant, testamenta, aut lex intestatis. prorsus, si luxuriæ temperaret, avaritiam non timeres. Epularum fœda et inexplebilis libido: ex urbe atque Italia inritamenta gulæ gestabantur, strepentibus ab utroque mari itineribus: exhausti conviviorum adparatibus principes civitatum: vastabantur ipsæ civitates: degenerabat a labore ac virtute miles, adsuetudine voluptatum et contemptu Ducis. Præmisit in urbem edictum, quo vocabulum *Augusti* differret, *Cæsaris* non reciperet, cum de pot-

Galeria] Galerio Trachalo, de quo H. 1, 90. ut videtur, propinqua.

Mariccus quidam] Sic scribitur nomen in MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Is edidit *Mariccus*. ERN. E Bud. scil. Sed idem cod. mox habet *Maricens*, aperte pro *Mariccus*. Apud Grut. quoque p. 879, 10. legitur *MARICCÆ*. Pro *Poiorum* Agr. habet *Heduarum*, e seq. huc inlatum.

Nomen id sibi indiderat] MSS. edd. pr. Put. *nam id sibi ind.* Primus Beroaldus ex ingenio, ut apparet, edidit *nomen*: quod omnes deinceps secuti sunt. Mallem Beroaldus correxisset *nam id sibi indiderat nomen* aut *nominis*: teneremus jam sine dubio. Credo id verbum excidisse. ERN.

Gravissima civitas] i. e. potens, valida: quo sensu etiam Livius dixit 34, 49. ubi v. Duker. et ad Flor. 1, 3. Aliter paullo *graves civitates* dixit Cicero Verr. 2, 5. et alibi, pro iis, quæ propter nobilitatem sunt fide dignæ, quarum testimonium audiendum: aliter denique *gravem civitatem* Ovid. Am. 1, 9, 19. pro hostili. Hujus loci sensus est e Græco, ubi βαρεῖς divites, nobiles, potentes. Sic βαρεῖς τῆς πόλιως Diodor. Sic

4, 61. ubi v. Wesselingius ὁ πάνυ, laudans etiam, βαρεῖα πόλις, hoc sensu e Plutarch. t. 2. in Erotico. pag. 749. Sæpe sic apud Josephum hanc vocem observavi. ERN. *Gravitatem* de prudentia accipiunt Bip. qua sibi a fraude cavebant Ædui.

Feris objectus] Ea pœna seditiosorum. 1. 38. D. de pœnis tit. 19. Quo modo licuerit adversus feras se munire e persuasionem vulgi, docet Vertranus ad h. I. Cf. et de Pauw Rech. sur les Americains t. 1. p. 234.

Si luxuriæ temperaret] *Luxuriæ* MS. Flor. ed. pr. (Put. Alc.) quod bene recepit Pichena. Ceteri (Bud. Rhen.) *luxuriam*. Mox pro *inexplebilis* MSS. Guelf. Harl. *inexpiabilis*. Sic Cicero. Prov. Cons. c. 1. *expiare suas cupiditates*: ubi tamen Grævius præfert *explere*. Atque etiam Phil. 14, 4. *expiare egestates* quidam habent pro *explere*; quod rectius. Itaque nec hic mutem aliquid. ERN. Ed. Put. Alc. *temperares* .. *timeres*. Emendavit Rhen. e Bud.

Inritamenta gulæ] Similia v. 15, 37.

Ipsæ civitates] *Ipsæ* deest in Bud. et Put.

A. U. estate nihil detraheret. Pulsi Italia mathematici. Cautum
 223. severe, ne Equites Rom. ludo et arena polluerentur. priores
 A. C. id Principes pecunia et sæpius vi perpulerant: ac pleraque
 70. municipia et coloniæ æmulabantur, corruptissimum quem-
 63 que adolescentium pretio illicere. Sed Vitellius, adventu
 fratris, et inrepentibus dominationis magistris, superbior et
 atrocior, occidi Dolabellam jussit, quem in coloniam Aquina-
 natem sepositum ab Othone, retulimus. Dolabella, audita
 morte Othonis, urbem introierat. id ei Plancius Varus,
 Prætura functus, ex intimis Dolabellæ amicis, apud Flavi-
 um Sabinum, Præfectum urbis, objecit, *tamquam rupta*
custodia, Ducem se victis partibus ostentasset. addidit, *tenta-*
tam cohortem, quæ Ostiæ ageret: nec ullis tantorum crimi-
 num probationibus. in pœnitentiam versus seram, veniam
 post scelus quærebat. Cunctantem super tanta re Flavium
 Sabinum, Triaria, L. Vitellii uxor, ultra feminam ferox,
 terruit, ne *periculo Principis famam clementiæ adfectaret.* Sa-
 binus, suoapte ingenio mitis, ubi formido incessisset, facilis
 mutatu, et in alieno discrimine sibi pavens, ne adlevasse
 64. videretur, inpulit ruentem. Igitur Vitellius, metu et odio,
 quod Petroniam, uxorem ejus, mox Dolabella in matrimo-
 nium accepisset, vocatum per epistolas, *vitata Flaminia*
viâ celebritate, devertere Interamnium atque ibi interfici jussit.

Ludo et arena] Facile intelligitur, ludum gladiatorium intelligi et amphitheatrum. Tamen in MS. Guelf. man. sec. inepte e *ludo* fecit *lato*, quod est in ed. pr. ERN.

Retulimus] H. 1, 88.

Plancius Varus] Sic scribendum esse monuerat Spanhemius de V. et Pr. Num. t. 2. p. 593. e numis Græcis. Atque ita esse in Flor. testatur J. Gronovius, iniquus et hic Spanhemio, addens ceterum alium numum e Sponio (Voy. t. 3. p. 199.). Consentit ed. pr. in qua est *Plan-
tius*. MS. Guelf. *Plancius*. Edd. Put. Ber. Alc. *Platius*. Rhen. (e Bud.) *Plautius*. *Plancius* recepit Gron. ERN.

Seram veniam] Sic Flor. edd. pr. et cetera ante Rhen. qui *secundam* e Bud. edidit, quod et Guelf. et alii habent. Vellem explicasset, quid esset *secunda venia post scelus*. Acidalius conjiciebat: *veniam secundam scelus quærebat*. Sed locum tamen vitiosum puto: nec intelligo. An quæri venia ante scelus potest? et an sero petit, qui post facinus petit? ERN. Præclarum Bip. medelam ambabus amplector, restituta interpunctione post *probationibus*, et voce *seram* præcedenti reddita.

Terruit—adfectaret] *Affectaret* MSS. Flor. Bud. Agr. (Reg. Lall.) edd. pr. Puteol. At Beroaldus *affectare*, quod omnes secuti sunt. Ego edidi ex ed. pr. *ne—adfectaret*, quæ est vera lectio, quam et secutus est Broterius. Nam *affectaret* verum esse, consensus bonorum librorum docet. Id stare sine *ne* non potest. Nec ut intelligi potest, ut vult Rhenanus, per Latinitatem. *Ne* omitti et intelligi, nullis exemplis doceri potest. Horat. Carm. 1, 2. *terrui gentes, grave ne rediret seculum Pyrrhæ*. ERN. Gronovius scrvat vulg. e p. P. f. cl. *affectare*. Bud. *e—adfectaret*, ubi e profecto per errorem pro *ne*. Palmerius in spicil. p. 849. putat *terrui affectare* dici ut c. 10. *incubuerat pervertere*. Sed cf. H. 3, 42.

Impulit ruentem] Sic Cic. pro Cluentio 26. *præcipitantem impellamus*.

Devertere Interamnium] Sic scribendum, non *devertere Interamniam*, ut et vulgo, vel Latinitas doceat. Sed sic Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. Recepit Ryckius *devertere: Interamnium* etiam J. Gron. Hoc et Guelf. At ed. pr. *intra Annium* corrupte. Nempe utroque modo urbs appellata. Itaque MSS. audiendi. Intelligitur Interamna in Umbria, ad viam

Longum interfectori visum: in itinere ac taberna proje-
ctum humi jugulavit: magna cum invidia novi Principatus,
cujus hoc primum specimen noscebatur. Et Triariæ licentiam
modestum e proximo exemplum onerabat, Galeria
Imperatoris uxor, non inmixta tristibus: et pari probitate
mater Vitelliorum, Sextilia, antiqui moris. Dixisse quin
etiam, ad primas filii sui epistolas, ferebatur, *non Germanicum a se, sed Vitellium genitum*. Nec ullis postea fortunæ
inlecebris, aut ambitu civitatis, in gaudium evicta, domus
suæ tantum adversa sensit. Digressum a Lugduno Vitel-
lium M. Cluvius Rufus adsequitur, omissa Hispania; lætiti-
am et gratulationem vultu ferens, animo anxius et petitum
se criminationibus gnarus. Hilarius, Cæsaris libertus, de-
tulerat, *tanquam, audito Vitellii et Othonis Principatu, propriam ipse potentiam et possessionem Hispaniarum tentasset: eoque diplomatibus nullum Principem præscripsisset*. Inter-
pretabatur quædam ex orationibus ejus, contumeliosa in
Vitellium, et pro se ipso popularia. Auctoritas Cluvii
prævaluit, ut puniri ultro libertum suum Vitellius juberet.
Cluvius comitatu Principis adjectus, non adempta Hispa-

A. U.
823.
A. C.
70.

65

Flaminiam. ERN. Bud. *devertere iter ariminum*.

Longum interfectori] Hic ordo verborum in meis libris: et sententia liquet. Alii trajiciunt, quid nisi libidine quadam omnia mutandi? LIPS. Nempe Rhen. (e Bud.) *In itinere visum etc.* ERN.

Non inmixtis tristibus] Forte: *non inmixta tristibus*. i. non particeps ullius crudelis aut acerbi consilii. GRON. Probat Heins. Ep. ad Græv. t. 4. Coll. Burm. p. 135. Ducta est correctio e MS. Flor. in quo *non inmix tristibus*, ut in ed. pr. *non inmixtricibus*: unde nil aliud commode extricari potest. Consentitque consuetudini Taciti, qui etiam *permixtus consiliis*, pro particeps, et similia dixit. Itaque sic in textu scripsi, pro *inmixtis*, quod e conjectura Pichenæ in textum venit. MS. Guelf. edd. a Puteol. usque ad Pich. *minax*: pro quo Rhen. (e Bud.) malebat *minis*. Triariæ licentia fuit, quod se immiscuit causæ Dolabellæ, et Sabinum impulit terroribus ad perdendum hominem. Modestia ergo Galerix, quod tam tristium rerum particeps non fuit, sed potius protexit eos, qui in periculo essent, ut supra Trachalum. ERN. Agr. *non immanis*. J. Gron. dabat *non juncta*.

Ambitu civitatis in gaudium evicta] *Ambitum civitatis* vocat effusum gratu-

landæ felicitatis, adulandique studium. *Evinci autem in gaudium* est, vel invitum redigi et cogi ad latandum: eoque verbo in primis delectatur Tacitus. Sic A. 11, 37. *evinci ad miserationem*. 15, 64. *blandimentis vitæ evicta* sc. ad vivendum. Atque *evicta* est in Flor. teste Gronovio, non *evecta*, ut Ryckius prodidit, et in Guelf. a man. pr. Sic edidit primus Rhen. (e Bud.) idemque exhibent omnes post editi, præter Pich. Ryck. Edd. ante Rhen. omnes *evecta*, et MSS. nonnulli apud Pichenam. *Evehî gaudio*, sive potius *efferrî gaudio* dici posse scio, non *evehî in gaudium*. ERN. Cf. et A. 4, 57.

Interpretabatur quædam] Vereor, ne hic et absorptum sit a præcedente verbo, sive *que* a sequente. *Orationibus* bene Rhen. (ex ingenio) pro *exhortationibus*, quod est in edd. ante omnibus, MS. Guelf. (Bud.) etc. *Popularia pro se* sunt, quibus se venditaret populo, quæ grata et ad commendandum apta apud populum. ERN.

Cluvius comitatu etc.] Sic MSS. et edd. ante Rhen. qui correxit *comitatu*: cum etiam *luxu* pro *luxui* sit in Annal. et alia. Sed videtur MS. Bud. sic habuisse, (omnino sic habet) quod et de Flor. testatur J. Gron. Mei omnes *comitatu*. Vetus restituit Lipsius. At bene mox Pichena *eum* pro *quem*, e vestigiis Flor.

- A. U. nia, quam rexit absens, exemplo L. Arruntii. eum Tiberius
 823. Cæsar ob metum, Vitellius Cluvium nulla formidine retinebat. Non idem Trebellio Maximo honos. profugerat Britannia, ob iracundiam militum: missus est in locum ejus
 A. C. 70.
 66 Vettius Bolanus e præsentibus. Angebat Vitellium victarum legionum haudquaquam fractus animus. sparsæ per Italiam et victoribus permixtæ, hostilia loquebantur: præcipua quartadecimanorum ferocia, qui *se victos* abnuebant: *quippe Bedriacensi acie, vexillariis tantum pulsis, vires legionis non adfuisse.* Remitti eos in Britanniam, unde a Nerone exciti erant, placuit; atque interim Batavorum cohortes una tendere, ob veterem adversus quartadecimanos discordiam. Nec diu, in tantis armatorum odiis, quies fuit. Augustæ Taurinorum, dum opificem quendam Batavus ut fraudatorem insectatur, legionarius ut hospitem tuetur, sui cuique commilitones adgregati, a conviciis ad cædem transiere. et prælium atrox exarsisset, ni duæ Prætorix cohortes, causam quartadecimanorum secutæ, his fiduciam et metum Batavis fecissent. *quos Vitellius agmini suo jungi, ut fidos; legionem, Graiis Alpibus traductam, eo flexu itineris ire jubet, quo Viennam vitarent.* namque et Viennenses timebantur. Nocte, qua proficiscebatur legio, relictis passim ignibus, pars Taurinæ Coloniae ambusta: quod damnum, ut pleraque belli mala, majoribus aliarum urbium cladibus oblitteratum. Quartadecimani postquam Alpibus degressi sunt, seditiosissimus quisque signa Viennam ferebant. consensu meliorum
 67 compressi et legio in Britanniam transvecta. Proximus Vitellio e Prætoriiis cohortibus metus erat. separati primum, deinde, addito honestæ missionis lenimento, arma ad Tribunos suos deferebant: donec motum a Vespasiano bellum crebresceret: tum, resumpta militia, robor Flavianarum

ed. pr. *Aruntium*: ut facile quis sentiet. ERN. Flor. in voce *comitatu* sequor. Dein Bud. *Arutium p. Cesar.*

Vectius Bolanus. E præsentibus] Distingui malim, *Bolanus e præsentibus. Angebat*, etc. ut significet, Bolanum e comitatu Principis in Britanniam missum. LIPS. Sic plane distinguitur in Flor. et ed. pr. *Præsentes* opponuntur iis, qui sunt in provinciis. *Vettius* porro vera scriptura nominis, non *Vectius*. Vid. ad A. 15, 3. ERN. Bud. *Betius*. Alc. Rhen. *Vectius*. Put. *Bectius*. De eo v. Agr. 8 et 16.

Vexillariis] Ex hoc loco Salmas. de mil. R. c. 19. probare nititur, vexillarios sub Imp. fuisse levis armaturæ milites. Retutatur a Schelio ad Hygin. p. 35.

Atrox arsisset] Non displicet quod e MS. Agr. Ryckius profert *exarsisset*. ERN. Recipio cum Bip.

Cladibus oblitteratum] *Est* additur edd. ante Rhen. abest ab MS. (Bud. et) Guelf. Mox *degressi* verum, e Flor. editum a Pichena, pro descendunt: de quo diximus ad A. 4, 49. et alibi. ERN. Bud. *digressi*.

Separati primum] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. Rhen. sqq. omnes. At edd. antiquiores *separatæ*, ut genere conveniret cohortibus. *Separati* int. milites Prætoriani. Mox *deferebant*: quod e Flor. edidit Pichena. Sic etiam Guelf. ed. pr. Ceteræ (et Bud.) *ferebant*. Illud sane proprium in hac re verbum. ERN.

partium fuere. Prima classicorum legio in Hispaniam missa, A. U. ut pace et otio mitesceret: Undecima ac septima suis hibernis redditæ: Tertiadecimani struere amphitheatra jussi. ^{823.} ^{A. C.} ^{70.} nam Cæcina Cremonæ, Valens Bononiæ, spectaculum gladiatorum edere parabant: numquam ita ad curas intento Vitellio, ut voluptatum oblivisceretur. Et quidem partes 68 modeste distraxerat: apud victores orta seditio, ludicro initio, nisi numerus cæsorum invidiam bello auxisset. Discubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribunique, ex moribus Imperatorum, severitatem æmulantur, vel tempestivis conviviis gaudent: perinde miles intentus, aut licenter agit. Apud Vitellium omnia indisposita, temulenta, pervigiliis ac Bacchanalibus, quam disciplinæ et castris, propiora. Igitur duobus militibus, altero legionis quintæ, altero e Gallis auxiliariibus, per lasciviam, ad certamen luctandi accensis, postquam legionarius prociderat, insultante Gallo, et iis, qui ad spe-

Tertiadecimani—jussi] Sic Flor. idemque Rhenanus ex ingenio ediderat. Ceteri scr. et edd. ante Rhen. *tertiam decimam—jussit*: quod variandæ constructionis studioso Tacito aptius videatur. Mox *voluptatum*, quod e Flor. edidit Pichena pro *voluptates*. sic etiam (Bud.) Guelf. ed. pr. ERN. Bud. *tertia decima—jussit*, ubi forsitan lineola accusativi index omis-
sa, ut passim.

Apud victores orta seditio] Vix tandem emersi me ex hac salebra, et vidi errorem. Transpositi enim per negligentiam versus sunt, iique in hunc ordinem cogendi: *Et quidem partes modeste distraxerat, nisi numerus cæsorum invidiam bello auxisset. Apud victores orta seditio, ludicro initio. Discubuerat Vitellius*, etc. Si tamen locus integer est, de quo ambigo. Scripsi *distraxerat*, non, *distinxerat*, ex Vatic. et videtur ad sententiam aptius, quia intellegit Vitellium satis clementer et modeste legiones adversæ partis disparasse, et per varias provincias distraxisse, ne coirent. LIPS. De verbo *distraxerat* consentiunt MSS. Flor. Guelf. De transpositione nec libri, nec viri docti, nec res. Sensus est: ludicra res fuisset, initio suo, quod a re ludicra natum: sed numerus per eam occasionem cæsorum tantus fuit (duæ cohortes fuere,) ut invidia auferetur, quam jam satis gravem bellum contraxerat. *Ludicro* (Bud.) edd. pr. Rhen. seqq. At Puteol. Ber. (Alc.) *ludicrorum*. Porro *auxisset* est in MSS. Flor. Bud. (Reg. Lall.) ed. pr. Rhenanus addidit

nisi: recte. Compendium fuit in libris *n* aut *n̄*. *n̄*. id absorpsit prima litera in *numerus*. Dehinc *auxit* factum ex *auxisset*. Ryckius *numerus auxit* restituit. Ceterum locus est scaber, et fortasse nondum persanatus. ERN. Bud. *distinxerat*. Dein idem male *n̄s nus*, unde bene Rhen. *nisi numerus*. Bip. legunt at *apud v. o. sed.* ut sit, quod respondeat *quod quidem*.

Tempestivis conv.] V. Lipsii exc. ad A. 14, 2.

Aut licentior] Antea, *licentiosus*, legebatur: quod sane eligam præ isto (*licentior*) quod supposuit Rhenanus. LIPS. Imo *licenter* debebat edere Rhen. quod erat in ejus MS. ut est in Flor. Guelf. ed. pr. edidit Pichena. ERN. *Agit* e Flor. edidit Pichena. Agr. *agere*. in Bud. et edd. vet. deest. Bud. *proinde*.

Castris propiora] i. e. similiora, elegantius, ut sæpe Livius in primis. MSS. Bud. Agr. ed. pr. *promptiora*, quod non spernit Rhenanus (habet tamen *propiora*). At clarum est, Tacitum dicere voluisse, eam speciem in castris fuisse, ut quis facilius crederet, Bacchanalia agi, quam militarem disciplinam exerceri. ERN.

Per lasciviam et certamen] Verius, *ad certamen*: quod in Flor. (et Bud.) item exstat. LIPS. Atqui ita præter scriptos omnes edd. quas vidi, pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. S. Gryph. etc. Errorem igitur operarum corrigunt Lipsius et Pichena, qui in editionem secundam Rhenani irrepererat. ERN.

A. U. ctandum convenerant, in studia diductis, erupere legionarii
 823. in perniciem auxiliorum, ac duæ cohortes interfectæ. Remedi-
 A. C. dium tumultus fuit alius tumultus. pulvis procul et arma ad-
 70. spiciebantur; conclamatum repente, *XIV. legionem, verso itinere, ad prælium venire.* sed erant agminis coactores. agniti dempsere sollicitudinem. Interim Verginii servus forte obvius, ut *percussor Vitellii* insimulatur. et ruebat ad convivium miles, *mortem Verginii* exposcens. Ne Vitellius quidem, quamquam ad omnes suspiciones pavidus, de innocentia ejus dubitavit. ægre tamen cohibiti, qui exitium viri Consularis, et quondam Ducis sui, flagitabant. Nec quemquam sæpius, quam Verginium, omnis seditio infestavit. manebat admiratio viri et fama: sed oderant, ut fastiditi. Postero die, Vitellius, Senatus legatione, quam ibi opperiri jusserat, audita, transgressus in castra, ultro *pietatem militum* conlaudavit: frementibus auxiliis, *tantum impunitatis atque adrogantiæ legionariis accessisse.* Cohortes Bataavorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remissæ; principium interno simul externoque bello parantibus fatiis. Reddita civitatibus Gallorum auxilia, ingens numerus, et prima statim defectione inter inania belli adsumptus. Ceterum, ut largitionibus adfectæ jam Imperii opes sufficerent, *amputari legionum auxiliorumque numeros* jubet, vetitis supplementis: et promiscuæ missiones offerebantur. exitiabile id Reipublicæ, ingratum militi, cui eadem munia inter paucos, periculaque ac labor crebrius redibant. et vires luxu conrumpebantur, contra veterem disciplinam, et instituta majorum; apud quos virtute, quam pecunia, res Romana melius stetit. Inde Vitellius Cremonam flexit, et, spectato munere Cæcinæ, insistere Bedria-

In studia diductis] Sic bene ed. pr. Lips. sqq. At Guelf. (Bud.) edd. Puteol. ceteræque usque ad Lipsium *deductis*. male. Ante, *convenerant* mihi videtur h. l. languidius esse. In publicis et indictis spectaculis homines ad spectandum *conveniunt*; in re tali et subita fit *concursum* hominum. ERN.

Viri Consularis] *Viri* non est in Bud. nec Agr. Delevit et J. Gron. qui nimis prope iterari vocem notat.

Ut fastiditi] Quibus noluerit imperare, oblato quamvis Imperio. ERN. Cf. 1, 52. 2, 51.

Inter inania belli] h. e. quæ speciem magis terribilem haberent, quam vim. Ea species est etiam in multitudine copiarum: et hac caussa illa auxilia assumta. *Inania* sic dicit Tacito, supra quoque vidimus. Firmatur lectio MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. vett. Nam in

ed. pr. *munia* vitiose factum ex *inania*. Frustra viri docti tentarunt alii (Danes.) *initia*, ut est in MS. Agr. cum jam sit *prima defectione*, quæ sunt ipsa initia belli: alii *immania*, ut Lipsius: alii *minas* etc. ERN. Acid. fluctuat inter *munia, minas, iniitia*.

Affectæ jam Imp. opes] i. e. diminutæ et fractæ. Ed. pr. *tam* et mox *emissiones*: quorum illud e *jam* natum, hoc e geminatione præcedentis finalis. Ceterum MSS. Flor. Agr. *jam*. Ceteri (Put. Alc. Rhen.) male *tamen*, quod e *tam* natum. ordo est, *ut opes i. i. affectæ suff. largitionibus*. ERN. Bud. *tum*. Idem et ed. Put. Alc. Rhen. *missiones*.

Exitiabile id Reip.] Sic Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. Pich. seqq. *Exitiale* editit Puteol. et cet. ante Pich. et id quoque verbum probum. ERN.

censibus campis, ac vestigia recentis victoriæ lustrare oculis concupivit. Fœdum atque atrox spectaculum. intra quadragesimum pugnæ diem lacera corpora, trunci artus, putres virorum equorumque formæ, infecta tabo humus, protritit arboribus ac frugibus dira vastitas. nec minus inhumana pars viæ, quam Cremonenses lauro rosisque constraverant, exstructis altaribus cæsisque victimis, Regium in morem: quæ, læta in præsens, mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens et Cæcina, monstrabantque pugnæ locos: *hinc irrupisse legionum agmen, hinc equites coortos: inde circumfusas auxiliorum manus.* Jam Tribuni Præfectique, sua quisque facta extollentes, falsa, vera, aut majora vero miscebant. Vulgus quoque militum, clamore et gaudio deflectere via, spatia certaminum recognoscere, aggerem armorum, strues corporum intueri, mirari. Et erant, quos varia fors rerum, lacrimæque et misericordia subiret. at non Vitellius flexit oculos, nec tot millia

A. U.
 823.
 A. C.
 70.

Intra quadrag. p. diem] Si non plane insititia sunt hæc verba, vereor, ne legendum sit *ultra*, non *intra*. Ipsa diuturnitas temporis facit intelligi fœditatem spectaculi. Ea exprimitur si *ultra XL* dies insepulta cadavera jacuerit; non, si *intra*. Probat Mullerus (et expressit Bahrdt in vers.). Veteres porro libri interpungunt post *diem*, non ante *intra*. Mox *ac frug.* Flor. (Agr.) ed. pr. alii (Bud. Put. Alc. Rhen.) *atque*. ERN.

Infecta tabo hum.] Hæc est vera lectio. *Infesta* in edd. Gron. operarum vitio venit: inde me invito in nostram primam. ERN.

Inhumana pars viæ] i. e. insolens apparatu et tyrannica specie. Frustra Rhen. *inamœna* conjicit. MS. Agr. ed. pr. *minus humana*. Mox *lauru* MSS. et edd. vett. Rhenanus (e Bud.) cum sequacibus dedit *lauro*. ed. pr. *laurus rosasque*. ERN. Frustra hic succenset Budens J. Gron. quasi ex eo hausisset *inamœna* Rhenanus, quod ex ingenio dedit.

Exstructis altaribus, cæsisque victimis] Aræ istæ et victimæ, Vitellii Genio et Victoriæ. Fœda, sed vetus adulatio: quam in adventu Regum aut Principum usurparunt Græci Latinique. Justinus 24, 3. *Arsinoe, prægressa virum, festum diem urbi indicit, domos, templa ceteraque omnia exornari jubet: aras ubique hostiasque disponi.* Sic de Metello Pio Valerius 9, 5. Factum et Casari e Gallia reduci. Hirtius B. G. 8, 51. Et passim deinde Principibus. In Caligula Sucton. c. 13. In Galba idem c. 18.

Plinius Paneg. de adventu Trajani 23. *Ut plena altaribus, augusta victimis cuncta!* Alius Panegyristes (Mamertinus) ad Maximianum c. 6. *Totamque hanc urbem repentina tua in hostes eruptione sollicitam, lætitia et exultatione et aris flagrantibus et sacrificiis et odoribus, accensis Numini tuo, implesti.* LIPS.

Inrupisse legionum agmen] Sic e Flor. edidit Pich. Idem erat in Bud. ed. pr. At Guelf. edd. cett. *erupisse*, quod mihi melius videtur; est enim usitatum in hac re verbum, ut supra vidimus hoc ipso libro. et convenit melius primum *τῶν hinc*, et *τῶν coortos*. *Huc irrupisse* dici potest, non *hinc*, sed *erupisse*. Mox bene editum a Pichena *falsa, vera, e* Flor. Bud. pro *falso vera*. Consentit ed. pr. ERN. Ernestium in *erupisse* sequuntur Brot. Lall. Dotteville; mihi cum Bip. alterum placet. idem Pichena sentiebat, Vitellianos *irrupisse* in Othonianos,

Intueri, mirari] Sic Flor. (Bud.) ed. pr. quod melius vulgato *mirarique*. Itaque sic cum J. Gronovio edidi. Mox dedi *sors* ex ed. pr. pro *fors*. ERN. *Sors* quoque cod. Agr. sed *fors* Bud. quod præferunt Bip. eo, quod hic de fortuna sit sermo mutabili, quum in *sorte* etiam ratio locum inveniat. Sequor, etsi parum referre putem.

Non V. flexit oculos] E Virgilio sumtum Æn. 4, 369. *num fetu ingemuit nostro? num lumina flexit?* Paulo post Guelf. *quanto sine que:* quæ a manu sec. addita est. melius videtur. ERN.

- A. U. insepultorum civium exhorruit. lætus ultro, et tam propin-
 223. quæ sortis ignarus, instaurabat sacrum Diis loci. Exin
 A. C. Bononiæ a Fabio Valente gladiatorum spectaculum editur,
 70. advecto ex urbe cultu. Quantoque magis propinquabat,
 71 tanto corruptius iter, inmixtis histrionibus et spadonum
 gregibus et cetero Neronianæ aulæ ingenio. namque et Ne-
 ronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat, sectari cantan-
 tem solitus, non necessitate, qua honestissimus quisque, sed
 luxu et saginæ mancipatus emptusque. Ut Valenti et Cæ-
 ciniæ vacuos honoris menses aperiret, coartati aliorum Con-
 sulatus, dissimulatus Martii Macri, tamquam Othonianarum
 partium Ducis: et Valerium Marinum, destinatum a Galba
 Consulem, distulit, nulla offensa, sed mitem et injuriam se-
 gneriter laturum. Pedanius Costa omittitur, ingratus Prin-
 cipi, ut adversus Neronem ausus, et Verginii exstimulator:
 sed alias protulit caussas. actæque insuper Vitellio gratiæ,
 72 consuetudine servitii. Non ultra paucos dies, quamquam
 acribus initiis cœptum, mendacium valuit. Exstiterat qui-
 dam, *Scribonianum se Camerinum ferens, Neronianorum tem-
 porum metu in Istria occultatum, quod illic clientelæ et agri
 veterum Crassorum ac nominis favor manebat.* Igitur deter-
 rimo quoque in argumentum fabulæ adsumpto, vulgus cre-
 dulum et quidam militum, errore veri, seu turbarum studio,
 certatim adgregabantur: cum pertractus ad Vitellium inter-
 rogatusque, *quisnum mortalium esset*, postquam nulla dictis
 fides, et a domino noscebatur, conditione fugitivus, nomine
Geta, sumptum de eo supplicium servilem in modum.
 73 Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ socordiæ-
 que Vitellio adoleverit, postquam speculatores e Syria Judæa-
 que, *adactum in verba ejus Orientem*, nuntiavere. Nam, etsi
 vagis adhuc et incertis auctoribus, erat tamen in ore fama-
 que Vespasianus, ac plerumque ad nomen ejus Vitellius ex-
 citabatur. Tum ipse, exercitusque, ut nullo æmulo, sæviti-
 74 tia, libidine, raptu, in externos mores proruperant. At
 Vespasianus bellum armaque, et procul vel juxta sitas vires,
 circumspectabat. Miles ipsi adeo paratus, ut præeuntem

Quantoque magis] Refer ad *inhuma-
 num iter* supra c. 70. ERN.

Coartati] Sic Rhen. e Bud. Puteol.
cohartati. Alc. *cohortati.* De re ipsa v.
 Ryckius.

Dissimulatus M. Macri] Scribendum
 videtur *Martii Macri.* Nam ita eum
 supra crebro nominat, qui Præfectus
 gladiatoribus fuit. Lrs. Et sic edidit
 Pichena. MSS. et edd. omnes *Marci.*
 ERN. Cf. supra c. 23.

Scribon. se Camer. ferens] Rupertus
 ad Reines. ep. 48. p. 492. unum esse

putat e duobus illis Scribonianis fratri-
 bus, de quibus H. 4, 41.

Interrogatusque] Copula bene addita
 a Rhenano (e Bud.) consentit Guelf. ed.
 pr. Mox e *Syria* MSS. edd. ante Rhen.
 omnes. Deletam ab ipso (duce Bud.)
 præpositionem, quæ sane abesse posset,
 si libri consentirent, restituit Pichena (e
 Flor.). ERN.

Servilem in modum] Sic Ryckius e c.
 Agr.

Et procul] Copulam, a Rhen. duce
 Bud. omisam, restituit Pich. e Flor.

sacramentum, et fausta Vitellio omnia precantem, per silentium audierint. Muciani animus nec Vespasiano alienus, et in Titum pronior. Præfectus Ægypti, Ti. Alexander, consilia sociaverat. Tertiam legionem, quod e Syria in Mœsiam transisset, suam numerabat. ceteræ Illyrici legiones secuturæ sperabantur. Namque omnes exercitus flammaverat adrogantia venientium a Vitellio militum; quod truces corpore, horridi sermone, ceteros, ut in pares, inridebant. Sed in tanta mole belli plerumque cunctatio: et Vespasianus, modo in spem erectus, aliquando adversa reputabat: *Quis ille dies foret, quo LX. ætatis annos et duos filios juvenes bello permetteret? Esse privatis cogitationibus progressum, et, prout velint, plus minusve sumi ex Fortuna: Imperium cupientibus nihil medium inter summa et præcipitia.* Versabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum viro militari: *Suas legiones civili bello inexpertas; Vitellii, victrices: et apud victos plus querimoniarum, quam virium. fluxam per discordias militum fidem, et periculum ex singulis. Quid enim profuturas cohortes alasque, si unus alterque præsentis facinori paratum ex*

Fausta Vitellio omnia pr.] Freinsh. corrigit omnia. Verbum *precari* me impedit, quo minus satis probem. Precando bene ovinamur, et omnia facimus: sed non precamur omnia, ut opinor. ERN.

Alexander] Muretus, Ursinus, Acidalius verisimili conjectura putant, scriptum a Tacito *Ti. Alex.* ut ap. Suetonium Vesp. C. eamque siglam prænominis indicem ob ultimam præcedentis vocis syllabam esse omissam. Cf. mox c. 79.

Omnes exercitus flammaverat arrogantia] MS. Bud. *omnis exercitus flammaverat ad arrogantiam*, ut volebat Muretus. ERN. Rhen. non recepit. Paulo ante Bud. Put. Alc. Rh. de Syria.

Sed inerat a mole belli] In Flor. *sed iniant a mole*: ex quo Pichena, *sed in tanta mole*. Lips. Idemque in alio MS. clare reperit. Sic et MS. Guelf. sed a manu sec. ed. pr. At Puteol. edidit *sed inerat a mole belli*, quod usque ad Pichenam editi præferunt: fuitque in Guelf. a manu pr. ERN. Bud. *sed inerat amor belli*, unde Rhen. conjiciebat *sed inerat timor belli*.

Quo LX. ætatis annos et duos filios juvenes] Pichena suspicatur legendum, quo sexagesimo ætatis anno se et duos. Vulgatum recte defendit Gruterus. ERN.

Esse privatis cogitationibus regressum] Sic correxit Lipsius, eamque correctionem recepit Freinsh. cum seqq. edd. Bene. Sensus est: privati, cum aliquid in rebus privatis suscipiunt, possunt progredi quoad volunt: ubi incipit displicere consilium, regredi possunt, penitentia locus est. At, qui imperium affectant, cum semel cœperunt agere, non licet subsistere aut regredi. Nam, si desinant persequi cœpta, pereundum est. Hic sensus ita clare desiderat *regressum*, ut mirer, etiam Pichenam ei emendationi oblocutum esse. Bene Freinsh. laudat ex A. 4, 11. *nullo ad penitendum regressu*. Ceterum MSS. et edd. ante Freinsh. omnes *progressum*. Mox MS. Reg. ed. pr. et *præcipitia* pro vulgato aut *pr.* quod probant Rhen. et Gruterus; idque sequendum putavi. ERN. A codicum lectione nolim recedere, restitui ergo *progressum*. Pichena bene: in hac privatorum Principumque comparatione nihil de *regressu* agitur. Sensus: privatos homines, cum cogitationem suscipiunt, catenus progredi posse, quatenus ipsis videatur. Quod Bip. addunt, si *regressum* ponas, scribendum fuisse *a cogitat.* mihi secus videtur; dandi casus hic scite locaretur. Mox Bud. *ac præcipitia*.

Præsentis facinore] Sic Rhenanus e Bud. edidit, idque omnes secuti sunt. Sed altera vetus lectio *facinori* non

A. U. 823. *diverso præmium petat? Sic Scribonianum sub Claudio inter-*
 A. C. 70. *fectum: sic percussorem ejus, Volaginium, e gregario ad summa*
 76 *militiæ provectum. Facilius universos impelli, quam singulos*
vitari. His pavoribus nutantem, et alii Legati amicique
firmabant, et Mucianus, post multos secretosque sermones,
jam et coram ita locutus: Omnes qui magnarum rerum consilia
suscipiunt, æstimare debent, an, quod inchoatur, Reipublicæ
utile, ipsis gloriosum, aut promptum effectu, aut certe non arduum sit.
Simul ipse, qui suadet, considerandus est, adjiciatne consilio
periculum suum: et, si Fortuna cæptis adfuerit, cui summum decus
adquiratur. Ego te, Vespasiane, ad Imperium voco, tam salutare
Reipublicæ, quam tibi magnificentum. Juxta Deos, in tua manu positum est.
Nec speciem adulantis expaveris, a contumelia, quam a laude propius fuerit,
post Vitellium eligi. Non adversus D. Augusti acerrimam mentem,
nec adversus cautissimam Tiberii senectutem, ne contra Caii quidem,
aut Claudii, vel Neronis, fundatam longo Imperio domum exurgimus.
cessisti etiam Galbæ imaginibus, torpere ultra, et polluentiam perdendamque Rempublicam relin-
quere, sopor et ignavia videretur, etiam si tibi, quam inhonesta,
tam tuta servitus esset. Abiit jam et transvectum est tempus,

minus bona est, hoc sensu: si quis præmium petat ab adversa parte, quod præsentis facinori semper paratum est. Etiam in altera lectione *paratum* tamen sic intelligendum; quod semper sperare potest talia ausus, quod ci semper paratum est. *Præsens facinus* est audax atrox. ERN. Cum Bip. repono *facinori*.

Volaginium] Quidam libri *Volaginum*, ut Agr. ed. pr. Indictum aliis nomen. Vid. J. Gronov. ERN. Bud. *Volaginium*.

Post multos secretosque sermones jam et coram] Multi illi et secreti sermones, partim coram habiti, partim per Titum facti, v. c. 79. extr. *Multis sermonibus* qui ab absentibus per Titum facti, opponitur maxime *coram*. *Secretis* porro sermonibus opponitur, quia præsentibus Legatis et amicis factus, ut patet e c. 78. init. Non igitur erat, quare hic Freinsh. hæreret, et aliquid excidisse putaret. Ceterum MS. Flor. habet et *ironam*, unde J. Gron. conjicit et *ad coronam*. At *corona* de tali conventu non dicitur. Nam et Cicero dicit de tali conventu *sibi coronam defuisse*, cum pro Deciatro diceret, quia judicium in cubiculo Caesaris habitum fuerat. ERN. Bud. *jam et coram*.

Æstimare] MS. Guelf. (Bud.) ed. pr.

extimare, i. e. *existimare*, ut est in MS. Reg. quod melius puto. ERN.

Aut certe non] In MS. Flor. *aut non certe non a*. J. Gron. putat verum esse *aut non, certe non arduum*: non ego. Oppositi *aut non* nulla nec elegantia, nec necessitas. ERN. Bud. *aut certe non arduum*.

Magnificum. Juxta Deos etc.] Sic interpungendum, si sensus constare debet, ut est in MS. Guelf. edd. Puteol. Beroaldi etc. Possis suspicari, *quam salutare Reip. quam tibi magnificentum, juxta Deos, i. t. m. p. e.* Sed sententia illud potius desiderat. In ejus manu esse, dicit, an velit imperium illud habere. ERN. Bud. pessime *vixit Deos*, ubi Rhen. conjectando operam ludit. nec melior conjectura Ernesti.

Juxta Deos] Cf. c. 78.

A contumelia et laude propius fuerit] Ed. pr. *tam a—fueris*. quod est etiam in Guelf. a m. s. Male. Paulo insolentius dictum est, pro *contumeliæ propius quam laudi fuerit*. Mox *ne c. C. quidem* edidi cum Ryck. et Gron. e Flor. pro *nec—quidem*. V. ad 4, 35. ERN. Bud. etiam *ne c. C. q. prius, tam—fuerit*.

Abiit jam et transvectum] Obscura est sententia, et ergo acuta. An hoc vult, jam senem esse Vespasianum, et in hæc

quo posses videri concupisse. confugiendum est ad Imperium. A. U. An excidit trucidatus Corbulo? splendidior origine, quam nos ^{823.} sumus, fateor: sed et Nero, nobilitate natalium, Vitellium ^{A. C. 70.} anteibat. Satis clarus est apud timentem, quisquis timetur. Et posse ab exercitu Principem fieri, sibi ipse Vitellius documento; nullis stipendiis, nulla militari fama, Galbæ odio proventus. Nec Othonem quidem Ducis arte, aut exercitus vi, sed præpropera ipsius desperatione victum, jam desiderabilem et magnum Principem fecit. Cum interim spargit legiones, exarmat cohortes, nova quotidie bello semina ministrat. si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis et comissionibus et Principis imitatione, deteritur. Tibi e Judæa et Syria et Ægypto novem legiones integræ, nulla acie exhaustæ, non discordia corruptæ: sed firmatus usu miles, et belli domitor externi: classium, alarum, cohortium robora; et fidissimi Reges: et tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultra adrogabo, quam ne post Valen-77 tem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mucianum socium spreveris, quia æmulum non experiris. me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triumphale nomen, duo juvenes, capax jam Imperii alter, et primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Absurdum fuerit, non cedere Imperio ei, cujus filium adoptaturus essem, si ipse imperarem. Ceterum inter nos non idem prosperarum adversarumque rerum ordo erit. Nam, si vincimus, honorem, quem dederis, habebō: discrimen ac pericula ex æquo patiemur. immo, ut melius est, tu hos exercitus rege; mihi bellum et præliorum incerta trade. Acriore

modesta ætate nihil juveniliter, aut cupide atque ambitiose visum iri agere, sed omnia studio et amore Reipublicæ? An potius alio telo, et proprio periculo excitat? Abiit jam tempus, nec in tua manu est, dissimulare aut tegere cupidinem Imperii. Jam innotuit multis signis, et, ut salvus sis, *confugiendum est ad Imperium.* LIPS. MS. Budensis *concepisse*: ed. pr. *concupiscere*. Ceterum prior Lipsii interpretatio vera est. Non viderere cupiditate aliqua elatus Imperium appetere, ut eo nomine reprehendi possis, sed necessitate publica privataque coactus. ERN.

Documento est] Sic edd. omnes. At est a Flor. (Bud.) et Guelf. abest: meliusque abest. Itaque delevi. ERN. Rhen. servat.

Ne Othonem quidem Ducis arte, aut exercitus vi, sed] Brevitatis et sententiarum in arctum compingendarum studium duriorum hic orationem fecit, ut non grammaticè structa sit. Insunt duo argumenta: primum, victus Otho non

est argumentum, Vitellium esse bonum Ducem, aut Vitellianos fortes milites. Alterum: Vitellii fœditas facit, ut etiam Otho magnus et desiderabilis Princeps fuisse videatur. Ante Rhen. erat vitiose *exercitus sui*. ERN. Sic et Bud. Scita emendatio Rhenani. Cod. Agr. *nec Oth. q.* quod recipere Bip. sequor. Mox Bud. et edd. vet. *comissionibus*. Idem *ante omnis*.

Ac pericula ex æquo patiemur] *Pericula* e Flor. edidit Pich. pro *periculum*. Sic et ed. pr. *Patiemur* Flor. Guelf. (Bud. Agr. Reg. Lall.) edd. pr. Putcol. idque bene restitutum a J. Gronovio. In Beroaldi ed. irrepsit *partiemur*, dubium, an de consilio Beroaldi: inde ad omnes edd. propagatum. *Pericula* non *partimur* ex æquo, sed *subimus*. ERN. Bud. *periculum*. Agr. *pericula*. Bip. rursus reponunt *partiemur*, nec dubium, licere dicere *partiri pericula*, ut *curas* apud Liv. 21, 21. Sed obstat consensus codicum.

A. U. *hodie disciplina victi, quam victores agunt. hos ira, odium, ultionis cupiditas ad virtutem accendit: illi, per fastidium et*
 823.
 A. C. *contumaciam, hebescunt. Aperiet et recludet contexta et tumescencia*
 70. *victicium partium vulnera bellum ipsum. Nec mihi major in tua vigilantia, parsimonia, sapientia, fiducia est, quam in Vitellii torpore, inscitia, sævitia. Sed et meliorem in bello caussam, quam in pace habemus. nam qui deliberant, de-*
 78 *sciverunt. Post Muciani orationem ceteri audentius circum-*
sistere, hortari, responsa vatum et siderum motus referre. Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox, rerum dominus, Seleucum quendam, mathematicum, rectorem et præscium palam habuerit. Recursabant animo vetera

Hos—illi] Hos ad remotius, illi ad propius hic refertur. Cf. Sanctii Min. 2, 9. Pro tu hos Bud. male tuos.

Aperiet et recludet] Vix abest, quin ad hæc Demosthenis sit adspectum: et certe paria sunt, in Olynthiaca: "Ὅσπερ ἐν ταῖς ἀμάσασιν ἡμῶν, ἕως μὲν ἰρραμένους ἦ τις, οὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν καθ' ἕκαστα σαθρῶν. ἔκταν δὲ ἀβρώσημά τι συμβῆ, πάντα κινῶνται, καὶ ῥῆγμα, καὶ στροίμμα, καὶ ἄλλο τι τῶν ὑπαρχόντων σαθρὸν ἢ οὔτω καὶ τῶν πόλιων, καὶ τῶν τυράννων. ἕως μὲν ἂν ἕξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστίν· ἐπειδὴν δὲ ὄμορος πόλεμος συμπλακῆ, πάντα ἐποίησεν ἐκδηλα. LIPS. Demosthenes prima in Philippum: Οὐκ ἐπὶ τὴν ἐκείνου πλευσούμειδα; Πῶς δὲ προσομοῦμειδα, ἤρετό τις, εἰρήσει τὰ σαθρὰ τῶν ἐκείνου πραγμάτων αὐτοῖς ὁ πόλεμος. GRON. *Tumor* eleganter et proprie de vulneribus nondum sanatis et erupturis mox dicitur apud Ciceronem et alios. ERN.

Con. et tum v. p. v.] Hunc verborum ordinem e Flor. dedit Pich. habet et Bud.

Parsimonia, sapientia] Ambigo de voce *parcinouæ*. Convenit in Vespasianum, scio: quem sordidum avarumque omnes faciunt, non solum parcum. sed, cur inter principes et illustres virtutes hanc domesticam privatamque nominet? aut cur in ea fiducia boni eventus collocet? Non digna videtur, quæ ad Imperium adjuvet, aut ad id gradum struat: nisi fortasse comparatione Vitellii dictum, qui natus ad prodigendum. Utcumque, licet dubitare, an non reponendum, *acrimonia*: sed, ut dixi, dubitare. LIPS. Ut opponatur *inscitia*, sapientia sævitia, ut apud Cic. pro Marcello c. 3 et 6. Nam clementia a magnitudine animi ducitur, quæ centies apud Ciceronem sapientia. *Parsi-*

monia quidem verbum sanum non putato. Nam quod Aicdalius pro clementia dici putat, usus loquendi repugnat. Nimis nota de Vespasiani avaritia opinio parsimoniam hic Tacito obtrusit. ERN.

Qui deliberant, desciverunt] Acute et vere dictum. Fidem enim jam fregit, qui deliberat, an servet. Plutarchus exprimere in Galba voluit (magni fecit ille vir hunc nostrum, et quamquam ævo compar, multa verbatim ex hac historia convertit:) ubi Vinnium facit Galbam excitare et alloqui c. 4. Ὁ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλευσάσθαι; τὸ γὰρ ζητεῖν, Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένομεν, ἤδη μενόντων ἐστί. Vercula negans excidit, et legendum ἤδη οὐ μενόντων. Verto: *O Galba, quomodo deliberas? Nam quærere, an Neroni fidi maneamus, jam non manentium est.* Alludit et hoc Taciti, in Agricola 15. *Jam ipsos, quod difficillimum est, deliberare. Porro in ejusmodi consiliis, periculosius esse apprehendi, quam audere.* LIPS.

Siderum motus] V. ad A. 4, 58. ERN. Pro *audentibus* Bud. *audientium*.

Recursabant animo vetera omnia] Sic Flor. recte. idque editum a Pichena. Ceteri libri omnes (et Bud.) *omnia*, solita confusione. Mox pro *latior virebat* Trillerus *latior virebat* legendum putat Obs. 1, 8. Juvat Sueton. Vesp. 5. *viridior surrexit*. Sed, quia omnes libri in vulgata consentiunt, et latitudo quoque in arboribus omen magni Imperii et magnæ felicitatis, nihil tentandum puto. Idem Suetor. l. c. de arbore in suburbano Flavio per tres Vespasie partus singulos ramos edente: *secundum prævalidum ac prolificum, et qui magnam felicitatem portenderet*. Quod ibi *prolixus* id h. l. est *latus*. Add. Justin. 1, 4. ERN. Ante Pichenam Rhen. jam ex ingenio dedit *omina*.

omina. cupressus arbor in agris ejus, conspicua altitudine, A. U. repente prociderat; ac postera die, eodem vestigio resurgens, procera et latior virebat. grande id prosperumque, A. C. 823. consensu Haruspicum: et summa claritudo juveni admodum Vespasiano promissa. Sed primo triumphalia et Consulatus et Judaicæ victoriæ decus, inplere fidem ominis videbantur: ut hæc adeptus est, portendi sibi Imperium credebat. Est Judæam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem Deumque. nec simulacrum Deo aut templum situm tradidere majores; aram tantum et reverentiam. Illic sacrificanti Vespasiano, cum spes occultas versaret animo, Basilides Sacerdos, inspectis identidem extis, *Quidquid est, inquit, Vespasiane, quod paras, seu domum exstruere, seu prolature agros, sive ampliare servitia, datur tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum.* Has ambages et statim exceperat fama, et tunc aperiebat. nec quidquam magis in ore vulgi. crebriores apud ipsum sermones: quanto sperantibus plura dicuntur. Haud dubia destinatione discessere: Mucianus Antiochiam, Vespasianus Cæsaream: illa Syriae, hæc Judææ caput est. Initium ferendi ad Vespasianum Imperii Alexandriae coeptum, festinante Tiberio Alexandro, qui Kal. Jul. sacramento ejus legiones adegit.

Cupressus] In hoc portento fama non sibi constat. Cf. Dio 66, 1. et Sæct. Vesp. 5.

Videbantur] Flor. Agr. Bud. ed. pr. *videbatur*, impersonaliter (judice Rhenano). nam, ut ad *decus* referatur verbum numero potius, quam ad præcedentia simul, quod alibi in Tacito vidimus, non sinit, ut opinor, mox sequens hæc. ERN.

Carmelus] De hoc monte et aliis duobus ejusdem nominis in Palæstina, non confundendis cum hoc v. ad Sueton. Vesp. c. 5. ERN. Cf. et Orosius 7, 9. ubi *sortium* meminit.

Nec simulacrum] Parissimum illud, quod de Herculeo fano ad Gades tradit Silius 3, 30. *Sed nulla effigies simulacraque nota Decorum Majestate locum et sacro implevere timore.* LIPS.

Aram tantum et reverentiam] Sic scr. et edd. omnes, præter Ryck. qui edidit e MS. Agr. *ara et reverentia*, ut Rhenano et Grotio placuit. Defenditur vulgatum a Grutero ad 3, 61. sed non similibus satis exemplis, item a J. Gronovio. Et potest sane pendere a *tradidere. aram tantum et reverentiam tradidere.* Sed illud mallet, si libri boni faverent. Guelf. a manu pr. *sed tradidere majores aram t. e. r.* Quod placeret, si plures

libri haberent. Nunc correctio librarii videtur vulgatum non concoquentis. ERN. Bene Bip. ex vulg. *templum. sic fecere templum situm*, ut A. 2, 7. *aram Druso sitam.* Addo *aram et reverentiam* i. e. aram reverenter habitam, cultam.

Hæc Judææ caput] Hinc in NN. prima, item paullo post metropolis, salutatur. Vid. Vaill. in NN. Col. t. 2. p. 116. sub Alex. Sev. et p. 195. sub Decio. Cf. Spanhem. de Præst. NN. t. 1. p. 595. Diss. 9. c. 4. et Eckhel Doctr. NN. vet. vol. 3. p. 433.

Initium ferendi] Vereor, ne Tacitus dederit *deferendi Imperii*; quod est legitimum verbum. *Ferre ad aliquem Imperium* nunquam reperi. Et substitui simplicia compositis errore librarium, supra vidimus c. 67. Nec valde placet *initium captum.* An *captum* scribendum? *Cæpi* quidem et *cepi* qui alibi confusa, c. 97. add. dicta ad A. 6, 15. Mox *in sacramento* MS. Flor. vid. ad c. 55. ERN. Bud. *sacramento* absque in. Sic et Put. Alc. Rhen.

Festinante Tiberio] Contra Jos. 4, 10, 6. Tib. Alexandrum prius per epistolam a Vespasiano jam Principe salutato esse admonitum scribit.

A. U. Isque primus Principatus dies in posterum celebratus,
 823. quamvis Judaicus exercitus V. Non. Jul. apud ipsum juras-
 A. C. set, eo ardore, ut ne Titus quidem filius exspectaretur, Sy-
 70. ria remeans, et consiliorum inter Mucianum ac patrem
 nuntius. cuncta inpetu militum acta: non parata concione,
 80 non conjunctis legionibus. Dum quæritur tempus locus-
 que, quodque in re tali difficillimum, prima vox, dum animo
 spes, timor, ratio, casus obversantur: egressum cubiculo
 Vespasianum pauci milites, solito adsistentes ordine, ut
 Legatum salutaturi, *Imperatorem* salutavere. Tum ceteri
 adcurrere, *Cæsarem* et *Augustum*, et omnia Principatus vo-
 cabula cumulare. mens a metu ad fortunam transierat. In
 ipso nihil tumidum, adrogans, aut in rebus novis novum
 fuit. ut primum tantæ vicissitudinis obfusam oculis caligi-

Isque primus Principatus dies] Dies ille natalis Imperii decore dictus. Spartianus Hadriano 4. *Tertio iduum earundem natalem Imperii statuit celebrandum.* LIPS.

Quinto Nonas Julius] Suetonio c. 6. scriptum, *quinto Idus.* sed eum ad exemplar Taciti emendandum videri, non vane pronuntiat Torrentius. LIPS. Itaque fecimus nos. Nam Taciti traditio verissima, ut demonstrat Pagius: nec in tali re errare potuit Suetonius. Vid. ibi dicta. ERN.

Eo ardore, ut, ne] Rhenanus (duce Bud.) delevit *eo ardore,* et initium novæ sententiæ fecit in verbis *Ut ne* etc. Sed omnes libri agnoscunt, nec commode abesse possunt. Ed. pr. aliaque hic quoque vitiose *nec quidem.* ERN. Bud. *ne q.*

Cuncta inpetu m. acta] Jos. 4, 36. minis militum adactum Vespasianum tradit.

Non parata cognitione] Cui rei hic cognitio? quam vocem Taciti mens planissime spernit. Emendo vero, *non paratu ac concione.* LIPS. Pichena non *parata concione,* quod in MS. Agr. reperitum recepit Ryckius, quem imitati sumus, non tam fiducia libri illius, quam rei necessitate. Nam in tali re semper oratio ad milites habita, si non impetu et festinanter nimis acta, ut docent exempla Galbæ, Othonis, Sueton. Galb. 10. supra 1, 36. aliorumque alibi. Similis corruptio apud Sueton. Tit. c. 6. ubi Titus traditur A. Cæcinam interfecisse: *sane urgente discrimine, cum etiam chirographum ejus præparatæ apud milites concionis deprehendisset.* ubi vulgo *conjuratiōis:* nos *concionis* rescripsimus, idque imitatus est Ouden-

dorpius. Add. ad A. 4, 42. ERN. Bud. et edd. ante Ryckium *cognitione.* Bip. dant *consensione.*

Tempus locusque] J. Gron. delevit *que* e Flor. (nec habet Bud.) In Guelf. quoque omissum, sed supra adscriptum est, eadem, ut videtur, manu. semper sic ista jungunt scriptores, etiam noster: unde nil mutavi. Adde ad A. 4, 10. ERN. Mox Bud. *quodque in t. re difficillimum sine est.* bene.

Solito adsistentes] Sic e Flor. edidit Pichena. Alii omnes (etiam Bud.) *adsistunt.* Unde Ryckius putat verum esse: *S. adsistunt ordine et Legatum salutaturi* etc. quod placet. Ed. pr. (et Put.) vitiose *salutari.* ERN.

Mens a metu ad fortunam transierat] i. e. ad fiduciam, qualis esse solet a fortuna, ut sequentia indicant. ERN.

In ipso nihil tumidum] Ita decuit per se magnum animum, non attolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, et huc aptum de Fl. Mallii Theod. Cos. v. 245. *Frons privata manet. non se meruisse fatetur, Qui crevisse putat.* Attamen non leviter innovavit Vespasianus, si vera quæ Sulpicius Severus scribit lib. 2. Sac. Hist. *Vespasianus, cum Hierosolymam obsideret, sumit Imperium: et, ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filium Cæsarem facit.* Sed palam illa falsa. Nec mos ejus ævi diadema tulit, nec Flavius per somnium usurpavit. LIPS.

Tantæ multitudinis] Quantæ igitur? et quæ inde offusa caligo? Forsan: *tantæ mutationis.* Lib. 3, 49. *Dum hac fortius orbis mutatione fortuna Imperii transit.* Josephus δ. ἀλώσ. λς. Συνιόντες δὲ οἱτι ἡγεμόνες καὶ οἱ στρατιῶται καὶ ἴταιο

nem disjecit, militariter locutus, læta omnia et adfluentia excepit. namque id ipsum opperiens Mucianus, alacrem militem in verba Vespasiani adegit. Tum Antiochensium theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est, concurrentes et in adulationem effusos adloquitur: satis decorus etiam Græca facundia, omniumque, quæ diceret atque ageret, arte quadam ostentator. Nihil æque provinciam exercitumque accendit, quam quod adseverabat Mucianus, *statisse Vitellium, ut Germanicas legiones in Syriam, ad militiam opulentam quietamque, transferret; contra Syriacis legionibus Germanica hiberna, cælo ac laboribus dura, mutarentur.* Quippe et provinciales sueto militum contubernio gaudebant, plerique necessitudinibus et propinquitatibus mixti;

ρίαν φανερῶς ἢ δὴ μεταβολὴν ἐβουλεύοντο.

GRON. Non minus elegans est conjectura Trilleri Obs. 3, 22. *tantæ altitudinis*, e Livio inprimis 26, 45. *cum altitudo caliginem oculis offudisset etc.* Ei tamen Gronoviana forte præferenda propterea, quod antecedentia magis indicare videntur, caliginem ei offusam fuisse ex eo, quod repente et impetu militari tanta mutatio facta, ut colligere se et verba facere non posset statim. Lector eligat. ERN. Gronovii conjectura placet Rycio, Broterio, Lallemandio. Dotterville dedit *vicissitudinis*, quod facile potuit a librario in *multitudinis* verti. Reddi meretur Tacito.

Militariter locutus] Rectissime. atque ita libri. Significat, orationem ejus castrensem horridamque fuisse, non cultam forensi aut urbano more. Qui (Rhenanus) *militariter lautus*, castigant, ineptiunt. LIPS. Add. A. 15, 67. *Lautus* a Rhenano receptum mansit in edd. usque ad Lipsium. ERN. Rhen. intelligebat, Vesp. non fuisse urbana elegantia excultum.

Læta omnia et affluentia excepit] Frustra viri quidam docti corrigunt *omina*. Nam sequentia docent, non sermonem esse de ominibus, quibus milites concionantem persecuti sunt, sed de iis, quæ postea ipsi secunda evenerunt. Nec *affluentia* tentandum. Undique copiarum legionum auxilia sociorum adfluebant ei et partibus ejus c. 81. Mox *namque* e Flor. bene edidit Pichena. Etiam ed. pr. (et Bud.) *namque*. Guelf. edd. Puteol. Ber. (Alc.) Rhen. etc. *nam*. Unde *τὸ ἄρτι*, quod est in Lips. edd. et sequacibus, errore operarum irrepsisse puto. ERN.

Consultare mos est] Qui mos scilicet

plerisque Græcorum, et qui oriundi a Græcis. Frontinus Stratag. 3, 2, 6. *Alcibiades in teatro disseruit, ubi ex more Græcorum locus consultationi præbatur.* Justinus 22, 2. *Agathocles velut Reip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet.* Inde illud Satyrici (Juvénalis) de principe oratore 10, 128. *et pleni moderantem fræna theatri.* Meminit ejusce ritus Cicero pro Flacco et alii. LIPS.

Germanica hiberna] Sic edidit primus Rhenanus e MS. ut opinor, Budensi. Nam, ubi simpliciter corrigi, id indicio fere est, e MS. sumtam correctionem. Ea correctio servata usque ad J. Gronovium, qui veterem MSS. et edd. lectionem reduxit, *hiberno*: miro argumento: quod vanissimum foret, si tantum in hiberna mitterentur, post hiemem statim inde revocarentur. Ergo etiam ita ridicule sensit Suetonius in eadem re, in Vesp. 6. *destinasse Vitellium, victorem, permutare hiberna legionum, et Germanicas transferre in Orientem.* Mirum est, tali viro talia excidere potuisse. *Hiberna* centies dicuntur castra illa fixa et perpetua, quæ a militibus, in modum oppidorum, habitabantur in provinciis, nullo bello. Sic 3, 46. *expugnantur hiberna cohortium alarumque.* Unde *hiberna* v. c. *Germanicæ* pro militia in Germania dicuntur. Itaque lectionem Rhenani servavi, veramque credam, dum exempla proferantur, ubi *Germanica* aut *Syriaca* simpliciter pro castris in Germania aut Syria fixis et perpetuis dicuntur. ERN. Rhen. *hyberna*, nec indicat ex Bud. an ex ingenio. Illud hariolatur Ern. hoc Gron. qui rem acu tangit; jure ceterum reprehensus ab Ernestio.

A. U. et militibus vetustate stipendiorum nota et familiaria castra
 823. in modum Penatium diligebantur. Ante Idus Jul. Syria
 A. C. omnis in eodem sacramento fuit. Accessere cum Regnò
 70. Sohemus, haud spernendis viribus; Antiochus, vetustis opi-
 81 bus ingens et inservientium Regum ditissimus. mox per
 occultos suorum nuntios excitus ab urbe Agrippa, ignaro
 adhuc Vitellio, celeri navigatione properaverat. nec minore
 animo Regina Berenice partes juvabat, florens ætate for-
 maque, et seni quoque Vespasiano magnificentia munerum
 grata. Quidquid provinciarum adluitur mari, Asia atque
 Achaia tenus, quantumque introrsus in Pontum et Armen-
 ios patescit, juravere. sed inermes Legati regebant, non-
 dum additis Cappadociæ legionibus. Consilium de summa
 rerum Beryti habitum. illuc Mucianus, cum Legatis Tri-
 bunisque et splendidissimo quoque Centurionum ac mili-
 tum, venit: et e Judaico exercitu lecta decora. Tantum
 simul peditum equitumque, et æmulantium inter se Regum
 82 paratus, speciem fortunæ Principalis effecerant. Prima belli
 cura, agere delectus: revocare veteranos. destinantur vali-
 dæ civitates exercendis armorum officinis: apud Antio-
 chenses aurum argentumque signatur: eaque cuncta per
 idoneos ministros, suis quæque locis, festinabantur. Ipse
 Vespasianus adire, hortari, bonos laude, segnes exemplo,

Diligebantur] Id est, amabant vetera et nota castra, juxta ac suas ædes. Clarum, nec monitione dignum: nisi correctores, *dirigebantur*, maluissent. LIPS. Rhenanum innuit, qui sic e Bud. putabatque de struendis castris esse sermonem. In textu tamen vulgatum servat.

Syria omnis] Huc Vaillant in NN. Col. t. 1. trahit numum Vespasiani Antiochiæ cusum, de quo videsis, quæ monet Eckhel in Doctr. NN. vet. vol. 3. p. 302. Prius Bud. *ante Kal. Julii*.

Sohemus] Rex Sophenes A. 13, 7. cujus iterum mentio infra 5, 1. Mox *cum viribus* Guelf. edd. Puteol. sqq. (et Rhen.) usque ad Lips. Edd. pr. Lipsii sqq. (et cod. Bud.) sine *cum*. alius MS. ap. Broterium *haud spernendus*. ERN. Sic volebat Acid.

Opibus ingens] Adtextam censeo vocem *ingens*: certe obnubilat sententiam et phrasem, quæ alias Tacito crebra. LIPS. In numis quoque dicitur ΜΕΤΑΣΣ. Vid. Noris. in Ep. Syro-Mac. Diss. 2, 4. Eckhel l. c. vol. 3. p. 255. ubi fata ejus Regis recensentur.

Excitus ab urbe] Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? Ex Egesippo disce 4, 21, *Sententiam novi*

Principis de bello Judæorum sciscitari, Vespasiano consilium fuit: mistique Titum filium, et Regem Agrippam. Titus de Achaia revertit: Agrippa Romanam contendit, ut apud novum Principem locaret gratiam. LIPS. Mox adhuc Rhen. e Bud. prius erat *ad hoc*.

Berenice] Soror Agrippæ, Julia compellata et Tito amata, nupta primum Herodi Chalcidis, dein Polemoni II, Ponti et partis Chalcidis Regibus.

Introrsus in Pontum] Præpositionem addunt MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. pr. Ald. Gryph. In Rhen. secunda casu ommissa, hinc a seqq. editoribus neglecta, a Ryckio restituta est. ERN.

Nondum additis] Vespasianus ipse addidit. Vide Tranquillum cap. 3. in Vespas. LIPS.

Revocare veteranos] In quibusdam *evocare*: et recte. Isti enim sunt vere *Evocati*: de quibus in Milit. nostra dial. 1, 8. LIPS. Mei omnes (et Bud.) *revocare*. Quod non tentandum. Idem verbum de hac re in inscr. ap. Grut. p. 524, 7. unde vulgatam lectionem defendit Fabrettus ad Col. Traj. p. 193. Mox MS. Agr. a l. m. *festinantur*. ERN. Bud. *festinabantur*.

incitare sæpius, quam coercere; vitia magis amicorum, quam virtutes dissimulans. Multos præfecturis et procuratoribus; plerosque Senatorii ordinis honore percoluit, egregios viros et mox summa adeptos; quibusdam fortuna pro virtutibus fuit. Donativum militi neque Mucianus prima concione, nisi modice, ostenderat; ne Vespasianus quidem plus civili bello obtulit, quam alii in pace: egregie firmus adversus militarem largitionem, eoque exercitu meliore. Missi ad Parthum Armeniumque legati, provisumque, ne, versis ad civile bellum legionibus, terga nudarentur. Titum instare Judææ, Vespasianum obtinere claustra Ægypti placuit. sufficere videbantur adversus Vitellium pars copiarum et Dux Mucianus et Vespasiani nomen, ac nihil arduum fatis. Ad omnes exercitus Legatosque scriptæ epistolæ, præceptumque, ut *Prætorianos Vitellio infensos, recipendæ militiæ præmio invitarent*. Mucianus cum expedita manu, socium magis Imperii, quam ministrum agens, non lento itinere, ne cunctari videretur, neque tamen properans, gliscere famam ipso spatio sinebat: gnarus, modicas vires sibi, et majora credi de absentibus. Sed legio sexta et tredecim vexillariorum millia ingenti agmine sequebantur. Classem e Ponto Byzantium adigi jusserat: ambiguus consilii, num, omissa Mœsia, Dyrrhachium pedite atque equite, simul longis navibus versum in Italiam mare clauderet, tuta pone tergum Achaia Asiaque: quas inermes exponi Vitellio, ni præsiidiis firmarentur: atque ipsum Vitellium in incerto fore, quam partem Italiæ protegeret, si sibi Brundisium Tarentumque et Lucaniæ Calabriæque litora infestis classibus peterentur. Igitur navium, militum, armorum, paratu strepere provinciæ. Sed nihil æque fatigabat, quam pecuniarum conquisitio: eos esse *belli civilis nervos*, dictitans

A. U.
823.
A. C.
70.

83

84

Donativum militi] Sic bene e Flor. dedit Pichena: sic et Guelf. Ante edd. omnes (et Rhen.) *donativa* (Bud. *donativo*). Et mox Rhenanus (e Bud.) *ne quidem pro nec quidem*. ERN.

Modicas vires sibi] Guelf. Harl. edd. Put. Ber. (Alc.) addunt *esse*. non bene. Mox eadem edd. *VIII. pro XIII.* ERN. Utraque emendatio debetur Rhenano e Bud.

Classem e Ponto] Intellege classem, quæ Romanis etiam illic ordinaria, ad tuendum Ponti oram. Quanta ea fuit? *hauries* et solo Egesippo 2, 9. in oratione (cui pulchra placent, eam legat) Agrippæ, *Mæotia Regna Bosporanique omnes Romano subjiciuntur Imperio, et illud ante innavigabile pelagus quadraginta*

naves ad pacem exercent. LIPS.

Dyrrhachium p. a. e. peteret] Sic edd. omnes præter primam, a qua abest *peteret*, quod etiam auctoritate MS. Flor. delevere Ryckius et J. Gronovius. *Claudere* voluit Dyrrhachium, et una Græciam omnem, præsiidiis terrestribus, ne Vitellio aditus eo pateret, non *petere*, ut sequentia docent. ERN. Verbum *peteret* deest et in Agr. Regio Lall. Bud.

Si sibi Brundisium] Sic MSS. omnes et edd. ante Rhenanum; qui de conjectura edidit *si simul*: quod omnes usque ad Ryckium imitati sunt. Si vel unus bonus liber scriptus addiceret, sequeretur et ipse. Sed et vetus lectio bona, atque etiam elegans est. ERN. Famque beuetur Ryckius.

A. U. Mucianus, non jus aut verum in cognitionibus, sed solam
 823. magnitudinem opum spectabat. passim delationes: et locu-
 A. C. pletissimus quisque in prædam conrepti. quæ gravia atque
 70. intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in
 pace mansere: ipso Vespasiano, inter initia Imperii, ad ob-
 tinendas iniquitates haud perinde obstinante: donec indul-
 gentia fortunæ et pravis magistris didicit aususque est.
 Propriis quoque opibus Mucianus bellum jovit, largus pri-
 vatim, quod avidius de Republica sumeret. Ceteri confe-
 85endarum pecuniarum exemplum secuti: rarissimus quis-
 que eandem in recipiendo licentiam habuerunt. Accele-
 rata interim Vespasiani cœpta, Illyrici exercitus studio,
 transgressi in partes. Tertia legio exemplum ceteris Mœ-
 siæ legionibus præbuit. Octava erat ac septima Claudia-
 na, inbutæ favore Othonis, quamvis prælio non interfuis-
 sent. Aquileiam progressæ, proturbatis, qui de Othone
 nuntiabant, laceratisque vexillis, nomen *Vitellii* præferenti-
 bus, rapta postremo pecunia et inter se divisa, hostiliter
 egerant. Unde metus, et ex metu consilium: *posse inpu-*

Ad obtinendas iniquitates haud perinde obstinato] Placet satis Florentinum *obstinante*. Sic enim Plautus Aulul. 2, 2, 89. *Id inhiat, ea affinitatem hanc obstinavit gratia*. Cæterum *obtinere iniquitatem*, ut Ciceroni pro Quinctio 23, *non ad obtinendum mendacium, sed ad verum probandum, auctoritatem adjuvare*. Et Philipp. secunda, 2. *contra injuriam, quam iste intercessoris iniquissimi beneficio obtinuit*. GRON. *Obstinante* etiam MS. Reg. Agr. (Reg. Lall.) et ed. pr. intell. *se*. Recepere Ryckius et J. Gron. quos imitatus sum. Vulgg. et MSS. Harl. Bodl. et alius *obstinato*, quod sane usitatius, eamque ob causam servatum Broterio. ERN. Et Pichenæ. Bud. *aut per vim obstinate*.

Largitus privatim, quod avidius de Rep. sumeret] Pro *largitus* Flor. Agr. (Bud. Reg. Lall.) Guelf. edd. omnes ante Rhenani secundam, *largus*: nec scio, unde *largitus* ductum sit. Vercor, ne sit operarum depravatio: quam tamen omnes postea secuti sunt. Itaque *largus* cum J. Gronovio restitui. Heinsius putabat legendum *largus privati*: quod placet Ryckio. Vir doctus in ed. Gryph. (item Muretus) corrigit *quo*: quod mihi magis placet. *Privatim* est de suo: cui bene opponitur *e Rep.* Sed illud ipsum, quod de suo dederat, non sumisit avidius de Rep. Immo post de publico ita avide sumsit, ut hac de caus-

sa de suo largus fuisse videretur, quo posset, cum specie aliqua, tanto avidius de Rep. sumere. ERN. Mallem etiam *quo* cum Lalle.

Rarissimus quisque] Male MSS. Harl. Bodl. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *rarissimus*. ERN. Emendavit Rhen. e Bud.

Transgressi in partes] Rhenanus (duce Bud.) delevit *transgressi*. Abesse posse credo. sed quia omnes scr. et edd. ante habent, retinendum puto: restituitque Pichena. ERN. Et jure quidem meritoque. Ast Freinsh. volebat *studio*. *Transgressa in p. tertia* etc. Atque sic in cod. Agr. se invenisse testatur Ryckius et comprobatur.

Tertia legio] Budl. *tertiadecima legio*.

Proturbatis, qui de Othone] Id est, spretis rejectisque, qui victum eum et vixisse dicebant. quod Suetonius dixit c. 6. *rumori eos non credidisse*: ut solent homines, in spem suam proni. LIPS. Ante *jam* post *Aquileiam* cum Ryckio et J. Gron. auctoribus Flor. Agr. ed. pr. delevit. ERN. Bud. et Rhen. habent *jam*. Sic et Put. Alc.

Vexillis, nomen Vitellii præf.] V. Lips. ad 3, 31. ERN. Ex h. l. patet, jam tum Romanos habuisse vexilla textilia, quod et Dio firmat 40, 18. ubi velorum similia esse tradit. Cf. Cuperi ep. ad Sperling. in mutuis n. 42.

tari *Vespasiano, quæ apud Vitellium excusanda erant*. Ita tres ^{A. U.} Mœsiæ legiones per epistolas adliciebant Pannonicum ^{823.} exercitum, aut abnuenti vim parabant. In eo motu ^{A. C.} Aponius Saturninus, Mœsiæ rector, pessimum facinus au- ^{70.} det, misso Centurione ad interficiendum Tertium Julianum, septimæ legionis Legatum, ob similtates, quibus causam partium prætendebat. Julianus, comperto discrimine, et guaris locorum adscitis, per avia Mœsiæ, ultra montem Hæmum profugit. nec deinde civili bello interfuit, per varias moras susceptum ad Vespasianum iter trahens, et ex nuntiis cunctabundus, aut properans. At in Pannonia ⁸⁶ XIII. legio ac VII. Galbina, dolorem iramque Bedriacensis pugnæ retinentes, haud cunctanter Vespasiano accessere, vi præcipua Primi Antonii. Is legibus nocens et tempore Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala, Senatorium ordinem recipaverat. Præpositus a Galba septimæ legioni, scriptitasse Othoni credebatur, Ducem se partibus offerens: a quo neglectus, in nullo Othoniani belli usu fuit. labantibus Vitellii rebus, Vespasianum secutus, grande momentum addidit; strenuus manu, sermone promptus, seren- dæ in alios invidiæ artifex, discordiis et seditionibus potens, raptor, largitor, pace pessimus, bello non spernendus. Juncti inde Mœsici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum militem traxere, quamquam Consularibus Legatis nihil turbantibus. Titus Amplius Flavianus Pannoniam, Poppæus Silvanus Dalmatiam tenebant, divites senes. Sed Procu-

Ita tres M. legiones] Acidalius corrigi- *jam*: quod non necessarium puto. *Ita est, hoc facto, his de caussis, ut alibi, pro his dictis, dicitur.* Mox verba *Pannonicum exercitum a. a. v. parabant* (duce Bud.) delevit Rhenanus et sic interpunxit: *ita tres Mœsiæ legiones p. ep. alliciebant.* Vetus restituit Lipsius. ERN.

In eo motu Aponius] Sic Flor. Guelf. (Bud.) ed. pr. quod restituit Pichena, et in margine scripserat Lipsius. *Metu* primus edidit Puteol. nisi operarum vitium est, ortum e mox præcedentibus. ERN. Secuti Alc. Rhen.

Primi Antonii] Egesippi super hoc nobili Duce errorem non celo, sive errores potius. Is enim 4, 29. facit eum *Præfectum tertio ordini militari*: id est, legionis tertiæ. Atqui septimæ præponit eum statim noster. Item in Mysia eum collocat: noster clare in Pannonia. Quis autem præponderare fidem Cornelianam nesciat? LIPS. Cf. de Antonio 14, 40.

Reciperaverat] Bene sic distinxit Pich.

probante Acidalio.

Flavianus] Malui quam *Fabianus*. Farnesianum codicem audio et Tacitum ipsum, qui non aliter seq. libro (c. 4. et 10.) appellat. LIPS. Sic et Flor. ed. pr. Ex eodem Flor. Pichena insuper addidit *Amplius*, quomodo et 3, 4. vocatur. ERN. Bud. *Titus Fabianus*.

Pompeius Sullanus] Imo *Silvanus*. Ita enim 3, 50. *Sex millia Dalmatarum ducebat Pompeius Silvanus, Consularis senex.* LIPS. Recte *Silvanus*, quod est et in Flor. Reg. ed. pr. sed insuper etiam *Poppæus* e Flor. edidit Pichena. Omnes alii libri *Pompeius*, quod verum videtur Ryckio, quem vide ad 3, 50. 1, 77. 4, 47. idque recepit Broterius. ERN. Bud. *Pompeius Silianus*.

Sed Procurator aderat] Rhenanus frustra tentat et. Legati illi nil pro Vespasiano, sed Procurator. Quia simpliciter Procurator vocatur, utriusque provinciæ Procuratorem fuisse putat Pichena. ERN. Rhen. ex ingenio emendare parabat; nam Bud. habet *sed. sic et Agr.*

A. U. rator aderat Cornelius Fuscus, vicens ætate, claris natali-
 823. bus. prima juventa, quietis cupidine, Senatorium ordinem
 A. C. exuerat, idem pro Galba Dux coloniæ suæ, eaque opera
 70. Procuracionem adeptus, susceptis Vespasiani partibus,
 acerrimam bello facem prætulit: non tam præmiis pericu-
 lorum, quam ipsis periculis lætus: pro certis et olim partis
 nova, ambigua, ancipitia malebat. Igitur movere et qua-
 tere, quidquid usquam ægrum foret, adgrediuntur. Scriptæ
 in Britanniam ad quartadecimanos, in Hispaniam ad pri-
 manos epistolæ; quod utraque legio pro Othone, adversa
 Vitellio fuerat. sparguntur per Gallias litteræ: momento-
 que temporis flagrabat ingens bellum, Illyricis exercitibus
 palam desciscentibus, ceteris fortunam secuturis.

87 Dum hæc per provincias a Vespasiano Ducibusque par-
 tium geruntur, Vitellius contemptior in dies segniorque, ad
 omnis municipiorum villarumque amœnitates resistens,
 gravi urbem agmine petebat. Sexaginta millia armatorum
 sequebantur, licentia corrupta: calorum numerus amplior:
 procacissimis etiam inter servos lixarum ingeniis: tot Le-
 gatorum amicorumque comitatus, inhabilis ad parendum,
 etiam si summa modestia regeretur. Onerabant multitudi-
 nem obvii ex urbe Senatores Equitesque: quidam metu,
 multi per adulationem, ceteri ac paulatim omnes, ne, aliis
 proficiscentibus, ipsi remauerent. Adgregabantur e plebe,
 flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti, scurræ, histriones,
 aurigæ, quibus ille amicitiarum dehonestamentis mire gau-

Prima inventa quietis cupidine] Non sane quieti hominem ingenii fuisse, sequentia ostendunt. Itaque Grotius volebat legi *quæstus cupidine*, collato A. 16, 17. *Mela, quibus Gallio et Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinerat per ambitionem præposteram: ut Eques Romanus Consularibus potentia æquaretur, simul acquirenda pecunia brevius iter credebatur per Procuraciones, administrandis Principis negotiis.* Simili de causa alii in ordine Equestri permansere, ut Atticus. Sed tamen *quietis* non tentandum puto. Nam iste Fuscus nec negotiator, nec Procurator factus, cum Senatu abisset, nec petiit: sed in colonia sua vixit quietus, dum motus adversus Neronem ortus est. Bella civilia hominem mutavere. Mox *idemque* Guelf. edd. Puteol. Beroald. Alc. *Idem et ancipitia* cum ed. pr. ERN. Rhen. duce Bud. sustulit utramque copulam. Bip. *quæstus* recipiunt et indubium putant exemplo Mellæ, a Grotio prolato. Verum codices obstant, et vul-

gatum stare potest. A prima ætate ad proveciorem mutasse mentem Fuscus videtur, postquam aliquamdiu in colonia vitam egerat.

Dux coloniæ suæ] Ryckius ex Plut. Galba 6. *Coloniam* oppidum Hispaniæ huc traxit; sed ibi rectius Xylander *Chuniam* reposuit: Hanc ipsam hic intelligi arbitratur Broterius. Pronomen *suæ* suspectum est Bipontinis.

Igitur movere etc.] Hæc non pertinent ad solum Fuscum, sed ad Duces Vespasiani. quod cum non animadvertetur, editum *aggreditur* a Beroaldo et seqq. (Alc. Rhen.) usque ad Pichenam. *Aggrediuntur* etiam MSS. Guelf. Reg. Bodl. Harl. edd. pr. Puteol. ERN. Sic Flor. Bud. Regius Lall.

Procacissimis etiam inter servos lixarum ingeniis] Freinshemium tentantem *inter severos*, bene refellit Ryckius. *Lixæ et calones* centies junguntur. Calones sunt servi, cum his procacissimi lixæ erant. ERN.

debat. Nec coloniæ modo, aut municipia, congestu copia-
 rum, sed ipsi cultores arvaque, maturis jam frugibus, ut hos-
 tile solum vastabantur. Multæ et atroces inter se militum
 cædes, post seditionem Ticini cœptam manente legionum
 auxiliorumque discordia; ubi adversus paganos certandum
 foret, consensu. Sed plurima strages ad septimum ab urbe
 lapidem. singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos, ut
 gladiatoriam saginam, dividebat: et effusa plebes totis se
 castris miscuerat. Incuriosos milites, vernacula utebantur
 urbanitate, quidam spoliavere, abscisis furtim balteis, *an
 accincti forent*, rogitantes. Non tulit ludibrium insolens
 contumeliæ animus: inermem populum gladiis invasere.
 cæsus inter alios pater militis, cum filium comitaretur;
 deinde agnitus: et, vulgata cæde, temperatum ab innoxiiis.
 In urbe tamen trepidatum, præcurrentibus passim militibus.
 Forum maxime petebant, cupidine visendi locum, in quo
 Galba jacisset. Nec minus sævum spectaculum erant
 ipsi, tergis ferarum et ingentibus telis horrentes, cum tur-
 bam populi per inscitiam parum vitarent, aut, ubi lubrico
 viæ vel occursu alicujus procidissent, ad jurgium, mox ad
 manus et ferrum transirent. Quin et Tribuni Præfectique
 cum terrore et armatorum catervis volitabant. Ipse Vitel-
 lius, a ponte Milvio, insigni equo, paludatus accinctusque,

A. U.
 825.
 A. C.
 70.
 88

89

Cœptam: manente etc.] Sic vulgo in-
 terpungunt. At ego interpunctionem
 sustuli. nam cohærent ista: manebat
 discordia post cœptam Ticini seditionem,
 de qua supra narratum est. ERN.

Ut gladiatoriam saginam] Cod. Agr.
ad gl. sag. Cyprianus ep. ad Donatum:
*Impletur in succum cibis fortioribus cor-
 pus, et arvina assidui nidoris moles
 membrorum robusta pinguescit, ut sagi-
 natus in penam carius pereat.* Plura
 dabit And. Schottus Obs. hum. 5, 9.

Vernacula urbanitate] Libri aliquot
 veteres, *vernacula utebantur urbanitate*.
 Fuit omnino, *ut rebantur*. Illi joculari se
 urbanatim censebant: at milites rusti-
 catim tetigerunt. LIPS. *Utebantur* est
 etiam in Flor. Guelf. (Bud.) Agr. edd.
 ante Rhenanum omnibus. Lipsii con-
 jecturam recepit J. Fr. Gronovius. (Sic et
 Brot. Lall. Ern.) *Utebantur* quoque tol-
 lerari posse putabat J. Gronovius. ERN.
 Cur Rhen. vocem sustulerit, non adpa-
 ret; nihil monet. Sequor codices. *Ver-
 nula urbanitas* occurrit apud Petron. c.
 24. ubi cf. Burm.

Abseisis s. balteis] MS. Flor. (et
 Bud.) ed. pr. *abscisis*: quod recepit
 Jac. Gronovius. quem imitati sumus.
 Sæpe hæc forma a librariis in alteram

conversa, et a viris doctis apud Livium
 et alios restituta. Vid. viros doctos ad
 Liv. 4, 19. 31, 34. adde infra 3, 74. ubi
 similiter ed. pr. (et cod. Bud.) *absciso*.
 ERN.

Cum filium comitaretur] Pater unde-
 cumque filium prosecutus, non a filio,
 sed ab alio milite hominem ignorante,
 irato autem omnibus paganis, quod ali-
 cujus illorum fraude zonam perdidisset,
 et in obvios sæviente, cæsus est: deinde
 intellectum, non hunc in ea culpa, ne-
 que e scurris istis fuisse, sed filio comi-
 tem hæsisse. GRON. Hæc contra Reine-
 sium dicta, qui ep. 51. tentabat *convici-
 aretur*: existimans patrem a filio cæ-
 sum. ERN.

Sævum spectaculum] Flor. *scævum*:
 quod recepit J. Gronovius. Mihi id
 verbum lenius quam pro re videtur. Et
 satis hodie constat, librarios pronissi-
 mos fuisse in hanc scripturam, *scævus*
 et *scævire* pro *sævus* et *sævire*: quod in-
 terdum nimis cupide viri docti arripue-
 runt, ut bene monet Drakenb. ad Liv.
 2, 27. ERN.

Ipsi] Deest in Bud. sic et mox *ubi*.

Paludatus accinctusque] Sueton. ta-
 men tradit sic fecisse cap. 11. *Urbem ad
 classicum introiit paludatus ferroque*

A. U. Senatam et Populum ante se agens, quo minus, ut captam, 823.
 A. C. urbem ingrederetur, amicorum consilio deterritus, sum-
 70. pta prætexta et composito agmine, incessit. Quatuor le-
 gionum aquilæ per frontem, totidemque circa e legioni-
 bus aliis vexilla, mox XII alarum signa, et post pedi-
 tum ordines, eques: dein quatuor et XXX cohortes, ut
 nomina gentium. aut species armorum forent, discretæ.
 Ante aquilam Præfecti castrorum Tribunique et primi Cen-
 turionum, candida veste: ceteri juxta suam quisque centu-
 riam, armis donisque fulgentes. Et militum phaleræ tor-
 quesque splendebant. decora facies, et non Vitellio Prin-
 cipe dignus exercitus. Sic Capitolium ingressus, atque ibi
 90 matrem complexus, Augustæ nomine honoravit. Postera
 die, tamquam apud alterius civitatis Senatam Populumque,
 magnificam orationem de semetipso prompsit, industriam
 temperantiamque suam laudibus adtollens: consciis flagi-
 tiorum ipsis, qui aderant, omnique Italia, per quam somno
 et luxu pudendus incesserat. Vulgus tamen, vacuum curis,
 et sine falsi verique discrimine solitas adulationes edoctum,
 clamore et vocibus adstrepebat: abnuentique nomen *Augu-*
 91 *sti*, expressere, ut adsumeret: tam frustra, quam recusave-
 rat. Apud civitatem, cuncta interpretantem, funesti ominis
 loco acceptum est, quod, maximum Pontificatum adeptus,
 Vitellius de cæremoniis publicis XV. Kal. Aug. edixisset,
 antiquitus infausto die Cremerensi Alliensique cladibus.
 adeo omnis humani divinique juris expers, pari libertorum
 amicorumque socordia, velut inter temulentos agebat. Sed
 comitia Consulium cum candidatis civiliter celebrans, om-

succinctus inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Sed Tacitus audiendus. ERN. Huc facit numus Vitellii, in quo togatus a Roma galeata excipitur, adscripto ADVENTUS AUGUSTI. Eandem epigraphen alius habet, qui paludatum Imperatorem et equo vectum sistit. Vide Oisellii thes. sel. NN. tab. 90. Uterque ex Taciti hoc loco egregie explicatur, nec opus erat, ut a Grainvillio in Mém. pour l'hist. des sciences et des beaux arts a. 1703. posterior adversus Tacitum adlegaretur. Cf. Broterius.

Ante Aquilam] Accipe, ante suam quemque aquilam. Alioqui verius *aquilas*: quatuor nam erant simul. LIPS. Ryckius putat *aquilas* firmari MS. Flor. in quo *aquila*. Sed in illo libro sæpe omittitur litera *m*, omissa sc. virgula supra ultimam literam. Sic mox c. 92. *ad præfectura*: quod similiter frustra

Pichena putat firmare Lipsii conjecturam. Virgula omissa est per negligentiam H. 3, 2. *reserata pro reseratam*. ERN.

Decora facies et non Vitellio Principe dignus exercitus] Hæc tota clausula non erat in MS. Bud. Suspiciabatur Rhen. e margine in contextum relatum (servat tamen). *Et accipe dictum pro sed*, ut centies alibi. *Honoravit*, quod Rhen. (e Bud.) edidit, etiam Flor. Guelf. et alii. At edd. ante Rhen. omnes *decoravit*. ERN.

Comitia (onsutum cum candidatis civiliter celebrans] Nusquam jejunius et infelicis *δράση* Savilius, qui interpretatur, munera a candidatis Consulatus edita civiliter celebrans. Imo cum suis candidatis circumiens et *prænsans Patres*, penes quos tum erant comitia. Livius 39, 32. *Claudius Consul sine licitoribus cum fratre toto foro volitando, clamantibus adversariis et majore parte*

nem infimæ plebis rumorem, in theatro ut spectator, in A. U. circo ut fautor, adfectavit. quæ, grata sane et popularia, si 823. a virtutibus proficiscerentur, memoria vitæ prioris, indecora A. C. et vilia accipiebantur. Ventitabat in Senatum; etiam cum 70. parvis de rebus Patres consulerentur. Ac forte Priscus Helvidius, Prætor designatus, contra studium ejus censuerat. Commotus primo Vitellius, non tamen ultra, quam *Tribunos plebis in auxilium spectæ potestatis* advocavit. Mox, mitigantibus amicis, qui altiorem iracundiam ejus verebantur, *nihil novi accidisse*, respondit, *quod duo Senatores in Republica dissentirent: solitum se etiam Thræseæ contradicere*. Inrisere plerique inpudentiam æmulationis: aliis id ipsum placebat, quod neminem ex præpotentibus, sed Thra-seam, ad exemplar veræ gloriæ legisset. Præposuerat 92 Prætorianis P. Sabinum, a Præfectura cohortis; Julium

Senatus, meminisse eum debere prius, se Consulem Populi Rom. quam fratrem P. Claudii esse: quin ille sedens pro tribunali aut arbitrum aut tacitum spectatorem comitorum se præberet, coerceri tamen ab effuso studio nequii. Val. Maximus 5, 2. *Metellus non dubitavit Consul pro Q. Calidio Præturæ candidato supplicare populo, quod Tribunus pl. legem, quo pater ejus in civitatem restitueretur, tulerat.* Cicero pro Plancio c. 6. *Si, quotiescumque præteritus erit is, qui non debuit præteriri, toties oportebit eum, qui factus erit, condemnari, nihil jam est, quod populo supplicetur; nihil quod diribitio, nihil quod suffragatio magistratum, renuntiatio suffragiorum expectetur.* Sic enim legendum. Et in eadem c. 10. *precibus aliquid attulimus etiam nos, appellari populum, tribubus submisi me et supplicavi; ultro mehercules se mihi etiam offerentes, ultro pollicentes rogavi.* Sueton. Aug. 56. *Quoties Magistratum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circumibat, supplicabatque more solenni.* Prorsus sic postea civiliores Principum agebant inter Patres. Plinius ep. 320. *Excesseramus sane manifestis illis apertisque suffragiis licentiam concinnum. non tenus loquendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebatur. Magni undique dissonique clamores: procurrebant omnes cum suis candidatis: multa agmina in medio, multique circuli et indecora confusio.* Ex his immodicis studiis homini prudenti facile colligere est, simile quid, licet non tam vehemens, etiam severos fecisse. Idem Plinius Paneg. 69. *Nec ideo segnius*

juvenes nostros exhortatus es, Senatum circumirent, Senatum supplicarent: atque ita a Principe sperarent honores, si a Senatu petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adjecisti, *ut te imitarentur.* cap. 71. *Quo gaudio exceptum est, cum candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres? deversus quidem in planum, et quasi unus ex gratulantibus.* Et mox: *Contigit ergo oculis nostris insolita facies, Princeps et candidatus, æquales et simul stantes: intuerique parem accipientibus honorem, qui dabat.* Denique: *Cum orationi oculos, vocem, manum commodares: ut si alius eadem ista mandasset, omnes comitatis numerus obibas: atque etiam, cum suffragatores nomina, honore quo solent, exciperent: tu quoque inter excipientes eras, et ex ore Principis ille Senatorius assensus audiebat.* Hoc est, civiliter cum candidatis comitia celebrare. Et sic gratiam quærebat in Senatu. Quod sequitur, delinimentum ad plebem est, et a præcedenti differt toto genere. GRON.

Thræseæ contrad.] Cf. 16, 21. ubi plura de Thræseæ. Mox Ferrettus malebat *inprudentiam*.

Quod neminem ex præpotentibus] Sic e Flor. Pich. pro quod non. *Neminem* etiam ed. pr. MS. Guelf. in marg. sed antiqua manu, eraso τῶν non in textu. ERN. Bud. non.

P. Sabinum, ac Præfecturæ cohortis] Bene Mercerus, *P. Sabinum a Præfectura cohortis, et Julium:* id est, qui dumtaxat cohorti præfuerat, et docet, alium hunc Sabinum a fratre Vespasiani esse. LIPS. Verum puto, et bene rece-

A. U. Priscum, tum Centurionem: Priscus Valentis, Sabinus
 823. Cæcinæ gratia pollebant. Inter discordes Vitellio nihil
 A. C. auctoritatis. munia Imperii Cæcina ac Valens obibant:
 70. olim anxii odiis, quæ, bello et castris male dissimulata,
 pravitas amicorum, et fecunda gignendis inimicitii civi-
 tas auxerat, dum ambitu, comitatu, et immensis salutantium
 agminibus contendunt comparanturque; variis in hunc aut
 illum Vitellii inclinationibus. Nec unquam satis fida potentia,
 ubi nimia est. Simul ipsum Vitellium, subitis offensis
 aut intempestivis blanditiis mutabilem, contemnebant me-
 tuebantque. Nec eo segnius invaserant domos, hortos, opes-
 que Imperii: cum flebilis et egens nobilium turba, quos
 ipsos liberosque patriæ Galba reddiderat, nulla Principis
 misericordia juvantur. Gratum primoribus civitatis, etiam
 plebes adprobavit, quod reversis ab exilio jura libertorum
 concessisset: quamquam id omni modo servilia ingenia
 conrumpebant, abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos

ptum a Pichena. Sed Florentinus nihil juvat, ut illi videtur. Vid. ad c. 89. ERN. Bud. ut vulgo, *ad prefecturam*. Flor. *ad prefecturam*, omissa lineola.

Dum Centurio esset] In Farnesiano non erat vocula *esset*. itaque ex facili et vero emendavi, *tum Centurionem*. Significat utrumque ex parvo aut modico ad primam dignitatem promotum. LIPS. Recepit Pichena, quod etiam in Flor. *Centurionem* scriptum est. Ed. pr. (et Agr. cod.) *dum Centurio est*. J. Gronovius *dum Centurionem* defendit recipitque. Exemplum quidem ex argumento Asconiano or. pro Mil. alienum est: *et ob id mense Januarii nulli dum Consules nec Prætores essent*. ERN. Bud. *dum C. esset*.

Reversis ab exilio jura libertorum concessit] Interpretor. Cum Galba exsules restituisset: non tamen etiam bona. credo, quia in fiscum illata, et pleaque jam per prodigentiam Neronis consumpta. Sed nec pars, quæ accusatoribus sententia judicium semel donata, temere eripienda videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miseratus, huc decurrit, ut largiretur jura libertorum, dupliciter quidem: redderet, inquam, jura libertorum veterum, daret et eorum, qui postea manumissi. non aliter, quam si ab illo justo domino manumissi fuissent. Inspeciem igitur ingens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta, si egeret, denique testamento bonorum semissem. quæ omnia prompta et obvia tibi apud ICTOS. Hoc vulgo etiam appellant jus patronatus et jus patrono-

rum. Plinius ep. 10, 12. (6.) Ejusdem sententiæ versus illos Martialis censeo (Princeps ICTorum hodie varie eos tamen traxit) ad Trajanum 10, 34. *Qui sua restituit spoliato jura patrono, Libertis exsul non erit ille suis*. Nec dissimilis, imo major benignitas Augusti in Iulum Antonii hostis sui filium. de quo Dio 51, 15. τῷ Ἰούλῳ, τῷ τοῦ Ἀντωνίου τῆς τε Φουλουῖας υἱοῦ, τοὺς ἐξελυθέντους αὐτοῦ πάνθ' ὅσα τιλιυτῶντας σφᾶς καταλιπὼν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ἴδι, παραχρῆμα δοῦναι ἐκέλευσε. LIPS.

Quamquam id omni modo] Vocem *omni modo* ex Fl. Pichena edidit. Est etiam sic in (Bud. et) Guelf. Edd. omnes *omnino*. ERN.

Ambitiosos sinus] Argui olim de mendo, ipse fortasse arguendus. Sententiam nunc expedit: Vitellium quidem exsulis reversis jura reddidisse vetera in libertos: sed non cum magno fructu, quia pecunias suas occultabant per varias artes et recessus. ita in alimentis aliisque patronos fraudabant, ut modici ipsi et inopes. Voci *sinus* ea vis subest fraudandi, subtrahendi, occulendi. Tacitus 4, 14. *Tradit se Præfectis Centurionibusque, quos, ubi spoliis expleverunt, mutari: exquirique novos sinus et varia prædandi vocabula*. Plinius 36, 15. (24.) *Unde M. Scaurus pater, toties princeps civitatis, et Marianis sodalicis rapinarum provincialium sinus?* Sinum vocat hominem ipsum, in quem rapinæ omnes collatæ velut in sinum. Plura exempla huic rei vide, si

sinus. et quidam in domum Cæsaris transgressi, atque ipsis A. U. dominis potentiores. Sed miles, plenis castris et, redun- 823. dante multitudine, in porticibus aut delubris et urbe tota A. C. vagus, non principia noscere, non servare vigilias, neque 70. labore firmari: per inlecebras urbis et inhonesta dictu, cor- 93. pus otio, animum libidinibus imminuebant. Postremo, ne salutis quidem cura, infamibus Vaticanis locis magna pars tetendit: unde crebræ in vulgus mortes. Et, adjacente Tiberi, Germanorum Gallorumque obnoxia morbis corpora fluminis aviditas et æstus impatientia labefecit. Insuper confusus, pravitate vel ambitu, ordo militiæ. Sedecim Prætoriam, quatuor urbanæ cohortes scribebantur, quis singula millia inessent. Plus in eo delectu Valens audebat, tamquam ipsum Cæcinam periculo exemisset. sane adventu ejus partes convalescerant, et sinistrum lenti itineris rumorem prospero prælio verterat: omnisque inferioris Germaniæ miles Valentem adsectabatur. unde primum creditur Cæcinæ fides fluitasse. Ceterum non ita Ducibus indulgit Vitel- 94. lius, ut non plus militi liceret. sibi quisque militiam sum- psere, quamvis indignus, si ita maluerat, urbanæ militiæ adscribebatur: rursus bonis, remanere inter legionarios aut alares volentibus, permissum. nec decrant, qui vellent, fessi morbis et intemperiem cæli incusantes. Robora tamen legionibus alisque subtracta: convulsum castrorum decus, XX millibus, e toto exercitu, permixtis magis quam electis. Concionante Vitellio, postulatur *ad supplicium Asiaticus et Flavius et Rufinus, Duces Galliarum, quod pro Vindice bellassent*. Nec coercebat ejusmodi voces Vitellius; super insitam inertis animo ignaviam, conscius, sibi instare

lubet, apud Barn. Brissonium in lexico: et lumen ab eo fænerare, qui vere Europæ lumen. LIPS. *Ambitiosus sinus* Pichena dici putat, quod depositæ pecuniæ apud potentiores. ERN. Bud. *ambitiosissimos*.

Imminuebant] Sic Flor. Agr. (Bud. Reg. Lall.) ed. pr. Ceteri scr. et edd. (etiam Rhen.) *imminuebat*. Primus recepit Ryckius. Librarios turbavit singularis numerus in *miles*, ut sæpe. ERN.

Infamibus Vaticanis locis] Ob ærem parum purum: quod etiam hodie experiantur. Frontinus l. 2. de Aquæd. vult id emendatum in tota urbe. suo ævo, idque ablatione aquarum: *Ne pereuntes quidem aquæ otiosæ sunt. Nam immunditiarum facies et imperior spiritus et caussæ gravioris cæli, quibus apud veteres urbis infamis ær fuit, sunt remotæ*. LIPS. Mox e Flor. (et Agr.) a

Ryckio et J. Gronov. editum *adjacente Tiberi pro adjacentia*. Consentit (Reg. Lall.) ed. pr. Vellei, docuissent *jacere et adjacere* de fluminibus dici: quod dum fiat, (nam mihi nullus locus occurrit) vulgatum servabo. Locus Plinii H. N. 6, 17 (21). *gens adjacens mari* plane est alienus. Duo epitheta sine copula locum habent; si alterum sit participium ut h. l. ERN. Bud. *adjacenti*, Bip. *adjacente* scil. Vaticano campo. eo quod is adjacet Tiberi. Sic salva lectio Flor.

Germanorum Gallorumque] MS. Bud. ed. pr. *Gadavorum*. Unde Rhen. putabat legendum *Batavorum* (non tamen recepit). Sed contra monet Vertranus, Batavorum cohortes domum remissas fuisse. ERN. Cf. c. 69.

Super insitam animo ignaviam] Flor. inserit vocem, *insitam morte animo*. Putarem, *insitam forte*: etsi hoc ad caus-

A. U. donativum et desse pecuniam, omnia alia militi largiebatur. ^{823.} Liberti Principum, *conferre pro numero mancipiorum;* ^{A. C.} ut tributum, jussi. Ipse, sola perdendi cura, stabula auribus ^{76.} exstruere: circum gladiatorum ferarumque spectaculis opplere: tamquam in summa abundantia, pecuniæ includere. ⁹⁵ Quin et natalem Vitellii diem Cæcina ac Valens, editis tota urbe vicatim gladiatoribus celebrare: ingenti paratu et ante illum diem insolito. Lætum fœdissimo cuique, apud bonos invidiæ fuit, quod exstructis in campo Martio aris, inferias Neroni fecisset. cæsæ publice victimæ crematæque: facem Augustales subdidere: quod sacerdotium, ut Romulus Tatio Regi, ita Cæsar Tiberius Juliæ genti sacravit. Nondum quartus a victoria mensis, et libertus Vitellii, Asiaticus, Polycletos, Patrobios et vetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illa aula probitate aut industria certavit: unum ad potentiam iter, prodigis epulis et sumptu ganeaue satiare inexplibiles Vitellii libidines.

sam sequentem traho. LIPS. Pichena suspicatur morte natum ex *inerti*. ERN. Bip. recepere *inerte animo*. Malim cum Pichena *inerti*. Sic Cic. ep. ad Fam. 12, 20. et alibi passim *inertiam* et *ignaviam* jungit.

Omnia alia militi] Hunc quoque locum liberare inusta nota possumus. Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, impunitatem et licentiam omnis culpæ dedisse: ut hac saltem blanditia eum retineret. Nec aliter sane fit in paupere militia. LIPS.

Liberti Principum] Non muto: et scio multos Romæ, eosque prædivites, priorum Principum liberos. Videatur tamen et lectio et rapina proclivior, si liberos *Patrum* substituas: aut de iis *principes* hic capias. LIPS. Hoc verum. *Conferre* non erat in MS. Budensi. Ed. pr. vitiose *conferri*. ERN. *Principum* intellige *priorum Cæsarum*.

Cæcina ac Valens] Sic Rhen. e Bud.

Exstructis in campo] Scriptor incertus apud Suidam in voce Βισίλλιος, hanc rem sic narat: Καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Νέρωνος ἐς κοιλὸν τινα καὶ ἀφανῆ τάφον κατακείμενον ἀπέσιμνον. LIPS.

Neroni fecisset] Reposui pro *jecisset*. LIPS. Vel *jecissent*, ut edd. Puteol. Ber. (Alc.) habent. Mox *facem* Flor. ut voluerat Muretus, et vir doctus in ed. Gryph. Ita tollitur ambiguitas levis, ne *Augustales* ad *faces* ut adjectivum referatur. *Facem*, intellige, suam quisque, suæ quisque aræ. MS. Harl. Arund. *subditæ*. ERN. Bud. *jecisset*. Dein *faces*. Contra *facem*

Agr. et Reg. Lall. Put. Alc. *subditæ*. Bud. Agr. *subdere*, Rhen. bene *subdidere*.

Vetera odiorum nomina æquabat] Nempe ut insolentia, rapacitate, divitiis etiam, ita invidia et odio. ERN.

Probitate aut ind.] Bud. *prob.* et *ind.*

Sumtu Caianae aquæ] De Caiana aqua, id est, ut (Lupanus et Vertranus) volunt, aquæductu illo sumptuoso, nugæ magnæ. Nec Ferretti quidem emendatio ad genium meum aut librorum, *Caianae aulæ*. Nobis suboluit mendum et ejus causa, e deductione copulæ: quam reddimus legitimusque, *sumptu saginaeque*. Saginæ vox apta, quoties de helluone Vitellio: et Tacito velut de industria usurpata. Ut c. 71. *luxu et saginæ mancipatus emptusque*. Iterum 1, 62. *medio die temulentus et sagina gravis*. Nec aliter Cicero pro Flacco 7. *Qui multitudinem illam non auctoritate, sed sagina tenebat*. Hæc apta et bona. Palmerii tamen conjectura (in Spicil. ap. Grut. in lamp. t. 4.) non minus recta, *sumptu ganeaueque*. LIPS. Hoc recepit primus Pichena. Flor. (et Reg. Lall.) *gaianeaueque*; quod voluit exprimere Spirensis in ed. pr. *galane aquæ*. In Guelf. man. sec. fecit *baianae aquæ*; inepte. ERN. *Ganæ* voce aliquoties utitur noster, ut A. 3, 52. 6, 4. Glossema habet Agr. *sumtu luxuriaque*. Mallerbius ap. Gevartium in electis 3, 3. legit *sumtu ganeaue alexæque*, quod Gevartio res ipsa, non conjectura, esse videtur.

Ipse abunde ratus, si præsentibus frueretur, nec in longius A. U. consultans, novies millies sestertium, paucissimis mensibus, ⁸²³⁻ intervertisse creditur. Magna et misera civitas, eodem ^{A. C.} anno Othonem Vitelliumque passa, inter Vinios, Fabios, ^{70.} Icelos, Asiaticos, varia et pudenda sorte agebat; donec succedere Mucianus et Marcellus et magis alii homines, quam alii mores. Prima Vitellio *tertiæ legionis defectio* nuntiatur, ⁹⁶ missis ab Aponio Saturnino epistolis, antequam is quoque Vespasiani partibus adgregaretur. Sed neque Aponius cuncta, ut trepidans re subita, perscripserat, et amici adulantes mollius interpretabantur: *unius legionis eam seditio- nem, ceteris exercitibus constare fidem*. In hunc modum etiam Vitellius apud milites disseruit, Prætorianos nuper exau- ctoratos insectatus, *a quibus falsos rumores dispergi, nec ul- lum civilis belli metum*, adseverabat, suppresso Vespasiani nomine, et vagis per urbem militibus, qui sermones populi coercerent. id præcipuum alimentum famæ erat. Auxi- ⁹⁷ lia tamen e Germania Britanniaque et Hispaniis excivit, segniter, et necessitatem dissimulans. Perinde Legati provin- ciæque cunctabantur: Hordeonius Flaccus, suspectis jam Batavis, anxius proprio bello, Vectius Bolanus, nun- quam satis quieta Britannia: et uterque ambigui. neque ex Hispaniis properabatur, nullo tum ibi Consulari. trium le- gionum Legati, pares jure et, prosperis Vitellii rebus, cer- taturi ad obsequium, adversam ejus fortunam ex æquo de- trectabant. In Africa legio cohortesque, delectæ a Clodio Macro, mox a Galba dimissæ, rursus jussu Vitellii militiam cepere. simul cetera juvenus dabat impigre nomina. quippe

[*Novies millies sestertium*] Sidonius in Paneg. ad Majorianum, abire ab hac summa videtur, ubi vitia singulorum Principum recensens, de isto ait v. 325. —*post quinta Vitelli Millia, famosi ventris donata barathro*. Valde, inquam, abit, si de tota ejus sagina et luxu accipis: quod non debes, sed magis de singularibus epulis, et quod tantum in paucis aliquot cænis. Xiphilinus quidem ex Dione 65, 4. *ὀλίγων ἡμερῶν δι- ελθουσῶν, ἑκατὸν εἰς τὸ δῶπνον μυριάδας ἀναλώσαι*, conscripsit, quæ sunt Latine *quadragies* HS; nobis *centum millia* Philippicorum. Tale et Suetonius indicat c. 13. *cum singulos apparatus domi- nis, sive convivoribus, constituisse non minus quadringenis* HS. asserit: id est, *decies mille* Philippicis: sed observa, *singulos*. Sidonius igitur in singulis illis millibus, dum *quina* ea numerat, intelligit *millena* HS. neutro (ut cum Grammaticis dicam) genere: atque ita juste

efficit *quinquagies* HS. sive *centum vi- gintiquinque millia* Philippicum, prope ad Xiphilinum. Quod si in eo, pro more et communi sermone, *quina millia* dum- taxat capias, id est *quina* HS. quantum sint? *centum vigintiquinque Philippici*: ridiculum. LIPS. Vide Pecunia Veteris 3, 6. et 4, 6. GRON. *Novies mil- lies* HS. respondent 180,000,000, libr. Franc.

[*Marcellus*] *Eprius*. Cf. A. 16, 22. H. 4, 6 et 43.

[*Mollius interpretabantur*] Sic de con- jectura edidit Rhenanus, idque omnes secuti sunt. firmatur a solo Flor. si Ryc- kio fides: in cujus MS. erat *melius* so- lita confusione, de qua supra vidimus. Edd. ante Rhen. (et Bud.) *nullius*. ERN.

[*Militiam cepere*] Sic e Flor. rectissime restituit J. Gronovius. Consentit Guelf. Omnes antea edd. *capere* servant, nimis patienter; cum vel sine libris corrigendum esset. Omnino sæpe hæc duo verba

A. U. integrum illic ac favorabilem Proconsulatum Vitellius, famo-
 823. sum invisumque; Vespasianus egerat: perinde socii de Impe-
 A. C. rio utriusque conjectabant. sed experimentum contra fuit.
 70.
 98 Ac primo Valerius Festus, Legatus, studia provincialium cum
 fide iuvit. mox nutabat, palam epistolis edictisque Vitellium,
 occultis nuntiis Vespasianum, fovens, et hæc illave defensu-
 rus, prout invaluissent. Deprehensi cum litteris edictisque
 Vespasiani, per Rhætiam et Gallias, militum et Centurionum
 quidam, ad Vitellium missi, necantur: plures fefellere, fide
 amicorum, aut suomet astu occultati. Ita Vitellii paratus
 noscebantur, Vespasiani consiliorum pleraque ignota: pri-
 mum socordia Vitellii; deinde Pannonicæ Alpes, præsiidiis
 insessæ, nuntios retinebant. mare quoque Etesiarum flatu
 in Orientem navigantibus secundum, inde adversum erat.

confunduntur; inprimisque in ed. pr. perpetua prope hæc confusio est. ERN. Bud. *cepere*. Sed is raro utitur diphthongo.

Integrum illic] De Vitellio eadem Suetonius in vita ejus cap. 5. At de Vespasiano mutat c. 4. et *Africam integerrime*, inquit, *nec sine magna dignatione administravit*. Qui conciliantur, non video. LIPS. Possis forte sic, si integritatem dicas etiam fuisse in severitate: cum nihil ambitioni daret, summum jus in omnibus exigeret, acerbè coerceret improbos: quod et e verbis *magna dignatione* colligas. Vid. viros doctos ad Sueton. Cæs. 4. Tales qui sunt, vulgo sunt invisii. Mox bene Rhenanus *perinde* fecit e *proinde*. ERN. Ex ingenio.

Prout invaluissent] Non male, *prout ii valuissent*. Temporibus enim hominem describit, qui, nunc in suspensio, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi ejusmodi vulpiones præsertim per bella civilia. Talis Rex Juliatas, A. 12, 13. qui *societatem Meherdatis palam induerat, in Gotarzem per occulta et magis fida inclinabat*. Et depingit in uno Claudiantus de bello Gild. 250. *Libravit geminas, eventu iudice, vires, Ad rerum momenta cliens; seseque daturus Victori*. LIPS.

Suomet astu] A Ferretto est, male antea, *statu*. LIPS. Immo sic et Flor. Agr. ERN. Bud. *statu*.

Mare quoque Etesia] Intricata valde lectio in scriptis. Vaticanus: *mare quoque et Blæsi flabra aquilonis, harum flatu*. nec aliter Farnes. At Budensis, *mare quoque et esi flabra Aquilonis verum flatu*. Nos legimus, *mare quoque etesii flabant Aquilones. Horum flatu*. Plinius 2, 47. *Post bituum iidem Aquilones*

constantius perflant, per dies XL. quos Etesias vocant. Et clarum certe est, Aquilones propitios optabilesque iis, qui ex Italia Orientem adnavigant: qui ex eo Italiam, contra. Cæsar B. C. 3, 107. *Ipsæ enim necessario Etesias tenebatur, qui Alexandria navigantibus sunt adversissimi venti*. LIPS. Vid. not. seq. ERN. Lectionem Budensis male reddidit Rhen. Ibi scil. non legitur *verum*, sed *Aerum*, quod nil aliud est quam Flor. *arum*, inserta litterula corruptum. De Etesias præter notata ad A. 6, 33. vide Manutii Quæs. per epist. 2, 6. et Kircherum in mundo subterr. 4, 3.

Inde adversum erat] Sensus velle, *inde adversum iter*, Freinshemius putat. Crederem, si reliqua vulgata constarent. Sed nihil certius, quam *ὑποβλημαία* et expungenda in vulgatis esse *τὰ ἀεὶ φάβαντ ἡ*. in MSS. *flabra aquilonis* (quod Rhenano, Mercero, Acidalio, mihi denique, omnibus, opinor, alios ignorantibus in mentem venit) scribendum, *Mare quoque etesiarum flatu*. ita *τὸ ἐστὶν* necessarium, *τὸ ἴτερον* locus nullus est. GRON. Add. Obs. 4, 2. p. 29. 30. Receipta in textum hæc correctio a J. F. Gronovio: quæ plane confirmatur scriptura MS. Flor. *mare quoque et Esi flabra aquilonis arum flatu*. Nam clarum est, *flabra aquilonis* notam marginalem, insertam esse a librariis, quod est in medio verbi *etesiarum*. Fuit in fine versus *etesii* in principio alterius *arum*: in margine *flabra aquilonis*. Bene autem monet Ryekiis, *flabra aquilonis* esse e Lucretio 6, 730. quamquam etiam sunt 5, 741. De notis talibus insertis textui adde ad A. 16, 2. Ante Gronovium in editis erat: *Mare quoque etesii flabant. Harum flatu*, ut est etiam in Guelf.

Tandem, inruptione hostium, atrocibus undique nuntiis ex-
 territus, Cæcinam et Valentem expedire ad bellum jubet. 823.
 præmissus Cæcina: Valentem, e gravi corporis morbo tum 823.
 primum adsurgentem, infirmitas tardabat. Longe alia pro- A. C.
 ficiscentis ex urbe Germanici exercitus species: non vigor 70.
 corporibus, non ardor animis: lentum et rarum agmen, 99
 fluxa arma, segnes equi: inpatiens solis, pulveris, tempesta-
 tum: quantumque hebes ad sustinendum laborem miles,
 tanto ad discordias promptior. Accedebat huc Cæcinæ
 ambitio vetus, torpor recens, nimia fortunæ indulgentia so-
 luti in luxum: seu perfidiam meditantis infringere exerci-
 tus virtutem, inter artes erat. Credidere plerique, Flavii
 Sabini consiliis concussam Cæcinæ mentem, ministro ser-
 monum Rubrio Gallo, *rata apud Vespasianum fore pacta*
transitionis. simul odiorum invidiæque erga Fabium Va-
 lentem admonebatur, *ut inpar apud Vitellium, gratiam vires-*
que apud novum Principem pararet. Cæcina complexu Vi- 100
 tellii multo cum honore digressus, partem equitum ad oc-
 cupandam Cremonam præmisit. mox vexilla quartæ, deci-

Flabant intelligebant, perflabant. Ed. pr. consentit Vaticano. ERN. Emendationis gloria acuto debetur Rhenani ingenio, etsi in textum recipere non sustinuerit. Ceterum ex h. l. probare nititur J. Fr. Gron. Obs. 4, 2. p. 30. omnes MS. Taciti codices ex eodem fluxisse. Cf. et Ern. in præf.

Expedire] Sic bene Acid. ut H. 1, 10 et 88. Recipere et Bip. pro vulgari *expediri*. Hoc tamen occurrit A. 14, 10.

Et fluxa arma] Copulam delevi cum Ryekio et Gronovio, quæ abest a Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. Puteol. Ber. ceterisque veteribus ante Lips. quas vidi. Mox edidi *perfidiam meditato*, ut placebat J. Gronovio. Nam *meditanti* est ex ingenio Rhenani. MSS. (Bud. etiam) et edd. vett. ante Rhenanum omnes *meditatio*. ERN. Agr. *meditantis*, quod bene respondet $\pi\eta$ *inter artes erat*. Sic visum quoque Bip. Rhenani secunda habet *et fluxa*.

Apud Vit.] Sic Pich. e Flor. sic et Bud. et edd. vet. at Rhen. Lips. *ad Vitell.*

Mox vexillarii quartædecimæ et sextædecimæ] Libri scripti, *vexilla XIII. et XIII. legionum*. Sed verius est, *XV* (sic Savilius) aut, quod Mercero (et Brot.) placet, *quartæ*: nam de Britannicis mox sequitur, inter quas hæc *XIV*. fuit. Ceterum, semel sciendum est, duplicia vexilla videri illo ævo fuisse. Prius,

e veteranis: qui stipendiis peractis, id est vigesimo militiæ anno absoluto, sub vexillis habebantur, donec præmium et emerita acciperent: de quibus A. 1, 26. et alibi dixi. Alterum, ex electione, in necessitate aliqua aut bello: cum ipsæ legiones et aquilæ in castris aut provinciis relinquebantur, certa manu decerpta, qui sub vexillo mittebantur. Hi tales, vexillarii et e tali legione, dicuntur: ac nimisquam crebrum est in his libris. Testimoniis hæc firmare liceret: alias, aut ab alio fiet: nunc satis indicasse. LIPS. Falso, ut docebimus. Sed MS. Flor. *vexilla in quatuordecim XIII. legionum*. Sicque et ed. pr. unde J. Gron. corrigit *vexilla tertiæ, quartæ decimæ et s. legionum*. tertiam latuisse in præpositione *in*, et terminatione in *vexillarii*. sed ita tamen non eximitur scrupulus, de quartadecima, quæ fuit Othoniana. MS. Guelf. pro XVI. habet XVIII. ERN. Bip. e Flor. eruunt hanc: *vexilla quartæ, decimæ et sextædecimæ leg.* scil. sub *in* latere putant IV, quod notarius interpolando expresserit per *quatuor*, et sub XIII latere XVI, quod in vulgata extat. Bud. habet *vexilla in XIII et XVIII. leg.* Hanc XVIII legionem non admiserit Broterius, qui Variana clade periisse, neque deinceps memorari amplius docet, unde et apud nostrum H. 1, 18 et 55. et 4, 24. *duo et ricesimam* reponit. Ast, pace viri docti dictum sit, *duodevicesima* restituta vide-

A. U. mæ et sextædecimæ legionum; dein quinta et duoetvicesima
 823. secutæ: postremo agmine unaetvicesima Rapax et prima
 A. C. Italica incessere, cum vexillariis trium Britannicarum le-
 70. gionum et electis auxiliis. Profecto Cæcina, scripsit Fa-
 bius Valens exercitui, quem ipse ductaverat, *ut in itinere
 opperiretur; sic sibi cum Cæcina convenisse: qui præsens, eo-
 que validior, inmutatum id consilium finxit, ut ingruenti bello
 tota mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam,
 pars Hostiliam petere jussæ: ipse Ravennam devertit, præ-
 texto classem adloquendi. mox Patavii secretum compo-
 nendæ proditiōnis quæsitum. Namque Lucilius Bassus,
 post præfecturam alæ, Ravennati simul ac Misenensi clas-
 sibus a Vitellio præpositus, quod non statim Præfecturam
 Prætorii adeptus foret, iniquam iracundiam flagitiosa per-
 fidia ulciscitur. nec sciri potest, traxeritne Cæcinam, an
 (quod evenit inter malos, ut et similes sunt) eadem illos
 101 pravitas inpulerit. Scriptores temporum, qui potente re-
 rum Flavia domo, monumenta belli hujusce composuerunt,
*curam pacis et amorem Reipublicæ conruptas in adulatio-**

tur postea. Saltem apud Grut. p. 1096,
 6. C. Marius Centurio leg. XVIII. a
 Trajano donis donatus occurrit, et H. 1,
 55. duodevicesimam omnino admittendam
 evincit Pichena. In loco nostro
 XVI omnino præferenda, quippe in vul-
 gata totidem litteris expressa legitur.
 Scrupulum de *quartadecima* bene forsan
 solvunt Bip. sed sub *in* vel terminatione
rii latere III. potius arbitrarer, ni c. 96.
 a Vitellio defecisse narraretur. Itaque,
 dum quid melius. in Bip. emendatione
 adquiesco.

Et duodevicesima] Vatic. et ipsa res
 poscunt, *duoetvicesima*. LIPS. Sic e
 Flor. rescripsit Pichena. Ed. pr. (et cod.
 Agr.) *duodecima et vicesima*. ERN. Bud.
duo et vicesima.

*Cum vexillariis trium Britannicarum
 leg.*] Sic recte correxit Rhen. pro *hystris*.
 Ed. pr. *Istrium*: patet, *is* temere repe-
 titum. ERN. Bud. *cum vexilliano hy-*
strium. Britannicæ quænam fuerint, vi-
 desis infra 3, 22.

Quem i. ductaverat] Vide de hac for-
 ma loquendi Cortium ad Sall. Jug. 70.
 ERN.

Ipse Ravennam devertit] Ita in MS.
 Flor. Bud. legitur: quod verum est, non
divertit, ut putabat Rhenanus (et ha-
 bent edd. vett.). Recepere Ryckius et J.
 Gron. ERN.

Prætexto] Sic Flor. Bud. unde edidit
 jam Rhenanus. Priores *prætextu*, ut
 est in Guelf. Agr. Mox *proditiōnis om-*

nes scr. et edd. ERN. Bud. *pretesto*. sed
x et *s* sæpe in illo alternant. Mox
 Rhen. volebat *id secretum componendæ
 proditiōni*. Bud. ad *s. c. proditiōnis*.

Lucilius Bassus] Frustra sollicitant
 libri. Nam Vaticano est *Blæsus*: Far-
 nesiano *Blexus* (Bud. *Lucius Blesus*).
 At Bassi cognomen firmat omnino pris-
 cum monumentum, quod Aquileiæ, cu-
 jus exemplar a Fulvio Ursino mihi tra-
 ditum subjeci. IMP. CAESAR. VESPASIA-
 NVS. AVG. PONT. MAX. TR. POT. II. IMP.
 VI. P. P. COS. III. DES. IIII. VETERANIS.
 QVI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVE-
 NATE. SVB. SEX. LVCILIO. BASSO. QVI.
 SENA. ET. VICENA. STIPENDIA. AVT. PLV-
 RA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN.
 PANONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBScri-
 PTA. SVNT. IPSIS. LIBERIS. FOSTERISQVE.
 EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET. CONV-
 BIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HA-
 BVISSENT. CVM. EST. CIVITAS. IS. DATA.
 AVT. SI. QVI. CAELIBES. ESSENT. CVM.
 IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTA-
 XAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL.
 CAESARE. AVG. F. DOMITIANO. CN. PE-
 DIO. CASTO. COS. ILATORĪ. VENETĪ. F.
 CENTVRIONI. AMAEZIO. DESCRIPTVM.
 ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. AENEA.
 QVAE. FIXA. EST. ROMA. IN. CAPITOLIO.
 AD. ARAM. GENTIS. IVLIAE. DE. FO-
 RAS. PODIO. SINISTEIORE. TAB. T.
 PAG. II. LOC. XXXXIII. LIPS. Extat ap.
 Gruter. p. 573. ERN.

Corruptas in adulationem causas tra-

nem *caussas*, tradidere. Nobis, super insitam levitatem, et, ^{A. U.} prodito Galba, vilem mox fidem, æmulatione etiam invidia-^{23.} que, ne ab aliis apud Vitellium anteiretur, pervertisse ip-^{A. C.} sum videtur. Cæcina, legiones adsecutus. Centurionum
70.
militumque animos, obstinatos pro Vitellio, variis artibus
subruebat: Basso eadem molienti minor difficultas erat,
lubrica ad mutandam fidem classe, ob memoriam recentis
pro Othone militiæ.

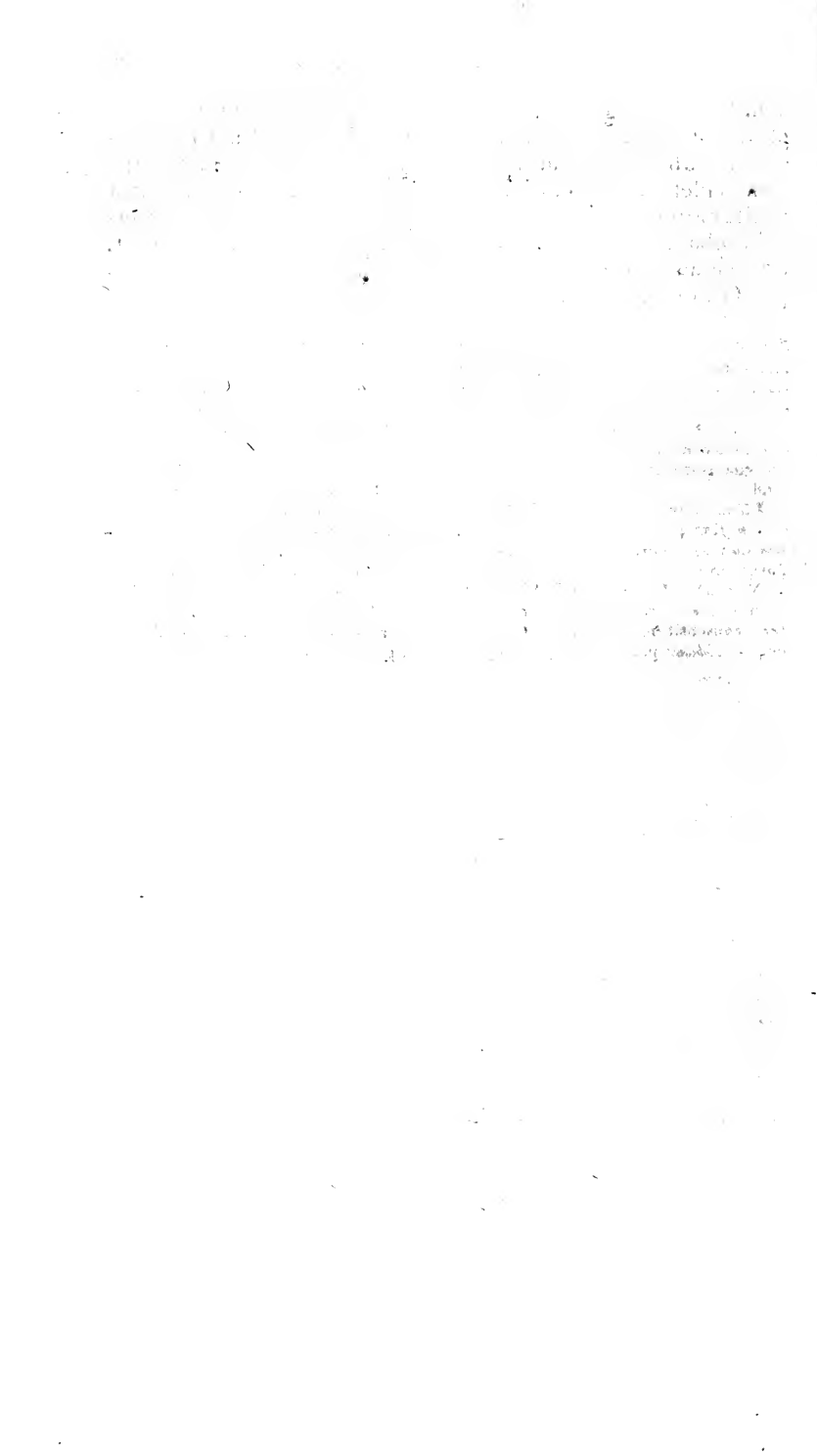
didere] *Corruptas* Flor. ed. pr. quod etiam Rhen. edidit e Budensi lectione *corruptos*. Ceteri *corrupti*. Illud haud dubie exquisitius est. Mox *æmulatione etiam* Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhen. qui nescio an consulto omiserit *etiam*. Pichena restituit. ERN.—Imo deest in Bud.

Vilem mox fidem] Reponunt Bip. *mo: v. f.* et provocant ad Flor. teste scil. Ryckio; ast contrarium docet J. Gron. Parum interest.

Ne a. a. a. V. anteiretur] Sic rescriptus ex ed. pr. pro vulgato *anteirentur*: consentit manus sec. in Guelf. et deinde *videtur* pro *videntur*, ubi operæ

dedere *videretur*, conformaturæ verbum hoc priori. Nempe de solo Cæcina esse sermonem, patet clare e verbis *prodito Galba*, quæ soli Cæcinæ conveniunt. Vid. Hist. 1, 53. tum e sequentibus, *æmulatione et invidia ne* etc. quod respicit dicta c. superiori in fin. et alibi. ERN. Bud. *anteirent—videntur*.

Pervertisse ipsum Vitellium] Vox Vitellii inepte repetita et inculcata, ut solet, ab interprete. Scribo, ea ejecta, *pervertisse ipsum videtur*. LIPS. Ed. pr. *prævenisse*, solenni confusione. Vid. Drakenb. ad Liv. 24, 5. ERN. Bene Lipsius glossema sustulit. In cod. Agr. ei voci puncta subjecta visuntur.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER TERTIUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. *Flavianis de ratione belli deliberantibus moram alii, 2. festinationem Antonius primus suadet 3. et obtinet. 4. Proxima Corn. Fuscii auctoritas. 5. Principes Sarmatarum Jazygum in commilitium adsciti. Sido et Italicus Suevorum Reges tracti in partes. 6. 7. Antonio, Italiam invadenti, comes est Arrius Varus. Multas urbes occupant. 8. Verona fit belli sedes. Moras frustra aut sero nectunt Vespasianus et Mucianus. 9. Interim Duces mutuis epistolis bellum gerunt. 10. T. Ampius Flavianus, militi suspectus, ab Antonio servatur. 11. Hic alteram quoque seditionem, odio Aponii Saturnini ortam, comprimit. 12. Lucilius Bassus et 13. 14. Cæcina, a Vitellio deficientes, a militibus suis conjiciuntur in vincula. 15. Discordes Vitellianos ad Bedriacum adgredi statuit Antonius. 16. Aviditate navandæ operæ Arrius Varus rem in discrimen adducit; 17. eam Antonius constantia et virtute restituit, 18. victoria potitur. 19. Vespasiani, ea freti, Cremonam expugnare depescunt. 20. Inconsultum eorum ardorem frustra retinet Antonius. 21. Sed adventantis hostis terror obstructas mentes consiliis Ducis aperit. 22—25. Prælium atrox, anceps. Antonius egregii Ducis munia inplet, victoriam aufert. 26—33. Cremona obsessa, capta, cremata. 34. postea restituta. 35. Victæ legiones dispersæ.*

36. *Vitellius luxu torpet. 37. In urbem revector Cæcinam condemnat; ei Rosium Regulum in unum diem Consulem sufficit. 38. 39. Junius Blæsus fraude L. Vitellii veneno tollitur. 40. 41. Fabius Valens libidine et cunctatione Vitellianorum res subruit et, 42. Flavianis Italiam occupantibus, 43. ad Stæchadas delatus, capitur. 44. Hispaniæ, Galliæ Britannia, cuncta ad Vespasiani opes conversa. 45. Turbat tamen Britanniam Venutius, ibi varia sorte pugnatum. 46. Turbata quoque Germania. Mota et Dacorum gens, a Muciano ex Oriente reduce, repressa. 47. 48. Anicetus Polemonis libertus, Pontum infestans, capitur. Vespasianus Alexandriam pergit, ut urbem fame urgeat. 49. Antonius, post Cremonam superbius, 50. partem copiarum Veronæ relinquit, partem in Vitellianos expedit. 51. Nefarium facinus militis, ob occisum a se fratrem præmium petentis. 52. Festinationem Antonii apud Vespasianum criminatur Mucianus. 53. Is jactantius quam ad Principem litteras componit, Mucianum insectatus. Inde graves Ducum similtates.*

54. *Vitellius stulta dissimulatione cladis ad Cremonam remedia malorum differt. Notabilis constantia Julii Agrestis.* 55. *Vitellius, ut e somno excitus, Apenninum obsideri jubet; honores largitur; in castra venit.* 56. *Prodigia. Præcipuum ipse Vitellius ostentum, ignarus militiae, improvidus consilii, Romam revertit, percussus defectione Misensis classis.* 57. *Puteolani Vespasiano; Capuam Vitellio favet. Cl. Julianus in partes Vespasiani transit, qui Tarracinam occupat.* 58. *Vitellius fratrem Lucium bello per Campaniam opponit. Ipse Romæ ex plebe et servitiis exercitum conradit, qui brevi dilabatur.* 59. *Flaviani Apenninum transeunt; ad eos Cerialis, Vitellii custodias elapsus, venit et inter Duces adsumitur.* 60. *Pugnæ avidos milites ægre cohibet Antonius.* 61. *Jam crebra fiunt ad Vespasianum transfugia. Priscus et Alphenus castra deserunt, ad Vitellium regressi.* 62. 63. *Cæso Valente, desperabundus miles sub signis vexillisque ad Vespasianum transit. Pax et salus offeruntur Vitellio, si se dedat.*

64. *Flavius Sabinus, urbis Præfectus, frustra incitatur ad arma; 65. pacis amans, de pace agit cum Vitellio, 66. cedere parato, nisi sui reniterentur.* 67. 68. *Hi, pullo amictu palatio degressum, et pro concione cedere se Imperio testantem, eo redire cogunt.* 69. *Interim Sabinus Rempublicam susceperat, eique aderant Romani omnis ordinis, frementibus Germanicis cohortibus. Modicum prælium, Vespasianis prosperum. Sabinus capitolium occupat, quod,* 70. *Corn. Martiale frustra ad Vitellium misso, 71. Vitelliani oppugnant, incendunt.* 72. *De prioribus capitolii fati digressio.* 73. *Vitelliani cuncta sanguine, ferro, flammis miscent. Flavium Sabinum et Atticum Consulem capiunt.* 74. *Domitianus Sacricolæ habitu delitescit. Sabinus, invito Vitellio, trucidatur.* 75. *Sabini laudes. Atticus servatur.*

76. 77. *Tarracina a L. Vitellio obsessa et capta. Julianus jugulatur. Triariæ inmodestia.* 78. *Flaviani, incertum Antonii, an Muciani culpa cunctantes, obsessi capitolii fama exciti, 79. ad urbem properant. Ibi equestre prælium, Ceriali adversum.* 80. 81. *Vitellius legatos ad Vestales virgines pro pace aut induciis mittit, nec obtinet.* 82. *Flaviani tripartito agmine urbi propinquant. Varia ibi fortuna pugnatur.* 83. *Fæda lascivientis urbis facies, spectatore populo et plausu diversas partes fovente.* 84. *Castra Prætoriana expugnantur.* 85. *Vitellius, e pudenda latebra protractus et contumeliis adfectus, ad gemonias propellitur.* 86. *Vita Vitellii moresque. Domitianus Cæsar consulatur. Gesta uno eodemque anno.*

¹ **MELIORE** fato fideque partium Flavianarum Duces consilia belli tractabant. Petovionem in hiberna tertiædecimæ legionis convenerant. illic agitavere, *placeretne obstrui Pan-*

Partium Flav.] Sic Gron. ex Flor. et ed. pr. Rhen. e Bud. *Flav. p.*

Obstrui P. Alpes] Dubitationem e 2, 98. movet Pichena, ubi *præsidii insessæ* dicuntur *retinuisse nuncios*, et quidem a

Flavianis; putatque hactenus tantum insessas fuisse, ne nuncios transire possent, non ut impetum facienti exercitui clausæ essent. Recte. ERN.

noniæ Alpes, donec a tergo vires universæ consurgerent; an ire A. U.
 cominus et certare pro Italia constantius foret. Quibus oppo- 823.
 riri auxilia et trahere bellum videbatur, Germanicarum legi- A. C.
 onum vim famamque extollebant, et advenisse mox cum Vi- 70.
 tellio Britannici exercitus robora: ipsis nec numerum parem
 pulsarum nuper legionum: et, quamquam atrociter loquerentur,
 minorem esse apud victos animum. Sed, insessis interim
 Alpibus, venturum cum copiis Orientis Mucianum. Superesse
 Vespasiano mare, classes, studia provinciarum, per quas velut
 alterius belli molem cieret. Ita salubri mora novas vires ad-
 fore, et præsentibus nihil periturum. Ad ea Antonius Pri-
 mus (is acerrimus belli concitator) festinationem ipsis utilem,
 Vitellio exitiosam, disseruit. plus socordiæ, quam fiduciæ, ac-
 cessisse victoribus. neque enim in procinctu et castris habitos:
 per omnia Italiæ municipia desides, tantum hospitibus metuen-
 dos: quanto ferocius ante se egerint, tanto cupidius insolitas
 voluptates hausisse. Circo quoque ac theatris et amœnitate
 urbis emollitos, aut valetudinibus fessos. Sed, addito spatio,
 rediturum et his robur meditatione belli. nec procul Germa-
 niam, unde vires: Britanniam freto dirimi: juxta Gallias
 Hispaniasque; utrimque viros, equos, tributa: ipsamque Ita-
 liam et opes urbis: ac, si inferre arma ultro velint, duas clas-
 ses, vacuumque Illyricum mare. Quid tum claustra montium
 profutura? quid tractum in æstatem aliam bellum? unde in-
 terim pecuniam et commeatus? Quin potius eo ipso uterentur,
 quod Pannonicæ legiones, deceptæ magis, quam victæ, resur-
 gere in ultionem properent: Mæsiæ exercitus integras vires ad-
 tulerint. Si numerus militum potius, quam legionum, putetur,
 plus hinc roboris, nihil libidinum: et profuisse disciplinæ ip-
 sum pudorem. Equites vero ne tum quidem victos; sed, quam-
 quam rebus adversis, disjectam Vitellii aciem. Duæ tunc Pau-

Vires universæ consurgerent] Int. ad bellum, quod addit Liv. 33, 19. Virgil. Æn. 10, 90. *Consurgere in arma Europamque Asiamque.* simpliciter etiam Florus 2, 12, 3. *multo vehementius sub hoc Macedones, quam sub patre, consurgunt.* Inesse videtur vis exquisitior, ut in *insurgere*, velut apud Virgilium 11, 697. *altior insurgens*, et nisum vehementiorem indicare ferientis. quod tamen non est in altero Flori loco, huic persimili, ibid. 17, 3. *Hispaniæ nunquam animus fuit adversus nos universæ consurgere, nunquam conferre vires suas libuit.* ERN.

Belli concitator] MS. Agr. Margo Guelf. ed. pr. *concionator*: quod non displicet Ryckio. *Concitor* verum est et Livio frequens. Etiam *concitor belli*

Livius et Tacitus dixere. *Concionator belli* an Latinitate antiqua dici possit, dubito. Mox pro *ferocius* MS. Guelf. *fortius*. Item Lallemandus delevit se, quod placet. ERN. Bud. *concitator*.

Unde vires] Acidalius legi vult: *Germaniam, unde Brit.* etc. delecto *vires*.

Illyricum mare] Flor. Guelf. a man. pr. *Illyrici*, ut supra 3, 4. *Campus Martis*, H. 2, 55. *Lacus Curtii*. ERN. Contra A. 2, 53. *Illyria ora*. 1, 9. *Occanum mare*. Ita hic Bud. *Illyricum*.

Si numerus militum etc.] Nam plures legiones habebat Vitellius, sed non ita plenas, ut Flaviani. ERN.

Pannonicæ ac Mæsiæ alæ] Schelius ad Hyg. p. 298. intelligit alas legionis Pannonicæ et Mæsiæ: quod non necessarium puto. nec illud certum, eas e ci-

A. U. *nonicæ ac Mæsicæ alæ perrupere hostem: nunc XVI. alarum*
 823. *conjuncta signa pulsu sonituque et nube ipsa operient ac super-*
 A. C. *fundent oblitos præliorum equites equosque. Nisi quis retinet,*
 70. *idem suasor auctorque consilii ero. Vos, quibus fortuna in in-*
tegro est, legiones continete: mihi expeditæ cohortes sufficient.
Jam reseratam Italiam, impulsas Vitellii res audietis. juxcabit
 3 *sequi et vestigiis vincentis insistere. Hæc atque talia, flagrans*
oculis, truci voce, quo latius audiretur, (etenim se Centu-
riones et quidam militum consilio miscuerant) ita effudit,
ut cautos quoque ac providos permoveret, vulgus et ceteri,
unum virum Ducemque, sprete aliorum segnitia, laudibus fer-
rent. Hanc sui famam ea statim concione commoverat,
qua, recitatis Vespasiani epistolis, non, ut plerique, incerta
disseruit, huc illuc tracturus interpretatione, prout con-
duxisset; aperte descendisse in causam videbatur: eoque
 4 *gratior militibus erat, culpæ vel gloriæ socius. Proxima*
Cornelii Fusci Procuratoris auctoritas. is quoque, incle-
menter in Vitellium invehit solitus, nihil spei sibi inter ad-
versa reliquerat. Titus Ampius Flavianus, natura ac se-
necta cunctator, suspiciones militum inritabat, tanquam

vibus Rom. lectas fuisse. Vid. ad A. 4, 73. ERN.

Idem suasor auctorque consilii ero] i. e. quæ jam suasi, facere aggrediar. ERN.

Quibus fortuna in integro est] i. e. ut post c. 4. dicit, qui spem sibi inter adversa reliquerunt. ERN.

Jam, reserata militia] Non sperno: aptius tamen fortasse, certe clarius, *reserata Italia*. Atque id Taciti sive Antonii concionantis mentem propius tangit. LIPS. *Pichena reseratam Italiam*, quia in Flor. *reserata militiam* pro *reseratam* (v. H. 2, 89.) quod est in ed. pr. Id (probavit Freinsh.) recepit J. Fr. Gronovius. At J. Gronovius vult: *reseratam ibi viam*: quod vereor, ut multis placeat. Pichena verum vidit. *Reserare Italiam* etiam Cicero dixit Phil. 7, 1. ERN. Bud. *reserata militiam*. Reg. Lall. *reseratam militiam*, unde Lall. forsitan *reseratam militi viam*. Cum loco Cic. citato cf. H. 2, 17. Cod. Agr. *jam fractam militiam*.

Hæc atque talia] Sic Rhen. e Bud.

Huc illuc tracturus interpretationem] Acidalius malebat *interpretatione*. Verissime. Dicta huc illuc trahuntur, non interpretatio. Cicer. Acad. 4, 36. *hæc disputationibus huc et illuc trahuntur*. Et ut idem in Brut. 41. dixit *rem obscuram interpretando explanare*, sic alibi *interpretando huc illuc trahere*. ERN.

Aperte descendisse] Suspiciari licet,

sed absorptum esse syllaba finali præcedentis verbi, ut aliis locis observatum est: sed etiam alibi exempla ejus omissi consulto post non modo et similia. Itaque sine libris nil moveam. ERN.

Eoque gratior militibus] Sic edd. omnes et scripti (etiam Bud.) præter Flor. Agr. et ed. præ in quibus *gravior*. Si additum esset *auctor* (ut c. 43.) probarem. Simpliciter *graviorem alicui* dici, intellecto *auctoris* verbo, non credo; sed *gratior* verum puto, quod et alibi in tali contextu scriptores de Ducibus dicunt. *Gravior* scripsit, qui id melius sequentibus, *proxima Corn. Fusci auctoritas*, convenire putabat, quasi non et grati gratiosique valeant. *Gratior et gravior* in libris scriptis confundi, notius est, quam ut aliis exemplis docere attineat. ERN. *Gravior* probat Gruterus. Bip. reponunt *auctorque gravior*, quia sequitur *proxima C. F. auctoritas*, putantque, finem vocis *videbatur* supprimendæ vocis *auctor* occasionem dedisse. Equidem in vulgata acquiesco.

T. Ampius Flavianus] Verum hoc nomen erui e libris, qui aut *Tam pius* aut *Tum pius* præferunt, cohæsu scilicet notæ. *Ampia* gens inter Romanos nota. Vulgo *Appium* hic legas, falso: quia non uni duplex prænomen esse potuit. LIPS. Sic et Flor. non modo hic, sed et libro superiori c. 86. MS. Ar. *cunctatior*. V. Burm. Suet. Cæs. 60. ERN.

adfinitatis cum Vitellio meminisset: idemque, quod, cœ-^{A. U.}ptante legionum motu, profugus, dein sponte remeaverat, ^{823.}perfidiae locum quaesisse credebatur. Nam Flavianum, ^{A. C.}omissa Pannonia, ingressum Italiam, et discrimini exem-^{70.}ptum, rerum novarum cupido Legati nomen resumere, et misceri civilibus armis, inpulerat: suadente Cornelio Fusco; non, quia industria Flaviani egebat, sed ut Consulare nomen surgentibus cum maxime partibus honesta specie prætenderetur. Ceterum, ut transmittere in Italiam ⁵inpune et usui foret, scriptum Aponio Saturnino, *cum exercitu Masico celeraret*. Ac, ne inermes provinciae barbaris nationibus exponerentur, Principes Sarmatarum Jazygum, penes quos civitatis regimen, in commilitium adsciti. *plebem* quoque, *et vim equitum*, qua sola valent, offerebant: remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur,

Idemque quod] MS. Flor. (Bud.) ed. pr. *idque quod*. Defendit J. Gron. Mihi non persuadetur, *rem* dici posse *perfidiae locum quaesisse*. Hominum hoc est, non rerum. Mox pro *resumere*, Guelf. *reasumere*, quod librarius e sui seculi more scripsit. ERN. Rhen. cum Put. Alc. *idemque*.

Surgentibus cum maxime] Sic MSS. Flor. Agr. (Reg. Lall.) edd. pr. Ryck. J. Gron. Ceteri scr. (etiam Bud.) et edd. *tum maxime*, ut saepe alibi in nostro. (Cf. 4, 27.) Mox *honesta specie* sane redundant, et salvo sensu abesse possent; neque tamen a Tacito esse negem. ERN.

Ut transmitteret] Clausula corrupta, manca, nec scio, an loco posita. Farnesianus: *ut transmitteretur in Italiam inpunem eo visui foret scriptum Aponio, Satium revirescere crederetur*. Nec aliter Vatic. nisi quod, *usui*: et supra *Satium* adnotat *Sotium*. Ficulnum auxilium: certe mihi, qui sine libris non enato ex hac lacuna. LIPS. Vere Lipsius coniecit, transpositionem factam, eaque fuit, ut alii, Pichena in primis, observavere, integræ paginae. Pagina desinebat in *Satur*—proxima incipiebat a *nino cum*, unde factum *innocuum* in quibusdam libris. Sed interposita et prior descripta est altera, quæ incipiebat *revirescere* c. 7. desinebat in *ut ininici*, c. 9. Verum ordinem restituit Pichena. Ceterum, quia ea transpositio est in omnibus MSS. patet, eos omnes ex uno libro fluxisse, quod etiam conjiciebat J. Fr. Gronovius Obs. 4, 2. p. 30. ERN. Pichenæ in loco restituendo facem prætulere Savilius et Mercerus.

Et usui foret] Sic bene Pichena. Vulgo *et eo usui foret*.

Celeraret] Bud. *celebraret*. Vulgo *ce-*

lebrare. Agr. *celerare*. Pichena recte *celeraret*.

Ac ne] Sic Pich. e Flor. Sic et Bud. Vulgo *at ne*.

Inermes provinciae] Deductis sc. legionibus versus Italiam: unde periculum, ne barbari eam occasionem putarent infestandi provincias vicinas. ERN.

Penes quos civitatis regimen] Hæc verba insititia suspicatur Gruterus, saltem commode abesse poterant, redolentque glossatorem. Mox bene a Pichena interpunctum post *asciti*. Sic jam ed. pr. ERN. Scil. Gruterus inusitatum nostro putabat, *civitate* pro gente integra poni; sed sic etiam *civitates Galliarum* habet A. 3, 40. 41.

Plebem quoque et vim equitum] Boxhornius *peditem quoque et vim equitum*. Hist. 1, 79. *Namque mirum dictum, ut sit omnis Sarmatarum vis velut extra ipsos, nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum; ubi per turmas advenere, vix ulla acies obstiterit*. Sed *plebem* ferri potest, quia opponitur *Principibus*. *Pedites* sumebantur e plebe: nobiles equis merebant: unde *pedites* pro plebe ap. Horat. A. P. 113. ERN.

Remissum id munus etc.] *Remissum* bene Rhenanus (e Bud.) dedit, ut est jam in ed. pr. Reliquæ ante Rhen. MS. Guelf. Reg. *omissum*. ERN.

Ne inter discordias externa molirentur] Sensus: ne adsuferent, rerum externarum curam agere, *πολυπραγμοσύνη* in rebus ad suam civitatem nil pertinentibus, seque immiscere rebus Romanis, et partibus alterutris accedere, ubi discordiæ et bella civilia nascerentur. Hæc ratio ad universam rem pertinet, oppido prudens illa, et magna cum Im-

A. U. aut, majore ex diverso mercede, jus fasque exuerent. Tra-
 223. huntur in partes Sido atque Italicus, Reges Suevorum, quis
 A. C. vetus obsequium erga Romanos; et gens fidei commissæ
 70. patientior. posita in latus auxilia, infesta Rætia, cui Por-
 tius Septiminus Procurator erat, incorruptæ erga Vitellium
 fidei. Igitur Sextilius Felix, cum ala Auriana et VIII. co-
 hortibus ac Noricorum juventute, ad occupandam ripam
 Æni fluminis, quod Rhætos Noricosque interfuit, missus.
 nec, his aut illis proelium tentantibus, fortuna partium alibi
 6 transacta. Antonio, vexillarios e cohortibus et partem equi-
 tum ad invadendam Italiam rapienti, comes fuit Arrius Va-
 rus, strenuus bello: quam gloriam et Dux Corbulo et pro-

perii Rom. calamitate posteris temporibus aut non intellecta, aut neglecta. Sequitur alia, ad causam præsentem proprie pertinens: *ne, majore ex diversa mercede, jus fasque exuerent.* h. e. si vel maxime utile videri possit, Sarmatas in partes vocari, tamen eam rem periculosam esse. Nam verendum, ne barbari desererent se, fide fracta, si a contraria, i. e. Vitelliana parte, major præmii spes ostenderetur. Solere enim barbaros venalem fidem habere, ut experientia posterius temporis docuit. *Aut*, quod Pichena (e Flor.) edidit, est et in (Bud. et) ed. pr. quæ et habet *everterent*, pro *exuerent*. ERN. Pro aut vulgo legitur *ac*. Bud. habet *exuerent*, sic Put. Alc. Rhen.

Quis] Flor. et Agr. sic; Bud. et vulg. *quibus*.

Et gens fidei commissæ] Mei codices *commissior, patientior*. An *fide cognitior*? an impar medicina uostra huic vulnere? Palmerius legit: *fidei commissior: patenti ora, opposita in latus auxilia*. nescio, an favente Æsculapio. LIPS. *Commissior patientior posita* etiam Flor. ed. pr. Unde Pichena conjiciebat *f. commissæ patiens. opposita*, ut terminatio or nata sit ex *op*? *Commissior* autem J. Gronovius non male putat factum e *commissique*. Nam, *fidem commissam* latine dici posse, vix credo. Ceterum vulgatum est etiam in Guelf. ERN. Bud. vulgatum tenet. Boxhornius deiebat *commissæ*, factum, ut putabat, ex superscripto $\tau\eta$ *patientior quam ista* scil. Sarmatarum. Scheffer in Misc. Obs. vol. 8. p. 293. legi vult *quam jussorum patientior*. Bip. dant *fidei commixtione* i. e. ob fidem socialem *patientior*. Eodem sensu Salinerius *commissæ* exponit per junctæ.

Infesta Rhætia] Videtur scribendum: *opposita in latus auxilia infesta Rhætia*. Ut infra: *L. Vitellium fratrem cum sex cohortibus et quingentis equiti-*

bus ingruenti per Campaniam bello opposuit. GRON. Hæc bene dicerentur, si modo $\tau\delta$ *opposita* certum esset. Nunc MSS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhenanum *posita*, qui utrum e codice, an ex ingenio, dederit *opposita*, nescio. Silentium ejus facit, ut suspicer, esse ab operis, cum ne copulas quidem *ac, et, atque*, tacitus permutet. Atque hinc in omnes post editos venit. Itaque melius duxi *posita* restituere (quod et Bud. habet). Sensus est. In latere collocata sunt auxilia, quod infesta erat Rhætia, propter Procuratorem Vitellianum. quamquam etiam non absurda interpunctio Guelf. Puteol. Beroaldi *auxilia. Infesta Rhætia*. sed illa (et Rhen.) melior. Mox cum Ryckio (e Flor.) et J. Gronovio edidi *Septiminus*, quod et Guelf. et ed. pr. habent. Rhenanus induxit *Septimius* (e Bud. *Septumius*). *Septimini* in inscriptionibus occurrunt. ERN. Pro *posita* Bip. recepere *imposita*.

Cum ala Tauriana] Itane? atqui ala Tauriana, sive Taurina, adjuncta legioni Italicæ in Vitellii partibus erat. nec de transfugio aut discessu ejus usquam didicimus. Ut justa causa sit, cur Vaticanam et Flor. lectionem recipiam, *ala Auriana*. Nomina enim fere equitum alis a Præfectis: Taurianæ, Frontonianæ, Valeriæ, Silanæ, Aurianæ et hæc ipsa Auriana perseveravit ad labens Imperium, legasque in Notitia Imperii sub dispositione Ducis Armeniæ: *Ala Auriana, Dascusæ*. LIPS. Consentit Guelf. (Bud.) Agr. ed. pr. Put. Ber. Alc. *Tauriana* primus (ex ing.) edidit Rhenanus, sive potius Frobenius et ejus operæ. At contra bene mox Rhenanus (ex ing.) edidit *Æni* pro *Rheni*, quod est in omnibus MSS. (et Bud.) et edd. ante Rhen. Male *nunc illis aut his*. ERN. Emendavit Pichena e Flor. Alterum habet Bud. *Strenuus bello, quam gloriam*] Locus,

speræ in Armenia res addiderant. Idem, *secretis apud Nerone* A. U. 823.
rumoribus, ferebatur, Corbulonis virtutes criminatus. A. C. 70.
 unde, infami gratia primum pilum adepto, læta ad præsens
 male parta, mox in perniciem vertere. Sed Prinus ac Va-
 rus, occupantes Aquileiæ proxima quæque, et Opitergii et
 Altini lætis animis accipiuntur. relictum Altini præsidium
 adversus classem Ravennatem, nondum defectione ejus au-
 dita. inde Patavium et Ateste partibus adjunxere. illic
 cognitum, *tris Vitellianas cohortes et alam, cui Sebonianæ*
nomen, ad Forum Allieni, ponte juncto, consedissee. placuit oc-
 casio invadendi incuriosos: nam id quoque nuntiabatur.
 luce prima inermes plerosque oppressere. Prædictum, ut,

quem fœdatum arbitror non vane. Nam
 scripti mei *strenuus bello magis quam*
gloria. et Dux Corbulo. Divinabam
 olim, *strenuus bello, quam gloria: ei*
Dux Corbulo et prosperæ in Armenia
res. omissa voce, *addiderant,* quam
 additam censebam a glossographo sen-
 tentiæ fulciendæ. Genus quidem hoc
 loquendi per Tacito crebrum. A. 4, 61.
Agrippa claris majoribus, quam vetustis.
 A. 1, 58. *Pacem quam bellum proba-*
bam: et sæpius. Plautus ipse non refu-
 git, Rudente 4, 4, 70. *Eo tacent, quia*
tacita bona est mulier semper, quam lo-
quens. Iterum Menæclimis 5, 1, 26.
Quin vidua vivam, quam tuos mores per-
feram. Nec quidquam in his mutandum.
 intelligitur enim magis, potius: uti Græcis
 crebro *τὸ μᾶλλον.* Iterum Plautus
 Rud. 3, 8, 22. *Certum est moriri, quam*
hunc pati lenonem in me grassari. Livius
 7, 8. *Multiplex, quam pro numero, dam-*
num est. Laberius: *Consistes ægre, et,*
quam descendas, decides. Curtius 7, 7.
Nec me ars mea, quam benivolentia per-
turbat. Noto pluribus, ut illustrem ge-
 nus dicendi, quod obscurum visum mul-
 tis et in Tacito durum. (Cf. Perizon. ad
 Sanctii Min. 4, 7, 4.) At de loco hoc
 ipso nunc quidem hæreo. Parum aptæ
 sententiæ videtur, *strenuus gloria;* nec
 antithesis clara. Rodolphus adnotarat
 in suo codice, *strenuus bello magis quam*
bonus. (Ryckius potius ibi esse ait: *str.*
b. m. q. honestus.) Certe valde mihi pla-
 ceat legi, *strenuus bello, quam bonus,*
gloriam ei Dux Corbulo, etc. Et vercor,
 uti Rodolphus in libro aliquo repererit,
 non ausus sequi. LIPS. Edidi et *Dux* e
 Flor. Guelf. edd. vett. omnibus, cui et
 Lipsiani MSS. (et Bud.) consentiunt.
 Ed. pr. consentit in h. l. MSS. Lipsii.
 ERN. Lipsius, Pichena, alii et mutavere
 in *ei.* Bip. *quam in cui,* pro quo olim
 scriptum *quod.* Mihi vulgatum, subau-

dito *ei,* majorem vim habere videtur.

Rumoribus] Sic Bud. ut 15, 46.
 Vulgo *sermonibus,* glossema. *Secreto ru-*
mori noster opponit clarum 15, 48. Est
 et A. 2, 55. *occultus rumor.*

Varus] Bud. *Varius,* paullo ante
Varrus. Sic et alii codices variant.

Occupantes Aquileiæ proxima quæ-
que] Budensis codex et Romana ed. oc-
 cupata *Aquileia, in proxima quæque.*
 Haud displicet. possit et legi, *in proximo*
quoque. LIPS. Verum omnino, *occupata*
Aquileia, in proxima. Ea urbe in po-
 testatem redacta, vicini portas eis aperu-
 ere. Hoc est: *accipiuntur in proxima.*
 Sic Virgilius *Æn.* 4, 214. *et dominum*
Æneam in Regna recepit. GRON. Re-
 cepit Ryckius, quem cum J. Gronovio
 imitati sumus. Quod Lipsius et Ryckius
 dicunt in MS. Bud. et ed. Rom. (ita
 primam vocat) esse *in proxima:* falsum
 est. In ab utroque abest, ut a Flor. id
 absorpsit terminatio præcedentis verbi.
 Guelf. vulgatum habet. ERN. Unde
 Ern. norit, in Bud. sic esse, non video.
 Rhenanus tacet. Bud. sic: *occ. Aq. pro-*
xima quoque. Priscam lectionem cum
 Bip. restituendam censeo.

Defectione] Cf. H. 2, 100. 101.

Scribonianæ nomen] Aliquot libri (in
 his Bud. Agr.) *Sebonianæ.* LIPS. Sic
 et Flor. et primis syllabis ed. pr. In
 MS. Guelf. *cri* est a sec. manu. quid
 ante fuerit, assequi oculis non licuit.
 Sed spatium inter *s* et *b.* majus est,
 quam ut una tantum litera ibi fuerit.
 J. Gronovius conjiciebat *Senonianæ* i. e.
 e Senonibus lætæ. Post *Allieni* eddidit
 Ryckius e MS. Agr. quæ scriptura et in
 antiquis monumentis occurrit. Conjiciunt
 esse *Ferraram.* ERN. Bud. et vulg.
Allieni, rectius Allieni. Scribonianæ
 primus Putcolanus dedit. Præstat in re
 dubia codices sequi. Vide et Bip.

Inermes plerosque oppressere] Sic Pi-

A. U. *paucis interfectis, ceteros pavore ad mutandam fidem cogere*.
 823. et fuere, qui se statim dederent. plures, abrupto ponte, in-
 A. C. stanti hosti viam abstulerunt. Vulgata victoria, post prin-
 70. cipia belli secundum Flavianos, duæ legiones, septima
 7 Galbiana, tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquila, Le-
 gato, Patavium alacres veniunt. ibi pauci dies ad requiem
 sumpti: et Minucius Justus, Præfectus castrorum legi-
 onis septimæ, quia adductus, quam civili bello, imperi-
 tabat, subtractus militum iræ, ad Vespasianum missus
 est. Desiderata diu res, interpretatione gloriæ, in majus
 accipitur, postquam *Galbæ imagines, discordia temporum sub-*
versas, in omnibus municipiis recoli jussit Antonius: decorum
 pro causa ratus, si placere Galbæ Principatus et partes

clena ex Flor. vulgo *inermes*. Ea forma et alibi apud nostrum. ERN. Cf. A. 1, 6.

Post principia belli] Abest particula *post* a Budensi: eoque Rhenanus *principio belli* rescribit, me favente. LIPS. *Post* abest etiam a Flor. (sed ut vestigia illius in scriptura verbi *principia* appareant) Guelf. in quo tamen adscripsit man. sec. At est in cod. Agr. ed. pr. sqq. Sed J. Gronovius e cod. Flor. eruit *per principia*. Id sane valde arripet et intelligi potest. Vulgatum sensum commodum non habet: nec ullo modo incorruptum credere possum. Credo, in margine notatum fuisse: *Principia belli secundum Flavianos*, aut saltem *principia belli*. qualia multa esse solent in MSS. Vid. ad A. 16, 2. et mox c. 8. extr. c. 20. med. Nam illa verba *post pr. b. s. F.* comode abesse posse, immo supervacua esse, nemo negaverit. Et forte, qui adscripsit, in animo habuit locum Livii 21, 29. ubi, post primam pugnam equestrem inter Pœnos et Romanos, Livijs subjicit: *Hoc principium simulque omen belli etc.* Ibidemque c. 9. in principio orationis Hannonis, in MS. Voss. in textum venire verba: *Oratio Hannonis*. ubi v. J. F. Grøn. Apud Cic. pro Rosc. A. c. 11. in margine fuit: *supplicium parricidarum*. Id in textum venit. ERN. Bip. verba interpolationis suspecta non male sic exponunt: cum belli hæc initia Flavianis secunda in famam victoriae auctiorem vulgata essent. Et ita jam interpretes alii.

Duæ legiones] Bud. male *date*. quod Rhenani ingenium frustra exercuit.

Quia audacius quam] Spero illud *audacius*: nec protervo militi umquam ea in Duce displicerit, sed rigor potius et severitas. Itaque bene Vaticanus *adductus*: cui verbo ea vis. Tacitus A. 14, 4. *Pluribus sermonibus, modo*

familiaritate juvenili Nero, et rursus adductus, quasi seria consociaret. Idem 12, 7. *Adductum quasi et virile servitium*. ita enim ibi malo cum codice Budensi, quam *addictum*. Suetonius c. 68. sensu simili Tiberium incessisse scripsit, *vultu adducto, plerumque tacitum*: id est, gravi, serio et severo. Ita Seneca de Benef. 1, 1. *frontem adducere et tristitia usurpat*: et Capitolinus de Ælio Vero c. 10. scribit, *fuisse fronte in supercilia adducta venerabilem*. Causa aperta huic significationi, a gestu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam fere sunt exporrecta, et diffusa; qui tristes, severi, eadem contracta et adducta. Non alia mente Propertius subductum vultum pro gravi dixit 2, 8, 13. *Nunc volo subducto gravior procedere vultu*. LIPS. Consentit Flor. unde recepit Pichena. Ceteri ser. (etiam Bud.) et edd. *audacius*. Dein *quam civili bello*, pro quam pro civili bello aut quam in civili bello solet. ERN. *Vultui adducto* opponitur *diffusus*. V. Ovid. Met. 14, 272. Ex Ponto 4, 4, 9. Seneca ep. 106. Cf. Trilleri Obs. crit. 3, 12.

Subtractus m. iræ etc.] Hic si nihil aliud vitii est, certe copula et *post iræ* excidit. ERN. Mihi bene abesse videtur.

Interp. gloriæ in m.] Bud. *int. gloriæque m.* Gron. forsán legendum putat *int. gloriæque in m.* ut *invidia et æmulatione pro invidia æmulationis*.

Si placeret Galbæ principatus] Male diducta sententia et scripta. Puto: *si, placere Galbæ principatum et partes, præsumpissent*. Putavit, inquit, Antonius e re futurum, si homines animo præsumerent, Galbæ Principatum et optimatum partes Vespasiano placere. LIPS. *Placere G. principatus—credentur* Flor. Recte. *Placere et principatus* etiam Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. cete-

revirescere crederentur. Quæsitum inde, quæ sedes bello legeretur? Verona potior visa, patentibus circum campis ad pugnam equestrem, qua prævalebant: simul, coloniam copiis validam auferre Vitellio, in rem famamque videbatur. Possessa ipso transitu Vicetia: quod per se parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus, illic Cæcinam genitum, et patriam hostium Duci ereptam. In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibusque partes juvere. Et interjectus exercitus per Rætiam Juliasque Alpes; ac, ne pervium illa Germanicis exercitibus foret, obseperat. quæ ignara Vespasiano, aut vetita: quippe Aquileiæ sisti bellum expectarique Mucianum jubebat, adjiciebatque imperio consilium, quando Ægyptus, claustra annonæ, vectigalia opulentissimarum provinciarum obtinerentur, posse Vitellii exercitum egestate stipendii frumentique ad deditionem subigi. Eadem Mucianus crebris epistolis monebat, incruentam et sine luctu victoriam, et alia hujuscemodi prætexendo; sed gloriæ avidus atque omne belli decus sibi retinens. Ceterum ex distantibus terrarum spatiis, consilia post res adferebantur. Igitur repentino incursu Antonius stationes hostium inrumpit, tentatisque levi prælio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina inter Hostiliam, vicum Veronensium et

A. U.
823.
A. C.
70.
S

9

rum placeret usque ad Pichenam. Crederet omnes. Mox reviviscere Guelf. quod etiam An. 4, 12. pro revirescere irrepserat in edd. ERN. Bud. si placeret G. Pr. et p. revirescere credebatur. sed postremia duo verba loco alieno, de quo ad c. 5.

Quæsitum inde quæ] Varie olim peccatum in libris: sæpe etiam in transposito foliorum aut tractu. Quod hic factum mihi liquet. Quomodo autem id alii critici non advertere ante me? mirum. Nam historiam saltem lege non ignave: videbis, imo tanges. En, hic deliberatur de sede belli in Italia, et Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copiæ ullæ transmissæ. Pagina demum sequenti narratur, Antonio rapienti partem equitum ad invadendam Italiam Arrius Varus comes fuisse, et Aquileiam et proxima quæque occupasse. Veronamne igitur venire potuerunt, a tergo his relictis? Sed et tota narratio incomposita, dissona, cui verum veteremque ordinem dare, haud nostrum: in meliorem tamen paulo aptioremque sic redigi censeam, ut dedi in Excursu A. LIPS. Omnia nunc in ordinem per Pichenam redacta. ERN.

Vicentia] Vicetiam appellant Plinii meliores libri 3, 19 (23.) et Strabo l. 5. p. 214. Οὐξίτια. Etiam lapis (apud

Grut. p. 198.) INTER ATESTINOS ET VEICETINOS FINES. TERMINOSQ. POSUIT. LIPS. Bene. Sic Flor. unde edidit Pich. Edd. ante Rhen. Vicentia. ERN. Bud. Vicentia. Ptol. Οὐξίτια. Strabo l. c. Οὐξίτια. unde Casaubonus Οὐξίτια. Cf. et Grut. p. 326, 8. 1093, 8.

Et interceptus] Vatic. et Farnes. interjectus exercitus Rætiam Juliasque. Ego ne hæc quidem integra puto aut satis composita. Legam tamen: interjectus exercitus Ræticas Juliasque Alpes, ne pervium illa Germanicis exercitibus foret, obseperat. LIPS. Interjectus etiam Flor. ed. pr. Ceteri (et Bud.) interceptus: item per Rætiam. at Flor. ed. pr. prætiam: in quo clarum est latere per Rætiam, quod bene restituit Jac. Gronovius, cum Pichena per delevisset, referens ad obseperat. Idem contra libros ac deletit. ERN. Agr. interjectus —obsederat. Bip. Pichenam sequuntur, et audacter conjecturam proponunt, quæ mihi minus adridet. Illa est pro illac ut A. 2, 17.

Consilia post res afferebantur] In MS. Budensi erat post tres menses. quod, clarum rursus est, e margine venisse in textum, in quo aliqui scripserat tempus, post quod nuncii fere ex oriente in illas regiones venire possent. V, ad A. 16, 2, et supra c. 7. ERN.

A. U. paludes Tartari fluminis, castra permuniit; tutus loco, cum
 823. terga flumine, latera objectu paludis tegerentur. quod si
 A. C. adfuisset fides, aut opprimi universis Vitellianorum viribus
 70. duæ legiones, nondum conjuncto Mœsico exercitu, potuere,
 aut retro actæ, deserta Italia, turpem fugam conscivissent.
 Sed Cæcina, per varias moras, prima hostibus prodidit
 tempora belli, dum, quos armis pellere promptum erat, episto-
 lis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret.
 Interim Aponius Saturninus cum legione septima Claudiana
 advenit. legioni Tribunus Vipstanus Messalla præerat, cla-
 ris majoribus, egregius ipse, et qui solus ad id bellum artes
 bonas adtulisset. Has ad copias, nequaquam Vitellianis
 pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæci-
 na, *temeritatem victa arma tractantium* incusans. simul
virtus Germanici exercitus laudibus adtollebatur; Vitellii mo-
 dica et vulgari mentione, nulla in Vespasianum contumelia.
 nihil prorsus, quod aut conrumperet hostem, aut terreret.
 Flavianarum partium Duces, omissa prioris fortunæ defen-
 sione, pro Vespasiano magnifice, pro caussa fidenter, de ex-
 ercitu securi, in Vitellium ut inimici, præsumpsere: facta
 Tribunis Centurionibusque *retinendi, quæ Vitellius indulisset*,
 spe. atque ipsum Cæcinam non obscure ad transitionem
 hortabantur. Recitatae pro concione epistolæ addidere
 fiduciam, quod submitte Cæcina, velut offendere Vespasia-
 num timens, ipsorum Duces contemptim, tamquam insul-
 10 tantes Vitellio, scripsissent. Adventu deinde duarum legio-

[*Castra permuniit*] In MS. Oxon. excidit
castra. ERN.

[*Prima hostibus prodidit*] Lipsius ven-
didit malebat. Vulgatum verum. Com-
 misit Cæcina, ut prima tempora belli
 præterirent, nulla re tentata, quod hosti-
 bus utile fuit. ERN.

[*Vipstanus Messala*] Est iste ipse, cui
 partes sermonis præcipuæ tribuuntur in
 libello De causis corruptæ eloquentiæ.
 Amicum Tacito fuisse, ex elogiis his sa-
 tis constat. LIPS. Immo *Vipstanus* le-
 gendum, ut voluit Rupertus (ep. 48.) et
 jam edidit hic, ut alibi, Ryckius, J.
 Gron. et sic fuit in Guelf. a prima manu:
 sec. fecit *Vipstanus*, ut (Bud. et) vett.
 edd. habent, præter primam, in qua est
Vipsanius, ut in edd. Lipsii sqq. ERN.
 Vide dicta ad A. 14, 1.

[*Tractantium*] Acid. volebat *retractan-*
tium.

[*De exitu securi*] Manuscripti *de exer-*
citu. Quod edidi, magis placet. LIPS.
 Etiam Flor. (Bnd.) Agr. Guelf. et edd.
 vett. usque ad Lipsium. Unde defendit
 Ryckius, putatque respici ad *victa arma*.
 Mihi *exitu* verum videtur. *Exercitu*

quomodo ortum sit, videtur ed. pr. in-
 dicare, in qua omissa verba *securi*
in V. ut inimici, sequiturque *Mæsico*
celebrare, ut verbum hoc confusio-
 ni deberi videatur, quæ hic omnes libros
 invasit, ut vidimus. ERN. Restituo
 cum Bip. lectionem codicum. Quamvis
 nuper victi, jam erant securi.

[*Præsumpsere*] i. e. ausi sunt opinari,
 scribere de Vitellio contumeliose ante
 victoriam, antequam de exitu belli con-
 staret, cujus scilicet erant securi. Non
 enim *præsumere* est simpliciter opinari,
 ut putat Ryckius, sed habet significatio-
 nem fiducia, arrogantia alieno tempore,
 sive ante tempus. Sic ap. Quintil. 11,
 1, 27. *præsumere partes judicis* est, ar-
 rogare tibi hoc, ut judices de caussa ante,
 quam judices sententiam dixerint: item
 in aliis locis. Frustra Freinsh. tentat
rescribere. Mox *Centurionibusque* et-
 iam Guelf. ed. pr. ut Flor. (Agr.) ERN.
 Bud. ed. Put. Alc. *facta a Trib.* Illud
 a bene sustulit Rhen. Paulo ante *in*
Vitellium Pich. e Flor. Vulgo præpositio
 deest. Bud. ut *Vit.* male.

A. U.
823.
A. C.
70.

num, e quibus tertiam Dillius Aponianus, octavam Numisius Lupus ducebant, ostentare vires, et militari vallo Veronam circumdare placuit. Forte Galbianæ legioni in adversa fronte valli opus cesserat, et visi procul sociorum equites, vanam formidinem, ut hostes, fecere. Rapiuntur arma et ut prodicionis ira militum in T. Ampium Flavianum incubuit, nullo criminis argumento, sed jam pridem invisus, turbine quodam ad exitium poscebatur: *propinquum Vitellii, proditorem Othonis, interceptorem donativi* clamitabant. Nec defensionis locus, quamquam supplices manus tenderet, humi plerumque stratus, lacera veste, pectus atque ora singultu quatiens. id ipsum apud infensos incitamentum erat, tamquam nimius pavor conscientiam argueret. Obturbabatur militum vocibus Aponius, cum loqui cœptaret: fremitu et clamore ceteros adspernantur: uni Antonio apertæ militum aures. namque et facundia aderat, mulcendique vulgum artes et auctoritas. Ubi crudescere seditio, et a conviciis et probris ad tela et manus transibant, *injici catenas* Flaviano jubet. Sensit ludibrium miles, disjectisque, qui tribunal tuebantur, extrema vis parabatur. Opposuit sinum Antonius, stricto ferro, *aut militum se manibus, aut suis, moriturum* obtestans: ut quemque notum et aliquo militari decore insignem adspexerat, ad ferendam opem nomine ciens. mox conversus ad signa, et bellorum Deos, *hostium potius exercitiis illum furorem, illam discordiam injicerent*, orabat: donec fatisceret seditio; et, extremo jam die, sua quisque in ten-

Aponianus] Sic Rhen. Ast codd. Flor. Bud. Agr. et edd. vett. *Apontanus*.

Et ut prodicionis ira] Videtur vox abesse legendumque: *prodicionis auctorem*, vel, *compertum*: nisi tamen compendio fuit, *et ut prodicione, ira militum*: id est, ut in prodicione, quasi ea esset. Lips. *Ira ut prodicionis* est ira, quasi ob prodicionem: ut Livio 4, 50. 5, 33. *ira quæstionis, ira corruptæ uxoribus*, et similia. *Ira militum*, ut *ira Deum*. Jam *militum ira prodicionis* dictum, ut Ciceroni de N. D. 2, 63. *Caum adulatio dominorum*. Ita videtur satis excusari omnium librorum scriptura. Gron. Recte. Faernus, Freinsh. Acid. malebant. *metu prodicionis*. Ern. Bip. *prodicionis* scil. nomine.

Aponius] Sic MSS. et edd. vett. ante Rhen. omnes. estque *Aponius Saturninus*, de quo c. 9. Male delevit Rhenanus (duce Bud.): male *Aponianus* edidit Pichena, de Dillio intelligens. Bene restituit Ryckius. Mox *namque* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. pr. etc. restituit J. Gronov. Ern.

Asperrantur] Scribendum videtur

asperrantur. Nam et præcedit hoc tempus et sequitur. Ern.

Ubi crudescere] Sic scr. et edd. omnes præter J. Fr. Gronovii, in qua *candescere*, vitio operarum. mox *ac probris* MS. Guelf. edd. ante Rhen. omnes. Ern. Rhen. e Bud. et *probris*.

Sensit] Bud. *Sentit*.

Aliquo militari decore insignem] Vox *decore* e Flor. edita per Pichenam pro *honore*. Consentit (Bud.) Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. Rhen. sqq. *Honore* primum Spirensis, (sic et Agr.) post nescio quis iterum edidit, unde Lipsius sumsit. *Decus* intelligit facinus præclarum et præmium ob facinus. Ern.

Et bellorum Deos] Mihi verbum *bellorum* suspectum est, et a glossa natum videtur. Satis est *Deos orabat*: non opus addere *bellorum*, nec sic Latini in tali re genus Deorum expriment: denique, si tamen id attributum necessarium foret, intelligeretur per se. Ern.

Sua quisque in tentoria dilaberetur] Sic e Flor. edidit Pichena, pro *dilaberetur*. Consentit ed. pr. Ern. Bud. ut vulgo *dilaberetur*.

A. U. toria dilaberentur. Profectus eadem nocte Flavianus, obviis
 823. Vespasiani litteris, discrimini exemptus est. Legiones, vel-
 A. C. uti tabe infectæ, Aponium Saturninum, Mœsici exercitus
 70. Legatum, eo atrocius adgrediuntur, quod non, ut prius, la-
 11 bore et opere fessæ, sed medio diei exarserant: vulgatis epi-
 stolis, quas Saturninus ad Vitellium scripsisse credebatur.
 Ut olim virtutis modestiæque, tunc procacitatis et petulant-
 iæ, certamen erat, ne minus violenter Aponium, quam Fla-
 vianum, ad supplicium deposcerent. Quippe Mœsiciæ le-
 giones, *adjutam a se Pannonicorum ultionem*, referentes, et
 Pannonici, velut absolverentur aliorum seditione, iterare
 culpam gaudebant. In hortos, in quibus devertebatur Sa-
 turninus, pergunt, nec tam Primus et Aponianus et Mes-
 salla, quamquam omni modo nisi, eripuerunt Saturninum,
 quam obscuritas latebrarum, quibus occulebatur, vacantium
 forte balnearum fornacibus abditus. mox, omissis lictori-
 bus, Patavium concessit. Digressu Consularium uni An-
 tonio vis ac potestas in utrumque exercitum fuit, cedentibus
 conlegis, et obversis militum studiis. nec deerant, qui cre-
 derent, utramque seditionem fraude Antonii cœptam, ut so-
 12 lus bello fruere. Ne in Vitellii quidem partibus quietæ
 mentes, exitiosiore discordia, non suspicionibus vulgi, sed
 perfidia Ducum, turbabantur. Lucilius Bassus, classis Ra-
 vennatis Præfectus, ambiguos militum animos, quod magna

Profectus eadem nocte Flavianus] Frustra Tacitum hic stolidum fingit
 δ ἐπισημνήσας Savilius (velut literæ ex
 machina, re nondum ad Vespasianum
 delata, venissent.) Non poterat deter-
 reri miles, quin Flavianum proditorem
 crederet: nec quidquam verisimilius,
 quam fuisse, qui hoc nomine illum ad
 comitatum deferrent. Antonius Primus
 insontem esse non dubitabat. Ab hoc
 igitur furentibus ereptus dimissusque,
 vel eodem auctore, vel ultro, suscepit
 iter ad Principem, ut ei se coram pur-
 garet. Sed homo *natura ac senecta con-
 tator*, ut describitur c. 4. non rapientibus
 veredis, sed per commodum suum in
 viam se dedit. Citius igitur literæ, tum
 quibus accusabatur, tum quibus excusa-
 batur, ad Vespasianum pervenerunt. Et,
 utrisque perpensis, Princeps eum statim
 absolvit periculoque exemit, scriptis et
 ipse litteris, quæ Flaviano adhuc profec-
 tionem continuante in via occurrerunt.
 GRON.

Eo ferocius adgred.] Acid. *adgred. eo
 fer.* et sic Bud.

Quippe Mœsiciæ legiones] Sic e Flor.
 edidit Pichena. Consentit Guelf. ed. pr.
 ceteræque ante Rhen. qui edidit *Mœsici*.

In ed. pr. est *ad vitam pro adjutam* so-
 lenni hujus libri aberratione in ea sylla-
 ba. ERN. Rhen. dedit *Mœsici*, quia in
 Bud. *Mœsice* omissio *legiones*, et mox
 sequitur *Pannonici*.

Primus et Apon.] Sic Pich. e Flor. In
 Bud. et edd. quibusdam conjunctio defi-
 cit; Puteol. habet.

Balnearum fornacibus.] MS. Reg. Ed.
 pr. *balnearum*. MS. Harl. Bodl. etc. Pu-
 teol. Ber. Alc. *fornacibus*, ut Muretus
 volebat. Mox *jus et potestas* est in MS.
 Harl. Bodl. Vulgatum melius videtur.
 ERN. Bud. *balnearum fornacibus*. Ryc-
 kius de hypocausto capit, quod et for-
 nax, unde *fornacator* et *fornacarius*. In
 Bud. *jus an vis*, dubium.

Obversis militum studiis] Flor. *militi-
 bus*. forte *militaribus* Pichena: J. Gron.
militis. ERN. *Obversis* in Antonium
 ut c. 83. *Milite ad sanguinem obverso*.

Nec—quidem] Bud. *Nec—quidem*.

Bassus Præfectus] Hic quoque moro-
 sior, quam par est, Savilius, vir doctissi-
 mus. Non retinuit, quia raro hactenus
 proditoribus creditur, ut relinquatur eis
 facultas poenitentiae, et nocendi eisdem
 viribus, quibus profuere. Sed et ad se-
 curitatem ejus pertinuit discedere a

pars Dalmatæ Pannonique erant, quæ provinciæ Vespasiano tenebantur, partibus ejus adgregaverat. Nox proditioni electa, ut, ceteris ignaris, soli in principia defectores coirent. Bassus pudore, seu metu, quisnam exitus foret, intra domum opperiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellii imagines invadunt, et, paucis resistentium obruncatis, ceterum vulgus, rerum novarum studio, in Vespasianum inclinabat. Tum progressus Lucilius auctorem se palam præbet. classis Cornelium Fuscum Præfectum sibi destinat, qui prope adcurrit. Bassus honorata custodia Liburnicis navibus Hadriam pervectus, a Præfecto alæ Mennio Rufino, præsidium illic agitante, vincitur. Sed exsoluta statim vincula, interventu Hormi, Cæsaris liberti. is quoque inter Duces habebatur. At Cæcina, defectione classis vulgata, primores Centurionum et paucos militum, ceteris per militiæ munera dispersis, secretiora castrorum adfectans, in princi-

A. U.
823.
A. C.
70.

classe, in qua essent, quibus invitis partes mutaverat. Ob quam causam et præsidium est additum abeunti: quod quorum hominum, quibus nominibus fuerit, quid intererat sciri? Nam lectos fuisse e præsentibus, quibus et ipse et qui his eum commiserant, fiderent, nemo ambigit. Hadriam vero, vel quia eum ipse locum elegit, vel quia commodissimus erat e vicinis. Menius, nisi cum Vespasiano faceret, qui liberto ejus Bassum solvi jubenti paruit? Vinxit interim, quia ei diffidebat, aut diffidere se fingeat privato odio. Præerat autem præsidariis illius oppidi, ut multi aliis aliorum; neque alia de causa, quam ut illud ab hostium impetu tueretur: et tum utique; ne quæras, quando? Mandato cujus, nisi Ducum Flavianorum, qui præsidium ibi collocandum judicaverunt? Quid actum postea de illo, tacuit, quia aut nihil in eo singularis exempli statutum est, aut id Tacitus in alium locum reservavit, ac tradere in parte historiarum amissa commodius potuit. Denique quis hanc scrutariam ab historico, et tam gravi, requirat? GRON.

Cornelium Tuscum] Lege *Fuscum*. Ille est, qui superiore libro c. 86. nominatur. Sed *Cornelius Fuscus Procurator* (Dalmatiæ) *aderat vigens atate, claris natalibus*. Et hac in bello civili opera, nisi fallor, bene penitus in Vespasiani domum insinuavit, et a Domitiano Præfectus Prætorio factus. Periit in Dacis, infelici pugna. Suetonius Domit. c. 6. Dio 68, 9. Victor. Juvenalis de eodem 4, 111. *Et qui vulturibus servabat viscera Dacis*. LIPS. *Fuscum* ed.

pr. Mox *adcurrit* Flor. edd. pr. Pichen. s. Ceteri scr. et edd. *accurrit*. ERN. Bud. *adcurrit*. Victor male citatur. Credo, Eutropium 7, 24. in animo habuisse Lipsium. Bud. *Tuscum*.

Propere] Sic Rhen. e Bud. vulgo *prope*.

Hadriam pervectus] MSS. Reg. et alius ap. Broterium: item ed. pr. habent primo *Atriam* non *Hadriam*. Quod non est de nihilo. Nempe est hæc urbs Tuscæ cum portu, quæ ap. Plinium, 3, 16 (20). *Atria* scribitur. Itaque Broterius hanc scripturam recepit: quod non reprehendam. Sed, quia tamen est idem nomen, quod tantum emollitum est paulatim, atque etiam Strabo Adriam appellat, reliqui scripturam molliorem. Post *pervectus* e MS. Flor. edidit Pichena. Consentient Guelf. edd. Put. Ber. Alc. ceteræ (Bud. Rhen.) *provectus*. Illud verum, de causa totius rei vide Gronovii notam præcedentem. ERN. Bud. *Adriam*.

A Præf. alæ Mennio R.] MS. Flor. (Bud. a 1. m.) *vivennio*, unde J. Gronovius conjiciebat *M'*. (i. e. *Manio*.) *Ennio R.* Vid. ad A. 1, 38. MSS. Vatic. Agr. ed. pr. *Juveniorum*: quod nonnulli (in his Grut.) suspicantur alæ nomen fuisse: nisi inverse scriptum pro *vid.* ut sæpe in ed. pr. et aliis, atque hinc illud *juveniorum* natum. MSS. quidam habent *Mennio*. ERN.

Cæsaris liberti] Vespasiani. Cf. H. 2, 80.

Secreta castrorum] Eo refero, quod dimisisset plerosque militum, paucis istis retentis. Itaque secretum et solitudo in castris. Alioqui, si de principiis capias, obstat Romanus ritus, quia illa pars

A. U. pia vocat. Ibi *Vespasiani virtutem viresque partium extollit*:
 823. *transfugisse classem: in arcto commeatum: adversus Gallias*
 A. C. *Hispaniasque: nihil in urbe fidum: atque omnia de Vitellio*
 70. *in deterius. Mox incipientibus, qui conscii aderant, ceteros, re nova adtonitos, in verba Vespasiani adigit. simul Vitellii imagines dereptæ, et missi, qui Antonio nuntiarent. Sed, ubi totis castris in fama proditio, recurrens in principia miles, præscriptum Vespasiani nomen, projectas Vitellii effigies adspexit, vastum quod silentium, mox cuncta simul erumpunt: Huc cecidisse Germanici exercitus gloriam, ut sine prælio, sine vulnere, vinctas manus et capta traderent arma? (Quas enim ex diverso legiones? nempe victas. et abesse unicum Othomiani exercitus robur, primanos quartadecimanosque: quos*

frequentissima, et ibi ambulare et observari assidue soliti. Facit etiam, quod illos reliquos in principia vocavit: non loci igitur illius secretum affectans, sed castrorum. Flor. (et Bud.) etiam *secretorum* habet: ex quo bene *secretum*. Lips. Sic Pichenæ placet et e Bud. Rheno: sic MS. Agr. unde recepit Rychius. Vulgatum quoque rectum est: et potest *orum* natum esse, ut alibi, e terminatione vocis sequentis. ERN. Bene Pichena et Bip. *secretiora*, scilicet consilia. Bahrdr recte reddit *Lagerheimlichkeiten*. Sic e præced. *soli defectores in castra coire*.

Arcem commeatumum] Bene emendavi jam olim in Antiquis 2, 16. Præter exemplum ejus sermonis, quæ tunc adduxi, velim addi novitium a Livio 3, 57. qui castellum etiam in hac metaphora ponit: *Respicerent tribunal homines, castellum omnium scelorum*. Lips. Immo male. Nam classis illa Ravennas *arx commeatumum* dici non potest, ut bene monet J. Gron. ne Misensis quidem. Tum MS. Flor. *in arce commeatumum*, ut ed. pr. Guelf. autem, Harl. Oxon. edd. Puteol. Ber. Alc. *in arcto commeatumum*. Itaque sic edidi et veterem lectionem restitui. Secutus est Broterius (et Lall.) Rhenanus (e Bud.) male edidit *inopia commeatumum* et seqq. usque ad Lips. ERN. Lipsii conjectura inde, quod Vat. et Farn. *marcem*. Sic et Agr. *in arcem*.

Imagines dereptæ] Sic edidi, Latinitate postulante, pro *direptæ*. Imagines detraxer de signis, quæ mox repositæ. Id autem est *d-riperere*, non *diripere*. Imitatus est Broterius. ERN.

In fama proditio] Alii libri *infamia prodita*. (sic Agr.) nec sperno. Ita narrat, ut statim movisse miles se videtur. At Egessippus (quem suadeo in tota hac

historia legas) 4, 30. noctem interponit: et mane demum *urgentes evaginati gladiis insiluisse super Cæcinam* facit. Lips. Firmatur *in fama proditio* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. Puteol. Beroald. sqq. Estque hic modus loquendi Tacito usitatus (Cf. H. 2, 73. Agr. 46.) et contextui conveniens. Fama rei exciti milites integri in principia currunt. Ed. pr. *infamia prodidit* MS. Mirandulanus *rei fama didita*, quod elegans est, sed interpolatoris manum sapit. Ceterum non negem, aliquam corruptelam alicujus suspicionem esse ex eo, quod non satis coherent membra. Nam structura orationis desiderat, ut aut *et sit ante recurrens*, aut ablativi consequentiæ ab initio. ERN. Grutero placebat *infamia prodita vel didita*.

Præscriptum Vesp. nomen] V. Lips. ad c. 31. ERN.

Cuncta simul erumpunt] Acidalius eleganter conjicit *cuncti*, adde c. 14. in it. Mox pro *cecidisse* Heinsius malebat *recidisse*, de quo vid. ad A. 3, 59. Sed illud quoque bonum puto, estque in libris omnibus. Mox pro *vinctas* ante Rhen. editi habent *junctas*, inversis primis literis, ut sæpe. ERN. *Cuncti* probat Broterius Bip. *cuncta* quarto casu positum putant, ut apud Cic. ad Att. 16, 3. *Ne in me stomachum erumpant*. et ap. Terent. Eun. 3, 5, 2. *Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium?* Mox Brot. quoque mallet *recidisse*.

Germanici exercitus] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *Germani*.

Othomiani exercitus] MS. Bud. *Germanici*. Ed. pr. utramque lectionem miscet: *Othomani*. V. ad 5, 23. Vulgatum verum est. Mox tamen *isdem illis campis* MSS. et edd. ante Rhen. qui dedit (e Bud.) *tum isdem campis illis*. Vetus reddidit Rychius. ERN. Rhen. re-

tamen, iisdem illis campis, fuderint straverintque) ut armatorum millia, velut grex venalium, exsuli Antonio donum darentur. Octo nimirum legiones unius classis accessionem fore. Id Basso, id Cæcinæ visum: postquam domos, hortos, opes, Principi abstulerint, etiam Principi auferri militem. integros incruentosque, Flavianis quoque partibus viles, militibus quid dicturos, reposcentibus aut prospera, aut adversa? Hæc singuli, hæc universi, ut quemque dolor inpulerat, vociferantes, initio a quinta legione orto, repositis Vitellii imaginibus, vincla Cæcinæ injiciunt: Fabium Fabullum, quintæ legionis Legatum, et Cassium Longum, Præfectum castrorum, Duces deligunt: forte oblatos trium Liburnicarum milites, ignaros et insontes, trucidant: relictis castris, abrupto ponte, Hostiliam rursus, inde Cremonam pergunt, ut legionibus, primæ Italicæ et unietvicesimæ Rapaci, jungerentur

A. U.
823.
A. C.
70.

14

stituit Othoniani conjicit autem legendum Britannici.

Ut tot armatorum millia] Primum Acidalius punctum esse vult post straverintque. Frustra. Nam et alibi Tacitus hac brevitate utitur. Sensus est: quos tamen vicerint, at vicisse videri hanc tantum ob causam, ut exsuli Antonio dono darentur. Porro tot abest a MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. unde delevere Ryckius et J. Gron. At habet MS. Guelf. edd. præter primam omnes: et quia sensus videtur desiderare, servavi. Armatorum millia pro permultis dici posse credo Ryckio, ut remediorem millia ap. Plinium 23, 10 (42). et scio: sed hic sensus satis frigidus sit in oratione, quæ augere rem invidiose conetur. Sic Propertius 1, 5, 10. curarum millia quanta, pro quot. ERN. Adstipulor plane Bipontinis, qui Quas—straverintque unciis includunt, quo ut armatorum m. respondeat priori ut. Jam Puteol. post straverintque punctum habet positum; non ergo Acidalius primus ita. Hic, deleto seq. ut; post darentur interrogandi signum locari jubebat. Tot primus intrusit Put. perperam. Mille, millia bene infinite ponitur.

Exsuli Antonio] Cur iste exsul, aut quando? Puto, sub Nerone lege Cornelia de Testamentis, falsi damnatum, cum tabulas subdititias, fraude et præmio inductus, obsignasset. Vide A. 14, 40. Actis a. 815. LIPS.

Etiam militibus] Cum Ferretto omnino lego, etiam milites auferre. LIPS. Et ego Ferretto subscribo, quicquid arguetur Salinerius. Sed superest in τῶ licet aliquid scabri, quod mutò in deditos; ut sit: etiam milites auferre, deditos,

tos, integros, incruentosque, Flavianis quoque partibus viles, quid dicturos etc. qui dediti sint nullo discrimine facto, nullo sanguine aut sudore; et ob id etiam aspernabiles iis, quibus accesserint; nec habentes, quod respondeant interrogantibus, vel, ubi nunc ad Bedriacum victoria? vel, τί παύσονται, et quas ad incitas redacti ad tam deforme subsidium salutis descenderint. GRON. De priori idem Vertranio et Grotio visum. Aliter videtur J. Gronovio, qui ista ridenda judicat, et mutat licet in sic et. Videtur sane invertenda oratione acumen quæsisse Tacitus: opes Principi abstulere: jam Principem auferunt militibus. Broterius necessarium putat legere ex Agric. MS. etiam militibus Principem auferre, Principi militem, integros etc. eaque plane Corneliana putat. Pro licet Flor. (Bud.) ed. pr. licet. In licet vitium esse non dubito. ERN. Militibus omissum a librario e margine in alienum locum irrepsisse, et Flor. licet ex voce militem esse residuum, acute conjectant Bip. quorum emendatam lectionem meam facio. Reposcentibus, rationem reddere postulantibus aut prosperorum aut adversorum. Sic Liv. 39, 37. rationem reposcere.

Fabium Fabullum] Sic e MS. Flor. edidit Ryckius et J. Gronovius: alii omnes (etiam Bud.) Fabulum. Deinde uni et vicesimæ Flor. Agr. Guelf. (nisi quod unite vices. vitio scripturæ) (Bud.) ed. pr. Rhen. sqq. Cetera vett. unævic. Bernecc. Gron. patris unætv. vitiose. ERN. Catullus 13. Cænabis bene, mi Fabulle, apud me.

Relictis castris] Cf. c. 9.

A. U. quas Cæcina, ad obtinendam Cremonam, cum parte equitum
 823. præmiserat. Ubi hæc comperta Antonio, discordes animis,
 A. C. discretos viribus hostium exercitus adgredi statuit, antequam
 70. Ducibus auctoritas, militi obsequium et junctis legionibus
 15 fiducia rediret. namque Fabium Valentem, profectum ab
 urbe, acceleraturumque cognita Cæcinæ proditione, conje-
 ctabat. et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Si-
 mul ingens Germanorum vis per Rhætiam timebatur: et
 Britannia, Galliaque et Hispania, auxilia Vitellius accive-
 rat, immensam belli luem, ni Antonius, id ipsum metuens,
 festinato prælio victoriam præcepisset. Universo cum
 exercitu, secundis a Verona castris, Bedriacum venit. poste-
 ro die, legionibus ad muniendum retentis, auxiliares cohortes
 in Cremonensem agrum missæ, ut, specie parandarum
 copiarum, civili præda miles inbueretur. Ipse, cum quatuor
 millibus equitum, ad octavum a Bedriaco progressus, quo
 licentius popularentur. exploratores (ut mos est) longius
 16 curabant. Quinta ferme hora diei erat, cum citus eques,
adventare hostes, prægredi paucos, motum fremitumque late au-
diri, nuntiavit. Dum Antonius, *quidnam agendum,* consul-
 tat, aviditate navandæ operæ Arrius Varus cum promptis-
 simis equitum prorupit, inpulitque Vitellianos, modica cæ-
 de: nam, plurium adkursu versa fortuna, et acerrimus quis-
 que sequentium fugæ ultimus erat. nec sponte Antonii pro-
 peratum, et fore, quæ acciderant, rebatur. Hortatus suos,
ut magno animo capessero pugnâ, diductis in latera tur-
 mis, vacuum medio relinquit iter, quo Varum equitesque
 ejus reciperet: jussæ armari legiones: datum per agros si-
 gnum, ut, qua cuique proximum, omissa præda, prælio oc-
 currerent. Pavidus interim Varus, turbæ suorum miscetur,

Anteq. Ducibus] Bud. *Duci.*

Et Britannia] Agr. *Ex Br.*

Immensum belli luem] Tentant luem
 Rhenanus, Faernus et alii, sine necessi-
 tate, præsertim cum id omnes scr. et
 edd. præferant: nisi quod nonnulli *luem*
 vitiosa scriptura, ut Guelf. ed. pr. Bu-
 densis plane non habet hic substantivum.
Lues belli est perniciosa, malum. V. dicta
 ad A. 2, 47. ERN. Rhen. volebat *vim*.
 Faernus, Mur. Acid. *molcm.* H. 1, 89.
longa bello materia.

Civili præda miles inbueretur] i. e.
 inciperet gustare dulcedinem prædæ,
 quamvis civilis, eaque captus fieret bel-
 landi et vincendi cupidior. Mox *quo li-*
centius popularentur est, ut non modo
 per absentiam suam nemo esset, quem
 ererentur, qui impedire posset, sed
 etiam ne hostis populantes invaderet.
 ERN.

Prægredi] Bud. *progredi.*

Acerrimus q. s. fugæ ultimus erat]

Ita vero decet fortes viros. An vero ea
 laus huic loco consentiens? Immo dicere
 voluit *acerrimus sequentium* paullo ante,
primus nunc fugæ erat: quæ sen-
 tentia et alibi occurrit. Mox *et ante*
fore abest ed. pr. ERN. Bud. habet.

Vacuum medio relinquit iter] Sic MSS.
 Flor. Agr. Guelf. ed. pr. *In medio* edi-
 dit Rhen. (e Bud.) et seqq. usque ad
 Ryckium. *Vacuo medio* Puteol. Ber.
 Alc. Omnium lectionum idem sensus,
 bona Latinitas. Sed prima vera: hæc
 correctorum. Adde infra c. 19. ERN.
 Bud. *reliquit.*

Prælio occurrerent] Sic MSS. nisi
 quod Flor. et Agr. (et Bud.) singularem
 numerum præferunt: non bene. V.
 paullo ante ad c. 10. extr. At edd. omnes
 præter pr. *occurrerent.* *Occurrere,*

intulitque formidinem. pulsus cum sauciis integri, suomet-
 ipsi metu et angustiis viarum conflictabantur. Nullum, in
 illa trepidatione, Antonius constantis Ducis, aut fortissimi
 militis, officium omisit. occurrere paventibus; retinere ce-
 dentes: ubi plurimus labor, unde aliqua spes, consilio,
 manu, voce insignis hosti, conspicuus suis: eo postremo
 ardoris proventus est, ut vexillarium fugientem hasta trans-
 verberaret. mox raptum vexillum in hostem vertit. quo pu-
 dore haud plures, quam centum equites, restitere. Juvit
 locus, arctiore illic via, et fracto interfluentis rivi ponte, qui
 incerto alveo, et præcipitibus ripis, fugam impediebat. ea
 necessitas, seu fortuna, lapsas jam partes restituit. Firmati
 inter se, densis ordinibus excipiunt Vitellianos temere effu-
 sos. atque illi consternantur. Antonius instare percussis,
 sternere obvios. Simul ceteri, ut cuique ingenium, spoli-
 are, capere, arma equosque abripere. et exciti prospero
 clamore, qui modo per agros fuga palabantur, victoriæ se
 miscebant. Ad quartum a Cremona lapidem fulsere legio-
 num signa, Rapacis atque Italicæ, læto inter initia equitum
 suorum prælio, illuc usque proventa. Sed, ubi Fortuna
 contra fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non
 obviam ire, utroque adgredi hostem, tantum per spatium
 cûrsu et pugnando fessum. Forte victi, haud perinde re-
 bus prosperis Ducem desideraverant, atque in adversis de-
 esse intelligebant. Nutantem aciem victor equitatus incur-
 sat: et Vipstanus Messalla, Tribunus, cum Mœsicis auxi-
 liaribus adsequitur, quos militiæ legionariis, quamquam

prælio, bene dictum. male tentat Acidalius *accurrerent*. Vid. præter J. Gronovium, dicta ad Sueton. Calig. 39. ERN. *Occurrere*, se sistere, ut *occurrere ad vadimonium*. *Occurrere prælio* Liv. habet 10, 43.

Occurrere—retinere] Sic Flor. Oxon. Guelf. edd. Puteol. Beroaldi. *Occurrere* Rhen. (c Bud.) sqq. usque ad Lipsium, qui edidit *occurrat*, *retinet*, ut est in ed. pr. MS. Agr. edd. Lips. sqq. usque ad J. Gronovium qui *occurrere*, *retinere* restituit. Paulo post edidit *transverberaret* quod omnes edd. ante Lipsium dedere: habetque MS. (Bud. et) Agr. In Guelf. est *transverberasset*, quod eodem vergit. Lipsius primus *transverberavit* edidit. ERN.

Atque illi consternantur] Haud scio, an sit animadversum *atque* hic poni exquisita illa significatione pro *statim*: de quo Gellius 10, 29. nos ad Livii 26, 36. GRON. MSS. Flor. Guelf. *illic*: vitiose, ut *consternantur*, quod scr. (in his

Agr.) et edd. quidam habent. ERN. Bud. *usos* pro *effusos*. Dein *illic consternantur*. *Atque* dicto sensu est apud Virg. Georg. 1, 203.

Equosque abripere. et exciti] Copulas e MS. Flor. addidit Pichena. Primam etiam edd. ante Rhen. et Guelf. alteram et ed. pr. ERN. In Bud. utraque copula deficit. Sic et Rhen.

Forte victi] Rodolphus *victuri*. Mentem video: et tamen subvereor, ut parum plena ista, et huic narrationi quædam desint. Lips. *Victuri* est in MS. Agricole, placetque Acidalio et Ryckio, sed ut *forte victuri* jungatur præcedentibus. Freinshemius malebat *forte acti*, i. e. temere et sine consilio et imperio: quod non displicet. Nondum sane victi erant, sed nutabant tantum. Itaque *victi* verum esse non potest. ERN. Bud. *forte victi* i. e. Fortuna, quæ ipsis contra fuit, ut modo dictum. *Campi dominam Fortem* Cic. vocat in Pis. 2. Sic Bip. Freinshemii conjecturam probat Lall.

A. U. raptim ductos, æquabant. Ita mixtus eques pedesque rupere
 823. legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia,
 A. C. quanto plus spei ad effugium, tanto minorem ad resisten-
 70. dum animum, dabant. Nec Antonius ultra institit, memor
 19 laboris ac vulnerum, quibus tam anceps prælii fortuna, quamvis prospero fine, equites equosque afflicta-
 verat. In-
 umbrante vespera universum Flaviani exercitus robur ad-
 venit. Utque cumulos super et recentia cæde vestigia in-
 cessere, quasi debellatum foret, *pergere Cremonam, et victos in deditionem accipere, aut expugnare*, deposcunt. Hæc in medio, pulchra dictu. Illa sibi quisque, *Posse coloniam plano sitam inpetu capi. Idem audaciæ per tenebras irumpentibus, et majorem rapiendi licentiam. quod si lucem opperiantur, jam pacem, jam preces et, pro labore ac vulneribus, clementiam et gloriam, inania, laturos: sed opes Cremonensium in sinu Præfectorum Legatorumque fore. Ex-*

Raptim ductos] An ideo miratur æquari, quia raptim et celeriter ducti? non eo facit, nisi si forte absque justis, ut in festinatione, armis. An verius scribi, *raptim dilectos*? et quod subitarius fuerit hic miles, sed sub bono Duce mox bonus. LIPS. Nihil huc opus dilectus mentione. Cur enim raptim delecti essent? Et, si nunc demum raptim dilecti, unde iis gloria, aut quomodo legionarios æquare dicuntur. Immo jam raptim in prælium ducti sunt, et nihilominus paria legionariis fecere. Causa, quod jam exerciti militiis. Et quia hic quæritur, non qua gloria fuerint, sed quid jam egerint; multi porro libri boni, ut Flor. Bud. Oxon. Agr. ed. pr. *æquabant*; non dubitavi cum J. Gronovio edere lectionem Flor. et Bud. a quibus *gloria* aberat, quod a glossatore parum acuto natum videtur. *Militiæ* accipe numero plurali. Pichena male *militibus* ex ingenio dedit. Vulgata est et in Guelf. edd. Puteol. Beroald. Rhen. sqq. usque ad Pichenam. Sed Broterius ex aliis libris dedit *militiæ gloria* — *æquabat*. atque defendit. ERN. Bud. *militiæ*. Plur. numero accipiendum, nullus dubito. Sic Tibullus 1, 3, 82. *lentas militias* dixit. Suet. etiam Claud. 25. *equestres militias* habet. Bernegg. recepit *militibus*, Freinsh. vulgatum probat. Bip. quoque Pichenam sequuntur, attamen *militiæ* ad ductos referri posse autumant, quasi *in militiam*. Ernesti verum vidit. Rhenanus *militiæ* adverbialiter dictum credebatur pro *in militia*.

Eques pedesque] Sic Bud. mollius.

vulgo *pedes equesque*. Mox Agr. *irrupere*.

Tanto minorem] Omnes edd. vett. habent *tanto*. In ed. Lipsii excidit *tanto*, casu, an quia Tacitus alibi omittit hæc comparationis verba. ERN. *Tanto* deest in Bud. Omisit et Rhen. Mox Bud. *insistit*.

Anceps prælii fortuna] Ita Flor. (Bud.) et alii veteres (in his Farnes.) ut Lipsius testatur. velut ed. pr. *Alii belli*. Etiam supra hæc verba confusa vidimus. ERN.

Hæc in medio, p. d.] Sic interpungendum. *In medio* pro *in medium*, palam. Palam ista dicebant: quippe fortitudinis speciem habebant: sed animis agitabant turpia, fœda. Mox *plano sitam* MSS. (Bud. etiam) edd. pr. Rhen. sqq. ut supra c. 16. *vacuum medio relinquit iter*, et infra bis c. 38. 48. *situs* occurrit cum ablativo sine *in*: quod hic addunt edd. Puteol. Ber. Alc. Deinde *sed majorem* frustra corrigunt Rhen. (ex ing.) Danesius, Ursinus, ut jam alibi monitum. V. ad 5, 3. ERN. *In plano* occurrit infra 5, 23. Mox Bud. *opperiatur*.

Clementiam et gloriam, inania, laturos] Sic interpungendus locus: ut *inania* explicent, qualem putent clementiæ gloriam. Si quid tentandum, malim *clementiæ et gloriæ inania*, qui est modus loquendi Tacito frequens, quam *clementiæ gloriam inanem* cum Ursino et Mureto. ERN. Nil mutandum. Hendiadys: nostro est familiaris.

Sed opes] Sic et Bud. at Rhen. malit et, frustra.

pugnatae urbis praedam ad militem, dedita ad Duces, pertinere. A. U. Spemuntur Centuriones Tribunique, ac, ne vox cujusquam ^{823.} audiat, quatiunt arma, rupturi imperium, ni ducantur. A. C. 70. Tum Antonius, inserens se manipulis, ubi adpectu et au- ²⁰ ctoritate silentium fecerat: *non se decus, neque pretium eripere tam bene meritis, adfirmabat; sed divisa inter exercitum Ducesque munia: militibus cupidinem pugnandi convenire; Duces providendo, consultando, cunctatione saepius, quam temeritate, prodesse. Ut pro virili portione, armis ac manu, victoriam juverit, ratione et consilio, propriis Ducis artibus, profuturum. Neque enim ambigua esse, quae occurrunt: noctem et ignota situm urbis, intus hostes et cuncta insidiis opportuna. non, si pateant portae, nisi explorato, nisi die, intrandum. An oppugnationem inchoaturos, adempto omni prospectu, quis aequus locus, quanta altitudo mœnium? tormentisne et telis, an operibus et vineis, aggredienda urbs foret? Mox conversus*

Dedita ad Duces pertinere] Hoc jus militare ferebat. Bene Rhenanus comparat locum Livii, unde hæc sumta videantur, e 37, 32. *captas, non deditas, diripi urbes, et in his tamen arbitrium esse Imperatoris, non militum.* ERN.

Rupturi imperium] Sic Flor. (Bud.) Oxon. Guelf. Agr. ed. pr. quod restituit Ryckius, opportune laudans locum ex A. 13, 36. *rupto imperio congressus cum hoste funditur.* Ceteri *rapturi, Rapere imperium* est alteri ereptum sibi vindicare. At illi sine imperio ire volebant. ERN.

Neque enim ambigua etc.] Alias *nox* dicitur *ambigua*, et alia, quæ non explorata et periculosa sunt. Hic sensus est: quem enim non videre et intelligere, quæ immineant pericula ausuris oppugnationem. MSS. porro Flor. Agr. ed. pr. *nocte*, quod frustra defendit Ryckius. Add. ad c. 2. extr. Ceterum ante oculos Tacitus habuit Livii locum 5, 39. de Gallis ad urbem Romam: *noctem veriti et ignota situm urbis* etc. quo etiam vulgatum *noctem* firmatur. ERN.

Non si pateant] Rodolphi lectio valde mihi arridet, nescio an a libris: *non, si pateant portae, non die, nisi explorato intrandum.* LIPS. Receipt hanc lectionem Ryckius e MS. Agricolaë. Adjuvat ed. pr. in qua eadem lectio, sed mutato ordine, *nisi explorato, non die.* Contra disputat Gronovius. Brevis expedimus. Sensus hujus lectionis est: Non est ingredienda urbs, ne patentibus quidem portis, ne interdiu quidem, nisi explorato. Sensus sane commodus, et imitationi loci Liviani valde conveniens.

nam ibi Galli, non patentibus portis, non die, nisi explorato, ingrediuntur. Atque ita existit etiam argumentatio a minori ad majus. Si ne die quidem, ne patentibus quidem portis ingrediendum: quanto minus noctu, non explorato, oppugnanda urbs. Vulgatæ lectionis autem hic sensus: ne intranda quidem urbs prius, quam lux orta, exploratores missi siut, etiam si paterent portæ. Quem sensum causæ præsentis et præcedentibus aptiorem esse puto: ut verba *nisi explorato, nisi die*, respondeant verbis *noctem et ignota situm urbis.* Atque etiam sequentia referuntur huc, ut appareat, cur *non, nisi die*, aliquid tentandum. Itaque non ausus sum Ryckium imitari. ERN. Vulgatum habent Bud. et Reg. Lall.

An operibus et vineis aggredienda] Fœdum glossema in Flor. (et Reg. Lall.) codice insertum fuit: quod ipse librarius forte agnovit, ideoque circumscriptis. Fuit autem hujusmodi: *an operibus et vineis (machinamenti genus ad expugnandos muros, in modum turrium factum) aggredienda urbs foret.* idemque expressum in ed. pr. sed sine circumscriptio, et additum *his post factum.* Vid. ad c. 7. init. Mox *dolabræ* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. Pichena sqq. *Que* delevit Rhenanus. ERN. Duce Bud. Habet hic et spuria verba, sed Rhen. propria manu margini adlevit: *a margine relatum in textum. glossa est.* Sensere et Put. Alc. et omiserunt. Post *factum* Bud. habet *ubi. Dolabræ* formam exhibet columna Trajana n. 299.

A. U. ad singulos, *num secures, dolabrasque et cetera expugnandis* 823. *urbibus, secum adtulissent?* rogabat. Et, cum abnuerent, *gladiisne, inquit, et pilis perfringere ac subruere muros ullæ manus possunt?* Si aggerem struere, si pluteis cratibusve protegi necesse fuerit, ut vulgus improvidum, inriti stabimus, altitudinem turrium, et aliena munimenta mirantes? *Quin potius mora noctis unius, advectis tormentis machinisque, vim victoriamque nobiscum ferimus?* Simul lixas calonesque, cum recentissimis equitum, Bedriacum mittit, copias, ceteraque usui adlaturos. Id vero ægre tolerante milite, prope seditionem ventum, cum progressi equites sub ipsa mœnia, vagos ex Cremonensibus conripiunt. quorum indicio noscitur: *sex Vitellianas legiones omnemque exercitum, qui Hostiliæ egerat, eo ipso die triginta millia passuum emensum, comperta suorum clade, in prælium accingi ac jam adfore.* Is terror obstructas mentes consiliis Ducis aperuit. Sistere tertiam decimam legionem, in ipso viæ Postumiæ aggere, jubet, cui juncta a lævo septima Galbiana, patenti campo stetit, dein septima Claudiana, agresti fossa (ita locus erat) præmunita; dextro, octava per apertum limitem, mox tertia, densis arbustis intersepta. hic aquilarum signorumque ordo: milites mixti per tenebras, ut fors tulerat: Prætorianum vexillum proximum tertianis; cohortes auxiliorum in

Expugnandis urbibus] MS. Agr. *opugnandis*, frequenti variatione librorum. huic loco utrumque aptum. Igitur libri sequendi. ERN. Bud. *expugnandis*.

Aliena munimenta] Quæ sunt munimenta, quæ cum admiratione spectentur, quia aliena sunt? i. e. hostilia. ERN.

Advectis tormentis machinisque vim v.] MS. Bud. tantum habebat *tormentisque*: Guelf. *machinis*, sine copula: ed. pr. *inde pro vim*, vitiose. ERN.

Ceteraque usui] Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. At Guelf. edd. ceteræ ante Rhen. *ceteraque, quæ usui forent*: quod sane præ illo manum male sedulam reolet. ERN.

Cum progressi] Ed. pr. *ventum. Tum progressi*: solenni mutatione *coû cum in tum*: nam illud haud dubie h. l. elegantius. Eadem cum Beroald. Alc. e Cremon. ERN. Bud. *cum—ex Crem.*

Sistere tertiam decimam legionem] Hæc est scriptura MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum omnium. Quo magis cum J. Gronovio sic edendum curavi. mox iterum mentio tertiædecimæ in vulgatis. duas tertiædecimas fuisse in illa acie, ut placet Gronovio,

non credo. Cognomine altera distingueretur ab altera. Sed alterutro in loco vitiosa scriptura. sive *tertiædecima*, sive *tertia* scribatur. *Tertiam*, quod in Rhenani ed. primum expressum, in ceteras venit, nec e libro, nec ex ingenio Rhenani esse potest, cum nihil in notis dixerit, non sane tacite talem mutationem inducturus sit. Sed, quoniam post *tertiani* commemorantur, necesse est, alterutro loco *tertiam* legionem esse. Brotterius secundo loco dedit *tertia*. Mætica sc. firmante c. 24. Itaque eum secutus sum. ERN. Bud. hic *tertiam decimam* et mox *tertia decima* habet. Rycnius et Lall. priori loco *tertia*. Pichenæ opinionem sequitur Ern. Sic et Bip.

Octava per apertum limitem] Intell. viæ Postumiæ. Liv. 22, 15. *ne inimmunito viæ Appiæ limite Pænus pervenire in agrum Rom. posset*, et pluribus aliis locis Livius, Virgilius, de via dicunt. Tacitus ipse mox c. 25. *per limitem viæ sparguntur. Apertus limes viæ Postumiæ opponitur ipsi aggeri viæ.* Male Rycnius de finibus agrorum accipi vult, quos via Postumia aperuerit: quod ne quidem intelligi potest. Ed. pr. habet *militem* solenni confusione, de qua vid. Drakenb. ad Liv. 22, 12. ERN.

cornibus; latera ac terga equite circumdata: Sido atque A. U. Italicus, Suevi, cum delectis popularium, primori in acie ^{823.} versabantur. At Vitellianus exercitus, cui adquiescere Cre- ^{A. C. 70.} monæ et, reciperatis cibo somnoque viribus, confectum al- ⁹² gore atque inedia hostem, postera die profligare ac pro- ruere ratio fuit: indigus rectoris, inops consilii, tertia ferme noctis hora, paratis jam dispositisque Flavianis in- pingitur. Ordinem agminis, disjecti per iram ac tenebras, adseverare non ausim: quamquam alii tradiderint, *quartam Macedonicam dextro suorum cornu: quintam, et quintamdecimam, cum vexillis nonæ secundæque et vicesimæ Britannicarum legionum, mediam aciem; sextadecimanos duoetvicesimanosque et primanos lævum cornu complexse.* Rapaces atque Italici omnibus se manipulis miscuerant. Eques auxiliaque sibi ipsi locum legere. Prælium tota nocte varium, anceps, atrox; his, rursus illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem provisu juvabant. eâdem utraque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnæ signum: permixta vexilla, ut quisque globus, capta ex hostibus, huc vel illuc raptabat. Urgebatur maxime septima legio, nuper a Galba conscripta. Occisi sex primorum ordinum Centuriones: abrepta quædam signa: ipsam aequi-

Proruere, ratio fuit] Notavi in Anti- quis 2, 16. videri inducta voce legendum *ac proruere fuit*, id est, licuit. Sed ve- reor, ut ego quoque interdum (cur ne- gem aut purgem communem criticorum hanc noxam?) inter sectores, non medi- cos. Nunc sane vocem eam tolero. LIPS. Sensus: qui postera die profligare ho- stem et proruere debebat, si rationem, consilium sequi, prudenter agere vellet. Mox *inops*, quod e Flor. pro *vacuus* Pi- chena edidit, etiam in ed. pr. reperi. at *paratis jam dispositisque*, pro *par. jam- que disp.* etiam Guelf. ERN. Noster et- iam A. 3, 21. *dum ea ratio barbaro fuit.* Non ergo tantum toleranda vox. Mox Bud. *inops consilio*, ut Cic. Bruto 70. *inops verbis.* Dein idem *par. jamque disp.* alterum Pich. e Flor. dedit.

Dextro suorum cornu] Int. stetisse, si vera lectio. At Faernus *dextrum* lege- bat: quod placet: nam et mox est *primanos lævum cornu complexse.* nisi forte verbum latet in *suorum*; quod sane contra consuetudinem hic ponitur; nec memini uspiam in tali narratione addi. ERN. Legendum *dextrum*, admo- dum verisimile.

Cum vexillis] *Vexilla* pro *verillariis* passim apud nostrum. Cf. Pich. ad A. 1, 38.

Duoetvicesimanosque] MS. Guelf. et vet. cod. Ursin. edd. ante Rhen. *duode- vices.* solita confusione. ed. pr. (et cod. Agr.) *duovices.* Mox *eques* bene e Flor. et Agr. edidit Ryckius. Consentit Guelf. sed sic jam olim editum in edd. pr. Put. Ber. Rhen. (e Bud.) Ald. Gryph. Corre- ctorum vitio irrepsit *equites* primum in ed. Rhen. sec. Dein *rursusque* Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *rursus* consuetu- dini Taciti congruens magis. *his, rursus illis*, (sic Rh. e Bud.) pro modo *his*, mo- do *illis*. V. ad c. 83. init. ERN. Bud. *duoetvic.* *Rursus* Rhen. e Bud. Prælii istius nocturni mentionem facere Cur- tium 10, 9. Rutgersius arbitratur Var. Lect. 1, 19.

Eadem utraque acie] Sic Flor. Agr. edd. pr. Ryck. J. Gron. In MSS. Bud. Guelf. *eademque acie.* quod et in sec. ed. Rhen. reperi. Exciderat *utra*, quod in MS. Guelf. man. sec. adscripsit. Sed addidere *utraque.* hinc lectio vulgatis *eademque utraque.* Copulam hic alie- nam esse, sequentia docent. ERN. Quod hic de secunda Rhenani dicitur, falsum est; vulgatum servat.

Notum pugnæ signum] i. e. tessera, ut supra dictum. Add. Lips. de M. R. 4. ult. ERN.

A. U. lam Atilius Verus, primipili Centurio, multa cum hostium strage, et ad extremum moriens, servaverat. Sustinuit
 823. A. C. labantem aciem Antonius, accitis Prætorianis. qui, ubi excepere pugnam, pellunt hostem, dein pelluntur. Namque
 70. 23 Vitelliani tormenta in aggerem viæ contulerant, ut tela vacuo atque aperto excuterentur, dispersa primo et arbustis, sine hostium noxa, inlisa. Magnitudine eximia quintadecimæ legionis balista, ingentibus saxis hostilem aciem proriebat, lateque cladem intulissent, ni duo milites, præclarum facinus ausi, adreptis e strage scutis ignorati, vincla ac libramenta tormentorum abscidissent. statim confossi sunt, eoque intercidere nomina: de facto haut ambigitur. Neutro inclinaverat fortuna, donec adulta nocte, luna surgens ostenderet acies falleretque. Sed Flavianis æquior a tergo: hinc majores equorum virorumque umbræ, et falso, ut in

Primipili Centurio] Nam in ejus Centurionis custodia aquila. Ego de Milit. Rom. 2, 8. LIPS. Hoc quoque loco utitur Fabrettus ad Col. Traj. c. 7. p. 188. ut probabile reddat, Primipilares Centuriones fuisse eosdem Aquiliferos. ERN. Cf. Veget. 2, 8.

Labantem aciem] Sic pro labentem legendum conjecit Pichena. Id habet MS. (Bud.) Agric. Guelf. a man. sec. edd. pr. Beroald. Alc. Rhen. pr. sqq. usque ad Rhen. sec. Igitur cum Ryckio Tacito reddidi. *Labare* dicitur exercitus, non *labi*. V. præter Pichenam, J. Fr. Gron. et Drak. ad Liv. præf. qui et aliis locis ad Livium de his verbis, eorumque in tali contextu confusione, egere, ut alios taceam. ERN. Respicit ad A. 2, 26. ubi *labare hostes*. Sic et H. 1, 26. 5, 18. et Germ. 8.

Ut tela vacuo atque aperto] Intell. in. V. ad c. 16. 19. *Vacuum atque apertum* opponit locis arbusto obsitis. ERN.

Quintadecimæ legionis] Qui potest? Nam quartadecima legio pro Othone steterat, et post Bedriacense prælium statim a Vitellio in Britanniam remissa. Sed nec mentio ejus in hac pugna, immo bello. Reponam fidenter, *quintadecimæ*, quæ inter Vitellianas paullo ante censa. LIPS. Recepit Pichena cum seqq. ERN. Bud. peccat cum vulgato.

Intulissent] Scil. milites. Sic bene Bip. qui et ante late punctum minus locant. Balista a tormentis distinguitur. Mox Bud. *ereptis*.

Libramenta tormentorum] Atqui unius tormenti, sive balistæ, mentio est. Ergo, *tormento tum abscid.* aut ante *balistæ* legendum, et *proriebant*. LIPS. *Ignorati* conjungendum cum *arreptis* e

strage scutis. Nam hæc fecere, ut non agnoscerentur, ut Vitelliani viderentur. Ed. pr. vitiose *ignoranti* et *confessi*. ERN.

Neutro inclinaverat fortuna] Sic Flor. (Bud.) edd. pr. Rhen. sqq. At Guelf. edd. Put. Ber. Alc. *neutro inclinata fortuna*. ERN.

Falso, ut in corpora, ictu] Ita e libris restituimus. nec sententiam difficile capi e similibus auctorum locis. Nam hæc fraus sive error alias quoque objectus hosti. Plutarchus in Pomp. 32. in pugna Pompeii cum Mithridate: *Ἐπήσαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ νότου τὴν σιλήνην ἔχοντες. Πεπισμῆνου δὲ περὶ τὰς δύσεις τῆ φωτὸς, αἱ σκιαί, πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προϊούσαι, τοῖς πολεμίοις ἐτίθελλον, οὐ δυναμένοις τὸ διάστημα συνιδεῖν ἀπρὸ ὧς· ἀλλ', ὡς ἐν χειρὶν ἤδη γεγονότων, τοὺς ὑσσοὺς ἀφίντες μάτην, ὕδνὸς ἐφίποντο.* Florus paullo aliter narrat, nec rem cepisse visus est, de illapsa pugna 3, 5. *Nocturna ea dimicatio fuit, et luna in partibus. quippe quasi commilitans, cum a tergo hostibus, a facie Romanis, se præbuisset, Pontici per errorem, longius cadentes umbras suas: quasi hostium corpora petebant.* Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certe Orosius 6, 4. etiam et Frontinus 2, 1, 12. Romanis in hac pugna Lunam fuisse a tergo fatentur: et Dio 36, 32. clare *κατόπιν*. Itaque emendem in Floro: *cum a tergo Romanis, a facie hostibus se præbuisset, Pontici per errorem longius cadentes umbras* (vocalum illam, *suas*, expungimus) *quasi hostium corpora petebant.* Sane ratio ipsa ita vult. nec tam bardum ego Florum umquam cepi.

corpora, ictu, tela hostium citra cadebant: Vitelliani adverso lumine conlucentes, velut ex occulto jaculantibus, incauti offerebantur. Igitur Antonius, ubi noscere suos noscique poterat, alios pudore et probris, multos laude et hortatu, omnes spe promissisque accendens, *cur rursus sumpsissent arma?* Panuonicas legiones interrogabat: *illos esse campos, in quibus abolere labem prioris ignominia, ubi recipere gloriam possent.* Tum ad Mænicos conversus, *principes auctoresque belli ciebat: frustra minis et verbis provocatos Vitellianos, si manus eorum oculosque non tolerarent.* Hæc, ut quosque accesserat: plura ad tertianos, veterum recentiumque admonens: *ut sub M. Antonio Parthos, sub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepulissent.* Mox infensius Prætorianis: *Vos, inquit, nisi vincitis, pagani, quis alius Imperator, quæ castra alia excipient? Illic signa armaque vestra sunt, et mors victis. nam ignominiam consumpsistis.* Undique clamor: et orientem solem (ita in Syria mos est) tertiani salutavere.

seam, ut hoc non ceperit. LIPS. Nempe ante erat in corpore, ut habet (Bud.) Guelf. Acidalius etiam malebat jactu. Etiam de telis missilibus ictus dicitur, sed tum, cum jactu teli attingitur corpus: quoad mittuntur, jactus dicitur. Clare sic distinguit Livius 30, 10. *Ex rostratis Pœni vana pleraque, utpote supino jactu, tela in superiorem locum mittebant: gravior ac pondere ipso libratoris superne ex onerariis ictus erat.* Itaque jactu h. l. placet. Confundi ista verba notum est. V. Drakenb. ad Liv. 26, 40. ubi pariter pro ictus mavult jactus. ERN.

Ex occulto jaculantibus incauti offerebantur] Ed. pr. non agnoscit vocem *incauti*, et, cum præcesserit *ex occulto*, satis intelligi putat Gruterus. ERN.

Cur rari sumpsissent] Ex historia et sententia, *cur resumpsissent.* Nam Panuonici semel victi, arma tamen iterum sumserunt. LIPS. Ferretus alias: *cur rursus sumis.* Hoc magis placet. Certe *rari* vitiosum est, quicquid nugetur Salinerius. MS. Agr. *cur nam.* ERN. Hoc Ryckio placet. Bip. Ferretto accedunt legentes *rursus.* finalem syllabam absumpsit initialis sequens. Verum puto.

Non tolerent] Scr. *tolerarent*: nam præcedit *provocatos* et *posseut.* ERN. Bud. *tolerent.*

Parthos. . Armenios. . Sarmatas] V. Dio 49. Supra A. 15, 26. H. 1, 79.

Mox infensus Prætorianis] Puto *infensius.* hoc est verbis asperioribus. Non enim his magis quam aliis infestus erat: sed hos compellabat inclementius. GRON. Verissime. Tertianis plura, his asperio-

ra dixit. ERN. Laudant Ryck. Lall. Recipio cum Bip.

Nam ignominiam consumpsistis] Assidet acuto huic dicto illud Curtianum 6, 8. *Scit, eos qui misericordiam consumerunt, amplius sperare non posse.* LIPS. Sensus: nam ignominiam jam tantam contraxistis, ut ea non amplius timenda sit, nemo in vos uti possit, qui affligere velit, sed nihil aliud nisi mors restet. ERN. Lux huic loco ex H. 2, 44 et 67.

Solem (ita in Syria mos est)] Nam hæc legio e Syria deducta, in qua sub Corbulone militaverat. At de more ipso Herodianus 4, 30. de Parthis, qui pugnam inrituri orto jam sole: *Ἀσπασάμεινοι δὲ τὸν ἥλιον, inquit, ὡς ἔθος αὐτοῖς, αἱ βάρβαροι, μεγίστην κλαγγὴν βοήσαντες, ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις.* Sed observo amplius: non solum Syros aut Orientales Soli cultum hunc detulisse, sed gentium plerasque. Plato De legib. 10. p. 887. *Ἀνατίλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸς δυσμῶς ἰόντων, προσκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων.* Ipsi Romanis receptum, in precando verti ad Orientem. Hyginus de Limitibus: *Antiqui architecti in Occidentem templa recte spectare scripserunt. Postea placuit omnem religionem eo convertere, ex qua parte cæli terra illuminabatur.* Isidorus 15, 4. *templa ita structa ait, ut qui consuleret ac deprecaretur, rectum aspiceret Orientem.* Latinus Pacatus in Paneg. ad Theodosium c. 3. *Nam ut, divinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora convertimus, a qua lucis exordium est.* Nec Christiani ab-

A. U. Vagus inde, an consilio Ducis subditus rumor, *advenisse*
 823. *Mucianum; exercitus invicem salutasse.* gradum inferunt,
 A. C. quasi recentibus auxiliis aucti; rariore jam Vitellianorum
 70. acie, ut quos, nullo rectore, suus quemque inpetus vel pavor
 25 contraheret diduceretve. Postquam impulsos sensit Antonius, denso agmine obturbabat. laxati ordines abrum-
 puntur: nec restitui quivere, impredientibus vehiculis tor-
 mentisque. Per limitem viæ sparguntur, consecrandi festi-
 natione, victores. Eo notabilior cædes fuit, quia filius pa-
 trem interfecit. rem nominaque, auctore Vipstano Messalla, tradam. Julius Mansuetus, ex Hispania, Rapaci legioni additus, inpubem filium domi liquerat. is mox adultus, inter septimanos a Galba conscriptus, oblatum forte patrem et vulnere stratum, dum semianimum scrutatur, agnitus agnoscensque et exanguem amplexus, voce flebili precaba-

horruerunt. Tertullianus Apolog. c. 16. *Alii plane humanius et verisimiliter, Solenn credunt Deum nostrum... Suspicio inde, quod innotuerit nos ad Orientis regionem precari. Sed plerique vestrum, adfectione aliquando et cælestia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.* LIPS.

Tertiani salutavere] Legionem hanc Gallicam cognominatam scribit Dio 65, 14. et c. 13. ridiculas exercituum salutationes fingit. Mox Bud. *inferre*.

Vagus inde, consilio] Romanus codex *vagus inde, an consilio.* quod valde amplector. Ambigit videlicet, fortuito natus inter milites is rumor, an arte Ducis sparsus. LIPS. Consentit MS. Flor. unde recepit Pichena. Rom. Cod. int. ed. pr. ERN. *An deest* in Bud. ed. Put. Alc. Rhen.

Contraheret, diduceretve] Sententia et ἀντίθεσις sic visa postulare. vulgo *duceretve*. LIPS. Bip. posuere *deduceretve*, i. e. averteret, subduceret.

Postquam pulsos sensit] Nondam sane *pulsos*. Legendum *perculosos*, recte iudicat Acidalius. Verbum *sensit* indicat, referri hæc ad præcedentia, quæ *perculosos* desiderant, sicut verbum *sensit* ipsum. Res ita evidens est, ut recipere non dubitarim. Similiter ap. Livium 28, 33. *perculsi* pro *pulsi* et conjectura Rhenani, receptum, contra scriptos: et pluribus locis in libris vett. hæc verba confusa supra 2, 14. in simili re: *additus percussis terror, invecta in terga pugnantium classe.* Et sic centies. Mox *obturbabat* MS. Flor. (Bud.) Reg. Agr. edd. pr. J. Gron. ceteræ *obturbat*. ERN. Rectius Bip. *impulsos*. Primam syllabam ultima præcedentis vocis littera abstulit.

Impuberem filium] MSS. Flor. Harl. (Bud.) Oxon. Guelf. etc. *impubem*. Consensus MSS. facit, ut cum J. Gronovio sic ediderim, quem v. ad h. l. Pichenam ad 4, 14. inprimis Drakenb. ad Liv. 2, 13. ubi copiose de hac forma agit, etiam hoc loco laudato. ERN.

Precabatur placatos patris Manes] Frustra hæere viri docti in hoc loco, eumque variis modis tentarunt. Sensus est: *precabatur Manes patris, ut sibi placati essent, neve* etc. Porro *placatos* vera lectio, quæ est in Flor. Bud. Guelf. edd. Puteol. Beroaldi sqq. ante Lipsium, qui edidit *piatos*, ex ed. superiori, nescio qua; quod omnes secuti sunt. Pichena quidem testis, in MS. se reperisse *piatos*, et id exhibet ed. pr. verum ea lectio nata est e *platos* quod et in Flor. fuit scriptum ab initio pro *plucatos*. Vid. Pich. Latinitas quidem non patitur, ut dicamus *precari Manes vel Deos piatos*: sed *plucatos* i. c. non iratos. At *piati* fiunt Manes sacrificiis et aliis, quæ religio sanxit. Itaque non dubitavi *placatos* præferre. Broterius conjicit: *v. fl. Deos pr. ne piatos p. m.* quia MSS. quidam habent, *ne piatos*. Mox bene Pichena edidit *aversarentur* e Flor. pro *adversarentur*, quod est in ceteris scr. (Bud. etiam) et ante Pichenam editis: unde firmanitur supra dicta ad II. 1, 38. ERN. Adde 2, 51. Unde *piatos* sumserit Lipsius, non indicat. Pichena ad cod. MS. provocat; Ryckius ad Agr. et *piatos* explicat per *impiatos*, ut apud Nonium 4, 363. quo sensu in Virg. 6, 569. *piacula* sumuntur. Bip. *piatos* recepere; malius tamen *impiatos* et *deprecabantur* scil. culpam. Ryckii rationem

tur *piatos patris Manes, neve se ut parricidam aversarentur*: A. U. *publicum id facinus; et unum militem quotam civilium armorum partem?* simul ad tollere corpus, aperire humum, ^{823.} *supremo erga parentem officio fungi.* Advertere proximi, ^{A. C. 70.} deinde plures: hinc per omnem aciem miraculum et questus et sævissimi belli exsecratio. nec eo segnius propinquos, adfines, fratres trucidatos spoliant: factum esse scelus loquuntur faciuntque. Ut Cremonam venire, novum ²⁶ inmensumque opus occurrit. Othoniano bello, Germanicus miles mœnibus Cremonensium castra sua, castris vallum circumjecerat: eaque munimenta rursus auxerat. quorum ad spectu hæsero victores, incertis Ducibus, quid juberent. incipere oppugnationem, fesso per diem noctemque exercitu, arduum, et, nullo juxta subsidio, anceps. sin Bedriacum redirent, intolerandus tam longi itineris labor, et victoria ad inritum revolvebatur. munire castra? id quoque, propinquis hostibus, formidolosum, ne dispersos, et opus molientes subita eruptione turbarent. quæ super cuncta terrebat ipsorum miles, periculi quam moræ patientior. quippe ingrata, quæ tuta, ex temeritate spes: omnisque cædes et vulnera et sanguis aviditate prædæ pensabantur. Huc inclinavit Antonius, *cingique vallum corona jussit.* ²⁷ primo sagittis saxisque eminus certabant, majore Flavianorum pernicie, in quos tela desuper librabantur. mox vallum portasque legionibus adtribuit, ut discretus labor fortes ignavosque distingueret, atque ipsa contentione decoris accenderentur. Proxima Bedriacensi viæ tertiani septimanique sumpsero: dexteriora valli octava ac septimam Claudiana: tertiadecimanos ad Brixianam portam impetus tulit. Paullum inde moræ, dum e proximis agris ligones, dola-

amplector; explicatio Ernesti non mihi satisfacit; probant tamen Brot. et Lall.

Publicum id facinus etc.] Sensus est: ne sibi potius imputent hoc facinus, quam universis civilibus armis, universo exercitui, bellum civile auso: cujus se minimam partem esse, nec totam culpam ferre debere. Acidalius putabat hæc verba esse alieno loco, et post belli exsecratio ponenda. ERN.

Trucidatos spoliant] (Sic Bud.) Flor. *trucidati*: quod J. Gronovius factum putat *ex trucidant*: bene, ut opinor: quia sequitur *faciunt scelus*. ERN.

Adfines] Ita Bud. qui frequenter sic ad eandem casum effert.

Othoniano bello] Cf. 2, 22.

Fesso p. d. n. exercitu] MS. Agr. *fessos exercitus*: quod et ipsum rectum. Sed vulgatum melius et verius: etsi Flor. etiam et ed. pr. *fessos*, sed mox *ex-*

ercitum. Mox *munire castra* per interrogationem dicta, ad variandam orationem. nam alias non convenit *id quoque*, quod est respondentis. ERN. Bud. *fessos p. d. n. exercitu*. Bip. *fessos ad incipere* referunt et verba *per d. n. exercitum* in parentheses ponunt. Mox post *munire castra* interrogandi signum non probant. Paulo post Bud. *ruptione*.

Ex temeritate spes] Copula et ante *ex*, auctore Flor. recte deleta J. Gronovio. Nam in contrariis copula nullus, certe non elegans, usus. Consentit ed. pr. In MS. Guelf. (Bud.) edd. Puteol. et seqq. ante Lipsium, *et temeritate*: ubi et vitiose pro *ex*, ut aliis locis. hinc vulgata et *ex* nata, a Lipsio temere recepta ex libro, quem ad editionem suam accommodavit. ERN. Bud. quoque mox *et prox. agnis* pro *e prox. a*.

A. U. bras, et alii falces, scalasque convectant. tum, elatis super
 823. capita scutis, densa testudine succedunt. Romanæ utrim-
 A. C. que artes: pondera saxorum Vitelliani provolvunt; disje-
 70. ctam fluitantemque testudinem lanceis contisque scrutan-
 28. tur: donec, soluta compage scutorum, exsanguis aut lace-
 ros prosternerent multa cum strage. Incesserat cunctatio,
 ni Duces fesso militi, et velut inritas exhortationes abnu-
 enti, Cremonam monstrassent. Hormine ad ingenium, ut
 Messalla tradit, an potior auctor sit C. Plinius qui Anto-
 nium incusat, haud facile discreverim: nisi, quod neque
 Antonius, neque Hormus, a fama vitæque sua, quamvis
 pessimo flagitio, degeneravere. Non jam sanguis, neque
 vulnera morabantur, quin subruerent vallum, quaterentque
 portas; innixi humeris et super iteratam testudinem scan-
 dentes, prensarent hostium tela brachiaque. integri cum
 sauciis, semineces cum expirantibus, volvuntur, varia per-
 29. euntium forma et omni imagine mortium. Acerrimum
 septimæ tertiæque legionum certamen. et Dux Antonius,
 cum delectis auxiliariis, eodem incubuerat. Obstinatos
 inter se cum sustinere Vitelliani nequirent, et superjacta
 tela testudine laberentur; ipsam postremo balistam in sub-
 euntes propulere. quæ, ut ad præsens disjecit obruitque,
 quos inciderat, ita pinnas ac summa valli ruina sua traxit.

[*Multa cum strage, incesserat*] Id est, quia multa strages, timidior et cunctantior jam miles. Lips. Male. Distinctio vitiosa in libris edd. ante Pichenam fuit: qui e Flor. sic, ut nunc est, interpunxit. Consentit ed. pr. ERN. Lips. loco *cunctatio* perperam conjectat *tentatio*.

[*Hormine id ingenium*] i. e. inventum, ut ap. Plin. Pan. c. 49. *exquisita ingenio cænarum*. ubi v. Schwarzius, et ad c. 25. *Pro semineces* (quod in Bud.) MS. Reg. Agr. et ed. pr. *semianimes*. Paulo ante edidi *prensarent* e MS. Guelf. ed. pr. pro *prehens*. ERN. Bud. quoque *prensarent*. Bip. recte *ad ingenium*. Mox c. Agr. et Reg. Lall. *ut Messallæ traditum*.

[*Et omni imagine mortium*] Poetas imitatus, *imaginem* pro genere dixit et exemplo. ERN. Cf. Virg. *Æn.* 2, 369. Mox Bud. *tertiæ decimæ septimæque*.

[*Superjacta tela*] Sic bene Flor. et Bud. pro vulg. *superjecta*. Vide infra 5, 6, et Sall. Fr. c. 12. Cod. Agr. non male *superjactata*.

[*Balistam*] Muretus *molem*, forsitan e codice. Et cod. Agr. *molem valli*, glossema.

[*Disjecit obruitque, quos inciderat*] Primum de balista non satis commode *obruit* dicitur: sed de majoribus molibus,

velut A. 4, 62. de amphitheatro, quod dicitur *operuisse* homines ruina: valdeque vereor, ne Tacitus scripserit *obtrivitque*, quod convenit tali machinæ. Et inane erat *obruit* addere, quod ex *inciderat* intelligi potest. Vestigia ejus lectionis in corruptissima ed. pr. scriptura: *disjecta breviterque*. Atque etiam alibi librarii sic permutarunt ista verba. Sic ap. Liv. 3, 56. pro *obtrivisset*, in scr. et edd. reperitur *obruisset*, ubi v. Drakenb. Certe Tacitus, si *obruit* scripsisset, non addidisset, *in quos inciderat*: nam hoc jam est in verbo *obruit*: sed *oppugnatores, subeuntes*, aut simile quid: ut adeo nullo modo de veritate correctionis nostræ dubitari queat. Porro *quos* habent Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. omnes, pro *in quos*: ne quis hæreat. nam et sic alii dixerunt: quamquam non negandum, librarios saepe in hujus verbi constructione prepositionem temere omisisse, ubi iis docti viri non parvere. Vid. Drakenb. eundem ad Liv. 2, 30. ubi hunc locum Taciti afferre non neglexit; ut, si liber bonus juvaret, libenter *quis* scriptum a Tacito statuerem; præsertim cum illum modum loquendi alibi in Tacito non observarim, et scriptores tantum inferioris ætatis pro ea ratione laudentur. ERN.

simul juncta turris ictibus saxorum cessit. qua septimani A. U. dum nituntur cuneis, tertianus securibus gladiisque portam 823. perfregit. Primum inrupisse C. Volusium, tertiæ legionis A. C. militem, inter omnes auctores constat. is in vallum egressus, 70. deturbatis qui restiterant, conspicuus manu ac voce *capta castra* conclamavit. ceteri, trepidis jam Vitellianis, seque e vallo præcipitantibus, perrupere. completur cæde, quantum inter castra murosque vacui fuit. At rursus nova 30 laborum facies: ardua urbis mœnia, saxæ turres, ferrati portarum obices, vibrans tela miles, frequens obstrictusque Vitellianis partibus Cremonensis populus, magna pars Italiæ, stato in eosdem dies mercatu congregata: quod defensoribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incitamentum ob prædam, erat. *Rapi ignes* Antonius, *inferrique amœnissimis extra urbem ædificiis* jubet; si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur. propinqua muris tecta, et altitudinem mœnium egressa, fortissimo quoque militum complet: illi trabibus tegulisque et facibus propugnatores deturbant. Jam legiones in testu- 31

Nituntur cuneis] Hoc est *cuneatim irrumperere*. Cf. A. 1, 51, H. 2, 42. 5, 16. 18. Mox Bud. *concessit*. et dein *rupisse*.

Securibus gladiisque portam perfregit] Non spernam ego elegantem conjecturam Heinsii, ni fallor, apud Ryckium, corrigentis *securibus dolabrisque*. Nam gladiatorum in portis perfringendis nullus usus. Intelligendæ autem dolabræ, quales illæ apud Curtium 5, 6. quibus *rasa cædebant milites*, 8, 4. *sternerent arbores*. ERN.

In vallum egressi] Eodem modo usus est verbo *egrediendi* infra c. 71. *in quarum tectum egressi*. ERN.

Deturbatis, qui restiterant] *Restiterant* edd. vett. ante Rhenanum. favet Flor. in quo *resisterant*. Idque restituit Pichena. MS. (Bud.) Guelf. edd. Rhen. sqq. *resisterent*. Illud melius esse totus contextus clamat. ERN.

Capta castra conclamavit] Verbum *conclamare* de uno dictum et ab aliis, nominatim Virgilio Æn. 9, 375. *Haud temere est visum, conclamat ab agmine Folsceus*. Valer. Fl. 3, 259. *Conclamat ab aggere Tiphys*: quamquam etiam in illo loco libri quidam *aggere*: quæ si vera lectio, eum locum Tacitus in mente habuisse videri potest. ERN.

Completur cæde] Quis vero numerus caesorum in his præliis? Tacuit noster, expressit Egesippus 4, 30. *Exstincta triginta millia et ducenti viri de exercitu Vitellii*. *Primusque* (id enim Antonio

cognomentum erat) *quattuor millia quingentos de Mysiacis militibus amisit*. LIPS.

Ac rursus nova lab. facies] Primo haud dubie scribendum: *at rureus*: quod facile quivis attendens et comparans antecedentia, sentiet. Reperit et Brot. in MS. et recepit *at*. Deinde respexit ad illud Æneæ ap. Virgil. Æn. 6, 103. *Non ulla laborum, o virgo, nova mi facies* etc. ut jam notavit Acidalius. ERN. Bud. *ac*.

Illi trabibus etc.] Primum, etsi bene fero illi sc. milites: tamen aures meæ potius desiderant *hinc vel illinc*, inde, ex istis ædificiis, mittunt, quibus deturbant propugnatores. Deinde *trabibus* haud dubie vitiosum. nam trabes quomodo tam longe milites jaculentur sine tormentis, quæ ibi nulla fuere. Id vidit Heinsius, qui apud Ryckium corrigebat *lateribus*. Sed, quia tegulæ quoque generis lateritii, malim fere *lapidibus*, ut infra c. 71. *saxis tegulisque* e tectis obruunt Vitellianos. Probat Mullerus. ERN. *Trabibus* bene habet. Tectorum ipsorum tegulas et trabes de culmine domuum dejiciebant in hostes. Sic tormentis non erat opus, ut et Bip. monent.

In testudinem glomerabantur] Sic bene e Flor. edidit Pichena pro *glomerantur*. nam sequitur *incutiabant*. Consentiant MSS. (Bud.) Guelf. Bodl. Mox *languescere* idem ex eodem libro pro *languere*. (Bud. *languere*) Ed. pr. *languere*

A. U. dinem glomerabantur, et alii tela saxaque incutiebant, cum
 823. languescere paullatim Vitellianorum animi. Ut quis ordine
 A. C. anteibat, cedere fortunæ: ne, Cremona quoque excisa,
 70. nulla ultra venia, omnisque ira victoris, non in vulgus in-
 ops, sed in Tribunos Centurionesque, ubi pretium cædis
 erat, reverteretur. Gregarius miles, futuri socors et igno-
 bilitate tutior, perstabat. vagi per vias, in domibus abditi,
 pacem ne tum quidem orabant, cum bellum posuissent.
 Primores castrorum nomen atque imagines Vitellii amoluntur.
 catenas Cæcinæ (nam etiam tum vinctus erat) ex-
 solvunt, orantque, *ut causæ suæ deprecator adsistat*. adspersantem
 tumentemque lacrymis fatigant (extremum malorum) tot fortissimi viri,
 proditoris opem invocantes. mox velamenta et infulas pro muris ostentant.
 Cum Antonius *inhiberi tela* jussisset, signa aquilasque extulere: mœstum
 inermium agmen, dejectis in terram oculis, sequebatur.
 Circumstiterant victores, et primo ingerebant probra, intentabant
 ictus: mox, ut præberi ora contumeliis, et, posita

scerent: quod non spernam. infinitivum copula *et*, sive addita temere ante *ut*, sive intellecta, peperisse videtur. Sed infinitivus quoque rectus. Dein cum Ryskio et Gronovio deleto *et*, dedi *ut quisque o. a.* et ei rei interpunctionem accommodavi. Consentunt MS. Agr. ed. pr. nisi quod habent *quis*, pro *quisque*. Denique *reverteretur*, pro simplici *verteretur*, dictum, quod rescribi volebant Muretus et Ursinus (et Acidal.). Vid. ad Sucton. Aug. c. 77. ERN. Flor. etiam et Bud. habent *ut quis*, et sic noster passim, ut A. 2, 24. 73. 83. 4, 23. 36. Ergo restitui cum Bip. et J. Gron. Dein *reverteretur*, rectius.

Nomen atque imagines] Nomen ejus in signis. Mos enim ille, ut Imperatoris sui nomen tum vexillis inscriberent, tum scutis. Quod etiam in libera Rep. video factitatum. Dio de Crasso in Parthos movente 40, 18. Σημείον δὲ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἰστίοις ἰοικότων, καὶ φοινικὰ γράμματα ἐπ' αὐτοῦ πρὸς δῆλωσιν τοῦ τε στρατῦ καὶ τοῦ στρατηγῆ σφῶν τοῦ αυτοκράτορος ἐχόντων. Thebaidis scriptor etiam Græcis attribuit, sed mentem habens in militia Romana:—*aurea clarum nota Nomen Ducum vexilla præscriptum ferunt*. facitque litteras aureas, quas Dio puniceas. Huc Suetonii illud pertinet Vespas. 6. *Nomen ejus vexillis omnibus sine mora inscripserunt*. Item Prudentii de Constantino, in Symm. 1, 488. *Christus purpureum, gemmato textus in auro. Signabat labarum. clypeorum insignia Christus Scripserat*. Qui bene addit de

clypeis, sive scutis. nam et illic, ut dixi, inscribebant. Quintilianus pro Milite c. 12. *Inscriptum in scuto C. Marii nomen*. Dio 42, 15. Marcellum ait *nomen Pompeii, cum id scutis suis milites inscriberent, delese*. uti scilicet fauorem se Cæsari ostenderet. Idem 50, 5. notat, Romanos milites *Cleopatæ nomen scutis inscripsisse*, quasi Imperatoris. D. Ambrosius (sive quis alius ille scriptor) ad hunc ritum respexit Oratione funebri de Valentiniano §. 58. *Valentinianus habens in se imaginem Christi... Nec injuriam putaveris, caractere Domini inscribuntur et servuli, et nomine Imperatoris signantur milites*. nisi tamen ad puncturas et stigmata militum hoc refers: quod non sperno. Lips. De nominibus adde nostrum H. 2, 85. 3, 13. ERN.

Tum vinctus] Bud. *tunc vinctus*.

Extremum malorum etc.] Interpunctio hæc debetur Pichenæ, qui sic loco succurrit, adjunctus MS. Flor. Pro tot MS. Guelf. Bud. ed. Rhen. et sqq. ante Lipsium *ac*. ERN. Priora verba intercludo cum Bip. et præcedens punctum tollo. Mox Freinsh. malebat *jussit et*. non opus.

Circumstiterant] MS. Guelf. a manu sec. ed. pr. *circumsteterant*. V. ad 4, 69. Mox eadem ed. pr. *intendebant*. ERN. Bud. et ed. Pat. Alc. Rh. *circumstiterant*.

Mox, ut præberi ora c.] Non est verbum, unde pendeat *præberi*: sequitur enim *et patiebantur*. Pronum foret con-

omni ferocia, cuncta victi patiebantur, subit recordatio, illos A. U. esse, qui nuper Bedriaci victoriae temperassent. Sed, ubi ^{823.} Cæcina, prætexta lictoribusque insignis, dimota turba, ^{A. C.} Consul incessit, exarsere victores: *superbiam, sævitiamque* ^{70.} (adeo invisæ scelera sunt) etiam *perfidiam*, objectabant. Obstitit Antonius, datisque defensoribus, ad Vespasianum dimisit. Plebs interim Cremonensium inter armatos con- ³⁰ flictabatur. nec procul cæde aberant, cum precibus Ducum mitigatus est miles. Et vocatos ad concionem Antonius adloquitur, magnifice victores, victos clementer: de Cremona in neutrum. Exercitus præter insitam prædandi cupidinem, vetere odio, ad excidium Cremonensium incubuit. juvisse partes Vitellianas, Othonis quoque bello, credebantur: mox tertiadecimanos, ad exstruendum amphitheatrum relictos, ut sunt procacia urbanæ plebis iugenia, petulantibus jurgiis inluserant. Auxit invidiam editum illic a Cæcina gladiatorum spectaculum: eademque rursus belli sedes: et præbiti in acie Vitellianis cibi: cæsæ quædam feminae, studio partium ad prælium progressæ. tempus quoque mercatus, ditem alioqui coloniam, majorum opum specie complebat. Ceteri Duces in obscuro: Antonium fortuna famaque omnium oculis exposuerat. is balneas, abluendo cruori, propere petit. excepta vox

jicere præbuere. Sed non necessarium, aliquid tentari. Similiter A. 12, 51. *post ubi quati uterus, et viscera vibrantur.* Arbitror, esse ἀνακόλουθον, constructionis, idque sic resolvendum, velut h. l. ut præberi ora c. et cuncta victos pati videbant: in illo 12, 51. ubi *quati uterum et viscera vibrari* sentit. Mox *ferocia* melius, quam *fiducia*, quod est in MS. Guelf. ed. Putcol. Ber. Alc. ERN. Bud. *ferocia*. Receptit Rhen.

Subit recordatio] *Recordatio* est in ed. pr. Rhen. sqq. omnibus, et, ut e silentio Pichenæ et J. Gron. colligere licet, in MS. Flor. In Bud. legitur *ratio*, ut in Guelf. unde Rhenanus colligebat *miseratio: subit miseratio: illos esse* etc. Sic interpungendum, ut mox *exarsere victores: superbiam* etc. Nempe conversio tanta rerum misericordiam movit, ut alibi. Mihi hoc melius placet. In his miseratio orta: in Cæcina indignatio. Omninoque melius coharens oratio esset. ERN. Bud. *ratio* verius videtur Bipontinis.

Victoriae temperassent] Sic in libris meis omnibus reperi: in nullo *obtemperassent*, ut ex h. l. laudat Ciacon. ad Cæs. B. G. 1, 33. Apud Sallustium autem Cat. 11. in hac formula *victoriae*

temperare est illa confusio. V. Cort. De formula ipsa Oudend. ibi laudat Gronov. ad Liv. 1, 29. ERN.

Consul incessit] Guelf. et alii *incessisset*, male: item mox: *objectant*, quod non spernam. Sic ante: *subit recordatio*. ERN. Bud. *incessit*.

Plebs] Sic Flor. Bud. Agr. Pichena aliunde *plebes*.

De Cremona in neutrum] Id est, in neutram partem aliquid pronuciavit: neque ad salutem, neque ad perniciem. ERN.

Editum illic a Cæcina etc.] Præpositio *a* et mox copula *que* est in libris omnibus meis præter ed. Rhen. et cum secutas ad Pichenam. Paullo post *major* MS. Bodl. Guelf. edd. Putcol. Ber. Alc. recepit Broterius. ERN. Præpositionem se delevisse Rhen. ait, quia deest in Bud. et putabat subaudiri; verum in editione ejus sec. legitur. Contra Bud. habet *eademque*, Rhen. *eadem*. Bud. et Rhen. *majorum*. Bud. *ad bellum*; Rhen. *ad prælium*. Bud. *alioqui*.

Is balneas abluendo cruori] Pichena e Flor. dedit *balineas* sed, quia supra c. 11. *balnearum* editum est, hic eandem scripturam servandam putavi. *Abluendo cruore* habent edd. ante Rhen. omnes.

A. U. est, cum teporem incusaret, *statim futurum, ut incal-*
 823. *scerent.* Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit,
 A. C. tamquam *signum incendendæ Cremonæ dedisset*, quæ jam fla-
 70. *grabat.* Quadraginta armatorum millia inrupere, calonum
 33. *lixarumque amplior numerus, et in libidinem ac sævitiam*
conruptior. Non dignitas, non ætas protegebat, quo mi-
 nus supra cædibus, cædes stupris, miscerentur. Grandævos
 senes, exacta ætate feminas, viles ad prædam, in ludibrium
 trahebant. Ubi adulta virgo, aut quis forma conspicuus,
 incidisset, vi manibusque rapiantium divulsus, ipsos post-
 remo direptores in mutuam perniciem agebat. dum pecu-
 niam, vel gravia auro templorum dona, sibi quisque trahunt,
 majore aliorum vi truncabantur. Quidam obvia adsperti,
 verberibus tormentisque dominorum abdita scrutari,
 defossa eruere. Faces in manibus: quas ubi prædam eges-
 serant, in vacuas domos et inania templa per lasciviam ja-
 culabantur: utque exercitu, vario linguis, moribus, cui
 cives, socii, externi interessent, diversæ cupidines, et aliud
 cuique fas, nec quidquam illicitum. Per quatrimum Cre-
 mona sufficit. Cum omnia sacra profanaque in igne con-

Idque recte dicitur, et exquisitius anti-
 quiusque, quam *cruori*, ut jam ad Anna-
 les dictum. Itaque id secutus essem,
 nisi libri Florentini auctoritas obstaret,
 cui Guelf. consentit. Mox pro *incalcesce-*
rent MSS. Oxon. Harl. *inardescerent.* Il-
 lud verum, et melius, ut quisvis sentit.
 Ipse tepida aqua non incalcescebat, quam
 suppeditaverant: minatur, fore, ut illi
 incalcescerent, sed alio modo. ERN. Rhen.
 e Bud. *cruori.*

Viles ad prædam] Turnebo ne acceda-
 mus rescribenti *miles ad prædam.* Ta-
 citi enimvero mens, eos ipsos, qui aut
 ætate aut imbecillitate non erant ullius
 æris, raptos tamen per sævitiam et ad
 illusum. Curtius non absimiliter in di-
 reptione Persepolis 5, 6. *Neque avari-*
tia solum, sed etiam crudelitas, in capta
urbe grassata est. auro argentoque onu-
sti, vilia captivorum corpora trucida-
bant. LIPS.

Aut quis forma conspicuus] An aut
puer forma conspicuus. GRON. In tali
 contextu non videtur necessarium sub-
 stantivum poni. Genus enim et mentio
 facta virginis facit, ut sponte intelligen-
 tur pueri nomen. Solenne hoc Græcis
 imprimis. Sic apud Homer. Il. A. initio,
 ψυχᾷς ἰφθίμων opponuntur ἀβροὶ pro
 σάμασιν: et sic centies. ERN.

Ipsos postremo direptores] Talis illa
 in *capta urbe* descriptio Quinctiliani 8,
 2. *Et conata retinere infantem suum*

mater, et, sicubi majus lucrum, pugna
inter victores. LIPS.

Majore a. v. truncabantur] Abscisio
 manibus, ut omitterent occupata, sed,
 ni fallor, huic rei non satis convenit
majore aliorum vi. forte fuit *obtrunca-*
bantur (ut voluit Heins.) vel *trucidaban-*
tur. Etiam supra dixit in perniciem
 actos milites, dum de virginibus aut pue-
 ris formosis pugnant. ERN.

Vi tormentisque dominorum abdita
scrutari] Sic 2, 13. matrem per crucia-
 tus interrogant milites ubi filium occule-
 ret. Frustra itaque Ursinus et Mure-
 tus corrigunt *domorum.* ERN.

Utque exercitu, vario] i. e. atque ut
 fit in exercitu tali etc. Præpositio omisa
 (v. ad c. 19.) fecit, ut quidam *exerci-*
citui fecerint, ut est in Guelf. edd. Pu-
 teol. Ber. Ale. Mox melius puto *inessent.*
 ERN. Bud. Rhen. *exercitu.*

In igne considerent] Heinsius ex Ovi-
 dio corrigebat *ignem.* Sic etiam Virgil.
 Æn. 2, 624. unde scilicet sumis suum, ut
 alia, Ovidius: *omne mihi visum est con-*
siderare in ignes Ilium. Atqui Tacitus
 libenter imitatur Virgilium. etiam ap.
 Virgilium MS. Hamburg. *in igne* vitiose
 dedit. Itaque valde arridet ista correctio
in ignem vel *in ignes.* ERN. Heinsius
 de Virgilio cogitabat; nam apud Ovi-
 dium tale nihil. *In igne* Bip. subaudiunt
cineribus obruto. Sed Statius etiam
 Theb. 3, 184. *in cinerem consedit.*

siderent, solum Mephitis templum stetit ante mœnia, lo-
co, seu Numine defensum. Hic exitus Cremonæ, anno
CCLXXXVI. a primordio sui. Condita erat Ti. Sem-
pronio et Cornelio Consulibus, ingruente in Italiam Han-
nibale, propugnaculum adversus Gallos, trans Padum agen-
tes, et si qua alia vis per Alpes rueret. Igitur numero col-
onorum, opportunitate fluminum, ubere agri, annexu con-
nubiisque gentium, adolevit floruitque, bellis externis inta-
cta; civilibus infelix. Antonius, pudore flagitii, crebrescente
invidia, edixit, *ne quis Cremonenses captivos detineret*. iri-
tamque prædam militibus effecerat consensus Italiæ, em-
ptionem talium mancipiorum adspersantis. Occidi cœpere:
quod ubi enotuit, a propinquis adfinibusque occulte re-
demptabantur. mox rediit Cremonam reliquus populus. re-
posita fora templaque munificentia municipum: et Vespa-

A. U.
823.
A. C.
70.
34

Mephitis] Dea tetri odoris, de qua
Serv. ad Æn. 7, 84. ERN.

Hic exitus Cremonæ] Sic edidi ex ed.
pr. cui consentit MS. Agr. quamquam
Cremonæ a man. sec. additum. *Habuit*
abest a MS. Flor. Bud. in quibus quia
est *Cremonam*, addidere *habuit*, e for-
mula Tacito solenni. *Cremonam* servari,
sine *habuit*, ut vult J. Gronovius, intel-
lecto *mansit*, duabus de causis fieri non
placet: primum, quia ista ellipsis inu-
sitata, quod et de *habuit* dicendum:
dein, quia verbum *manere* fere de futu-
ris rebus dicitur, et, si de præteritis di-
citur, *manserat* esse debet, non *mansit*.
Accusativi et genitivi primæ declinationis
sæpe in libris confusi. ERN. Reg. Lall.
quoque habet *Hic ex Cremonæ*. Recepere
Lall. Brot. Bip. Gruterus etiam.

Ti. Sempronio] Id est, Tiberio. Male
enim vulgo *Tito*: ex Livio 21, 6. et Fas-
tis. LIPS. *P.* abest ante *Cornelio* a
Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. unde
delevi. Sic A. 14, 1. *C. Vipstano, Fonte-
tio Coss.* ut monet J. Gron. ERN.

Per Alpes rueret] A Beato hoc est
(e Bud.); antea *irrueret*. Legam *in-
grueret*. LIPS. *Rueret* est etiam in Flor.
ed. pr. quod nequaquam tentandum.
Horat. C. 4, 2. *Monte decurrens velut
annis—servit, immensusque ruit Pinda-
rus ore.* Similiter *irruere* pro *ruere* ten-
tabat Heins. A. 2, 17. ERN.

Annexu connubiisque gentium] *An-
nexu* est conjunctione quacunque, quales
comercia, connubia, concilia commu-
nia: cui subijcitur species conjunctionis.
Pro *gentium* Spanhem. de V. et P. N.
t. 2. p. 619. malebat *adjacentium*, quod
gentium nimis vagum et indefinitum vi-

debatur. Neque aut satis faciunt dicta
Ryckio, aut convenit exemplum ab eo
prolatum e Liv. 8, 14. *ceteris Latinis
populis connubia commerciaque et con-
cilia inter se ademerunt*: nam ibi omnia
definita. Sed malim tamen intelligere
aliarum; quod verbum a Græcis sæpissi-
me, ab imitatoribus eorum interdum,
omitti, dudum observatum est. ERN.
Agr. *connexu*. Rhen. malebat *adhæsu*.
Bip. conjiciunt *agri annexi*. *Ubere agri
plane* ut Virg. Æn. 3, 164. *ubere glebæ*.
Mox Bud. *civilibusque*.

Pudore flagitii] Ita mei libri. Buden-
sis *pistore*. vulgati pessime *post rem fla-
gitii*. LIPS. Etiam Flor. Guelf. ed. pr.
pudore. ERN. Ex ingenio conjiciebat
pudore Rhenanus: Pichena restituit e
Flor. Acidalius e *post rem* conjectabat
postremi.

Cremonenses captivos] Cod. Agr. et
Reg. Lall. *Cremonensem captivum*.

Occidi cœpere] Sic Rhenanus dedit e
vestigii MS. Bud. in quo erat *cecidit*.
At *occidi* jam editum erat in ed. pr.
quod est etiam in Flor. Ceteri ante
Rhen. *cædi*, ut est in Guelf. *Mox re-
dentabantur*, quod e Flor. edidit (Piche-
na et) Ryckius, etiam est in MSS. Agr.
Guelf. In margine autem pro var. lect.
est *redimebantur*. Gaudere Tacitum fre-
quentativis, supra jam observatum, et
lectio quemque docet. ERN. Bud. *redi-
mebantur*. Sic Put. Alc. Rh.

Magnificentia municipum] Placet mag-
gis, quod in Rom. codice est, (i. ed. pr.)
munificentia. LIPS. Sic et MS. Reg. id-
que melius puto: et recepissem in contex-
tum, nisi *magnificentia* quoque utcum-
que ferri posset, intellecta magnitudine.

- A. U. sianus hortabatur. Ceterum adsidere sepultæ urbis ruinis, 823. noxia tabo humus haud diu permisit. ad tertium lapidem
 A. C. progressi, vagos paventesque Vitellianos, sua quemque apud
 70. signa, componunt. Et victæ legiones, ne, manente adhuc
 35 civili bello, ambigue agerent, per Illyricum dispersæ. In
 Britanniam inde et Hispanias nuntios famamque, in Gal-
 liam Julium Calenum, Tribunum: in Germaniam Alpinum
 Montanum, Præfectum cohortis, quod hic Trevir, Calenus
 Æduus, uterque Vitelliani fuerant, ostentui misere. Simul
 transitus Alpium præsiidiis occupati: suspecta Germania,
 tamquam in auxilium Vitellii accingeretur.
- 36 At Vitellius, profecto Cæcina, cum Fabium Valentem,
 paucis post diebus, ad bellum impulisset, curis luxum ob-
 tendebat: non parare arma, non adloquio exercitioque mi-
 litem firmare, non in ore vulgi agere: sed umbraculis hor-
 torum abditus, ut ignava animalia, quibus si cibum sugges-
 ras, jacent torpentque, præterita, instautia, futura, pari ob-
 livione dimiserat. Atque illum, in nemore Aricino desidem

animi, quæ in munificentia vel maxi-
 me cernitur, ut mox c. 37. Verba illa
 permutantur et A. 12, 3. ubi *magnificen-*
tia verum. Recepere Brot. et Allem.
 ERN. Hic e cod. Reg. Sequor cum Bip.
 Bud. *magnificentia* et prius *templa quo-*
que.

Noxia tabo humus] MS. Agr. *tabe*;
 quod non displicere videtur Ryckio, lau-
 danti A. 2, 69. Mihi quoque placeret, si
 libri plures consentirent. Nam non uno
 sane loco pro *tabe* datum *tabum* a libra-
 riis, ignorantibus, etiam *tabem* sic dici.
 Vid. ad l. c. sed nec inferenda ubique
 sine idoneis auctoribus *tabes*. *Tabo* h. l.
 defendit etiam et illustrat J. Gronov.
 ad Melam 3, 8. supra 2, 70. *infesta tabo*
humus. ERN. Bud. *tabo*.

Trevir] Bud. lepide *triumvir*.

Ad h. impulisset] Non credo sic Tacitum
 dedisse. *Ad bellum impellere* est
 suadere bellum, auctorem alicui esse belli:
 quod ab h. l. alienum. Princeps imperat
 Ducibus suis, quod fieri velit.
Expulisset verum credo. Inventus homo
 socors et voluptarius exhibat, aut moras
 nectebat. Suet. Cal. 1. Tiberius Germanicum
 dicitur *expulisse ad componendum*
Orientis statum. Cicero *extrudere* sic
 dixit in ep. 7, 6. Probat Mullerus. ERN.
 Bip. contra comparant A. 4, 41. *ad vitam*
procul Roma impelleret.

Non in ore vulgi] Vera nostra conjectura.
 Nam in libris omnibus *more*
vulgi. quod sane haud convenit. At *in*
ore agere, est Latinis coram et in conspectu
 esse, sese offerre. Sallustianum

est, et ab eo penu Tacito promptum. In
 oratione Cottæ ad Quirites: *A prima*
adolescencia, in ore vestro privatus et in
Magistratibus egi. Fragmento alio:
In ore agens gentibus, populo, civitati.
 Tacitus iterum c. 77. *Julianus ad L.*
Vitellium perductus, verberibus fœdatus,
in ore ejus jugulatur. Dicendi hoc
 genus restituendum Plinio censeo in
 Paneg. 69. *Sunt in honore hominum et*
in honore famæ magna nomina, ex tenebris
oblivionis, indulgentia Cæsaris. Et
 lego: *Sunt in ore hominum et in ore famæ*.
 LIPS. *In ore* etiam Flor. (Bud.)
 Agr. ERN. *In ore vulgi* etiam Cic. Verr.
 1, 46. Cf. noster ad H. 2, 73. Fragmentum
 alterum Lipsio cit. ductum est
 e Donato ad Ter. Adelphos 1, 2, 13.

In nemore Aricino] Inter Lanuvium
 et nemus Aricinum superesse rudera
 villæ Vitellii arbitratur Corradinus Lat.
 vet. t. 2. p. 193.

Atque illum—proditio Lucilii B.—
perculit] Nuncii non *percellunt*, sed *per-*
cutiunt, ut alio loco jam docuimus. Ita-
 que legendum *percutit*. *Perculit* esset
perdidit: quod alienum est. *Repente ex-*
territus, desideratur: quod est *percutit*.
 Cicero quidem ep. 5, 7. *veteres inimicos,*
novos amicos, literis tuis percussos: sed
 sequitur et de magna spe *deturbatos jacere*:
 quod huic loco dissimile est. Infra
 c. 56. *ad omnes nuncios vultu quoque et*
incessu trepidus dicitur fuisse. hoc est
percutti, non *perculsi*. Contra Cicero in
 ep. 9, 25. *atrocissimis percussus est lite-*
ris, non *perculsus*. V. et ad 2, 54. Itaque

et marcentem, proditio Lucilii Bassi, ac defectio classis A. U. Ravennatis percudit. Nec multo post de Cæcina adfertur 823. mixtus gaudio dolor: et descivisse, et ab exercitu vinctum. A. C. plus apud socordem animum lætitia, quam cura valuit. 70. multa cum exultatione in urbem revector, frequenti concione, pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum, Prætorii Præfectum, ob amicitiam Cæcinæ, vinciri jubet, substituto in locum ejus Alphenno Varo. Mox Senatam, composita in magnificentiam oratione, adlocutus, exquisitis Patrum adulationibus ad tollitur. Initium atrocis in Cæcinam sententiæ a L. Vitellio factum. dein ceteri, composita indignatione, quod Consul Rempublicam, Dux Imperatorem, tantis opibus, tot honoribus cumulatus, amicum prodidisset, velut pro Vitellio conquerentes, suum dolorem proferebant. Nulla in oratione cujusquam erga Flavianos Duces obrectatio. errorem imprudentiamque exercituum culpantes, Vespasiani nomen suspensi et vitabundi circumibant. Nec defuit, qui unum Consulatus diem (is enim in locum Cæcinæ supererat) magno cum inrisu tribuentis accipientisque, eblandiretur. pridie Kal. Novembris Rosius Regulus iniit, ejuravitque. Adnotabant periti, numquam antea, non abro-

vix ante dubitavi, in tanta evidentiâ, corrigere. E Broterio post didici, MS. Reg. habere *percudit*: Quod firmat rationem nostram, et lenior correctio est, quæ et sequenti *affertur* melius consentit: id adeo recepi. ERN. Bip. bene notant, omnino homines pavore, metu, dolore, nuntiis etc. percelli. Sic ipse noster A. 1, 28. 42. Nolim ergo a vulg. recedere. restitui *percudit*. pro quo Bud. *percutit*. ERN. receperat *percudit*.

[P. Sabinum Prætorii Præfectum] Vid. Lips. ad 2, 92. ERN.

[Suum dolorem proferebant] h. e. quem ex injuriis Cæcinæ privatim publiceque ceperant. Eum cum alias pressissent, nunc, sub illa specie, edebant. Igitur graviter inveci in Cæcinam: non Vitellii, sed suis injuriis incensi. Sic Livius 7, 21. *curæ privatae in certaminibus publicis erumpebant*: quod fortasse Tacitus imitatus est. ERN. Cf. A. 15, 73.

[Is enim in locum Cæcinæ supererat] Proprie dies ille non supererat in locum Cæcinæ, sed e Consulatu Cæcinæ. Unde pronum suspicari, verba in locum Cæcinæ, esse loco mota, et post diem ponenda, sive, post supererat. Placet Mullero. Vulgatum sic explicandum: is enim dies supererat volenti succedere in locum Cæc. s. si quis sufficiens Cæcinæ foret. ERN.

[Cum inrisu tribuentis acc.] Hoc or-

dine scr. et edd. ante Rhen. omnes exhibent verba: nisi quod Flor. *tradentis* habet. Rhenanus *acc. tribuentisque tacite* (e Bud.) edidit, quod omnes servarunt. Illud autem bene, quod *eblandiretur* dedit, quamquam conjectura tantum, pro *blandiretur*. Primam literam absorpsit finalis *noë que*, ut sæpe in hoc et similibus verbis. ERN. Bip. e Flor. *tradentisque accipientisque*. Sed ista geminatio conjunctionis vix nostro est in usu. *tradentis, tribuentis*, perinde est. Mox Bud. *iniit, ejuravit*.

[Rosius] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Puteol. unde restitui. Primus Beroaldus edidit *Rossius*, non e libris scriptis, (nam hos libros non e MSS. edidit) sed casu ac vitio operarum, quod ab Alciato et Rhenano servatum est temere. *Rosii* et *Rossii* occurrunt in antiquis monumentis: sed libri audiendi. Illud autem nollem factum a Ryckio, ut e MS. Agr. ederet *Roscius*, quæ scriptura librario debet, vel nomen minus notum in notius convertente, vel pronunciationem suæ ætatis sequente, ut in *scævus, scævire*, et aliis alji pro *sævus, scævire*. Glandorpius laudat ille quidem hinc *Roscius Regulus*, sed non e libris, verum e conjectura, ut in aliis. Vid. ad Ann. 11, 35. ERN.

[Nunquam antea] Vertranius corrigebat *nonnunquam*: quod subjecta ratio

A. U. *gato Magistratu, neque lege lata, alium suffectum.* nam Con-
 823. sul uno die et ante fuerat Caninius Rebilus, C. Cæsare
 A. C. Dictatore, cum belli civilis præmia festinarentur. Nota
 70. per eos dies Junii Blæsi mors et famosa fuit: de qua sic ac-
 38. cepimus. Gravi corporis morbo æger Vitellius, Servilianis
 hortis, turrim vicino sitam concludere, per noctem, crebris
 luminibus animadvertit. Sciscitanti caussam, *apud Cæcinam
 Tuscum epulari multos, præcipuum honore Junium Blæsum,*
 nuntiat. cetera in majus, *de adparatu et solutis in lasciviam
 animis.* nec defuere, qui ipsum Tuscum et alios, sed crimi-
 nosius Blæsum, incusarent, *quod, ægro Principe, latos dies
 ageret.* Ubi asperatum Vitellium, et posse Blæsum per-
 verti, satis patuit iis, qui Principum offensas acriter specu-
 lantur, datæ L. Vitellio delationis partes. Ille infensus
 Blæso æmulatione prava, quod eum, omni dedecore macu-
 losum, egregia fama anteibat, cubiculum Imperatoris rese-
 rat, filium ejus sinu complexus et genibus accidens. caus-
 sam confusionis quærenti, *non se proprio metu, nec sui an-
 xium, sed pro fratre, pro liberis fratris, preces lacrimasque ad-
 tulisse.* Frustra Vespasianum timeri, *quem tot Germanicæ le-
 giones, tot provinciæ virtute ac fide, tantum denique terrarum
 ac maris immensis spatiis, arceat.* In urbe ac sinu cavendum
 hostem, *Junios Antoniosque avos jactantem, qui se stirpe Impe-
 ratoria, comem ac magnificum militibus, ostendet.* Versas illuc
 omnium mentes, *dum Vitellius, amicorum inimicorumque negli-
 gens, foveat æmulum, Principis labores e convivio prospectan-
 tem.* Reddendam pro intempestiva lætitia mæstam et funebrem

desiderat. An hoc voluit dare scriptor libri Guelf. in quo est *nonquam?* sane et alibi ille *o* pro *u* scripsit, ut in *contatio*; sed nusquam in hoc verbo, si recte memini. ERN. Nil mutandum. Agitur hic de casu, qui prorsus extra ordinem fuit. Sic et Bip. sentiunt.

Caninius Rebilus] De hoc v. Dio 43, 46. Occurrit et in numo apud Oconem. Ciceronis in eum irrisio legitur in hujus ad fam. ep. 7, 30. Mox pro *festinarentur* Bud. *dictarentur*, unde Rhen. volebat *ista darentur*.

Turrim vicino sitam] De hoc genere turrium v. dicta ad Sueton. Ner. 38. ubi *turris Mæcenatiana*. Mox MS. Bud. habebat *advertit*. ERN. Probat Muretus. Rhen. vulgatum tenet.

Ubi asperatum] Sic MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. idque restituit bene Rhenanus. Puteol. nescio an consulto, edidit *aspernatum*; vitiose: quod tamen servatum a Ber. et Alc. In iisdem edd. mox male *illic* pro *ille* (hoc Rhen. e Bud.). Paullo post interpunctionem correxi. Nam

major erat post *reberat*, et minor post *accidens*. Atqui ista jungenda cum *reberat*. Post *confusio* est consternatio, pavor, qui indicatur irrumpendo in cubiculum, et reliquo L. Vitellii mimo: eoque sensu et noster alibi et alii dixerunt. ERN. Bud. *effusionis*. Rhen. vulg. servat.

Junios Antoniosque] Proinde stirpis suæ originem ab Octavia, Augusti sorore, repetere poterat.

Amicorum inimicorumque negligens] Hoc est, amicos et inimicos non discernens, ut bene Pichena. Deinde orationis forma videtur desiderare *foveat*: et sic antiquiores dixissent. Sed Tacito solenne est, *quæ dum* jungere indicativum presentis, in oratione etiam obliqua, et quocumque tempore præcedente. Sic infra c. 70. *togatam se et unum e Senatoribus, dum inter Vespasianum ac Vitellium—judicatur*, et sic pluribus locis reperies. Denique *labores Principis* intell. morbum, quo laborabat. ERN. Sic jam Rhen.

Foveat] Hoc sermonis series requirit. Vulgo *fovet*. Bip. *foveret*.

noctem, qua sciat et sentiat, vivere Vitellium et imperare A. U. et, si quid fato accidat, filium habere. Trepidanti inter 823. scelus metumque, ne dilata Blæsi mors maturam per- A. C. niciem, palam jussa atrocem invidiam, ferret, placuit 70. veneno grassari. Addidit facinori fidem nobili gau- 39 dio, Blæsum visendo. quin et audita est sævissima Vitellii vox, qua se (ipsa enim verba referam) pavisse oculos, spectata inimici morte, jactavit. Blæso, super claritatem natalium et elegantiam morum, fidei obstinatio fuit. Integris quoque rebus, a Cæcina et primoribus partium, jam Vitellium adspersantibus, ambitus, abnuere perseveravit: sanctus, inturbidus, nullius repentini honoris, adeo non Principatus adpetens, parum effugerat, ne dignus crederetur. Fabius interim Valens, multo ac molli concubinarum spadonumque agmine, segnius quam ad bellum incedens, proditam a Lucilio Basso Ravenatam classem, pernicibus nuntiis accepit. Et, si cœptum iter properasset, nutantem Cæcinam prævenire, aut, ante discrimen pugnæ, adsequi legiones potuisset. Nec deerant, qui monerent, ut cum fidissimis per occultos tramites, vitata Ravenna, Hostiliam Cremonamve pergeret. Aliis placebat,

Si quid fato accidat] Non sufficiebat Tacito, ut aliis, ut verboso scilicet Ciceroni, Livio, *si quid accidat*? An additum fingit a Vitellio, ne ambiguitas offenderet, aut malum omen faceret? Nam etiam de morte a manu hostili, *si quid accidat*, dici solet. Ita videtur. ERN.

Maturam perniciem] MS. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. male *pœnitentiam*. Ed. pr. post vitiose *visa*, pro *jussa*. ERN. *Perniciem* Rhen. e Bud. dedit. Sic et Flor. et Agr. Dein Bud. *jussa*.

Veneno grassari] Ego huc referam, in silentio interpretum, Suetonii hæc de Vitellio 14. *Nobiles viros, condiscipulos suos, tantum non ad societatem Imperii omnibus blanditiis allicefactos, vario genere fraudis occidit. etiam unum veneno, manu sua porrecto in aquæ frigidæ potione*. Priora Dolabellam notant; hæc de veneno, Junium Blæsum. LIPS.

Nobili gaudio] Nescio, an *notabili gaudio*. LIPS. Sic placebat et Faerno, Ursino. Vulgatum certe vitiosum. Nam *nimum gaudium* hic exprimendum erat, quod *nobile gaudium* non dicitur. nec tamen *notabili* satis placet. Curt. 9, 7. extr. *postquam, falso insimulatum eum, nimum invidorum gaudium ostendit. Notabilis constantia* occurrit infra c. 54. sed aliter. Broterio placet *ignobili g.* ERN. *Nobili*, noscibili, manifesto, ut

apud Liv. 39, 9. *nobile scortum*. Sic fere idem quod *notabili*. hoc recepere Bip.

Qua se (ipsa enim verba referam) pavisse oculos] Sic MSS. Agr. Flor. ed. pr. quod secutus sum, ut multo mollius. Ceteri libri (in his Bud.) *se* habent post parenthesis. ERN. Paullo aliter ista apud Suet. Vit. 14.

Sanctus, inturbidus] Ed. pr. *factus*: et sic correctum in MS. Guelf. quid ante fuerit, non potui assequi. Ea verba in MSS. confundi alii docuere. Vid. Drakenb. ad Liv. 10, 9. Possis tamen conjicere *factis inturbidus*, ut alibi *ingenio, moribus turbidus*. ERN.

Adeo non pr. adpetens, ut parum effugeret] Pro *effugeret* MS. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. *abfuerit*. MS. autem Flor. sic habet: *adpetens. Parum effugerat, n. d. c.* quod merito placet J. Gronovio. Corruptela orta est ex eo, quod non intelligerent librarii, *adeo non* eleganter dici pro *nedum*: ut jam ad A. 3, 34. notavimus. In vulgata vix commodus sensus. An enim principatu non appetendo consequimur, ut digni Principatu videamur? Itaque Florentinam interpunctionem recepi. ERN. Bud. vulg. habet. Agr. *effugerit*. Gronovio accedunt Brot, Lall. Bip.

A. U. *accitis ex urbe Pratoris cohortibus valida manu perrumpere.*
 823. Ipse, inutili cunctatione, agendi tempora consultando con-
 A. C. sumpsit. mox utrumque consilium adspernatus, quod inter
 70. ancipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus est
 41 satis, nec providit. Missis ad Vitellium litteris, auxilium
 postulat. Venere tres cohortes cum ala Britannica: neque
 ad fallendum aptus numerus, neque ad penetrandum. Sed
 Valens ne in tanto quidem discrimine infamia caruit, quo
 minus rapere illicitas voluptates, adulteriisque ac stupris
 polluere hospitum domus, crederetur. aderant vis et pecunia
 et ruentis fortunæ novissima libido. Adventu demum
 peditum equitumque pravitas consilii patuit, quia nec vadere
 per hostes tam parva manu poterat, etiam si fidissima foret,
 nec integram fidem adtulerant. Pudor tamen et præsentis
 Ducis reverentia morabatur, haud diuturna vincula apud
 avidos periculorum et dedecoris securos. Eo metu, cohortes
 Ariminum præmittit, alam *tueri terga* jubet: ipse, paucis,
 quos adversa non mutaverant, comitantibus, flexit in
 Umbriam, atque inde Etruriam: ubi, cognito pugnae Cremonensis
 eventu, non ignavum, et, si provenisset, atrox consilium
 iniit, ut, adreptis navibus, in quamcunque partem

Ne in tanto quidem d.] Hunc verborum ordinem, item mox *rapere illic. v.* libri antiquiores scr. et edd. Rhenanus ex uno Bud. invertit. ERN. Dedit scil. *illic. r. v.*

Ruentis fortunæ novissima libido] Videbat, finem adesse explendarum libidinum, cum rueret fortuna. Itaque utendum facultate, dum maneat. In tali tempore solet etiam incitari cupiditas et vis. (Cf. H. 2, 47.) Sic bene et Pichena et Ryckius. Post, nescio quomodo, mihi magis placet *tam parva manus* (Placet et Lallemand). Pro *morabatur* vitiose ed. pr. *hortabatur*: quod pro var. lect. est in marg. MS. Guelf. ERN.

Apud avidos periculorum] Sic omnes libri. *Avidi periculorum* sunt, qui pericula subire non verentur, bello, præliis etc. ubi spes commodi luceat, quales nobis Tacitus milites Rom. non uno loco describit. At hic periculum ostendebatur, id quod liquido patet, si a partibus Vitellii manerent, quarum fortuna rueret, nullum, aut leve, si ad victores transirent. Itaque non male, puto, Faerno suspectam fuisse lectionem vulgatam, correctamque *pavidos periculorum*. ERN. Sic et Lall. Contra Grut. et Bip. pro vulg. stant. Cf. c. 26. qui locus hunc explicat.

Dedecoris securos] Bono sensu: in Flor. tamen, *dedecoris*, fortasse et meliore. LIPS. *Dedecoris* etiam MS. (Agr.) Guelf. et alii ap. Broterium, ed. pr. ceteraque ante Rhenanum, qui *decoris* (e Bud.) inexit. Bene restituit Pichena. ERN. Ita Antonius c. 24. *ignominiam consumsistis*. Mur. et Acid. quoque *dedecoris* præferunt.

Eo metu et paucis etc.] Et habent MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. Puteol. Post omissam (ab Alc.) restituit Rhen. non probante Mureto. Ceterum verum vidisse arbitror, cum verba *paucis, quos adversa non mutaverant, comitantibus*, post *ipse* ponenda judicavit. Sunt hic sane alieno loco. Quos enim putemus esse eos, qui comitati cohortes sint? Immo Ducis comites amici, quos secum eduxerat urbe Roma. Ab horum plerisque desertus erat. Post *in* ante *Etruriam* cum Ryckio et J. Gron. delevi, additum a Rhenano contra libros. ERN. Immo e Bud. Verba *paucis—com.* locomota non Muretus vidit, sed Acid. qui, sæpe in transponendo nimium audax, hic rem acu tetigit meo arbitrato. Ommissa scil. olim verba e margine, cui fuere adlita, in alienam sedem librarii incuria intrusit. Bahrdtius demum verbis *cognito—eventu* postponenda putabat.

Narbonensis provinciae egressus, Gallias et exercitus et A. U. Germaniae gentes novumque bellum cieret. Digresso Va-^{823.} lente, trepidos, qui Ariminum tenebant, Cornelius Fuscus, A. C. admoto exercitu, et missis per proxima litorum Liburnicis,^{70.} terra marique circumvenit. Occupantur plana Umbriae et⁴² qua Picenus ager Adria adluitur. omnisque Italia, inter Vespasianum ac Vitellium, Apennini jugis dividebatur. Fabius Valens, e sinu Pisano, saevitia maris, aut adversante vento, Portum Herculis Monæci depellitur. haud procul inde agebat Marius Maturus, Alpium maritimarum Procurator, fidus Vitellio, cujus sacramentum, cunctis circa hostilibus, nondum exuerat. Is Valentem comiter exceptum, *ne Galliam Narbonensem temere ingrederetur*, monendo terruit: simul ceterorum fides metu infracta. namque circumjectas civitates Procurator Valerius Paullinus, strenuus militiae, et Vespasiano ante fortunam amicus in verba ejus adegerat. Concitisque omnibus, qui exauctorati a Vitellio bellum⁴³ sponte sumebant, Foro-Juliensem coloniam, claustra maris, praesidio tuebatur: eo gravior auctor, quod Paullino patria Forum Julii, et honos apud Praetorianos, quorum quondam Tribunus fuerat. Ipsique pagani, favore municipali et futuræ potentiae spe, juvare partes adnitebantur. quæ ubi paratu firma, et aucta rumore, apud varios Vitellianorum

Gallias et Germaniae gentes] Vocem apte inserit Vatic. codex: *Gallias et exercitus et Germ. gentes*. Nam in Gallia exercitus, VIII. legiones. LIPS. Habent etiam Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum: qui (duce Bud.) delevit. Restituit Pichena. ERN.

Saevitia maris] Romana editio *segnitia maris*: quod auribus meis blanditur: significatque, nullo, vel adverso vento, usum. LIPS. *Segnitia* etiam MSS. Flor. Agr. recteque receptum est a Pichena. Ceteri libri (Bud. quoque) *saevitia*. Ea vero est in vento adversante: segnitia est, cum stat mare, nimiaque tranquillitate non dat facultatem navigandi. ERN. Verum malacia navem non *depellit*, sed innotam tenet; ad quod non attendere, quorum auribus blanditur *segnitia*. Restituo proinde *saevitia*. Mox Bud. *haud adv. vento*, quod Rhen. se scribere ait, verum non scripsit. Paullo ante Bud. *Apenninis jugis*.

Portum Herculis Monæci] Hodie *Monaco*. ERN.

Alp. mar. Procurator] Bud. *speculator*.

Nondum exuerat] Sic Flor. bene, mox enim exiit. Bud. et vulgo *non*.

Metu infracta] Pichena censet *infracta*:

at mihi pro sententia nunc videbatur, *intentata*. Destitit Valens ab aliis tentandis, metu, ne temere se crederet et interciperetur. Quod si eandem sententiam e voce *intacta* elicis, haud immutem. LIPS. Nempè in MS. Flor. est *infracta*: unde Pichena suum *infracta* elicit: quod Freinsh. ceterique post eum secuti sunt. Recte. Sic plane MS. Oxon. Mox itidem bene *namque circumjectas* pro *nam* dedere e Flor. et Agr. Ryckius et J. Gronov. Consentit ed. pr. quæ post male *circumvectas* exhibet. Verba hæc et alibi confusa. ERN. Bud. *intacta*. Palmerius dabat *intuta*. Dein Bud. *nam*.

Procurator] Galliae Narbonensis Procuratorem fuisse suspicatur Savilius: in qua Forum Julii, colonia. Mox bene a Ryckio editum *claustra* pro *claustraque*, e MSS. Flor. Bud. Agr. quibus consentit ed. pr. Additur enim ἰζηγητικῶς. ERN. *Forum Julii* dictum colonia Pacensis et classica. Plin. 3, 4 (5). Ibi navale Augusti. Strabo 4. p. 184.

Sponte sumebant] *Sponte* deest in Bud.

Eo gravior auctor] Cf. supra c. 3 et 12.

Quæ ubi paratu firma] *Paratu* libri 0 3

- A. U. animos increbuerunt, Fabius Valens cum quatuor speculatoribus et tribus amicis, totidem Centurionibus, ad naves regreditur: Maturum ceterisque remanere, et in verba Vespasiani adigi, volentibus fuit. Ceterum, ut mare tutius Valenti, quam litora, aut urbes; ita futuri ambiguus, et magis, quid vitaret, quam cui fideret, certus, adversa tempestate Stœchadas, Massiliensium insulas, adfertur. ibi eum missam a Paullino Liburnicæ oppressere. Capto Valente, cuncta ad victoris opes conversa, initio per Hispaniam a prima Adjutrice legione orto, quæ, memoria Othonis infensa Vitellio, decimam quoque ac sextam traxit. Nec Galliæ cunctabantur. Et Britanniam inclitus erga Vespasianum favor, quod illic secundæ legioni a Claudio præpositus et bello clarus egerat, non sine motu adjunxit ceterarum, in quibus plerique Centuriones ac milites a Vitellio provecti, expertum jam Principem anxii mutabant. Ea discordia, et crebris belli civilis rumoribus, Britanni sustulere animos, auctore Venutio: qui, super insitam ferociam et Romani no-

omnes præter MS. Bud. et ed. pr. in quis est *parta*. Rhenanus inde conjicit *pacta firma*, frustra. Elegancia perit, si *paratu* mutatur. Respondent enim sibi apte, ut *firma* et *aucta*, sic *paratu* et *rumore*. Mox edidi *totidem*, quod in MSS. Flor. Bud. ed. pr. Ceteri scripti et edd. ante Rhen. item Ryck. (ex Agr.) *totidemque*. ERN.

Regreditur mature: ceterisque] Priora lego: *regreditur. Maturum ceterisque*. Intellegit enim Marium Maturum Procuratorem Alpium, qui, discessu Valentis velut exsolutus, transiit in Flavianas partes. Posteriora recte olim (e Bud.) Rhenanus emendavit, (ut 1, 59. Agr. 18.) cum vulgo esset, *volentibus liberum fuit*, insititia voce: aut, ut in quibusdam, *auctor fuit*. Qui scilicet glossographi ignorarunt genus dicendi a fonte Græco: quod peritum illum sagacemque Germanum non fugit. Ingenii enim et industriæ laudem Rhenano libens do: et scio inter primores eum suæ gentis. At carpsi olim liberius. Non ego, sed ætas. (etsi revera multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo iudex e selectis.) Nunc abiit ille fervor: et obtendere manum ad magnorum virorum culpas possum, quam diducere et explicare. Revera autem quantula hæc sunt, de quibus litigamus? litteræ, syllabæ, voculæ. Ridere mihi lubet, cum virorum gravium et grandium velitationes, immo pugnas video in his nugis. et metuo, ut excitent me ad alteram Satyram. Nunc cum

Aristophane (Ran. 858.) satis mihi in-clamasse:

—Λοιδόρῳσαι δ' οὐ κρίσιμι

"Ἄνδρας ποιητὰς, ὡσπερ ἀεροπολῖδας.

Lips. Lipsium secutus est ejusque correctionem recepit Pichena. Consentit MS. Agr. nisi quod in fine habet *volentibus auctor fuit*: quod pro var. lect. in margine Guelf. reperi, et in ed. pr. sed *auctor* insertum est ab iis, qui modum loquendi non capiebant. ERN. Bud. *mature* et dein *adigi volentibus fuit*. Sed Put. *adigi liberum fuit*. Alc. *adigi volentibus liberum fuit*.

Stœchadas—adfertur] Legitimum verbum erat *defertur*: nec *adferri* hoc sensu dictum reperi. Broterius malit *fertur*. ERN.

Inclitus e V. favor] Gruterus valde probat lectionem ed. pr. *inditus*, quæ et in MS. Reg. est. In quo aliter sentio, si *insitus* esset, i. e. vetus, constans, præferrem: at non *inditus*, quod commode hic locum non habet, ut opinor. Eam autem vocem in libris substituit alteri *inclitus*, et alibi observatum. V. Drakenb. ad Liv. 6, 11. 42. *Inclitus favor* est insignis, multis rebus cognitus. ERN. In Bud. dubie *inditus*, an *inclitus*.

Non sine motu adjunxit ceterarum] Scil. legionum, ut bene Ferretus. Frustra Faernus *cohortium* addi volebat (et legebat *junxit*) e vet. cod. nescio quod. ERN.

Venutio] Sic codices. Sed v. A. 12, 40. ubi *Venutio* præfertur.

minis odium, propriis in Cartismanduam Reginam stimulis A. U. accendebatur. Cartismandua Brigantibus imperitabat, pol- 823. lens nobilitate: et auxerat potentiam, postquam, capto per A. C. dolum Rege Caractaco, instruxisse triumphum Claudii 70. Cæsaris videbatur. Inde opes, et rerum secundarum luxus. spreto Venutio (is fuit maritus) armigerum ejus, Velloca- tum, in matrimonium Regnumque accepit. Concussa sta- tim flagitio domus. Pro marito studia civitatis; pro adul- tero libido Reginæ et sævitia. Igitur Venutius accitis auxiliis, simul ipsorum Brigantum defectione, in extremum discrimen Cartismanduam adduxit. Tum petita a Romanis præsidia. et cohortes alæque nostræ, variis præliis, ex- emere tamen periculo Reginam. Regnum Venutio, bellum nobis, relictum. Turbata per eosdem dies Germania, et 46 socordia Ducum, et seditione legionum. Externa vi, per- fidia sociali, prope adflita Romana res. Id bellum cum caussis et eventibus (etenim longius provectorum est) mox memorabimus. Mota et Dacorum gens, numquam fida, tunc sine metu, abducto e Mœsia exercitu. Sed prima re- rum quieti speculabantur: ubi flagrare Italiam bello, cun- cta invicem hostilia, accepere, expugnatis cohortium ala- rumque hibernis utraque Danubii ripa potiebantur. Jamque castra legionum excindere parabant, ni Mucianus sextam legionem opposuisset, Cremonensis victoriæ gnarus, ac ne externa moles utrimque ingrueret, si Dacus Germanusque diversi inrupissent. Adfuit, ut sæpe alias, Fortuna Populi Rom. quæ Mucianum viresque Orientis illuc tulit; et quod Cremonæ interim transegimus. Fonteius Agrippa ex Asia (pro Consule eam provinciam annuo imperio tenuerat) Mœ- siæ præpositus est: additis copiis e Vitelliano exercitu, quem spargi per provincias, et externo bello inligari, pars

Auxerat potentiam] Fallor, aut Tacitus scripsit, *potentia*. Quis enim alias iste, qui auxit? At genus illud dicendi pærelégans, *auxit potentia*, id est, aucta est, significatione occulta quadam patiendi. Cato in hoc ipso verbo ap. Gell. 18, 12. *Eodem nomine complures ex agris accessitavere, eo res eorum auxit*. Velleius *sedandi* verbum sic usurpat 2, 101. *Postquam tempestas sedavit, Adherbal taurum immolat*. Plautus Mil. 2, 6, 100. *leniendi: Dum hæ consile- scunt turbæ atque iræ leniunt*. Et plures ejusmodi Latine lingue delicias gu- stare tibi fas apud Agellium l. c. Non dissimile, quod in Thucydideo chara- ctere observat Dionysius p. 133. sæpe τὰ παθητικὰ ῥήματα, δραστήρια τὰ δὲ δραστήρια, παθητικὰ esse. LIPS. Nimis

captus erat Lipsius observatione passiva, ut jam alibi vidimus. ERN. Cf. Ruhn- ken. ad Vell. Pat. 1, 8. p. 587.

Instruxisse triumphum C. C.] De hoc loco, qui pugnare videtur cum alio A. 12, 36. vid. ibi dicta. ERN.

Brigantum defectione] Bud. *defectio*. Probat Rhen. nec tamen recepit.

Perfidia sociali] Sine copula MSS. Flor. Agr. ed. pr. et sic edidit Ryckius. Ceteri (Bud. et vulg.) *et perfidia*. ERN. Mox Bud. *pæna* (pro *pæne*) *adflita*.

Memorabimus] Vid. H. 4, 12—37. 54—79. et 5, 14. ad finem.

Fonteius Agrippa] Post a Sarmatis cæsus. Jos. b. Jud. 7, 4, 3.

Proconsule] Sic Flor. Agr. ed. pr. Ryck. J. Gron. Ceteri (Bud. etiam) *Pro- consul*. ERN.

A. U. consilii pacisque erat. Nec ceteræ nationes silebant. Subita
 823. per Pontum arma barbarum mancipium, Regiæ quondam
 A. C. classis Præfectus, moverat. is fuit Anicetus, Polemonis liber-
 70. tus, præpotens olim, et, postquam regnum in formam pro-
 47. vinciæ verterat, mutationis impatiens. Igitur Vitellii no-
 mine, adscitis gentibus, quæ Pontum adcolunt, corrupto in
 spem rapinarum egentissimo quoque, haud temnendæ ma-
 nus ductor, Trapezuntem, vetusta fama civitatem, a Græ-
 cis, in extremo Ponticæ oræ conditam, subitus inrupit.
 Cæsa ibi cohors, Regium auxilium olim, mox donati
 civitate Romana, signa armaque in nostrum modum,
 desidiam licentiamque Græcorum, retinebant. Classi quo-
 que faces intulit, vacuo mari, eludens, quia lectissimas
 Liburnicarum, omnemque militem Mucianus Byzantium
 adegerat. Quin et barbari contemptim vagabantur, fabri-
 catis repente navibus, (*camaras* vocant) arctis lateribus,

Egentissimo] Hujus vocis loco lacu-
 nam offert Bud.

Haud temnendæ manus ductor] Edd.
 Put. Ber. Alc. vitiose *haud tenendæ m.*
auctor. ERN. Nec melius Bud. *haud*
tepende manus ductor. Paulo ante idem
accitis gentibus.

Vetustam admodum civit.] In Flor.
vetusta mama civitatem. Omnino leg. *ve-*
tusta fama. LIPS. Idem Freinshemio
 placebat. Rhenanus malebat *vetustissi-*
am civitatem, sed Pichena correxit *ve-*
tustam Asiæ, quod omnes post eum se-
 cuti sunt. MS. Bud. habet *vetusta ma-*
nam, ed. pr. *manus*. Guelf. *vetustam ad-*
modum, quod edd. ante Pichenam omnes
 inde a Puteol. obtinet, MS. Agr. *vetu-*
stam civitatem. Ego Lipsianam corre-
 ctionem, ut propius accedentem ad scri-
 pturam MS. Flor. prætulerim cum
 Freinsh. ERN. Probat et Lall. Recipio
 eum Bip. Sic H. 4, 83. *templum vetere*
fama.

Classi quoque etc.] MSS. Flor. Guelf.
 edd. ante Rhen. omnes *classis*, quod J.
 Gron. probat, non ausus tamen resti-
 tuere; intelligitque classem Aniceti, e
 navibus ibi relictis coactam. At, quor-
 sum classis faces inferat urbi jam captæ,
 cujus combustæ nullum vestigium ex-
 stat? Itaque omnino servandum *classi*,
 quod inde a Rhen. omnes edidere. In-
 tellige naves, ibi in portu sine milite re-
 lictas a Muciano. Quæ ipsa causa est,
 quare addat *vacuo mari eludens*. In quo
 Lipsius malebat *illudens*. Nempe *elu-*
dere quidem etiam pro *illudere* ponitur,
 ut ap. Liv. 7, 13. et alibi, sed cum accu-
 sativo. Verum *vacuo mari* absolute ca-

piendum, non in dativo; nam mare *vā-*
cuum erat, eamque ob causam post *mari*
 interpunxi. *Eludere* sæpe simpliciter
 ponitur sine regimine, ut Cic. de Div. 2,
 70. *ars conjectoris, eludentis ingenio*.
 Estque fere idem, quod mox contentim
 vagari, agere quæ lubet, contentis aliis,
 nihil metuentem. *Vacuum mare* est, in
 quo nullæ naves armatæ, quæ resistant.
 ERN. Acid. quoque volebat *illudens*.
 Bip. in textu posuere, vel conjiciunt:
vacua maris eludens, quod in Flor. sit
vacua mari, sed apud Ryekium vitiose
 in var. lect. ita legi videtur pro *vacuo*.

Contentim vagabantur] Sic edidi,
 quod id libris antiquis magis consentire
 putavi, quam quod Rhenanus, sive e
 Bud. MS. sive ex ingenio, dedit *contem-*
tius (omnino e Bud.). MS. Guelf. clare
contentim, edd. Put. Ber. Alc. Curt. 9, 7.
 a *Dioxippo contentim militarem eludente*
ferociam. At Flor. *contenti*, quod frustra
 defendit J. Gron. edere tamen non ausus.
 Non barbari tum contempti; sed cœpe-
 rant contemnere vim Rom. i. e. non timere.
 Virgula super litera ultima ommissa
 est a librario: nam ita expressit librarius
 cod. Guelf. Ed. pr. etiam *contenti*: quod
 verbum cum illo sæpe confunditur in
 libris antiquis. Similiter infra c. 58.
 extr. Flor. *contenti*, ed. pr. *contenti* pro
contentim, quod ibi recte, valdeque pro-
 bante Lipsio, inde a Pichena editum.
 Cur ergo non et hic eadem ratione ipse
 aliique usi sunt? ERN.

Quas cameras vocant] Nostrasne hæc
 vox? certe etiam hodie cubilia tecta et
 clausa cameras vocamus, et ab ea simili-
 tudine prisca, opinor, has naves. Strabo

lata alvo, sine vinculo æris aut ferri connexa: et tumido A. U. 823.
 mari, prout fluctus adtollitur, summa navium tabulis au- A. C. 70.
 gent, donec in modum tecti claudantur. Sic inter undas
 volvuntur, pari utrimque prora, et mutabili remigio, quando
 hinc vel illinc adpellere indiscretum et innoxium est. Ad- 48
 vertit ea res Vespasiani animum, ut vexillarios e legionibus,
 Ducemque Viridium Geminum, spectatæ militiæ, deligeret.
 Ille in compositum et prædæ cupidine vagum hostem adortus,
 coegit in naves: effectisque raptim Liburnicis, adsequitur
 Anicetum in ostio fluminis Cohibi, tutum sub Sedochezorum
 Regis auxilio, quem pecunia donisque ad societatem perpulerat.
 Ac primo Rex minis armisque supplicem tueri: postquam
 merces proditionis aut bellum ostendebatur; fluxa, ut est
 barbaris, fide, pactus Aniceti exitium, perfugas tradidit,
 belloque servili finis inpositus.

in describenda Bosporana ora (11. p. 495.); Ἀνάτια Ἰχουσι λεπτὰ, σπινὰ καὶ κῆφα, ὅσον ἀνθρώπου πίντε καὶ εἰκοσι δισχόμενα. Καλοῦσι δ' αὐτὰ οἱ Ἕλληνας καμάραις. Ubi a glossula fortasse illæ voces, οἱ Ἕλληνας. Lips. Frustra Lipsius tentat locum. Nam Græcis sane sic naves tales dicuntur: quippe καμάραιν vocant tectum curvatum, et quicquid tale tectum habet. Similiter Eustath. ad Dionys. Perieg. v. 700. ἃ ἰκαλῶντο καμάραι πικρὴ Ἕλλησιν. Adde de h. v. Hemsterhus. τὸν πᾶν ad Aristophan. Plut. p. 369. De *camaris* (sic enim melius scribas, quam *cameris*: sic saltem MS. Flor. Agr. ed. pr.) Add. Casaub. ad Strab. l. c. Schefferus addend. ad de R. Nav. 2, 2. p. 325. Ceterum *quas* cum Ryckio delevi, auctoribus iisdem libris. Relativum passim intrusum esse in libris Taciti jam supra, cum J. Gronovio, aliquot locis notavimus. ERN. Bud. *cameras*.

Lata alvo, sine vinculo æ. a. f. connexa] *Latam alvum—connexam* MSS. (Bud.) Agr. Guelf. edd. vett. omnes. Eodem tendit Flor. c. quo notatum video *lata alvom*, ut est in Oxon. Sed inde efficta est lectio, quam Lipsius et Pichena tacite edidere, cum sequentibus omnibus. Ea certe grammaticæ recta est et explicari potest. Vitiosam esse veterem lectionem, dubitari non potest. Si *lata alvo* verum est, vereor, ne ultimum verbum spurium sit, et a glossa ortum: sufficit enim *lata alvus sine æris ac ferri vinculo*. Sin *latam alvum* Taciti scriptura est, *connexis* corrigendum puto, ut referatur ad *navibus*: sintque naves *connexæ* *latam alvum sine vinculo*

æris ac ferri. Forte etiam sint, quibus placeat *contexta*; quod verbum dici solet de navibus ῥαπτοῖς, quæ non ferro aut ære, sed funibus constringuntur: de quibus videndus Scheffer l. c. p. 26. ERN.

Pari utr. prora et mutabili remigio] Similes naves memorantur in German. c. 44. et supra A. 2, 6. ubi additur, utrinque fuisse gubernacula, ut repente converso remigio hinc vel illinc appellerent. ERN.

Vespasiani animum] Scribas, *ea res Vespasianum*, voce sequenti inducta, brevis et verius. Ita loquitur A. 2, 17. *Octo aquilæ, petere silvas et intrare visæ, advertere Imperatorem*. Lips. Ed. pr. *avertit*. male. Mox MSS. Flor. Agr. ed. pr. *coegit*, quod recepere Ryckius et J. Gron. Ceteri libri (Bud. quoque) *cogit*: quod debetur librariis, hoc verbum conformare volentibus sequenti *assequitur*. ERN.

Sedochezorum Regis] Vatic. *Sedothezorum*. Rom. *Sedotosorum*. Nullum hunc populum ego natum scio. Lips. MS. Guelf. *Sodechezerum*. Colerus corrigebat locum *in ostio fluminis Chobi, sub Sedochi Lazorum Regis auxilio*. Fluminis *Chobi* mentio apud Arrianum in Per. Ponti Eux. et Plinium 6, 4. isque fuit in Lazorum ditioe, ut ex Agathia l. 3. p. 75. docuit Ryckius. ERN. Plin. *Cobum*, Arrianus Χῶλον dicit.

Aniceti exitium] Recte. At MS. Agr. *excidium*: Guelf. *auxilium*. Paulo post MS. Flor. (Bnd.) Agr. *urbemque*, male. Sæpe quoque ita corruptum est in libris. ERN. Bud. *exitium*.

A. U. Lætum ea victoria Vespasianum, cunctis super vota fluen-
 823. tibus, Cremonensis prælii nuntius in Ægypto adsequitur.
 A. C. Eo properantius Alexandriam pergit, ut, fracto Vitellii ex-
 70. exercitu, urbem quoque externæ opis indigam fame urgeret.
 Namque et Africam, eodem latere sitam, terra marique in-
 vadere parabat, clausis annonæ subsidiis, inopiam ac dis-
 49 cordiam hosti factururus. Dum hac totius orbis mutatione
 fortuna Imperii transit, Primus Antonius nequaquam pari
 innocentia post Cremonam agebat; satisfactum bello ratus
 et cetera ex facili, seu felicitas in tali ingenio avaritiam,
 superbiam ceteraque occulta mala patefecit: ut captam,
 Italiam persultare; ut suas, legiones colere; omnibus dictis
 factisque viam sibi ad potentiam struere: utque licentia

Dum hac t. orbis etc.] In libris anti-
 quis hæc cum superioribus conjungun-
 tur: male. *Transit* dictum est pro
transigit: de quo supra monitum,
 quamquam ibi alia loquendi forma.
 Eleganter alias *fortuna transigere* et
transigi, ut supra c. 5. dicitur: et
 hoc verbum absolute Tacito et alibi
 dictum, supra c. 46. Agric. 34. *Post*
Cremonam est expugnata et excisa Cre-
 mona. Flor. 3, 1. init. *quis speraret post*
Carthaginem aliud in Africa bellum?
 i. e. Carthagine victa et deleta, ut recte
 in indice Freinsh. et sic idem pluribus
 locis. Ern. In ed. Put. Alc. Rh. Lips.
 etc. a verbis *Dum hac nova periodus* in-
 fit. Nescio, quas editiones veteres nos-
 ter intelligat. Nec aliter Bud. *Post*
Cremonam, scil. deletam.

Seu felicitas] Sic recte Rhen. e Bud.
 prius legebatur *ceu*.

Ut captam, Ital] Bene Bip. hæc
 jungenda prioribus et aptius interpun-
 genda docent, quam Ernestius fecerat,
 desciscens a præcedentibus editoribus.

Viam sibi ad potentiam] Legendum
 esse *vim sibi*, e MSS. docuimus 1 Ob-
 serv. 14. Gron. Consentiant MSS.
 Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put.
 ceteræ usque ad Lips. In cujus editio-
 nem temere irrepsisse *viam*, aut ex edi-
 tione ignobiliori, unde operæ describe-
 rent Tacitum, silentium ejus indicat.
 Sed hinc in cæteras venit usque ad Ryc-
 kium, qui vetus restituit cum J. Gron.
 Sensus est e mente Rycii, potentia ad-
 jicere vim conabatur. Nam *struere* anti-
 quiores pro *adjicere* dixisse, et *vim* dis-
 tingui a *potentia* ab ipso Tacito A. 13,
 19. ubi *potentia non sua vi nixa*. Gron-
 ovius autem *vim struere* dictum puta-
 bat, ut *opes struere* et similia, in quibus
 est *parare*. Pace magni Gronovii et Ryc-

kii dictum sit, nondum mihi iis, quæ
 dixere, persuasum est, ut *vim ad poten-
 tiam struere* Tacitum deducere putem.
 Nam ut de Ryciana ratione primum di-
 cam, credam *struere vim* augendi habu-
 isse apud veteres, et habere posse: sed
 non propterea potest dici *struere vim ad
 potentiam*, ut licet dicere *adjicere vim ad
 potentiam*. Non, si eandem significatio-
 nem duo verba habent, eodem modo
 construuntur cum substantivis, sed pro
 verbi cujusque natura. Quod deinde ad
 Gronovianam rationem attinet, sæpe vir
 eximius in Tacito contentus fuit, sen-
 sum commodum verbis singulis adstru-
 xisse, nullam rationem habuit totius
 contextus et rationis grammaticæ, idque
 ei accidisse puto, dum exquisite vult lo-
 cutum Tacitum: idemque ei et in Statio
 subinde accidisse judicat Marklandus ad
 Stat. p. 19. Nemo negat, *vim struere*
 æque bene dici posse, ac *struere opes*, et
 alia: sed an *vim ad potentiam struere*
 dicatur, et qui sensus istius complexio-
 nis sit, hoc quæritur. Dicit, *vis* et *po-
 tentia* distinguuntur a Tacito ipso A. 13,
 19. *fama potentia non sua vi nixa*.
 Bene. Sed quo sensu? *Potentia sua vi
 nixa* nihil aliud est, quam potentia, quæ
 non pendeat ab alio, cujus tu ipse sis
 auctor et origo, qualis est in Principe.
 Quid id ad hunc locum? Longe alia
 ista vis est, quam quæ Antonio peteba-
 tur. Etenim Antonius nihil nisi poten-
 tiam quærebat. Imperator esse et Prin-
 ceptis volebat: Non hoc ei in mentem
 venit, ut e sequentibus patet. Itaque
 ineptum foret dicere, *vim ad potentiam
 struere*. Quibus de causis credo adhuc
 aut *viam ad potentiam* verum esse, aut
vim ac potentiam, ut Lipsius conjecit.
Viam struere, ne in eo hæreas, etiam
 Propertius dixit 3, 16, 4. *Viam porro*

militem inbueret, interfectorum Centurionum ordines legi-
 onibus offerebat. eo suffragio turbidissimus quisque delecti.
 nec miles in arbitrio Ducum, sed Duces militari violentia
 trahebantur. quæ seditiosa, et conrumpendæ disciplinæ,
 mox in prædam vertebat, nihil adventantem Mucianum
 veritus; quod exitiosius erat, quam Vespasianum sprevisse.
 Ceterum propinqua hieme, et humentibus Pado campis, 50
 expeditum agmen incedere. Signa aquilæque victricium
 legionum, milites vulneribus aut ætate graves, plerique et-
 iam integri, Veronæ relictis: sufficere cohortes alæque, et e
 legionibus lecti, profligato jam bello, videbantur. Unde-
 cima legio sese adjunxerat, initio cunctata; sed, prosperis
 rebus, anxia, quod defuisset. Sex millia Dalmatarum,
 recens delectus, comitabantur. Ducebat Poppæus Silva-
 nus, Consularis: vis consiliorum penes Annum Bassum,
 legionis Legatum. is Silvanum, socordem bello, et dies rerum
 verbis terentem, specie obsequii regebat, ad omniaque,
 quæ agenda forent, quieta cum industria aderat. Ad has
 copias, e classicis Ravennatibus, legionariam militiam pos-
 centibus, optimus quisque adsciti: classem Dalmatæ sup-
 plevare. Exercitus Ducesque ad Fanum Fortunæ iter
 sistunt, de summa rerum cunctantes, quod, *motas ex urbe
 Prætorias cohortes*, audierant, et teneri præsidiis Apenninum
 rebantur. et ipsos, in regione bello adtrita, inopia et sedi-
 tiosæ militum voces terrebant, *clavarium* flagitantium. nec

A. U.
823.
A. C.
70.

et vim in libris permutari docet Drakenb. ad Liv. 32, 9. ubi non debebat J. Fr. Gronovium audire, et vim potius recipere, quam viam. *Vim facere per castra* bene dicitur illud quidem, sed non recto itinere vim f. p. c. non respexere viri præstantes verba recto itinere: sed hoc obiter. Denique vim ac potentiam conjungi posse, ut alia synonyma etiam apud nostrum, dubitaturum neminem puto. ERN. Non opus erat tanta verborum ambage. Legendum viam, sensere quoque Lall. et Bip.

Cent. ordines legionibus offerebat] Est subobscurum, sensus autem intelligi potest e sequentibus. Non ipse Centuriones creabat, i. e. ordines dabat: sed legionibus permittebat electionem Centurionum. ERN.

Quæ seditiosa etc.] Ryckius interpunctionem receptam mutavit, novæque sententiæ initium fecit in verbis: *Mox in pr. v.* sane sic est et in ed. pr. sed vulgarem interpunctionem meliorem puto. Sensus: ista non modo seditiosa et ad corrumpendam disciplinam valentia, sed etiam hinc ille occasionem prædandi su-

mebat. ERN.

Propinqua hieme] Agr. *propinquante*, ut Muretus volebat.

Dalmatarum] Bud. *Sarmatarum*. Dein comitabantur.

Poppæus Silvanus] Sic MS. Flor. unde Pichena edidit. Ceteri scripti (Bud. Agr.) et edd. *Pompeius*. V. ad 2, 86. 1, 77. ERN.

Dies rerum] Dies rebus agendis dicatos vel aptos.

Dalmatæ supplevere] Bud. *D. supplevere*.

Ad Fanum Fortunæ] Ea urbs hodie quoque dicitur *Fano*. mox *cunctantes* est deliberantes, de quo jam supra dictum. ERN.

In regione] Male enim omnibus libris (Bud. quoque) *in legione*. LIPS. Sic placebat etiam Faerno. Bene recepit Pichena. Contra supra A. 12, 43. *regiones in legiones* mutandas conjecimus. Et confunduntur eæ voces passim in libris vett. ERN. Mox Bud. *bello attributa*.

Clavarium] Quod prætextum et originem habuit, quasi ad militares clavos,

A. U. pecuniam aut frumentum providerant: et festinatio atque
 823. aviditas præpediebant, dum, quæ accipi poterant, rapiun-
 A. C. tur. Celeberrimos auctores habeo, tantam victoribus ad-
 70.
 51 versus fas nefasque irreverentiam fuisse, ut gregarius
 eques, occisum a se, proxima acie, fratrem professus, præ-
 mium a Ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cæ-
 dem jus hominum, aut ulcisci ratio belli, permittebat. Di-
 stulerant, tamquam majora meritum, quam quæ statim ex-
 solverentur: nec quidquam ultra traditur. Ceterum et
 prioribus civium bellis par scelus inciderat. nam prælio,
 quo apud Janiculum adversus Cinnam pugnatum est, Pom-
 peianus miles fratrem suum, dein, cognito facinore, seip-
 sum interfecit, ut Sisenna memorat. tanto acrior apud ma-
 jores, sicut virtutibus gloria, ita flagitiis pœnitentia, fuit.
 Sed hæc aliaque, ex veteri memoria petita, quotiens res
 locusque exempla recti, aut solatia mali, poscet, haud ab-
 52 surde memorabimus. Antonio, Ducibusque partium, præ-
 mitti equites, omnemque Umbriam explorari placuit, si qua

de quibus res jam nota. Simili forma
unguentarium Plinius dixit Ep. 2, 11.
*Præterea acceperat sestertium decem
 millia, fœdissimo quidem titulo, nomine
 unguentarii: donationem scilicet, a pro-
 vincialibus factam in Legatum, ad ungu-
 entia. Sic in Suetonii Vesp. 8. Classia-
 rii petunt, constitui aliquid sibi calcearii
 nomine.* LIPS. Add. Torr. ad Suet. l. c.
 Alciati et Vertranii de *clavario* notas
 bene refellit Jos. Castalio Obs. Dec. 2, 5.
 idemque insititia putat verba *donativi
 nomen est*, et a glossatore orta; quod
 verum puto. Quorsum enim illa ætate
 adderetur. ERN. Recte. expungenda
 omnino, expunxi.

Jus hominum] Est jus naturale. Ed.
 pr. solita aberratione *vis*. Mox *distule-
 rant* MS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. ce-
 teræque vet. omnes, quas inspexi. Ac-
 cidalius malebat *distulerunt*, quod in vul-
 gatis esse dicit Ursinus: nescio quibus.
 Est tamen in MS. Reg. repertum. Item
exsolverentur Flor. Reg. ed. pr. Pich.
 seqq. Ceteri (in his Bud.) *exsolverent*.
 ERN.

Quo apud Jan.] Bud. *cum ap. Jan.*

Apud Janiculum] Cum Tacito, aut
 Sisenna potius, consentit Livius epitoma
 79. et alterum militem in Pompeii exer-
 citu statuit, alterum Cinnæ. At Vale-
 rius 5, 5, 4. pro Cinna Sertorium substi-
 tuit, cum quo et Orosius sentit, 5, 19.
 Bello Actiaco etiam idem evenisse, com-
 memorat Epigramma vetus: quod vul-
 gatam magno Scaligero debemus: *Mæ-*

*vius a castris miles melioribus ausus
 Hostilem saltu præcipitare ratem, In
 damnum felix et, victor ut impius esset,
 Nescius occiso fratre superbus erat.
 Dum legit exuvias, hostiliaque arma
 revellit, Fraternos vultus oraque nota
 videt. Ille ferox: quid lenta manus
 nunc denique cessas? Justius hoste tibi
 qui moriatur adest. Fratremque nulla
 potest defendere cædem, Mors tua sola
 potest, morte levanda tua est. Vivimus
 adversis, jaceamus partibus isdem. Di-
 xit: et in dubio est, utrius ense cadat.
 Ense meo moriar maculato cæde ne-
 fanda? Cui moreris, ferrum quo mori-
 are, dabit. Dixit, et in fratrem fraterno
 concidit ense. Victorem et victum con-
 didit una manus.* LIPS.

Tanto acrior apud majores, etc.] Sic
 MSS. Flor. Bud. ed. pr. Unus Oxon.
tanto ardore. At ed. Puteol. (et Ale.)
 addit *quod ante sicut*; quod (duce Bud.)
 bene delevit Rhenanus. Idemque e Bud.
 MS. *flagitii* edere voluit, sed operæ non
 paruerunt. Id si pluribus libris firmare-
 tur, præferrem. Librarii videntur præ-
 cedenti substantivo *virtutibus* conformare
 voluisse. ERN.

Et veteri memoria petita] Sic scr. et
 edd. Rhenanus ex ingenio (nequaquam,
 sed e Bud.) dedit *repetita*, quod omnes
 secuti sunt ad J. Gronov. qui et *poscet*
 restituit pro *poscent*, e Flor. Consentit
 Bud. Agr. Guelf. Harl. Oxon. ERN.
 De Agr. tacet Ryck.

Apennini juga clementius adirentur : acciri aquilas signaque et A. U. quidquid Verona militum foret : Padumque et mare commeati- 823.
bis compleri. Erant inter Duces, qui neccerent moras. A. C. 70.
 quippe nimius jam Antonius, et certiora ex Muciano sperabantur. Namque Mucianus, tam celeri victoria anxius, et, ni præsens urbe potiretur, expertem se belli gloriæque ratus, ad Primum et Varum media scriptitabat, *instandum captis*, aut rursus *cunctandi utilitates* edisserens, atque ita compositus, ut ex eventu rerum adversa abnueret, vel prospera agnosceret. Plotium Gryphum, nuper ab Vespasiano in Senatorium ordinem additum, ac legioni præpositum, ceterosque sibi fidos, apertius monuit. Iique omnes, de festinatione Primi ac Vari sinistre, et Muciano volentia, rescribere. Quibus epistolis Vespasiano missis, effecerat, ut non pro spe Antonii consilia factaque ejus æstimarentur. Ægre id pati Antonius, et culpam in Mucianum conferre, 53 cujus criminationibus eviluissent pericula sua. nec sermoni-

Et certiora de Muciano] Magis placet Flor. scriptio, ex Muciano. Ambigebant Duces, quid facturi aut non facturi, ex sequentibus: Mucianus adventabat, alter pæne Flavius; ergo ab illo certiores omnium futuri. Lips. Receptit Pichenam. Sed sic jam ante edd. Put. Ber. Alc. Consentit MS. Guelf. De edidit Rhen. (e Bud.) et sic MS. Agr. Illud haud dubie verum. Sensus: spem majorem præmiorum habebant in Muciano, majoris virtutis, dignitatis et gratiæ apud Vespasianum viro: et volebant potentiæ Antonii, jam nimis magnæ, modum ponere: quippe major futura erat, si et hoc succederet, putabantque, eum potentia sua in suum tantum commodum abusurum. Qualis potentia intelligenda, sequentia docent. Add. 4, 2. ubi videbis, quam potentiam petierit Primus, et non frustra parum ex eo sperasse Duces. ERN.

Media scriptitabat] Legitima Latinitas postulat *scriptitarat*: ut infra recte effecerat. Sed, quia in vulgato libri (Bud. quoque) consentiunt, et mox sequitur *monuit et rescribere*, nihil mutavi. *Media* sunt ambigua, nihil certi in alterutram partem definitia. *Abnueret et agnosceret* (Bud.) pro quo male ed. pr. *cognosceret*, dictum, pro appareret, eum ex eventu de factis et consiliis judicaturum, probaturum, si prospere cecidissent, sin minus, contra voluntatem suam suscepta dicturum. ERN.

Plotium Gryphum] Ed. pr. *Grifum*. Eadem mox *senatorium*, ut Flor. (Bud.) Guelf. *senatorum* Puteol. et seqq. usque

ad Pichenam. ERN. Bud. *Griffum*. Ad eum Status risum Saturnalitiū Silv. 4, 9. scripsit.

Muciano volentia] Ita libri. Sallustianum videtur: *Pompeius multis suspicionibus volentia plebi facturum habebatur*. Beatus tamen *volenti* (e Bud.) maluit. Lips. Quod omnes secuti sunt usque ad Lipsium. *Volentia* Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes. (Agr. *volenti*). Utrumque Latinum et Tacito usitatum. Pro *rescribere* ed. pr. *rescribere*: quod præferebat Gruterus: quamquam ille *scribere* laudat. Rhen. edidit (e Bud.) *scribere*, ceterique usque ad Pichenam. ERN. Qui e Flor. dedit *rescribere*. De forma dicendi *volenti* vel *volentia* vide notata ad A. 15, 36. et Cort. ad Sall. Jug. 84.

Factaque ejus] Rhenanus e Bud. MS. profert *aut facta ejus*. *Aut* copulative dicitur sæpe apud nostrum, in coque aliquoties et criticos adhæsisse vidimus. Paulo ante *aut rursus*, pro et *rursus* dictum, et sic alibi passim. ERN. Bud. ita: *pro spe Antonii factaque ejus*, omisso *consilia*. Non potuit ergo nisi dormitans Rhen. scribere, quæ hic retulit.

Coaluiscent pericula sua] Sic omnes inde a Puteolano edidere, usque ad Ryckium: idque et MS. Guelf. præfert (Bud. *coaluisset*). Freinshemius acutissime correxit *eviluissent*: idque in Flor. repertum recepere Ryckius et J. Gron. quos merito secutus sum. MS. Agr. ed. pr. habent *luisent*, unde conjicere licet, primas syllabas *coa* deberi correctoribus, a vero sensu aberrantibus. Sensus est:

A. U. bus temperabat, inmodicus lingua, et obsequii insolens.
 823. litteras ad Vespasianum composuit, jactantius quam ad
 A. C. Principem, nec sine occulta in Mucianum insectatione: se
 70. *Pannonicas legiones in arma egisse: suis stimulis excitos Mæ-
 siæ Duces: sua constantia perruptas Alpes, occupatam Italiam,
 intersepta Germanorum Rhetorumque auxilia. Quod discordes
 dispersasque Vitellii legiones equestri procella, mox peditum vi,
 per diem noctemque, fudisset, id pulcherrimum et sui operis.
 Casum Cremonæ bello inputandum. majore damno, plurium
 urbium excidiis, veteres civium discordias Reipublicæ stetisse.
 Non se nuntiis, neque epistolis, sed manu et armis Imperatori
 suo militare. neque officere gloriæ eorum, qui Asiam interim
 composuerint. illis Mæsiæ pacem, sibi salutem securitatemque
 Italiæ, cordi fuisse. Suis exhortationibus Gallias Hispanias-
 que, validissimam terrarum partem, ad Vespasianum conversas.
 Sed cecidisse in inritum labores, si præmia periculorum soli ad-
 sequantur, qui periculis non adfuerint. Nec fefellere ea Muci-
 anum. inde graves simultates: quas Antonius simplicius,
 Mucianus callide, eoque inplacabilius nutriebat.*

54 At Vitellius, fractis apud Cremonam rebus, nuntios
 cladis occultans, stulta dissimulatione, remedia potius ma-
 lorum, quam mala, differebat. Quippe confitenti consul-
 tantique supererant spes viresque: cum e contrario læta
 omnia fingeret, falsis ingravescebat. Mirum apud ipsum de
 bello silentium: prohibiti per civitatem sermones: eoque
 plures, ac, si liceret, vere narraturi; quia vetabantur, atro-
 ciora vulgaverant. Nec Duces hostium augendæ famæ de-
 erant, captos Vitellii exploratores circumductosque, ut ro-
 bora victoris exercitus noscerent, remittendo: quos omnes
 Vitellius, secreto percunctatus, interfici jussit. Notabili

Mucianum criminando effecisse, ut Vespasianus res, a se fortiter et cum magno periculo gestas, non perinde æstimaret, ac dignæ essent. *Coaluissent foret aucta essent*, quod est alienissimum. Mox *lingua* Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. veteresque omnes ante Lipsium quas vidi: qui *linguæ*, nescio unde, edidit. Picheua illud reddidit. Utrumque usitatum Tacito. Sed, quia genitivus sequitur, *lingua* h. l. melius. ERN. *Pericula*, intelligence *exantlata*.

Id pulcherrimum et sui operis] Tentor rescribere, *id sui operis*. Est enim fortius et Antonii animo dignius: et sic non uno loco et ipse Tacitus et Livius, velut 2, 2. *id officere, id obstaré liberati*. Post *Cremonensium* MS. Agr. quo tendit ed. pr. *Cremonensi*. ERN. Bud. et vulg. *Cremonæ*.

Mæsiæ pacem] Respice ad c. 46.

Falsis ingravescebat] Si vera lectio hæc, intelligendum *malum*. Sed fortasse legendum *ingravescebant*, sc. mala. Nam et in *confitenti* sint intelligenda mala. ERN. Bud. *ingravescebat*, i. e. premebatur, deprimebatur, ut animum desponderet et vires deficerent. Sic Cic. de sen. 11. *corpora defatigatione ingravescent*.

Vera narraturi] Sic edd. omnes inde a Puteol. At MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. *vere*. J. Gronovius putat fuisse *vera enarraturi*. Etiam *vere narr.* putem stare posse, int. quæ acciderant. sed vulgatum melius. sic c. 56. extr. *vera dicturis*. Pro *narraturi* MS. Agr. *narrare*, ed. pr. *narranti*, utrumque vitiose. ERN. Bud. *narratum*. Consensus codicum jubet, ut *vere* reponam cum Bip. Sic et Puteol. Contra *vera* Alciatus habet et Rhen.

Notabili constantia] Hæc ap. Suet.

constantia Centurio, Julius Agrestis, post multos sermones, A. U. quibus Vitellium ad virtutem frustra accendebat, perpulit, ^{823.} ut ad vires hostium spectandas, quæque apud Cremonam ^{A. C.} acta forent, ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentavit, sed mandata Imperatoris suumque animum professus, ut cuncta viseret, postulat. Missi, qui locum prælii, Cremonæ vestigia, captas legiones ostenderent. Agrestis ad Vitellium remeavit, abnuentique, *vera esse, quæ adferret*, atque ultro *corruptum* arguenti; *quandoquidem*, inquit, *magno documento opus est, nec alius jam tibi aut vitæ, aut mortis meæ usus, dabo, cui credas.* atque ita digressus, voluntaria morte dicta firmavit. Quidam *jussu Vitellii interfectum*; de *fide constantiaque* eadem, tradidere. Vitellius, ut e somno excitus, *Julium Priscum et Alphenum* ⁵⁵ *Varum cum XIV Prætorii cohortibus et omnibus equitum alis obsidere Apenninum* jubet. Secuta e classicis legio. Tot millia armatorum, lecta equis virisque, si Dux alius foret, inferendo quoque bello satis pollebant. Ceteræ cohortes ad tuendam urbem L. Vitellio fratri datæ. Ipse, nihil e solito luxu remittens, et diffidentia properus, festinare comitia, quibus Consules in multos annos destinabat: fœdera sociis, Latium externis, dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus juvare: denique, nulla in posterum cura, lacerare Imperium. Sed vulgus ad magnitudinem

Oth. c. 10. in priori cum Othone bello huic accidisse traduntur, ut jam notavit Savilius. Post *ut*, a Rhenano sublatum, bene restituit Pichena (e Flor.), quod in omnibus meis reperi ante Rhen. ERN. *Ut* deest in Bud. Subaudiri putat Rhen. Mox Bud. male *ostenderentur*.

Quæ adferret] Sic MSS. Fl. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. non *referret*, ut hic (e Bud.) dedit. ceterique ad Ryckium usque. Mox est omnes scr. et edd. præter Puteol. Beroald. Alc. ERN. Rhen. addidit e Bud. *Adferret* etiam Lall. e Regio suo.

Secuta e classicis legio] Hæc vera lectio (quæ et in Bud.). MS. Agr. *secutæ classicæ legiones*, ut voluit Muretus. Quæ corruptela unde orta, docet scriptura ed. pr. *secutæ classicis legio*. MS. Guelf. *secuta est cl.* Legio e classicis quo modo nata, v. supra c. 50. Et alias quoque a classica militia ad pedestrem, ut honoratiorem, traducti. De classicis dixi satis et distincte ad H. 1, 36. Mox *si Dux alius*, quod libri vet. scr. et edd. ante Rhen. habent, mollius est, quam *si alius Dux*. ERN. Hoc Rhen. e Bud. De *classicis* v. ad H. 1, 31. 36.

Latium externis] Tirones monendi, ut jus Latinitatis intelligant, non partem Italiæ, quæ Latium vocata. ERN.

Tributa dimittere] Sic omnes libri: id non tentandum, docuit exemplis Gruterus in suspitione. libris. Sic et vetus N. T. interpres *dimittite nobis debita nostra*. Et Cicero quoque sæpe *dimittere* pro *remittere* dixit, in aliis etiam formis loquendi. Mox pro *cura*, ed. pr. *curare*. male. *Lacerare imperium* eleganter dicuntur, qui ejus patrimonium et bona dissipant: ut *lacerare* de dissipatione rei familiaris et pecuniæ. Cicer. Quint. 15. Verr. 3, 70. ubi *lacerata pecunia*, cujus pars aversa est. ERN.

Vulgus ad magnitudinem benefactorum aderat] In Flor. est *haberat*. Videtur significare *hiabat*. nam hoc verbum alibi quoque sic corruptum nos invenisse meminimus. GRON. *Haberat* videtur esse *aberat*, ut ed. pr. (et Bud.) exhibet. id cum *aderat* sæpe in libris confunditur. Alias *hiabat* aptum h. l. foret. ERN. Hoc in textum recepere Bip. et ex H. 1, 12. firmare nituntur. Sed vix credendum, in Flor. ex *hiabat* factum esse *haberat*. Agr. cod. clare *aderat*, scil. prono animo avidoque.

A. U. beneficiorum aderat : stultissimus quisque pecuniis merce-
 823. batur : apud sapientes cassa habebantur, quæ neque dari,
 A. C. neque accipi, salva Republica, poterant. Tandem flagi-
 70. tante exercitu, qui Mevaniam insederat, magno Senatorum
 agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trahe-
 bat, in castra venit, incertus animi, et infidis consiliis ob-
 56 noxius. Concionanti (prodigiosum dictu) tantum fœdarum
 volucrum supervolitavit, ut nube atra diem obtenderent.
 Accessit dirum omen, profugus altaribus taurus, disjecto
 sacrificii adparatu, longe, nec, ubi feriri hostias mos est,
 confossus. Sed præcipuum ipse Vitellius ostentum erat,
 ignarus militiæ, improvidus consilii, *quis ordo agminis, quæ
 cura explorandi, quantus urgendo trahendove bello modus*, alios
 rogitans, et ad omnes nuntios, vultu quoque et incessu tre-
 pidus, dein temulentus. Postremo tædio castrorum, et,
 audita defectione Misenensis classis, Romam revertit, re-

Qui Mevaniam insederat] Vocula qui
 addita e libris. LIPS. Eam sustulerat
 Rhen. Est tamen in omnibus libris scr.
 et edd. ante. ERN. In Bud. deest.
 Rhenanus *Mev. ins.* in parenthesi po-
 nenda putabat.

Diem obtenderent] Bene ita libri,
 non *obtulerent*, ut (e Bud.) visum
 Beato. Quibusdam (ut Agr.) scriptum,
nube radium obtenderent (ed. pr.) vitiose.
 LIPS. *Obtenderent* etiam Flor. Agr.
 Guelf. codd. ante Rhen. item Lips. et
 seqq. omnes. Simile illud Silii 10, 228.
obtendit pulvere lucem: ut omnes ibi
 codd. habent. Sed, ut ibi *obtundit* le-
 gendum censet N. Heinsius, si^c h. l.
 Rhenanus *obtunderent* edidit, utrum e
 cod. Bud. an ex ingenio, non constat
 (non amplius hoc dubium) idque secuti
 sunt editores usque ad Lips. Ego facile
 largior *obtendere* dici pro *velare*: quis
 enim hoc neget? Atque id docuere ex-
 emplis Gron. ad Senec. Ed. 625. Dra-
 kenb. ad Silium l. c. Verum hoc non
 videtur fecisse, ut hæreret Rhenanus,
 sed constructio. Nam, etsi *obtendere*
 idem, quod *occultare*, significare potest,
 tamen non eodem etiam modo construi
 cum substantivis potest. Viri docti sæpe
 in hoc non satis diligentes sunt. De
 verbi vi simpliciter quærunt, constructi-
 onem non curant. Atqui significationem
 potest verbum communem cum altero
 habere: neque tamen statim etiam con-
 structionem. Vid. ad c. 49. Videndum
 ergo, an, quemadmodum dici potest,
atra nube occultare diem, vel *abscondere*,
 sic etiam *atra nube obtendere diem* vel
lucem: quod non omnibus istis locis,

quæ a Drakenborchio aliisque prolata
 sunt, efficitur: sed solis Statii et Senecæ
 locis: *pædore fædo squalidam obtentus
 comam*, ut recte ibi restituit Gronovius,
 cum ante esset *obtectus*: unde patet,
 semper in hac forma hæsisse viros do-
 ctos. Quare, cum in tribus locis simili-
 bus consentiant MSS. non tentandam
 hanc loquendi formam, etsi duriorum et
 poetis digniorem, quam prosaicis scri-
 ptoribus, puto: ceterum, si libri boni
 faverent, facile *obtunderent* prælaturus,
 ut dignius tali scriptore et elegantius.
 ERN. Rectius *obtenderent*. ut Virg.
 Georg. 1, 248. *obtenta densantur nocte
 tenebræ*. Plura dabit J. Fr. Gron. ad
 Liv. 1, 57.

Longe, nec ubi feriri] Prævit ad
 emendationem hanc Vatic. qui refert,
longe necui feriri. Nam alii libri hic
 mutili. Ominosum vero antiquitus, si
 hostia fugisset, nec suo loco, id est ante
 aram cæsa fuisset. Festus: *Piacularia
 appellabant, quæ sacrificantibus tristia
 portendebant, cum aut hostia ab ara pro-
 fugisset, aut percussa mugitum dedisset,
 aut in aliam partem corporis, quam
 oporteret, cecidisset*. Plinius 8, 45 (70),
*Notatum est vitulos, ad aras humeris ho-
 minis allatos, non fere litare: sicut nec
 claudicante, nec aliena hostia Deos pla-
 cari, nec trahente se ab aris*. Ne
 cui etiam Flor. ed. pr. MS. Bodl. *longe
 quam ubi*. Mox eadem ed. male *confes-
 sus*. ERN. Bud. *longe ubi*, omisso *quam*,
 quod in vulg. Rhenanus suum codicem
 sequitur et exponit procul ab eo loco,
 ubi. Cod. Agr. *longe ne cui*. Mox Bud.
consilii.

centissimum quodque vulnus pavens, summi discriminis A. U. incuriosus. Nam, cum transgredi Apenninum, integro ex-^{825.}ercitus sui robore, et fessos hieme atque inopia hostes ad-^{A. C.}gredi, in aperto foret; dum dispergit vires, acerrimum mi-^{70.}litem, et usque in extrema obstinatum, trucidandum capiendumque tradidit, peritissimis Centurionum dissentientibus, et, si consulerentur, vera dicturis. Arcuere eos intimi amicorum Vitellii, ita formati Principis auribus. ut aspere, quæ utilia, nec quidquam, nisi jucundum et læsurum, acciperet. Sed classem Misenensem (tantum civilibus discor-⁵⁷diis etiam singulorum audacia valet) Claudius Faventinus, Centurio, per ignominiam a Galba dimissus, ad defectionem traxit, fictis Vespasiani epistolis pretium proditionis ostentans. Præerat classi Claudius Apollinaris, neque fidei constans, neque strenuus in perfidia. et Apinius Tiro, Prætura functus, ac tum forte Minturnis agens, Ducem se defectoribus obtulit. a quibus municipia coloniæque impulsæ, præcipuo Puteolanorum in Vespasianum studio, contra Capua Vitellio fida, municipalem æmulationem bellis civilibus miscebant. Vitellius Claudium Julianum (is nuper classem Misenensem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis delegit. data in auxilium urbana cohors et gladiatores, quibus Julianus præerat. Ut conlata utrinque castra, haud magna cunctatione Juliano in partes Vespasiani transgresso, Tarracinam occupavere, mœnibus situque magis, quam ipsorum ingenio tutam. Quæ ubi Vitellio⁵⁸ cognita, parte copiarum Narniæ cum Præfectis Prætorii relicta, L. Vitellium fratrem, cum sex cohortibus et quin-

Summi discriminis incuriosus] *Summa discrimen* est idem fere, quod *summa belli*, universum bellum: periculum, quod imminebat, si bello vince-retur. Mox *in aperto foret* idem est, quod in promptu facile. ERN. A. 2, 12. H. 5, 15. *summæ rei discrimen* dicitur.

Arcuere eos] Vere, non *arguere*. LIPS. *Arguere* omnes edd. ante Lips. et MS. (Bud.) Guelf. Verba illa sæpe in libris confusa sunt. V. Drakenb. ad Liv. 6, 25. omninoque litera *g.* a librariis mediæ ætatis centies obtrusa pro *c.* ut supra de verbis *vacare* et *vagare* notavimus H. 1, 44. ERN.

Læsarum acciperet] Faernus legebat *acciperent*, ad *aures* referens: placebatque Acidalio. Sed *acciperet* omnes libri: quod ad *Principem* referendum. Illud præferrem, si libri faverent. ERN. Prius Bip. *aspere*. bene ut A. 4, 31. *acceptum aspere ad præsens*.

Apinius Tiro] Sic omnes scr. et edd.

VOL. 11. P. I.

hic et c. 76. nisi quod MS. Agr. et ed. pr. h. l. *Aponius* habent: at infra ille *Apinius*, hæc *Opinius*: unde aberrationem esse patet. ERN. Bud. male *aprimis* et mox *intersectoribus*. Dein *precipue*.

Julianus præerat] Mirum, ni ille ipse Julianus, qui Plinio *curasse* dicitur *munus gladiatorium Neronis*. 37, 3. LIPS. Post ut MSS. edd. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. At ceteræ ante Rhen. male et. ERN.

Quam ipsorum ingenio] i. e. fortitudine, fide Tarracinensium: quod verbum intelligendum e nomine Tarraci-næ, ut jam monuit Ryckius. Ejus generis exempla supra notata sunt. ERN. Cf. c. 64. Negat, Tarracinenses intelligendos Lallemand. potius eos, ait, quos mox noster dixit in partes Vespasiani transgressos.

Quæ ubi Vitellio c.] Ubi deest in Bud.

P

A. U. gentis equitibus, ingruenti per Campaniam bello opposuit.
 823. Ipse æger animi, studiis militum et clamoribus populi, arma
 A. C. poscentis, refovebatur: dum vulgus ignavum, et nihil ultra
 70. verba ausurum, falsa specie *exercitum* et *legiones* adpellat.
 Hortantibus libertis (nam amicorum ejus quanto quis clarior, minus fidus) *vocari tribus* jubet. Dantes nomina sacramento adigit. superfluenta multitudine, curam delectus in Consules partitur. Servorum numerum et pondus argenti Senatoribus indicit. Equites Romani obtulere operam pecuniasque, etiam libertinis idem munus ultro flagitantibus. Ea simulatio officii, a metu profecta, verterat in favorem. Et plerique haud perinde Vitellium, quam casum locumque Principatus, miserabantur. nec deerat ipse: vultu, voce, lacrimis, misericordiam elicere; largus promissis, et, quæ natura trepidantium est, immodicus. Quin et *Cæsarem* se dici voluit, adspernatus antea: sed tunc, superstitione nominis, et quia in metu consilia prudentium et vulgi rumor juxta audiuntur. Ceterum, ut omnia inconsulti inpetus cœpta, initiis valida, spatio languescunt, dilabi paullatim Senatores Equitesque, primo cunctanter, et, ubi ipse non aderat, mox contemptim et sine discrimine; donec Vitellius 59 pudore inriti conatus, quæ non dabantur, remisit. Ut ter-

Exercitum et legiones] Sic recte e Flor. editum a Pichena. Consentit ed. pr. Ceteri scr. (Bud. etiam) et edd. usque ad Pichenam. *Bud. exercitus*. ERN.

Vocari tribus jubet] Est delectus in urbe actus, quem tradit Sueton. c. 15. Unde confirmatur conjectura nostra de loco Sueton. Ner. 44. ubi in verbis, *tribus urbanas ad sacramentum citavit*, suspectam vocem *urbanas* habui. Sic etiam noster A. 14, 13. *obvias tribus habuit*, de plebe Romanæ urbis. Sed, quia tamen patet, *tribus* etiam de plebe urbana sola dici, *urbanas*, etsi supervacuum, tamen ferri posse arbitror. Mox *dantes* omnes edd. et scr. præter Bud. qui habebat *dat*: quod factum puto e *data*, quod est in Guelf. Bodl. et Oxon. bona et plana sententia, idque verum putabat J. Gronovius, a quo allatum exemplum ex A. 14, 15. non satis huic loco simile. sed *dantes* melius. Vult dicere, ab initio promiscue, quicunque darent nomina, sacramento adactos, sine delectu: post, redundante multitudine, etiam delectum haberi cœpisse. ERN. Put. *data*. Alc. Rhen. *dantes*. Mox Rhen. e Bud. *indicit*. prius legebatur *inducit*. Porro Bud. *pecuniamque*.

Ea simulatio officia metu profecta] Sic edd. omnes (et c. Bud.) N. Heinsius

malebat a metu profecta. Mihi dudum legendum visum ea *simulatio officii a metu profecta*: neque aliter res et Latinitas patitur. Id quia et e MS. Bodl. notatum reperi, recepi. Sensus: Hæc per simulationem officii offerebant, propter metum, sed tamen inde ortus favor in Vitellium, sive pro favore accipiebatur. ERN. Probant emendationem Brot. Lall. Bip.

Nec deerat ipse etc.] Similis constructio H. 4, 1. 11. 80.

Superstitione nominis] Cod. Agr. *pro sup. nominis*.

Conterriti mæstive] E Flor. in quo est *contemptim mæstive*, Pichena emendat: *contemptim et sine discr.* Belle, belle. Lips. Ad Flor. prope accedunt MS. Agr. ed. pr. *contenti mæstive*. Nam *contenti* et *contempti*: item hæc et *contemptim* confundi vidimus ad c. 47. In MS. Guelf. est *contriti mæstive*: sed duæ ultimæ syllabæ sunt a manu sec. et in litura. ERN. Bud. *conterriti mæstive*. Trilleri commenta v. in ipsius Obs. crit. p. 311.

Quæ non dabantur, remisit] Sic MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. omnes ante Rhenanum, qui (e Bud.) edidit *omisit*, cum seqq. usque ad Pichenam. ERN.

rorem Italiae possessa Mevania, ac velut renatum ex integro bellum, intulerat: ita haud dubium erga Flavianas partes studium tam pavidus Vitellii discessus addidit. Erectus Samnis Pelignusque et Marsi æmulatione, quod Campania prævenisset, ut in novo obsequio, ad cuncta belli munia acres erant. Sed fœda hieme, per transitum Apennini conflictatus exercitus, et vix quieto agmine nives eluctantibus, patuit, quantum discriminis adeundum foret, ni Vitellium retro Fortuna vertisset: quæ Flavianis Ducibus non minus sæpe, quam ratio, adfuit. Obvium illic Petilium Cerialem habuere, agresti cultu et notitia locorum custodias Vitellii elapsam. Propinqua adfinitas Ceriali cum Vespasiano, nec ipse inglorius militiae: eoque inter Duces adsumptus est. Flavio quoque Sabino ac Domitiano patuisse effugium, multi tradidere. Et missi ab Antonio nuntii per varias fallendi artes penetrabant, locum ac præsidium monstrantes. Sabinus inhabilem labori et audaciæ valetudinem caussabatur: Domitiano aderat animus; sed custodes a Vitellio additi, quamquam se socios fugæ promitterent, tamquam insidiantes timebantur. Atque ipse Vitellius, respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat. Duces partium ut Carsulas venire, paucos ad requiem dies sumunt, donec aquilæ signaque legionum adsequerentur. et locus ipse castrorum placebat, late prospectans: tuto copiarum adgestu: florentissimis pone tergum municipiis. simul conloquia cum Vitellianis, decem millium spatio distantibus, et proditio sperabatur. Ægre id pati miles, et victoriam inalle, quam pacem. ne suas quidem legiones opperiebantur, ut prædæ, quam periculorum socias. Vocatos ad concionem Antonius docuit: *esse adhuc Vitellio vires, ambiguas, si deliberarent; acres, si desperassent. Initia*

Possessa Mevania] Possessa est occupata. ut c. 8. *Possessa ipso transitu Vicetia.* V. Gron. ad A. 2, 5. Frustra Muretus tentabat *obsessa.* ERN.

Ereptus Samnis] In Flor. *erectus;* sed illud placet, ereptum nempe Vitellio, qui possidebat. Aut, si *erectus,* capi licet animis erectos ob Vitellii discessum, et sic defecisse. LIPS. *Ereptus* recepit Pichena, idque secuti sunt omnes. Consentit ed. pr. Recte. Non sermo est de occupatis vi populis, sed de studiis populorum in partes: de quibus proprium verbum est *erectus.* ERN. Bud. *ereptus.*

Nives eluctantibus] Sic bene e MS. Bud. correxit Rhen. vulgatum *nive se eluctantibus.* Originem corruptelæ indicat ed. pr. quæ habet *minie se luctanti-*

bus: monstrose in prima voce, quæ fuit *nive.* ERN. Sic Agr. 17. *difficultates eluctatus.* Bud. *nive se luctantibus* habet.

Flavio Sabino] Bud. *Flaviano.* Infra c. 68. *Fabius Sabinus,* sed c. seq. *Flavii.* Mox Agr. *prodidere.*

Custodes a Vitellio additi] Usitatum verbum de custodibus, ut vidimus supra ad A. 13, 18. At ed. pr. *additi,* solita in his verbis confusione. ERN.

Pone tergum] Bud. *post tergum.*

Ut prædæ, quam p.] MS. Agr. addit *potius:* frustra. Id intelligi voluit Tacitus, ut alibi. ERN. Bip. conjiciunt *quomodo per. soc.* Sed *magis, potius,* nonster frequens omittit subaudiendum. V. index.

Deliberarent—desperassent] Acid. *ma-* *lit deliberaret—desperasset* scil. Vitellius.

A. U. *bellorum civilium fortunæ permittenda; victoriam consilii et*
 823. *ratione perfici. Jam Misenensem classem et pulcherrimam*
 A. C. *Campaniæ oram descivisse: nec plus e toto terrarum orbe reli-*
 70. *quum Vitellio, quam quod inter Tarracinam Narniamque ja-*
ceat. Satis gloriæ prælio Cremonensi partum, et exitio Cre-
monæ nimium invidiæ. ne concupiscerent Romam capere potius,
quam servare. majora illis præmia, et multo maximum decus,
 61 *si incolunitatem Senatui Populoque Rom. sine sanguine quæ-*
ssissent. His ac talibus mitigati animi. Nec multo post le-
giones venere. Et terrore famaue aucti exercitus Vitel-
lianæ cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, multis
ad transitionem, qui suas centurias turmasque tradere, do-
num victori, et sibi in posterum gratiam, certabant. Per
eos cognitum est, Interamnam proximis campis præsidio
quadringentorum equitum teneri. Missus extemplo Varus,
cum expedita manu, paucos repugnantium interfecit: plures,
abjectis armis, veniam petivere: quidam in castra refugi,
cuncta formidine inplebant, augendo rumoribus virtutem
copiasque hostium, quo amissi præsidii dedecus lenirent.
Nec ulla apud Vitellianos flagitii pœna: et præmiis defe-
ctorum versa fides, ac reliquum perfidiæ certamen. crebra
transfugia Tribunorum Centurionumque. nam gregarius
miles induruerat pro Vitellio: donec Priscus et Alphenus,
desertis castris, ad Vitellium regressi, pudore proditionis
cunctos exsolverent. Iisdem diebus Fabius Valens Urbini
in custodia interficitur. Caput ejus Vitellianis cohortibus
ostentatum, ne quam ultra spem foverent. nam, pervasisse
in Germanias Valentem, et veteres illic novosque exercitus
ciere, credebant. Visa cæde in desperationem versi. et

Ratione perfici] Vulgati *proficisci*; scripti *profici*. ex quo nobis *perfici* visum facere. LIPS. *Profici* etiam ed. pr. At Guelf. (Bud.) cum edd. ceteris usque ad Lips. *proficisci*. ERN.

His ac talibus] Sic Bud. Put. Alc.

Tradere donum victori — certabant] Omnes libri in hac lectione consentiunt, præter ed. pr. quæ *tradidere* exhibet. Id placet Grutero, qui *certabant* spurium esse putat, similia adferens loca. *Tradere certabant* sane idem est. Sed illud tamen elegantius: modo libris magis firmaretur. Mox *extemplo*, quod a Rheno editum est, habent MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. Ber. *Exemplo* vitio operarum venit in edd. Puteol. et Alc. ERN.

Præmiis defectorum vera fides] MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. habent *verba*. Ceteræ edd. cum MS. Agr. *vera* usque ad Bernecc. qui e conjectura Freinsh.

edidit *versa*, quod fluxit inde in ceteras edd. præter Ryckianam, quæ *vera* restituit; quod imitati sumus. Idem videbatur J. F. Gronovio Obs. 3, 10. Sensus est: Nihil jam reliquum erat, quam ut certatim deficerent. Causæ duæ: prima, quod apud Vitellianos defectio impunita erat, a Flavianis autem certa præmia ostendebantur. *Vera fides præmiis def.* dicitur, ut apud Horat. Carm. 3, 16. *segetis certa fides meæ*. Ex quo tamen loco mihi suspicio exorta est, Tacitum scripsisse *certa*: nam ita apparet, unde illa litera *b*. in MSS. nata esset. ERN. Dubius sane locus. *Vera* exhibent cum Ryckio et J. Fr. Gronovio Brot. et Lall. In Bud. totidem litteris legitur *verba*. Mihi cum Bip. potior videtur conjectura Freinsh. *versa fides* est mutata fides. Mox Acid. conjicit *acra* igitur *p. c.*

Flavianus exercitus, inmane quantum animo exitium Val-
 lentis, ut finem belli, accepit. Natus erat Valens Anagninæ,
 Equestri familia: procax moribus, neque absurdus ingenio,
 famam urbanitatis per lasciviam petere. Ludicro juvena-
 lium sub Nerone, velut ex necessitate, mox sponte, mimos
 actitavit, scite magis quam probe. Legatus legionis et fo-
 vit Virginium et infamavit. Fonteium Capitonem corrup-
 tum, seu quia conrumpere nequiverat, interfecit. Galbæ
 proditor: Vitellio fidus et aliorum perfidia inlustratus. Ab-
 rupta undique spe, Vitellianus miles, transiturus in partes,
 id quoque non sine decore, sed sub signis vexillisque in
 subjectos Narniæ campos descendere. Flavianus exerci-
 tus, ut ad prælium, intentus ornatusque, densis circa
 viam ordinibus, adstiterat. Accepti in medium Vitellia-
 ni. et circumdatos Primus Antonius clementer adloqui-

A. U.
 823.
 A. C.
 70.

63

*Immane quantum animo exitium Val-
 lentis]* Acidalius tentabat animo auctus.
 ERN. Ut H. 2, 4. Sed animo intellige
 lato, alacri, ni tale quid onissum culpa
 librarii.

Absurdus ingenio] Sic Sall. Cat. 26.

Ludicro juvenalium] Hoc malui,
 quam quod vulgo est *juvenum*. LIPS.
Juvenum omnes scr. et edd. ante Lip-
 sium. Male nonnulli libri addunt *in*,
 contra morem Latinum in hac re. ERN.
 Non Bud. De *juvenalibus* v. A. 14,
 15.

Font. Capitonem corruptum] In *pro-
 ditionem* addunt edd. Ber. et Alc. (et
 Rhen.) nescio unde. nam a scriptis omni-
 bus (Bud. quoque) abest. Additum puto
 temere et superioribus, ubi aliquoties est
in proditionem corrumpi. ERN. Pichena
 sustulit.

Id quoque non sine dedecore] Int. fe-
 cere, ut in aliis formulis. Dedecus est in
 eo, quod sub signis, palam, velut recte
 facerent, processere. ERN. *Dedecore*
 Rhen. è Bud. Sic et Agr. Contra Flor.
 et edd. vet. *sine decore*. Utraque lectio
 bonum sensum fundit. Turpe est mili-
 ti, armatum, immo sub signis vexillis-
 que sese tradere hosti, nec pro sua par-
 te, dum liceat, strenue pugnare. Sic
 Acid. quoque Gron. Brot. Iall. Verum,
 quam licet *decus armorum signorumque*
 iis, in societatem transeuntibus, permis-
 sum a Flavianis. Ita potior ratio cod.
 Flor. quem sequor cum Bip.

Intentus armatusque] Codex Regius
 (Budensis) *ornatusque*. quod germanum
 est. Loquebantur enim ita etiam in ar-
 mis. unde et gladiatorum ornamenta.

Tacitus 5, 22. *Pauci ornati militariter*.
 Livius 9. *Diemque iis, qua equis armis-
 que instructi ornatique adessent, edicit*.
 LIPS. Consentit Flor. unde recepit Pi-
 chena cum seqq. Ceterum loca a Lipsio,
 Rhenano, Pichena allata, non satis sunt
 similia. Nam in iis vel diserta separati-
 m armorum mentio, ut *ornatus* signifi-
 cet *instructus*, non *armatus*, vel aliquid
 additum est aliud, velut *militariter, cul-
 tu*. Desiderem locum, in quo *ornatus*
 simpliciter dicatur is, qui gladium, tela
 in manibus habet pugnandi causa. Vid.
 quæ dixi ad Sueton. Excurs. 27. ubi *fer-
 ramenta pugnantium* defendi contra al-
 terius lectionis patronos, *ornamenta*
pugn. consentiente Oudendorpio. Non
 credo, dici bene *ornatum in aciem*
procedere et similia. Itaque, cum omnes,
 præter istos duos, scr. et edd. veteres
 habeant *armatusque*, id potius edidi. Li-
 brarii quidam et viri docti, capti obser-
 vatiuncula de verbo *ornatus*, id alienis
 subinde locis intrusere. Cic. ep. 5, 13.
paratus armatusque contra f. Et sic
 centies *armatus* conjungitur ap. Livium
 et alios cum *instructus* et similibus: ut
 velut rata dicendi formula fuerit. ERN.
 Cum Ernestio faciunt Brot. et Lall.
 Verum a lectione codicum Flor. et Bud.
 nolim temere recedere. *Armatusque*,
 quod habet cod. Agr. interpretamentum
 esse, recte judicat Ryckius; neque, si
 Tacitus scripsisset *armatusque*, librario
 unquam venisset in mentem, alterum id
 substituere. Itaque revoco cum Bip.
 lectionem Flor. Intelligenda omnia ar-
 morum signorumque decora. Put. quo-
 que *ornatusque*.

A. U. tur. *pars Narniæ, pars Interamnæ subsistere* jussi. reli-
 823. ctæ simul e victricibus legiones, neque quiescentibus gra-
 A. C. ves, et adversus contumaciam validæ. Non omisere per
 70. eos dies Primus ac Varus, crebris nuntiis *salutem et pecuniam et secreta Campaniæ offerre* Vitellio, si, *positis armis, seque ac liberos suos Vespasiano permisisset*. In eundem modum et Mucianus composuit epistolas: quibus plerumque fidere Vitellius, ac *de numero servorum, electione litorum*, loqui. Tanta torpedo invaserat animum, ut, si Principem eum fuisse ceteri non meminissent, ipse oblivisceretur.

64 At primores civitatis Flavium Sabinum, Præfectum urbis, secretis sermonibus incitabant, *victoriæ famæque partem capesseret. esse illi proprium militem cohortium urbanarum: nec defuturas vigilum cohortes, servitia ipsorum, fortunam partium, et omnia prona victoribus. ne Antonio Varoque de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, et mæstis undi-*

Secreta Campaniæ] i. e. locum in Campaniæ litoribus, ubi in solitudine tranquilla, remotus a turba hominum, ævum agere posset. simili sensu *secessus Campaniæ* sæpe apud Suetonium dicitur. Mox *litora* vocantur et *sinus*. ERN. Mox Bud. *se ac lib.*

Electione lictorum] Quorsum lictores? Si enim privatum serio indueret, nihil iis opus. Scribendum omnino *litorum*. *Secessum* videlicet aliquem amœnum et maritimum adtribui sibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione adversaria mox amicorum respondetur huic parti: *Nunc pecuniam et familiam et beatos Campaniæ sinus promitti*. Suetonium ego in hac voce paulo gravius et obscurius corruptum restituo. Tiber. 72. *Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore, singulos valere dicentes appellaret*. Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex quo rita? Beroaldus et prisæ editiones, *ut stans in medio*. Legam et rescribam totum locum: *aut stans in medio triclinio, aut stans in litore, singulos, etc.* sive relegata altera voce brevius, *aut stans in medio triclinio, aut e litore*. Temere enim repetita videtur a librario. Sententia autem liquida et pura, Tiberium Capreis dissimulando morbo stantem valedixisse comiter singulis, sive in triclinio, sive in ipso litore. Nam medica eâ insula, et amici plerique diversabantur, ut opinor, in opposita Italiæ terra. LIPS. Recte coniecit Lipsius. Consentit MS. Fl.

Guelf. ed. pr. Bene recepit Pichena. *Lictorum* primus edidit Puteol. Ea verba facile confunduntur. ERN. *Lictorum* quoque habet Bud. In Suet. loco Ern. ad eum locum *τὸ instans* tuetur. Mur. conieciat *locorum*, quod non ineptum judicat Acidalius.

Vigilum cohortes] Quas Principe Augusto institutas, Dio scribit 55, 26, idque refert in a. u. 759. Idem Paullus tradidit libro proprio De officio Præfecti vigilum, ut vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumviratu vigiles repperit, et institutos vult, Pompeio in Sicilia victo? id esset, triginta pene ante Dionis traditionem annis. Scribit Civil. 5, 132. *Sabinum Præfectum a Casare ad turbas et latrocinia in urbe atque Italia comprimenda: Καὶ ἐξ ἐκείνου* (addit) *φασὶ παραμύθια τὸ στρατίας τῶν νυκτοφυλάκων ἴδος τι καὶ ἴδος*. Atque ex eo tempore aiunt mansisse nocturnorum vigilum morem et formam. Bene, aiunt: nam si tu Appiane, nimis erras. Sparteolos hos milites vocare interpres Juvenalis videtur Sat. 14, 305, in illud: *Dispositis prædives hamis*. Per translationem, inquit, *disciplinæ militaris Sparteolorum Romæ. quorum cohortes in tutelam urbis, cum hamis et cum aqua vigiliis curare consueverunt vicinis*. Corrigenandum in fine hujus scholii, *curare consueverunt vicibus*: et, quod ad Sparteolos, ipsa vox in Tertulliani Apol. c. 39. eodem sensu. LIPS. Ubi pro vicinis in loco scholiastæ Havercamp. *ma-* vult viciniis.

que nuntiis trepidas: populi mobilem animum: et, si se Ducem A. U. præbuisset, easdem illas adulationes pro Vespasiano fore. Ipsum ^{823.} Vitellium ne prosperis quidem parem: adeo ruentibus debilita- ^{A. C.} tum. Gratiam patrati belli penes eum, qui urbem occupasset. ^{70.} Id Sabino convenire, ut Imperium fratri reservaret; id Vespasiano, ut ceteri post Sabinum haberentur. Haudquaquam ⁶⁵ erecto animo eas voces accipiebat, invalidus senecta. Erant, qui occultis suspicionibus incesserent, tamquam invidia et æmulatione fortunam fratris moraretur. Namque Flavius Sabinus, ætate prior, privatis utriusque rebus, auctoritate pecuniaque Vespasianum anteibat. Et credebatur adfectam ejus fidem præjuvisse, domo agrisque pignori acceptis. Unde, quamquam manente in speciem concordia, offensarum operta metuebantur. Melior interpretatio: *mitem virum abhorrere a sanguine et cædibus: eoque crebris cum Vitellio sermonibus de pace, ponendisque per conditionem armis,*

Reservaret] Bud. *servaret.*

Invalidus senecta] Vocem Rodolphus addit *senecta sensuque.* valde apposite, modo e libris. LIPS. MS. Agr. *ætate sensuque.* Ceteri libri omnes vulgatum servant. In MS. Guelf. in margine adscriptum a manu pr. *hic aliquid deficit.* Nempe hic transpositio duarum circiter paginarum facta antiquitus in MSS. Nam in Flor. Agr. (Bud. Reg. Lall.) Guelf. ed. pr. eadem reperitur: fortasse et in aliis MSS. ut supra 3, 5. Sed restitutio facta est jam a Puteol. non Beroaldo, ut putat J. Gronov. ad c. 69. et haud dubie e scripto libro. Qui supra transpositionem non animadvertit, is hanc viderit. ERN.

Suspicionibus incesserent] MS. Agr. ed. pr. *incederent,* etiam Guelf. sed a manu sec. ante fuit *incesserent:* idque placebat Ryckio: male. Haud dubie est h. l. sermo de criminationibus, de quibus *incessere* dicitur, non *incedere,* ut *maledictis, telis incessere,* non *incedere.* sed hæc verba et alibi a librariis confusa sunt. Post MS. Bud. habebat *fortuna:* quod Rhenano placebat. Nec mihi displicet. *Moraretur* esset *cunctaretur.* Sed vulgatum quoque bene habet. Denique MS. Guelf. male *matris* pro *fratris.* ERN. Humani quid hic patitur Ernestius. Andabatarum more pugnat. Ryckius ex Agr. laudat *incederent,* non *incederent.* Atqui istud verbi de impulsu bene hic stare posset. Bud. *incesserent.*

Affectam ejus fidem præjuvisse] i. e. pro eo solvisse, eum solvere creditoribus non posset. *Affecta fides* eleganter dicitur laborans ex inopia pecuniæ, qua

creditoribus satisfiat. Sic *affecta res familiaris* sæpe apud Livium (ut 2, 43.) de eo dicitur, qui ære alieno laborat, qui, ut Cicero loqui solet, *male de re domestica est constitutus,* pro Sext. 45. *cujus res fam. fortunæ male constitutæ.* pro Rab. Post. 1. *Præjuvisse* autem est ante, olim juvisse: quam vim præpositio hæc in compositione hac ætate in pluribus, quam olim, verbis obtinuit. Ryckius autem probat N. Heinsii conjecturam *præs juvisse,* propterea, quod *præjuvare* alibi non occurrat, item Græv. in Coll. ep. Burm. t. 4. p. 173. 174. Quod mihi displicet. Si prædiis cavendum fuit, ea non deerant Vespasiano; quibus quippe fratri cavebat. Ergo pecunia adjutus est. Idque indicat *pignoris* verbum: quod datur, securitatis causa, ei, qui pecuniam pro nobis solvit, aut nobis dedit. Obitur observent tiones, *pignus* antiqua Latinitate dici etiam de *hypothecis,* ut hæc de pignoribus, ut ad Ciceronis epp. ad Div. 13, 56. monuit Grævius. ERN. Bip. legunt *parum juvisse,* ut A. 12, 63. Lips. et Pich. ex *prævisa* fecere *parum visa.* Favet conjecturæ Suet. Vesp. 4. *qui omnia prædia fratri obligasse Vespasianum et ad mangonicos questus necessario descendisse* refert. Inde scil. *offensarum operta,* de quibus mox. Si tamen *præjuvisse* verum, quod et Bud. habet, reprehensio in eo est, quod turpi modo, *domo agrisque pignori acceptis,* non ut fratrem deceret, eum juverit.

Offensarum operta] Ita Farnesianus, proba et solenni Tacito dictione Alii (Bud. etiam et Rhen.) *opera.* LIPS. Sic ed. princ. ERN.

A. U. *agitare*. Sæpe domi congressi, postremo in æde Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Cluvium Rufum et Silium Italicum. Vultus procul visentibus notabantur: Vitellii projectus et degener; Sabinus non insultans et miseranti propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius, quam ipse cesserat, incruentam urbem Vespasiani exercitus intrasset. Ceterum, ut quisque Vitellio fidus, ita pacem et condiciones abnuebant, *discrimen ac dedecus ostentantes, et fidem in libidine victoris. Nec tantam Vespasiano superbiam, ut privatum Vitellium pateretur: ne victos quidem laturos. Ita periculum ex misericordia. Ipsum sane senem, et prosperis adversisque satiatum. Sed quod nomen, quem statum filio ejus, Germanico, fore? Nunc pecuniam et familiam et beatos Campaniæ sinus promitti: sed, ubi Imperium Vespasianus invaserit, non ipsi, non amicis ejus, non denique exercitibus securitatem, nisi extincto æmulatu, redituram. Fabium illis Valentem, captivum et casibus dubiis*

Agitare] Bud. *cogitare*.

Duos testes] MS. Oxon. *duo*, quod et ipsum rectum est, et passim e bonis libris assertum. ERN.

Cluvium Rufum] Bud. *Clivium Rufum*. Supra 1, 8. *Clivium* habet. Mox Bud. *proprior*.

Sabinus non insultans] Acidalius corrigit *Sabini*. Sed *insultans* vultui non satis convenit. Vulgatum Tacito dignius, ob variatam orationem. ERN.

Fidem in libidine victoris] In potestate victoris fore, utrum servare fidem velit, nec ne: sed victores pro libidine magis et cupiditate agere, quam ex æquo, solere. Ed. pr. *libidinem*: vitiose. ERN.

Nec tantam V. superbiam—pateretur] Omnes in hac scriptura libri consentiunt, nisi quod Guelf. male *tanto* exhibet. Sed vix credo veram esse. *Superbiam* interpretantur altitudinem animi et clementiam: sed exemplum verbi hujus ita usurpati desidero, in primis in scriptore prosaico. Neque magis magnitudo animi et clementia hic locum habet, quam *studia* et dementia. Ceterum ex *ostentantes* ἀπό κοινοῦ intelligendum dicebant, *docebant*. ERN. Explicat ipse noster, qualis sit hæc *superbia*, mox *altiores spiritus* vocans. Sic et bono sensu Horatius ode 3, 30, 14. *sune superbiam quasitam meritis* Vitruv. etiam 7, 3. metaph. *superbi in candoris* dicit.

Ne victos quidem] Varia emendatio vel crux potius adhibita huic loco. Vertranus legit, *Ne victor quidem laturus*. Beatus *Ne victum quidem laturus*. Mihi

sana lectio est, sana sententia. Si Vespasianus, inquebant, tam alto animo est, ut rectis oculis æmulum quondam Imperii possit adspicere, tamen id istæ ipsæ victæ partes ferent numquam: qui, miseratione olim Principis, ad ultionem et res novas accingentur. Atque huic sententiæ apte subnexum, *ita periculum ex misericordia*. LIPS. Vulgatum est etiam in MS. Guelf. edd. omnibus. Quod Rhenano placuit, in v. c. se reperisse testabatur Danesius ap. Ursinum. Paulo post pro *promitti: sed*, ed. pr. *promittis: et*. quod genus vitii valde frequens in scriptis, eoque aliquot locis Tacitum liberavimus. ERN. Bud. *ne victo q. laturos*. Rhen. in textu vulg. servat. Cui non placuerit Lipsii interpretatio, Pichenam audiatur, qui intelligit, ipsos Vitellii milites eum, ne privatus viveret, occisuros misericordia, ut sequentia innuunt.

Æmulatu redituram] Censeo, nos apte restituisse: etsi in libris, *æmulatore redituram*. Budensis aliquid juvit, qui *æmulatore daturam* præferebat. Tacitus 13, 46. *et, ne æmulatus in urbe ageret, provinciam Lusitaniæ præficitur*. LIPS. Videtur potius legendum: *nisi extincto æmulatore futuram*. GRON. Lectio Budensis est etiam Flor. et Agr. nisi quod *daturam* hic habet, ut ed. pr. Ceteræ edd. usque ad Lips. *æmulatore redituram*, quod, cum Ryckio credo, sine necessitate aut idonea causa mutatum esse. ERN. Flor. propius accedit, habet quippe *æmulatore daturam*.

Casibus dubiis reservatum] MS. Flor.

reservatum, prægravem fuisse: nedum Primus ac Fuscus et specimen partium Mucianus, ullam in Vitellium, nisi occidendi, licentiam habeant. Non a Cæsare Pompeium, non ab Augusto Antonium incolumes relictos. nisi forte Vespasianus altiores spiritus gerat, Vitellii cliens, cum Vitellius conlega Claudio foret. Quin, ut censuram patris, ut tres Consulatus, ut tot egregiæ domus honores deceret, desperatione saltem in audaciam accingeretur. perstare militem, superesse studia populi. Denique nihil atrocius eventurum, quam in quod sponte ruant. moriendum victis, moriendum deditis: id solum referre, novissimum spiritum per ludibrium et contumelias effundant, an per virtutem. Surdæ ad fortia consilia Vitellio aures. Obruebatur 67 animus miseratione curaque, ne, pertinacibus armis, minus placabilem victorem relinqueret conjugii ac liberis. Erat illi et fessa ætate parens; quæ tamen, paucis ante diebus, opportuna morte excidium domus prævenit, nihil Principatu filii adsecuta, nisi luctum et bonam famam. XV. Kal.

A. U.
823.
A. J.
70.

ed. pr. *captis diebus*. Agr. *paucis diebus*. Vulgatum verum. Ne Valenti quidem vitam condonasse, quem tamen captum tenuerint in potestate, et in quo conservando consulere sibi potuerint, si forte res aliter, ac vellent, caderent, ut per eum a Vitellio veniam consequi possent. ERN. Bud. pessime: *cassibus duobus*. Mox Rhen. bene *nedum*, quod prius separatis vocibus scriptum.

Vitellii cliens, cum Vitellius] Postrema ea verba, *cum Vit. col. Cl. foret*, glossulam sapere videantur, ad subsequenda verba, *Quin ut censuram patris*. Fero tamen. LIPS. Verum puto. Ceterum *altiores spiritus gerere* h. l. dicitur majori animo esse, et in bonam adeo partem; cum alias in deteriorem dicatur. Est autem grave et auctum argumentum. Non est credibile, Vespasianum, qui olim Vitellie domus cliens fuerit, jam nobiliori celsiorique animo esse, quam Cæsar et Augustus fuerint, passurumque vivere amulum, cum illi passi non sint. ERN. Ista, quæ glossam sapere videntur Lipsio, ad sententiam necessaria recte judicat Acidalius, indicandum erat, qua ratione cliens fuerit Vespas. Vitellii.

Honores deceret] Recte: et capio. In Romana tamen editione *honores degeret*. ex qua (si quid mutandum est) fecerim, *tegeret*. Rodolphus enim longius abire a scripto videtur, qui reponit *negligeret*. LIPS. Ego *degeret* aut in libro scr. vitiosum fuisse, aut vitiose scripturam expressam in ed. pr. puto, quod verba quæ literis modo g. et c.

differunt, centies confusa, ut supra demonstratum. Ceterum fateor, elegantiore orationem fore et fortiorem, si pro *deceret* esset *negligeret*, (e quo *degeret* factum putabat Acidalius) aut simile quid; et tale quid me libenter admissurum, si a libris bonis aut pluribus venerit. Nam nunc solo MS. Agr. nititur *negligeret*, quod etiam Acidalius defendit, nec displicet Ryckio. Jac. Gronovius, spreto *negligeret*, corrigit *deleret*: quod an placeat cuiquam, nescio. Verbum debet esse ejusmodi, quod lenitate sua non offendat Vitellium: quod in *deleret* non convenit, si vel maxime per se usitata forma dicendi foret, *deletere Consulatus honores* etc. sed in *negligeret*. ERN. Falsum est. Agricola e cod. suo dedisse *negligeret*; Ryckius docet, illum conjecturæ suæ fundum habere in *degeret* editionis Romanæ, unde hariolatus sit *negleget*.

Moriendum deditis] Hæc clausula non erat in Bud. nec est in Gneff. nisi in marg. et a manu sec. Neque tamen abesse potest per sequentia. Non refert, vincare an dedare: nam moriendum est: illud refert, quomodo moriari. Forte autem respexit auctor ad factum Augusti ap. Sueton. c. 15. ERN.

Opportuna morte] Atque hinc suspicio, de qua Suet. Vit. 14. *Suspectus et in morte matris fuit, quasi ægræ præberi cibum prohibuisset, vaticinante Catta muliere, cui velut oraculo acquiescebat, ita demum firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parenti exstitisset*, etc. ERN.

- A. U. 823. A. C. 70. 68
- Januar. audita defectione legionis cohortiumque, quæ se Narniæ dederant, pullo amictu palatio degreditur, mæsta circum familia. Simul ferebatur lecticula parvulus filius, velut in funebrem pompam. Voces populi blandæ et in-
 tempestivæ: miles minaci silentio. Nec quisquam adeo rerum humanarum inmemor, quem non commoveret illa facies: Romanum Principem, et generis humani paullo ante dominum, relicta fortunæ suæ sede, per populum, per urbem, exire de Imperio. Nihil tale viderant, nihil audierant. repentina vis Dictatorem Cæsarem oppresserat; occultæ Caium insidiæ: nox et ignotum rus fugam Neronis absconderant; Piso et Galba tamquam in acie cecidere: in sua concione Vitellius, inter suos milites, prospectantibus etiam feminis, pauca et præsentī mæstitiæ congruentia locutus: *cedere se pacis et Reipublicæ causa: retinerent tantum memoriam sui fratremque et conjugem et innoxiam liberorum atatem miserarentur*: simul filium protendens, modo singulis, modo universis commendans, postremo fletu præpediente, adsistenti Consuli (Cæcilius Simplex erat) exsolutum a latere pugionem, velut jus necis vitæque civium, reddebat. Adspernante Consule, reclamantibus, qui in concione adstiterant, ut in æde Concordiæ positurus insignia Imperii, domumque fratris petiturus, discessit. Major hic clamor obsequentium Penatibus privatis, *in palatium* vocantium. Interclusum aliud iter, idque solum, quod in Sacram viam pergeret, patebat. tum consilii inops, in palatium rediit. Prævenerat rumor, *ejurari ab eo Imperium*: scripseratque Flavius Sabinus cohortium Tribunis, *ut militem cohiberent*.
 69 Igitur, tamquam omnis Respublica in Vespasiani sinum cecisset, primores Senatus et plerique Equestris ordinis

Palatio degreditur] Sic bene edidit (e Bud.) Rhenanus. V. ad A. 4, 49. 13, 14. etc. Et sic h. l. est et in Guelf. Superiores edd. omnes *digreditur*. Post pro *familia* ed. pr. vitiose, e contractione, *fama*. Ceterum hic finis est *ῥήτωρ* transpositæ in vet. libris et ed. pr. v. ad c. 65. Quæ hic sequuntur usque ad verba *in capitolium accivit*, ibi c. 65. seq̄uebantur. ERN.

Simul ferebatur etc.] MS. Guelf. ed. pr. *seu* (Bud. *ceu*), cujus corruptelæ causa in transpositione. MS. Bud. deinde *parvus*. ERN.

In acie cecidere] Rhenanus non male corrigebat *ceciderant* e vestigiis scripturæ Budensis *cecidebant*. Mox ed. pr. *cedere se pacis et Reip.* sine *caussa*. ERN. In Bud. erat *cecidebat*.

Cæcilius Simplex] In Bud. *Simplex* deest.

Interclusum aliud iter] Sic Flor. Guelf. edd. ante Rhen. qui e Bud. edidit *alterum*. Vetus bene restituit Pichena. Sensus est: omnes viæ erant interclusæ, quæ alio, quam in palatium, ferrent. ERN. In Bud. quoque 2. m. *aliud*. Mox idem *prohiberent*.

Quod in sacr. viam pergeret] *In sacra via* MS. (Bud.) Guelf. edd. Put. seqq. omnes ante Lipsium, qui *sacram viam* edidit. illud et ipsum ferri posset, præsertim si in abesset. *Pergeret i. s. viam* est continuaretur via sacra, exiret in viam sacram. Possis conjicere *vergeret*: sed in *pergeret* consentiunt libri. Mox *Tribunus* male ed. pr. et J. Fr. Gron. vitio operarum. ERN.

Cecisset] Agr. cod. a 1. m. *cecidisset*. Flor. *cecississet*, unde Ryck. forsā *se dedisset*.

omnisque miles urbanus et vigiles domum Flavii Sabini complevere. illuc de studiis vulgi et minis Germanicarum cohortium adfertur. Longius jam progressus erat, quam ut regredi posset: et suo quisque metu, ne disjectos, eoque minus validos, Vitelliani consecrarentur, cunctantem in arma iupellebant. Sed, quod in ejusmodi rebus accidit, consilium ab omnibus datum est, periculum pauci sumpserunt. Circa lacum Fundani, descendantibus, qui Sabinum comitabantur, armatis, occurrunt promptissimi Vitellianorum. Modicum ibi praelium, inproviso tumultu, sed prosperum Vitellianis fuit. Sabinus, re trepida, quod tutissimum e presentibus, arcem capitolii insedit milite et quibusdam Senatorum Equitumque: quorum nomina tradere haud promptum est, quoniam, victore Vespasiano, multi id meritum erga partes simulavere. Subierunt obsidium etiam feminae; inter quas maxime insignis Verulana Gratilla, neque liberos, neque propinquos, sed bellum secuta. Vitellianus miles custodia socordi clausos circumdedit; eoque, concubia nocte, suos liberos Sabinus et Domitianum, fratris

A. U.
823.
A. C.
70.

[*Circa lacum Fundani*] Ejus mentio in inscr. antiqua ap. Gruter. p. 398. prolata ab Ursino, in qua *VICVS LACI FUNDANI DICTATORI SULLÆ* aram posuisse memoratur. Cavendum, ne confundatur cum *lacu Fundano* in agro Fundorum, oppidi Italici, ut fecit Cluverius in Italia antiqua t. 2. p. 1084. notatus propterea ab Holstenio. ERN.

[*Arcem capitolii*] Sic et alibi Tacitus, ut mox c. 71. 78. Livius et Cicero semper distincte *arcem* et *capitolium* dicunt, Livius ter 5, 39. 40. nam arx et capitolium in eodem erant monte: unde Dionys. Halic. 10, 14. p. 640. *arcem* vocat *περσειχῆ τῆ καπιτωλίου*, et spatium inter utrumque interjectum auctore eodem, loco mox ad c. 71. proferendo, duoque colles, non arx pars capitolii, aut in capitolio: nisi quod mons ille subinde *mons capitolinus* vocatur, cujus sane pars fuit arx. V. etiam Ryck. de capitol. c. 5. ERN.

[*Insedit mixto milite etc.*] *Insidere* est verbum militare, pro occupavit cum presidio, ut inde vim hostilem arceret. Supra *insestas Alpes* et similia vidimus. Post *mixto* aberat a MS. Bud. nec est in Guelf. nisi a manu sec. in margine, nec in ed. Puteol. Habent MS. Flor. ed. pr. Ber. Alc. Rhenanus verbum id delevit, simulque edidit *ex quibusdam* e Bud. quod exemplum omnes secuti sunt, etiam Lipsius: unde conjicere licet, eum in MSS. hanc vocem non reperisse. Sed

Pichena restituit e Flor. cumque omnes, qui post fuere, editores imitati. *Mixtum mixtum* putat esse confusum cum plebe urbana, feminis, servis: quod an *miles mixtus*, absolute dictus, significare possit, dubito. *Mixtus miles* Latine loquentibus est, miles non ejusdem generis, qualis fuisse dicitur in exercitu Pompeiano, in bello civili, sed collectitius e variis gentibus, variis instructus armis, non eidem disciplinæ aduefactus: ut *mixtum genus hominum* de talibus dicitur ap. Livium. Vid. collecta Duckero ad 43, 9. sic *mixtum genus dicendi*, et multa alia dicuntur. Ergo, quia plebs et servi non sunt milites, horum causa *mixtus miles* dici non potest. Et post fit mentio istius generis hominum, commemoratis etiam feminis. Fortassis et tum talis plebs exclusa, et non nisi feminae quædam admittæ, ut ap. Liv. 5, 40. Igitur et ipse *mixto* edendum non putavi. Neque tamen in altero secutus sum Rhen. et Lips. ceterosque, qui edidere *ex quibusdam*. Nam MSS. præter Bud. omnes item edd. ante Rhen. habent *et*, quod etiam sensus desiderat. ERN.

[*Verulana Gracilia*] MSS. Flor. Agr. (Bud.) Guelf. ed. pr. *Gratilla*. Leg. *Gratilla* e Plin. ep. 3, 11. ubi etiam Flor. *Gratillia*. Guelf. etiam *Vernula*: at in margine est *Verulana*. ERN. Omnino legendum *Gratilla*. Vid. et Plin. ep. 5, 1.

A. U. filium, in capitolium accivit: misso per neglecta ad Flavia-
 823. nos Duces nuntio, qui, *circumsideri ipsos, et, ni subveniretur,*
 A. C. 70. *arctas res nuntiaret.* Noctem adeo quietam egit, ut degredi
 sine noxa potuerit. quippe miles Vitellii, adversus pericula
 70 imber, repente fusus, oculos auresque inpediebat. Luce
 prima Sabinus, antequam invicem hostilia cœptarent, Cor-
 nelium Martialem, e primipilaribus, ad Vitellium misit,
cum mandatis et questu, quod pacta turbarentur. Simulationem
prorsus et imaginem deponendi Imperii fuisse, ad decipiendos tot
inlustres viros. Cur enim e rostris fratris domum, imminentem
foro, et inritandis hominum oculis, quam Aventinum et Penates
uxoris petisset? Ita privato, et omnem Principatus speciem
vitanti, convenisse. Contra Vitellium in palatium, in ipsam
Imperii arcem regressum: inde armatum agmen emissum: strata
innocentium cadibus celeberrimam urbis partem: ne capitolio
quidem abstineri. Togatum nempe se, et unum e Senatoribus,
dum inter Vespasianum ac Vitellium præliis legionum,
captivitatibus urbium, deditioibus cohortium judicatur, jam,
Hispaniis Germaniisque et Britannia desciscendentibus, fratrem
Vespasiani mansisse in fide, donec ultro ad conditiones vocaretur.
Pacem. et concordiam victis utilia; victoribus tantum
pulchra esse. Si conventionis pœniteat, non se, quem perfidia

In capitolium] Hæ duæ voces a glossographo fortasse. certe in capitolium eos accitos, sine monitore ullo nimis clarum. LIPS. Verum est, per se intelligi posse. At multa erunt in Tacito delenda ex hac regula, ut jam pluribus locis monuimus. Libri quidem omnes hæc verba habent. Ceterum hic est finis alterius *ἰπσῶς* transpositæ in MSS. et ed. pr. ERN.

At Sabinus misso per neglecta] Qui attente hæc in vulgatis legit, hæreat necesse est, propter redundans nomen Sabinus, et minus cohærentem sententiam. Ej incommodo medelam attulimus deletis verbis *at Sabinus*, auctoribus MS. Flor. et ed. pr. quæ, facta illa transpositione, ad explendam utcumque sententiam, addita sunt. (Desunt et in Bud. et Reg. Lall. Sed Puteol. intrusit; servarunt sequentes editores ad Ernestium usque.) Deinde punctum fecimus post *nunciaret*. Nova est sententia a verbis *noctem adeo quietam egit. Noctem tranquillam, et inquietam* etiam Livius dixit, 5, 42. qui locus huic similis. Denique *degredi* scripsimus pro *digredi* sensu postulante: significat enim descendere de arce, quod est *degredi*, ut jam sæpe monuimus et correximus. Ryckius defendit e c. 78.

init. ubi *digressus* Narnia exercitus; sed ibi discussus simpliciter indicatur, hic descensus ex arce, loco superiori, ubi *degredi* verum verbum esse, pluribus jam locis vidimus. Ceterum *et ante ni* e MS. Flor. addidit Pichena, ubi erat *ipso sel ni*. Ed. pr. *ipsi seni*. Ante edebatur *ipsos, nisi subv.* MS. Guelf. tamen *ni* habet. ERN. Bud. *ipsos, ni*. Mox *digredi*.

Deditioibus cohortium judicatur] *Judicare*, ut similia verba, *discernere, discernere*, eleganter de re bellica, etiam *judicare*, ut bene ad h. l. docuit Boxhornius. ERN. Cum Bip. sublato puncto, ante *jam* posito, verum loci nexum restituo.

Victis utilia, victoribus tantum pulchra esse] Cur non potius: *Pacem et concordiam victis utilem, victoribus tantum pulchram esse.* GRON. Favet aliquantulum MS. Guelf. qui habet *pulchrum*. Ceterum Tacitus etiam aliis locis sic locutus est, ut neutrum plurale junxerit duobus substantivis masc. aut fem. generis, de more Græcorum. ERN.

Si conventionis pœniteret] Sic non dubitavi reponere pro *pœniteat*, quia hic mera imperfecta et antecedunt et sequuntur: inter quæ *pœniteat* stare

deceperit, ferro peteret, non filium Vespasiani, vix puberem. A. U. quantum, occisis uno sene et uno juvene, profici? iret obviam^{823.} legionibus. et de summa rerum illic certaret: cetera secundum^{A. C. 70.} eventum praelii cessura. Trepidus ad hæc Vitellius pauca purgandi sui caussa respondit, culpam in militem conferens, cujus nimio ardori inparem esse modestiam suam. Et monuit Martialem, ut per secretam ædium partem occulte abiret, ne a militibus internuntius invisæ pacis interficeretur: ipse neque jubendi neque vetandi potens, non jam Imperator, sed tantum belli caussa, erat. Vix dum regresso in capitolium⁷¹ Martiale, furens miles aderat, nullo Duce: sibi quisque auctor: cito agmine forum et imminetia foro templa prætervecti erigunt aciem per adversum collem, usque ad primas capitolinæ arcis fores. Erant antiquitus porticus in latere clivi, dextræ subeuntibus: in quarum tectum egressi saxis tegulisque Vitellianos obruebant. Neque illis manus, nisi gladiis, armatæ: et arcessere tormenta, aut missilia tela, longum videbatur. faces in prominentem porticum jecere. et sequebantur ignem; ambustasque capitolii fores penetrassent, ni Sabinus revulsas undique statuas, decora majorum, in ipso aditu, vice muri, objecisset. Tum diversos capitolii aditus invadunt, juxta lucum asyli, et qua Tarpeia rupes

nullo modo aut a Tacito esse potest. ERN. Particula conditionalis cum præsentente rectius struitur. Sic Bud. cum vulg. bene. Imperfecta ἀποδώσας futuri rationem habent.

Et de summa] Copulam e Flor. Pichena dedit. Sic et Bud. Hic mox nimis ardor, quod stare potest, si semicolon addas.

Ne a militibus internuntius] Præpositio non est in ed. pr. Eam se delevisse ait Rhenanus (deest enim in Bud.): sed operæ non parvæ. Itaque et a sequacibus est servata, extatque in edd. præter primam omnibus. Est et in Guelf. ERN.

Porticus in latere] Dionysius 4, 61. Frons ejus meridiem spectans, porticum habet, cum triplici columnarum ordine: in lateribus ordo duplex est. LIPS.

Dextra subeuntibus] An, dextræ subeuntibus? atque ita, ut disco, Flor. LIPS. Sic et MS. Guelf. (Bud.) edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. pr. Ald. Dextra primus dedit Gryphius, vitio haud dubie operarum, unde in sequentes venisse videtur. Recte igitur Pichena dextræ edidit, atque id loquendi ratio desiderat. Formulam porticus dextræ subeuntibus illustratam reperies a Groenov. ad verba Liv. 1, 8. locus, qui nunc

septus descendantibus inter duos lucos est. ERN.

Vitellianos obruebant] Sic Flor. unde edidit Pichena cum seqq. Consentit ed. pr. At ceteræ vett. inde a Puteol. et MS. Guelf. deturbabant. Hoc si verum est, intelligi debet deturbare conabantur, tentabant (nam non deturbatos esse, sequentia docent) quod consuetudo Latinorum fert. Sane æque bene ac promiscue in hac re dicuntur deturbare, proturbare, ut ap. Liv. 5, 47. obruere et operire, ut quisque mediocriter in historicis Latinis versatus scit: sed tamen Flor. et ed. pr. auctoritatem ceteris libris præferam. A MS. Bud. plane aberat verbum: unde fortasse licet suspicari, id, quod a Tacito esset, excidisse in antiquioribus codicibus, defectum a librariis varie esse suppletum, atque hinc varietatem librorum natam. Mox idem MS. pro jecere habebat jacere. ERN.

Juxta lucum asyli] Asyli lucus nullus alibi memoratur. Credo, intelligi locum, qui inter duos lucos vocabatur, juxta quem asyllum fuit. Ibi viam in capitolium fuisse, patet e Livio 1, 8. ubi vid. intt. de lucis istis, adde Dionys. Hal. 2, 15. p. 88. Neapol. ad Ovid. Fast. 3, 430. Mox MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Tarpei rupes: quod sic dictum

A. U. centum gradibus aditur. Inprovisa utraque vis; propior
 823. atque acrior per asylum ingruerat. nec sisti poterant scan-
 A. C. dentes per conjuncta ædificia: quæ, ut in multa pace, in
 70. altum edita, solum capitoli æquabant. Hic ambigitur,
 ignem tectis oppugnatores injecerint, an obsessi, quæ cre-
 brior fama est, quo nitentes ac progressus depellerent. Inde
 lapsus ignis in porticus adpositas ædibus: mox sustententes
 fastigium Aquilæ veteri ligno traxerunt flammam aluerunt-
 que. Sic capitolum, clausis foribus, indefensum et indire-
 72 ptum, conflagravit. Id facinus post conditam urbem luctuo-
 sissimum fœdissimumque Reipublicæ Populi Rom. accidit:
 nullo externo hoste, propitiis, si per mores nostros liceret,

accipi posset, ut *Martis campus* apud nostrum, et similia: sed collis ille a Tarpeia potius, quam a Tarpeio, dictus traditur vulgo. ERN.

Nec sisti poterant scandentes] MS. Guelf. *nec sisti poterat*. Librarius videtur in animo habuisse elegans loquendi genus, quo Livius delectatur, *sisti non potest*, de quo ad A. 3, 52. sed id hic locum non habet, propter verbum *scandentes*. Add. ad 5, 21. Mox per conjuncta ædificia int. capitolio. Sic Liv. 1, 44. *neque ædificia manibus continuarentur, quæ nunc vulgo etiam conjungunt*. ERN.

Igrem oppugnatores] Hoc quidem ambigi potest: at non, quod Philostratus eleganter scribit 5, 30. *Domitianum obsedis Vitellianos in capitolio, atque illos clanculum fugientes templum incendisse*. Ille dixit, qui perperam multa alia; classicus nemo scripsit. Lips. Locus est p. 213. ed. Lips. sed nihil tale ibi traditur. Verba Græca sunt: *ζυμωθήκει δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην, Δαμιτριανὸν μὲν, τὸν τῷ Οὐίσπασσιανῷ παῖδα, παρατιτάχθαι πρὸς τὸν Βιτέλλιον, ὅπῃ τῆς ἀρχῆς τῷ πατρὸς πολιορκίας ὁ αὐτὸν περισχούσης ἐν τῷ καπιτωλίῳ διαπιφευγῆναι τὴν πολιορκήσας, τὸν νῦν ὁ ἱμπερησθῆσαι*. Verba autem et *διαπιφευγῆναι* ad Domitianum referenda, non ad Vitellium. Mox pro depellerent quod verum est, MSS. Bud. Guelf. *depulerint*. In MS. Reg. ed. pr. ommissa verba *an obsessi—depellerent*. ERN.

An obsessi etc.] Sphanhemius, Vailantius alique huc trahunt numum Vitellii, quo Jupiter Capitol. in templo sistitur, putantque eum Principem hoc typo docuisse, nulla sua culpa arsisse id templum, mox a se reædificandum. Verum temporum ratio obstat, neque dubium esse potest, quin salvo adhuc ca-

pitolio eusum sit numisma. Vid. Eckhel Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 312. Mox Bud. male *quam quo*.

Sustinentes fastigium aquilæ] Græci etiam ea mente *ἀετὸν* dicunt. Hesychius: *Ἀετὸς, καὶ ὄρσφος, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ γείσῳ κυμάτιον*. Pausanias aliquoties usurpat; ut 10, 19. *Τὰ δὲ ἐν τοῖς αἰτοῖς ἔστιν Ἀορτεμὺς καὶ Ἀητῶ καὶ Ἀπόλλων*. Lib. 5, 10. *Ἐφ' οὗ μὲν δὴ αὐτὸ τῦτο ἐστὶ τὸν αἰτὸν ἀνήκον ἔστιν οἱ ὁκτὰ πόδες καὶ ἐξήκοντα*. Nisi fallor, istæ ipsæ aquilæ *γυσιπῶδες* Polluci (1, 8. 7, 27.) dicuntur. Lips. Pausanias Corinth. 2, 7. *Καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίθημα ποιῆσι κατὰ τὴν αἰτῶν, μάλιστα τὴν ἐν τοῖς ναοῖς*. Eodem libro: *Τὰ δὲ ἐν τοῖς αἰτοῖς. Ἡρακλῆς καὶ Νίκαι πρὸς τοῖς πέρασιν ἔστι*. Nisi scriptis *ταῖς περὶ τῶν*. Vide P. Scriverium ad Martialis 10, 19. Gron. Per *fastigium* intelligant tiro-nes signum vel signa, in summo tecto. nam sic etiam *fastigium* dicitur: ut ap. Plin. 35, 12 (46). Add. Salmas. ad Spartian. Pesc. 12. et ad Solin. p. 853. ERN.

Traxerunt flammam alueruntque] Variant libri in terminatione verborum. Quod hic editum est, habet MS. Flor. unde proditum a Pichena. At MS. (Bud.) Guelf. edd. ante Pich. omnes *traxere*: ed. pr. MS. Agr. etiam *alueruntque*. ERN.

Fædiss. Reip. Pop. Rom.] Hæc est vera lectio, quam firmant MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. ceteræque omnes, quas vidi ante Lipsium: nisi quod habent *populo*, vel *populoque*, præter Flor. et ed. pr. Sed genitivum esse meliorem, consuetudo loquendi veterum indicat, apud Livium in primis obvia, velut 22, 10. ubi *Resp. Populi Romani Quiritium*; quam idoneis exemplis declaravit Gronov. Obs. 4, 14. Adde Drakenb. ad Liv. l. c. et ad 8, 9. etc. ERN. Bud. *R. P. populo Rom.*

Deis, sedem Jovis O. M. auspicato a majoribus, pignus Imperii, conditam, quam non Porsena dedita urbe, neque Galli capta, temerare potuissent, furore Principum excindi! Arserat et ante capitolium civili bello, sed fraude privata; nunc palam obsessum, palam incensum. quibus armorum caussis? quo tantæ cladis pretio stetit? pro patria bellavimus? Voverat Tarquinius Priscus Rex, bello Sabino, jeceratque fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quam quo modicæ adhuc Populi Romani res sufficerent. mox Servius Tullius, sociorum studio; deinde Tarquinius Superbus, capta Suessa Pometia, hostium spoliis extruxere. Sed gloria operis libertati reservata. pulsis Regibus, Horatius Pulvillus, iterum Consul, dedicavit, ea magnificentia, quam innensæ postea Populi Romani opes ornarent potius, quam auferent. Iisdem rursus vestigiis situm est, postquam, interjecto CCCCXXV. annorum spatio, L. Scipione, C.

A. U.
823.
A. C.
70.

Pignus Imperii] Int. ut p. i. nisi rō ut a terminatione præcedentis verbi absorptum est. ERN. Cf. Liv. 1, 55.

Porsena dedita urbe] Non abit longe ab hac indignitate, quod est apud Plinium 34, 14 (39). *In fœdere, quod expulsis Regibus Po. Ro. dedit Porsena, nominatim comprehensum invenimus, ne ferro, nisi in agri cultu, uterentur. Etiam stilo scribere vetitum, vetustissimi auctores prodiderunt.* Sic enim eum locum e MS. restituumus. GRON. Ceterum hic locus nullo modo refellit Saviliū, quem Ryckius putabat memoria falsum fuisse, cum diceret, de dedita Porsenæ urbe nusquam alibi tradi, usus hoc uno loco. Apparet hinc, iniquioribus conditionibus fœdus accepisse Romanos: non deditam urbem Porsenæ. ERN.

Temerare potuissent] Ita Farnesianus, melius certe, quam *tenere*, quod obtinuit. Pollutio enim ista ad locum sacrum refertur. LIPS. *Temerare* Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes, idque bene restitutum a Lipsio. *Tenere* e Budensi a Rheno editum est. ERN.

Furore Principum excindi] Sic MS. Flor. (Bud.) Guelf. a manu pr. edd. Puteol. sqq. At in Guelf. man. sec. correxit *furore* et addidit *potuit*: quod e libris ductum est. nam et ed. pr. habet *potuit*. Id esse vitiosum, arguit *potuissent*. nam, si *furore potuit* verum esset, deberet esse *potuere* vel *potuerant*. Librarii non assecuti sunt elegantiam infinitivi absoluti, quo frequenter satis tali modo utitur Livius. ERN.

Quo tanta cladis] Eger mihi locus olim visus, nunc in sanitate esse. Sententia: ne pro patria quidem olim tanta

clade pugnatum; nedum pro ambitione privata, aut contra patriam. LIPS. V. Observ. 3, 17. Gronovius, ubi, repudiatis aliorum correctionibus et explanationibus, pronunciat legendum, *quid tantæ cladis pretio stetit?* h. e. quid fuit, qui tantus fructus, tanta spes, quæ tanti redimeretur, quæ tanto pretio, tanta jactura emeretur. Qui sensus, ut opinor, etiam existit e correctione Rhenani, qui *rō stetit* delevit, nescio an consentiente MS. Budensi. (omnino, deest.) Sed, si vel maxime id verbum a codice afruit, tamen credibile est, id omissum esse a librario, similia membra efficere volente; quod sæpe Tacito obfuisse vidimus, cum ea similitudo sit ab ejus ingenio et consuetudine aliena. *Stetit* est in MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. omnibus, nec tale, ut a librariis additum videatur. Itaque id post Ryck. et J. Gronov. reposuimus. Pichena corregebat: *quo tanta clades pretio stetit?* idem ut esset sensus, qui Gronovianæ correctionis est. Sed Latinitas non fert. Ceterum non nego, mihi tamen aliquid duri esse videri etiam in Gronoviana correctione. Dicimus sane eleganter *res stat magno*. sed, an etiam dicatur: *quid stat pretio hujus rei?* hoc queritur: nec id demonstrat Gronovius. Ego nondum alibi reperi. ERN. Freinsh. lectionem Rhenani probat, si post *pretio* interrogandi signum ponatur. Id et Acidalio placet et mihi propemodum. Bip. sequuntur Gronovium.

Deinde Tarq.] Bud. *dein* et mox *Idem*, ut solet.

CCCCXXV. annorum] Ratio temporum evincit, scribendum ccccxxv. Adi Fa-

A. U. Norbano coss. flagraverat. Curam victor Sulla suscepit, neque tamen dedicavit: hoc solum felicitati ejus negatum. 823.
 A. C. Lutatii Catuli nomen, inter tanta Cæsarum opera, usque ad
 70. Vitellium mansit. Ea tunc ædes cremabatur. Sed plus
 79. pavoris obsessis, quam obsessores intulit. Quippe Vitellianus miles, neque astu, neque constantia, inter dubia indigebat. Ex diverso trepidi milites, Dux segnis et veluti captus animi, non lingua, non auribus competere: neque alienis consiliis regi, neque sua expedire: huc illuc clamoribus hostium circumagi: quæ jusserat vetare, quæ vetuerat, jubere. Mox, quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exsequi. postremo, abjectis armis, fugam et fallendi artes circumspectabant. Inrumpunt Vitelliani et cuncta sanguine, ferro, flammisque miscent. Pauci militarium virorum, inter quos maxime insignes, Cornelius Martialis, Æmilius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scæva, pugnam ausi, obruncantur. Flavium Sabinum, inermem neque fugam cœptantem, circumstant, et Quinctium Atticum,

stos. LIPS. In ed. pr. (et cod. Bud.) explanate et sine notis *quadringentorum quindecim*. Correctionem Lipsii recepit Broterius: nec est credibile, Tacitum toto decennio aberrasse, aut chronologiam Romanam non ita constitutam tum fuisse, ut annos sine tali errore definire liceret. ERN. Ryckius recte ostendit, ab a. 247, quo Hor. Pulvillus iterum Consul, ad 671, quo L. Scipio, C. Norbanus coss. effluxisse annos 425, et in margine hunc numerum emendatum adponit. Probat Lallemand. sed vitium in textu retinet. Pejus Bipontini repetitum Ryckii calculum ad a. 415 adplicat.

Felicitati ejus negatum] Sullæ ipsius dictum hoc est, quo Tacitus allusit. Plinius 7, 43 (44). *Hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confessus est, quod capitolium non dedicavisset.* LIPS. *Felicis* nomen adsumsit Sulla occiso Mario. Cf. Vell. 2, 27.

Lutatii Catuli nomen] Fallit nos ergo, aut falsus ipse Dio 43, 14. qui adseverat, inter alios honores datum Cæsari, ut nomen ejus capitolio inscriberetur, deleto Catuli, idque eum recepisse. Quod ex hoc loco omnino non potest. LIPS. Dioni suffragantem Martialem laudat Ryckius 5, 10. ubi *Catuli Julia templa*: putatque, nomen Catuli ita erasum, et inscriptum Cæsaris nomen, ut tamen Catuli nomen adhuc apparet; cujus rei exempla plura in marmoribus antiquis reperiantur. Quod mihi non satisfacit. Vereor, ne decretum

illud ad effectum non venerit. Atque sic placebat J. Gronovio. Verba Taciti nimis clara et diserta sunt, deque re tali, quæ obscura esse non poterat. ERN. Exemplum tituli sic mutati, ut prioris vestigia maneant, exhibet uterque arcus Sept. Severi triumphalis Romæ, de quo vid. Suaresius in opere eximio J. J. de Rubeis, cui tit. arcus triumphis Augg. insignes.

Inter tanta Cæs.] Pichena velut e Flor. edidit tot. Negat hoc esse in eo libro J. Gronovius: et ceteri libri omnes *tanta*. id itaque ut J. Gron. exprimentum curavi. Mox idem Flor. *trepidum milites*, ut Guelf. (Bud.) Agr. edd. quod secutus sum post J. Gron. *Trepidus miles* edidit Puteol. primus. ERN. Bud. et Agr. *tanta*. Bip. receperunt tot.

Non lingua n. a. comp.] Sic Sall. ap. Non. 4, 110.

Didius] Bud. *Vidius*.

Fugam cœptantem] Pichena conjicit *tentantem* vel *captantem*. Illud malle. Sed vulgatum melius et exquisitius puto. Est verbum frequens Tacito pro tentare, ut index docet. Mox per *umbram honoris et vanitatem* intellige usum insignium consularium, quæ amovenda in tali periculo erant. Denique pro *edicta jecerat* Acidalius malebat *fecerat*. Sed nemo dixerit *edicta in populum fucere*. *Ediderat* tolerabilis esset, quod est verbum proprium. Sed *jecerat in populum* est sparserat. neque id verbum tentandum, propter *in populum*. ERN.

Quinctium Atticum] Bud. Agr. *Quin-*

Consulem, umbra honoris et suamet vanitate monstratum, A. U. quod edicta in populum, pro Vespasiano magna, pro-^{823.} brosa adversus Vitellium, jecerat. Ceteri per varios casus^{A. C. 70.} elapsi: quidam servili habitu, alii fide clientium contecti, et inter sarcinas abditi. Fuere, qui, excepto Vitellianorum signo, quo inter se noscebantur, ultro rogitantes respondentesve, audaciam pro latebra haberent. Domitianus, pri-⁷⁴ ma inruptione apud ædituum occultatus, sollertia liberti, lineo amictu turbæ sacrificarum inmixtus ignoratusque, apud Cornelium Primum, paternum clientem, juxta Velabrum, delituit. Ac potiente rerum patre, disjecto æditui contubernio, modicum sacellum JOVI CONSERVATORI, aramque posuit, casusque suos in marmore expressam. Mox, Imperium adeptus, JOVI CUSTODI templum ingens, seque in sinu Dei sacravit. Sabinus et Atticus, onerati catenis et ad Vitellium ducti, nequaquam infesto sermone vultuque excipiuntur, frementibus, qui jus cædis, et præmia navatæ operæ, petebant. Clamore a proximis orto, sordi-

tium. Edd. veteres male *Quintum*. Forte ad eum Martialis epigr. 7, 31, 9, 100.

Audaciam pro l. h.] Bella imitatio Sallustiani dicti Catil. 58. *audacia pro muro habetur*. ERN.

Turbæ sacrificarum] Isiacos fuisse e Suet. Dom. c. 1. discimus. ubi v. et de numo Domitiani, ad memoriam ejus rei spectante. Atque hinc lineus amictus, quo Isiaci usi, linigeri inde dicti. ERN. Cf. Obrecht nostratis diss. de numo cit. 4. Arg. 1675.

Inmixtus ignarusque] Ita Vatic. quod germanum judicavi, non *ignoratusque*. Novitas quædam in ea voce est, quam Sallustio debet (ex Jug. 93). *Mox humanæ cupidinis ignara visundi*. id valet *ignota*. LIPS. Pichena *ignoratusque* bene restituit quod habent MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. vet. omnes præter pr. quæ consentit MS. Vatic. *Ignarus est ignotus*, quod ab h. l. alienum. Non ignotus erat, sed ignorabatur. ERN. Bud. *ignoratus* absque copula, et sic Rhen. Sed Reg Lall. *ignarusque*.

Casusque suos in marmore expressit] MSS. Flor. Agr. ed. pr. *casus suos in m. expressam*, nisi quod ed. pr. omittit *suos*. Eam lectionem recepere Ryckius et J. Gron. (item Brot. Lall. Bip.) *Ara casus expressa* exquisite dicitur, ejusque formulæ plura exempla apud veteres, quæ conguessit Heins. ad Valer. Fl. 1, 491. firmans e MS. quo usus est, eandem lectionem in loco nostro. Itaque imitatus

essem virorum doctissimorum exemplum, nisi me retinissent verba *in marmore*, quæ frigere videntur in illa lectione: nisi ea insititia sint, quod non putem. Potuere sane in ipsa ara casus exprimi, ut ap. Liv. 28, 46. *Hannibal aram posuit cum titulo rerum suarum*. Sed nihil impedit quo minus in peculiari tabula marmorea, in illo sacello posita, exprimerentur casus Domitiani. Lupanus autem capit de opere cælato, in quo casus isti expressi. Simile, quod Dædalus apud Virgilium in valvis templi *Æn. 6, 82. bis conatus erat Icarum casus effingere in auro*; quem locum in animo habuisse videatur Tacitus. Sed arbitror, etiam de titulo intelligi posse. ERN. Bud. *expressit*, solemnibus usu duplicis pro littera *s*. Sic *Vespasianum* dicit. Etsi dura locutio videatur quam Flor. præfert, tamen, quum non sit credibile, librarium eam substituisse planiori. recipio et ipse. *in marmore* refero ad aram, quæ ex marmore.

Præmia navatæ operæ petebant] MSS. Bud. Bodl. Agr. *enavatæ*, quod placebat Danesio, Rhenano, recepit Ryckius. De toto hoc genere verborum supra dictum ad A. 14, 14. Sed *enavatus* mihi durius videtur, quam ut recipere audeam. Mox dedimus *absciso capite*. V. ad 2, 38. ERN. Rhen. probat *enavatæ*, nec tamen recepit. Bud. *absciso*. in Flor. rectius deest. sequor. Prius Bud. *proximis* sine præpositione.

- A. U. 823. da pars plebis supplicium Sabini exposcit, minas adulationesque miscet. Stantem pro gradibus palatii Vitellium, et A. C. 70. preces parantem, pervicere, ut absisteret. Tum confossum conlaceratumque, et capite truncum, corpus Sabini in Gemonias trahunt. Hic exitus viri haud sane spernendi. 75. Quinque et triginta stipendia in Republica fecerat, domi militiæque clarus: innocentiam justitiamque ejus non argueres: sermonis nimius erat. Id unum septem annis, quibus Mœsiam, duodecim, quibus Præfecturam urbis obtinuit, calumniatus est rumor. In fine vitæ alii segnem, multi moderatum et civium sanguinis parcum credidere. Quod inter omnes constiterit, ante Principatum Vespasiani, decus domus penes Sabinum erat. Cædem ejus lætam fuisse Muciano accepimus. Ferebant plerique, *etiam paci consultum, dirempta amulatione inter duos, quorum alter se fratrem Imperatoris, alter consortem Imperii cogitaret.* Sed Vitellius Consulis supplicium poscenti populo restitit, placatus, ac velut vicem reddens, quod interrogantibus, *quis capitolium incendisset, se reum Atticus obtulerat.* Ea-que confessione, sive aptum tempori mendacium fuit, invidiam crimenque agnovisse, et a partibus Vitelli amolitus, videbatur.
76. Iisdem diebus L. Vitellius, positus apud Feroniam castris, excidio Tarracinæ imminabat: clausis illic gladiatoribus remigibusque, qui non egredi mœnia, neque periculum in aperto audebant. Præerat, ut supra memoravimus, Julianus gladiatoribus, Apollinaris remigibus. lascivia socordia-que gladiatorum magis, quam Ducum similes, non vigiliis agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieque fluxi et amœna litorum personantes, in ministerium luxus dispersis militibus, de bello tantum inter convivia loquebantur. Paucos ante dies discesserat Apinius Tiro: donisque ac pecuniis acerbe per municipia conquirendis, plus invidiæ 77 quam virium partibus addebat. Interim ad L. Vitellium

Stipendia in Republ. fecerat] Verba in Republica mihi suspecta. Quorsum enim et quo exemplo adduntur, præsertim a brevitatis tanto amatore? nisi forte transpositio facta est a librariis, Tacitique manus sic dedit: XXXV. stipendia fecerat: in Rep. d. m. clarus. Infra vitiose edd. ante Rhen. *direpta*, pro *direpta*. ERN. Ex ingenio Rhen. nam Bud. *direpta*. Paulo ante Bud. *alii moderatum*, Rhen. *multi*.

Ut supra memoravimus] C. 57.

Lascivia etc.] Ante hæc verba punctum minus cum Bip. pono et sequentia ad loquebantur usque uno tractu jungo.

Apinius Tiro] V. c. 67. unde patet,

hunc Apinium, deficientibus a Vitellio se Ducem obtulisse, adeoque a Vespasiani partibus fuisse. ERN.

Ad L. Vitellium] Prænomen addunt Flor. (Bud.) Agr. Guelf. vett. omnes. Excidit casu in ed. Pichenæ: nam in ea primum inter libros meos desideravi. Restituit Ryckius. Mox MSS. (Bud. a 1. m.) Flor. Agr. Guelf. ed. pr. *Virgilii*, ut H. 4, s. male. *Capito* est Verginiorum cognomen. Item iidem præter Guelf. post, *tradi futurum*, pro *furtim traditurum*. ERN. Optime se habent codd. in quibus et Bud. lectio *tradi futurum*, quam cum Bip. Tacito reddendam puto. Puteolani est ista spuria.

servus Verginii Capitonis perfugit, pollicitusque, *si præsidi- A. U. 823.*
dium acciperet, vacuam arcem tradi futurum, multa nocte co- A. C. 70.
 hortas expeditas, summis montium jugis, super caput ho-
 stium sistit. inde miles ad cædem magis, quam ad pugnam
 decussit. sternunt inermes, aut arma capientes, et quosdam
 somno excitos; cum tenebris, pavore, sonitu tubarum, cla-
 more hostili turbarentur. Pauci gladiatorum resistentes,
 neque inulti cecidere. ceteri ad naves ruebant, ubi cuncta
 pari formidine implicabantur, permixtis paganis, quos nullo
 discrimine Vitelliani trucidabant. Sex Liburnicæ inter pri-
 mum tumultum evasere, in quis Præfectus classis Apollina-
 ris: reliquæ in litore captæ, aut nimio ruentium onere
 pressas mare hausit. Julianus ad L. Vitellium perductus,
 et verberibus fœdatus, in ore ejus jugulatur. Fuere, qui
 uxorem L. Vitellii Triariam incesserent, tamquam *gladio*
militari cincta, inter luctum cladesque expugnatae Tarracinae,
superbe sæveque egisset. Ipse lauream gestæ prospere rei ad
 fratrem misit: percussus, *statim regredi se, an perdoman-*
dæ Campaniæ insistere juberet. Quod salutare non modo
 partibus Vespasiani, sed Reipublicæ fuit. nam, si recens
 victoria miles, et, super insitam pervicaciam, secundis ferox,
 Romam contendisset; haud parva mole certatum, nec sine
 exitio urbis, foret. quippe L. Vitellio, quamvis infami, in-
 erat industria: nec virtutibus, ut boni, sed, quo modo pes-
 simus quisque, vitiis valebat. Dum hæc in partibus Vitel- 78
 lii geruntur, digressus Narnia Vespasiani exercitus, festos
 Saturni dies Oriculi per otium agitabat. Causa tam pra-

Inermes] Flor. *inermos.* Mox *inulti*
 Rhen. e Bud. Prius legebatur *multi.*

Reliquas in litore captas] Covarruviae
 codex, *reliquæ in litore captæ.* quod ve-
 rius. Lips. Sic Flor. Guelf. edd. pr.
 Put. idque recepit Pichena. Primus Be-
 roaldus edidit *captas,* vitio fortasse ope-
 rarum, quod sqq. temere secuti sunt.
 Errori locum dedit sequens mox *pressas.*
 Ed. pr. *in lictore* vitiose: et ante tu-
 mulum pro tumultum. ERN. Bud. et
 Rhen. *reliquis in l. captas.* Dein Bud.
 ut *nimio.* Idem *tumulum.*

In ore ejus] Seneca de Benef. 7, 19.
Si in ore parentum filios jugulat. quod
 Virg. Georg. 4, 477. *Ante ora paren-*
tum.

Triariam incesserint] Ed. pr. (et
 Bud.) *incesserant.* Haud dubie corri-
 gendum e perpetua Taciti, aliorumque
 consuetudine *incesserent.* Sic mox c. 78.
nec defuere, qui Antonium suspicionibus
arguerent. Itaque sic correxi. Imita-
 tus est Broterius. Mox MS. Guelf. ed.
 pr. Put. *gestæ prospere rei.* In Beroald.
 vitio operarum editum *prosperæ,* quod

secutus Alc. Correxit Rhen. sed inverso
 ordine (e Bud.) *prospere gestæ rei,* quod
 tenuere ceteri. ERN. Lalle. *lauream*
 explicat per litteras laureatas, victoriae
 indices, ut apud Plin. paneg. 8. *Allata*
erat ex Pannonia laurea. Cf. Plin. H.
 N. 15, 30 (39). et ibi Harduinus.

Recens victoria miles] Alii scriptores
 addunt præpositionem *ab* in hac forma
 loquendi. Unde nata videtur correctio
 in MS. Agr. *recenti victoria miles,* quam
 recepit Ryckius in contextum. *allata*
 etiam hac causa, quod statim sequatur
secundis ferox. Utrumque eodem redit,
 qua sensum. Nam miles qui recenti vi-
 ctoria venit, et recens a victoria miles,
 nil differunt. Tum in utroque est signi-
 ficatio ferociae: quæ exprimitur quidem
 in sequentibus, sed aliis verbis; neque
 in eo quicquam aut insoliti est, aut vitii.
 Itaque, illo uno codice fretus, nihil mu-
 tem. ERN. Flor. Bud. Reg. Lall. et
 edd. vet. habent *recens.*

Oriculi] Sic e MS. Agr. edidit Ryc-
 kius, secutusque J. Gron. recte. Hoc
 antiquum nomen, mutatum ab librariis

A. U. vae moræ, ut Mucianum opperirentur. Nec defuere, qui
 823. Antonium suspicionibus arguerent, tamquam *dolo cunctan-*
 A. C. *tem, post secretas Vitellii epistolas, quibus Consulatum et nubi-*
 70. *lem filiam et dotales opes, pretium proditionis, offerebat. Alii,*
ficta hæc et in gratiam Muciani composita. Quidam, omnium
id Ducum consilium fuisse, ostentare potius urbi bellum, quam
inferre: quando validissimæ cohortes a Vitellio descivissent, et,
abscisis omnibus præsiidiis, cessurus Imperio videbatur. Sed
cuncta festinatione, deinde ignavia Sabini, corrupta: qui sum-
ptis temere armis, munitissimam capitolii arcem, et ne magnis
quidem exercitibus expugnabilem, adversus tris cohortes tueri
nequivisset. Haud facile quis uni adsignaverit culpam,
quæ omnium fuit. nam et Mucianus ambiguis epistolis
victores morabatur, et Antonius præpostero obsequio,
vel, dum regerit invidiam, crimen meruit. ceterique Duces,
dum peractum bellum putant, finem ejus insignivere. Ne
Petilius quidem Cerialis, cum mille equitibus præmissus,
ut transversis itineribus per agrum Sabinum Salaria via ur-
 79 *bem introiret, satis maturaverat: donec obsessi capitolii*
fama cunctos simul exciret. Antonius per Flaminiam ad
Saxa rubra, multo jam noctis, serum auxilium venit. Illic
interfectum Sabinum, conflagrasse capitolium, tremere urbem,
mæsta omnia accepit: plebem quoque et servitia pro Vitellio
armari, nuntiabatur. Et Petilio Ceriali equestre proelium
adversum fuerat. namque incautum, et tamquam ad victos
ruentem, Vitelliani, interjectus equiti pedes, exceper. pu-
gnatum haud procul urbe, inter ædificia hortosque et anfra-

in *Otriculi*, quod illa ætate sic nomina-
 batur, ut hodie. Variant in hoc nomine
 MSS. ap. Liv. 22, 11. ubi recte prefer-
 tur *Oericulum*. Vid. ibi Drakenb. et quos
 laudat. Eadem scriptura apud Cicer.
 Mil. 24. in bonis libris. Græci quidem
 semper *Ὀκρίκολα*. MS. Guelf. h. l. *ari-*
culi, sed superscriptum *t*. Infra rursus
abscisis cum J. Gronov. edidimus e MSS.
 Flor. Guelf. ed. pr. pro *abscisis* (sic et
 Bud.): et paullo post e Flor. et Agr.
nequivisset: ceteri (et Bud.) *nequivisset*.
 ERN. Bud. *Ariculi*. Ptol. 3, 1. ha-
 bet *Ὀκρίκων*. Ap. Grut. p. 422. *Ocri-*
culani. Ejus urbis rudera complura
 studio et impensis Card. Pallotæ a. 1775.
 prodire in lucem, publicata a Jos. Ant.
 Guattanio in Monum. ant. inediti. 4.
 in Roma 1784.

Munitissimam] Bud. *invictissimam*.

Dum tegeter invidiam] Ne unus ipse
 omnia velle et facere videretur, eoque
 cunctatus. Sed placet magis Pichenæ
 lectio ex scriptura Florent. *dum regerit*.
 Nimirum invidiam ipse in Mucianum re-

torquet: invidiam, inquam, ejus culpa
 et consilio capitolium exustum. Cur
 enim moratus est, aut inhibuit? At in
 crimine tamen Antonius, nec parere in
 tanta necessitate debebat. LIPS. Nemppe
 Flor. (et Bud.) habet *regeret*, ut Agr.
 ed. pr. unde Pichena fecit *regerit*, quod
 omnes postea secuti sunt. Ante Guelf.
postremo vitiose pro *præpostero*: quod
 tamen in margine pro var. lect. notatur.
 ERN. Bip. conjiciunt *regereret*.

Dum peractum] Romanos *patratum*
bellum. probe. LIPS. Si intelligitur ed.
 pr. ut alibi, in ea est *paratum*, non *pa-*
tratum, sed *patratum* dare operæ for-
 tasse voluere: nam et in scriptis ea ver-
 ba confunduntur: quamquam etiam *per-*
actum et *paratum* confundi solent, ut
 sæpe notatum criticis. ERN.

Ad Saxa rubra] Locorum, cædibus
 istis flagitiisque insignitorum, situm de-
 monstrant sigillatim Cluver. Ital. ant. 2,
 3. p. 526. et Noris. in Annis Syro Ma-
 ced. p. 59.

Procul urbe] Hispanus (et Bud.) *ur-*

ctus viarum. quæ gnara Vitellianis, incomperta hostibus, A. U. metum fecerant. neque omnis eques concors, adjunctis qui-^{823.} busdam, qui nuper apud Narniam dediti, fortunam partium^{A. C.} speculabantur. capitur Præfectus alæ, Tullius Flavianus: ^{70.} ceteri fœda fuga consternantur, non ultra Fidenas secutis victoribus. Eo successu studia populi aucta. vulgus urba- 80 num arma cepit. Paucis scuta militaria, plures, raptis, quod cuique obvium, telis, *signum pugnae* exposcunt. Agit grates Vitellius, et *ad tuendam urbem prorumpere* jubet. Mox, vocato Senatu, deliguntur legati ad exercitus, ut præ-
texto Reipublicæ concordiam pacemque suaderent. Varia legatorum sors fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerant, extre-
mum discrimen adiere, adspernante milite condiciones pacis. vulneratur Prætor, Arulenus Rusticus. auxit invidiam, super violatum legati Prætorisque nomen, propria dignatio viri. palantur comites: occiditur proximus lictor, dimovere turbam ausus: et, ni dato a Duce præsidio defensi forent, sacrum etiam in exteris gentes legatorum jus,

tem, vere. LIPS. Paulo ante ed. pr. *interjectus equis pedes.* Mox MS. (Bud. et) Guelf. *confractus viarum.* ERN.

Tullius Flav.] MS. Fl. *Tulius, Agr. Julius.* Guelf. *T.* at in litura. At iidem omnes (et Bud.) ed. pr. *Putcol. f. fuga consternantur.* *Consternantur* errore operarum irrepsisse in Beroald. ed. puto, unde ad ed. Alc. venit, correctum ab Rhen. Sed vereor, ut verum sit, *fuga consternari*: neque uspiam hanc formam deprehendi. Immo consternatio fecit, ut fugerent. Itaque legendum puto, *in fœdam fugam consternantur.* Liv. 10, 43. *repente in fugam consternantur.* Ceterum et ibi multi scr. et edd. *consternantur.* male. Mox *arma cepit,* vitiose, ut alibi, ed. pr. *Putcol.* ERN. Cf. c. 17.

Raptis, q. c. o. telis.] Ed. pr. *rapti.* At Nic. Heinsius malebat, *quod cuique obvium teli.* Ultima litera in *telis* potuit adhærescere e sequente verbo. Sane scio, formæ huic, *quod cuique* etc. similibusque pluralem numerum jungi solere apud nostrum: sed hanc structuram, *raptis, quod cuique obvium, telis,* similemve nuspiam reperi. Itaque proclivis sim ad probandam Heinsii conjecturam, aut legendum, *ut cuique obvium*: sed illud melius. Habuit enim haud dubie in animo locum Virgilio *Æn.* 7, 507. *quod cuique repertum rimanti telum ira facit.* ERN.

Prætexto Reip.] Sic MSS. Fl. Guelf. Bud. edd. *Putcol.* Rhen. Ald. Gryph. Lips. Ceteri libri *prætextu.* Illud re-

stituit J. Gron. e Flor. Ante in ed. pr. *diriguntur legati*: quod si e MS. est, redolet ætatem, qua scriptus liber. Nam media ætate *dirigere* dictum pro *mittere.* ERN. Bud. *deliguntur.*

Ceriali occurrerant.] Sic bene MS. Flor. Agric. ed. pr. Nam et mox, *qui ad Antonium venerant.* Recepit jam Ryckius. Vulgo *occurrerunt.* Mox ed. pr. *ad extremum* etc. MS. Guelf. *adiere.* ERN. Bud. male, *occurrerent.* Sed *extr. d. adiere.*

Vulneratur Prætor.] Haud aliunde lucem Plinio, sive Regulo potius, dederis apud Plinium Ep. 1, 5. *Rustici Aruleni periculum foverat, exultaverat morte: adeo ut librum recitaret ederetque, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat. Adjicit, Vitelliana cicatrice stigmosum. Agnoscis Reguli eloquentiam.* Hoc cicatricis Vitellianæ convicium est a vulnere, quod nunc accepit. LIPS. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. *Arulenus.* ERN.

Occiditur proximus lictor.] *Proximus lictor* est, qui proxime ante magistratum ingreditur. Livius 24, 44. *Consul animadvertere proximum lictorem jussit.* ubi v. Drakenb. Ejus mentio et ap. Cicer. Verr. 5, 54. quem locum jam attulit Ryckius. Add. Lips. Elect. 1, 23. ubi de lictoribus agitur ex instituto. Mox MS. Agr. pro *ausus* habet *annixus.* ERN. Bud. *ausus.* Sequens et deest.

Sacrum etiam inter exteris gentes leg. jus.] MS. Flor. Bud. (Reg. Lall.) Agr.

A. U. ante ipsa patriæ mœnia, civilis rabies usque in exitium te-
 823. merasset. Æquioribus animis accepti sunt, qui ad Anto-
 A. C. nium venerant, non quia modestior miles, sed Duci plus au-
 70. 81 ctoritatis. Miscuerat se legatis Musonius Rufus, Equestris
 ordinis, studium philosophiæ et placita Stoicorum æmulat-
 us: cœptabatque, permixtus manipulis, *bona pacis ac belli
 discrimina* disserens, armatos monere. Id plerisque ludibrio,
 pluribus tædio. nec deerant, qui propellerent proculcarent-
 que, ni, admonitu modestissimi cujusque, et aliis minitan-
 tibus, omisisset intempestivam sapientiam. Obviæ fuere
 et virgines Vestales cum epistolis Vitellii, ad Antonium
 scriptis. *eximi supremo certamini unum diem*, postulabat: *si
 moram interjecissent, facilius omnia conventura*. Virgines
 cum honore dimissæ: Vitellio rescriptum, *Sabini cæde et
 82 incendio capitolii dirempta belli commercia*. Tentavit tamen
 Antonius, vocatas ad concionem legiones mitigare, *ut, ca-
 stris juxta pontem Mulvium positis, postera die urbem ingrede-
 rentur*. Ratio cunctandi, ne asperatus prælio miles, non
 populo, non Senatui, ne templis quidem ac delubris Deo-
 rum consuleret. Sed omnem prolationem, ut inimicam vi-

ed. pr. in *exteris g. li. e.* quod etiam in-
 violatum servamus erga exterarum gen-
 tium legatos: idque recepere Ryckius
 et J. Gron. Ego *inter* servavi, propterea,
 quod sollemnis in hac re sententia est
 scriptorum Romanorum, indignum esse,
 violatum a Romanis et in civibus jus,
 quod etiam inter externos et barbaros
 populos inviolatum sit: quod Cicero
 transfert ad Poetas (pro Arch. 8.): *sit
 inter vos sanctum poetæ nomen, quod
 nulla unquam violavit barbaria*. Adde,
 quod frustra adderetur, *quod erga exte-
 ros etiam servamus*. Nam id quid habet
 mirum? cum per se pateat, totum *lega-
 tionis jus externo comparatum*, ut Pa-
 tres Rom. ipsi judicant ap. Liv. 6, 17.
 extr. Denique oppositio non satis constaret.
 Clarum autem est, opponi *inter
 exteris gentes*, et *ante ipsa patriæ mœ-
 nia*. In et *inter* confundi, alibi a nobis,
 et a multis aliis dudum monitum est.
 Mox *usque in exitium*, intell. legati: ad-
 eo, ut etiam legatus Imperatoris interficeretur.
 ERN. A codd. non recedendum.
 In *exteris gentes* est ad *ext. gentes leg.*
 Ita bene procedit oppositio *ante ipsa p.
 m.* Sic et Bip.

[Musonius Rufus] Respice ad A. 14,
 59.

[Disserens, armatos monere] Grutero
 hæc verba suspecta sunt, velut insititia.
 Rationem subdit, quod e sequentibus
 apparet, motos animos militum non

fuisse. Nempe habebat ille in libro suo
movere, quod reperi in MS. Guelf. et ed.
 Puteol. sed vitium scripturæ facile de-
 prehendere poterat. Ceterum sufficie-
 bat sane *cœptabat p. m. bona pacis ac
 belli discrimina disserere*: qua forma
 et alibi utitur noster: sed non propterea
 necessario sic scripsit, aut vulgata
 non a Tacito sunt. Atque etiam acumen
 videtur Tacitus quæsisse in verbis
armatos monere: ad eaque haud dubie
 respicit mox, *intempestivam sapientiam*
 appellando. ERN. Bud. *monere*.

[Postulabat] Sic MS. Flor. Agr. Guelf.
 quorum auctoritate id cum Ryck. et J.
 Gron. recepi, pro vulgato *postulabant*.
 Putabant librarii, ad literas referendum
 esse: quod fieri quidem et ipsum pot-
 est; sed MSS. sequendi. Add. ad 1,
 74. ERN. Bud. *postulabant*.

[Dirempta belli commercia] Quid clari-
 us? Corrector tamen adventat, *direm-
 ta bellico commercia*. LIPS. Intelligit
 Rhenanum (qui ex ingenio). Forma lo-
 quendi sumta a Virgilio, ut aliæ. Æn.
 10, 532. *Belli commercia Turnus Sus-
 tulit ista prior, jam tum Pallante per-
 ento*. i. e. spem pacis et compositionis.
 Locum jam notavit Salinerius. ERN.
 Bud. *direpta*. vitiose.

[Omnem prolationem] Hæc est lectio
 MSS. Flor. teste J. Gronovio, Bodl.
 (Bud. Reg. Lall.) Guelf. ed. pr. quam
 cum eodem Gronovio recepi. Estque

ctoriæ, suspectabant. Simul fulgentia per colles vexilla, A. U. quamquam inbellis populus sequeretur, speciem hostilis exercitus fecerant. Tripartito agmine, pars, ut adstiterat, 823. A. C. 70. Flaminia via, pars juxta ripam Tiberis incessit; tertium agmen per Salariam Collinæ portæ propinquabat. Plebs invectis equitibus fusa: miles Vitellianus trinis et ipse præsidiiis occurrit. Prælia ante urbem multa et varia: sed Flavianis, consilio Ducum præstantibus, sæpius prospera. Ii tantum conflictati sunt, qui in partem sinistram urbis, ad Sallustianos hortos, per angusta et lubrica viarum flexerant. Superstantes maceris hortorum Vitelliani, ad serum usque diem, saxis pilisque subeuntes arcebant; donec ab equitibus, qui porta Collina intruperant, circumvenirentur. Concurrere et in campo Martio infestæ acies. Pro Flavianis Fortuna et parta totiens victoria; Vitelliani desperatione sola ruebant: et, quamquam pulsî, rursus in urbe congregabantur. Aderat pugnantibus spectator populus, 83 utque in ludicro certamine, hos, rursus illos clamore et plausu fovebat: quotiens pars altera inclinasset, abditos in tabernis, aut, si quam in domum perfugerant, *erui jugularique* expostulantes, parte majore prædæ potiebantur. nam, milite ad sanguinem et cædes obverso, spolia in vulgus cedebant. Sæva ac deformis urbe tota facies. alibi prælia et vulnera; alibi balinæ popinæque: simul cruor et strues

hoc verbum elegans et usitatissimum Ciceroni: cum *prolatationis*, quod in omnibus ceteris edd. (etiam Rhen.) est ante J. Gron. e nullo alio scriptore antiquo exemplum proferatur. Nam hujus unius loci fide nititur ea vox in lexicis omnibus, etiam nupero Thesaurò Gesneriano. Paulo post edidi *plebs* e Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. vett. Pichena edidit *plebes*. Illud restituit Ryckius sequente exemplum J. Gron. ERN.

Ut adstiterat] Bud. ut *adsisteret*.

Trinis præsidiiis] Josephus B. J. 4, 42 (11). *τριχῶν*. Est ergo tribus agminibus, castris. De eo verbo supra dictum. ERN. Ad A. 2, 67.

Ii tantum conflictati sunt] In deteriorem partem simpliciter *conflictari* dicitur pro *afflictari*, *vexari*, ut supra monuimus, A. 6, 48. Pro *ii* MS. Guelf. *hi*: ed. pr. (et c. Bud.) *in*. MS. Agr. *nonnunquam conflictati sunt*. *Qui*. ERN.

Ad serum usque diem] Ita Fl. Agr. (Bud.) Guelf. edd. omnes ante Lipsium: qui edidit *diei*, sive MSS. secutus, sive Taciti consuetudinem. Vetus statim Pichena restituit. ERN.

Hos modo, rursus illos] *Modo* abest a

MS. Flor. (nisi quod in margine alia manu additum est) et ed. pr. Sic supra c. 22. *his, rursus illis, exitiabile*. Atque id, ut exquisitius et Tacito aptius, cum J. Gronovio secutus sum, et *modo* delevi. ERN. Abest etiam a Bud. et Reg. Lall. Sed Rhen. servat.

Abditos in tabernis] *Abditos* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. idque bene restituit Lipsius. Ceteræ edd. inde a Beroaldina *abdit*. Mox *expostulantes* iidem MSS. et edd. omnes ante Rhen. qui (e Bud.) edidit *postulantes*. Illud restituit Pichena, quod hoc sensu subinde occurrit. Ap. Cicer. Rosc. C. 17. opponuntur *expostulare* et *impetrare*. *Erui* est protrahi e latebris, in eoque proprie et exquisite dicitur, ut mox c. 85. Adde Cicer. ep. 5, 10. et Constitution. Adrian. ap. Reines. Inscr. p. 505, *Scrutari et protrahere abditos* noster dixit H. 4, 1. ERN.

Milite ad sanguinem et cædes obverso] MS. Agr. ed. pr. *ad cædes et sanguinem*. Præterea ed. pr. *adverso*: male. *Obversus in aliquid*, pro *conversus*, pluribus locis dictum Livio 6, 7. 24. etc. ERN. Bud. vulg. tenet.

A. U. corporum: juxta scorta et scortis similes: quantum in lu-
 823. xurioso otio libidinum; quicquid in acerbissima captivitate
 A. C. scelerum: prorsus ut eandem civitatem et furere crederes
 70. et lascivire. Confluxerant ante armati exercitus in urbe,
 bis L. Sulla, semel Cinna victoribus. nec tunc minus cru-
 delitatis: nunc inhumana securitas, et ne minimo quidem
 temporis voluptates intermissæ. velut festis diebus id quo-
 que gaudium accederet, exsultabant, fruebantur; nulla par-
 84. tium cura, malis publicis læti. Plurimum molis in oppu-
 gnatione castrorum fuit, quæ acerrimus quisque, ut novissi-
 mam spem, retinebant. Eo intentius victores, præcipuo
 veterum cohortium studio, cuncta validissimarum urbium
 excidiis reperta simul admovent, testudinem, tormenta, ag-
 geres, facesque: *quidquid tot præliis laboris ac periculi hau-
 sissent, opere illo consummari*, clamitantes. *Urbem Senatui
 ac Populo Rom. templa Diis reddita: proprium esse militis
 decus in castris. illam patriam, illos Penates. ni statim recipi-
 antur, noctem in armis agendam.* Contra Vitelliani, quamquam
 numero fatoque dispares, inquietare victoriam, morari pacem,
 domos arasque cruore fœdare, suprema victis solatia ample-

Scortis similes] Ita scr. et edd. pr. Rhen. etc. Medii, Puteol. Beroald. Alc. *scortis miles*. Non male, nam quid *scortis similes*? int. adjacebant. ERN. Bud. clare et *scortis similes*. recte, intelliguntur pathici. Bip. legunt *in scortis*, quod mihi displicet.

Exsultabant, nulla partium cura] Vox interjecta in priscis libris, *exsultabant*. *Fruebantur nulla p. c.* quam aut meo exemplo ejiciendum est: aut flectendum scribendumque *fruebant*. LIPS. Hæc nota omissa in ultimis edd. Lipsianæ recensionis, nescio quare: cum sententiam non mutarit Lipsius. Itaque nec in Gronovianis edd. comparet. Sumsi e tertia a. 1585. Ceterum veterem lectionem mox restituit Pichena, mutata tamen interpunctione. Sane vox illa loco hoc nimis lenis est: quippe fruenti significato jam est in verbis *ne minimo quidem temporis voluptates intermissæ*; ut magis Lipsiana correctio probanda videatur. Omitti malebat Acidalius; quod mihi quoque optimum videtur. Neque est praetermittendum, in ed. pr. esse *gaudium accederet*: in MS. Guelf. autem sec. manu ex *accedere*, quod ante erat, fecisse *accidere*. Male utrumque. Ceterum interpunctionem mutavi hætenus, ut verba, *id quoque gaudium accederet*, *παρὰ τῆς νυκτός* facerem, ut placuit jam Acidalio. Nam alias nil frigidius verbis

istis. ERN. Lipsii nota extat et in ed. 8. Aur. All. 16, 19. Parenthesin Ernestinam sustuli, quæ sensum turbat. Nec video, quid hic hæreant interpretes; planus mihi sensus videtur. Fruebantur eo gaudio, voluptatibus istis, quasi festorum dierum suetæ lætitiæ accederent. Bip. legunt *accedere*: et. Acid. deleri volebat *fruebantur*, et pro *accederet* legi suadebat *excederet*. Hillerus Racem. 11. 12. conjicit *ferebantur*; Trillerus *feriabantur*.

In oppugnatione castrorum] Prætoriana intelligi, vix attinet monere. Mox pro *spem* exhibent *speciem* Guelf. a manu pr. sed correctum a m. s. edd. Put. Ber. Alc. male et solenni confusione. ERN. *Spem* restituit Rhen. e Bud.

Numero fatoque] Ed. pr. (et cod. Bud.) *factoque*: frequenti in libris antiquis confusione. ERN.

Arasque cruore fœdare] Faernus corripbat *fædatas* (vel *fædas*): Muretus *fœdas*. Sed non credo, domos et aras cruore fœdas, esse suprema victis solatia. Nam quod ap. Virgil. Æn. 2, 517. Hecuba aliæque mulieres *aram et Penates amplexæ* sedent, id faciunt, ut se religione adversus vim tueantur, non ut solatia novissima sint. Cruore fœdant domos arasque, invidiam facere victoribus, et incestare castra cupientes. *Suprema solatia* sunt res cuique carissimæ,

ctebantur. Multi semianimes, super turres et propugnacula A. U. mœnium exspiravere. Convulsis portis, reliquus globus 823. obtulit se victoribus: et cecidere omnes contrariis vul- A. C. neribus, versi in hostem. ea cura etiam morientibus de- 70. cori exitus fuit. Vitellius, capta urbe, per aversam pa- 85 latii partem, Aventinum, in domum uxoris, sellula defertur: ut, si diem latebra vitavisset, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenii, et quæ natura pavoris est, cum omnia metuenti præsentia maxime displicerent, in palatium regreditur, vastum desertumque: dilapsis etiam infimis servitorum, aut occursum ejus declinantibus. Terret solitudo et tacentes loci: tentat clausa: inhorrescit vacuis; fessusque misero errore, et pudenda latebra semet occultans, ab Julio Placido, Tribuno cohortis, protrahitur. Vincitæ pone tergum manus: laniata veste, fœdum spectaculum, ducebatur, multis increpantibus, nullo inlacrimante. deformitas exitus misericordiam abstulerat. Obvius e Germanicis militibus Vitellium infesto ictu, per iram, vel quo maturius ludibriis eximeret,

conjuges, liberi, quos, velut morituri, amplectuntur. Pro *complectebantur* MS. Flor. *amplectebantur*, quod recepit J. Gron. Ovid. Trist. 1, 3. 67. *dum licet, amplectar*. Contra Liv. 40, 4. sic Theoxena moritura: *virum comitem mortis complexa*. ubi cod. Lond. sec. *amplexa*. Igitur ob unum librum nil mutem. Eadem varietas 4, 11. Ed. pr. *contemplabantur*. ERN. Bud. *complectebantur*. Parum interest; repono tamen Flor. lectionem et cum Bip. non ad amplexus conjugum et liberorum, sed ad ista vindictæ facinora, *inquietare vict. morari pacem* etc. referendum arbitror *amplectebantur*. Atque hoc ipsum sic quoque Bahrtdio placuisse video.

Contrariis vulneribus, versi in hostem] *Contraria vulnera* proprie sunt, quæ mutua alias dicuntur. Liv. 2, 6. de Bruto et Tarquinio: *contrario ictu per parmam uterque transfixus, duabus hærentes hastis, moribundi ex equis lapsi sunt*. Sed verba, *versi in hostem*, mihi de glossa suspecta sunt. Nam quid ex iis intelligitur, quod non in verbis, contrariis vulneribus cadere, insit? aut in præcedentibus, *obtulit se victoribus*? ERN.

Per aversam palatii partem] Roman. *portam*, quod præfero: aut potius, utraque voce sprete, *per aversa palatii*. Sæpe ita noster loquitur, itemque Velleius 2, 63. *Antonius per aversa castrorum, proruto vallo, receptus est*. LIPS. Defendit vulgatum Pichena e c. 70. *ut per secretam ædium partem occulte abiret*, et Vossius

ad Vell. 1. c. e Sallustio, qui *in abditam partem ædium secessit* Catil. c. 20. etiam Gronovius pater ad Livium, si recte meminim. Ed. pr. habet *portam*: quod æque ac *partem* probari posset, si pluribus libris firmaretur, nam *partem* subinde e *portu* fecere librarii. V. Drakenb. ad Liv. 4, 46. et e *parte* contra *portam*: ibid. ad 24, 47. Post MS. Bud. *Aventini*, quod male probat Vertranus. Intellige *in*: quæ solet in partibus urbium omitti. Sueton. Tib. 15. *e Carinis ac Pompeiana domo Esquillas transmigravit*. V. J. F. Gron. ad Liv. 2, 28. Add. ibid. Drakenb. quem hic locus Taciti non effugit. Denique pro *vitavisset* ed. pr. corrupte *visitasset*. ERN. Bud. *partem*. Cf. et H. 2, 51.

Terret solitudo et tacentes loci] Virgilius arcanum hunc naturæ nostræ motum pariter effert Æn. 2, 755. *Horror ubique animos atque ipsa silentia terrent*. LIPS.

Pudenda latebra] Suct. c. 16. *cellulam janitoris dicit, religato pro foribus cane*. Dio 65, 20. cellam canum vocat.

Ludibriis eximeret] MS. Guelf. edd. ante Rhen. *ludibrio*. Is de conjectura dedit *ludibriis*, quod in MS. Bud. erat *ludibus*. Credo *ludibriis* esse et in Flor. quia nihil notatum diversi a vulgato reperi. Mox in Guelf. *incerto* a m. pr. omisso *in*. hinc man. sec. correxit *incertum*. ERN. Bud. *in incerto*.

A. U. an Tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem Tribuni am-
 823. putavit ac statim confossus est. Vitellium, infestis mucro-
 A. C. nibus coactum, modo erigere os et offerre contumeliis, nunc
 70. cadentes statuas suas, plerumque Rostra, aut Galbæ occisi
 locum contueri; postremo ad Gemonias, ubi corpus Flavii
 Sabini jacuerat, propulere. Vox una non degeneris animi
 excepta, cum Tribuno insultanti, *se tamen Imperatorem ejus
 fuisse*, respondit. Ac deinde ingestis vulneribus concidit.
 Et vulgus eadem pravitate insectabatur interfectum, qua
 86 foverat viventem. Patria illi Luceria. septimum et quin-
 quagesimum ætatis annum explebat. Consulatum, Sacer-
 dotia, nomen locumque inter primores, nulla sua industria,
 sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei de-
 tulere, qui ipsum non noverant. Studia exercitus, raro cui-
 quam, bonis artibus quæsita, perinde adfuere, quam huic
 per ignaviam. Inerat tamen simplicitas ac liberalitas: quæ,
 ni adsit modus, in exitium vertuntur. Amicitias, dum ma-
 gnitudine munerum, non constantia morum, contineri putat,
 meruit magis, quam habuit. Reipublicæ haud dubie inter-

Rostra aut Galb.] Aut MSS. Flor. Agr. Bud. edd. omnes ante Rhenanum. Is edidit et tacite, ac forte non data opera: quod omnes secuti ante Rycium. Mox *Una vox* Guelf. et edd. ante Rhen. ERN. Qui duce Bud. mutavit.

Pater illi L. Vitellius] Sic edd. inde a Puteolano omnes, sequente *nam*. Consentit MS. Guelf. At non profecto de nihilo est, quod MSS. Flor. Bud. *Patrem illi Luceriam*: ed. pr. P. i. *Lucerium*: non sequente *nam*. Ex eo videtur effictum, quod alii libri habent, et vulgo editur. Rhenanus conjicit legendum *Pater illi L. Nuceria. vel Nuceria*. Nam hæc patria Vitelliorum. Gruterus: *Patria illi Nuceria*. E *nam* autem Piche- na faciebat *jam*. Jac. Gron. nihil vidisse Rhenanum et Gruterum præfatus, per ambages nihil dicit, nisi Tacitum dicere voluisse, qualem pater Imp. Vitellii se in honoribus gesserit, idque ample eum hic et liquide facere. Quod refellere nihil attinet, adeo clare consuetudine Taciti, et verbis ipsis refellitur. Ego Gruterum verum vidisse puto. *Nam* natum est ex ultima præcedentis verbi syllaba. ERN. Bip. ingeniose magis quam vere: *Peracta ille luce jam septimum*. Propius vero Gruterus, cui applaudit Lalleu. Codices laudati levi emendatione sinceram lectionem exhibent: *Patria illi Luceria*. Scilicet Suctonius c. 1. *tempore Samnitici belli, præsidio in Apuliam misso, quosdam ex*

Vitelliis subsedissee Nuceriæ refert. ubi certe legendum *Luceriæ*; hanc enim Daunis Apuliæ adsignant Strabo 6. p. 284. et Plin. 3, 10 (16). contra *Nuceriam* Campaniæ hic c. 5 (9). ille 5. p. 249. aliamque hic Umbriæ p. 227. Utramque bene distinguit etiam Livius 9, 2. et 41. Ceterum Dio 65, 22. quinquaginta quatuor annos vixisse Vitellium tradit.

Ei detulere] Bud. *eidem*. Sic Put. Alc. sed Rhen. *ei*.

Non constantia morum] Egregium dogma: etsi quis hæc notet? millena sunt. Sed in *constantia* aliquis hæreat; et an non melius, *convenientia*, aut tale? Res ita habet, consensum et similitudinem morum ac virtutum veram amicitiam parere: sed nec virtus sine *constantia* est: ergo nec mutemus. LIPS. Ceterum verissime Acidalius corrigit *contineri*. *Continere* esset conservare: at id requireret *instituit, tentat*, non *putat*. Cic. offic. 2, 24. *nulla res vehementius Romp. continet, quam fides*. pro Marcell. 9. *vita corpore et spiritu continetur*. *Constantia morum* est æquabilitas et consensus morum cum placabilitate, gravitate, ut philosophis constantia tribuitur, cum omnia placita consentiunt inter se. ERN. Bud. *continere*. sed rectius omnino *contineri*, quod et Bip. recepere.

Reip. haud dub. int.] Reip. est in MSS. Flor. Vatic. Guelf. edd. pr. Put.

erat, Vitellium vinci: sed inputare perfidiam non possunt, A. U. qui Vitellium Vespasiano prodidere, cum a Galba descivis-^{823.} sent. Præcipiti in occasum die, ob pavorem Magistratum^{A. C.} Senatorumque, qui dilapsi ex urbe, aut per domos clientium^{70.} semet occultabant, vocari Senatus non potuit. Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad Duces partium progressum et *Cæsarem* consalutatam, miles frequens, utque erat in armis, in paternos Penates deduxit.

ceterisque ante Rhen. Is delevit auctore MS. Bud. restituit Lipsius. ERN.

Imputare perfidiam] Quasi Vespasiani causa fidem Vitellio fregissent. Non inquam, possent adscribere hoc Vespasiano: et proprio verbo, *imputare*. neque aliud ea vi reperies. LIPS. Ut ap. Phædrum 1, 22. *Noli imputare vanum*

beneficium mihi.

Præcipiti in occasum die] E Vatic. nam alii *præcipitanti*. LIPS. Nempe Rhen. (e Bud.) cum sequacibus. *Præcipiti* etiam MSS. Flor. Agr. (Reg. Lall.) Guelf. edd. ante Rhen. nisi quod quidam *præcipite*, ut ed. pr. ERN.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER QUARTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. *Interfecto Vitellio, milites Flaviani in urbe sæviunt.* 2. *Domitianus, nomen sedemque Cæsaris nactus, adulteriis filium Principis agit. L. Vitellius interficitur.* 3. *Campania composita, Vespasiano Senatus Consulatum cum Tito filio, Præturam Domitiano et Consulare imperium, decernit.* 4. *Muciani, Antonii, ceterorum honores. Restituendi capitoli consilium. Libertati consulit Helvidius Priscus, cujus* 5. *vita et mores, 6—8. et cum Eprio Marcello acre jurgium de legatis ad Principem mittendis.* 9. *De impensis publicis dissensio.* 10. *Musonius Rufus in P. Celerem invehitur.* 11. *Mucianus, urbem ingressus, cuncta in se trahit, Calp. Galerianum cædi curat, Asiaticum libertum servili supplicio tollit.*

12. *Germanicæ cladis fama. Ejus belli causa in Batavis, 13. Duce Claudio Civile. 14—16. Is Batavos, Canninefates, Frisios, excitat, statim dolo, mox aperta vi, Romanos superat.* 17. *Victoriæ hujus fama motæ Germaniæ auxilia offerunt Civili, qui et Galliarum societatem adfectat.* 18. *Hordeonii Flacci segnitia. Victi Romani in Vetera castra fugiunt.* 19. *Batavorum et Canninefatium cohortes, jussu Vitellii in urbem pergentes, corruptæ, Civili junguntur, et* 20. *Bonnensi prælio Romanorum aciem perfringunt.* 21. *Civilis, consilii ambiguus, suos in verba Vespasiani adigit, hostilia velans; 22. 23. mox Vetera obsidet, frustra. 24. 25. Hordeonius Flaccus, seditione conflictatus, summam rerum Vocula permittit.* 26. 27. *Huic additus Herennius Gallus, re male gesta, verberatur. Nova seditio. 28—30. Civilis, immensis uuctibus ab universa Germania elatus, obsidium Veterum urget, Ubios vexat. Varia certamina.*

31. *Nunciato Cremonensi prælio, auxilia Gallorum a Vitellio desciscunt. Suos quoque Hordeonius in Vespasiani verba adigit hæsitantes.* 32. *Ad Civilem missus Montanus, ut a bello absistere jubeat, ab ipso tentatur.* 33. 34. *Cum Vocula configit Civilis vario eventu, non sine utriusque Ducis culpa.* 35. *Vocula male utitur victoria. Vetera obsidione liberat.* 36. *Civilis Geldubam capit. Romani milites Hordeonium necant. Vocula per tenebras evadit.* 37. *Mox a Civile superati Voculam denuo sequuntur, quocum obsidione Magontiæcum liberant. Treveri, nunc fidi, mox rebelles.*

38. *Vespasianus cum Tito Consulatum init. Falsi pavores in urbe et a L. Pisone.* 39. *Domitianus Prætor. Vis penes Mucianum. Is Primi Antonii potentiam infringit.* 40. *Restituti Galbæ*

honores. *Bareæ Sorani Manibus, P. Celere damnato, satisfactum.* 41. *Alii quoque delatores castigati.* 42. *In his Aquilium Regulum, a Messalla fratre defensum, Montanus percellit.* 43. 44. *Idem in Marcellum tentat Helvidius, intercedente Casare, abolendam priorum temporum memoriam, rato. Itaque in paucos modo sævitum.* 45. *Senenses ob pulsatum Senatorem puniti. Antonius Flamma lege repetundarum damnatus.* 46. *Militaris seditio a Muciano repressa.* 47. *Abrogati Consulatus, quos Vitellius dederat. Funus Censorium Flavio Sabino ductum.* 48—50. *L. Pisonis, Africæ Proconsulis, cædes. Servi ejus egregium mendacium. Censium Leptitanorumque discordiæ compositæ. Fusi Garamantes.* 51. *Parthorum auxilia non recipit Vespasianus.* 52. *Hunc iratum Domitiano Titus mitigat.* 53. *Cura restituendi capitolii in L. Vestinum conlata.*

54. *Audita mors Vitellii duplicaverat bellum per Gallias Germaniasque. Cum incendio capitolii finis Imperio adesse creditus.* 55—58. *Interfecto Hordeonio, conspirant cum Civile et Classico Julius Tutor et Julius Sabinus, nutant reliquæ Galliæ. Romanæ quoque legiones tentantur, frustra renitente Vocula, quo* 59. 60. *cæso, vinctisque Herennio et Numisio Legatis, istas pro Imperio Galliarum sacramento adigit Civilis, Tutor Agrippinenses, Classicus obsessos ad Vetera.* 61. *Civilis, voti compos, crinem deposuit. Tum et major auctoritas Velede.* 62. *Captarum legionum mæstum silensque agmen. Ala Picentina necem Voculæ vindicat.* 63—65. *Colonia Agrippinensis, Transrhenanis gentibus invisa, in summum discrimen adducta, cum Civile societatem init, Velede Numen donis placat.* 66. *Civilis Betasios, Tungros, Nervios in fidem accipit.* 67. *Fusi Lingones a Sequanis; J. Sabinus victus latet.* 68. *Mucianus cum Domitiano ad bellum accingitur.* 69. *Remi Gallias in fide Romana conservant, exceptis Treveris atque Lingonibus.* 70. *Sed nec iis nec reliquis civitatibus, nec ipsis Ducibus satis consilii ac concordiæ. Tutor ad Bingham victus.* 71. *Petilius Cerialis Magontiacum venit, spes Romanorum erigit, Valentinum Ducem magna strage adfectum capit.* 72. *Treveros intrat. Militibus, exitium urbis poscentibus, resistit. Victas legiones in castra recipit.* 73. 74. *Treveros et Lingonas officii admonet.* 75. *Civilis et Classicus ad Cerialem litteras mittunt, ad quas ille nihil.* 76. *Civilis cunctandum, Tutor et Classicus statim pugnandum, statuunt.* 77. 78. *Atrox prælium, quo Cerialis, initio victus, mox victor castra hostium excindit.* 79. *Agrippinenses a Germanis desciscunt.* 80. *Mucianus Vitellii filium interficit. Antonius Primus, ad Vespasianum profectus, non pro spe excipitur.* 81. *Multis miraculis cælestis in Vespasianum favor ostensus. Ipse oculorum tabe notum, alium manu agrum, sanitati restituit.* 82. *Confirmatur omine in templo Serapidis, cujus* 83. 84. *origo Sinopensis, templum Alexandriæ magnificum, nomen.* 85. *Valentinus supplicio adfectus.* 86. *Domitianus, frustra tentato Ceriali, an sibi exercitum imperiumque traditurus foret, litterarum studium et amorem carminum simulat. Gesta hæc partim eodem anno, partim*

INTERFECTO Vitellio, bellum magis desierat, quam pax ^{A. U. 823.} cœperat. ^{A. C. 70.} Armati per urbem victores inplacabili odio victos consecrabantur. plenæ cædibus viæ, cruenta fora templaque, passim trucidatis, ut quemque fors obtulerat. Ac ¹ mox, augescente licentia, scrutari ac protrahere abditos: si quem procerum habitu et juventa conspexerant, obtruncare, nullo militum aut populi discrimine. Quæ sævitia, recentibus odiis, sanguine explebatur, dein verterat in avaritiam. nihil usquam secretum aut clausum sinebant, *Vitellianos occultari*, simulantes. Initium id perfringendarum domuum; vel, si resisteretur, caussa cædis, nec deerat egentissimus quisque ex plebe: et pessimi servitiorum prodere ultro dites dominos: alii ab amicis monstrabantur. Ubique lamenta, conclamationes et forma captæ urbis: adeo ut Othoniani Vitellianique militis invidiosa antea petulantia desideraretur. Duces partium, accendendo civili bello acres, temperandæ victoriæ in pares. quippe in turbas et discordias pessimo cuique plurima vis: pax et quies bonis artibus indigent. Nomen sedemque Cæsaris Domitianus acceperat: nondum ² ad curas intentus, sed stupris et adulteriis filium Principis agebat. Præfectura Prætorii penes Arrium Varum: summa potentiæ in Primo Antonio. is pecuniam familiamque e Principis domo, quasi Cremonensem prædam, rapere: ceteri modestia vel ignobilitate, ut in bello obscuro, ita præ-

Ut quemque fors obtulerat] Fors edidimus, ut supra 14, 5. Latinitate iubente et perpetua bonorum scriptorum consuetudine: et sic placebat magno Bentleio ad Horat. S. 1, 6, 54. Vulg. *sors*. ERN. Sic et Bud. Ernestium sequuntur Brot. et Lall.

Procerum habitu et juventa] Duas notas Germanici militis habebant, proceritatem corporis itcmque juventam. Nam Germani plerumque proceri; et milites, a flore et robore ævi colligebantur. LIPS. (Sic c. 14. de Batavis: *et est plerisque procera pueritia*.) Sed male prospexerant edebatur ante vulgo: quod sane sic non dicitur: et MSS. Flor. Reg. (Bud.) Harl. Agr. Oxon. Guelf. ed. pr. consentiunt in *conspexerant*. Id itaque cum J. Gronovio edidi. ERN.

Nullum militum a populi discrimine] Cum milites tantum, Germani in primis, viderentur ac dicerentur peti, etiam alii togati et innoxii promiscue interficiebantur. ERN.

Verterat in avar.] Groslot. quid, si vertebat?

Fortuna captæ urbis] Non displicet Vertranii divinatio, *forma captæ urbis*. LIPS. Frustra repugnant Salinerius et

Gruterus, cujus rationem ne intelligo quidem. *Fortuna captæ urbis* ante declarata: sequebatur, ut luctus inde ortus describeretur, quæ est species et forma captæ urbis, non fortuna. Habuit Tacitus in animo locum Livii, velut 1, 29. *non fuit tumultus ille, nec pavor, qualis captarum urbium esse solet*. *Fortunam et formam* in MSS. sæpe confundi, supra jam monimus. Similiter A. 15, 69. confusa *formido* et *fortitudo*. ERN. Cf. H. 3, 28. 83. et Ann. 1, 41. Sic et Ovid. Trist. 1, 3, 26. *Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat*.

Nomen sedemque Cæsaris etc.] Qui attente hæc leget, animadvertet, aliquid esse, quod offendat. Constaret oratio, si esset *agens*, pro *agebat*; aut *sed*, quod est post *intentus*, ante *nondum*. Sed libri ser. et edd. in vulgato consentiunt. Fortasse consulto a Tacito forma orationis mutata est. Cf. ad c. 4. ERN. Hoc *Cæsaris* nomine nullum imperium in Domitianum esse collatum, sed jurisdictionem tantum, ex c. seq. patet, ubi *Prætura* illi et *Cons. imperium* decretum narratur. Cf. Cuperi præf. ad Lact. de mort. persec. et epist. H. Norisii sub-iuncta.

A. U. miorum expertes. Civitas pavida et servitio parata, occu-
 823. pari redeuntem Tarracina L. Vitellium cum cohortibus, extin-
 A. C. guique reliqua belli, postulabat. Præmissi Ariciam equites:
 70. agmen legionum intra Bovillas stetit. Nec cunctatus est
 Vitellius, seque et cohortes arbitrio victoris permittere. Et
 miles infelicia arma, haud minus ira, quam metu abjecit.
 Longus deditorum ordo, septus armatis, per urbem inaccessit.
 nemo supplici vultu, sed tristes et truces et adversum plau-
 nus ac lasciviam insultantis vulgi immobiles. paucos erum-
 pere ausos, circumjecti pressere. ceteri in custodiam conditi.
 Nihil quisquam locutus indignum, et, quamquam inter ad-
 versa, salva virtutis fama. Dein L. Vitellius interficitur,
 par vitiis fratris, in Principatu ejus vigilantior; nec perinde
 3 prosperis socius, quam adversis abstractus. Iisdem diebus
 Lucilius Bassus, cum expedito equite, ad componendam
 Campaniam mittitur: discordibus municipiorum animis,
 magis inter semet, quam contumacia adversus Principem.
 Viso milite quies: et minoribus coloniis impunitas. Capuæ
 legio tertia hiemandi causa locatur, et domus illustres ad-
 flictæ; cum contra Tarracinenses nulla ope juvarentur. Tan-
 to proclivius est injuriæ, quam beneficio, vicem exsolvere:
 quia gratia oneri, ultio in quæstu, habetur. Solatio fuit
 servus Verginii Capitonis, quem proditorem Tarracinensium
 diximus, patibulo adfixus, in iisdem annulis, quos ac-
 ceptos a Vitellio gestabat. At Romæ Senatus cuncta Prin-

Servitio parata, occupari] Rhen. (e Bud.) edidit *occupare*. Vetus restituit Lipsius. Sed interpunctio ab Rheno inducta, recte habet. Superiores valde hic turbant. Mox MS. Agr. *postulabat*. ERN.

Ariciam equites] Liber unus, *Arriani equites*. quid? an Arrii Vari turmas intellegit? Non opinor. et magis est, ut vera sit vulgata. LIPS. Intelligi opinor ed. pr. in qua est *Artiani*, vitiose pro *Arriani*. Sequentia satis indicant, hic nomen loci requiri. ERN. Bud. vitiose *Ariciani*.

Circumjecti pressere] Dictum esse pro oppressere, interfecere, supra A. 14, 5. monuimus, et sequentia facile arguunt. Itaque Faernus etiam corrigebat *oppressere*. Etiam ap. Cic. Verr. 4, 6. in libris confunduntur *oppressere* et *pressere*. Sed ibi *oppressere* verius est. Mox idem *par vitiis fratri*, pro *fratris*, idque probabat Ursinus. ERN. Brot. mallet *oppressere* et *fratri*. Bud. *fratris*.

Adversis abstractus] Adversa fratris fortuna et exitio et ipse adlictus, ad per-

niciemque vocatus est, ut Ann. 4, 13. ubi eadem loquendi forma. Faernus, non adsecutus, corrigebat in *gemonias tractus*, probante Ursino, et viro docto in marg. Gryph. ERN. Pro in *gemonias* legitur in ed. 8. Frf. 1607. et fol. Par. 1608. in *Germanias*, turpi vitio.

Acceptos a Vitellio] Rhenanus (duce Bud.) delevit a. restituit Lipsius. ERN.

Senatus cuncta Principibus solita] Putant intelligi SC. cujus fragmentum post alios ad h. l. edidit Ryckius: quod mihi non videtur. In eo SC. est lex et formula imperii ac potestatis, quam Imperatores habuere, quo de alio die actum. v. ad c. 6. hic intelliguntur honores, qui novis Principibus decerni soliti. Ii qui fuerint, docebit et sententiam nostram confirmabit locus similis de initiis Othonis H. 1. 47. *Accurrunt Patres: decernitur Othoni Tribunitia potestas, et nomen Augusti et omnes Principum honores*. Add. 2, 55. Infra *Illyrico*, quod edidit Rhen. (e Bud.) pro *Illyricos*, etiam MS. Gnef. ed. pr. ERN. Vide dicta ad c. 6.

cipibus solita Vespasiano decernit, lætus et spei certus. A. U. quippe sumpta per Gallias Hispaniasque civilia arma, motis^{823.} ad bellum Germanis, mox Illyrico, postquam Ægyptum, A. C. 70.^{70.} Judæam Syriamque et omnis provincias exercitusque lustraverant, velut expiato terrarum orbe, cepisse finem videbantur. Addidere alacritatem Vespasiani litteræ, tamquam manente bello scriptæ. ea, prima specie, forma: ceterum ut Princeps loquebatur, civilia de se et Reipublicæ egregia. nec Senatus obsequium decrat. Ipsi *Consulatus cum Tito filio, Prætura Domitiano et Consulare imperium* decernuntur. Miserat et Mucianus epistolas ad Senatum, quæ materiam⁴ sermonibus præbuere: *si privatus esset, cur publice loqueretur? potuisse eadem, paucos post dies, loco sententiæ dici.* ipsa quoque insectatio in Vitellium sera et sine libertate. Id vero

Ea prima specie forma] sc. literarum. hæc erat forma epistolæ primum et obiter legenti: sed, si accuratius considerabatur, reperiatur loqui, ut jam confecto bello, et Principatum jam adeptus. Omnes libri in hac lectione consentiunt, præter MS. Agr. qui habet *formidata*: quod placet Ryckio, non mihi, qui sensum commodum hujus lectionis nullum video. Quid enim formidabile in eo, si ita scribit, tanquam nondum finito bello, nondum certo, uter victor: in quo non poterat non modeste scribere, nihil sibi arrogans. Ceterum, etsi non dicam cum Ryckio, in vulgata nullum sensum esse, quem satis ante declaratum puto: tamen eam non admodum elegantem credo, et verba illa supervacua; quæ, si abessent, nemo desideraret. Neque enim aliud his verbis inest, quam quod in antecedentibus est: *ut manente bello scriptæ.* Unde mihi suspicio nata est, ea verba esse a glossatore, qui præcedentia sic interpretatus sit: prima specie eam formam literarum fuisse, tamquam adhuc durare bellum crederet, re vera ut Principem, velut jam parto Principatu, scripsisse. Tanto facilius recipi glossa poterat, quod cum ea melius coire sequentia videbantur, quam cum *ut manente bello scriptæ.* ERN.

Civilia de se et Rep. egregia] Sic vett. edd. omnes et MS. Guelf. Sed Muretus emendabat, *c. d. se, de Rep. e.* quod placebat et Groslotio, recepitque Pichena, secutis posteris editoribus omnibus. At J. Gronovius putat scripturam Flor. et R. P. legendam et *Reipublicæ*: quod non spernendum. ERN. Immo unice verum. Sic et Bud. et r. p. *egregia.*

Recepte Brot. et Lall.

Consulare imperium] Intellegit *potestatem Consularem*, ut Suetonius loquitur Domit. c. 1. *Cæsar consulatus, honorem Præturæ urbanæ, cum potestate Consulari suscepit* etc. LIPS. Add. GRÆV. ad Sueton. l. c. Pagius ad a. C. 69. qui intelligi putant potestatem Proconsularem, qua posset mitti in provincias quascunque. Dio 54, 10. p. 527. non adversatur, sed tamen latius patuisse ostendit, dicens, imperii Cons. fuisse, ut posset quis semper et ubique duodecim lictoribus uti, et semper sella curuli sedere inter Consules. ERN. Egregie hunc locum illustrat numus, in quo hinc IMP. CÆSAR. VESPASIANUS. AUG. caput laureatum; illinc T. CÆS. AUG. F. COS. D. CÆSAR. AUG. F. PR. Capita adversa Titi et Domitiani. Le quo Eckhel Doctr. NN. vet. t. 6. p. 368.

Cur publice loqueretur] Idem fere est, quod ap. Cic. Ep. 15, 1 et 9. et Livium 1, 45. 5, 50. *publice scribere*: sed tamen aliquid amplius. Nam illud quoque, qui non Principes essent, fecere, de rebus a se gestis scribentes ad Senatum, a quo missi essent. Sed Mucianus, non ut Magistratus provinciales solebant, de rebus a se gestis scripserat, sed alia ad Remp. pertinentia literis complexus erat, quæ pro sententia coram dicere cuivis Senatori licebat, scribere ad Senatum, non nisi Principes solebant. ERN.

Sera et sine libertate] Sera, quia jam afflicti aut nulli erant: non libera, quia sine periculo mortuis vel invalidis insultabatur. LIPS. *Sine libertate* capio: sed ea insectatio jam non indicabat, liberum esse Mucianum, h. c. audere, quæ

A. U. erga Rempublicam superbum, erga Principem contumeliosum, quod, *in manu sua fuisse Imperium donatumque Vespasiano*, jactabat. Ceterum invidia in occulto; adulatio in aperto erant. multo cum honore verborum *Muciano triumphalia* de bello civili data: sed *in Sarmatas expeditio* fingebatur. Adduntur *Primo Antonio Consularia, Cornelio Fusco, et Arrio Varo, Prætoria insignia*. Mox Deos respexere. *restitui placuit capitolium*. eaque omnia Valerius Asiaticus, Consul designatus, censuit: ceteri vultu manumque: pauci, quibus conspicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compositis orationibus adsentiebantur. Ubi ad Helvidium Priscum, Prætorem designatum, ventum, prompsit

recta essent, quæque sentiret, etiam cum periculo dicere: cum jam nullum a Vitellio periculum esset. Ante Pichena bene edidit *Vitellium* e MS. Flor. cui consentit ed. pr. Ceteri libri, quos vidi ante Pich. *Vitellianos*. ERN. Sic et Bud.

De bello civili data] MS. Flor. *civilium*, ut et ed. pr. quod corruptum videtur Pichena. J. Gronovius putat corrigi posse *civium*. *Bellum civium* etiam c. 72. Tacito reddidimus. Sed mavult: *de bello civili non data*. quod nullo modo probari potest. Nam, sive capias, de bello civili non solita dari, quod ita est, eoque haud dubie respexit Tacitus: de erit verbum, ad quod referantur *triumphalia*. Sin sic, ut Gron. haud dubie voluit, data triumph. non de bello civili, sed de Sarmatis, structura verborum est durissima et a more Latinorum abhorrens. Sensus est: re vera de bello civili data sunt, sed sub prætextu belli Sarmatici feliciter gesti, ut sc. sine reprehensione darentur. ERN. J. Gron. conjectura nititur lectione cod. Flor. in quo est *civilium*.

In Sarmatas expeditio] Quæ fuerit, non dixit: neque debuit. nam apparet, exiguum aliquid fuisse. Atque hoc factum opinari licet ipso civili isto bello, cum Mucianus lento itinere in Thraciam et Mæsiam venit. LIPS. Per Sarmatas intelligi Dacos credo cum Colero, Gronovio, Ryckio, e 3, 46. Sarmatarum, Getarum, Dacorum nomina sæpissime confunduntur apud veteres, propter viciniam. *Fingebatur* intelligo prætendebatur, caussa tribuendorum triumphalium ferebatur. ERN. Junguntur etiam Sarmata Dacique c. 54.

Mox Deos respexere] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. et sic primus edidit Rhena-

nus cum seqq. omnibus. At ed. prima ceteræque ante Rhen. MS. Agr. *respicere restituique*. ERN. De Puteol. ed. id non valet. Is dedit: *respexere. Restitui*.

Ceteri, vultu manumque] Ratio assentiendi in Senatu, voce aut signo. Signo dupliciter, pedibus aut manu. Pedum in discessione usus. Manus etiam in sessione aut statione, cum ea exporrecta significarent talem sententiam se approbare. Vopiscus in Aurel. 20. *Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est SC.* Seneca ep. 8. *Non videor tibi plus prodesse, quam si in Senatu candidato vocem et manum commodarem?* Isidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert 1, 25. *Mos est militaris, ut, quoties consentiat exercitus, quia voce non potest, manu promittat.* LIPS.

Prompsit sententiam, falsa] Aut mihi mens, aut huic loco aliquid desit. Quid enim hic, in quo Helvidius offenderit? Sed nec ista ipsa sententiola integra: scripseritque Tacitus, *ut honorificam in bonum Principem, ita adulationis expertem*. Certe membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit: *ut honorif. in bon. Principem, ita falsa aberant*. qui sententiam sequentem debilitat et enervat. LIPS. Lectionem MS. Agr. probant Grotius et Freinsh. in textum recepit Ryckius. Lipsii supplementum probari non potest: existeret enim *αυτολογία*: quippe *falsa aberant*, nihil aliud est, quam expers adulationis erat sententia. Nam *falsa* sunt ficta, simulata, ut sæpe apud alios, quæ maxime sunt in adulatione, et de adulationibus dicuntur, ut adultores ipsi *falsi* appellantur A. 1, 7. 3, 3. etc. Add.

sententiam, ut honorificam in bonum Principem, ita falsa A. U. aberant, et studiis Senatus adtollebatur. Isque præcipuus 823. illi dies, magnæ offensæ initium et magnæ gloriæ fuit. A. C. 70. Res poscere videtur, quia iterum in mentionem incidimus 5 viri, sæpius memorandi, ut vitam studiaque ejus, et quali fortuna sit usus, paucis repetam. Helvidius Priscus, Tarracinæ municipio, Cluvio patre, qui ordinem principili duxisset, ingenium inlustre altioribus studiis juvenis admodum dedit: non ut plerique, ut nomine magnifico seque otium

Cort. ad Sall. Cat. 10. Ego non dubitavi Ryckii exemplum sequi. Corruptelæ caussa, quod non putabant librarii, verba *falsa aberant*, coire posse cum *honorificam in bonum Principem*; quod et alibi turbas dedit. V. ad c. 3. Sed Tacitus et alibi hac forma utitur, ut adjectivum per talem periphrasin exprimat. Nec ignoro, ita ab optimis scriptoribus interdum post *ut, sicut*, omitti et intelligi. V. intt. ad Liv. 34, 9. sed id in præsentii forma nimio plus durum foret. Nam in omnibus, quæ vidi, exemplis consequens simile est antecedenti, genere verborum. Itaque si, pro *falsa erant*, esset *adulationis expertem*, nihil addendum censerem. *Adtollebatur* MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod recte recepit Pichena. Alii (in his Bud.) *attollebantur*. ERN. Loci nebulas dispulisse se credit Colerus legendo *honorificam, ut in b. Pr.* transposita particula. Bip. sic: (*falsa aberant*) *item st. S. att.* Equidem non video, qui *rd item r̄* ut respondeat. In Ryckii lectione acquiesco.

Iterum] Cf. H. 2, 91.

Italia septima, Tarracinæ municipio] Locis nec bonus, nec firmus, de firmissimo viro. Nam libris, (etiam Bud.) abest vox *septima*: quam nos tamen inseruimus, sententiæ utcumque fulciendæ, admonitionibus Vertranii et Ferretti. Scimus enim, Italiam totam in XI. regiones divisam ab Augusto. itaque cum regionis hic mentio, *ἰθλογον*, aiunt, numerum ejus a Cornelio expressum. Sed jure ambigo. primum, quia non Tacito, non aliis historicis usurpatum, ut in oppidi mentione regionem Italiæ adjungant. Et, ut id in loco ignotiore fiat, quid opus in Tarracina, municipio tam vicino urbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipso verbo vacillant. Nam Vaticano est, *Tarentum municipio*: Farnes. *Tarentinæ*: priscis editionibus, *Tarentino*. Mirum vero, si libri omnes in oppido toties jam ante sine errore ullo nominato, hic demum offendant. At pro, *regione Italiæ*,

subit opinari, *origine Italica*. Non exterum scilicet fuisse, ut tunc in Senatu plurimi, non solum multi. LIPS. Rationes Lipsii contra vulgatum bene habent. Nec spernam ejus correctionem, si corruptela loci nata est a vitiosa scriptura. Sed valde vereor, ne quis in margine adscriperit regionem Italiæ, cujus esset Tarracinense municipium et quidem sic, ut Freinshemio placebat legendum esse, *regione I. Italiæ*: nam regiōni primæ adscriptum omne Latium, in quo Tarracina: idque in textum migraverit, et quidem alieno loco. nam esse debebat post verba *Tarracinæ municipio*, e consuetudine aliorum scriptorum. Sed urbibus tam notis non solent tale quid addere historici elegantiores, nec aliud exemplum in Tacito reperi. Probat sententiam nostram Broterius. Ceterum ed. pr. habet mox *Clunio*. ERN. Jam Mercurus sensit, glossæ esse. Tollo cum Bip. Dein Bud. *Cluino*.

Ingenium illustre] Cicero Cælium appellat *adoleſcentem illustri ingenio, industria, gratia*. Valerius M. 9, 12, 7. de C. Licinio Calyo: *illustris ingenii orator*. Noster A. 5, 8. *Pomponius multæ morum elegantia et ingenio illustri*. Nihil aliud de hoc quam 6, 47. de Vibio Marso dicit: *illustris studiis erat*. *Illustre* igitur *ingenium* est eloquentiæ specimenibus celebratum. Lib. hoc 4, 42. *ignotum adhuc ingenium et nullis defensionibus expertum*, A. 16, 29. *neque famosi carminis, quia protulerit ingenium*. i. specimen doctrinæ atque eloquentiæ ediderit. Appuleius in Apolog. post med. de accusationibus nobilium reorum: *qui mos incipientibus adolescentulis ad illustrandum ingenii florem apud antiquos concessus*. Nimirum, postquam eloquentia docteque dicendi ac scribendi arte inclaruisset, ad Philosophiam eum se vult contulisse. GRON.

Non ut plerique] Disce juvenus, et vide verum finem, quem sapientiæ studiis proponas. LIPS. Ceterum alterum

A. U. velaret, sed quo firmior adversus fortuita Rempublicam cap-
 823. pesseret. doctores sapientiæ secutus est, qui sola bona, quæ
 A. C. honesta, mala tantum, quæ turpia: potentiam, nobilitatem,
 70. ceteraque extra animum, neque bonis, neque malis ad-
 numerant. Quæstorius adhuc, a Pæto Thrasea gener
 delectus, e moribus soceri nihil æque ac libertatem hau-
 sit: civis, Senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ
 officiis æquabilis, opum contemptor, recti pervicax, con-
 stans adversus metus. Erant, quibus adpetentior famæ vi-
 deretur, quando etiam sapientibus cupido gloriæ novissi-
 ma exiit. Ruina soceri in exilium pulsus, ut, Galbæ
 Principatu, rediit, Marcellum Eprium, delatorem Thraseæ,
 adcusare adgreditur. Ea ultio, incertum, major an justior,
 Senatam in studia diduxerat. Nam, si caderet Marcellus,
 agmen reorum sternebatur. Primo minax certamen, et
 egregiis utriusque orationibus testatum. Mox, dubia vo-

ut, quia non est in MSS. Flor. Agr. ed. pr. delevit Ryckius, addito: *et solet subintelligi*: quod utinam exemplis idoneis probasset. Sed falsum est, in tali structura omitti et intelligi posse, ut recte monuit J. Gronovius, qui hic aliquid vitii latere putat. Mox MS. Agr. *ceteraque, quæ extra animum.* ERN. Nec cod. Bud. alterum *ut* habet. Idem *doctores sapientum.*

Quæstorius adhuc] Quæstor autem fuit sub Nerone et Achaiam administravit: quod scholiastes in Sat. 5, 36. Juvenalis prodidit. At Prætor demum sub Vespasiano, diserte ita scribente Suetonio cap. 15. Nominatur tamen Tacito A. 12, 49. *Helvidius Priscus legatus legionis*, a. u. 805. quem, ex more ejus ævi, Prætorium Legatum fuisse probabile est: quis ergo iste? non noster, quia tunc sub Claudio nec Quæstor. An pater ejus? non, quia Tacitus hic *Chuvium* illi patrem dat dumtaxat *Prinipilarem*. Suspicio avunculum fuisse, et ab eo in nomen et familiam adaptatum. Nam unde alioqui *Helvidius* e *Chuvio* patre? Notandum hoc sane est ad viri magni notitiam. Item illud, quod aliam etiam uxorem ante habuerit, et ex ea *Helvidium juniorem*, quem Domitianus interfecit: Plinio Ep. 3, 11. et Tacito Agr. 45. laudatum item, et patre dignum virum. Vide, quæ noto in finē Agricole. LIPS.

Gener delectus] Cf. A. 16, 28, 35.

Civis, Senator] Magnæ laudes; et quæ jure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipsum perfamiliarem fuisse, mihi liquet. Non minora de eo

elogia sparsim reperias in Diss. Epicteti apud Arrianum 1, 2. 4, 1. et Plinius etiam in Epistolis celebrat 7, 19. 9, 13. At tam illustre fidus (heu, quid speremus?) in tenebris pæne jacebat, absque una hac Taciti face. LIPS.

Quando etiam sapientibus] Verissime: nec mutandum. Omnes adfectus facilius a sapiente exuuntur, quam hæc cupido: et in magnis viris (Val. Flacc. 1, 76.) — *tu sola animum mentemque peruris Gloria.* Plato ad hanc mentem aptissime ap. Athen. 11. p. 250. *τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταίων χιτῶνα, ἢ ψυχὴν πίθηκιν ἀποστρέφουσαι.* Et noster in Agr. 9. *Fama, cui sæpe etiam boni indulgent.* LIPS. Cf. et Simplic. ad Epict. c. 48. ubi melius *φιλοδοξίας* loco *δόξης*.

In exilium pulsus] A. 16, 33. Mox Bud. *deduxerat.* male.

Galbæ principatu rediit] Unde? Apollonia. Illic enim in exilio egit: quod nos docet scholiastes in Sat. Juvenalis 5, 36. *Elvidius Priscus, post damnationem soceri Pæti Thraseæ, interdicta sibi Italia, Apolloniam concessit.* LIPS.

Agmen reorum] *Rei* omnes litigatores dicti, adcusati et delatores. V. Cic. de Orat. 2, 79. Cf. Marc. Don. ad h. l. Taciti.

Et egregiis utriusque orationibus testatum] Nostri libri. Visum Rhenano (e Bud.) *certatum.* LIPS. Sane *testatum* vix convenit verbo *certamen*. Dicitur enim de rebus in animo latentibus, ut amore, odio, cum actionibus, verbis patefiunt. Itaque *certatum* non displicet, quod inde a Rhen. usque ad Lipsium editum est. Muretus etiam malebat *utrin-*

luntatē Galbæ, multis Senatorum deprecantibus, omisit A. ū. Priscus: variis, ut sunt hominum ingenia, sermonibus, mo- 823. derationem laudantium, aut constantiam requirentium. A. C. Ceterum, eo Senatus die, quo *de Imperio Vespasiani* cense- 70. bant, placuerat *mitti ad Principem legatos*. Hinc inter Helvidium et Eprium acre jurgium. Priscus, *eligi nominatim a Magistratibus juratis*, Marcellus *urnam* postulabat: quæ Consulis designati sententia fuerat. Sed Marcelli stu- 7 dium proprius rubor excitabat, ne, aliis electis, posthabitus crederetur. Paullatimque per altercationem ad continuas et infestas orationes proveci sunt, quærentē Helvidio, *quid ita Marcellus iudicium Magistratum pavesceret? esse illi pecuniam et eloquentiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum urgeretur. Sorte et urna mores non discerni: suffragia et existimationem Senatus reperta, ut in cuiusque vitam famamque penetrarent. pertinere ad utilitatem Reipublicæ, pertinere ad Vespasiani honorem, occurrere illi, quos innocentissimos Senatus habeat, qui honestis sermonibus aures Imperatoris inbuant. Fuisse Vespasiano amicitiam cum Thræsea, Sorano, Sentio: quorum adcursores, etiamsi puniri non oport-*

que pro utriusque, probante Pichena. Utrumque rectum est. Mox *omittere reum*, supra jam illustravimus. ERN. Cod. Flor. et Agr. *utriusq. orat.* sic et edd. ante Rhen. qui e Bud. ordinem invertit.

Eo Senatus die, quo de Imperio Vespasiani censebant] Hoc factum credo alio die et conventu Senatus, quam de quo supra dixit c. 3. Nullo modo intelligi potest, quomodo omnia, quæ supra commemorata sunt, et hanc concertationem Helvidii et Marcelli, idem dies capere potuerit. Ceterum hic sermonem esse arbitror de SC. cujus fragmentum superest, quodque nos ad calcem voluminis exprimi curavimus, cum quibusdam animadversionibus. Legatos mitti placuit, qui SC. perferrent, ut alias quoque factum Republ. libera. ERN. Mihi, ut Bipontinis, secus videtur. Gesta unius diei huc usque procurrant. Id narrationis series docet. Regiæ legis formula, cujus fragmentum in Basilica Lateranensi servatur, prioribus jam Principibus concessa repetit. Parum ergo ea res temporis absumpsit. Tum properati aliis quoque honores. Sententia Helvidii Prisci, ut inter Patres concertationi, sic narrandis vitæ ejus momentis, ansam dedit Cornelio, quibus expositis redit ad persequendam litem ipsam. Denique, si alio die de lege Regiæ esset actum, clarius id indicaturum fuisse au-

ctorem puto.

Posthabitus] Bud. inepte *prehabitus*.

Per altercationem] Verbum proprium de disputationibus adversantium sibi Senatorum, de quo tirones videant dicta in Clar. Cic. *Altercationibus* opponuntur *continuae orationes*. Et verbum *infestas* indicat, in altercationibus nihil inimici necessario inesse. ERN.

Urgeretur] Ita Flor. (Bud.) Guelf. edd. Puteol. et seqq. omnes. Lipsius tacite edidit *urgetet*, pro quo statim Pichena vetus restituit. Utrumque eodem redit. Mox ed. pr. *extimationem*. V. ad A. 15, 21. ubi quæ diximus, ex h. l. confirmantur. Nam et hic, quæ nunc *existimatio* est, mox *iudicium* vocatur. Post *in cuiusque* MS. Flor. ed. pr. Pich. sqq. Alii (et Bud.) *omnis cuiusque*. Porro Flor. *vita famamque*. Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. *vitam famamque*. Pat. Ber. Alc. *vitam, famam*. ERN.

Senecione] Male. fateor fuisse Herennium Senecionem insignem virum, sed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros scriptos, qui hic, *Sentio*: etsi virum ignoro. Lips. *Sentio* Flor. (Bud.) ed. pr. MS. Guelf. Agr. *Senecio*, e qua lectione natum videtur *Senecione*. Mox negatio *non*, quam se addidisse (e Bud.) ait Rhenanus ante *oporteat*, in ed. Alciati exciderat errore operarum. Nam in aliis ante eam

A. U. *teat, ostentari non debere. hoc Senatus iudicio velut admoneri*
 823. *Principem, quos probet, quos reformidet. nullum majus boni*
 A. C. *Imperii instrumentum, quam bonos amicos. Esse satis Mar-*
 70. *cello, quod Neronem in exitium tot innocentium inpulerit. Fru-*
 8 *eretur præmiis et impunitate; Vespasianum melioribus relin-*
queret. Marcellus, non suam sententiam inpugnari, sed Con-
sulem designatum censuisse, dicebat, secundum vetera exempla,
quæ sortem legationibus posuissent, ne ambitioni aut inimicitiiis
locus foret. Nihil evenisse, cur antiquitus instituta exolesce-
rent: aut Principis honor in cuiusquam contumeliam vertere-
tur. sufficere omnes obsequio. id magis vitandum, ne pervicacia
quorundam irritaretur animus, novo Principatu suspensus, et
vultus quoque ac sermones omnium circumspectans. Se memi-
nisse temporum, quibus natus sit, quam civitatis formam patres
avique instituerint: ulteriora mirari, presentia sequi: bonos
Imperatores voto expetere, qualescumque tolerare. Non magis
sua oratione Thræseum, quam iudicio Senatus, adflicto. Sæ-
vitiam Neronis per hujusmodi imagines inclusisse. nec minus
sibi anxiam talem amicitiam, quam aliis exilium. Denique
constantia, fortitudine, Catonibus et Brutis æquaretur Helvi-
dus: se unum esse ex illo Senatu, qui simul servierit. Sua-

edd. omnibus est. ERN. Brot. conjectat, leg. *Seneca*, ut superadditum in cod. Vatic. 1958.

Quam bonos amicos. Esse satis Mar-
cello] MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhen. *Quam bonos amicos esse. Satis Marcello* quam interpunctionem recepit Ryckius. ERN. Item Brot. Lall. Contra nostram Rhen. e Bud. dedit. *Recepere Bip.*

Secundum vetera exempla] Hoc virum doctum valde anxium habuit: qui negabat de more eo se legisse. Ego ita accipio. non quasi semper legati forte olim missi, sed sæpe. et in eam rem exempla hæc reperio. Cicero ad Att. 1, 19. *Senatus decrevit, ut legati cum auctoritate mitterentur.* Addit post pauca: *Hoc non queo præterire, cum de Consularibus mea prima sors exisset, una voce Senatus frequens retinendum me in urbe censuit.* E quibus, sortitionem illic fuisse, clare vides. Dio 59, 23. *Πρόσωπις τις ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρω, καὶ τὸν Κλαύδιον αἰρετὸν, ἐπιμύσαν.* Plura exempla avidè quæsi: sed, ut verum fatear, clamavi Hylam. LIPS. Ceterum edd. pr. Beroald. Alc. addunt *sed.* Contra MS. Guelf. ed. Puteol. *sed vetera:* ut tamen in margine MS. sit alia manu *secundum. Sed* delevit Rhenanus (duce Bud.). Si *censuisse* abesset, probarem

lectionem MS. Guelf. Nunc alterum *sed* locum non habet. Ceterum oratio est, ut alibi, durior: quæ molliretur, si esset: *sed Cons. designatum: eum censuisse* etc. Verum non necessarium puto, aliquid mutari. ERN. Repetito *sed* subesse vim iudicabat Gruterus.

Id magis vitandum] *Vitandum* non erat in MS. Bud. Guelf. Sed in hoc est scriptum alia manu ad marginem. nec id verbum intelligi omissum potest. Verum excidit, ut alia in his aliisque Taciti MSS. Mox *quorundam* Flor. ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. Reliqui edd. et Guelf. *cuiusquam*, quod e præcedentibus temere repetitum. Denique pro *se meminisse* Rhenanus (ex ingenio) malebat *meminisset.* ERN.

Per hujusmodi imagines inclusisse] Bene ita libri. Hoc enim dicit Eprius: non se magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuisse, quam Senatum universum qui eos damnaverit. Sed Neronem videlicet hoc quasi velum prætendisse sceleribus, ut, quæ sponte jussurus erat, ea per accusatores et Senatum exerceret. atque ita imagine quadam justitiæ hominibus vere illuderet. Vulgo est *inclusisse.* LIPS. Nempè in edd. inde a Puteol. Nam in ed. pr. est *inclusisse*, ut in MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ERN.

dere etiam Prisco, ne supra Principem scanderet: ne Vespasianum, senem triumphalem, juvenum liberorum patrem, præceptis coerceret. Quomodo pessimis Imperatoribus sine fine dominationem, ita quamvis egregiis modum libertatis, placere. Hæc, magnis utrimque contentionibus jactata, diversis studiis accipiebantur. Vicit pars, quæ sortiri legatos malebat, etiam mediis Patrum adnitentibus, retinere morem. Et splendidissimus quisque eodem inclinabat, metu invidiæ, si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen. Prætores ærarii (nam tum a Prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem questi, modum impensis postulaverant. Eam curam Consul designatus, ob magnitudinem oneris et remedii difficultatem, Principi reservabat. Helvidius, arbitrio Senatus agendum, censuit. Cum perrogarent sententias Consules, Vulcatius Tertullinus, Tribunus plebis, intercessit, ne quid super tanta re, Principe absente, statueretur. Censuerat Helvidius, ut capitolium publice restitueretur, adjuvaret Vespasianus. Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit. Fuere qui et meminissent. Tum invectus est Musonius Rufus in Publium Celerem, a quo Baream Soranum falso testimonio circumventum, arguebat. Ea cognitione renovari odia adcusationum videbantur. sed vilis et nocens reus protegi non poterat. Quippe Sorani sancta memoria: Celer professus sapientiam, dein testis in Baream, proditor corruptorque amici et

A. U.
823.
A. C.
70.

9

10

Senem triumph.] Vid. Suet. Vesp. 4.

Contentionibus jactata] Cod. Agr. concertationibus jact.

Prætores ærarii] De his dictum ad A. 1, 75. Add. ad 13, 28. Sequentia suspecta esse possunt. Quorum enim hoc additur? cum non additum sit A. 1, 75. cum res nota esset ex ipsius traditione 13, 28. quæ et ad Trajanum usque duravisset. Pro *impensis* MS. Guelf. vitiose *impensius*. ERN.

Perrogarent sententias] Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. Ceteri edd. etiam MS. Guelf. *prorogarent*. male. Sueton. Aug. 35. *sententias de majore negotio, non more atque ordine, sed, prout libuisset, perrogabat.* ubi similiter variatur. Vid. ibi Oudend. ERN.

Fuere, qui et meminissent] Qui et apud Vespasianum nempe deferrent. quare? quia hæc sententia dignitatem Principis minuebat, Senatus Populique augebat. a quo restitui capitolium; dumtaxat adjuvante Vespasiano, volebat. LIPS.

Protegi non poterat] Cod. Agr. *eripi n. p.* De P. Egnatio Celere v. A. 16, 32.

Proditor corruptorque amicitiae, cujus]

Non damno. revera enim philosophus magister amicitiae, uti et aliarum virtutum est. Nec tamen vetus conjectura mea mihi eviluit, *corruptorque amici et cujus se magistrum ferebat.* Vix enim est, ut Tacitus omiserit, quod valde ad rem et ad culpam facit, fuisse hunc Celerem Bareæ præceptorem. Juvenalis docet 3, 116. *Stoicus occidit Baream, delator amicum Discipulumque senex.* Interpres Juvenalis hanc quoque rem affirmat, in versum 1, 33.—*magni delator amici. Alii dicunt, Philosophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magistrum, qui ipsum apud Neronem detulit et damnavit: et ipse postea sub Vespasiano, hoc ipsum Musonio Ruso accusante, damnatus est.* LIPS. Receipt Lipsii correctionem Pichena, quem omnes deinceps secuti sunt. Ed. pr. *ejus se ingratum ferebat.* Ceterum etiam dure dicitur *corruptor amici*, et alio, quam Latinitas fert, sensu. Nam *corruptores* dicuntur, qui quocunque modo animum moresque aliorum depravant, ut male sentire et agere incipiant; quod

A. U. cujus se magistrum ferebat. Proximus dies causæ desti-
 823. natur. Nec tam Musonius aut Publius, quam Priscus et
 A. C. Marcellus ceterique, motis ad ultionem animis, exspecta-
 70. bantur. Tali rerum statu, cum discordia inter patres, ira
 11 apud victos, nulla in victoribus auctoritas, non leges, non
 Princeps in civitate essent, Mucianus, urbem ingressus,
 cuncta simul in se traxit. fracta Primi Antonii Varique
 Arrii potentia, male dissimulata in eos Muciani iracundia,
 quamvis vultu tegetetur. Sed civitas, rimandis offensis
 sagax, verterat se transtuleratque. Ille unus ambiri, coli.
 nec deerat ipse: stipatus armatis, domos hortosque permu-
 tans, adparatu, incessu, excubiis, vim Principis amplecti,
 nomen remittere. Plurimum terroris intulit cædes Cal-
 purnii Galeriani. Is fuit filius C. Pisonis, nihil ausus: sed
 nomen insigne, et decora ipsi juventa, rumore vulgi cele-
 brabantur: erantque in civitate adhuc turbida, et novis
 sermonibus læta, qui Principatus inanem ei famam circum-
 darent. Jussu Muciani custodia militari cinctus, ne in ipsa
 urbe conspectior mors foret, ad quadragesimum ab urbe

ab h. l. alienissimum. Delator potius amici fuit Celer. Hoc sensit Heinsius unus, quem sciam; qui propterea legendum censebat *correptor*. ep. ad Græv. t. 4. Coll. Burm. p. 162. idque probabat Grævius ib. p. 170. Verbum *corripere* de accusatoribus frequens est hoc sensu. Sed *correptor* nondum sic reperi. Verbum tamen ipsum usitatum fuit illa ætate, obvium aliquoties apud Senecam (de ira 2, 10. 3, 37.) est. ERN. Bud. pr. c. *amicitiæ ejus se m. f.* Sic se dedisse notat Rhen. sed in textu est vulgatum, quod et Brot. servat, *amicitiæ, cujus*. Contra Lall. et Bip. Lipsii lectionem recepere. Quin in voce *correptor* verum viderit Heinsius, nullus dubito. Quum enim *corripere* nostro sit *adcusare* (v. index), quidni *correptor*, *adcusator*? Itaque istam emendationem meam facio. In *corruptore* saltem sensus hic nullus. Si cui hoc minus adrideat, servet, hortor, vulgatum. Ibi *corruptor* *amicitiæ* crit ejus violator.

Motis ad ultionem animis] Corruptissimus antea locus, quem restituumus ab ingenio: cum libris (etiam Bud.) esset, *motis adulationibus animis*: aut, ut Vatic. *motis adulationi*. Sententia est: Non tam minuti illi et plebeii delatores exspectabantur, aut expetebantur, quam, erectis semel cupidine ulciscendi animis, illi Senatorii et illustres Priscus et Marcellus. LIPS.

Inter patres] Ita Mercerus, et recte;

non *partes*. Senatum nempe intellegit discordem, ut ante ostendit. LIPS. Recepit Pichena. Recte. Et clare *Patres* exhibet MS. Guelf. in quo alias loco non uno *partes* pro *patres* reperi: quippe sæpe et facile hæc verba confusa sunt. Mox idem liber cum MS. Flor. (et Bud.) habet *princeps*, ut inde edidit Pichena, pro vulg. *principes*. ERN.

Varique Arrii potentia] Ita MSS. Flor. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. At MS. Bud. ed. pr. *Arriique*. In ed. Rhenani haud dubie casu excidit *Arrii*. nam exhibet tantum *Varique*: cum in lemmate notæ, in qua tradit, MS. Bud. tantum habere *Arriique*, sit *Varique Arrii*. Forte *Vari* deleri et tantum *Arriique* edi voluit, et operæ aberrarunt. Et tamen id vitium operarum diligenter propagatum est, usque ad Pichenam. ERN. In Bud. *Varique* deest.

Unus ambiri, coli] De hac flagranti ambitione Muciani locus incerti scriptoris apud Suidam, in voce. Ἀγγήλιον. ait: Ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ' ἀπάντων ὑπὲρ πάντας ἤθελε, καὶ ἤχθετο, εἰ καὶ ἴσσιον ἔχ' ὅτι ὑβρίζειν αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι μὴ οὐ μεγάλως ἀγγήλιον. LIPS. Sunt verba Dionis, ut cognitum est, editis Excerptis de vitis et virtutib. a Valesio, ubi reperies p. 702. ut observavit Kusterus. Mox MS. Fl. Agr. ed. pr. *amplecti*. Vid. ad 3, 84. Vulgo, *compt*. ERN. Sic et Bud.

Ad quadr. ab urbe lap.] Ibi villa

lapidem, via Appia, fuso per venas sanguine, exstinguitur. A. U. Julius Priscus, Prætoriarum, sub Vitellio, cohortium Præ-^{823.}fectus, se ipse interfecit, pudore magis, quam necessitate. A. C.^{70.} Alphenus Varus ignaviæ infamiæque suæ superfuit. Asiaticus enim (is libertus) malam potentiam servili supplicio expiavit.

Iisdem diebus crebrescentem cladis Germanicæ famam, 12 nequaquam mæsta civitas excipiebat. *cæsos exercitus, capta legionum hiberna, descivisse Gallias*, non ut mala loquebantur. Id bellum quibus caussis ortum, quanto externarum sociarumque gentium motu flagraverit, altius expediam. Batavi, donec trans Rhenum agebant, pars Cattorum: seditione domestica pulsî, extrema Gallicæ oræ, vacua cultoribus, simulque insulam, nunc Bataviam, occupavere,

erat et monumentum Calpurniorum ubi hodieque reperiuntur lapides, ad gentis ejus libertos spectantes, ut bene notat ex Corradini Latio vet. t. 2. p. 202. Broterius.

Se ipse interfecit] Ita e MSS. Flor. Oxon. bene editum a Ryckio. Idem fuit in Guelf. a m. pr. correctum a sec. in ipsum. Quo exemplo discitur, alia loca, ubi hæc pronomina in eodem casu, extra oppositionem, occurrunt, suspecta merito esse debere, ut infra c. 70. ERN. Bud. *se ipsum*.

Asiaticus enim libertus] Ita edidi ex ed. princ. Ceteræ omnes, ut MS. Guelf. (Bud.) *Asiaticus (enim is libertus)* incepte, ut dudum judicavere viri docti. *Enim* et *nam* serviunt transitioni, centiesque sic occurrunt ap. Ciceronem et alios. MS. Agr. *etiam*: quod cum *enim* confundi constat. Si esset (*etenim is libertus*) ferri posset. Nam *etenim* in parenthesisibus usitatum Liv. 3, 24. *at illi (etenim extremum anni jam erat)* etc. et sic idem sæpe. Sed malui lectionem veteris libri, quam conjecturam, sequi. Forte tamen *liberti* verbum est spurium et non a Tacito, sed e nota marginis, *is enim libertus*, in textum venit. ERN. Boxh. interpungi sic jubebat: *Asiaticus enim (is libertus) m. p.* Sed sic jam Puteol. et Alc. et Lipsius in primis editionibus, bono sensu. Recepere Bip. quos sequor, notantque *enim* pro *autem* positum, ut apud Cæs. B. G. 5, 7. et B. C. 2, 32. Addo Plauti Mostell. 5, 2, 12. *Non enim ibis*. Brot. conjectabat *Asiaticus autem*.

Legionum hiberna] *Castra* addunt Rhen. (e Bud.) et seqq. omnes usque ad Pichenam: male, et contra MSS. ERN.

Id bellum] De quo Josephus ἀλωσ.

7, 4 (23). Mox Bud. *quantum*.

Donec trans Rhenum agebant] *Battum* dicti, sive *Catti* promiscuo nomine, habitabant ad Adranam flumen, ubi hodieque nominis documentum in *Battenberg*, *Battenfeld*, *Battenhausen*. Vid. Altingii Not. Bat., t. 1. p. 15. Cf. Poeta Saxo ad a. 778. in Leibnitii SS. RR. Brunsv. t. 1. p. 128. Tempus migrationis incertum. Diu ante Cæsaris ævum contigisse videtur; is enim, ubi de iis agit B. G. 4, 10. nil adspersit, unde numeri adventus suspicio.

Insulam inter vada] Valde turbant libri. Quidam *insulam vocatam sitam*: alii *insulam vacasitam*: Budensis *insulam Juvata sitam*. Et certe, inter vada, aut vadosa loca, proprie sita non est hæc nobilis insula, quippe inter Rhenum Mosamque, alta et profunda plane flumina. sed vadorum scilicet voce paullo laxius et latius Tacitus usus pro aquis. Quomodo Catullus pro mari 64, 6. *vada salsa cita decurrere puppi*: Virgilius, Ovidius, aliique. Etsi revera vada et brevia multa olim (ut opinor) in illis fluminibus: cum aggeres nondum et certæ ripæ coererent. ideoque late diffundebantur. An alicui placeat, *insulam Vahali assitam*? LRS. Vulgata lectio primum edita est a Puteolano, quam et clare exhibet MS, Guelf. ut non dubitandum sit, *et inter* esse e MSS. Ryckius id quomodo intelligat, apud ipsum vide. MS. Flor. *juvata sit an.* ed. pr. *vocata sit an.* In lectione Florentina quid lateat, se propediem daturum promisit J. Gronovius: nescio an, aut ubi, dederit. Colerus corrigebat, *insulam Batavam*, sive *Bataviam*, ut discrete vocant Dio 55, 24. p. 565. et Zosimus 3, 6. ERN. Alting. l. c. vulgatum expli-

A. U. quam mare Oceanus a fronte, Rhenus annis tergum ac
 823. latera circumluit: nec opibus, societate validiorum, adtriti,
 A. C. viros tantum armaque Imperio ministrant. diu Germanicis
 70. bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, trans-
 missis illuc cohortibus, quas vetere instituto nobilissimi po-
 pularium regebant. Erat et domi delectus eques, præcipuo
 nandi studio, arma equosque retinens, integris turmis Rhe-
 13 num perrumpere. Julius Paullus et Claudius Civilis, Regia

cat ex H. 5, 23. ubi *superfusus annis palustrem humilemque insulam in faciem stagni opplesse fertur*, quod ante aggeres structos frequenter fieri debuit. Id potissimum de Canninefatum, Frisia-bonum Frisiorumque minorum regione valere Ryckius putat, quæ demum Wilhelmi R. R. tempore sit Oceani incertis exenta altioribus aggeribus. Ipse Ryckius Coleri conjecturam probat, sed malit *Bataviam*. Bipontini male negant, τὸν inter ullum esse vestigium in codd. quippe quod in Guelf. extat, et ex notis litterarum exculpunt *Batavam a se dictam*. Mihi videtur legendum *nunc Bataviam*, et sic refingo. In codd. olim *nunc* ita pingebatur *nc*, unde intelligitur, qui ex *nunc bataviam* ortum *juvata sitam* et similia monstra, vel *inter vada sitam*. Heins. volebat in *Vahali sitam*, quod cod. Spinæ habebat *vata sitam*. Dotteville præfert Lipsii *Vahali assitam*, quia nomen *Bataviæ* videatur Tacito ignotum fuisse.

Mare Oceanum] Sic libri edd. omnes (et Bud.). At MS. Reg. et Harl. a m. sec. *Oceanus*, quod recepit Broterius. Eum imitatus sum. quia in neutra forma, aut adjective, nusquam occurrit. *Mare Oceanus* dicitur ut *Rhenus annis*. ERN.

Societate validiorum adtriti] Sententia est. quamquam Romanis socii et fœderati Batavi, quæ societas apud potentiores plerumque in servitutum transit, tamen non ita eis factum. libertatem tenere: nec tributa iis imposita, aut servitii aliæ notæ. Vaticanus liber, *societateve aliorum adstricti*. quod minus placet. LIPS. Sic etiam ed. pr. *Societateve* etiam MS. Agr. Deinde MS. Guelf. *attracti*, quæ scriptura et aliis in libris antiquis observata: de eaque jam ad Annales dictum. De re vid. infra c. 17. ERN. Vertranius volebat *a Romanis*. Reg. Lall. *nec opibus Romanis societateve valentiorum adstricti*. Bud. vulg. habet *nec op. Rom. societate validiorum attriti*, in quo equidem cum Colero τὸ *Romanis* insititium esse puto et ex-

pungo, sensum enim turbat. *Validiores* vel *valentiores* esse Romanos, res ipsa docet. Suffixum *ve* cum seq. *aliorum* ex voce *validiorum* est ortum. Bip. locum ita constituunt: *nec operibus Romanis societateve alienorum attriti*.

Aucta per Britanniam gloria] *Aucta*, quod se addidisse (e Bud.) ait Rhenanus, jam ed. pr. exhibet. Ceteræ non habent. Exciderat et in MS. Guelf. sed additum est in margine, alia, ut videtur, manu. Mox MSS. Flor. (Bud.) Guelf. *erant*: quod mihi tamen h. l. durum videtur: nec ausim textui inferre. Post MS. Reg. et ed. pr. *præcipuus n. st.* non recte. ars nandi laudatur, non gratia aut dignitas præcipua. Item durius est *perrumpere*, pro quo MS. Reg. (Bud.) et ed. pr. *perrupere*. In illo int. *suetus, doctus*, ut vidit Broterius. ERN. Ita jam Pich. et Colerus. In Bud. bene *precipuo*.

Arma equosque retinens] Rom. cod. *arma quoque retinens*. quod haut spreverim. uti non tam ipsi tranatasse, quam equis tramisasse intellegantur. Certe ambiguum mihi, Batavorumne hæc ars et opera fuerit, ita ut ipsi, nantes, equos armaque tenuerint: an potius equi ipsi docti sic et facti. E Tacito aut priscis scriptoribus litem hanc haud facile decidas. Noster in Agric. c. 18. viris ipsis tribuere iterum videtur: (de Batavis enim illa capio:) *lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, et patrius nandi usus, quo simul seque et arma et equos regunt, repente immisit*. Xiphilinus in Hadriano, ambigue 69, 9. τὸ ἰσπικὸν τῶν καλουμένων Βατάων μιστὰ τῶν ὄπλων διενήξαντο. Hadrianus de Sorano Batavo: *Hadriano, potui qui, iudice, vasta profundi Æquora Danubii cunctis tranare sub armis*. LIPS. Bud. *arma quosque*.

Claudius Civilis] Hist. 1, 59. vocatur *Julius Civilis*, alisque (Plut. Ερωτ. p. 770. Frontin. Strat. 4, 3, 14.) Græcis et Latinis, ut monet Savilius, qui Paullum et Civilem fratres fuisse putat. Simile est, quod *Felix*, Procurator Ju-

stirpe, multo ceteros anteibant. Paullum Fonteius Capito, A. U. falso rebellionis crimine, interfecit. Injectæ Civili catenæ, ^{823.} missusque ad Neronem et a Galba absolutus, sub Vitellio ^{A. C. 70.} rursus discrimen adiit, flagitante supplicium ejus exercitu. Inde caussæ irarum, spesque ex malis nostris. Sed Civilis, ultra quam barbaris solitum, ingenio sollers, et *Sertorium se*, aut *Hannibalem* ferens, simili oris dehonestamento, ne ut hosti obviam iretur, si a Populo Romano palam descivisset, Vespasiani amicitiam studiumque partium prætendit: missis sane ad eum Primi Antonii litteris, quibus, *avertere accita Vitellio auxilia et, tumultus Germanici specie, retentare legiones*, jubebatur. Eadem Hordeonius Flaccus præsens monuerat, inclinato in Vespasianum animo, et Reipublicæ cura; cui excidium adventabat, si redintegratum bellum et tot armatorum millia Italiam inrupissent. Igitur Civilis, ¹⁴ desciscendi certus, occultato interim altiore consilio, cetera ex eventu judicaturus, novare res hoc modo cœpit. Jussu Vitellii, Batavorum juvenus ad delectum vocabatur; quem, suapte natura gravem, onerabant ministri avaritia ac luxu, senes aut invalidos conquirendo, quos pretio dimitterent. rursus inpubes, sed forma conspicui (et est plerisque pro-cera pueritia) ad stuprum trahebantur. Hinc invidia: et compositæ seditionis auctores perpulere, ut delectum abnu-

dæ, modo *Antonius*, modo *Claudius* dicitur. Mox *adiit* edidit Rhen. (e Bud.) Superiores dederant *adit*, ut est in MS. Guelf. Eadem varietas supra A. 15, 5. ERN. Mox Bud. *illi loco Civili*.

Simili oris dehonestamento] Cum item, ut Hannibal, altero oculo captus esset. Liv. 22, 2. ERN. Cf. et Plut. in Sertorio ab initio. et supra A. 2, 9.

Prætendit] Simulat, ad tegenda consilia utitur. Intelligendum: *consiliis*. Ea simulatio unde speciem acceperit, statim traditur. ERN.

Avertere accita auxilia] MSS. Flor. Agr. (Bud.) et Guelf. (in quo tamen ultima litera a sec. m. addita) *averteret*: quod est et in ed. pr. deficiente mox præpositione, quæ et a Flor. (et Bud.) abest. Utrumque repetere voluit Rhenanus, sed operæ non paruerunt, ne in secunda quidem edit. Unde altera lectio: *avertere accita a Vit.* in omnibus sequentibus expressa: quam et veram puto: quia et mox *retentare*. Igitur non inspecto ipso textu Rhenani, sed e notula ejus tradit Ryckins, Rhenanum edidisse *averteret accita Vitellio*. Ceterum præpositionem merito delevi. Illud autem bene Rhenanus, quod pro *redintegratum* edidit (e Bud.) *redintegratum*:

quod est etiam in MS. Guelf. ed. pr. ERN.

Dissidii certus] Libri veteres, *desciscendi certus*. Utrum mavis, rectum. LIPS. *Desciscendi* etiam Flor. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. At nec spreverim lectionem MS. Budens. *discidii*, unde male, ut alibi, factum per operas *dissidii*, jam in prima Rhen. cum in notis diserte *discidii* habeat. Illud (*desciscendi*) restituit Pichena. ERN. In notis ed. sec. male legitur *dissidii*.

Delectum suapte natura gravem] Quippe in longam et longinquam militiam. Velleius in laudibus Tiberii c. 130. *Quanta cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, supplementum, sine trepidatione, delectus providet?* LIPS.

Invalidos conquirendo] MS. Guelf. vitiose *conquirendos*. Mox Flor. (Bud.) ed. pr. *inpubes*, non *impueres*, quod bene, ut alibi, a Pichena restitutum: de eoque supra dictum. Post et ex plerisque itidem male MS. Agr. Guelf. sed a manu sec. ed. pr. ERN. Bud. et est. Heins. volebat *ut est pl.*

Compositi seditionis auctores] Verbum *compositi* semper suspectum habui, quod in MSS. (est etiam in Bud.) et

A. U. erent. Civilis primores gentis et promptissimos vulgi, specie epularum, sacrum in nemus vocatos, ubi nocte ac lætitia
 823. A. C. incaluisse videt, a laude gloriaque gentis orsus, injurias et
 70. raptus et cetera servitii mala enumerat. *Neque enim societatem, ut olim, sed tamquam mancipia haberi: quando Legatum, gravi quidem comitatu et superbo cum imperio, venire? tradisse Præfectis Centurionibusque: quos ubi spoliis et sanguine expleverint, mutari, exquirique novos sinus et varia prædandi vocabula. Instare delectum, quo liberi a parentibus, fratres a fratribus, velut supremum dividantur. Nunquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in hibernis, quam prædam et senes. adtollerent tantum oculos et inania legionum nomina ne pavescerent. at sibi robur peditum equitumque: consanguineos*

edd. esse videbam. quamquam enim defendi posse videtur loco *Sallustii* ap. Carisium, ubi *lanii* etc. *pretio compositi*, i. e. parati, occurrunt, sicque interpretatur h. l. Gesnerus, tamen durissimum esse nemo neget. Neque vero auctores seditionis parantur, sed socii ab auctoribus. Sed suspicionem corruptelæ confirmavit ed. princ. quæ habet *composita seditionis auctores*; quod, ut verissimum, recipere non dubitavi. Sic et in MS. Reg. reperit Broterius, idque et ipse (et Lall.) recepit. *Sallust. Jug. 43. rebus paratis compositisque. ib. 111. compositus dolus. Liv. 4, 13. composita consilia. Composita seditio* est præparata clam et instructa. Alias non ignoro, *compositam seditionem* dici etiam, quæ finita sit, ut ap. Sueton. Cæs. 4. et alibi. Atque hæc forte causa corruptelæ, quod librarii eo sensu compositam seditionem dici non putabant: quod non mirandum, cum etiam Sigonio *componere consilium* ap. Livium l. c. dura phrasis visa sit. Mox *servitia mala*, quod se (e Bud.) correxisse Rhenanus dicit *servitii mala*, erat vitium operarum in ed. Alciati. Nam superiores omnes *servitii*. ERN.

Sacrum in nemus] Vide de Germ. 9. Ubinam hoc fuerit, disquirat Alting. in Not. G. Inf. t. 1. p. 103.

Quando Legatum] Nota interrogandi hæc scripserim: atque interpreter; En, usque eo viles Romanis sumus, ut non Legati aut Prætores saltem nos diripiant: id est, honestiorum manibus percamus: sed latrunculi aliquot minuti, Præfecti et Centuriones. LIPS. Si hæc interrogative capiantur, sensus e consuetudine loquendi erit: non venire Legatum, sed Præfectos et Centuriones ad se spoliandos: quod est falsum. Igi-

tur veterem revocavi interpunctionem, quæ ante Lipsium fuit. *Quando accipio* dictum pro *quippe*, quod in oratione obliqua, ut *quando*, cum infinitivo dicitur. Ceterum non pro certo dicam, locum nihil corruptelæ habere. MS. quidem Agric. habet: *quando Legatum—venire parum*: idque melius putabat Ryckius. In ed. pr. autem est *quemdam*, pro *quondam*. Etiam *quidem* friget. ERN. Clarius omnino loci sensus admissio interrogationis signo, ut et Broterius visum et Bip. Nec enim continuo Legati in Batavis adfuisse putandum est. *Quidem* erit pro *etiamsi*. Mox Bud. *Centurionibus* sine copula.

Exquirique novos sinus] *Sinus* sc. pecuniæ, qui sint, dictum ad H. 2, 92. Ed. pr. *exequique*. ERN. Bene Bip. huc adferunt locum Plinii 11, 24 (23). ubi *sinus* de aranei reticulis, quibus qui implicantur, exitum non habent prædæque sunt.

Attollerent tantum oculos etc.] *Attollere oculos* dicuntur, qui animum capiunt amoliendæ a se servitutis, qui pati injurias amplius nolunt etc. Formula sumta e Livio 6, 16. etc. *Inania legionum nomina* vocat legiones infrequentes, invalidasque, quas nemo debeat timere: cum alias vel nomen legionum Rom. ut olim phalangis Maced. terrori esset. ERN.

Esse sibi robur—Germanos] *Esse* abest a Flor. Agr. Bud. sed ejus loco in hoc *et.* ut ed. pr. *Germanos* a MSS. Bud. Guelf. in quo tamen in margine, ab eadem, ut videtur, manu additum est. Verba sequentia: *Gallias idem cupientes* exciderunt in cd. J. Fr. Gronov. In MS. Vatic. supra *Gallias* scriptum *Gallos*. ERN. Teste Ryckio in Flor. 2. m. loco *esse*, quod deest, adposuit *at.* Bud. ha-

Germanos: Gallias idem cupientes: ne Romanis quidem ingratum id bellum, cujus ambiguum fortunam Vespasiano imputatus: victoria rationem non reddi. Magno cum adsensu auditus, barbaro ritu et patriis execrationibus universos adigit. Missi ad Canninefates, qui consilia sociarent. Ea gens partem insulæ colit, origine, lingua, virtute, par Batavis; numero superantur. Mox occultis nuntiis perlexit Britannica auxilia, Batavorum cohortes, missas in Germaniam, ut supra retulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Canninefatibus stolidæ audaciæ Brinno, claritate natalium insigni. pater ejus, multa hostilia ausus, Caianarum expeditionum ludibrium inpune spreverat. Igitur ipso rebellis familiæ nomine placuit, inpositusque scuto, more gentis, et

A. U.
823.
A. C.
70.
15

bet et. Agr. sic: *Sibi robur sine copula.* Male hæc narrat Bip. sed recte recepere at. Sequor.

Ne Romanis quidem ingratum id bellum] Flavianis et melioribus omnium Romanorum, quos erat credibile Vespasianum Vitellio prælaturos, et ideo hos, qui limitem obsidebant, tanquam portionem Vitellianæ factionis impediri proprio negotio, ne creato et subornato ab sese Imperatori, si necessum foret, auxilio venire possent, visuros haud invitos. Sic et *imputaturos* profecto Batavos, non Vitellianorum Duces, ut putavit optimus Pichena. GRON. Hæc sunt subobscuræ, nec, ut opinor, vera. Sensus est: Romanis gratum faciemus bello movendo, quia putabunt, id in Vespasiani gratiam motum esse. Itaque, si male successerit, culpam Vespasiani fore iudicio Rom. sibi nil metuendum. Mox *adigit barbaro r. et p. exsec.* est imitatio formulæ *adigere sacramento.* ERN.

Canninefates] Ursinus ex lapide cit. ad A. 4, 23. ubi vult scribi *Cannane-fus*, sed neque lapides neque libri in hac scriptura consentiunt. Antiqui nominis memoria videtur superesse in vico *Kennebourg.* Cf. Bucher. in Belg. Rom. p. 183. Plura Ryckius.

Missas in G.] Brot. forsitan *remissas.* *Ut supra retulimus*] Hist. 2, 69. Eterum cohortes Batavorum sunt ipsa Britannica auxilia, quod diu in Britannia auxiliorum nomine militaverant. ERN.

Brinno] Vide notam mox sequentem. ERN.

Cai. expeditionum ludibrium] Intellegi planum est puerilem illam expeditionem, quam describit Suet. in Caio 43. sq. ERN.

Nomine placuit] Sive etiam, *omine.*

At *Brinionem* ipsum *Brunonem* scribi, verius fortasse sit. LIPS. Ed. pr. (et cod. Bud.) habet *homine.* Putcolanus edidit *omine*, quod omnes secuti sunt ante Lipsium, in cujus editione primum *nomine* reperi. Videtur sic habuisse exemplum, quod ille primum accommodavit novæ editioni. Id an habuerit hanc lectionem e MS. consulto positam, ignoro. Pichena, qui *nomine* dicit se præferre lectioni *omine*, non dicit, quid sit in MS. Flor. nec J. Gron. In eo tamen esse *nomine*, ut in Guelf. Reg. et aliis, videtur. *Omine* reperit Broterius in MS. Harl. Oxon. et alio, idque prætulit. Nunc vulgatum nec mihi displicet: videturque fortius *nomine*, si id est pro *caussa*, non ut illud nomen illi familiæ usitatum, proprium ac perpetuum fuerit. MSS. Flor. Agr. *Brinno*: quibus consentiunt MS. Guelf. ed. pr. in quibus *Brino*; nisi quod hæc semel *Bruno*, quod favet Lipsii conjecturæ. Nec aliud est *Breno* et *Brenno*, quod Puteol. Ber. Alc. habent. Rhenanus induxit e Bud. *Brinio*: ipse tamen magis inclinat in *Brinno*. Et tamen illud omnes secuti sunt, usque ad Ryckium, qui *Brinno* cum J. Gron. edidit. ERN. *Homine* est pro *omine*, ut medio ævo *hortus* pro *ortus*. Quæ mox de *omine* et *nomine* dicta sunt in edit. priore, turbata fuere; puto me verum sensum restituisse. Mox Rhen. duce Bud. sustulit verbum *placuit*.

Inpositusque scuto, more gentis] Mos igitur ille ignotus Romanis, eo quidem ævo. Nam postea irrepsit, sed non nisi cum Barbaris Galli, Gotbi, Franci hunc in cooptando Principe ritum habuerunt: et notavit atque exemplis firmavit P. Pithæus. Illum vide Subsecivor. 2, 6. Sed addo, etiam Græcis levatio-

A. U. sustinentium humeris vibratus, Dux deligitur. Statimque^{823.} accitis Frisiis (transrhenana gens est) duarum cohortium
 A. C. hiberna, proxima occupatu, Oceano inrumpit. Nec prævi-
 70. derant impetum hostium milites: nec, si prævidissent, satis virium ad arcendum erat. Capta igitur et direpta castra. dein vagos, et pacis modo effusos, lixas negotiatoresque Romanos invadunt. Simul excidiis castellorum imminabant: quæ a Præfectis cohortium incensa sunt, quia defendi nequibant. Signa vexillaque et quod militum in superiorem insulæ partem congregantur, Duce Aquillio, Primpilari; nomen magis exercitus, quam robur. Quippe, viribus cohortium abductis, Vitellius, e proximis Nerviorum Germanorumque pagis, segnem numerum armis oneraverat. Civilis, dolo grassandum ratus, incusavit ultro Præfectos, quod castella deseruissent. *Se cum cohorte, cui præerat, Canninefatem tumultum compressurum: illi sua quisque hiberna repeterent.* Subesse fraudem consilio, et dispersas cohortes facilius opprimi, nec Brinnonem Ducem ejus

nem hanc in scutum usurpatam, inter solennia Principatus. Zonaras de Hypatio 14, 6. qui seditiose contra Justinianum electus, καὶ ἐπὶ ἄσπιδος αὐτὸν μεταρσιον ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλεῖα. Nicéphorus Gregoras 1, 2. de Theodoro Duçæ filio: Ἀνηγορεύετο δ' ὑπερον βασιλεὺς παρ' ἐκόντων τῶν ὑπηκόων ἀπάντων, καθισθεὶς ἐπ' ἄσπιδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἱσικρατοῦν ἴδιος. Curopalates de officiis Aulæ c. 17. Ὁ νῆος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου καθισθεὶς, ἐκαίρειται ἐς ὕψος. In Excerptis Georgii Pachymerii 2, 4. Imperatorio clypeo insidet is, qui Imperio destinatur. Adde Zosimum 3, 9. in electione Juliani. LIPS.

Proximo occupato Oceano] Legam proxima occupatu, Oceano irrumpit. hac mente: ut Brinio duarum cohortium castra, quæ finitima Canninefatibus, per Oceanum irruperit. Et accedit, quod in Flor. est *proxima occupata*. LIPS. Recepit Pichena. MSS. Agr. (Bud.) Guelf. *proximo occupata Oceano*. ed. pr. consentit cum Flor. Ceteræ usque ad Pich. *proximo occupato Oceano*. ERN. Acid. volebat *qua proxima occupatu*, et deinde *adscitis* pro accitis. Dotteville e cod. suo dat *uni hiberna proximo occupata Oceano*.

Congregantur] Ed. pr. congregantur, non male. ERN. In superiorem insulæ partem. Sic Rhen. e Bud. prius in superiore ins. parte.

Viribus cohortium abductis] Bona et fida lectio e libris. Frustra Rhen. e

Bud. admutilato codice turbat, miscet. Vitellius quidem non cohortes ipsas aut legiones omnes e Germania abduxit: sed illis, manentibus nomine et specie, valentissimum quemque militem subtraxit. id est, vires cohortium abduxit, ut hic ait. LIPS. Nempe, quia in MS. abfuerat quippe viribus, Rhenanus correxit, robur, cohortibus abductis, Vitellius etc. Eadem verba absunt a MS. Guelf. qui insuper habet *abductum*, refertque ad numerum. Ed. pr. quibus viribus c. abductis. Puteol. quippe v. c. adductis cum seqq. usque ad Rhenan. quem ceteri deinde secuti sunt usque ad Lips. qui edidit, quod est in textu. Mox pro *proximis* ed. pr. *primis*, solenni confusione. ERN.

Tumultum compressurum] Sic bene e MS. Bud. edidit Rhen. sic ante ed. pr. sic MS. Reg. Ceteri ante Rhen. dedere *oppress.* quod est et in MS. Guelf. Paulo post MS. Reg. ed. pr. *ducem esse belli, sed Civilem, eis patuit.* In vulgata lectione *ejus* languet, in altera *eis*; quod si deleatur, *ducem esse belli* prætulerim. ERN. Bud. levi errore *tumultum* habet pro *tumultum*, sed bene *compressurum*.

Nec Brinnonem] MS. Agr. ed. pr. *nec Br. esse Ducem belli, sed Civilem eis patuit.* Mox *indiciis, quæ occultaverant, pro indicibus conjurationis, quam etc.* Vid. ad A. 1, 4. Deinde in MS. Guelf. verba *propriis cuneis* in margine sunt a manu sec. ERN. Bud. male *ejus pro eis patuit.*

belli, sed Civilem esse, patuit: erumpentibus paullatim in- A. U.
 diciis, quæ Germani, læta bello gens, non diu occultave- 823.
 rant. Ubi insidiæ parum cessere, ad vim transgressus, Can- A. C.
 ninefates, Frisios, Batavos propriis cuneis componit. direc- 70.
 ta ex diverso acies, haud procul a flumine Rheno, et ob-
 versis in hostem navibus, quas, incensis castellis, illuc adpu-
 lerant. nec diu certato, Tungrorum cohors signa ad Civi-
 lem transtulit: percussique milites improvisa proditione a sociis
 hostibusque cædebantur. Eadem etiam navibus perfidia.
 Pars remigum e Batavis, tamquam inperitia, officia nautarum
 propugnatorumque impediebant. mox contra tendere,
 et puppes hostili ripæ objicere. ad postremum gubernatores
 Centurionesque, nisi eadem volentis, trucidant, donec
 universa quatuor et viginti navium classis transfugeret, aut
 caperetur. Clara ea victoria in præsens, in posterum usui: 17
 armaque et naves, quibus indigebant, adepti, magna per
 Germanias Galliasque fama, *libertatis auctores* celebrabantur.
 Germaniæ statim misere legatos, auxilia offerentes. Galliarum
 societatem Civilis arte donisque adfectabat, captos cohortium
 Præfectos suas in civitates remittendo: cohortibus, abire, an
 manere mallent, data potestate. manentibus honorata militia;
 digredientibus spolia Romanorum offerebantur. Simul secretis
 sermonibus admonebat *malorum, quæ tot annis perpassi, miseram
 servitutem falso pacem vocarent. Batavos, quamquam tributorum
 expertes, arma contra communes dominos cepisse. prima acie
 fusum victumque Romanum. quid? si Galliæ jugum exuant? quantum
 in Italia reliquum? provinciarum sanguine provincias vinci. ne
 Vindicis aciem cogitarent. Batavo equite protritros Æduos
 Arvernosque. fuisse inter Verginii auxilia Belgas: vereque
 reputantibus, Galliam suismet viribus concidisse. Nunc easdem
 omnium partes, addito, si quid militaris disciplinæ in castris
 Romanorum vigerit. esse secum veteranas cohortes, quibus nuper
 Othonis legiones procubuerint. Servirent Syria Asiaque et
 suctus Regibus Oriens: multos adhuc in Gallia vivere, ante*

Directa ex diverso acies] Sic libri omnes, nisi quod princ. (et Bud.) *detecta*, vitiose. At Pichena corrigebat *acie*, quia sequitur *obversis navibus*; quod placet. Mox pro *quas* ed. pr. (et Bud.) *quasi*. et sic volebat Rhen. sed operæ non paruere. Itaque illud in omnibus sqq. est, et simul *appulerat*, vitio operatum: quod tamen usque ad Lipsium servatum. Infra: *Centurionesque eadem vol.* in MS. Guelf. sunt in marg. a man. sec. ERN. Bud. *appulerant*. Dein *nisi eadem volentis*.

Vindicis] Hoc nomen deest in Bud.

spatio relicto.

Multos adhuc in Gallia] Cautè vide legas. Si enim de prima servitute et stipendio, quod Cæsar imposuit, capis, capieris. quomodo enim vera hæc adsertio, cum ab eo tempore ad hunc diem, anni sint inter fere CXX? nec tam vitales, ut opinor, tunc nostri Galli. Sed ad Augustum ejusque ævum id referri verius erit: qui censum tributumque instituit, quod penderent Galli. idque in Consulatu suo septimo. Ad quam rationem nihil absurdi aut vani in hæc oratione Civilis. LIPS.

A. U. tributa genitos. Nuper certe, caso Quinctilio Varo, pulsam e
 823. Germania servitutum. Nec Vitellium Principem, sed Cæsa-
 A. C. rem Augustum bello provocatum. Libertatem natura, etiam
 70. mutis animalibus, datam. Virtutem proprium hominum bo-
 num. Deos fortioribus adesse. Proinde adriperent vacui oc-
 cupatos, integri fessos. dum alii Vespasianum, alii Vitellium,
 18foveant, patere locum adversus utrumque. Sic in Gallias Ger-
 maniasque intentus, si destinata provenissent, validissima-
 rum ditissimarumque nationum Regno iminebat. At
 Flaccus Hordeonius primos Civilis conatus per dissimula-
 tionem aluit. Ubi expugnata castra, deletas cohortes, pulsum
 Batavorum insula Romanum nomen, trepidi nuntii adfere-
 bant, Mummium Lupercum, Legatum, (is duarum legio-
 num hibernis præerat) egredi adversus hostem jubet. Luper-
 cus legionarios e præsentibus, Ubios e proximis, Trevero-
 rum equites, haud longe agentes, raptim transmisit, addita
 Batavorum ala, quæ jam pridem corrupta, fidem simula-
 bat, ut, proditis in ipsa acie Romanis, majore pretio fuger-
 et. Civilis, captarum cohortium signis circumdatus, ut
 suo militi recens gloria ante oculos, et hostes memoria cla-
 dis terrentur, matrem suam sororesque, simul omnium
 conjuges parvosque liberos, consistere a tergo jubet: hor-
 tamenta victoriæ, vel pulsus pudorem. Ut virorum cantu,
 feminarum ululatu, sonuit acies, nequaquam par a legioni-

Mutis animalibus] Acidalius conjicit
brutis. Quasi non *muta* eadem, quæ
 bruta, et quidem elegantius. Vide ad
 Senecam ep. 90. GRON. Cicer. N. D.
 2, 53. *An bestiarum? nihilo probabi-*
lius, Deos mutarum et nihil intelligen-
tium causa tantum laborasse. Sc. *mutæ*
 non intelligendum, quæ soni nihil edant,
 sed quæ loqui non possint. MS. tamen
 Guelf. *multis*, sed ita ut *l* supra adscri-
 ptum sit, item ed. pr. Ea verba in MSS.
 confundi, dudum alii notarunt. ERN.
 Bud. *mutis*.

Hominis bonum] MSS. Flor. Bud.
 Agr. ed. pr. *hominum*: quod cum J.
 Gronovio recepimus. Nam et alia sunt
 in Tacito similiter desinentia. V. Jac.
 Gron. ad H. 3, 11. ERN.

Arriperent vacui occupatos] Int. in
 utroque, aliis *bellis*. *Arripere* autem
 pro vim inferre, bellum, eleganter.
 ERN.

Mummium Lup.] MS. Guelf. (Bud.)
 et alii *Munium*. Idem videtur dare
 voluisse Spirensis in ed. pr. ubi *muni-*
vit. nam aliis locis est *Munius*, ut c. 22.
 ubi et Püt. sic. (non Bud. qui ut) cete-
 ræ edd. *Munius*. Vera et antiqua scri-
 ptura *Mummus*, quam et Ryckius ex-

pressit. Fuisse Legatum legionis, non
 Legatum simpliciter, patet e c. 22.
 ERN.

Fidem simulabat] Sic rescripsi ne-
 cessario, propter rationem linguæ Latinæ
 pro vulgato *simulat*, quod hic stare nullo
 modo potest. Id ortum est e compendi-
 ariâ scriptura, ut sæpe alibi in libris
 scriptis et editis. Res est ita evidens,
 ut omnes probaturos correctionem confi-
 dam. Paulo post pro *fugeret* MS. Bud.
fungeretur: male. ERN. Quid hoc mon-
 stri? Vulgatum ego ubivis deprehendo
simulabat, non *simulat*. Vana ergo que-
 rela.

Ante oculos et hostes] Bip. ex ingenio
ante oculos esset, hostes. Egregie, quæri-
 tur, an vere? codices obstant; nec in
 vulg. dura ellipsis. Mox *hortam. vict.*
 etc. cf. Germ. 7.

Nequaquam par] Quod valde Romani
 observabant, et velut omen habebant
 eventus. Appianus in Parthiis 27.
Crassus jussit eos clamorem tollere. in
quo maxime militum mæstitia deprehen-
sa est, exilem et dissonum clamorem
edentium. Contra, a Barbaris clarus et
fortis est redditus. LIPS.

bus cohortibusque redditur clamor. Nudaverat sinistrum A. U. cornu Batavorum ala transfugiens, statimque in nos versa. ^{823.} sed legionarius miles, quamquam rebus trepidis, arma or- ^{A. C.} ^{70.} dinesque retinebat. Ubiorum Treverorumque auxilia, fœda fuga dispersa, totis campis palantur. Illuc incubuere Germani. Et fuit interim effugium legionibus in castra, quibus *Veterum* nomen est. Præfectus, alæ Batavorum, Claudius Labeo, oppidano certamine æmulus Civili, ne interfectus invidiam apud populares, vel, si retineretur, semina discordiæ præberet, in Frisios avehitur. Iisdem diebus, 19 Batavorum et Canninefatium cohortes, cum jussu Vitellii in urbem pergerent, missus a Civile nuntius adsequitur. Intumuere statim superbia ferociaque, et *pretium itineris, donativum, duplex stipendium, augeri equitum numerum*, promissa sane a Vitellio, postulabant, non, ut adsequerentur, sed causam seditioni. Et Flaccus, multa concedendo, nihil aliud effecerat, quam ut acrius exposcerent, quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco, inferiorem Germaniam petivere, ut Civili jungerentur. Hordeonius, adhibitis Tribunis Centurionibusque, consultavit, *num obsequium abnuentes vi coereret*. Mox, insita ignavia et trepidis ministris, quos ambiguus auxiliorum animus et subito delectu suppletæ legiones augebant, statuit, continere intra castra militem. Dein pœnitentia, et arguentibus ipsis, qui suaserant, tamquam secuturus, scripsit Herennio Gallo, legionis primæ Legato, qui Bonnam obtinebat, ut *arceret transitu Batavos: se cum exercitu tergis eorum hæsurum*. Et oppriuni poterant, si hinc Hordeonius, inde Gallus, motis utrimque copiis, medios clausissent. Flaccus omisit inceptum, aliisque litteris Gallum monuit, ne terreret abeuntes. Unde suspicio, sponte Legatorum excitari bellum: cunctaque,

Claudius Labeo] In MS. Guelf. est in marg. (in Bud. deest). mox habet *oppidanorum*. male. Deinde *esset invidia* MS. Agr. ed. pr. Ryckius conjiciebat *invidiæ esset*, non male. Mox *advchitur* ed. pr. ceteræque ante Rhen. V. ad A. 16, 2. ERN. Bud. *oppidano* i. e. ut inter cives ejusdem oppidi certamen fieri solet. Mox idem *invidia*, puto, lineola omissa. Dein *avehitur*.

Batavorum et Canninef. cohortes] Ego auxiliares scriptas ex istis populis puto. quod patet e c. 20. init. aliter sentit Schelius ad Hygin. p. 87. ERN.

Nihil aliud effecerat] Bud. *nihil effecerat*.

Qui Bonnam obtinebat] MS. Guelf. *q. B. partem obt.* et in marg. insuper additum *exercitus post obt.* Sed *partem*

est in litura. nempe est lectio ed. pr. *bonam obtinebat partem exercitus*. Mox *terrere* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. idque restituit Pichena. Ceteræ inde a Rhen. *teneret*, quod melius videbatur Freinshenio. ERN. Bud. *qui bona obtinebat*. Dein *teneret* ap. Rhen. vitio operarum debetur; ipse enim nihil notat. Id perperam retentum a seq.

Cunctaque, quæ acc.] Hæc est scriptura MSS. Flor. Agr. Guelf. (in quo tamen *quæ* excidit) edd. ante Rhen. omnium, nisi quod in pr. *que* abest. Itaque merito restituit J. Gronovius pro vulgato *quin cuncta*, quod est e conjectura Rhenani, ducta e MS. Bud. in quo corrupte erat *qui cunctaque*. ERN. Put. Ber. Alc. sane istud *quin* non habent.

- A. U. quæ acciderant aut metuebantur, non inertia militis, neque
 823. hostium vi, sed fraude Ducum evenire. Batavi, cum castris
 A. C. Bonnensibus propinquarent, præmisere, qui Herennio
 70. Gallo mandata cohortium exponeret: *nullum sibi bellum ad-*
 20 *versus Romanos, pro quibus totiens bellassent. Longa atque*
inrita militia fessis patriæ atque otii cupidinem esse. Si nemo
obsisteret, innoxium iter fore; sin arma occurrant, ferro viam
inventuros. Cunctantem Legatum milites perpulerant, for-
tunam prælii experiretur. Tria millia legionariorum et tu-
multuariæ Belgarum cohortes, simul paganorum lixarum-
que ignava, sed procax ante periculum, manus, omnibus
portis erumpunt, ut Batavos numero in pares circumfundant.
Illi, veteres militiæ, in cuneos congregantur, densi undique
et frontem tergaque ac latus tuti. Sic tenuem aciem no-
strorum perfringunt. Cedentibus Belgis, pellitur legio, et
vallum portasque trepidi petebant. Ibi plurimum cladis.
cumulatæ corporibus fossæ. nec cæde tantum et vulneribus,
sed ruina et suis plerique telis interiire. Victores, colonia
Agrippinensium vitata, nihil cetero in itinere hostile ausi,
 21 *Bonnense prælium excusabant; tamquam petita pace,*
postquam negabatur, sibimetipsi consuloissent. Civilis,
adventu veteranarum cohortium, justus jam exercitus ductor,
sed consilii ambiguus et vim Romanam reputans, cunctos,
qui aderant, in verba Vespasiani adigit: mittitque legatos
ad duas legiones, quæ, priore acie pulsæ, in Vetera castra
concesserant, ut idem sacramentum acciperent. Redditur re-
sponsum, neque proditoris, neque hostium se consiliis uti. Esse
sibi Vitellium Principem, pro quo fidem et arma usque ad su-
premum spiritum retenturos. proinde perfuga Batavus arbi-

Fraude Ducum evenire] Vocem sustuli, *metuebantur*, auctore Vaticano, quæ perperam hic inserta, et de priore linea repetita. LIPS. Est vitium operarum, quod ex ed. Rben. ad ceteras propagatum est. ERN. Immo hoc vitium est cod. Bud. in quo id verbum ita repetitur. Mox idem male *Bouoniensibus*, sic et paullo post.

Mandata exponeret] MS. Flor. (Bud.) ed. pr. *exponeret*, quod probat J. Gron. Sic et MS. Rcg. Ad rem nihil interest. Recepit tamen Broterius. ERN. Bene.

Lixarumque ignavia] Sic MSS. et edd. ante Rhen. qui (ex ingenio) correxit *ignava*; recte: nec ullo modo *ignavia* ferri potest: ut mirum sit a Gronoviis id esse repetitum. Mox *circumdant* male MS. Bud. quod tamen probat Rhen. syllaba excidit, ut alias. ERN. Varie hic peccat Bud. *manibus*, *rumpunt*, *pate-*

bant etc.

Illi veteres militiæ] Ipsa est Taciti phrasis, et egregia restitutio Florentino codici debetur, atque industriæ Pichenæ. LIPS. Sic et in cod. Vatiq. ed. pr. Altera lectio *veteris militiæ memores* alii MS. et edd. inde a Puteol. usque ad Lipsii posteriores edd. quæ post Pichenæ ed. prodiere. Post in *cuneis* male edd. Puteol. seqq. usque ad Pich. In *cuneos* verum est, quod habent Flor. Agr. ed. pr. ex qua male in nota Gruteri apud Gronovios laudatur in *æneis*. ERN. Bud. *veteris militiæ inciviles congr.* unde Rhen. fingebat *vi habiles*. Vitium, quod in Gronoviis notatur, ad eos ex ipsa editione Gruteri transit a. 1607.

Perfuga Batavus etc.] Edd. Put. Ber. Alc. *perfugus*. (Bud. bene *perfuga*). Videtur Puteol. in cod. *profuga* habuisse,

trum rerum Romanarum ne ageret, sed meritas sceleris pœnas A. U. expectaret. Quæ ubi relata Civili, incensus ira, universam ^{823.} Batavorum gentem in arma rapit. Junguntur Bructeri ^{A. C. 70.} Tencterique et excita nuntiis Germania ad prædam famamque. Adversus has belli concurrentis minas, Legati legio-²²num, Mummius Lupercus et Numisius Rufus, vallum murosque firmabant. Subversa longæ pacis opera, haud procul castris, in modum municipii exstructa, ne hostibus usui forent. Sed parum provisum, ut copiæ in castra conveherentur: rapi permisere. Ita paucis diebus per licentiam absumpta sunt, quæ adversus necessitates in longum suffeissent. Civilis, medium agmen cum robore Batavorum obtinens, utramque Rheni ripam, quo truculentior visu foret, Germanorum catervis complet, adsultante per campos equite. Simul naves in adversum amnem agebantur. Hinc

atque inde fecisse *perfugus*. nam illa voces sæpe in MSS. permutantur a librariis, ignaris *perfugam* pro desertore dici. Vid. Drakenb. ad Liv. 22, 23. Post *arbitrium* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. Cetera omnes *arbitrum*. Illud præfert J. Gronovius. Recte. Vid. ad A. 13, 14. Ceterum utrumque Latine dicitur. Mox pro *quæ* male *quippe* ed. Beroald. Alc. Puto esse vitium operum in ed. Ber. ERN. A. 13, 14. noster admisit *arbitrum*. Quidni et hic? Sic et Brot. Lall. Bip. Vide et dicta ad 15, 17, 16, 11.

Belli concurrentis] Non est *ingruenti* simpliciter, ut Ryckius interpretatur, sed undique ingruentis, propter concursum populorum ad Civilem. Sic *concursum occupationum* dixit Cicero epist. 7, 33. ERN. Recte Bip. monent adcurandi casu non gignendi accipiendum *concurrentis*, pro quo propterea usitatus ponunt *concurrentes*. Sufficit monuisse.

Numisius Rufus] *Μνημονικὸν ἀμάρτημα* putat Savilius. nam solum Lupercum *duarum legionum hibernis præfuisse* c. 18. nec Numisium ad Vetera fuisse, sed ap. legionem XVI. cujus castra ad Novesium. Primum argumentum infirmum. Nam, etsi pares Legati Legionum, tamen ei potuit a Legato Hordeonio summa rei tradita esse, ut ei alter parere cogere- tur, ut Voculæ c. 24. Dein c. 26. XIII. legio Novesii est, Legato Gallo: quamquam de legione ambigi potest. Vid. ibi not. ERN.

Longæ pacis opera] Id est procestria, et quæ ædificari ante castra solent, usibus lixarum aut advenarum. Me vide

Milit. Dial. 5, 1. LIPS.

Sed parum provisum, ut] Itane in litteræ unius salebra viri docti hæserint? Nam, *ni*, antea legebatur, non, *ut*, velut nos emendavimus. Itaque consensu Vertranus et Rhenanus corrigunt, *sed parum provisum, ni copiæ*. et provisum interpretantur commeatum, annonam, (ut H. 2, 5.) Ludibria. Nostra sententia clara. Peccatum, inquit, in eo a Ducibus, quod, dum ædificia pro castris diruuntur, commeatum aliaque tolerandæ obsidioni diripi permisere potius, quam ut in castra conveherent ad usum. LIPS. Ed. pr. (et cod. Bud.) *vi*. *Ni* tamen defendunt Salinerius et Ryckius et sic capiunt: sed parum consultum castris erat diruendis procestriis, si non curaretur simul, ut inde copiæ in castra conveherentur, alendis per obsidionem militibus. Non male. Et sic MSS. plures, unde recepit Broterius. Mihi tamen ut rectius videtur sensu meo, propter formam orationis. *nam rapi permisere*. ERN.

Utramque Rheni ripam] Vox *utramque* Budensi abest. Et vero, cur utramque ripam milite compleverit, cum hæc in altera gesta? Inducatur igitur id verbi, aut rescribatur, *utrimque*. Id enim veri speciem habet, supra infraque castra militem locatum. ad obsessorum terrorem. LIPS. Sed bene defenditur *utramque* a Pichena; idque habent libri præter Bud. omnes. Consulto utramque ripam implevit milite, ut abundare copiis videretur, et tanto plus adspectus terroris incuteret. ERN. Acid. volebat *utrimque*. Mox Bud. *visui*.

A. U. veteranarum cohortium signa, inde depromptæ silvis lucis-
 23. ve ferarum imagines, ut cuique genti iure prælium mos
 A. C. est, mixta belli civilis externique facie obstupefecerant ob-
 70. sessos. et spem oppugnantium augebat amplitudo valli, quod,
 duabus legionibus situm, vix quinque millia armatorum
 tuebantur. Sed lixarum multitudo, turbata pace illuc congre-
 23 gata, et bello ministra aderat. Pars castrorum, in collem le-
 niter exurgens; pars æquo adibatur. quippe, illis hibernis
 obsideri premique Germanias, Augustus crediderat: neque
 unquam id malorum, ut oppugnatum ultro legiones nostras
 venirent. Inde non loco, neque munimentis labor additus: vis
 et arma satis placebant. Batavi Transrhenanique, quo discre-
 ta virtus manifestius spectaretur, sibi quæque gens consi-
 stunt, eminus lacescentes. Post, ubi pleraque telorum turri-
 bus pinnisque mœnium inrita hærebant, et desuper saxis vul-

Silvis lucisque] Sic libri nostri, non
jugisque. Enimvero in sacris Germano-
 rum lucis ferina ista signa. Tacitus de
 moribus gentis 7. *Effigiesque et signa*
quædam detracta lucis in prælium fe-
runt. LIPS. Ed. pr. *lucisve*. Cetera
 usque ad Lips. *jugisque*, quod et
 Guelf. (et Bud.) habet. Broterius su-
 spectum habet *lucisque* l. c. ut e Mor.
 Germ. additum. Proprium in hac re
 est verbum *lucis*, ut ex illo loco et aliis
 patet: id adeo deleri non potest. Si
silvis quis deleri malit: frequens est
 verbo speciei addere genus, lucis silvas.
 ERN. Grut. præferbat *lucisve*. Pla-
 cet.

Juxta belli civilis] Puto germanum
 esse. Romanus tamen codex itemque
 Flor. *mixta belli civilis*. non item male.
 LIPS. Rom. cod. est ed. pr. cam lectio-
 nem bene recepit Pichena. MS. Guelf.
 edd. Put. Ber. Alc. *justa*. Rhen. seqq.
juxta: quod sane eundem sensum effi-
 ceret, si a libris scr. firmaretur. ERN.
 Est in Bud. et sic A. 1, 48. *innocentes*
ac noxios juxta cadere. J. Fr. Gronovius
 obs. 1, 17. hoc loco quoque legebatur
juxta reddebatque iſſe *sons*. Utrum Ta-
 citi sit, non dixerim. Recentiores edito-
 res in *mixta* conspirant.

Quinque millia armatorum Rom.] Verbum
Romanorum agnoscunt omnes
 MSS. præter Budens. et edd. ante Rhe-
 nanum: a quo deletum restituit Piche-
 na. Recte *Romanorum* additum dicit
 Pichena, ut *armatos* a lixis et id genus
 hominibus distinguantur, quos ad belli
 ministeria adsumtos, mox dicit Tacitus.
 ERN. Quasi vero, si absit *Romanorum*,
 milites a lixis distingui nequeant. Ea

vox profecto abundat. Delevi. Prius pro
situm Rhen. volebat tum.

Leniter assurgens] MSS. Flor. Agr.
 (Bud.) ed. pr. *exurgens*. Eodem verbo
 usus est H. 2, 14. Et hic potius alterum
 substitutum a librariis videtur, quod
 tritum est usu, quam *exurgens* illi.
 ERN. Suus sit honor codicibus. Repono
exurgens. Sic et Bip.

Neque unquam id malorum] *Credide-*
rat intell. timuerat: Numquam eo rem
 redituram putarat. Est durus loquendi
 modus; sed in quo libri omnes consen-
 tiunt. ERN. Cur timuerat? Potius suo
 sensu, *crediderat*, sic coerceri Germa-
 nias, neque unquam id malorum *oritu-*
rum etc.

Non—labor additus] Formula Virgili-
 ana (G. 1, 150.) *mox et frumentis labor*
additus: sed alio sensu, h. l. est, nihil
 artis aut operæ adsumtum, ad locum
 munitiorem operibus reddendum, ut ma-
 jor in oppugnando labor esset. ERN.

Quo discreta virtus etc.] Simile quid
 3, 27.

Sibi quæque gens consistunt] Durius
 dictum pro *seorsim*, non permixti inter
 se. Rhenanus conjiciebat *simul*: quæ
 verba et alibi confusa notarat. si quid
 mutandum, malim *soli*. sic infra c. 46.
separatim assistere. Mox pro *hærebant*
 MSS. Vatic. Agr. ed. pr. *pendebant*,
 quod magis placebat Grutero. ERN. *Sibi*
 Bip. reddunt *secum*. Livius dixisset pro
 se *quæque*; ut 26, 36. Cf. Hiller. Ra-
 cem. 12. Mox Bud. *oppositis plerique*
scalis, ut Rhen. notat. In edd. Gronov.
 ea verba deesse dicuntur, perperam.
 Bud. *herebant*. hujus glossa mihi videtur
 esse *pendebant*. Bip. hoc præferunt.

nerabantur, clamore atque inpetu invasere vallum, adpositis plerique scalis, alii per testudinem suorum. scandebantque jam quidam, cum, gladiis et armorum incussu præcipitati, sudibus et pilis obruuntur, præferoces initio et rebus secundis nimii. Sed tum prædæ cupidine adversa quoque tolerabant. Machinas etiam, insolitum sibi, ausi. nec ulla ipsis solertia: perfugæ captivique docebant struere materias in modum pontis, mox subjectis rotis propellere: ut alii superstantes, tamquam ex aggere, præliarentur; pars intus occulti muros subruerent. Sed excussa balistis saxa stravere informe opus: et crates vineasque parantibus adactæ tormentis ardentes hastæ: utroque ipsi oppugnatores ignibus petebantur; donec, desperata vi, verterent consilium ad moras, haud ignari paucorum dierum inesse alimenta et multum inbellis turbæ. Simul ex inopia proditio et fluxa servitorum fides ac fortuita belli sperabantur. Flaccus interim, cognito castrorum obsidio, et missis per Gallias, qui auxilia concirent, lectos e legionibus Dillio Voculæ, duodevicesimæ legionis Legato, tradit, ut quam maximis per ripam itineribus celeraret. Ipse pavidus, invalidus corpore, invisus militibus. neque enim ambigue fremebant, *emissas a Magontiaco Batacorum cohortes, dissimulatos Civilis conatus, adsciri in societatem Germanos. non Primi Antonii, neque Muciani, ope Vespasianum magis adolevisse. aperta odia ar-*

A. U.
823.
A. C.
70.

24

Per testudinem suorum] Explico in Poliorc. 1, 5. Lips.

Scandebantque jam quidam] Hæc interpunctio est a Pichena, auctore Flor. nam ante conjungebantur hæc cum antecedentibus et punctum erat post *vallum*. Sed eadem interpunctio in ed. pr. Infra ed. pr. *nec ullam sibi ipsis solertiam*, et post *ducebant*. ERN. Bud. *nec ulla ipsis solertia—docebant*. Prius *scandebant* sine copula. Mox *suprstantes*.

Struere materias] Sic edidit primus Rhen. (e Bud.) idemque est in Guelf. Ante erat *machinas*. Materias struebant in modum pontis, i. e. e trabibus conficiebant machinas altas, in quibus, ut pontibus, consisterent. ERN. Cf. Veget. 4, 17.

Sperabantur] Cod. Agr. *spectabantur*.

Lectos e legionibus] Præpositio addita a Pichena (suadente Mureto). *Duodevicesimæ* idem restituit, ut alibi. At *duo et vices*. edd. pr. Rhen. (e Bud.) sequ. usque ad Pich. et MSS. Flor. Reg. Oxon. unde restituit Broterius. Vid. ad H. 1, 55. ERN.

Ipse pavidus torpere] Quædam editiones, *ipse navibus invalidus corpore*.

Forte, ipse pavidus, invalidus: torpere. Duplex certe vitium et segnitas huic seni, corporis animique. Lips. Lectio *ipse navibus invalidus corpore* est et in Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. nec in alia ed. reperi. Unde Pichena conjiciebat: *ipse pavidus, invalidus corpore*. Jac. Gronovius *navibus* suspicatur factum ex *ignavus*. Ceterum Pichenæ correctionem recepit. ERN. Bud. *ipse navibus corpore invisus mil.* quod ad vulg. propius accedit. Sed lectio Flor. a Pichena emendata mihi potior videtur, quam cum Brot. et Lall. recipio. Dotteville istam servat totidem verbis, *navibus* intelligit secutum Flaccum in Rheno, verum dura nimis hæc ellipsis. Mox Bud. Agr. *premebant*.

Adsciri in societatem] *Adsciri* MSS. Flor. et edd. ante Rhen. qui, nescio an e Bud. prætulit *acciri* (ita Bud. *acciri*). Vetus Pichena restituit. Idem verbum c. 80. de eo diximus ad Agric. 19. ERN.

Aperta odia, armaque] Sallustiana imitatio est in Or. 2. ad Cæs. *Hostem adversum deprimere, homini strenuo haud difficile est: occulta pericula neque vitare, neque facere, bonis in promptu est*. Lips.

A. U. *maque palam depelli: fraudem et dolum obscura, eoque inevita-*
 223. *bilia. Civilem stare contra, struere aciem: Hordeonium e cu-*
 A. C. *biculo et lectulo jubere, quidquid hosti conducatur. Tot armatas*
 70. *fortissimorum virorum manus unius senis valetudine regi. Quin*
potius, interfecto traditore, fortunam virtutemque suam nullo
omine exsolverent. His inter se vocibus instinctos flamma-
vere insuper adlatæ a Vespasiano litteræ, quas Flaccus, quia
 25 *occultari nequibant, pro concione recitavit: vinctosque,*
Bonnam, hiberna primæ legionis, ventum. Infensior illic
miles, culpam cladis in Hordeonium vertebat: ejus jussu di-
rectam adversus Batavos aciem, tamquam a Magontiacis legio-
nes sequerentur: ejusdem prodicione cæsos, nullis supervenien-
tibus auxiliis. Ignota hæc ceteris exercitibus, neque Impera-
tori suo nuntiari: cum ad cursu tot provinciarum exstingui re-
pens perfidia potuerit. Hordeonius exemplaria omnium lit-
terarum, quibus per Gallias Britanniamque et Hispanias
auxilia orabat, exercitui recitavit; instituitque pessimum
facinus, ut epistolæ Aquiliferis legionum traderentur; a
quis ante militi, quam Ducibus, legebantur. Tum e seditio-
sis unum vinciri jubet, magis usurpandi juris, quam quia
unius culpa foret. Motusque Bonna exercitus in coloniam

Interfecto traditore] Traditorem pro proditore non dixere veteres. nec huc pertinent traditores Christiani, quos Ryckius adfert. N. Heinsius corrigit: *interfecto traditove*, nempe custodia, quæ ad Imperatorem adduceret. Alii malunt *proditorie*, quod magis placet: nam illud durius, sive custodia intelligas, sive hostibus. Mox ei c. 25. *proditio* exprobratur. *Tradere et prodere* in libris permutari aliquot locis notavit ad Livium Drakenb. (V. saltem ad 3, 54.). Mox ed. pr. a malo *omine*. ERN. *Tradere* et noster et Livius eo sensu. Quidni et *traditor* noster dixerit? Nec obstat, quod aliis alia significatione accepta vox sit. Brot. et Lall. præferunt *traditove*.

Vocibus insistentes] Alii, *vocibus instinctos*. LIPS. Hoc verum, beneque receptum a Pichena, auctore Flor. Commentit. MS. Reg. Agr. ed. pr. similiter Tacitus A. 2, 46. ERN. Et in Agr. 35. Bud. *vocis insistentes*.

Exemplaria o. l.] MSS. Flor. Bud. Guelf. *exemplares*: edd. omnes *exemplaria*. ERN. *Exemplares*, Rhen. intelligit litteras. Sed adjectivum id primum occurrit apud Macrob. qui in somn. Scip. 1, 8. habet *exemplares virtutes*.

Epistolæ Aquiliferis] Cur Aquiliferis? quia legendæ nimirum ad signa: id est, in principiis. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Pescennio Nigro c. 4. refert ex epistola M. Antonini Imp. *Itaque misi litteras recitandas ad signa*. LIPS. Si Aquiliferi Centuriones primipilares, ut supra diximus placere Fabretto, alia causa instituti erit. Nam per Centuriones talia vulgari solita. Mox Lipsius volebat legi *legantur*: sine necessitate. Verba posteriora dicuntur e persona Taciti. MS. Agr. *Duci*. ERN. Bud. *Ducibus*. Acid. *pessimum facinus* includit parenthesi cum exclamatione.

Magis usurpandi juris] Vaticanum jure sequor in elegantissimo genere dicendi. Nam vulgati scilicet, *caussa*, inculcaverant, sine *caussa*. Prisci autem hac brevitate sermonis usi sæpe. Sallustius Jug. 88. *Quæ postquam gloriosa modo neque belli patranda cognovit*. Livius 27, 9. *Ea prodendi Imperii Romani, tradendæ Annibali victoriæ, esse*. Plautus Rud. 5, 3, 18. *Jusjurandum rei servandæ, non perdendæ, conditum est*. Ulpianus: *Siquis evitandi criminis id egit, ut Reip. causa abesset*. Recte enim ita liber Flor. LIPS. Abest *caussa* etiam ab ed. pr. ERN. Item a Bud. et Reg. Lall.

Agrippinensem; adfluentibus auxiliis Gallorum, qui primo A. U. rem Romanam epixe juvabant: mox, valescentibus Ger-^{823.}manis, pleræque civitates adversum nos armatae spe liberta-^{A. C.}tis; et, si exuissent servitium, cupidine imperitandi. Glis-^{70.}cebat iracundia legionum, nec terrorem unius militis vincula indiderant. quin idem ille arguebat ultro *conscientiam Ducis: tamquam nuntius inter Civilem Flaccumque falso crimine testis veri opprimeretur*. Conscendit tribunal Vocula mira constantia, prehensumque militem ac vociferantem *duci ad supplicium* jussit. Et, dum mali pavent, optimus quisque jussis parere. Exin consensu *Ducem Voculam* poscentibus, Flaccus summam rerum ei permisit. Sed discordes²⁶ animos multa efferabant: inopia stipendii frumentique; et simul delectum tributaque Galliae adspernantes; Rhenus incognita illi caelo siccitate vix navium patiens; arti comatus: dispositae per omnem ripam stationes, quae Germanos vado arcerent: eademque de causa minus frugum, et plures, qui consumerent. Apud inperitos prodigii loco accipiebatur ipsa aquarum penuria, tamquam nos annes quoque et vetera Imperii munimenta desererent. quod in pace *fors*, seu *natura*, tunc *fatum et ira Dei*, vocabatur. Ingressis Novesium tertiadecima legio conjungitur. Additus Voculae in partem curarum Herennius Gallus, Legatus: nec ausi ad hostem pergere, loco, cui Gelduba nomen est, castra fecere. Ibi struenda acie, muniendo vallandoque et ceteris belli meditamentis militem firmabant. Utque praeda ad virtutem accenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui

[*Adversum nos armatae*] MSS. Fl. Bud. ed. pr. *arma*, quod recepit J. Gron. intelligique vult *sumsere*, quod additur in MS. Agr. Sane *armis* saepe *armati* substituti in libris ser. ut pluribus locis ad Livium docuit Drakenb. (ut ad 22, 37.). Sed mihi durior illa ellipsis videtur. Hæsit fortasse librarius in verbo, quod hic significat, arma cepere. Itaque non ausus sum imitari Gronovium. In ed. pr. excidit *nos*, ut in MS. Agr. ERN. Bip. legunt *armari*.

[*Incognita illi caelo*] *Illi* abest a MSS. Bud. Guelf. ERN.

[*Tunc fatum*] Simile huic 1, 86.

[*Tertiadecima legio*] MS. Agr. ed. pr. XVI. Ceterae edd. vulgatum habent. Ejusdem legionis iterum mentio infra c. 62. ibi quoque XVI. MS. Flor. sed MS. Agr. ed. pr. XIII. Ex quibus patet, ex priori loco petitum argumentum Pichena pro legione XIII. adversus Mercenorum, corrigentem c. 62. XVI. nil valere. Illud efficacius, quod 3, 22. legio XVI. a Vitellio in Italiam abducta dici-

tur. Sed et aliae ab eo abductae tum, in hoc bello memorantur. ERN. Bud. hic et c. 62. XIII. Fuere autem duae legiones hoc numero, altera, quae Vespasiano accesserat H. 2, 86. altera, de qua h. l. in verba Vespasiani adigetur serius c. 62.

[*Loco Gelduba nomen est*] Ed. pr. habet *loco*, cui *G. n. e.* quod cum Grutero verum puto. Scio, formulam illam usitatum Livio: sed, ubi ea occurrit, semper praecedit *ibi*, aut simile quid. idque ubi est, male pronomen inseritur, ut fit subinde in libris: quod hic secus est, ubi nil praecessit, ad quod verba *loco G. n. e.* referantur. Noster infra c. 84. *loco*, cui nomen *Rhacotis*. Ita omnes libri. Mox *incenderetur*. edd. Puteol. sqq. usque ad Pich. MS. Guelf. *incederetur* vitiose. Paulo post *Vocula* sine praepositione MSS. Flor. Bud. edd. pr. Rhen. Gryph. Ceteri libri addunt. MS. Agr. *Voculae*. ERN. Bud. *accederetur*.

[*Gugernorum pagos*] De scriptura nominis vid. ad 5, 16. ERN.

A. U. societatem Civilis acceperant, ductus a Vocula exercitus.
 823. Pars cum Herennio Gallo permansit. Forte navem, haud
 A. C. procul castris, frumento gravem, cum per vada hæsisset,
 70. Germani in suam ripam trahebant. Non tulit Gallus, mi-
 27 sitque subsidio cohortem. Auctus et Germanorum numerus,
 paullatimque adgregantibus se auxiliis, acie certatum. Ger-
 mani multa cum strage nostrorum navem abripiunt. Victi
 (quod tum in inorem verterat) non suam ignaviam, sed per-
 fidiam Legati culpabant. Protractum e tentorio, scissa
 veste, verberato corpore, quo pretio, quibus consciis, prodidis-
 set exercitum, dicere jubent. Redit in Hordeonium invidia.
 Illum auctorem sceleris, hunc ministrum vocant; donec, exi-
 tium minitantibus exterritus, proditionem et ipse Hordeonio
 objecit: vinctusque, adventu demum Voculae exsolvitur.
 Is postera die auctores seditionis morte adfecit. Tanta illi
 exercitui diversitas inerat licentiæ patientiæque. Haud du-
 bie gregarius miles Vitellio fidus: splendidissimus quisque
 in Vespasianum proni. inde scelerum ac suppliciorum vices,
 et mixtus obsequio furor: ut contineri non possent, qui pu-
 28 niri poterant. At Civilem immensis auctibus universa Ger-
 mania extollebat, societate nobilissimis obsidum firmata.
 Ille, ut cuique proximum, vastari Ubios Treverosque, et aliam
 manum Mosam amnem transire, jubet ut Menapios et Morinos
 et extrema Galliarum quateret. Actæ utrobique prædæ; in-

Auctus et Germ. numerus] Edd. Pu-
 teol. Ber. Alc. est. male. item mox *arri-
 piunt*, quod est etiam in ed. pr. Cetera
 inde a Rhen. (e Bud.) omnes *abripiunt*,
 consentiente Guelf. ERN. Bud. *auctus*
 et.

At Civilem immensum] Locum recte
 ita purgavimus, cum legeretur, *immensis*
auctibus, vulgo. In Covarr. erat *auctibus*.
 in Rodolphi codice *laudibus*. Quæ omnes
 externæ et additiæ voces, pro libito ex-
 plentium. At mihi Vaticanus ille bonus
 bene prævit, qui legit, *immensis universa*
Germ. Ex quo phrasim facile elicui Fa-
 cito et Sallustio notam. Noster A. 3,
 30. *Opumque, quis domus illa immen-
 sum viguit, primus accumulatur.* Sal-
 lustius 3. Hist. ap. Non. 1, 83. *Neque*
jam sustineri poterant, immensum aucto
mari et vento gliscente. Nec tamen ab-
 surde etiam scripseris, *immensura quan-*
tum. Nam Vaticano certe spatium ali-
 quod post eam vocem est, quasi altera
 defiat. Pichenæ quidem placere video,
 ex Flor. *immensis auctibus*: quod inter-
 pretatur, auctum valde viribus copiis-
 que, a Germanis. Ut quisque volet: at
 nimia pro re et vero illa locutio sit *im-*
mensis auctibus. Ubi hæc tam magna?

ne dicam, *immensa.* LIPS. Pichenæ
 correctionem omnes postea recepere.
 Recte. *Actibus* edd. omnes ante Lips.
Actus et *auctus*, ut ipsa verba *agere* et
augere, sæpe in libris confunduntur, v.
 Drakenb. ad Liv. 4, 2. 21, 61. Bene
 comparavit Acidalius Vell. 2, 40. *hujus*
viri fastigium tantis auctibus fortuna
extulit: ususque eo verbo aliquoties
 Livius, ut ll. cc. ERN. In verbis Lipsii
 in utraque editione Ernesti, immo et
 utraque Gronoviorum, ultima phrasim
 turpiter truncata hic a me est restituta.
 Bud. *immensis artibus*, vitiose. Faernus
 legebat *auctibus*.

Transire jubet] Faernus, Acidalius,
 Freinsh. corrigunt *transiri*, aut *et aliam*
manum. Excusari vulgatum utenque
 potest, si intelligas *Duces populorum.*
 Mox *quateret* MSS. (Flor. Agr. Reg.
 Lal.) edd. vet. ante Rhen. nisi quod
 princ. vitiose *quareret*. refer. *ad manum.*
 Rhenanus correxit (e Bud.) *quaterent*,
 quod omnes secuti sunt usque ad Ryc-
 kium. ERN. Lego cum Freinsh. et
 Bip. *aliam manum.* Solet in MS. codd.
 lineola adcusativi index omitti. Ryc-
 kius subaudiebat *sues* et vulg. servat *alia*
manu.

festius in Ubiis, quod gens Germanicæ originis, ejurata patria, Romanorum nomen, *Agrippinenses*, vocarentur. Cæsæ cohortes eorum, in vico Marcoduro, incuriosius agentes, quia procul ripa aberant. Nec quievire Ubii, quominus prædas e Germania peterent: primo inpune, dein circumventi sunt; per omne id bellum meliore usi fide, quam fortuna. Contusis Ubiis, gravior et successu rerum ferocior Civilis, obsidium legionum urgebat: intentis custodiis, ne quis occultus nuntius venientis auxilii penetraret. Machinas molinque operum Batavis delegat: Transrhenanos, *prælium poscentis, ad scindendum vallum ire, detrusosque redintegrare certamen*, jubet; superante multitudine et facili damno. nec finem labori nox adtulit. Congestis circum lignis accensisque, simul epulantes, ut quisque vino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipsorum tela per tenebras vana: Romani conspicuam Barbarorum aciem, et, si quis audacia aut insignibus effulgens, ad ictum destinabant. Intellectum id Civili: et, *restituto igne, misceri cuncta tenebris et armis*, jubet. Tum vero strepitus dissoni, casus incerti, neque feriendi, neque declinandi providentia. Unde clamor acciderat, circumagere corpora, tendere arcus: nihil

A. U.
823.
A. C.
70.

29

Quos genus Germanicæ] E Budensi et Romano colligas, quod *gens German.* et statim, *vocarentur*. LIPS. Ita placebat et Rhenano aliisque: aliis aliter. Mox Lipsius aliique *Romano*: Gruterus per glossam additum *Romanorum nomen* (quod habent MSS. Flor. Bud. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr.) idque in textum venisse, dein mutatum esse in *R. nomine*, favente Ryckio. At J. Gronovius (it. Brot. Lall.) illud ipsum *Romanorum nomen* recepit, comparans illud: *nomen ego Ausonius*: quem nos, ob auctoritatem librorum, secuti sumus. Idem libri *vocarentur*: ceteri inde a Puteol. usque ad Pichenam *vocarent*. ERN. Bud. *quos gens*. Bip. lectionem Gronovii et Ernesti servant, sed *Romanorum nomen* iis est *Rom. colonia*, quasi *familia vel clientela*, ut A. 3, 30. *in nomen adsciscere*.

In vico Marcoduro] Hodie Dören ad Ruram.

Nec finem labori nox attulit] Ed. Ven. *nec finem quidem labori*. Videtur iste codex significare: *Ne nox quidem finem labori attulit*. GRON. Similiter Oxon. Guelf. *ne finem quidem labori*. Ed. Venetæ i. e. Puteol. consentiunt Ber. Alc. Vulgatum est ab ed. pr. Rhen. idque verum, quod et MS. (Flor. Agr.) Reg. habet. Gronovianam tamen correctionem, si libri magis faverent, probarem. ERN. A *Nec* caput incipere jubet Freinsh.

Insignibus effulgens] MS. Agr. addit *armis*. *Insignia arma* non uno loco dixit Livius: sed et infra c. 46. *insignia et arma* distinguuntur. *Insignia* de toto ornatu militari capienda. H. 1, 38. *ut Prætorianus aut legionarius suis insignibus distingueretur*. Mox *miscere* J. Gronovius: quod et ipsum Latinum est, sed *misceri* melius, quod MSS. (etiam Bud.) et edd. veteres habent. ERN.

Tendere arcus] Mihi suspectum, et tibi, si attendes. Quorsum hic arcus? De Germanis sermo est, quibus haud crebra ea arma: sed nec ille sensus ad Taciti sensum. Mihi videbatur, *tendere armis*. Et ita solet. ubi periculum, eo armis tendimus. LIPS. Acidalius malebat *jactus*. *Arcus* certe verum esse vix potest. Nam intelligitur *eo*, quod respondet τῷ *unde*. Sed *arcus tendi* vulgo dicitur simpliciter, non *aliquo*. Tela diriguntur in certum locum, non arcus, proprie. Itaque Lipsiana correctio valde arridet: nec sufficit pro vulgata lectione, demonstrasse, aliquem usum arcus etiam inter Germanos fuisse. Mox in ed. pr. excidit *virtus*. ERN. Bud. habet. De arcuum usu apud Batavos nullum dubium. *Tendere arcus*, propria et apta dictio. Lipsius τῷ *arcus* prius substituere parabat *artus*, quod Colerus impugnat, cui posteriores istius curæ nondum visæ. Lall. probat *armis*, frustra. Recte

- A. U. prodesse virtus, fors cuncta turbare et ignavorum sæpe telis
 823. fortissimi cadere. Apud Germanos inconsulta ira: Roma-
 A. C. nus miles, periculorum gnarus, ferratas sudes, gravia saxa,
 70. non forte jaciebat. Ubi sonus molientium, aut adpositæ
 scalæ hostem in manus dederant, propellere umbone, pilo
 sequi: multos, in mœnia egressos, pugionibus fodere. Sic
 30 exhausta nocte, novam aciem dies aperuit. Eduxerant Ba-
 tavi turrim, duplici tabulato, quam, Prætorix portæ (is
 æquissimus locus) propinquantem, promoti contra validi
 asseres et incussæ trabes perfregere, multa superstantium
 pernicie. Pugnatumque in percussos subita et prospera
 eruptione. Simul a legionariis, peritia et arte præstantibus,
 plura struebantur. Præcipuum pavorem intulit suspensum
 et nutans machinamentum, quo repente demisso, præter
 suorum ora singuli pluresve hostium sublime rapti, verso
 pondere intra castra effundebantur. Civilis, omissa oppu-
 gnandi spe, rursus per otium adsidebat, nuntiis et promissis
 fidem legionum convellens.
- 31 Hæc in Germania ante Cremonense prælium gesta, cu-
 jus eventum litteræ Primi Antonii docuere, addito Cæcinæ
 edicto. Et Præfectus cohortis e victis, Alpinus Montanus,
 fortunam partium præsens fatebatur. Diversi hinc motus
 animorum. Auxilia e Gallia, quis nec amor, nec odium in
 partes, militia sine adfectu, hortantibus Præfectis, statim a
 Vitellio desciscunt: vetus miles cunctabatur. Sed adigente
 Hordeonio Flacco, instantibus Tribunis, dixit sacramentum,
 non vultu, neque animo, satis adfirmans: et, cum cetera ju-
 risjurandi verba conciperent, *Vespasiani* nomen hæsitantes,
 32 aut levi murmure et plerumque silentio, transmittabant. Le-
 ctæ deinde pro concione epistolæ Antonii ad Civilem, sus-
 piciones militum irritavere, tamquam ad socium partium
 scriptæ, et de Germanico exercitu hostiliter. Mox adlatis

Ryckius non magis de Germanis hic, quam de Romanis, esse sermonem adnotat.

Periculorum gnarus] Edd. ante Rhen. omnes, MS. Guelf. (et Bud.) *ignarus*. ERN. Rhen. emendavit ex ingenio.

Pavorem intulit] Cod. Agr. et Reg. Lall. *terrorem*. Prius Bud. *ruptione*.

Verso pondere] Machina fuit similis Archimedæ ap. Liv. 24, 34. Sed est aliquid obscuritatis in *verso pondere*. Nam in sublime rapiebantur pondere tollenonnis, e quo manus ferrea pendeat, in solum depressa, ut naves apud Livium. Sed *rapti in altum* deinde dicuntur in castra *effusi verso pondere*: sc. conversione quadam ponderis et tollenonnis ipsius, ut manus ferrea versus castra torqueretur,

et rapti supra castra penderent, atque ita in castra præcipientes darentur, vel machinæ totius, verso ejus cardine. ERN. Cf. Veget. 4, 21. et Festus.

Nuntiis et promissis] Copulam bene Rhen. inseruit e Bud.

Cæcinæ edicto] Is enim tum Consul. Videtur cohortatus esse edicto alias legiones, ut partes Flavianas amplecterentur. ERN.

Alpinus Montanus] Trevir, de quo 3, 35.

Hort. Præfectis] Bud. *Tribunis*.

Verba conciperent] Ita, ut præbantur verba, pronunciarent. Verbum proprium in jurejurando. Unde *conceptis verbis jurare*. Eadem formula mox c. 41. ERN.

Geldubam in castra nuntiis, eadem dicta factaque: et mis- A. U.
sus cum mandatis Montanus ad Civilem, ut *absisteret bello:* 823.
neve externa armis falsis velaret. Si Vespasianum juvare ad- A. C.
gressus foret, satisfactum captis. Ad ea Civilis primo callide: 70.
post, ubi videt Montanum præferocem ingenio, paratumque
in res novas, orsus a questu periculisque, quæ per quinque
et viginti annos in castris Romanis exhausisset, *Egregium,*
inquit, *pretium laboris recepi, necem fratris et vincula mea et*
sævissimas hujus exercitus voces, quibus ad supplicium petitus,
jure gentium pœnas reposco. vos autem Treveri, ceteræque ser-
vientium animæ, quod præmium effusi totiens sanguinis exspe-
ctatis, nisi ingratham militiam, immortalia tributa, virgas, secu-
res et dominorum ingenia? En ego Præfectus unius cohortis et
Canninesates Batavique, exigua Galliarum portio, vana illa
castrorum spatia excidimus, vel septa ferro fameque premimus.
denique ausos aut libertas sequetur, aut victi iidem erimus. Sic
accensum, sed *molliora referre* jussum, dimittit. Ille, ut in-
ritus legationis, rediit, cetera dissimulans, quæ mox eru-
pere. Civilis, parte copiarum retenta, veteranas cohortes, 33
et quod e Germanis maxime promptum, adversus Voculam
exercitumque ejus mittit: Julio Maximo et Claudio Vi-
ctore, sororis suæ filio, Ducibus. Rapiunt in transitu hi-
berna alæ, Asciburgii sita: adeoque improvisi castra invola-
vere, ut non adloqui, non pandere aciem Vocula potuerit.
Id solum, ut in tumultu, monuit, *subsignano milite media fir-*

Neve externa armis falsis velaret] Cla-
rius, *externa arma.* hoc sensu, ne Civilis
ultra tegeter perfidiam et rebellionem:
neu, quod revera externum bellum erat,
tegeter et velaret, quasi pro Vespasiano
sumtum et civile. LIPS. Nulla est ne-
cessitas ita corrigendi. *Externæ* sunt
hostilia, hostilis animus, ut alibi. *Armis*
omnes scr. (Bud. etiam) et edd. ante Li-
psium. Itaque id post Ryck. et J. Gron.
restitui. Sensus est, ne specie belli pro
Vespasiano gerendi hostilem adversus
Romanos animum tegere conaretur. ERN.
Externæ noster non semel ita sumit.
Vid. H. 1, 79. 3, 5. et infra c. 72.

Pretium laboris cepi] Edd. Puteol.
Ber. Alc. *cepi* vitiose, pro *cepi*, quod ce-
teræ edd. habent inde a Rhen. Sed MS.
Flor. (et Bud.) *recipi*, Agr. ed. pr. *recepti*:
quod verum esse locus Virgilii arguit,
quem haud dubie in animo habuit, Æn.
4, 93. *Egregiam vero laudem et spolia*
ampla refertis: ubi etiam sufficiebat *fer-*
tis. itaque recepi in textum. Infra cum
Ryckio edidi *præmium effusi* etc. pro *pre-*
tium, quod alibi defendi, quia illud MSS.
Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. habent, et ne
his eodem verbo utatur. Sic placebat

et J. Gron. ERN.

Vos autem Treveri] Bud. *Vosque*
Treveri.

Molliora referre] Sic MS. Flor. unde
recepit Pichena cum seqq. Consentit ed.
pr. At Puteol. Ber. dedere *molliora*,
quod eodem redit: nam sæpe talis scri-
ptura in vet. libris. Id mutatum est in
melliora in ed. Alc. forte ab operis, velut
vitiosum. nam alias presse Beroaldum
sequitur. Inde omnes *melliora*, quod ta-
men et MS. Reg. (et Agr.) habet. Illud
h. l. melius putavi. Vid. tamen ad 1,
69. ubi paullo aliter est. ERN. Bud.
quoque *molliora referre* licet syllabis male
distractis.

Sororis suæ filio] Romanus cod. et
Rodolphus *sororis suæ viro.* LIPS. In
ed. Rom. quam Lipsius laudat, non est
viro, sed *sororis suæ victores*, vitiose re-
petito verbo, quod ante erat *Claudio vi-*
ctores pro *victore.* Mox quæ edd. ha-
beant *capunt* pro *rapiunt*, ut tradit
Gruterus, nescio. Meæ omnes (et Bud.
cod.) *rapiunt.* V. ad 2, 17. ERN. Bud.
sor. sue filio. Mox *Asciburgium* hodie
Asburg.

Subsignano milite etc.] Subsignani

A. U. 823. A. C. 70. *mare*. auxilia passim circumfusa sunt. Eques prorupit, exceptusque compositis hostium ordinibus, terga in suos vertit. Cædes inde, non prælium. Et Nerviorum cohortes, metu seu perfidia, latera nostrorum nudavere. Sic ad legiones perventum: quæ, amissis signis, intra vallum sternerantur; cum repente novo auxilio fortuna pugnae mutatur. Vasconum lectæ a Galba cohortes ac tum accitæ, dum castris propinquant, audito præliantium clamore, intentos hostes a tergo invadunt, latioreque, quam pro numero, terrorem faciunt: aliis a Novesio, aliis a Magontiaco, universas copias advenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, et, dum alienis viribus confidunt, suas recepere. Fortissimus quisque e Batavis, quantum peditum erat, funduntur: eques evasit cum signis captivisque, quos prima acie conripuerant. Cæsorum eo die, in partibus nostris, major numerus et inbellior; e Germanis ipsa robora. Dux uterque, pari culpa meritis adversa, prosperis defuere. Nam Civilis, si majoribus copiis instruxisset aciem, circumiri a tam paucis cohortibus nequisset, castraque perrupta exscii-

militis et supra 1, 70. mentio a Tacito injecta. Is qui sit, parum inter eruditos convenit. Adhuc nihil melius vidi, quam quod Salmasio de Mil. R. c. 4. p. 40. et Schelio ad Hygin. p. 40. placet, *subsignanos* dici, qui sint sub signis, et armati sua signa, sive in acie, sive in agmine, sequantur. Nam *legiones* dicuntur *sub signis esse* Pollioni ap. Cic. ep. 10, 33. et *duci*, ad Att. 16, 8. Itaque antesignani primi subsignanorum, postsignani postremi. Sed tamen adversatur locus Livii 8, 8. ubi dicit: *hoc XXX manipulorum agmen antesignanos appellabant* (sic enim legendum, non *antepilanos*) *quia sub signis alii XV. ordines locabantur*: qui locus est huic nostro similis. Unde suspicor *subsignanum* militem h. l. esse subsidia, quibus acies firmatur, b. l. media, idque est verbum proprium de subsidiis. Ceterum non negem, *subsignanos* etiam eo modo dici, quo Salmasius vult, sicut et formula, *sub signis esse*, duobus modis dicitur. Sed illud h. l. est aptius. Ceterum illud convenit ex h. l. intelligere, eo nomine solos legionarios intelligi. Distinguuntur enim clare ab auxiliis. Itaque dicuntur discessu Nerviorum (ea erant auxilia) Romanorum i. e. legionariorum latera nudata. sensus igitur loci hic: mediam aciem, in cuius robore et firmitate res maxime verteretur, firmarent milite, non quovis, sed legionario, cuius maxima vis: h. e. quam plurimum legionarii

militis ibi locarent. Ceterum *mænia* pro *media* habent MS. Agr. ed. pr. Male. Item uterque liber *latera nostra*. ERN. Bud. *media*. Dein *latera nostrorum*.

Terga in suos vertit] Non est argutandum in verbis cum Mureto, qui *in suos* deleri volebat, quod terga hostibus darentur, non in eos verterentur, qui fuga petuntur. Fugam direxere versus suos ERN.

Dum castris propinquant] Bud. *appropinquant*.

Intentos hostes] Intell. in milites, qui in castris. Liv. 2, 53. *pars Romanos toto impetu intentos in castra adoriantur*: et sic alibi sæpe. Etiam sequens forma, *latiorem, quam pro numero, terrorem faciunt*, est e Livio. Mox *Romanis* aberat a MS. Bud. nec est in Flor. (nec Agr.) ed. pr. sed vix commode abfuerit. J. Gronovius hoc sentiens, interpunctionem mutandam putat sic: *aliis* (i. e. Romanis) *a Novesio, aliis a Mag. n. c. a. credentibus, is error addit animum*: quod probari non potest. In verbis *Is error* initium esse novæ sententiæ, facile sentiat quisvis. Scriptum fuit olim *is error Rom.* Itaque facile hoc excidere potuit. ERN. Mox cod. Agr. *suscipere*. Bud. priora sic: *clamore intento hostis* (adcurandi casu, puta) *a t. iur.*

Circumiri a tam paucis] MS. Reg. Agr. ed. pr. *circumveniri*. Eadem ed. *nequisset et excidissent*, ut MS. R. Mox

disset. Vocula nec adventum hostium exploravit, eoque simul egressus victusque. dein victoriae parum confusus, tritis frustra diebus, castra in hostem movit: quem si statim impellere, cursumque rerum sequi maturasset, solvere obsidium legionum eodem inpetu potuit. Tentaverat interim Civilis obsessorum animos, tamquam perditae apud Romanos res, et suis victoria provenisset. Circumferebantur signa vexillaque: ostentati etiam captivi. ex quibus unus, egregium facinus ausus, clara voce gesta patefecit, confosus illico a Germanis. unde major indici fides. Simul vastatione incendiisque flagrantium villarum, venire victorem exercitum, intelligebatur. *In conspectu castrorum constitui signa, fossamque et vallum circumdari*, Vocula jubet: *depositis impedimentis sarcinisque, expediti certarent*. Hinc in Ducem clamor pugnam poscentium. et minari adsueverant. Ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompositi fessique praelium sumpsere. nam Civilis aderat, non minus vitiis hostium, quam virtute suorum, fretus. Varia apud Romanos fortuna, et seditiosissimus quisque ignavus. quidam, recentis victoriae memores, retinere locum, ferire hostem, seque et proximos hortari: et, redintegrata acie, manus ad obsessos tendere, *ne tempori deessent*. Illi, cuncta e muris cernentes, omnibus portis prorumpunt. Ac forte Civilis lapsu equi prostratus, credita per utrumque exercitum fama, *vulneratum aut interfectum*, inmane quantum suis pavoris, et hostibus alacritatis, indidit. Sed Vocula, omissis fugientium tergis, vallum turresque castrorum augebat, tamquam rursus obsidium inmineret: corrupta totiens victoria, non falso suspectus bellum malle. Nihil aequè exercitus nostros, quam egestas copiarum, fatigabat. Impedimenta legionum cum inbelli turba Novesium missa, ut inde, terrestri itinere, frumentum adveherent: nam flumine

A. U.
823.
A. C.
70.

35

Flor. Agr. ed. pr. *potuit*: idque recepit Ryckius. Pro *eodem* Rhen. (e Bud.) edidit *eo*, quod secuti sunt ceteri, usque ad Lips. ERN. Bud. *circuiri*—*nequivisset*—*excidisset*. Dein vox *potuit* vel *potuisset* deest in Bud. illud habet et cod. Reg. Lall. recepi cum Bip. Brot. Lall. Mox Bud. *promovisset*.

Confosus illic] Freinsh. corrigebat *illico*: non male: sed tamen sine necessitate. *Illic* est *αὐτοῦ*, ibi, in illo ipso loco: adeo ira incensi erant hostes, ut ne differre quidem eadem possent, et hoc ipso rem suspiciorem facerent. ERN. *Illico* omnino rectius. Sic et Bip. Vocabulum finalem sequens *a* absorpsit.

Depositis impedimentis] *Ut depos.* habent edd. inde a Puteol. omnes. At ut

omittunt MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. itaque cum Jac. Gronovio delevi. Commode enim abesse potest. Mox vitio operarum in ed. Puteol. *asseverant*, quod inde in edd. Beroald. et Alc. fluxit. ERN. Correxit Rhen. e Bud.

Cuncta e muris cernentes] Hæc desunt in Bud.

Credita] Rhenanus (ex ingenio) *edita*. ego *dedita*, vel *didita*. Lips. *Credita* quod bene habet, nec contra libros mutandum. Vid. Gron. Obs. 3, 10. p. 520. ERN.

Ut inde terrestri] Præcessit de *impedimentis legionum: et inbelli turba*: an illi igitur frumenta adveherent, inter medios ita hostes? ridiculum. puto defectum aliquem esse, et asteriscum ante hæc

A. U. 823. A. C. 70. hostes potiebantur. Primum agmen securum incessit, nondum satis firmo Civile. qui, ubi rursus missos Novesium frumentatores, *datasque in præsidium cohortes, velut multa pace ingredi accepit*, rarum apud signa militem, arma in vehiculis, cunctos licentia vagos, compositus invadit: præmissis, qui pontes et viarum angusta insiderent. pugnatum longo agmine et incerto Marte, donec prælium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus, ut fuerant, castris, quæ relictorum illic militum præsidio tenebantur. Non erat dubium, quantum in regressu discriminis adeundum foret, frumentatoribus onustis percussisque. Addit exercitui suo Vocula mille delectos e quinta et quintadecima legionibus, apud Vetera obsessis, indomitum militem et Ducibus infensum. Plures, quam jussum erat, profecti, palam in agmine fremebant, *non se ultra famem, insidias Legatorum, toleraturos*. At, qui remanserant, *desertos se, abducta parte legionum*, que-
 36 aliis redire in castra abnuentibus. Interim Civilis Vetera circumscedit. Vocula Geldubam atque inde Novesium concessit. Civilis capit Geldubam. Mox, haud procul Novesio, equestri prælio prospere certavit. Sed miles secundis adversisque perinde in exitium Ducum accendebatur. Et adventu quintanorum quintadecimanorumque auctæ legiones, *donativum* exposcunt, comperto, pecuniam a Vitellio missam. Nec diu cunctatus Hordeonius nomine Vespasiani dedit. Idque præcipuum fuit seditionis alimentum.

verba ponendum *ut inde terrestri*. Vide sequentia, agnosces. LIPS. *Impedimenta*, id est, currus et jumenta. *Imbelli turba*, lixis et calonibus, ut multæ manus citius expediret negotium frumentandi. Sed qui medios inter hostes? Primum præsidio cohortium additarum, quod hic tacuit, mox nominaturus. Deinde minus in itinere timebant ob recentem victoriam. GRON. In *imbelli turba* sunt et milites minus strenui. Respice ad c. 33.

Qui reversus, missos] Magis placet quod e quibusdam libris eruas, *qui ubi rursus missos*. Sententiam certe aptius necit. LIPS. Sic et MSS. Flor. Agr. Guelf. nisi quod *urbi* pro *ubi* in margine, quæ scriptura et in ed. pr. Puteol. dedit *qui rursus miss.* cum seqq. (Sic et Bud.) *Reversus* nuspiam in meis, nisi in ed. Lips. reperi, quod nescio unde ductum sit. Haud dubie e vitio operarum natum est, aut ex ed. ignobili. ERN.

Omstis pauculisque] Ed. Rom. *omstis percussisque*. LIPS. Decepit Lipsium

quisquis ei dixit in illa ed. esse *percussis*: at est in MS. Agr. a quo non longe abit Flor. (Bud.) et ed. pr. in quibus *periculis*. Itaque bene *percussis* receptum a Ryckio et J. Gron. *Percussi* erant frumentatores e calamitate paullo ante accepta. MSS. Guelf. Oxon. *vehiculisque*. Edd. inde a Puteol. usque ad Ryck. *pauculisque*: quod pro correctione *periculis* habeo. ERN. *Percussus* nostro frequens. V. c. 17. et 30.

E quinta et quarta decima] Mercerus recte judicabat, scribendum *quintadecima*, et pluribus id demonstrat Freinsh. Nam c. 36. clare *quintadecimani*, consentientibus libris, et *quartadecima* legio tum in Britannia, H. 3, 23. ubi v. Lips. In MS. Agr. (et Reg. Lall.) et ed. pr. *quinta et decima*: quod recte Ryckius judicat ei correctioni favere. nam nullam aliam ob causam excidit verbum, nisi quod librarius eandem vocem vitiose bis positam putaret. Itaque non dubitavit sic corrigere. ERN. Egrege Bud. *quinta et quintadecima*. Rhen. non adtendit.

Effusi in luxum et epulas, et nocturnos cœtus, veterem in A. U. Hordeonium iram renovant. nec ullo Legatorum Tribu- 823. norumve obsistere auso, (quippe omnem pudorem nox A. C. ademerat) protractum e cubili interficiunt. Eadem in 70. Voculam parabantur, nisi servili habitu, per tenebras, ignoratus evasisset. Ubi, sedato inpetu, metus rediit: Centuriones cum epistolis ad civitates Galliarum misere, auxilia ac stipendia oraturos. Ipsi, ut est vulgus sine 37 rectore præceps, pavidum, socors, adventante Civile, raptis temere armis ac statim omissis, in fugam vertuntur. Res adversæ discordiam peperere, iis, qui e superiore exercitu erant, caussam suam dissociantibus. Vitellii tamen imagines, in castris et per proximas Belgarum civitates, repositæ, cum jam Vitellius occidisset. Dein mutati in pœnitentiam primani quartanique et duodevicesimani, Voculam sequuntur: apud quem resumpto Vespasiani sacramento, ad liberandum Magontiaci obsidium ducebantur. Discesserant obsessores, mixtus ex Cattis, Usipiis, Mattiacis exercitus, satietatē prædæ, nec incruenti. In via dispersos et nescios miles noster invaserat. Quin et lorica vallumque

Effusi in luxum—renovant] MS. Agr. ed. pr. *effusus in luxum—cætus miles—renovavit*. Sic et ceteræ ante Rhen. nisi quod miles omittunt. ERN. In cod. Agr. a 2. m. additum. Rhen. e Bud. verum dedit, quod hic legitur.

Auxilia ac stipendia] i. e. milites et pecuniam, sc. quæ in stipendiis militum consumeretur. Livius 2, 54. *induciæ in annos quadraginta petentibus datæ, frumento stipendioque imperato*. Mox *pavidum* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. Put. Ber. ceteræque usque ad Lips. qui edidit *pavidus*, quod et ed. pr. exhibet. Pichenæ *pavidum* restituit. Tacitus nec illud genus refugit, sed libri plures et potiores sequendi. ERN.

Vitellius occidisset] Ita MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Pich. sqq. At Rhen. e MS. Bud. (qui habet *occurrisset*) edidit *corruisset*, quod servatum usque ad Pichenam, nec id minus bene dicitur. ERN.

Duodevicesimani] Vide dicta ad H. 1, 55. et 4, 24. Bud. hic *duo et vic.*

Ad liberandum Mag. obsidium] *Liberandum* pro solvendum, antiquius genus dicendi: cui simile Ciceronis de Off. 1, 10. *quæ promissa liberantur jure Prætorio*, etc. pro a quibus, a quorum servandorum necessitate liberantur homines jure Prætorio. alias usitatum *urbem obsidione liberare*. ERN.

Mixtus ex Cattis etc.] Primo MS. Bud, ed. pr. *et*, solenni errore. MS.

Agr. *Caucis*: ed. pr. *Cautis* (Bud. *Caitis*). Vulgatum verum vicinia populorum arguit. Deinde *societatē prædæ*, pro *satietatē prædæ*, MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. ut referatur non ad *discesserant*, sed ad *mixtus*. Societas prædæ sane barbaris istis caussa se jungendi et alibi traditur. Itaque blanditur ea lectio Ryckio; cui non vero simile videtur, in illa obsidione prædæ multum factum. Neque ipse adeo ab illa sententia abhorreo. sed tamen non ita firma ista, ut propterea aliquid mutare sustinuerim. Et aliqui *societas* passim in libris vitiose pro *satietas* datum est. V. v. c. ad Liv. 7, 40. ERN. Prius legebatur *Mixtus Cattis*. Præpositionem adjecit Rhen. e Bud. in quo et pro *ex*, quod et alibi in hoc codice occurrit. Sic c. 16. is habet *pars remigum et Batavis*.

Nec incruentati. Ita dispersos et nescios] Judicabam deesse quippiam, nunc restituere juvante Romano cod. posse videor, *nec incruenti. In via dispersos*. Lips. Nempe illa editio habet, ut Flor. (et Bud.) *nec incruentari via disp.* MS. Agr. *incruenti. Via*. ERN.

Vallumque per fines suos] Transrhenanos intelligendos ad utramque Logana ripam, veram Treverorum patriam, docet vir eximius Crollius, cui potissimum debentur Bipontinorum in Tacitum nostrum curæ.

A. U. per fines suos Treveri struxere, magnisque invicem cladi-
 823. bus cum Germanis certabant, donec egregia erga Populum
 A. C. Romanum merita mox rebelles fœdarent.

70. A. U. Interea Vespasianus iterum ac Titus Consulatum absen-
 824. tes inierunt; mæsta et multiplici metu suspensa civitate,
 A. C. quæ, super instantia mala, falsos pavores induerat: *desci-*
 71. *visse Africam, res novas moliente L. Pisone.* Is præerat
 38 provinciæ, nequaquam turbidus ingenio: sed, quia naves,
 sævitia hiemis prohibebantur, vulgus, alimenta in dies mer-
 cari solitum, cui una ex Republica annonæ cura, clausum
 litus, retineri commeatus, dum timet, credebat; argentibus
 famam Vitellianis, qui studium partium nondum posuerant;
 ne victoribus quidem ingrato rumore, quorum cupiditates,
 externis quoque bellis inexplebiles, nulla unquam civilis vi-
 39 ctoria satiavit. Kal. Januariis in Senatu, quem Julius Fron-
 tinus, Prætor urbanus, vocaverat, Legatis exercitibusque
 ac Regibus, *laudes gratesque* decretæ: et Tertio Juliano
 Prætura, *tamquam transgredientem in partes Vespasiani legio-*
nem deseruisset, ablata, ut in Plotium Grippum transferretur.
 Hormo dignitas Equestris data. Et mox, ejurante
 Frontino, Cæsar Domitianus Præturam cepit. Ejus no-
 men epistolis edictisque præponebatur, vis penes Mu-
 cianum erat: nisi quod pleraque Domitianus, instiganti-
 bus amicis, aut propria libidine, audebat. Sed præci-
 pius Muciano metus e Primo Antonio Varoque Arrio:

Is præerat provinciæ] Præerat non est in Flor. Bud. ed. pr. frustra que tentat explicare Rhenanus ita: non turbidus provinciæ, natura ingenii sui. Immo excidit vox, ut alie alibi (et in Bud. non raro.). *Turbidus ingenio* usitata Tacito phrasis. Jac. Gronovius suspicatur fuisse *is proc.* vel *pro. provinciæ* i. e. *Proconsul*, atque hinc omissum verbum, non adsequente et vitiosum putante librario. Non credo. ERN.

Una ex Rep. annonæ cura] Nihil mutandum. Tale illud Juvenalis de populo Romano est 10, 80.—*duas tantum res anxius optat panem et circenses.* Nam *Pana* substituunt leguntque male. LIPS. Cui una exciderant e MS. Bud. iterum tendente defendere Rhenano. frustra. ERN

Regibus] Sohemo, Antiocho, Agrippæ.

Tertio Juliano] *Tertio* MS. Guelf. edd. Rhen. sqq. ut infra c. 40. quamquam et ibi Urinus e cod. vet. laudat *Tito*, et 2, 85. Sed MSS Flor. Agr. edd. ante Rhen *Tito*. Mox *tanquam* Flor ed. pr. Pich. sqq. Ceteri scr. et edd.

quod. illud verum. Prætextui ficto aptius est. ERN. Bud. nec *quod nec tamquam* habet. male. Idem *Tito Juliano.* Sed Rhen. *Tertio*, idque ex ingenio, quia c. seq. etiam Bud. sic. In nota Ursini legitur *Tito* pro *Tito*, forsitan per vitium operarum.

Edictisque præponebatur] Præferēbatur edd. Puteol. Ber. Alc. Præponebatur edd. Rhen. (e Bud.) sqq. usque ad J. F. Gronovium, qui tacite edidit præponebatur, quod servavit filius: idque verum est. Firmant, præter Latinitatem, MSS. Agr. Guelf. Ursin. ed. pr. Deinde *vis* primus edidit tacite Lipsius: cum MSS. et edd. vet. habeant *jus*. Sed illud res et Latinitas probat. supra 2, 39. *honor Imperii penes Titianum fratrem, vis ac potestas penes Proculum*: et centies *vis* et *jus* permutantur, ut jam alibi diximus. Denique *erat* MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Pichena seqq. ERN. Delevit Rhen. quia in Bud. deest. In eodem *jus*, an *vis*, dubium.

Varoque Arrio] Bud. *varioque ario*. Emendavit Pich. e Flor.

quos recentes, clarosque rerum fama ac militum studiis, etiam populus fovēbat, quia in neminem ultra aciem sāvērunt. Et ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egregiis majoribus et fraterna imagine fulgentem, ad capessendam Rempubliacam hortatus: haud defutura consociorum manu, ni Scribonianus abnuisset, ne paratis quidem conrumpi facilis, adeo metuens incerta. Igitur Mucianus, quia propalam opprimi Antonius nequibat, multis in Senatu laudibus cumulatum, secretis promissis onerat, *citeriorem Hispaniam* ostentans, *discessu Cluvii Rufi vacuam*; simul amicis ejus Tribunatus Præfecturasque largitur. Dein, postquam inanem animum spe et cupidine inpleverat, vires abolet: dimissa in hiberna legione septima, cujus flagrantissimus in Antonium amor. Et tertia legio, familiaris Arrio Varo miles, in Syriam remissa. Pars exercitus in Germanias ducebatur. Sic egesto, quidquid turbidum, redit urbi sua forma legesque et munia Magistratuum. Quo die Senatuum ingressus est Domitianus, *de absentia patris fratrisque ac juvenia sua* pauca et modica disseruit, decorus habitus: et, ignotis adhuc moribus, crebra oris confusio pro modestia accipiebatur. Referente Cæsare, *de restituendis Galbæ honoribus*, censuit Curtius Montanus, *ut Pisonis quoque memoria celebraretur*. Patres utrumque jussere: de Pisone inritum fuit. Tum sorte ducti, *per quos redderentur bello rapta, quique æra legum, vetustate delapsa, noscerent figerentque, et fastos, adulatione temporum fædatos, exonerarent, modumque publicis impensis facerent*. Redditur Tertio Juliano Prætura, postquam cognitus est ad Vespasianum confugisse: Gripho honor mansit. Repeti inde cognitionem inter Musonium Rufum et P. Celerem placuit, damnatusque Publius et So-

A. U.
824.
A. C.
71.

40

Antonius Scrib.] Fratrem L. Pisonis, quem Galba adoptaverat. ERN. Cf. 1, 15. 47. 48. Mox Bud. *patris*.

Ivanem animum etc.] i. e. inanis gloriæ et honorum cupiditate captum, adcoque facilem deceptu talibus promissis. Mox ed. pr. vitiose *adolet*. MS. Agr. *adimit*. ERN. Bud. *abolet*.

Redit urbi sua f.] Ed. pr. *redit sua formu legibus et muniis magistratuum*. Vulgatum melius est. Non forma legibus redit, sed vis. ERN. Mox Bud. *de essentia*.

Et ignotis adhuc moribus] MS. Guelf. *ignotus*. et in ed. pr. punctum post *moribus*. Vulgatum verum est. ERN. Bud. habet.

Tum sorte ducti etc.] Bud. *Tum rapta*, omissis intermediis. Et hanc lacunam tueri nititur Rhen.

Quique æra legum etc.] MS. Guelf. *erant*: vitio, quod natum e scriptura *era*, ut est in ed. pr. Deinde edidi *dilapsa*, pro *delapsa*, quod nihili est, ex ed. pr. Adde ad Ann. 4, 43. ubi similiter Tacitum correximus. De re v. Sueton. Vesp. 8. ERN. Bud. male *erat*. Mox *delapsa*, bene. Nec huc facit locus Suetonii, in quo de conflagratis sermo, ut recte monent Bip.

Et qui fastos] Sic vulg. Sed Flor. et Bud. id *qui* non habent. Delevit jam Pichena. Prius Huertius volebat *refigerentque*.

Fastos adulatione corruptos] Adscriptis honoribus per adulationem, qui non contigerant hominibus: de quo et apud Ciceronem Liviumque reperuntur querelæ. ERN.

A. U. rani Manibus satisfactum. Insignis publica severitate
 824. dies, ne privatim quidem laude caruit. Justum iudicium
 A. C. explesse Musonius videbatur: diversa fama Demetrio, Cy-
 71. nicam sectam professo; quod manifestum reum ambitiosius,
 quam honestius, defendisset. Ipsi Publio neque animus in
 periculis, neque oratio suppeditavit. Signo ultionis in ad-
 cusatores dato, petit a Cæsare Junius Mauricus, *ut commen-*
tariorum Principalium potestatem Senatui faceret, per quos
nosceret, quem quisque adcusandum poposcisset. Consulendum
 41 *tali super re Principem*, respondit. Senatus, inchoantibus
 primoribus, jusjurandum concepit, quo certatim omnes Ma-
 gistratus, ceteri ut sententiam rogabantur, *Deos testes* advo-
 cabant, *nihil ope sua factum, quo cujusquam salus læderetur,*
neque se præmium, aut honorem, ex calamitate civium cepisse:
 trepidis et verba jurisjurandi per varias artes mutantibus,
 quis flagitii conscientia inerat. Probabant religionem Pa-

Justum iudicium explesse] Sic edd. Enim vero non convenit hoc accusatori, sed iudicibus, qui justum iudicium explesse dici possunt. Igitur correxi *indici-*
um, quod est accusatoris ut A. 4, 31. ubi accusator *indicio percussisse* aliquem dicitur. Sic *justa iudicia*, quamquam alia in re, sunt H. 1, 2. Porro *iudicium* dicitur *labare*, A. 15, 55. etc. Sæpe in veteribus libris ex *indici-*
um factum est *iudicium*, præsertim in tali re. Mox *diversa fama* male abest ed. pr. ERN. Bud. *iudicium*, et sic alii, ut puto, codices, nemo enim aliud indicat. Ernesti emendationem Bip. receperit tacite et Bahrdt expressit in versione. Reliqui vulg. servant. *Diversa fama* est in Bud.

Ipsi Publio neque animus] Vox *neque* addita, auctore Vatic. Lips. Firmant Flor. Guelf. qui tamen in margine habet, ed. pr. A MS. Bud. voces *ipsi Publio neque* aberant, ut mox dato. ERN.

Junius Mauricus] MSS. Flor. (Bud.) Guelf. *Marius*. Agr. ed. pr. *Martius*. Vulgatum defendit Ryckius e Plin. ep. 4, 22. ubi idem nomen. Sed et ap. Plin. 1, 5. codd. fluctuant inter *Mauricus* et *Marius*. item 3, 11. ad quæ loca v. Cortium: quem dissensus librorum in hoc Taciti loco latuit. Mox male *Princeps* edd. Puteol. Ber. Alc. Domitianus Princeps non erat. ERN. Conrexit e Bud. Rhenanus.

Inchoantibus primoribus] *Inchoare* dicitur exquisitius, ut passim apud Livium, pro *relationem facere*; quod hic per egressionem relationis factam. dicitur etiam apud eundem Livium *mentio-*

nem facere. Iterum noster clare sic infra c. 44. ERN.

Jusjurandum, quo certatim] Est juramentum a toto Senatu editum, de calumnia quam nemini capitalem intulissent. Sed hic non video, cur ita *certatim* Magistratus præstiterit. neque enim in honorem Principis, aut adulatio aliqua fuit, immo cunctanter potius hoc agendum. Sane ea vox suspecta est, et *seriatim*, aut tale quid malim: quia certum habeo, ordine quodam Magistratus omnes id præstiterit, et digniores primo. Lips. *Certatim* omnes libri habent, idque ponitur ad indicandam alacritatem et studium. sic *certamen* de studio, H. 1, 32. Mox in MS. Bud. erat *omnis inens* (vel *mens*, dubium enim) e quo Rhenanus faciebat *iniens*. male. Nam Magistratus illius anni esse possunt, quia hæc non Kal. Jan. acta; nec designati in proximum annum, qui nondum creati. Si quid hic latet, quod a Tacito sit, puto esse *deinceps*, i. e. ex ordine dignitatis ac loci, quod bene convenit sequentibus: *ceteri, ut s. r. i. e.* eo ordine, quo rogati essent. ERN.

Probabant rel. Patres, perj. arguebant] Recte hoc sic capit Pichena: *Patres* hos, de quibus ultimo loco dixit, laudasse quidem hactenus, quod non jurassent eodem modo, quo ceteri, quamquam per ironiam; ceterum tamen perjuros esse, qui ne cetera quidem vere jurassent, et ea re conscientiam scelerum prodidisse. ERN. *Religio* hic scrupulum notat, ut apud Cic. Catil. 3, 6. *ut, quæ religio C. Mario cl. viro non fuerat. . . ea nos religione . . liberaremur.* Bene

tres, perjurium arguebant. Eaque velut censura in Sariole- A. U.
 num Voculam et Nonium Actianum et Cestium Severum ^{824.}
 acerrime incubuit, crebris apud Neronem delationibus fa- A. C.
 mosos. Sarioleum et recens crimen urgebat, quod apud ^{71.}
 Vitellium molitus eadem foret. nec destitit Senatus manus
 intentare Voculæ, donec curia excederet. Ad Pactium
 Africanum transgressi, eum quoque proturbant: tamquam
 Neroni Scribonios fratres, concordia opibusque insignes, ad
 exitium monstravisset. Africanus neque fateri audebat, neque
 abnuere poterat: in Vibium Crispum, cujus interrogationi-
 bus fatigabatur, ultro conversus, miscendo quæ defendere
 nequibat, societate culpæ invidiam declinavit. Magnam eo ⁴²
 die pietatis eloquentiæque famam Vipstanus Messala ade-
 ptus est, nondum Senatoria ætate, ausus pro fratre, Aquilio
 Regulo, deprecari. Regulum subversa Crassorum et Or-
 phiti domus in summum odium extulerat. Sponte ex SC.

hoc expressit Dotteville in versione. Con-
 tra Bip. *religionem* intelligunt de verum
 jurantibus.

Sarioleum Voc.] *Sannoleum* MS.
 Agr. ed. pr. quæ tamen mox *Sarioleum*
 exhibet. Mox Guelf. ed. pr. *Novium*. edd.
 Puteol. Ber. Alc. *Nomium*. ERN. Bud.
Sarioleum. Idem *Nonium*, unde Rhen.
 restituit.

Scribonianos fratres] Junctim eos ite-
 rum nominat A. 13, 48. *Ad Scribonios*
fratres ea cura transfertur. Nec temere
 aut jungit, aut concordiam laudat. Au-
 di Xiphilinum, qui unus hæc illustrat,
 in Nerone 63, 17. Ἄδελφοί τῆς, inquit,
 καὶ ἠλικιωταὶ τρόπον τινὰ ὄντας, καὶ μηδὲν
 μηδὲσσι ἀνεὶ ἀλλήλων πρῶξαντες, ἀλλ'
 ὅσπερ τῷ γίνεσθαι, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ
 τῆς οὐσίας, συμπεφυκότας. Addit deinde:
cum utrique Germaniæ præfuisent, vo-
catos a Nerone in Græciam, ibique inci-
sis sponte venis periisse. Sed rectene
Scribonianos hic legimus? non opinor.
 Taciti loco dicto *Scribonios* habes: et in
 Xiphilino Σκριβωνίων. LIPS. *Scribonios*
 plane MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr.
 Itaque bene recepere Ryckius et J. Gro-
 nov. Mox quod Rhenanus corrigere se
 dicit *Vibiū Crispum*, id et aliæ ante
 habent edd. nam in ed. Alc. *Crispium*
 manifeste est vitium operarum. Ed. pr.
Jubium, inversa, ut sæpe, prima syllaba.
 ERN. Bud. male *urbium scripsum*. et
 paullo ante *perturbant*. Scribonios istos
Rufum et *Proculum* cognominatos fu-
 isse, docet Xiph. l. c.

Fatigabatur] Sola ed. pr. *fatigare-*
tur: quod non spernendum. Mox verba
miscendo, quæ defendere nequibat, sic ac-

cipienda sunt: dum iis, quæ in Vibium
 Crispum conferebat, admiscet ea, quæ
 abnuere ipse ac defendere non poterat,
 eaque cum Vibio communicat, impuni-
 tatem obtinuit societate alterius. Sic
 Or. 5. *non patiar, Maternum societate*
plurium defendi. ERN.

Vipstanus Mess.] Sic cum Ryckio, ut
 alibi, edidimus MSS. et edd. inde a Pu-
 teol. usque ad Lips. *Vipsanus*. At ed.
 pr. (et cod. Bud.) *Viptanus*. Quibus
 lectionibus comparatis, prorsus confir-
 matur correctio Ryckiana, quam lapides
 veteres etiam desiderant. sed jam supra
 pluribus locis sic correctum est. Cete-
 ræ edd. *Vipsanuis* inde a Lipsio. ERN.

Aquilio Regulo] Est omnino ille Re-
 gulus, Plinio in Epistolis 1, 5. 2, 20. 4, 2.
 6, 2. meritissimo flagellatus, et alibi *bi-*
pedum nequissimus dictus. Observa ergo
 de Messala diversissimo fratre. LIPS.
 Mox MS. Agr. ed. pr. *Orfita*. MS.
 Guelf. *Orficii*. ERN. Bud. *Orphici*.

Sponte ex SC.] Non de nihilo ambi-
 git Rhenanus. Si enim ex SC. subiit,
 quomodo sponte? Divinat *sponte ex se*.
 Hand inepte. Quid si, *sponte, nec SC.*
 LIPS. *Ex se* plane MS. Agr. sed ea le-
 ctio *ταυτολογίαν* ineptam, meo sensu,
 habet. Lipsiana ratio melior, probata
 et Pichenæ: nec tamen mihi satisfacit.
 Gruterus insititium putat: quod non ad-
 eo displicet. Sed non ex eo natum hoc
 ἔμβλημα putem cum Grutero, quod ali-
 quis *sponte* interpretatus erat in libro
 scripto *ex se*. Facilius τὸ *ex se* per
sponte glossator explicuerit, quam hoc
 per illud. sed potuit aliquis ad explican-
 dum *sponte* adscripsisse, *non ex SC. et*

A. U. 824.
A. C. 71.
adcusationem subisse juvenis admodum, nec depellendi periculi, sed in spem potentiae videbatur. Et Sulpicia Prætextata, Crassi uxor, quatuorque liberi, si cognosceret Senatus, ultores aderant. Igitur Messala non causam, neque reum tueri, sed periculis fratris semet opponens, flexerat quosdam. Occurrit truci oratione Curtius Montanus, eo usque progressus, ut, *post cædem Galbæ, datam interfectori Pisonis pecuniam a Regulo, adpetitumque morsu Pisonis caput*, objectaret. *Hoc certe, inquit, Nero non coegit, nec dignitatem; aut salutem, illa sævitia redemisti. Sane toleremus istorum defensiones, qui perdere alios, quam periclitari ipsi, maluerunt. Te securum reliquerat exsul pater, et divisa inter creditores bona, nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupisceret Nero, nihil quod timeret. libidine sanguinis et hiatu præmiorum ignotum adhuc ingenium, et nullis defensionibus expertum, cæde nobili inuisti. cum ex funere Reipublicæ raptis Consularibus spoliis, septuagies sestertio saginatus et sacerdotio*

hinc illud ἐμῆλμα nasci. Sed hæc incerta sunt, siue libris. Vitiosum quidem esse vulgatum, de eo non ambigitur. Post *subisse* dedimus pro *subiisse* e MSS. Harl. Oxon. ed. Puteol. ERN. Pich. conjicit *sponte, nec Senatu consulto*. Bip. legit *sponte antequam ex SC.* ex similitudine vocum alteram omissam a librario rati. Addunt, sæpius datos a Senatu patronos se excussasse. Id et de adcusatoribus valet. Innuit ergo hic Tacitus, decretam sibi SC. adcusationem avide adipuisse Regulum; quæ est interpretatio Huetii, vera, ut puto. Itaque verba *ex SC.* cancellis, quibus incluserat Ernesti, libero et sanum esse locum pronuntio cum Broterio.

Crassi uxor] Vox *uor* abest Rom. edit. Rectissime. Vix enim aliter prisci locuti aut scripsere, quam Terentia Tullii, Livia Drusi, etc. cum intellegant uxorem. LIPS. MSS. quidam (in his Bud.) et ed. pr. *supplicia*, vitiose. At *uor* et a MS. Agr. abest. ERN. Bud. habet. Parum refert.

Curtius Montanus] Ejus mentio apud Juven. Sat. 4, 107.

Appetitumque morsu] Copulam que addidit ex Flor. Pichena: quam habet et ed. pr. (non Bud.) Mox *hoc certe* e Flor. Agr. Ryckius. Consentit ed. pr. Ceteri libri omnes (etiam Bud.) hæc *certe* ERN.

Aut salutem illa sævitia] Ex ductu scripturæ Vaticanæ resitui. Nam ibi, *nec dignitatem hausta titem. Vulgo, nec dignitatem aut ista lucem.* LIPS. Vaticano consentit ed. pr. et MS. Guelf.

sed a man. sec. ERN. Bud. *aut ista lucem*, sed pro *aut ista* videtur adfuisse. *hausta*.

Consularibus spoliis] Eo dictum, quia Consulatum acceperat, præmium accusationis. Nam ita obtinebat, ut accusanti et damnant non pecuniæ solum merces esset, sed et honoris aut Magistratus, quem reus habuisset. Dio 46, 49. de adcusatoribus percussorum Cæsaris, pulchre, *Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἀλόνητος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν, ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, ἐλάμβανον.* Tacitus sæpe indicat et clare, initio libri 1. *Nec minus præmia delatorum invisæ, quam scelera. cum alii Sacerdotia et Consulatus, ut spolia, adepti, Procuraciones alii et interiorum potentiam, agent, ferrent cuncta.* LIPS. Immo Consulatum nondum adeptus erat Regulus; quippe mox diserte *Quæstorius* vocatur. *Spolia Consularia* sunt præmia, quæ, everso per adcusationem Consulari, acceperat. ERN.

Septuagies sestertio signatus] *Volebam dignatus*: ut in Virgilio 3, 475. *Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo.* et ipso alibi Cicerone. At nunc placet magis Faerni conjectura, *saginatus*. LIPS. Sic et Scaligero (Ursino, Pichenæ, aliis) placebat. *Recepit Bernecerus.* scr. (etiam Bud.) et edd. ante omnes *signatus*, nisi quod Lipsius in prioribus edd. et adhuc in tertia *dignatus* edidit, quod inde in Pichenæ ed. fluxit. Postremis edd. Lipsius *signatus* roposuit. ERN. Rhen. conjiciebat *designatus*.

fulgens, innoxios pueros, inlustres senes, conspicuas feminas eadem ruina prosterneret: cum segnitiam Neronis incusares, quod per singulas domos seque et delatores fatigaret: posse universum Senatum una voce subverti. Retinete, Patres conscripti, et reservate hominem tam expediti consilii, ut omnis aetas instructa sit, et quomodo senes nostri Marcellum, Crispum, juvenes Regulum, imitentur. Invenit etiam æmulos infelix nequitia. quid si floreat vigeatque? Et quem adhuc Quæstorium offendere non audemus, Prætorium et Consularem visuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis? Idem crediderant, qui Tiberio, qui Caio, superstites fuerunt: cum interim intestabilior et sævior exortus est. Non timemus Vespasianum: ea Principis aetas, ea moderatio. Sed diutius durant exempla, quam mores. Elanguimus, Patres conscripti, nec jam ille Senatus sumus, qui, occiso Nerone, delatores et ministros more majorum puniendos flagitabat. Optimus est, post malum Principem, dies primus. Tanto cum adsensu Senatus ausus est Montanus, ut spem caperet Helvidius, posse etiam Marcellum prosterni. Igitur a laude Cluvii Rufi orsus, qui, perinde dives et eloquentia clarus, nulli umquam sub Nerone periculum facessisset, crimine simul exemploque Eprium urgebat: ardentibus Patrum animis. quod ubi sensit Marcellus, velut excedens curia: Imus, inquit, Prisce, et relinquimus tibi Senatum tuum: regna, præsentem Cæsarem. Sequebatur Vibius Crispus: ambo infensi, vultu diverso: Marcellus minacibus oculis, Crispus renidens: donec ad cursu amicorum retraherentur. Cum glisceret certamen, hinc multi bonique, inde pauci et validi, pertinacibus odiis tenderent, consumptus per discordiam dies. Proximo Senatu, inchoante Cæsare, de abolendo dolore iraque, et priorum

Retinete P. C. et reservate etc.] Imitatio bella Ciceronis Verr. 2, 31. ERN.

Consularem visuri sumus] Lipsius in margine ausuri. Vulgatum bene habet, et videre sic eleganter passim dicitur pro ferre, tolerare, perpeti. Mox ed. pr. exceptus est, pro exortus. ERN. Bud. exortus.

Exempla, quam mores] Inepta aut nihili sententia. Rodolphus, quam homines. Vis ad verum duci? lege, amores: tum alteram litteram divide, habes autores: id est, rem et sententiam meam. O quam levia sæpe turbant! LIPS. Mili, uti Ryckio, vulgatum sanum videtur. Malorum exemplorum vis, inquit, longius durat, quam virtus bonorum Principum. Mox MS. Agr. ed. pr. elanguemus. Vulgatum melius puto. ERN. Homines in cod. Agr. non est nisi a 2. m. prius videtur fuisse mo-

res. Bud. mores. et mox elanguimus.

Periculum facessisset] MS. Harl. Agr. ed. pr. fecisset, quam formam jam aliis locis apud nostrum vidimus. A. 1, 74, 13, 33. ERN. Bud. facessisset.

Marcellus] Hic homo eloquens magis, quam sapiens aut bonus, ea vi accusatores omnes repressit, aut rejecit; et simul Vespasianum mox suum fecit. Quod idem in Vibio Crispo. Auctor Dialogi de Caussis corr. eloq. c. 5. super hac re: Quid aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quam eloquentiam suam opposuit? cum accinctus et minax disertam quidem, sed inexercitatum ejusmodi certaminum et rudem, Helvidii sapientiam elusit. Jam et de gratia apud Principem, ibidem de illis duobus c. 8. Multos jam annos, . . . ac donec libuit, principes fori, nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt scrutantque cuncta. LIPS.

A. U. *temporum necessitatibus*, censuit Mucianus pro adcu-
 824. satoribus: simul eos, qui cœptam, dein omissam, actionem
 A. C. repeterent, monuit sermone molli et tamquam rogaret. Pa-
 71. tres cœptatam libertatem, postquam obviam itum, omisere.
 Mucianus, ne sperni Senatus iudicium, et cunctis sub Ne-
 rone admissis data impunitas videretur, Octavium Sagittam
 et Antistium Sosianum, Senatorii ordinis, egressos exsilium,
 in eadem insulas redegit. Octavius Pontiam Postumiam,
 stupro cognitam et nuptias suas abnuentem, inpotens amo-
 ris interfecerat; Sosianus pravitate morum multis exitiosus.
 Ambo gravi Senatus consulto damnati pulsique, quamvis
 concesso aliis reditu, in eadem pœna retenti sunt. Nec
 ideo lenita erga Mucianum invidia. Quippe Sosianus ac Sa-
 gitta viles, etiam si reverterentur: adcusatorum ingenia et
 45 opes et exercita malis artibus potentia timebantur. Re-
 conciliavit paullisper studia Patrum habita in Senatu co-
 gnitio secundum veterem morem. Manlius Patruitus, Se-
 nator, *pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis et jussu*

Cœptam libertatem] Prisci libri *cœ-
 ptatam*. ex quo velim *captam tantum*.
 Lips. *Cœptatam* MSS. Flor. (Bud.)
 Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. sqq. usque ad
 Rhenani secundam, in qua errore ope-
 rarum *ceptam* editum, unde in Lipsianis
 venit et alias. Pichena vetus reddidit.
 Sed ed. pr. *ceptam voluntatem*. ERN.
 In nota Lipsii iterum grave mendum,
 utrique Gronovianæ et Ernestinæ editi-
 oni inhærens, sustuli.

Octavium Sagittam] Adjiciunt *Sabi-
 num* Flor. (Bud.) Guelf. Harl. Oxon.
 Agr. etc. ed. pr. Puteol. Ber. Alc. *Octa-
 vium Sabinum Sagittam*. Supra A. 13,
 44. dicitur modo, *Octavius Sagitta*.
 Sed, in tanto librorum consensu, adden-
 dum putavi. ERN. Sed is consensus
 parum probat, cum constet, omnes ex
 uno Flor. fluxisse. Sic et Bip. Intru-
 sum nomen ejecit et Lall.

Manlius Patricius] Vatic. et Rom.
Patruitus. Fortasse *Patruinus*. quod
 nomen in Symmachi epistolis plus semel
 leges. Lips. *Patruitus* etiam Flor.
 (Bud.) Agr. ed. pr. et simul *senator*. Il-
 lud Pichena, hoc J. Gron. recepit. Vulgo
senatorii ordinis, quod e c. 44. natum
 videtur. Guelf. *ordinis senatorum*. Ve-
 teres libri scr. et edd. etiam *Malius* vel
Mallius, usitata in vet. libris scriptura
 in hoc nomine. ERN. *Senator* vel *or-
 dinis Senatorii* deest in Bud. Idem
Manlius, bene.

Pulsatum se in colonia] Grande pris-
 cis illis moribus crimen. nam nec convi-
 cio Senatorem aspergere licebat impune.

Arnobius l. 4. p. 150. *Magistratum in
 ordinem redigere, Senatorem aut convicio
 prosequi, suis esse decrectis periculosissi-
 mum pœnis*. Salvianus l. 6. *Illustrem
 ac præpotentem virum nequaquam exhon-
 orari a quoquam licet; et si quisquam
 exhonorerit, decrectis legalibus reus si-
 stitur, et injuriarum auctor jure damna-
 tur*. Lips. Quid intersit inter *pulsare*
 et *verberare*, docet Ulpianus D. 47. t. 10.
 l. 5.

Colonia Senensi] *Seniensi* in Vatic.
 semper. Lips. Item Fl. Agr. Guelf.
 ubi *Senihensi*. Ed. pr. *Semensi*, vitiose
 sive pro *Senensi*, sive pro *Seniensi*: Ce-
 teræ edd. omnes ante Lips. *Senensi*. ut
 MSS. quatuor ap. Broterium. A Senis
 (Etruriæ oppidum est) fieri *Senensis* et
Seniensis, putat Ryckius. Atque etiam
 ipsam urbem *Seniam* dictam, voluit ex
 inscr. antiqua docere J. Gronovius. qui-
 bus et adstipulatur Cellarius in Geogr.
 ant. 2, 9. Mihi tutius visum est, cum
 Broterio sequi usitatam scripturam hu-
 jus nominis et MSS. qui eam retinent,
 quam qui ab ea abeunt: præsertim cum
 scirem, quam sæpe et varie nomina ho-
 minum et locorum in libris scriptis et
 edd. vitiosa sint; inprimis in libris Plin-
 nii majoris. ERN. Bud. hic *Seniensis*,
 mox *Semensium*. Equidem Broterio et
 Ernestio adstipulor. Ut enim a Verona
 non fit Veroniensis, sic nec a Sena *Seni-
 ensis*. Dictam autem *Senam* coloniam,
 etiam e Strabone patet, qui l. 5. p. 227.
 Σήναν adpellat. Male huc trahunt titu-
 lum a Gronovio citatum et a Fabretto p.

Magistratum, querebatur: nec finem injuriæ hic stetisse: A. U. planctum et lamenta et supremorum imaginem præsentî sibi circumdata cum contumeliis et probris, quæ in Senatum universum jacerentur. Vocati, qui arguebantur. Et, cognita causa, in convictos vindicatum. Additumque SC. quo Senensium plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flamma Cyrenensibus damnatur lege repetundarum, et exilio ob sævitiam. Inter quæ militaris seditio prope exarsit. Prætorianam militiam repetebant a Vitellio dimissi, pro Vespasiano congregati: et inlectus in eandem spem, e legionibus miles promissa stipendia flagitabat: ne Vitelliani quidem sine multa cæde pelli poterant; sed immensa pecunia dicebatur, qua tanta vis hominum retinenda erat. Ingressus castra Mucianus, quo rectius stipendia singulorum

712. et Grutero p. 372, 7. productum. Is enim ad *Seniam* Dalmatiæ spectat, teste Apiano p. 367. qui primus dedit. Hanc *Seniam* non esse Taciti vel inde constat, quod Plinius 3, 21 (25). non coloniis eam adnumerat, quum contra istam Hetruriæ ib. 5 (8). *coloniam* dicat *Senensem*.

Cognita causa] In Freinsh. ed. 2. *jussa* male, idque et in ed. J. Fr. Gron. sic servatum.

In convictos vindicatum] Imitari videtur Sallustium Cat. 9. et aliis locis. Sed tamen et Cicero hac forma usus est. ut Verr. 5, 50. ERN.

Cyrenensibus damnatur] Pro a *Cyren.* ut corrigi volebat vir doctus in marg. Gryph. *Dannare* quo sensu hic accipiendum, supra dictum A. 3, 36. Sed *Cyrenensibus* primus edidit Rhen. (ex ingenio) MSS. et edd. ante Rhen. *Cyrensisibus*, vel *Cirensibus*. In MS. Agr. supra scriptum *Cretensibus*. Nihil in silentio aliorum de hoc Flamma scriptorum, certi dici potest. ERN.

Prætorianam militiam] De hoc loco agit Perizon. de Prætor. diss. 2. p. 134. ERN.

Lectus in eandem spem] Sic libri: nisi quod ed. pr. *lectus eadem specie*, vitiose pro *spe*: quod eodem redit. Sed pro *lectus* Muretus malebat *erectus*: quod placebat etiam Ursino. *Erecti in spem* dicuntur, qui sua sponte spem concipiunt. At hic promissa stipendia flagitant; quod indicio est, iis spem Prætorianæ militiæ factam. Itaque malim *illectus* vel *allectus*, ab *allicere*. In spem allicere est usitata bonis scriptoribus phrasîs. *Fraudi* fuere verba e *legionibus*, quæ ad participium referebant librarii, cum ad *miles* referenda sint. *Miles e*

legionibus est legionarius, ut alibi. Facta erat legionariis spes Prætorianæ militiæ, ut eo firmiores essent et constantiores in partibus Flavianis. *Promissa stipendia* sunt stipendia Prætoriana, militia Prætoriana. ERN. Ursinus vulg. dicit esse *clectus*, quod nusquam reperio. *Inlectus* cum Bip. recipio.

Pelli poterant] In MS. Flor. sequuntur verba *sed immensa pecunia feritem in Guelf. in quo est ferunt*, et ed. pr. in qua *fer*: quod idem est. In Agr. alia verba adduntur e c. 53. sed post hæc transpositio in tribus prioribus libris. Sequuntur enim e c. 52. *ne criminantium nunciis*, usque ad finem c. 53. *retinenda erat*. Puteolanus eo ordine, qui nunc est, edidit. ERN. Scilicet, ut post *PELLI poterant* statim sequatur *Ingressus castra* etc. Ita plane habet Bud. cod. et Puteol. editio cum seqq. absque illa transpositione, quam et cod. Flor. notavit Pich. (de Guelf. et Agr. dubitare licet). Verba, quæ in cod. Agr. adduntur, sunt ista: *sed immensa pecunia tanta vis hominum retinenda erat*. Ex quibus collatis cum iis, quæ ex cod. Flor. et Guelf. referuntur, Bip. quos lubens sequor, acute non minus quam vere locum nostrum ita refingunt: *sed immensa pecunia dicebatur, quæ tanta vis hominum retinenda erat*, ubi *dicebatur* loco *fer(ebatur)* Flor. pro *promittebatur*. ut apud Nonium 4, 122. Ceterum verba ista: *quo tanta vis hominum retinenda erat*, capiti 53. nullatenus convenire, sensit non nemo interpretum. Sic Guerin non videre se ait, quid *altitudo templo adjuncta ad tantam vim hominum retinendam* faciat. In Bud. *τῶν ingressus* 2. m. adjecit *post hæc*.

Stipendia spectaret] Usitatus dixi

A. U. spectaret, suis cum insignibus armisque victores constituit, 824.
 A. C. modicis inter se spatiis discretos. Tum Vitelliani, quos
 71. apud Bovillas in deditionem acceptos memoravimus, ceterique per urbem et urbi vicina conquisiti producuntur prope intecto corpore. *Eos Mucianus diduci, et Germanicum Britannicumque militem, ac si qui aliorum exercituum, separatim adsistere, jubet.* Illos primus statim adspectus obstupescerat: cum ex diverso velut aciem, telis et armis truce[m], semet clausos nudosque et inlue deformes, adspicerent. Ut vero huc illuc distrahi cœpere, metus per omnes et præcipua Germanici militis formido, tamquam ea separatione ad cædem destinarentur: prensare commanipularium pectora, cervicibus innecti, suprema oscula petere, *ne desererentur soli, neu, in pari causa, disparem fortunam paterentur:* modo Mucianum, modo absentem Principem, postremum cælum ac Deos obtestari: donec Mucianus, *cunctos ejusdem sacramenti, ejusdem Imperatoris milites* adpellans, falso timori obviam iret. Namque et victor exercitus clamore lacrimas eorum juvabat. Isque finis illa die. Paucis post diebus, adloquentem Domitianum firmati jam exceperet. Spernunt oblatos agros: *militiam et stipendia* orant. Preces erant, sed quibus contradici non posset. igitur in Prætorium accepti. Dein, quibus ætas et justa stipendia, dimissi cum honore, alii ob culpam; sed carptim ac singuli: quo tutissimo 47 remedio consensus multitudinis extenuatur. Ceterum verane pauperie, an uti videretur, actum in Senatu, *ut sexcenties sestertium a privatis mutuum acciperetur.* Præpositusque ei curæ Poppæus Silvanus. nec multo post necessitas abiit,

nosceret: ut causas noscere dicunt, et similia. Mox *cum insignibus suis* v. ad c. 29. Infra pro *separatim* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. *separati:* omissa virgula supra litera ultima. nam vulgatum verum haud dubie. Sic supra 3, 59. *contenti* pro *contentim* vidimus in libris. ERN. Bud. *separatim.* Idem et Agr. *deduci,* male.

Ad cædem destinarentur] Sic edidit (e Bud) Rhen. Ante editi omnes et Guelf. *destinarentur.* ERN.

Prensare commanipularium] Ita lego. non tamen male, *prensare commanipulares, pectori, cervicibus innecti.* LIPS. Consentit lectioni Lipsianæ Flor. item Guelf. in quo tamen *prensare* est in margine tantum. At Agr. ed. pr. *injecta,* ed. Puteol. Ber. Alc. & Id. *injecti:* quod placet Ryckio (et Grut.). Rhen. Gryph. *inveeti:* et ante *cum manipularium:* Aldus *cum prehensare monip.* p. Pro *pectora* Acidalius malebat *dexteras.* Ego vulgatum probō. *Prensare* dicitur pro

amplecti, ut *ambire pectora,* apud Lucanum 8, 67. Deinde *innecti cervicibus* eleganter, ut Ann. 12, 47. *implicare dexteras.* ERN. In Bud. *prensare* deest, quod more suo perperam tuetur Rhen. Tò *innecti* debetur Lipsio. Mox Agr. *postremo.*

Spernunt oblatos agros] *Sibi* addidit (e Bud.) Rhenanus: quod bene delevit Pichena. *Militiam* intellige inter Prætorianos, et *stipendia* Prætorianorum, qui mox *Prætorium* vocantur, ut recte explicat Perizon. l. c. ERN. *Sibi* abest a Flor. et aliis, nec Put. habet, nec Alc.

Sexcenties HS.] Faciunt 12,000,000 libr. Franc. Apud Suet. Vesp. 16. legitur perperam *quadringenties* (pro *quadragies*) *millies,* ut viri docti bene notant.

Poppæus S.] V. ad 2, 86. hic quoque eadem librorum varietas. *Curæ* abest a MS. Agr. ed. pr. ERN. Bud. habet *curæ.* Idem Pompeius.

sive ommissa simulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, Consulatus, quos Vitellius dederat. Funusque Censorium Flavio Sabino ductum: magna documenta instabilis Fortunæ, summaque et ima miscentis. Sub idem tempus L. Piso Proconsul interficitur. Ea de cæde quam verissime expediam, si pauca supra repetiero, ab initio caussisque talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliaque tutandis Imperii finibus, sub D. Augusto Tiberioque Principibus, Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar, turbidus animi, ac M. Silanum, obtinentem Africam, metuens, ablatam Proconsuli legionem, misso in eam rem Legato tradidit. æquatus inter duos beneficiorum numerus et, mixtis utrius-

A. U.
824.
A. C.
71.
48

Legem ferente] Ne tirones errent, relatio in Senatu facta intelligenda, ut alibi monitum. v. A. 11, 13. Vitiose Guelf. (Bud.) ed. pr. *abroganti*. ERN.

Summaque etiam miscentis] Rodolphus acute *summaque et ima miscentis*. LIPS. Inmo MS. Agr. Receptit Berneggerus. Mox *pro Consule* Flor. ed. J. Gronov. Sic fuit et in Guelf. sed litera ultima erasa est. ERN.

Si pauca supra petiero] Rhen. (ex ingenio) et Muretus emendant *repetiero*, quo verbo in hac phrasia alibi noster usus est. ERN. V. A. 16, 18. Omnino *repetiero* rectius. Acid. putat prius leg. *brevissime vel quam potero verissime*.

M. Silanum] Dio 59, 20. hæc in rebus Caii mire confundit ac miscet. Nec M. Silano Proconsule evenisse divisionem hanc vult, sed ipso L. Pisone. Vide eum: et de hac ipsa cæde Plinium Ep. 3, 7. LIPS. Adde Wesselingium Obs. 1, 17. qui Dionem bene refellit. ERN. De *Silano* v. ad A. 13, 1.

Beneficiorum numerus] Proprie et ex ævi ejus usu accipe *beneficia*, promotiones ad altiores ordines sive gradus. Castrense in ea re verbum est, Livio sic usurpatum 9, 30. *Ut Tribuni militum a populo senident crearentur, quæ antea, perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum et Consulum ferme fuerant beneficia*. Ciceroni etiam epistola ad Rufum Quæstorem 5, 20. *De Centurionibus tamen et Tribunorum militum contubernaliibus, res est in integro; genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat*. Nec Valerius alio sensu 4, 7, 5. scripsit. *Ad Equestrem ordinem et splendidæ militiæ stipendia P. Cælii beneficio pervenerat*. Item Suetonius Tib. 12. clare: *Venit in suspicionem, per quosdam beneficii sui Centuriones*. Noster adæque 1, 25. *Primores*

militum, per beneficia Nymphidii ut suspectos. Hi tales beneficiarii dicti. Cæsar B. C. 1, 75. *Petreius cum Prætoria cohorte barbarisque equitibus paucis, beneficiarius suis*. Passim in lapidibus: BF. COS. et BF. PR. PR. id est, *Beneficiarius Consulis. Beneficiarius Prætoris. Beneficiarius Præfecti Prætorio, aut Proprætoris*. Vegetius restringere nomen videtur: et *beneficiarii*, inquit 2, 7. *ab eo appellati, quod beneficio Tribunorum promoverentur*. Et ad ejus mentem in lapidibus lego ista. In Piceno (ap. Grut. 551, 3.) BENEFICIARIUS. TRIBUNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTURIA. Romæ (ib. p. 538, 8.) CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. URB. BENEF. TRIBUN. Abiisse in aliud officii nomen videtur, ex Tertulliano de Fuga c. 13. *In matricibus beneficiorum et curiosorum inter tabernarios et lanios et aleones et lenones Christiani quoque vectigales continentur*. LIPS. Et Pancirollus ad Notit. Dign. Occ. c. 9. volebat corrigi *beneficiorum*: male. Nam hoc posterioris ætatis verbum. Sed, ut hoc obiter addam, duo sunt ap. veteres beneficiorum genera, quæ subinde confunduntur a doctissimis, ut h. l. ab ipso Lipsio. Alia sunt *beneficia*, quæ ad ærarium deferuntur, ad quæ spectat locus ex ep. Cic. ad quæstorem suum: alia *beneficia* Imperatorum aut aliorum. In illis nihil est, nisi commendatio virtutis et rei bene gestæ, quæ deponitur apud ærarium, et venit in civium notitiam, unde aditus munitur ad honores majores: in his est gradus aut honoris collatio, ut Tribunatus, Præfecturæ, Centurionatus etc. verbo honoratioris et utilioris militiæ in quocunque genere: nam et Centurionum *beneficia* sunt. Neque vero solum de militia dicitur, sed et aliis: velut ap. Plin. ep. 10, 48. *sunt buleutæ*

A. U. que mandatis, discordia quæsitâ, auctaque pravo certamine.
 824. Legatorum vis adolevit diuturnitate officii, vel quia minoribus major æmulandi cura; Proconsulum splendidissimus
 A. C. quisque securitati magis, quam potentiæ consulebant. Sed
 71. tum legionem in Africa regebat Valerius Festus, sumptuosæ
 49 adolescentiæ, neque modica cupiens, et adfinitate Vitellii
 anxius. Is crebris sermonibus tentaveritne Pisonem ad
 res novas, an tentanti resisterit, incertum; quoniam secreto
 eorum nemo adfuit, et, occiso Pisone, plerique ad gratiam
 interfectoris inclinaverunt. Nec ambigitur, provinciam et
 militem alienato erga Vespasianum animo fuisse: et quidam
 e Vitellianis, urbe profugi, ostentabant Pisoni *nutantes
 Gallias, paratam Germaniam, pericula ipsius et in pace specta
 tutius bellum*. Inter quæ Claudius Sagitta, Præfectus
 alæ Petrinæ, prospera navigatione prævenit Papirium,
 Centurionem, a Muciano missum, adseveravitque *mandata
 interficiendi Pisonis Centurioni data. Cecidisse Galerianum,
 consobrinum ejus generumque. Unam in audacia spem salutis.
 Sed duo itinera audendi; seu mallet statim arma, seu petita
 navibus Gallia, Ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet.*
 Nihil ad ea moto Pisone, Centurio a Muciano missus, ut

beneficio Cæsaris. nam ibi aut *additi beneficio tuo* cum Casaub. legendum, aut *qui sunt beneficio tuo*. Ut ad Tacitum veniamus, æquatus beneficiorum numerus nihil est aliud, quam numerum locorum militarium, quæ adsignarentur arbitrio Proconsulis, fuisse inter utrumque ita divisum, ut uterque totidem crearet. ERN.

Pravo certamine legatorum] Distinguendum censeo: et *mixtis utriusque mandatis discordia quæsitâ, auctaque pravo certamine. Legatorum jus adolevit diuturnitate officii*. Hoc enim ait: dum imperant iisdem uterque suo jure sæpe contraria, discordia exorta est, et ea *pravo certamine*, dum neuter alteri concedere sustinet, *aucta*. Sed Legatorum potestas prævaluit, quia complures per annos eam curam habebant, Proconsules quotannis mutabantur, etc. GRON. Ea interpunctio est in MS. Agr. ed. pr. In Guelf. (et Bud.) omnia uno tenore sine interpunctione scripta. Recepit Ryckius, quem imitatus sum. Mox pro *jus*, Guelf. et alii ap. Broterium *vis*, quod non temere spreverim. Saltem *jus* h. l. sic dicitur. ERN. Bud. *jus*, non dubie, ut alibi. Bip. recepere *vis*. Puto rectius.

Valerius Festus] Plinius Ep. 3, 7. *Nuper L. Piso, pater illius, qui a Valerio Festo per summum facinus in Africa occisus est*. LIPS.

Neque modica cupiens, sed affinitate Vitellii anxius] Primum MSS. Bud. Guelf. *cupido*. Deinde Bud. *si*: Agr. ed. pr. *et*: ceteri scr. et edd. *sed*. Ryckius recepit *et*. Ambigo, utrum præferendum putem. Nihil enim in contextu reperio, unde ratio cum fiducia aliqua pronunciandi sumi possit. Itaque libros plures secutus sum. ERN. Bene Grut. præfert *et*, quia etiam hoc inter causas, cur citius ad res novas transierit. Sic et Bip.

Alienato erga Vesp.] Ed. pr. *alienatam*. Post in ante *pace* deletam volebant Faernus, Muretus, Grotius etc. quam omnes libri exhibent. ERN. Bip. delent; sed ferri potest, iudice Acidalio. Servant etiam Brot. Lall.

Præfectus alæ Petrinæ] In Notitia Imperii Sect. 63. *Præfectus alæ Petrinæ* legitur in Britannia, *per lineam nalli*. Ubi linea valli, non aliud est, quam tractus ille ad vallum a Severo aliisque exstructum. LIPS. De *ala Petrina* v. Lips. ad A. 11, 4. ERN. Mox Bud. *omissum*, vitium e vicinia ortum.

Cecidisse Galerianum] Cod. Bud. *cesisse*. Unde Rhenanus *cæsos esse Galer.* corrigebat. At *cecidisse* iterum sic mox c. 51. ERN.

A Muciano missus] Præpositio deest in Bud. Mox Agr. *ostentaret*.

portum Carthaginis adigit, magna voce læta Pisoni A. U. omina, tamquam Principi, continuare; obvios et subitæ 824. rei miraculo adtonitos, ut eadem adstreperent, hortari. vul- A. C. 71. gus credulum, ruere in forum: *presentiam Pisonis* exposcere. Gaudio clamoribusque cuncta miscebant, indiligentia veri et adulandi libidine. Piso, indicio Sagittæ, vel insita modestia, non in publicum egressus est, neque se studiis vulgi permisit. Centurionemque percunctatus, postquam, *quæsitum sibi crimen cædemque*, comperit, *animadverti in eum* jussit, haud perinde spe vitæ, quam ira in percussorem, quod idem ex interfectoribus Clodii Macri, cruentas Legati sanguine manus ad cædem Proconsulis retulisset. Anxio deinde edicto Carthaginensibus increpitis, ne solita quidem munia usurpabat, clausus intra domum, ne qua motus novi caussa vel forte oriretur. Sed, ubi Festo con- 50 sternatio vulgi, Centurionis supplicium, veraque et falsa, more famæ, in majus innotuere, equites in necem Pisonis mittit. Illi raptim vecti, obscuro adhuc *cæptæ* lucis, domum Proconsulis inrumpunt, dextris gladiis: et magna pars Pisonis ignari, quod Pœnos auxiliares Maurosque in eam cædem delegerat. haud procul cubiculo, obvium forte servum, *quisnam et ubi esset Piso?* interrogavere. Servus egregio mendacio, *se Pisonem esse*, respondit: ac statim obruncatur. nec multo post Piso interficitur. Namque aderat, qui nosceret, Bebius Massa, e Procuratoribus

Lata Pisoni omnia—continuarè] Vere Acidalius correxerat omina. Idque adeo evidens e sequentibus, *ut eadem adstreperent*, ut recipere in textum non dubitarim: secutusque est nos Broterius (et Lall.). *Omina læta Pisoni ut Principi continuare* est, lætis omnibus eum omnibus locis, assidue, prosequi, usurpato Principis nomine et quicquid appellari Principes solent. Groslotius corrigebat *conclamare*, non adsecutus verbum vulgatum. Læta omnia nunciare poterat homo, non clamore continuare. Mox *indiligentia veri* bene correctum a Rhen. Ed. pr. (et Bud.) *indiligentia viri*. Cetera ante Rhen. MS. Guelf. *indulgentia viri*. ERN.

Consternatio vulgi] h. e. concursus in forum ex instinctu et fraude Centurionis, clamore presentiam Pisonis exposcentium, omnibus lætis, ut Principem, prosequentium. Tironum caussa dictum. Paulo post ed. pr. *Pœnos auxiliaresque Mauros*. ERN. Cf. A. 1, 39.

E Procuratoribus Africæ] Ed. pr. *Procurator Af.* Si plures in Africa Procuratores Cæsaris, vulgatum præfe-

ram. Sed in Africa, Proconsulari provincia, plures fuisse, nondum reperi et vix credo. In Britannia quidem, provincia Cæsaris, unus tantum fuit, ut patet ex Agric. 15. Ann. 14, 39. Nisi forte illo tempore præter primarium Procuratorem alii minores extra ordinem missi fuere, qui certam aliquam partem rei fiscalis, sub primario Procureatore, curarent; quod interdum factum docet Bynkersh. Obs. 2, 21. extr. et variis legum, inscriptionum, locis patet. Id si non placet, et illis temporibus, præsertim in Proconsulari provincia unus tantum (nam loca, quæ afferuntur, non attingunt hanc ætatem) aut lectio ed. prim. præferetur, aut *Africæ* putabitur esse a mala manu. Nam potuit esse, *Bebius, e Procuratoribus, pro Procurator*, non addito provincie nomine: ut supra vidimus *e Tribunis, pro, Tribunus*; quod illi male ab imperitis librariis substitutum in libris vect. notavimus. item *e Primiularibus pro Primiularis* H. 3, 70. ERN. Lall. exponit: unus ex iis, qui Procuratores Africæ fuerant.

A. U. Africae, jam tunc optimo cuique exitiosus, et in caussas
 824. malorum, quae mox tulimus, saepius rediturus. Festus
 A. C. Adrumeto, ubi speculabundus substiterat, ad legionem con-
 71. tendit, Praefectumque castrorum, Cetronium Pisanum, vin-
 ciri iussit, proprias ob similtates: sed *Pisonis satellitem*
 vocabat, militesque et Centuriones quosdam puniit, alios
 praemiis adfecit: neutrum ex merito, sed ut oppres-
 sisse bellum crederetur. Mox Oeensis, Leptitanorum-
 que discordias componit, quae, raptu frugum et pecorum
 inter agrestes, modicis principiis, jam per arma atque
 acies exercebantur. Nam populus Oeensis, multitudine
 inferior, Garamantas exciverat, gentem indomitam et inter
 adcolas latrociniis fecundam. Unde arctae Leptitanis res,
 lateque vastatis agris intra moenia trepidabant: donec, in-
 terventu cohortium alarumque, fusi Garamantes et recepta
 51. omnis praeda, nisi quam vagi per inaccessa mapalium ulte-
 rioribus vendiderant. At Vespasiano, post Cremonensem
 pugnam et prosperos undique nuntios, *cecidisse Vitellium*,
 multi cujusque ordinis, pari audacia fortunaque hibernum

In caussas malorum—rediturus] i. e. qui postea saepe in caussis malorum nostrorum futurus erat, saepe acturus, quae nos affligerent. ERN. Cf. Plin. Ep. 7, 33.

Ad legionem tendit] Sequentia perfectum desiderant. *Tendit* pro perfecto non accipiam, propter ea, quae ad Ann. 3, 24. dixi. Cogitavi olim, et hic legendum *tendit*. Sed in ed. pr. *contendit* reperi, quod recipere non dubitavi. Sic et MS. Reg. Idem fecit Broterius. Eadem habet mox *puniit*, quod post edidit Rhenanus (e Bud.) cum sqq. omnibus: idque est et in Flor. cum Puteol. Ber. Alc. edidissent *punit*, quod est et in Guelf. ERN. Bud. *tendit*. Mox Bud. male *obrepisse*.

Mox Ophensium] Rodolphus voluit *Ruspensium*: sed a conjectura. Ophensium quidem non alibi mentio in hoc tractu: et putamus rectissime emendatum iri, *Oeensium*. statimque, *populus Oeensis*. Rem tetigi. Tō advoco, C. Plini, in meam fidem et Taciti lucem: Scribis 5, 5. his ipsis verbis: *Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit. Proximo bello, quod cum Oeensibus Romani gessere, initis Vespasiani Imperatoris, compendium viae quatriari deprehensum est.* Quod illud bellum sub initia Vespasiani, nisi istud? Itaque Plinio quoque praecedent clare haec Corneli-ana. Tempus, situs, nomen, omnia conveniunt: et est hoc illud ipsum cele-

bre opidum, unde Pudentilla Apuleii, ut ipse Apologia commemorat. Scripsit et Orationem, *Pro statua sibi Oeae locanda*. Lips. MS. Agr. *Aspensium non Rusp.* Ed. pr. (et Bud. cod.) *Offens*. Lipsii correctionem recepit Ryckius; de qua v. quos laudat J. Gron. qui vulgatum servat: inprimisque Suritam ad Anton. Itin. p. 62. ed. Wessel. ibique etiam Wesselingium: unde patebit, saepe istius urbis nomen corruptum in libris, et restitutum a doctis viris. Add. Oudend. ad Sueton. Aug. 4. extr. Sed in primis ex ed. pr. appareat, vere Suritam coniecisse, de origine corruptelae: nempe, ex *Oeensis* primum factum *Offensis*. Etiam tabula Pentihg. habet *Osa*. Pelerin Recueil de méd. Suppl. 2. p. 48. 49. e numo antiquo in primis verum nomen defendit esse *Ocea*, inde *Oeensis*. In numo est *Col. Aug. Oce*. Ceterum Leptis intelligenda magna, in cujus vicinia Oea. ERN. Ptol. 4, 3. *Ἐώα*. In numo Antonini Pii *Oea*.

Unde arctae Leptitanis res] *Arctae* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. ante Rhen. qui edidit *arta*. Vetus restituit Ryckius: et hoc consuetudo Latine loquentium desiderat, ut vidit Freinshem. Dubitat J. Fr. Gronovius ad Liv. 10, 6. an recte *arcta res* sollicitetur, laudans *duram rem* et Virgilio; non dubitaturus, si consensum vet. librorum cognitum habuisset. Mox MS. Agr. *vastis*. V. ad 2, 32. ERN. Bud. *vastatis*.

mare adgressi, nuntiavere. Aderant legati Regis Vologesi, A. U. ^{824.} *quadraginta Parthorum equitum millia offerentes. Magnificum lætumque, tantis sociorum auxiliis ambi, neque indigere. Gratia Vologeso actæ, mandatūque, ut legatos ad Senatū mitteret et pacem esse sciret.* Vespasianus, in Italiam resque urbis intentus, adversam de Domitiano famam accipit: *tamquam terminos atatis et concessa filio egrederetur.* Igitur validissimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Judaici belli perpetranda. Titum, antequam digre- ⁵² deretur, multo apud patrem sermone orasse dicebatur, *ne criminantium nuntiis temere accenderetur: integrumque se ac placibilem filio præstaret. Non legiones, non classes, perinde firma imperii munimenta, quam numerum liberorum. Nam amicos tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus, imminui, transferri, desinere: suum cuique sanguinem indiscretum, sed maxime Principibus: quorum prosperis et alii fruuntur, adversa ad junctissimos pertineant. ne fratribus quidem mansuram concordiam, ni parens exemplum præbuisset.* Vespasianus, haud æque Domitiano mitigatus, quam Titi pietate gaudens, *bono esse animo jubet, belloque et armis Rempublicam adtollere: sibi pacem domumque curæ fore.* Tum celerrimas navium, frumento onustas, sævo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine urbs nutabat, ut decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit, cum a Vespasiano commeatus subvenere. Curam restituendi ⁵³

Mare aggressi] Ferretus malebat *ingressi*, quod cuius in mentem veniat. At vulgatum quoque rectum. ERN.

Quadraginta Parthorum] Nec nimis pro illo Rege et militia totius gentis equestris. Idem numerus in Suetonio c. 6. *Vologesum promississe XL. millia sagittariorum.* Non pugnat. nempe equites illi sagittarii, ut solent, et hipotoxotæ. Quidam tamen libri in Suetonio XV. M. nec audio. LIPS.

Suum cuique sanguinem indiscretum] H. e. liberos ejusque esse ei arctissimo vinculo conjunctos, ut omnia parenti liberisque communia sint. Mox *parens pro pater* edidi e Flor. Bud. Agr. ed. pr. Post *adtollet* MS. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. male. ERN. Bud. *adtolle*, sed male ibi deest *jubet*.

A Vesp. commeatus subvenere] Tum cusum fuisse a Corinthiis numum in honorem Domitiani, in ejus postica corona spicea cum epigraphe PERM. IMP. GERM. tradit Vaillant in NN. Col. t. 1. p. 139. Verum *Germanici* titulus non ante a. u. 836. Domitiano est inditus, ut bene docet Eckhel in Doctr.

NN. vet. t. 6. p. 397.

Curam restituendi capitolii confert] Confert in illum jam dictum. Sed adfuit igitur Vespasianus, an abfuit? Adfuisse Suetonius fortiter dicit c. 8. *Ipsæ restitutionem capitolii aggressus, ruderibus purgandis manus admovit primus, ac suo collo quædam extulit.* Simile et in Dionis compendio legas 66, 10. At Taciti verba et narratio aliorum eunt, et omnia sunt, ut Vespasiano absente. Si præsens, cur in alium transfert? cur nec nominatur quidem? cur cetera omnia, quæ temporum serie narrantur, illo absente gesta? Ego nihil nisi pugnam manifestam hic video, et libens audiam (paci amicus sum) conciliantem. LIPS. Quæ vel pro Tacito, ut a Savilio ad h. l. vel contra eum ab aliis dicta sunt, aut quomodo conciliare cum Suetonio aliisque tentarint viri docti, veluti Ph. a Turre ap. Burm. ad Suet. T. Vesp. 8. non referam. In MS. Guelf. ante *curam rest. C.* est spatium vacuum duorum versiculorum, et par in fine loci hujus de capitolio. Porro, ut supra diximus ad c. 46. in MSS. et ed. pr. sunt

A. U. capitolii in L. Vestinum confert, Equestris ordinis virum,
 824. sed auctoritate famaue inter proceres. Ab eo contracti
 A. C. Haruspices monuere, ut reliquæ prioris delubri in paludes
 71. aveherentur: templum iisdem vestigiis sisteretur. nolle Deos,
 mutari veterem formam. Undecimo Kal. Julias, serena luce
 spatium omne, quod templo dicabatur, evinctum vittis co-
 ronisque. Ingressi milites, quis fausta nomina, felicibus
 ramis. dein virgines Vestales, cum pueris puellisque pa-

verba sed immensa pecunia ferunt, eaque paullo ante transpositionem, de qua ibi dictum: adde dicta ad extrema hujus capitis. Quæ mihi suspicionem movere, hoc caput aliunde, h. e. ex sequente libro huc translatum esse, aut saltem aliquid ante id omissum. Nam clarum satis est ex initio statim capitis, curam reficiendi capitolii Vespasiano fuisse mandatam. Id autem ubi dictum est? Res autem est tanta, ut a Tacito præteriri non potuerit. Nam quæ c. 9. extr. dicuntur, non sufficiunt. Neque facile credam, absente Vespasiano de ea re aliquid esse statutum. At hoc tempore nondum Romæ fuisse, sed circa finem ætatis demum, eo venisse, series tota rerum declarat. Vid. c. 81. Joseph. Bell. Jud. 7, 4. Pagius quidem non dubitat, advenisse Romam mense Septembris. Sed hæc de conjectura; quam incertam esse facile largiar. Et sunt alia de capitolio instaurato ambigua etiam in Josepho, de quibus jam dicere nil attinget. ERN. De restituendo capitolio jam anno superiori in Senatu actum. Cf. c. 4. et 9. Quam parum concordent scriptores in omni hoc restituti capitolii negotio narrando, docet etiam Reimarus ad Dionem l. c.

L. Vestinum Equestris ordinis] Estne ille, de quo oratione pro Gallis Claudius Cæsar? Ex qua colonia (Viennensi) inter paucos Equestris ordinis ornamentum L. Vestinum familiarissime diligo. Ego puto, idque paullo certius, quam eundem Martiali intellegi 4, 73. Cum gravis extremas Vestinus duceret, horas, Et jam per Stygias esset iturus aquas, Ultima volventes oravit pensa sorores, Ut traherent parva stamina pulla mœra. . . Tum, largas partitus opes, a luce recessit: Seque mori post hoc credidit ille senem. Nam hic fuerit potius filius ejus: qui videtur e clausula juvenis obiisse. LIPS.

In paludes aveherentur] Ed. pr. adveherentur. male. Vid. ad 16, 2. ERN.

Ingressi milites] Acidalius hæc cum

antecedentibus conjungenda putabat, et sic in ed. pr. reperi. ERN.

Quibus fausta nomina] Non, omina, ut vulgo. Vaticanus ita jubet et mos religionis priscae. quibus magnæ curæ, ut in his talibus initiis homines præesent bono nomine. id est: e quorum nominibus captari velut augurium aliquid posset prosperitatis et diuturnitatis. Talia sunt Salvius, Longinus, Statorius etc. Mala contra, e quibus triste aliquid, infirmum, breve, ut Curtius, Minucius, Furius, Hostilius. Cicero de divin. 1, 45. Cum Imperator exercitum, Censor populum, lustraret, bonis nominibus, qui hostias ducerent, eligebantur: quod idem in delectu Consules observant, ut primus miles fiat bono nomine. Plinius 28, 2 (5.) Publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus. Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucrude Persa 4, 4, 73. Nomen atque omen quantivis est pretii. . . Mihi quoque Lucridem confido fore te. Adi et Festum in Lacus Lucrinus. LIPS. Firmant MSS. Flor. Vat. Reg. ed. pr. sed insuper quis. ERN. Bud. quibus fausta nomina, ubi 2. m. τὸ nomina mutare parabat in omina vel omnia. Bip. legunt qui per adpositionem pro quibus, et provocant ad verba cit. Plinii. Sed in his eo sensu dicendum fuisset ducentia, non ducentium. Sic et Cicero l. c. non dicit bona nomina, sed bonis nominibus. Falso Ryckium Flor. codici tribuere qui, testatur Jac. Gronov.

Felicibus ramis] Id est, e felici arbore (Dis grata, interpretatur Macrobius 2, 16.) decerptus. Ammianus in religione simili 29, 1. Linteis quidam indumentis amictus, torulo capiti circumflexo, verbenas felicis arboris gestans. Huic usui maxime laurus. Livius l. 40, 37. Omnes coronati et lauream in manu tenentes supplicaverunt. Suidas: Αἴσακος. ὁ κλάδος τῆς δάφνης, ὃν κατέχοντες ἔμνον τοὺς θεοὺς. LIPS. Locus a Lipsio productus non Suidæ est, sed Hesychie.

trimis matrisque, aqua, vivis e fontibus amnisque A. U. hausta, perluere. Tum Helvidius Priscus, Prætor, præ-^{824.} eunte Plautio Æliano, Pontifice, lustrata suovetaurili-^{A. C.} bus area et super cespitem redditis extis, *Jovem, Juno- 71.*

[*Aqua perluere*] Solenni et usitata lustratione, publice privatimque recepta. Tertullianus de Bapt. c. 5. *Ceterum villas, domos, templa, totasque urbes aspergine circumlatæ aquæ expiant passim.* Huic rei et περιρραντήρια vasa in templis, aqua lustrali plena, qua Sacerdotes aut æditui intrantes aspergerent, aut etiam ipsi sese. Sozomenus 6, 6. *Θαλλές τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς, νόμῳ ἑλληνικῷ περιρρραίνει τὴς εἰσιόντας,* Ovidius Fast. 4, 728. *Udaque vorales laurea misit aquas.* Insignem ad hanc ablationem locum abluo, Asconii In Divinationem: *Alii delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum mortuorum, ut Dodonæi Jovis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque visuntur.* Fallor, aut τὸ mortuorum, ab inepto glossographo est: nec aliunde delubra derivari vult, quam ab ista in templorum vasis aqua ad deluendum. LIPS. Ceterum lectio hæc est e correctione Rhenani. Firmatur tamen initium *aqua rivis* MS. Guelf. Ceteri libri *trimis* vel *trinis*: quod repetitione fortuita natum e voce *matrimis*. Ryckius corrigit, e vicinis f. a. e Cic. N. D. 3, 20. Poterat addi Liv. 1, 45. extr. Ferri posse vulgatum videtur, ad periphrasis aquæ vivæ per *μυρισμόν*. Et videri possunt hæc sumta ex inscriptione aut SC. in quibus talia reperiri, satis constat, sed verissime emendavit J. Gronovius *vivis e fontibus* u. præsertim, cum τὸ e sit in iisdem libris antiquis. Idque recepimus. Voluit et ipse exprimi; sed opere non paruerunt. Nihil tritius vivo flumine in sacris. Vid. Gron. ad h. l. In extremo omnes scr. et edd. ante Rhen. *pluere*, pro quo Ant. Augustinus malebat *perpluere*, quod magis placet quam *perluere*. Etenim adpersio illa fuit aræ lustrandæ causa, de quo *perpluere* dici potest, non *perluere*. ERN. Puteol. et Alc. a *quadrinīs et font.* Bud. *aquarivis et font.* Unde Rhen. fingebat *aqua rivis et font.* Ant. Augustinus dabat *aqua e rivis et font.* Rhenanum secuti sunt editores, donec scitam Jac. Gronovii conjecturam reciperet Ernesti, quem imitati recentiores. Præpositio e loco τῶν et debetur Flor. Habet et Reg. Lall. Augustini *perpluere* longius peti-

tum judicat Broterius. Bud. male *pluere*.

[*Plauto Eliano*] Sic Vatic. Barbare vulgo *Eliatio*. LIPS. Consentit ed. pr. etsi habet *Cliano*. Ryckius conjicit scribendum *Plautio Æliano*, ut intelligatur T. Plautius Silvanus Ælianus, clarus illis temporibus vir: de quo est nota inscriptio ap. Gruterum p. 453. etiam a Ryckio ad h. l. allata et accuratius e Piranesi Antichità Rom. tab. XI. a Broterio, qui et sic edidit, ut Alemannus. Idque et nos imitati sumus. In ea et Pontificatus tributur Plautio. ERN. Bud. *Plauto Eliatio*.

[*Lustrata bove taurisque*] Vera dictio *suovetaurilibus*. Præit Vatic. in quo, *bovetaurilibus*: et Covarruvie, qui *bovetauribus*. Scilicet prisci in lustrationibus aut piamentis hoc sacrificii genus adhibebant, solenni ritu. Livius 8, 10. *Telo potiri hostem fas non est: si potiat, Marti suovetaurilibus piaculum ferit.* Tacitus A. 5 (6, 37.) *Sacrificantibus, cum hic more Romano suovetaurilia daret, ille equum placando amni.* Cato RR. c. 141 (142). *Cum Divis volentibus, quodque bene eveniat, mando tibi Mani, uti illice suovetaurilia, fundum, agrum, terramque meam, quota ex parte circumferenda censeas, uti cures lustrare.* Quæ victimæ in hoc sacro, etsi vox indicat, clare etiam Varro RR. 2, 1. *Populus Romanus cum lustratur suovetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus.* Et Quintil. 1, 5, 67. *Nam suovetaurilia jam persuasum est esse ex sue, ove et tauro.* Soli taurilia hæc etiam dicta, docebit te Festus, nec abeunt a Græcorum veteri sacro, quod illi *τριπτόν* dicebant, de quo Eustathius p. 1676. ad Od. λ. 130. alii que. LIPS. Flor. Agr. ed. pr. *bovetaurilibus*. ERN. Bud. *bove taurisque*.

[*Super cespitem redditis extis*] Edd. Put. Ber. Alc. *secundum*. male, ut alibi quoque peccatum vidimus. *Reddere* proprium de extis verbum esse, etiam tirores scire arbitror. ERN. Rhen. e Bud. dedit *super*. Sic et Flor. et Agr.

[*Jovem, Jun. Min.*] Egregie hæc illustrat numus Vespasiani, in ejus postica templum hexastylon, statuis superne et utrinque exornatum, in ejus medio signum Jovis sedentis, cui ad dextram adstat Pallas, ad lævam Juno. Exhibet

A. U. *nen, Minervam præsidemque Imperii Deos precatus, uti cæpta*
 824. *prosperarent, sedesque suas, pietate hominum inchoatas, Divinâ*
 A. C. *ope adtollerent; vittas, quis ligatus lapis, innexique funes*
 71. *erant, contigit. Simul ceteri Magistratus et Sacerdotes et*
Senatus et Eques et magna pars populi, studio lætitiæque
connixi, saxum ingens traxere. passimque injectæ funda-
mentis argenti auriq[ue] stipes et metallorum primitiæ, nul-
lis fornacibus victæ, sed ut gignuntur. Prædixere Harus-
pices, ne temeraretur opus saxo aurove, in aliud destinato.
Altitudo ædibus adjecta. Id solum religio adnuere. et pri-
oris templi magnificentiæ defuisse creditum.

54 *Audita interim per Gallias Germaniasque mors Vitellii*
duplicaverat bellum. Nam Civilis, omissa dissimulatione, in
Populum Romanum ruere. Vitellianæ legiones vel exter-
num servitium, quam Imperatorem Vespasianum, malle.
Galli sustulerant animos, eandem ubique exercituum no-
strorum fortunam rati: vulgato rumore, a Sarmatis Dacisque
Mætica ac Pannonica hiberna circumsideri. paria de Britan-
nia fingebantur. Sed nihil æque, quam incendium capito-
lii, ut finem Imperio adesse crederent, inpulerat. Captam
olim a Gallis urbem: sed, integra Jovis sede, mansisse Impe-
rium. Fatali nunc igne signum cælestis iræ datum, et possessio-
nem rerum humanarum Transalpinis gentibus portendi, super-
stitione vana Druidæ canebant. Incesseratque fama, pri-
mores Galliarum, ab Othoue adversus Vitellium missos, an-
tequam digrederentur, pepigisse, ne deessent libertati, si Po-
populum Romanum continua bellorum civilium series et interna

eum Pedrusi ex museo Farnesio et eleganter delineatum Morellius. In numis Antonini Pii ista Numina eodem honoris discrimine sedentia, in aliis ejusdem pro Diis ipsis propriæ singulorum aves, itemque in Lucerna fictili apud Passerium t. 1. p. 29. tres cellæ templi capitolini, simili ordine locatæ comparent. Plura dabit ex Titi et Domitiani numis itemque ex collatis veterum locis Eckhel in Doctr. NN. vet. t. 6. p. 327.

Quis ligatus lapis] Sic Flor. Alii et Bud. *quibus.*

Nullis fornacibus victæ] *Victæ* pro *coctæ.* nam ignis eleganter dicitur *vincere*, quæ duriora sunt et igni diu resistunt. Deinde pro *ut gignuntur* MS. Flor. ed. pr. *ut signantur*, MS. Agr. et *signanter*, quod non displicet Ryckio, sed ut cum sequentibus conjungatur, sitque *diserte.* Vulgatum verum puto, etsi id *redundat.* ERN. Bip. præferunt *ut signantur*, scil. a natura et insignes sunt. *Id equidem non capio.* Vulgatum bene *habet.*

Defuisse creditum etc.] Non credo, hæc ad præcedentia referenda. nam illa ad altitudinem operis spectant, hoc ad spatium et amplitudinem. Non satis spatiosum templum esse credebatur, in quod tanta sæpe hominum multitudo confueret, ut eam capere non posset. Sed ita sententia non est absoluta, nec credibile, nil amplius de ædificatione capitolii dictum, Unde confirmatur suspicio, ab initio indicata. ERN. Ernesti servarat hic verba: *quo tanta vis hominum retinenda erat.* Sed rectius ad c. 46. referuntur; id respice. Paulo ante Bud. *primoris templi.* De magnificentia ejus fuse Brot. in edit. majore.

Vel externum] *Vel* habent Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Puteol. Ber. Alc. Restituit Pichena. Paulo post cum Ryckio et J. Gronov. *recepti finem Imperio*, pro *Imperii*, quod et ed. pr. habet. ERN. Bud. *vel extremum.* Istud *vel* in Lipsianis omissum. *Imperio* Flor. Agr. sed Bud. *Imperii.* Mox idem *versus Vitellium.* Dein Agr. *erupit.*

mala fregissent. Ante Flacci Hordeonii cædem, nihil pro- A. U.
rupit, quo conjuratio intelligeretur. Interfecto Hordeonio, ^{824.}
commeavere nuntii inter Civilem Classicumque, Præfectum ^{A. C.}
alæ Treverorum. Classicus nobilitate opibusque ante alios. ^{71.} 55
Regium illi genus et pace belloque clara origo. Ipse e ma-
joribus suis hostis Populi Romani quam socius, jactabat.
Miscuere sese Julius Tutor et Julius Sabinus: hic Trevir,
hic Lingon. Tutor ripæ Rheni a Vitellio præfectus: Sa-
binus, super insitam vanitatem, falsæ stirpis gloria incende-
batur: *provinciam suam D. Julio, per Gallias bellanti, cor-
pore atque adulterio placuisse.* Hi secretis sermonibus animos
ceterorum scrutari. ubi, quos idoneos rebantur, conscien-
tia obstrinxere, in colonia Agrippinensi in domum privatam
conveniunt. nam publice civitas talibus inceptis abhorrebat:
attamen interfuere quidam Ubiorum Tungrorumque. Sed
plurima vis penes Treveros ac Lingonas: nec tulere moras
consultandi. certatim proclamant: *furere discordiis Popu-
lum Romanum, cæsas legiones, vastatam Italiam, capi cum
maxime urbem, omnes exercitus suis quemque bellis detineri. si*

Anteibat alios] Brevius et verius Vati-
c. et Covarruvia, *ante alios.* Sic H. 5,
12. *Templum in modum arcis, pro-
prietate muri labore et opere ante alios.*
A. 1, 27. *Cn. Lentulus ante alios ætate
et gloria belli.* LIPS. Consentit Flor.
Agr. ed. pr. Itaque bene *ibat* a Pichena
deletum. ERN. Bud. *ante alios.* sed 2.
m. addidit *ibat* in margine.

*Hostis Populi Romani, quam socius,
jactabat]* Sic restitui. Transmarinum
et elegans dicendi genus est, *jactat esse
socius*: quod plebs dixerit, jactat se so-
cium esse. Homerus Il. 13, 54. *Ἐκρωγ
ὁ δὲ Διὸς εὐχῆσ' ἐπιστάσιος παῖς ἴβαν.* et cre-
bro Græci: quos sæpe et vulgo imitati
Latini, sed locis hodie fere corruptis.
Plautus Asinaria 3, 3, 43. *Argenti vi-
ginti minæ me modo ad mortem appule-
runt, Quas hodie adolescens Diabolus
ipse daturus dixit.* Ita enim consensu
manuscripti. sicut et illo Bacchidibus
1, 2, 47. *Eia, nunc esse ego opinor
Hercules, tu autem Linus.* Apuleium
eo exemplo scripsisse censeam l. 7.
*Summos illi promitterent honores habi-
turi mihi.* nec mutem. Virgilius Æn. 2,
377.—*sensit medios delapsus in hostes.*
LIPS. Consentit ed. pr. Guelf. et edd.
ceteræ ante Lips. (et cod. Bud.) *is se.* *E
majoribus* est, ad exemplum majorum
suorum. Dicebat, majores suos hostes
Pop. R. fuisse, eorumque exemplum se
sequi. Nec absurdum, ut opinor, foret: *is
e maj. s. hostis P. R. quam socios jacta-*

bat: magis laudabat et se imitari dicebat
eos, qui hostes, quam qui socii Pop.
Rom. fuissent. Certe in vulgata *e ma-
joribus suis*, durius est. ERN. Con-
jectura ista Merceri est, Pichena probata.
Huetius malebat *a maj suis.*
Bip. *e maj. suis* explicant natus hostis. In
Bud. a 1. m. erat *ipse*, unde 2. m. *Is se.*

Hic Trevir, hic Lingon] Alterum in
ille mutari cupiunt Rhen. et Pich. quod
non necessario esse, hodie constat. V.
Ryck. MS. autem Flor. habet *Lingonus*,
Reg. Agr. ed. pr. *Lingonius*. Broterius
suspicatur, Romanos dixisse *Lingonus*
pro *Lingo* vel *Lingon*, ut habet Martia-
lis 8, 75, 2. ERN. Bud. *Lingon.* Ge-
minatum pronomen *hic* occurrit et ap.
Virg. Ecl. 4, 56. Cic. ad Fam. 9, 16.
immo supra A. 14, 8. Mox Bud. *incede-
bat.*

Animos c. scrutari] Pichena corrige-
bat *scrutati*, et cum sequentibus conjun-
gebat: eleganter, sed sine libris et non
necessario. mox ed. pr. *adstrinere*,
item *Tungrorum*, ut Rhenanus edidit.
V. ad 2, 14. ERN. Bud. *scrutati.* quod
servant Brot. Lall. Ast Bip. *scrutati.*

Omnes exerc.—bellis detineri] Sic edi-
di ex ed. pr. ex quo ab Puteol. factum
destineri, pro quo Rhen. (e Bud.) dedit
distineri, quod tamen est et in Guelf.
Detineri, i. e. occupatos esse, verum est,
ex iis, quæ supra ad A. 11, 12, diximus.
Singula singuli exercitus bella habebant,
non pluribus distinebantur, distrahe-

A. U. *Alpes præsidii firmentur, coalita libertate, dispecturas Gallias,*
 824. *quem virium suarum terminum velint.* Hæc dicta pariter pro-
 A. C. *bataque. de reliquiis Vitelliani exercitus dubitavere. Pleri-*
 71. *56 que interficiendos censebant, turbidos, infidos, sanguine Du-*
cum pollutos. Vicit ratio parcendi: *ne, sublata spe veniæ,*
pertinaciam accenderent. Adliciendos potius in societatem. Le-
gatis tantum legionum interfectis, ceterum vulgus, conscientia
scelerum et spe impunitatis, facile accessurum. Ea primi con-
 sili formæ. missique per Gallias concitatores belli. Simula-
 tum ipsis obsequium, quo incautiorem Voculam opprime-
 rent. Nec defuere, qui Voculæ nuntiarent. Sed vires ad
 coercendum deerant, infrequentibus infidisque legionibus.
 Inter ambiguos milites et occultos hostes, optimum e præ-
 sentibus ratus, mutua dissimulatione et iisdem, quibus pete-
 batur, artibus grassari; in coloniam Agrippinensem descen-
 dit. Illuc Claudius Labeo, quem, captum et extra conven-
 tum amandatum in Frisios, diximus, corruptis custodibus
 perfugit. pollicitusque, *si præsidium daretur, iturum in Bata-*
vos et potiorem civitatis partem ad societatem Romanam retra-
cturum; accepta peditum equitumque modica manu, nihil
 apud Batavos ausus, quosdam Nerviorum Betasiorumque in

bantur. Ante bene Rhen. (e Bud.) *cum maxime* edidit pro *tum* vel *tunc maxime*, ut alia habent. ed. pr. *tamen max.* ERN.

Dispecturas Gallias] MS. Agr. *altius desp.* ed. pr. *alias desp.* Vulgatum verum. (Bud male *disceptas*). Mox MSS. Bud. Agr. *reliquis.* ERN.

Pertinaciam accenderent] Hoc, ut mollius et Taciti stilo congruentius, recepi e MSS. Flor. Agr. ed. pr. Vulgo, *pertinacia accenderentur*: quod ferrem tamen, si esset *accenderetur*. Imitatus est Broterius. ERN. Bud. *pertinaciam attenderent*, vitiose.

Ea primi consilii forma] Sic edidi ex ed. pr. quod verum esse facile patet. Refertur enim ad rationem, quæ vicit. Et ante consultationis facta mentio. Alii quoque hoc Tacito restituimus. Vulgo *concilii*. Imitatus nos est Broterius, qui et in MS. Reg. reperit. ERN. Et Lall. In Bud. *consilii*.

Infidisque legionibus] Non erat in cod. Budensi, sicut nec ablativus *artibus*, paullo post. Abest et a Flor. ed. pr. omittique vult J. Gronovius, negans de tam subdolis fraudibus dici. Frustra. Est imitatio Liviani loci, jam ad Ann. prolata: Annibal sentiebat, *se suis artibus peti* a Fabio. Reperit et in aliis MSS. Broterius et recepit. *Grassari* item est verbum Sallustianum et Livianum in

tali re. Pro *optimum* MS. Agr. ed. pr. *opportunitum.* ERN.

Extra conventum] Accipio, conventum socialem, ejectionem ab iis omnibus, qui arma in Romanos junxissent. Si tamen pura est lectio; nam libri quidam *commentum* habent, Flor. *cōmtum*. Nihil melius elicio. Lips. Recte se habet vulgata. Vide Observ. 3, 22. Gron. Non placet filio, quod ea vox non est in Flor. MSS. Guelf. Oxon. habent *extra continentem annem*: quo firmatur Boxhornii conjectura *extra continentem amandatum*. Sed alias hoc dicitur tantum de iis, qui e continente in insulam maris amandantur. Ed. pr. seqq. (et c. Bud.) *commentum emendatum*. *Conventum* primus tacite edidit Rhenanus. ERN. Ryckius intelligit *conventum juridicum* i. e. civitatem Batavorum. Bip. conjiciunt *extra civitatem*, item *extra confinium*, quod in textum recepere. Quid, si *extra comitum*? hoc proximum libris foret. *Comitum* scil. locus, in quo negotia publica tractantur, ut Romæ olim, immo extra Romam. Nepos Ages. 4. *si privatus in comitio esset Spartæ*. Meliora exspecto.

Bethasiorumque] Sic Lips. edidit primus. Priores rectius sine *h.* MS. Agr. ed. pr. *Becas*. Guelf. *Bert*. ERN. Bud. *Bethasiorum*. Sed sine adspiratione apud Grut. p. 520, 9. Eorum meminit et

arma traxit. Et furtim magis, quam bello, Canninefates A. U. Marsacosque incursabat. Vocula Gallorum fraude inlectus, 824. ad hostem contendit. Nec procul Veteribus aberat, cum A. C. 71. Classicus ac Tutor, per speciem explorandi prægressi, cum 57 Ducibus Germanorum pacta firmavere. Tumque primum discreti a legionibus proprio vallo castra sua circumdant, obtestante Vocula, *Non adeo turbatam civilibus armis rem Romanam, ut Treveris etiam Lingonibusque despectui sit. Superesse fidas provincias, victores exercitus, fortunam Imperii, et ultores Deos. Sic olim Sacrovirum et Aduos, nuper Vindicem Galliasque, singulis præliis concidisse. Eadem rursus Numina, eadem fata, ruptores fœderum exspectarent. Melius D. Julio Divoque Augusto notos eorum animos. Galbam, et*

Plin. 4, 17 (31). Eisdem fuisse *Betasos* cum *Aduaticis* Caesaris, et in Brabantia habuisse sedem, Cluverius tradit Germ. ant. 2, 21. In Not. Imp. memoratur sect. 52. *cohors Vetasiorum*. In Capit. Caroli Calvi, in divisione R. Lothar. a. 870 facta, occurrit *Velsatum*, in Ann. Bertin. *Ueosatum*, in NN. Carolingorum *Uuiosatum*; id Valesio in Not. Gall. videtur esse *Weset* vel *Wiset* ad Mosam inter Leodium et Trajectum. Ibi quærendos *Betasios* Bipontini autumant. Valesius ipse in voce *Betasii* p. 77. in *Beda*, vico, quem itin. Antonini habet, se invenisse putat; is, hodie *Bidburg*, medio ævo sub nomine *pagi Bedensis* notus erat. Displicet hoc D'Anvillio in Not. de la Gaule p. 155. quia Treverorum pagus sic nimum fuisset restrictus. Potius cum P. Divæo de Antiq. Gall. Belg. suspicatur, in vico *Beets* inter Halen et Leewe ad lævam fl. Getæ in Brabantia superesse memoriam *Betasiorum*.

Marsacos] Plin. 4, 15 (29). *Marsatios* s. *Marsacios*: ed. Parisiens. supra laudata *Morsacios*, vitio operarum, ut opinor. Dio quoque 60, 8. *Μαρσατίους* vocat. ERN. Non ita prorsus se res habet. Dio *Μαυροσίους*; nominat, pro quibus Harduinus ad Plinii 1, c. putat leg. *Μαρσατίους*, Leunclavius *Χαύροους*, Reimarus *Μάροους*. Nominis vestigia in *Marsdiep* superesse, docet Altling. p. 93. Habitarunt scil. inter Rhenum et fossam Drusi, quæ nunc *Velavia*. Muretus in loco nostro legebat *Marsatiosque*. In *Marsacosque* conspirant libri.

Cum Ducibus Germanorum] Faernus volebat *Treverorum*.

Non adeo turbatam] Similem, et e Romano pectore vocem, emisit ille Stilico apud Claudianum De bello Getico 382.

Non ita Romanum Fati violentia nomen Obruit, ut vestros nequeat punire tumultus. LIPS.

Eadem rursus Numina] Sic edidit primus Rhen. (ex ingenio) idque ab omnibus servatum. MSS. Flor. Agr. ed. pr. *nomina* (Bud. *nomine*). At MS. Guelf. *omnia*. Edd. Puteol. Ber. *omina*; ex quo in ed. Alciati lapsu operarum factum *omnia*. atque hinc lectionem hanc protulisse intelligendus est Rhen. cui frustra hic obloquitur Ryckius. *Omnia* mihi non adeo displicet: sed *Numina* præfero. *Eadem Numina*, i. e. æque irata, et perjurium ultura. Solennis Deorum mentio in terrendis fœdifragis. Et pro *numina* scribi *nomina* solere, id quoque supra vidimus. ERN. Cf. Ann. 1, 73. De *Sacroviro* v. A. 3, 40. 46.

Galbam] Ego potius artem oratoris esse censeo, quam *μημονικὸν ἀμύθημα*, ut vult Savilius, ad invidiam faciendam defectoribus Gallici nominis, quod quædam civitates accepissent, quasi omnibus datum esset interpretantis, et quasi pro eo, quod nonnulli ejusdem gentis populi adepti forent, alii quoque gratiam deberent. Asconius in Divinat. *Siculis omnibus. Elatoric; cum enim a duobus Quæstoribus Sicilia regi soleat, uno Lilybetano, altera Syracusano, ipse vero Lilybetanus Quæstor fuerit Sex. Peducaeo Pratore, omnibus tamen se placuisse dixit.* GRON. Bip. ita locum explicat: Treviri et Lingones, a Galba perculti et tributa aucta, 1, 53. mox ab eo ad Vitellium descivere, 1, 57. hinc inminuta tributa, molliusque servitium; unde hostiles spiritus induerunt, 4, 55. Neque enim benevolentia contineri Treveros, ipse dicit Tutor, Trevir, infra c. 76.

A. U. *infracta tributa, hostiles spiritus induisse. Nunc hostes, quia*
 824. *molle servitium; cum spoliati exutique fuerint, amicos fore.*
 A. C. 71. *Hæc ferociter locutus, postquam perstare in perfidia Classi-*
 cum Tutoremque videt, verso itinere, Novesium concedit. Galli duum millium spatio distantibus campis consedere. Illuc commeantium Centurionum militumque emebantur animi: ut (flagitium incognitum) Romanus exercitus in externa verba jurarent, pignusque tanti sceleris nece aut vinculis Legatorum daretur. Vocula, quamquam plerique fugam suadebant, audendum ratus, vocata concione, in
 58 hunc modum disseruit. *Numquam apud vos verba feci, aut pro vobis sollicitior, aut pro me securior. Nam mihi exitium parari, libens audio: mortemque in tot malis honestam, ut finem miseriarum, exspecto. Vestri me pudet miseretque, adversus quos non prælium et acies parantur, id enim fas armorum et jus hostium. bellum cum Populo Romano vestris se manibus gesturum, Classicus sperat, Imperiumque et sacramentum Galliarum ostentat. Adeo nos, si fortuna in præsens virtusque deseruit, etiam vetera exempla deficiunt: quotiens Romanæ legiones perire præoptaverint, ne loco pellerentur. socii sæpe nostri, excindi urbes suas, seque cum conjugibus ac liberis cremari, pertulerunt: neque aliud pretium exitus, quam fides famaue. To-*

In tot malis hostium] Hand plane damno. Quid si tamen faciamus, portum et finem? Quid si in tot malis honestam? LIPS. Tentabam, otium et finem miseriarum, 1 Observ. 14. GRON. Melius hoc Lipsiano remedio, aut Pichenæ, qui hodie tentabat; quod sane frigide additum foret: sed tamen nec ipsum satis placet. Ingeniosius est, quod Trillero in mentem venit Obs. p. 423. *hostium et finem m.* ita, ut *hostium* sit *ostium*, scriptura in libris antiquis sæpe obvia, ductusque loquendi modus e Stoicorum schola, qui mortem januam, ostium, vocabant, ut locis Senecæ et Arriani ostenditur. Adde plura e Lipsii Maund. ad Philos. Stoic. 3, 23. Sed in istis locis aut mentio *carceris et custodiæ*, ut in loco Senecæ, aut aliud quid præcedit, ut in locis Arriani 1, 9. et 24. propter quod ostii vel januæ appellatio conveniat morti: velut, abeundum esse e vita, relinquendas miseras, etc. Simpliciter mortem appellari *ostium* aut *januam miseriarum*, nondum reperi, nec doceri posse credo. Immo ostium miseriarum per Latinitatem foret *aditus ad miseras*, ut *janua leti* apud Poetas et centum alia. Ego cum Acidalio delendum puto, et huc male tractum esse e proximo, ubi

jus hostium. Ceterum est imitatio Sallust. Cat. 51. *in luctu atque miseris mortem ærunnarum requiem, non cruciatum, esse.* Broterius (ut Salinerius) vulgatum explicat mala ex hostibus. Sed mala Vocula non modo ab hostibus, etiam a suis, erant, ut tota narratio docet. ERN. Colerus dabat *in tot manibus hostium.* Bip. *extremum*, quod, quomodo a librariis potuerit verti in *hostium*, difficile dictu. Potius *honestam* scripserit Tacitus, ut A. 1, 70. *honestæ mortis usus.* Id ergo recepi Ann. quod 15, 25. pro *inhonesta* libri habent *in hoste, inhosta.*

Et jus hostium] Flor. Bud. Agr. addunt est.

Imper. et sacr. Galliar. ostentat] i. e. jactat Gallorum sub ductu et auspiciis Romanos militaturos, sacramentoque Gallis dicturos. Mox *virtusque* aberat a MS. Bud. Ryckius autem e MS. Agr. edidit *adeo vos.* Sic et MS. Harl. videturque efficacius Broterio. ERN. In Bud. deest *virtus*, remanente *que*, quod negligentiam librarii prodit. Bud. *adco nos.* Acidalium interrogatione hæc et mox sequentia inspiranda putabat. Sicque ad Pichenam usque editiones exhibent.

Tolerant cum maxime] MS. Guelf.

lerant cum maxime inopiam obsidumque apud Vetera legiones, A. U. nec terrore aut promissis demoveantur. Nobis, super arma et vi-^{824.}ros et egregia castrorum munimenta, frumentum et comedeat, ^{A. C.}quamvis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donativo suf-^{71.}fecit: quod sive a Vespasiano, sive a Vitellio, datum interpretari mavultis, ab Imperatore certe Romano accepistis. Tot bellorum victores, apud Geldubam, apud Vetera, fuso totiens hoste, si pavetis aciem, indignum id quidem: sed est vallum murique et trahendi artes, donec e proximis provinciis auxilia exercitusque concurrant. Sane ego displiceam. sunt alii Legati, Tribuni, Centurio denique, aut miles. Ne hoc prodigium toto terrarum orbe vulgetur, vobis satellitibus, Civilem et Classicum Italiam incasuros. An, si ad mœnia urbis Germani Gallique duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitii imagine. Tutorin? Trevero agentur excubiæ? Signum belli Bataurus dabit? Germanorum catervas supplebitis? quis deinde sceleris exitus? cum Romanæ legiones contra direxerint: transfuga e transfugis, et proditores e proditoribus, inter recens et vetus sacramentum in-visi Deis errabitis? Te, Jupiter optime maxime, quem per octingentos viginti annos, tot triumphis coluimus, te, Quirine, Romanæ parens urbis, precor venerorque, ut, si vobis non fuit cordi, me Duce hæc castra inconrupta et intemerata servari, at certe pollui fœdarique a Tutore et Classico ne sinatis. Mi-

cur nunc maxime: quod factum e cum maxime, ut est in ed. pr. ediditque (e Bud.) Rhenanus. Ceteræ ante Rhen. nunc maxime, solenni in hac voce corruptione. V. ad c. 65. In ed. autem pr. est tulerant vitiose, et conjunctum cum antecedentibus. ERN. Mox Bud. male apud veteres legiones.

Donativo sufficit] Immo, sufficit. Numer enim donativum acceperant. Supra. LIPS. Receptit recte Pichena. ERN. Bud. ufficit.

Sane ego displiceam] Hic et in sequentibus ante oculos habuit locum Livii in Or. P. Scipionis post seditionem exercitus in Hispania, 28, 27. Denique ego sim, cujus imperii tædere exercitum etc. Precum formula deinde ex alio loco sumta, ut Lipsius monuit. ERN.

Centurio denique aut miles] Centurioque aut m. MS. Guelf. edd. Rhen. (e Bud.) sqq. usque ad Lipsium. ERN. Qui lectionem veterem restituit, quam et Puteol. et Alc. habent.

Ne hoc prodigium toto terrarum orb. n.] Friget toto. Puto Tacitum dedisse tantum, non adverbialiter, ut Broterius putabat, sed ut ad prodigium referatur: quamquam totum hoc t. terrarum orbe friget, et glossam sapit. Inspice Li-

vium, l. c. ERN.

Tutori Trevero] MS. Flor. ed. pr. Tutorin: quod J. Gronov. vult esse Tutorin' vel Tutori ne. ERN. Bud. tutor in treviro, sejunctim. Sed vel sic conjecturam Gronovii firmat.

Per octingentos viginti annos] Vid. ad 1, 1. cujus loci lectio hoc ipso loco confirmatur. sed et hic Guelf. ducentos et XX. ERN. Longe alia ratio est hujus loci et istius ex H. 1, 1. Respice ibi notata.

Si vobis non fuit cordi] Imitatum clare e Livio 9, 8. Vos, Dii immortales, precor, quæsoque, si vobis non fuit cordi Sp. Postumium cum Samnitibus bellum gerere. Tacitus infra 81. Id fortasse cordi Diis, et Divino ministerio Principem electum. Nec quidquam hic scrupuli aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budensi, ræ cordi, non legi: ex quo ille juratus emendat, si vobis non fuit. id est, licuit, inquit, more Græco. Bene, Beate, Manibus tuis sit; nam perjuriam hæc litteratorum, pariter ac amantium, ut spero, venti auferunt. LIPS. Perperam quoque Rhen. aliam omissionem Bud. codicis tuetur, habet enim servari, at Classico ne sinatis, sed patet, ab at ad et transsiliisse librarium.

A. U. *litibus Romanis aut innocentiam detis, aut maturam et sine*
 824. *noxa pœnitentiam.* Varie excepta oratio, inter spem me-
 A. C. tumque ac pudorem. Digressum Voculam, et de supremis
 71. 59 agitantem, liberti servique prohibuere, fœdissimam mortem
 sponte prævenire. Et Classicus, misso Æmilio Longino,
 desertore primæ legionis, cædem ejus maturavit. Heren-
 nium et Numisium, Legatos, vinciri satis visum. Dein,
 sumptis Romani Imperii insignibus, in castra venit. Nec
 illi, quamquam ad omne facinus durato, verba ultra suppe-
 ditavere, quam ut sacramentum recitaret. Juravere, qui
 aderant, *pro Imperio Galliarum.* Interfectorem Voculæ altis
 ordinibus, ceteros, ut quisque flagitium navaverat, præmiis
 adtolliit. Divisæ inde inter Tutorem et Classicum curæ.
 Tutor valida manu circumdatos Agrippinenses, quantumque
 militum apud superiorem Rheni ripam, in eadem verba adig-
 git, occisis Magontiaci Tribunis, pulso castrorum Præfecto,
 qui detrectaverant. Classicus corruptissimum quemque e
 deditis *pergere ad obsessos* jubet, *veniam ostentantes, si præ-*
sentia sequerentur: aliter nihil spei. famem ferrumque et
extrema passuros. Adjecere, qui missi erant, exemplum
 60 suum. Obsessos hinc fides, inde egestas, inter decus
 ac flagitium distrahebant. Cunctantibus solita insolitaque
 alimenta deerant; absumptis jumentis equisque et ceteris
 animalibus, quæ profana fœdaque in usum necessitas ver-
 tit. Virgulta postremo et stirpes et internatas saxis herbas
 vellentes, miseriarum patientiæque documentum fuere: do-
 nec egregiam laudem sine turpi macularent, missis ad Civi-
 lem legatis, *vitam* orantes. Neque ante preces admissæ,
 quam in verba Galliarum jurarent. Tum, pactus *prædam*
castrorum, dat custodes, qui pecuniam, calones, sarcinas re-
 tentarent, ac qui ipsos leves abeuntes prosequerentur. Ad

Sumptis Rom. Imp. insignibus] Pichena de aquilis, vexillis etc. capit. Non video tamen, quid impediatur, quo minus et Classicus lictores cum fascibus habuerit. Mox *alti ordines* sunt, qui alias *primi* dicuntur. Primorum ordinum Centurionem fecit. Dein *flagitium navare* dixit, pro operam in flagitio perpetrando navare ut 5, 25. *bellum alicui navare.* Sive, flagitio perpetrando alicui prodesset, operam navare, quæ constat flagitio. Nec Cicero hoc genus loquendi refugit. Nam ep. 9, 2. est *navare Rempublicam.* Quod ad H. 5, 25. Acidalius laudat e Cicerone (ep. 3, 10.) *navare benevolentiam,* id alienum est. nam ibi navare simpliciter est præstare, ut in *operam navare.* ERN.

In eadem verba adigit] Hic olim pun-

ctum vulgo. Ex admonitione Merceri Pichena sustulit, et post *detrectaverant* posuit. Ita et MS. Guelf. et edd. ante Rhen. omnes, præter primam. Male interpunctio in ed. Rhen. mutari cœpta. Ed. pr. (et cod. Bud.) *occisi tribuni,* vitiose. ERN.

Ac qui ipsos leves] Ita editum inde a Rhenano e MS. Bud. ut opinor. (Minime, sed ex ingenio, nam Bud. *atqui.*) Favent Flor. ed. pr. in quis *at qui.* MS. Guelf. edd. ceteræ ante Rhen. *aut qui.* Pichena edidit *atque ipsos:* male. nam copula quidem desideratur, sed etiam *qui.* Non enim custodes iidem prosequuntur sunt abeuntes, sed alii, ut bene monuit Ryckius: qui e suo MS. edidit *et qui.* Ego vetus restitui. Forte fuit *atque qui,* quam formam Tacitus non refugit. *Le-*

quintum fere lapidem coorti Germani incautum agmen ad-
 grediuntur. Pugnacissimus quisque in vestigio, multi pa-
 lautes, occubuere: ceteri retro in castra profugiunt; que-
 rente sane Civile et increpante Germanos, *tamquam fidem*
per scelus abrumperent. Simulata ea fuerint, an retinere
 sævientes nequiverit, parum adfirmatur. Direptis castris,
 faces injiciunt: cunctosque, qui prælio superfuerant, in-
 cendium hausit. Civilis, barbaro voto, post cœpta adver-
 sus Romanos arma, propexum rutilatumque crinem, patrata
 demum cæde legionum, deposuit. Et ferebatur, parvulo
 filio quosdam captivorum, sagittis jaculisque puerilibus fi-
 gendos, obtulisse. Ceterum neque se, neque quemquam
 Batavum, in verba Galliarum adegit: fisis Germanorum
 opibus: et, si certandum adversus Gallos de possessione
 rerum foret, inclitus fama et potior. Mummius Lupercus,
 Legatus legionis, inter dona missus Velledæ. Ea virgo na-
 tionis Bructeræ late imperitabat: vetere apud Germanos
 more; quo plerasque feminarum fatidicas, et, augeſcente su-
 perſtitione, arbitrantur Deas. Tuncque Velledæ auctori-
 tas adolevit. nam *prosperas Germanis res et excidium legionum*
prædixerat. Sed Lupercus in itinere interfectus. Pauci
 Centurionum Tribunorumque, in Gallia geniti, reservantur,
 pignus societatis. Cohortium, alarum, legionum hiberna

ves Broterius intelligit de spoliatis, qui
 eam ob causam leves essent, ut et alii
 ceperere; Ryckius levis armaturæ milites,
 qui prosequerentur. De Romanis mel-
 lius foret *inermes* aut simile quid, quam
leves, quod nuspiam in tali contextu ad-
 dicitur, ad exprimendum periculum. Et
 nescio, an verbum sit a glossa, præser-
 tim cum durius concurrat cum *abcentes*:
 nec, opinor, simile exemplum reperietur.

Civilis, barbaro voto] Patrium et so-
 lenne Germanis hoc votum. Tacitus de
 moribus ejus gentis 31. *Alii Germano-
 rum populis usurpatum, rara et priva-
 ta cujusque audentia, apud Catos in
 consensum vertit, crinem barbaramque sum-
 mittere, nec nisi hoste cæso exuere voti-
 vum obligatumque virtuti oris habitum.*
 Mansit inferiore ævo. Et lego apud
 Diaconum de Gestis Longob. 3, 7. *Sex
 millia Saxonum, qui bello superfuerant,
 devoverunt se neque barbaram neque capil-
 los rasuros, nisi se de Suevis hostibus ul-
 ciscerentur.* Pulchre igitur et decore
 Silius Sarmenti Gallo hoc affingit Punic.
 4, 200. *Occumbit Sarmens, flavam qui
 ponere victor Cæsariem crinemque tibi,
 Gradive, vovebat.* Quin et Romani
 usurparunt interdum, ut Julius Cæsar.

de quo Suetonius 67. *Diligebat quoque
 milites usque adeo, ut, audita clade Ti-
 turiana, barbam capillumque submiserit,
 nec ante demperit, quam vindicasset.*
 Lips. MS. Agr. *perplexum*. Ed. pr. *per-
 pexum*. vitiose utrumque. ERN. Bud.
propexum. Rutilus comas noster Ger-
 manis tribuit et de Mor. c. 4. *Galliarum
 inventum esse rutilandis capillis ex sebo
 et cinere*, Plin. refert 28, 12 (51). Quin
 et de Romanis matronis simile quid nar-
 rat Val. Max. 2, 1, 5.

Mummius Lupercus] V. ad c. 18.
 Mox *Velledæ* c MSS. Flor. (Bud.) Agr.
 edidit Ryck. et J. Gronov. Sic et ed.
 pr. sic Græci. V. Ryck. ad h. l. de ea no-
 ster et in Germania, ubi v. Lips. ad c. 8.
 ERN. Bud. *Munius*. Ante Ryckium le-
 gebatur *Velledæ* duplici elemento. Mox
 Bud. *tunc* sine conjunctione. Apud Gal-
 los Germanosque præcipuo cultu *Matres*
 vel *Matras* fuisse cultas, monumenta lo-
 quantur. Cf. Spon. Misc. erud. Ant. 3,
 77.

Arbitrantur Deas] Sic volebat corrigi
 Muretus. recte. nec enim ulla ratio est,
 quare conjunctivo usus sit. Atque ita
 plane est in ed. pr. unde sic edidimus.
 Ceteri edd. et scr. (ctiam Bud.) *arbitren-
 tur*. ERN.

A. U. subversa cremataque : iis tantum relictis, quæ Magontiaci
 824. ac Vindonissæ sita sunt. Legio sextadecima cum auxiliis
 A. C. simul deditis a Novesio in coloniam Treverorum transgredi
 71. jubetur, præfinita die, intra quam castris excederet. Me-
 62] dium omne tempus per varias curas egere : ignavissimus
 quisque, cæsorum apud Vetera exemplo, paventes ; melior
 pars rubore et infamia : *quale illud iter ? quis dux viæ ? et omnia*
in arbitrio eorum, quos vitæ necisque dominos fecissent. Alii,
 nulla dedecoris cura, pecuniam, aut carissima sibimetipsi
 circumdare. Quidam expedire arma, telisque tamquam in
 aciem accingi. Hæc meditantibus, advenit proficiscendi
 hora, exspectatione tristior. Quippe intra vallum deformitas
 haud perinde notabilis : detexit ignominiam campus et
 dies. Revulsæ Imperatorum imagines, inhonora signa, ful-
 gentibus hinc inde Gallorum vexillis : silens agmen, et vel-
 ut longæ exsequiæ : dux Claudius Sanctus, effosso oculo :
 dirus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, postquam,
 desertis Bonnensibus castris, altera se legio miscuerat. Et,
 vulgata captarum legionum fama, cuncti, qui paullo ante
 Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris te-
 ctisque et undique effusi insolito spectaculo nimium frue-
 bantur. Non tulit ala Picentina gaudium insultantis vul-
 gi : spretisque Sancti promissis aut minis, Magontiacum
 abeunt : ac forte obvio interfectore Voculæ, Longino, con-
 jectis in eum telis, initium exsolvendæ in posterum culpæ
 fecere. Legiones, nihil mutato itinere, ante mœnia Treve-
 63] rorum considunt. Civilis et Classicus, rebus secundis sub-

Vindonissæ sita] V. ad c. 70.

Legio XIII.] V. dicta ad c. 26.

Hæc meditantibus] Quis neget a Liviano exemplari esse? qui in deditioe illa turpi ad Furculas 9, 5. *Hæc frementibus*, inquit, *hora fatalis ignominiaæ advenit, omnia tristiora experiundo factura.* LIPS.

Innexa signa] Budensis codex *inhora signa.* Rom. *in ora.* Divinabam olim, *inversa signa* quod ignominiaæ fuit, et victos se fatentium. Spartianus in Severo 7. *In palatium eodem habitu perrexit, pralatis signis quæ Pratorianis ademerat, supinis non erectis.* Idem usurpatum in dolore. Tacitus A. 3, 2. *Præcedebant inconpta signa, versi factes.* Peto Albinovanus ad Liviam v. 141. *Quos primum vidi jâsces, in funere vidi; Sed vidi versos indiciumque mali.* At nunc patem commodius legi *inhonora signa*, id est, squallida, non uncta, non nitidata : quæ opponit *fulgentibus Gallorum vexillis* : aut potius retineri illud

innexa, cum explicatione, *signa innexa*, id est, sine nexu et nuda fuisse. Nam solent imagines Principum, clypei, etiam coronæ et talia innecti. LIPS. *In hora* etiam Flor. *In ora Agr.* *Inhonora* jam correxit Victorius, loco supra indicato ad 15, 25. Lipsii correctionem recepit Pichena cum seqq. omnibus. J. Gronovius tamen e lectione Florentina potius extricabat *villiora.* ERN. Alias aliorum conjecturas exhibet J. Gron. Exemplum rei habes A. 1, 24. ubi *legiones nullis insignibus fulgentes.* Bud. *revolve.* Sic ubique *volgus, volgatus* et similia.

Dux (Claudius Sanctus)] Ducem viæ deditis datum intelligi, jam a Pichena monitum. Is *dirus ore* dicitur, ob deformitatem ab effosso oculo. Atque hinc intelligi debet alterum *debilis ingenio.* Nam *debiles* dicuntur capti aliquo membro. Itaque nil aliud est, quam si dixisset, *foedus ore, ingenio foedior.* Ceterum colon esse debet post *oculo*, ut in edd. primis, non comma. ERN.

lati, an coloniam Agrippinensem diripiendam exercitibus A. U. suis permetterent, dubitavere. Sævitia ingenii et cupidine ^{824.} prædæ ad excidium civitatis trahebantur: obstabat ratio belli, et novum Imperium inchoantibus utilis clementiæ fama. ^{71.} Civilem etiam beneficii memoria flexit, quod filium ejus, primo rerum motu, in colonia Agrippinensi deprehensum, honorate custodierant. Sed Transrhenanis gentibus invisita civitas, opulentia auctuque. Neque alium finem belli rebantur, quam si promiscua ea sedes omnibus Germanis foret, aut, disjecta, Ubios quoque dispersisset. Igitur Tenteri, Rheno discreta gens, missis legatis, mandata apud concilium Agrippinensium edi jubent: quæ ferocissimus e legatis in hunc modum protulit: *Redisse vos in corpus nomenque Germaniæ, communibus Deis et præcipuo Deorum, Marti, grates agimus: vobisque gratulamur, quod tandem liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem flumina ac terras et cælum quodammodo ipsum clauserant Romani: ut conloquia congressusque nostros arcerent; vel, quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac prope nudi, sub custode et pretio coiremus. Sed, ut amicitia societasque nostra in æternum rata sit, postulamus a vobis, muros coloniæ, munimenta servitii, detrahatis. (etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obliviscuntur:)* Romanos omnes in finibus vestris trucidetis; haud facile libertas et domini miscentur, bona interfectorum in medium cedant, ne quis oculere quidquam aut segregare causam suam possit. Liceat nobis vobisque utramque ripam colere, ut olim majoribus nostris. quomodo lucem diemque omnibus homi-

[*Sævitia ingenii*] Sic editum a Pichena e lectione Flor. *ingenti*, quæ est et in Vatic. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. ceterisque ante Rhen. *Ingenita* primus tacite edidit Rhen. ERN.

[*Sed præcipuo Deorum*] MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. *et præcipuo*. unde cum Ryckio recepimus. *sed* ferri non potest, nisi intelligas, *sed* præcipue præcipuo Deorum. Verum etiam *et* hanc vim habere potest, e more Taciti; ut supra vidimus, pluribus locis. ERN.

[*Sub custode et pretio*] Hoc quo pertineat, patet e responsione Agrippinensium: *Vectigal et onera commerciorum resolvimus. sint transitus incustoditi*. ERN. Bud. male *inermes nec probe nudi*. Positi a C. Cæsare *custodis* simili sensu, quo hic, meminit Seneca de ira 2, 33

[*In æternum rata sit*] Sic edidimus ex ed. pr. cui consentit MS. Agr. et Reg. Vulgo (et Bud.) *sint*. Si *rata* esset, nihil mutandum foret: nam ejus formæ exempla multa. Altera illa excusari

quidem potest Græcorum more, qui etiam post femininum unum, neutrum ponunt, intell. *χρημα*, sed non nisi in summo consensu omnium librorum. Mox eadem ed. *si clausa tenetis*: nec hoc male. Ceterum sententiæ, de animalibus feris et de libertate cum servitute non consistente, in parenthesi accipiendæ. Nam ista conjuncta sunt, *detrahatis—trucidetis,—bona—cedant*: quod in vulgata interpunctione non satis perspicuum est. ERN. Bud. *teneas*.

[*Quomodo lucem noctemque*] Perspicue rectum, atque ita in Vatic. Vulgo, *lucem diemque*, quasi ea differant. LIPS. Male Lipsius. Recte Pichena, qui veterem lectionem reposuit, quam teneant MSS. Flor. (Bud.) Agr. edd. inde a Puteol. omnes. Vaticano consentit ed. pr. Latini verba nonnulla solent conjungere, quamvis idem fere significantia, etiam qui breviter adamarunt, ut multis exemplis e Sallustio et Tacito doceri potest. sic statim

A. U. nibus; ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Insti-
 824. tuta cultumque patrium resumite, abruptis voluptatibus, quibus
 A. C. Romani plus adversus subjectos, quam armis, valent. sincerus
 71. et integer et servitutis oblitus populus, aut ex æquo agetis,
 65 aut aliis imperitabitis. Agrippinenses, sumpto consultandi
 spatio, quando neque subire conditiones metus futuri,
 neque palam adspernari conditio præsens, sinebat, in
 hunc modum respondent. *Quæ prima libertatis facultas
 data est, avidius quam cautius, sumpsimus, ut vobis ceterisque
 Germanis, consanguineis nostris, jungeremur. Muros civitatis,
 congregantibus se cum maxime Romanorum exercitibus, augere
 nobis, quam diruere, tutius est. Si qui ex Italia, aut provin-
 ciis, alienigenæ in finibus nostris fuerant, eos bellum absum-
 psit, vel in suas quisque sedes refugere. Deductis olim et no-
 biscum per connubium sociatis, quique mox provenere, hæc pa-
 tria est. Nec vos adeo iniquos existimamus, ut interfici a nobis
 parentes, fratres, liberos nostros velitis. Vectigal et onera
 commerciorum resolvimus. Sint transitus incustoditi; sed
 diurni et inermes: donec nova et recentia jura in vetustatem
 consuetudine vertantur. Arbitrum habebimus Civilem et Ve-
 ledam, apud quos pacta sancientur. Sic lenitis Tencteris,
 legati ad Civilem et Veledam missi cum donis, cuncta ex
 voluntate Agrippinensium perpetrare. Sed coram adire*

*sincerus et integer, alibi instructus ar-
 matusque, quies et otium. Ex eo genere
 lux et dies. ERN. Sic et supra in luc-
 cem ac diem proferebant. et c. sq. 65.
 nova et recentia jura.*

Abruptis voluptatibus, quibus] Ambi-
 gua lectio. Quam posui, libri firmant,
 nec ratio impugnat. Vere enim inter
 Romanas artes fuit, ad homines in im-
 perio retinendos, mollire vires eorum et
 per delicias amœnasque voluptates fran-
 gere. Tacitus in Agricola 21. *Sequens
 hiems saluberrimis consiliis absumpta,
 ut homines dispersi ac rudes, eoque bello
 faciles, quieti et otio per voluptates as-
 suescerent. Et paullo post: Paullatim-
 que discessum ad delinimenta vitiorum,
 porticus et balnea et conviviorum elegan-
 tiam, idque apud imperitos humanitas
 vocabatur, cum pars servitutis esset. At
 veteres tamen editiones, abruptis vecti-
 galibus. quod stabiliri prorsus responso
 Ubiorum videtur, ad hanc orationis par-
 tem: Vectigal et onera commerciorum
 resolvimus. LIPS. Voluptatibus etiam
 MSS. Agr. (Bud.) Guelf. In ed. pr.
 (et cod. Reg. Lall.) vitiose voluntatibus.
 Ceteræ edd. ante Lipsium vectigalibus.
 ERN. Ista de vectigali et oneribus com-
 merciorum non hæc faciunt, sed ad supe-*

*riora, ut bene Ernesti monuit et Acida-
 lius docet.*

Metus futuri] Metu male MS. Guelf.
 edd. Puteol. Ber. Alc. Post tum ma-
 xime libri iidem. Nam perpetua in hoc
 verbo est in libris vett. aberratio a libra-
 riis orta, qui illud cum maxime pro
 nunc, eo tempore non concoquebant.
 ERN. Bud. metus futuri. Idem cum
 maxime. Mox vero multis modis pec-
 cat. Habet cautum. assumpsit, societa-
 tis. nobiscum.

Eductis olim] Scribe deductis olim.
 colonos veteres intellegit. LIPS. Sic
 Flor. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. omnes
 ante Lipsium quas vidi: ut nesciam,
 unde illud eductis sit. Ex quacumque
 ed. laudetur, est in ea vitium operarum,
 quod hanc notam, ut alias in hunc au-
 ctorem, peperit. Qui provenere, sunt
 nati e nobis. Verbum provenire usita-
 tum de prole, ut proventus. ERN.

In vetustatem consuetudine] Aptius
 et concinnius visum, quam illud tritum,
 vetustatem et consuetudinem. Quod au-
 tem posui, in Farnesiano est. LIPS.
 Sic et Fl. Agr. Copula et ab ed. pr.
 abest. Sed tamen est consuetudinem.
 MS. (Bud. et) Guelf. in vetustate et con-
 suetudine. ERN.

adloquique Veledam negatum. Arcebantur adspectu, quo A. U. venerationis plus inesset. Ipsa edita in turre: delectus e^{824.} propinquis consulta responsaque, ut internuntius Numinis, A. C. portabat. Civilis, societate Agrippinensium auctus, pro^{71.} ximas civitates adfectare, aut adversantibus bellum inferre, 66 statuit. Occupatisque Sunicis, et juventute eorum per cohortes composita, quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Betasiorum Tungrorumque et Nerviorum tumultuaria manu restitit: fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat. Pugnabaturque in angustiis ambigue, donec Germani transnatantes terga Labeonis invasere. Simul Civilis, ausus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum, et clara voce: *non ideo, inquit, bellum sumpsimus, ut Batavi et Treveri gentibus imperent. Procul hæc a nobis adrogantia. accipite societatem. transgredior ad vos, seu me Ducem, seu militem, mavultis.* Movebatur vulgus, condebantque gladios; cum Campanus ac Juvénalis, ex primoribus Tungrorum, universam ei gentem dedidere. Labeo, antequam circumveniretur, profugit. Civilis Betasios quoque ac Nervios, in fidem acceptos, copiis suis adjunxit: ingens rerum, percussis civitatum animis, vel sponte inclinantibus. Interea 67 Julius Sabinus, projectis fœderis Romani monumentis,

Ipsa edita in turre] Romana edit. et Rodolphus: *ipsa adyta intrare, dilectus e prop.* Quam lectionem hand temere spernam. Ut de fatidico Numine quopiam loquitur: cui rei apta hæc adytorum vox. Vulgata nihilo secius valde probo. LIPS. Editio Lipsio laudata habet *edita*, non *adyta*. ERN. Bud. *edita in turre.* Lectio altera *adyta intrare* non est ex ingenio Rodolphi, ut Blp. putant, sed in MS. ejus, teste Rycio. Reg. Lall. quoque habet *adita intrare*, nec Lallemando displicet, nec Rycio. Turris ista videtur ad Luppium fuisse sita. Cf. 5, 22.

Occupatis Sunicis] Hæc scriptura in Flor. teste J. Gron. Guelf. Harl. Oxon. etc. ead. inde a Puteol. Nam ed. pr. valde perverse *sumas*. Habitasse inter Ubios et Tungrorum putantur. ERN. Bud. *Sunucis*, ut in omnibus MSS. apud Plin. 4, 17 (31). De situ v. Cluv. Germ. ant. 2, 19. D'Anville not. de la Gaule p. 626. Nominis memoria in vico *Sin-nich*, Com. Limpurg. V. Bucher. Belg. Rom. p. 178 et 184.

Tungrorum] Ita plane Bud. sed supra c. 55. *Tugrorum*, deficiente scilicet lineola super *u*. Contra 2, 14. habet *Furingorum*. Mox Bud. *tranantes*.

Seu me ducem] Insidiosa modestia dictum: ut a Sallustii Catilina 20. *Vel*

Imperatore, vel milite, me utimini. LIPS.

Profugit] In avia Belgarum. c. 70. Esse paludes Flandrorum prope Brugas, conjicit Bucherius l. c.

Ingens rerum] MS. (Bud.) Agr. ed. pr. item MS. Guelf. sed a man. sec. in margine addunt *tumultus*: unde Heinsius ap. Ryckium facit *cumulus* l. 2, 24. elegantissima correctio; de qua vix dubitem. Edd. Puteol. Ber. Alc. *vigens rerum*. Post ed. pr. corrupte *percussit civitates animis*, ut correxit man. sec. in MS. Guelf. cum ante fuisset id, quod editur. ERN. Sic A. 1, 69. *ingens animi femina*. Post Bud. *percussit civitatum animis*.

Julius Sabinus] Alius ab isto, qui Senecæ patri nominatur Controv. 27. s. 9, 4. in quo corrupte legas. *Et ab Julio et a Sabino*. Scio junctim fuisse *ab Julio Sabino*. qui Gallis præfuit sub Caio: paterne hujus? Dionem vide 66, 3. LIPS.

Projectis fœderis Romani] Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video. Quale istud est, projicere monumenta fœderis? pingue et insulsum. Aliorsum emendatione traxerim: *prolectus Romani generis monumentis*. Sabinus, inquit, invitatus et inductus stirpis suæ origine, Cæsarem se appellat. Quid mirum? ecce

A. U. *Cæsarem se salutari jubet: magnamque et inconditam popularium turbam in Sequanos rapit, conterminam civitatem et nobis fidam. Nec Sequani detrectavere certamen. A. C. 71. Fortuna melioribus adfuit. Fusi Lingones. Sabinus festinatam temere prælium pari formidine deseruit. Utque famam exitii sui faceret, villam, in quam perfugerat, cremavit: illic voluntaria morte interiisse creditus. Sed, quibus artibus latebrisque vitam per novem mox annos traduxerit, simul amicorum ejus constantiam et insigne Erponinæ*

supra 55. scriptum: *Sabinus falsæ stirpis gloria incendebatur. Proavianam suam D. Julio, per Gallias bellanti, corpore et adulterio placuisse.* Possis eodem sensu: *prolatis R. generis.* LIPS. Atqui omnia plena moris, quem significat his verbis Tacitus. Dionysius Halic. 4, 26. de patris a Ser. Tullio cum Latinis: ἵνα δὲ μηδὲς χρόνος αὐτῆς (τῆς νόμῳ) ἀφανίση, στήλην κατασκευάσας χαλκῆν, ἔγραψεν ἐν ταύτῃ τὰ τε δόξαντα τοῖς συνδρόμοις καὶ τὰς μετασχέσας τῆς συνόδου πόλεις. Eodem de fœdere, quod Gabinis dedit Superbus ib. 4, 58. Τέτων ἐστὶ τῶν ὀρκίων μνημῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκον καλεῖσιν, ἀσπίς ξυλίνη, βύσσου βοῖα περιτόνος, τῷ σφαιροειδέτος ἐπὶ τῶν ὀρκίων ποτε βόος, γράμμασιν ἀρχαίοις ἐπιγεγραμμένη τὰς γινόμενας αὐτοῖς ὁμολογίας. Cicero pro Balbo 23. *Cum Latinis omnibus fœdus ictum Sp. Cassio Postumo Cominio coss. quis ignorat? quod quidem nuper in columna aenea meminimus post Rostra incisum et proscriptum fuisse.* De eodem Livius 2, 83. *nisi fœdus cum Latinis columna aenea insculptum monumento esset.* Apud Arrianum de exped. Alex. 2. p. 83. Pharnabazus cavet ab obsessis deditisque. Μισυληναῖοι καθελεῖν τὰς πρὸς Ἀλέξανδρον σφίσι γινόμενας στήλας, ζυμμάχους δὲ εἶναι Δαρείου. Livius rursus 26, 24. *Hæc convenerunt, conscriptaque biennio post Olympiæ ab Ætolis, in capitolio ab Romanis, ut testata sacratis monumentis essent, sunt posita.* Fœdus Smyrnæorum et Magnetum in Marmoribus Arondelianis: Ἀναγραφάτωσαν δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν ἐν στήλαις ἐκάτεροι, τὰς δὲ ἀνατιθέτωσαν, Σμυρναῖοι μὲν ἐν τῷ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Στρατονικίδος ἱερῷ, καὶ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ ἐν τῷ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Λευκοφύνης ἱερῷ· οἱ δὲ ἐν Μαγνησίᾳ κάτοικοι ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τὸν βαμὸν τῷ Διονύσῳ καὶ τὰς τῶν βασιλείων ἐκίνας etc. Polybius in Excerpt. Vales. lib. 27. (ed. Schweigh. t. 4. p. 385.) Ἐπαρχέσης γὰρ αὐτοῖς ἢ μόνον φιλίας, ἀλλὰ συμπολιτείας πρὸς Ἀπολλωνιάτας,

καὶ καθόλου κοινωσίας πάντων τῶν ἐν ἀνδρώπολις νομιζομένων δικαίων, καὶ περὶ τούτων κειμένης ἐνόρκου συνθήκης παρὰ τὸν Δία τὸν ἰδαῖον. Memnon de Romanis et Heracliensibus ap. Phot. n. 224. c. 28. Καὶ χαλκῷ πίνακις δύο τῆς ὁμολογίας ἴσας καὶ ὁμοίας ἔφερον· ὃν ὁ μὲν παρὰ Ῥωμαίοις ἐν τῷ κατὰ τὸ καπιτώλιον ἱερῷ τῷ Διὸς καθηλώθη, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ. Auctor 1. Maccab. 14. καὶ κατέγραψαν ἐν δέλτοις χαλκαῖς, καὶ ἔθεντο ἐν στήλαις ἐν ἔρει Σιών. Josephus contra Apionem 2, 4. ἀναγνοὺς τὴν στήλην, τὴν ἐστῶσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ τὰ δικαιώματα περιέχουσαν, ἃ Καῖσαρ ὁ μέγας τοῖς Ἰουδαίοις ἔδωκεν. Hujusmodi igitur ἐν στήλαις, cippis, vel columnis, tabulisve aut δέλτοις, quibus fœdus, quod Romani Lingonibus dederant, incisum erat, publiceque propositum, eversis et confractis intellige. GRON.

Fusi Lingones] Tangit hoc bellum, quod in Johanne Satisberienſe legitur 5, 7. *Auspiciis Inp. Cæsaris Domitiani Germanico bello, quod Julius Civilis in Gallia moverat, Lingonum opulentissima civitas, quæ ad Civilem desciverat, cum advenientem ab exercitu Cæsaris populationem timeret, quod præter spem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armatorum tradidit ei.* Quæ totidem verbis apud Frontinum Strat. 4, 3, 14. LIPS.

Insigne Erponinæ etc.] Vere insigne et rarum, plenumque fidei in sexu infido. Non est in libris, qui exstant. Servavit enim Tacitus in ultimum Vespasiani annum, cum et Julius hic Sabinus (qui gloriabatur a Cæsare genus ducere) et ista ipsa Erponinna intercepti. Totâ historia, dignissima lectu, apud Plutarchum diffuse est in Erotico extremo. Aliquid et Dionis compendium in Vespasiano 66, 3. LIPS.

Erponinæ] At Plutarchus *Erponnam* scribit, et id nomen Gallis Heroïnam signare addit: ἦν δὲ γυναῖκα, inquit, πασῶν ἀρίστην ἡγήμενος, ἦν ἐκεῖ μὲν Ἐμπονήν ἔκα-

uxoris exemplum, suo loco reddemus. Sequanorum pro-^{A. U.}
spera acie belli inpetus stetit. Resipiscere paullatim civi-^{824.}
tates, fasque et fœdera respicere, principibus Remis: qui^{A. C.}
per Gallias edixere, ut missis legatis in commune consultarent,^{71.}
libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius au-⁶⁸
dita Mucianum angebant, ne, quamquam egregii Duces
(jam enim Gallium Annium et Petilium Cerialem delegerat)
summam belli parum tolerarent. Nec relinquenda urbs
sine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timeban-
tur: suspectis, uti diximus, Primo Antonio Varoque Arrio.
Varus, Prætorianis præpositus, vim atque arma retinebat.
Eum Mucianus pulsum loco, ne sine solatio ageret, annonæ
præfecit. Utque Domitiani animum, Varo haud alienum,
deliniret, Arretinum Clementem, domui Vespasiani per ad-
finitatem innexum et gratissimum Domitiano, Prætorianis
præposuit, *patrem ejus, sub Caio Cæsare, egregie functum ea
cura, dictitans: lætum militibus idem nomen, atque ipsum,
quamquam Senatorii ordinis, ad utraque munia sufficere.* Ad-
sumuntur e civitate clarissimus quisque, et alii per ambitio-
nem. Simul Domitianus Mucianusque accingebantur, dis-
pari animo: ille spe ac juvena properus, hic moras ne-

λων, ἑλληνοστὶ δὲ ἂν τις ἠρωΐδα προσαγο-
ρεύσειεν. LIPS. Pro Ἐμπονήν leg. Σιμο-
νήν, Salmasius autumat, quia Semo he-
roem denotat. Xiphil. l. c. c. 16. *Pepo-
nilam* vocat.

Nequaquam egregii] Mercero accedo:
*ne, quamquam egregii Duces (jam enim
Gallium Annium et Petilium Cerialem
delegerat) summam belli parum tolera-
rent.* LIPS. Receptit Merceri correctionem
Pichena. (Probat et Acidalius).
Ante erat in omnibus (etiam Bud.)
*Mucianum augebant. Nequaquam egre-
gii Duces. Jam enim—tolerare.* Nec
in MSS. aliquid auxilii. Vir doctus in
ed. Gryph. *nec, quamquam—poterant,
tolerare.* ERN. Similis constructio ver-
borum occurrit H. 2, 23.

Petilium Cerialem dilegerat] Immo
ex Josepho ἀλωσ. 7, 4 (23). proprie non
dilegerat ipse, aut Vespasianus, sed casu
et bona sorte Petilius Consul creatus a
Vespasiano in Britanniam missus erat.
Ille vero, audita hac rebellionē, oppor-
tune supervenit et hostes vicit. Notat
et Dio 66, 3. LIPS. Hanc notam, a
Gronovii omissam, ex edit. a. 1627. fol.
Antw. supplere visum. Ceterum Dio
Κρηάλιον vocat.

Arretinum Clementem] Sic vocant
omnes scr. et edd. et h. l. et ap. Sueton.
Domit. 11. recte. Frustra Ursinus in-

scriptionem opponit tot libris, in qua
Arrecinus vocetur. Aut vitiosus est ille
titulus ap. Grut. 4, 6. aut ad alium per-
tinet, ut visum Ryckio ad h. l. ERN.
Bud. *Arrecinum.*

Quamquam Senatorii ordinis] Sueton-
ium igitur culpa quis purgat, scriben-
tem Titum primum e Senatoriis Præto-
rio Præfectum? In Tito 6. *Præfectu-
ram quoque Prætorii suscepit: nun-
quam ad id tempus nisi ab Equite Ro-
mano administratam.* Occulte adsentit-
ur Plinius Præf. operis: *Dum illud
patri pariter et Equestri ordini præstus,
Præfectus Prætorio ejus.* Tamen noster
palam adfirmat, Clementem hunc Arre-
tinum et Præfectum et Senatorem fuiss.
Adde quæ notavi ad A. 4, 40. LIPS.
Sed vide, quæ pro Suetonio ibi diximus.
Ed. pr. pro *quamquam* habet *tamquam*:
male: nec in eo quicquam pro Suetonio
auxilii, ut Gruterus sperabat. ERN. Cf.
omnino Oudend. ad Suet. l. c. et Guther.
de Offic. dom. Aug. 2, 4.

*Assumuntur e civitate clarissimus
quisque*] Post brevem quasi digressio-
nem redit ad rem, de expeditione a Mu-
ciano suscepta, et commemorat, quos
secum in Galliam abduxerit. Mox MS.
Guelf. *dispersi*, at in marg. *dispari.*
ERN.

A. U. ctens, quis flagrantem retineret, ne ferocia ætatis et pravis
 824. impulsoribus, si exercitum invasisset, paci belloque male
 A. C. consuleret. Legiones victrices, sexta et octava, Vitelliana-
 71. rum unaetvicesima, e recens conscriptis secunda, Penninis
 Cottianisque Alpibus, pars monte Graio, traducuntur:
 XIV legio e Britannia, sexta ac decima ex Hispania acci-
 tæ. Igitur venientis exercitus fama, et suopte ingenio, ad
 mitiora inclinantes Galliarum civitates, in Remos conve-
 nere. Treverorum legatio illic opperiebatur, acerrimo instin-
 ctore belli Tullio Valentino. Is meditata oratione cuncta,
 magnis imperiis objectari solita, contumeliasque et invi-
 diam in Populum Romanum effudit: turbidus miscendis
 69 seditionibus, et plerisque gratus vecordi facundia. At Ju-
 lius Auspex, e primoribus Remorum, *vim Romanam pacis-*
que bona dissertans, et *suni bellum etiam ab ignavis, strenuis-*
simi cujusque periculo geri, jamque super caput legiones, sapi-
 entissimum quemque reverentia fideque, juniores periculo
 ac metu, continuit. Et Valentini animum laudabant, consi-
 lium Auspexis sequebantur. Constat, obstitisse Treveris
 Lingonibusque apud Gallias, quod, Vindicis motu, cum
 Verginio steterant. Deterruit plerosque provinciarum æmu-
 latio: *quod bello caput? unde jus auspiciumque peteretur?*
quam, si cuncta provenissent, sedem Imperio legerent? Non-
 dum victoria, jam discordia erat: aliis fœdera, quibusdam
 opes viresque, aut vetustatem originis, per jurgia jactanti-

Si exerc. invasisset] i. e. Si exerci-
 tum regere et bellum gerere per festina-
 tionem cœpisset. ERN.

Sexta et octava] MSS. Flor. XI. et
 VIII. Guelf. edd. Puteol. seqq. usque
 ad Pichenam VI. et XVIII. MS. Agr.
tertia decima octava. ed. pr. XXVIII.
 Bene Savilius correxit VI. et VIII. recep-
 it Pichena. H. 2, 83. 85. ERN.
 Flor. *vim* XI. VIII. Bud. *viz.* XI. VIII.
 Id autem signi in scriptis mediæ ævi de-
 notat *videlicet.* Forsan in Flor. similis
 nota. Bip. præferunt XI. et VIII. Sed
 in lapidibus diserte legio VI. *victricis* ad-
 pellatur, et VIII. in numis Carausii *in-*
victa. Cf. Brot. ad H. 2, 6. Pro XI.
 stat, quod 3, 50. victricibus se adjunxit.

Tertia ac prima] Savilius legit: *sexta*
ac decima. Nam supra (3, 44.) sic in
 Hispania collocavit. Tamen et Tertia
 ibi fuit, et diuturna: nec aliam causam
 arbitrator, cur Hispani hodieque legiones
 suas *Tertios* adpellent. LIPS. Recepit
 et hoc Pichena. MS. quidem Flor. VI.
ac prima. ERN. Bud. III. *ac prima:*
 De legionibus earumque statione v.
 Brot. l. c. Sexta ad Cerialem advenit 5,

13. Decima 5, 19. Prius libri *Cottia-*
nis. Nomen *Tertios* in Hispania inde a
 Phil. V. non amplius eo sensu usurpatur.

Constat obstitisse] *Obstitisse* MSS.
 Agr. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen.
 omnes. Rhenanus, non Pichena, ut pu-
 tat Ryckius, primus edidit *obstetisse;*
 quod omnes, quos vidi, secuti sunt præ-
 ter Lipsium et Ryckium. Aliis quidem
 locis editur *obstitit, obstetisse.* Itaque
 hæc scriptura et h. l. tenenda. Add. ad
 3, 31. ERN. Errori typographico vide-
 tur deberi Rhen. *obstetisse.*

Unde jus auspiciumque] *Jus* MSS.
 Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. Rhen.
 sqq. Ceteræ ante Rhen. *vis,* solita con-
 fusione, de qua sæpe dictum. Ut in Im-
 peratore summo jus s: potestas et auspi-
 cia et jus potestatisque sine auspiciis esse
 potuit sub Cæsaribus, sic h. l. apte hæc
 duo conjunguntur: Quem illum fore
 Gallorum, qui potestatem belli gerendi
 daret, penes quem essent auspicia:
 verbo, quem Imperatorem in Gallia fore.
 Sic ap. Liv. 22, 1. junguntur *justum*
imperium et auspicium. ERN.

Per jurgia jactantibus] Sumpsit le-

bus. Tædio futurorum præsentia placere. Scribuntur ad A. U. Treveros epistolæ, nomine Galliarum, *ut abstinerent armis*,^{824.} *inpetrabili venia et paratis deprecatoribus, si pœniteret.* Re- A. C. 71. stitit idem Valentinus, obstruxitque civitatis suæ aures, haud perinde instruendo bello intentus, quam frequens concionibus. Igitur non Treveri, neque Lingones ceteræve re- 70 bellium civitates, pro magnitudine suscepti discriminis agere. Ne Duces quidem in unum consulere. Sed Civilis avia Belgarum circumibat: dum Claudium Labeonem capere aut exturbare nititur. Classicus, segne plerumque otium trahens, velut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturavit superiorem Germaniæ ripam et ardua Alpium præsiidiis claudere. Atque interim unaetvicesima legio Vindonissa, Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiâ inrupere. Accessit ala Singularium, excita olim a Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa. Præerat Julius Briganticus, sorore Civilis genitus, ut ferme

ctionem a P. Manutio: qui amice mihi in pomeridiano sermone contribuit. Nam vulgo est, *perjuriaque jactantibus.* in MSS. *perjuria jactantibus.* quod Manutianam conjecturam figmat. Romano tamen libro est, *pro jure jactantibus.* quod rejicere, injurium sane sit. LIPS. Si Romanus liber est ed. pr. a Spirensi edita, ut alibi in notis Lipsii et Gruteri, falsus est Lipsius. Nam habet *perjuria sine copula.* (Sic et Bud.) At MS. Agr. *pro jure*, quocum in hoc libro quarto, valde alias consentit hæc editio. Idque ille nixus consensu ed. Rom. recepit. Quod non imiter. Nam *pro jure* jam intelligitur in verbo *jactantibus.* Ista enim jactabantur, ut sibi maxime imperium et sedem Imperii deberi apparet. Lazarus Superantius et Salinerius non adeo absurde defendebant vulgatum *perjuriaque*, et interpretabantur de crebra defectione a Rom. et rebellionem, velut ea re meritos se dixerint Principatum. Vix tamen credo *perjuria* simpliciter in tali contextu, ubi non sermo de foederibus etc. dici de defectione et rebellionem. Rebellibus *perjuria* exprobrari sæpe, scio. *Per jurgia* autem aptissimum huic loco, propter antecedentia illa, *jam discordia erat.* ERN. Utrum verum, dubius hæreo. Ryckium sequuntur Biontini leguntque *pro jure.* Recentiores alii *per jurgia* servant. Quod aiunt, hoc jam intelligi ex *discordia*, valet etiam de *jure*, quod itidem in *jactantibus* latet.

Præsiidiis claudere] Rom. *Præsiidiis*

capere. quod recipio. LIPS. Immo *claudere*, ut Guelf. (Bud.) et edd. ante Lipsium, quas habui, omnes. ERN.

Unaetvicesima legio Vindonissa] i. e. ab statione sua, quæ Vindonissæ erat, Helvetiorum oppido: hodie vulgo *Windisch*, ap. monasterium Kungsfelden, ubi sepultura Comitum Habsburgicorum. Nam ibi legio XXI. stabat. Unde inscriptiones in istis regionibus repertæ, in quibus Leg. XXI. occurrit: quas vide in Bretingeri Comm. in antiqua monum. Figur. §. 18. ap. Schelhorn. in Amœnit. Literar. t. 7. p. 49. ERN. Et Loys de Bochat Mém. de la Suisse t. 1. p. 390.

Ala Singularium] *Singulares equites* qui sint, nondum satis convenit. Mihi placet, esse gradum honoratioris militiae equestris, qualis fuit etiam Prætorianorum; etsi in honoratioribus illis. Olim jam, libera Rep. tales gradus: unde equites extraordinarii, selecti, etc. Hæc genera ab Augusto instituta, nova genera honorum ubivis quærente, ut hoc plures beneficii sui facere ac sibi obstringere posset. Sic post *singulares* dicti, clerici, non modo *μονάζοις*, quamquam hi quoque, sed etiam ceteri, quod ii perfectionem Christianam appetent. V. Glossar. Nomic. Cod. Theodos. ERN. Ex Hygini Gromatico p. 4. docet Fabretti Inscr. c. 5. p. 354. fuisse gradum militiae Prætorianæ proximum, tum munere custodiæ, tum prætenturæ vicinia. Dicuntur et *equites Singularii Augg.* apud Grut. p. 1028, 2.

A. U. acerrima proximorum odia sunt, invisus avunculo infensus-
 824. que. Tutor Treverorum copias, recenti Vangionum, Cara-
 A. C. catium, Tribocorum delectu auctas, veterano pedite atque
 71. equite firmavit, corruptis spe, aut metu subactis legionariis:
 qui primo cohortem, præmissam a Sextilio Felice, interficiunt;
 mox ubi Duces exercitusque Romanus propinquabant, honesto transfugio rediere: secutis Tribocis Vangionibusque et Caracatibus. Tutor, Treveris comitantibus, vitato Magontiaco, Bingium concessit, fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat, sed incursu cohortium, quas Sextilius ducebat, et reperto vado, proditus fususque. Ea clade percussi Treveri, et plebes, omissis armis, per agros palatur. quidam Principum, ut primi posuisse bellum viderentur, in civitates, quæ societatem Romanam non exuerant, perfugerunt. Legiones a Novesio Bonnaque in Treveros, ut supra memoravimus, traductæ, se ipsæ in verba Vespasiani adigunt. Hæc Valentino absente gesta: qui ubi adventabat furens, cunctaque rursus in turbas et exitium conversurus, legiones in Mediomatricos, sociam civi-

Acerrima proximorum odia] Exsequitur Aristoteles Politic. 7, 7. et caussam donat: vide. Sed breviter, pro nostra re: proverbio jactatum ait, *Καλιεπαι πόλεμοι ἀδελφῶν καὶ, Οἷτε πύρα στίβξαντες, οἱ δὲ καὶ πύρα μισῶσι.* LIPS.

Caracatium] Cluverius *Nemetum* et mox *Nemetibus*. Sed hæc nimis abeunt a veterum et vulgatorum vestigiis. Suspiciatur *Vangionum, Tabernatium, Tribocorum.* deinde, *Tribocis Vangionibusque et Tabernatibus*. Ipsum Cluverium vide Germ. Ant. 2, 12. GRON. Non mitior hæc correctio, quam Cluveriana. MS. Flor. *Caracatium*. Bud. *Ceracat*. Agr. ed. pr. *Ceratacium*. Lectionem Florentinam probat Ryckius, intelligitque *Caræsos* Cæsaris B. G. 2, 4. quod situi populi istius non convenire, bene docet Cellarius Geogr. Ant. t. 1. p. 245. nihil ipse definiens, quod optimum factu puto. Rhenanus Rer. Germ. 3. p. 326. suspicatur fuisse in eo loco, ubi arx *Drakenfels* fuerit. Eam sic fortasse dictam a loco, quasi *Racatium* h. e. *Caracatium*. Mox lectu MS. (Bud.) Guelf. edd. Puteol. seqq. omnes ante Pichenam. At infra, ubi similis varietas c. 77. nihil a Pichena mutatum. ERN. Brot. et Lall. recepere *Caracates*. Vales. Not. Gall. p. 42. *Caracates* male in sede Tribocorum locat, iisque Argentoratum adsignat, quod nullo modo admittendum Schæpfelinus nostras docet Alsat. ill. t. 1. p. 62. Neque audiendus Laguille in Notice de l'anc. Gaule p. 9. qui *Sara-*

cates effingit, Saræ fluminis adcolas. Placet hoc Bipontinis, qui potius *Saravates* a *Saravo* dictos autumant. D'Anvillius in Not. de la Gaule p. 198. nomen vulgatum servat, *Caracatesque* Vangionibus ad latus ponit, urbemque iis Magontiaco tribuit. Hoc et in tabula Galliæ antiquæ ita expressit.

Exercitusque Romani] MS. Flor. *Roman*; quod Ryckius explicat *Romanus*: quippe ista syllaba subinde in libris scr. et edd. pr. hac figura exprimitur. Consentiant Guelf. (Bud.) Agr. ed. pr. Ceteræ ante Rhen. per compendium *Ro.* exprimunt. Primus Rhenanus edidit *Romani* tacite, nec scio, an e libro (Immo ex ingenio). Igitur tutius putavi scripturam librorum MSS. et edd. vett. sequi. ERN.

Quia pontem Navæ fl. abruperat] MS. Flor. (Bud.) ed. Put. Ber. Alc. *Navas*. item MS. Guelf. a m. pr. at m. s. fecit *naves*, ut est in ed. pr. MS. Agr. *Vis fluminis*. Rhenanus edidit *Navæ*. ERN. Ex ingenio. Surita ad Anton. Itin. p. 253. ex MS. cænobii Carthus. Aulæ Dei quoque profert *vis fluminis*. Navæ cladisque Romanæ meminit Ausonius in Mosella.

Supra memoravimus] Cap. 62.

Se ipsas] Omnes libri, quos scio vidi, que, habent *se ipsas*, pro quo haud dubie rescribendum *seipsæ*. V. ad c. 11. ERN. Bud. *se ipsa*.

In Mediom. sociam civitatem] Auctores docti novi operis Diplomatici t. 3. p.

tatem, abscessere. Valentinus ac Tutor in arma Treveros A. U. retrahunt: occisis Herennio ac Numisio, Legatis, quo mi-^{824.}nore spe veniæ cresceret vinculum sceleris. Hic belli sta-^{A. C.}tus erat, cum Petilius Cerialis Magontiacum venit. ejus ad-^{71.}ventu erectæ spes. Ipse pugnae avidus et contemnendis, quam cavendis, hostibus melior, ferocia verborum militem incendebat: ubi primum congregari licuisset, nullam prælio moram facturum delectus. per Galliam habitos in civitates remittit, ac nuntiare jubet, *sufficere Imperio legiones. socii ad munia pacis redirent, securi, velut confecto bello, quod Romanæ manus exceperant.* Auxit ea res Gallorum obsequium. nam, recepta juventute, facilius tributa tolerare, proniores ad officia, quod spernebantur. At Civilis et Classicus, ubi *pulsam Tutorem, cæsos Treveros, cuncta hostibus prospera* accepere, trepidi ac properantes, dum dispersas suorum copias conducunt, crebris interim nuntiis Valentinum monere, *ne summæ rei periculum faceret.* Eo rapidius Cerialis, missis in Mediomatricos, qui breviori itinere legiones in hostem verterent, contracto, quod erat militum Magontiaci, quantumque secum transvexerat, tertiis castris Rigodulum venit; quem locum magna Treverorum manu Valentinus insederat, montibus aut Mosella amne septum. et addiderat fossas obicesque saxorum. Nec deterruere ea munimenta Romanum Ducem, quo minus peditem perrumpere juberet, equitum aciem in collem erigeret, spreto hoste; quem, temere conlectum, haud ita loco juvari, ut non plus suis in virtute foret. Paullum moræ in adscensu, dum missilia hostium prævehuntur: ut ventum in manus, deturbati ruinæ modo præcipitantur. Et pars equitum, æquioribus jugis circumvecta, nobilissimos Belgarum, in quis Ducem

172. not. 1. non improbable esse dicunt, quod Hadr. Valesius Notit. Gall. p. 323. h. l. civitatem Mediom. non de urbē, sed de populo capiendam judicet, propter notitias veteres Gall. ap. Bouquetum. Immo res et Latinitas docent ita esse, sed antiqua et vera. ERN.

Erectæ spes] Bud. male *erepte*. Sic *mox loci pro socii*.

Rigodulum venit] Vatic. *Ridogulum*. Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot milliariibus supra Confluentes, pagus *Rigol* dictus. LIPS. MS. Agr. ed. pr. *Rigodolum*. *mox aut Mosella* MS. Flor. (Bud.) edd. Rhen. sqq. ante Pichenam, et J. Gron. i. e. alio loco montibus, alio amne. Ceteræ edd. et *M. a.* MS. Guelf. ac. Illud melius. Reliqua loca arte septa, ut patet e sequentibus. ERN. In Diplomate Dagoberti ap. Zyllestium in Def. Abb. S. Maximini occurrit *Regio-*

dola vallis; hodie vicus superest nomine *Reol*. V. D'Anville Not. de la Gaule p. 554.

Ut non plus suis in v. f.] Groslotius leg. suadebat *ut non plus vis in v. f.* Vix credo, sic Latine dici.

In ascensu] Ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. omnes. Ceteræ ante Rhen. *assensu*, quod etiam est in MS. Guelf. Quæ scriptura nata est a pronunciatione molliori literæ tertiæ; cujus generis, multa in libris medio ævo scriptis, ut *uscissere* pro *asciscere*, et alia. ERN.

Ut ventum in manus] Sic Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. Recte. Sic Ann. 2, 80. *ut venere in manus*. cf. c. 76. et sic alii quoque. Liv. 2, 46. ubi v. Gronov. quem jam laudavit Ryckius, qui et sic edidit cum J. Gronovio. Ceteri ad. Post *deturbati* intell. *hostes*. Pro modo MS. Agr. more. ERN. Bud. modo.

A. U. Valentinum, cepit. Cerialis postero die coloniam Trevero-
 824. rum ingressus est, avido milite eruendæ civitatis: hanc
 A. C. esse Classici, hanc Tutoris, patriam: horum scelere clausas cæ-
 71. sasque legiones. Quid tantum Cremonam meruisse; quam e
 72. gremio Italiæ raptam, quia unius noctis moram victoribus ad-
 tulerit? Stare in confinio Germaniæ integram sedem, spoliis
 exercituum et Ducum cædibus orantem. Redigeretur præda in
 fiscum: ipsis sufficere ignes et rebellis coloniæ ruinas, quibus tot
 castrorum excidia pensarentur. Cerialis, a metu infamiæ, si
 licentia sævitiaque inbuere militem crederetur, pressit iras.
 et parvum, posito civium bello, ad externa modestiores.
 Convertit inde animos accitarum e Mediomaticis legionum
 miserabilis adpectus. Stabant conscientia flagitii mæstæ,
 fixis in terram oculis. Nulla inter coeuntes exercitus con-
 salutato. neque solantibus hortantibusve responsa dabant,
 abditi per tentoria et lucem ipsam vitantes. nec periunde
 periculum aut metus, quam pudor ac dedecus, obstupefecerat:
 adtonitis etiam victoribus, qui vocem precesque adhibere
 non ausi, lacrimis ac silentio veniam posebant: donec
 Cerialis mulceret animos, *fato acta dictitans, quæ militum
 Ducumque discordia, vel fraude hostium, evenissent.* Primum
 illum stipendiorum et sacramenti diem haberent: priorum faci-

Eruendæ civitatis] i. e. delendæ funditus. Sumtum e Virgilio. *Æn.* 2, 611. 612. *totamque ab sediis urbem eruit.* ERN.

Hanc esse] Bud. *Ac esse.*

Redigeretur præda in fiscum] Sic Flor. Bud. Agr. ed. pr. nisi quod Flor. *redigeretur.* Edd. Puteol. et cetera ante Pichenam *redigeret prædam in f.* ut et Guelf. ERN. Bud. vitiose *redigeretur prædam.*

Cerialis metu infamiæ] Vulgati (et Bud.) *Cerialis a metu.* Mihi vox aliqua excidisse videtur, et alternasse causas, ut solet, Tacitus: *Cerialis emptus a metu infamiæ.* sive, *Cerialis clementia, a metu.* LIPS. Præpositio est in Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. seqq. ante Lipsium omnibus. Exempla, quibus eam defendit Salinerius, sunt aliena. Sed sunt permulta apud Livium idonea. Vid. viros doctos ad 24, 30. 26, 1. et qui ad locum posteriorem a Drakenb. laudantur. In illo loco defendit bene Lipsius aduersus eos libros, qui ei præpositioni ob substituerunt, eum a pro propter non conquirerent. Itaque hic quoque restitui. ERN. Bip. legunt *Cerialis autem m. inf.*

Posita civium bello] *Civium* MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. quod exprimen-

dum curavi: quod imitatus est Broterius (et Lall.). Etiam aliis locis substantivo pro adiectivo uti Tacitum, ut *Campus Martis*, vidimus, et librios adiectivum subsituisse. ERN. Vulgo *civili.*

Consalutatio] Bud. male *consultatio.* Mox *proinde*, ut sæpe alias. Prius cod. Agr. *mæsti*, bene, ut mox *abditi.*

Qui vocem precesque] Muretus deletum it *qui*: Acidalius corrigit *quia.* Ryckius occurrit sic, ut interpunctionem mutet: *obstupefecerat, attonitis etiam victoribus: qui v. p. referatque rō qui ad exercitum vel milites.* Sed sic quoque durissima structura. Ego Muretum sequor. *Qui temere et alienis locis intrusum non uno loco vidimus.* ERN. Brot. Lall. Dotteville, vulgatum servant, victores ipsos veniam pro istis petiisse, rati. Bip. probabili conjectura legunt *quis pro quibus*, scil. victoribus. Sequor. Bud. *qui.*

Fato acta dictitans] Vereor, ne Tacitus dederit *fato facta*: idque est perpetuum in ea sententia verbum. Cic. Phil. 2, 1. *quoniam fato meo fieri dicam* etc. Post *ducumque* bene edidit Pichena *ducumve.* Sic et (Bud. et) ed. pr. Item mox vitiose edd. ante Rhen. *illorum præter princ. quæ habet illum*, ut et Guelf. ERN. Et Bud.

norum neque Imperatorem neque se meminisse. Tunc recepti A. U. 824.
in eadem castra et edictum per manipulos, ne quis in cer- A. C. 71.
tamine jurgiove seditionem aut cladem commilitoni obje- 73
ctaret. Mox Treveros ac Lingones, ad concionem vocatos,
ita adloquitur. Neque ego unquam facundiam exercui; et
Populi Romani virtutem armis adfirmavi. Sed, quia apud
vos verba plurimum valent, bonaque ac mala non sua natura,
sed vocibus seditiosorum, aestimantur; statui pauca disserere,
quæ, profligato bello, utilius sit vobis audisse, quam nobis di-
xisse. Terram vestram, ceterorumque Gallorum, ingressi sunt
Duces Imperatoresque Romani, nulla cupidine, sed majoribus
vestris invocantibus, quos discordiæ usque ad exitium fatigabant.
et acciti auxilio Germani sociis pariter atque hostibus servitutum
imposuerant. Quot præliis adversus Cimbro Teutonisque, quan-
tis exercituum nostrorum laboribus, quove eventu Germanica
bella tractaverimus, satis clarum. Nec ideo Rhenum insedi-
mus, ut Italiam tueremur; sed nequis alius Ariovistus Regno
Galliarum potiretur. An vos cariores Civili Batavisque et
Transrhenanis gentibus creditis, quam majoribus eorum patres
avique vestri fuerunt? Eadem semper caussa Germanis trans-
scendendi in Gallias, libido atque avaritia et mutandæ sedis
amor, ut, relictis paludibus et solitudinibus suis, fecundissimum
hoc solum vosque ipsos possiderent. Ceterum libertas et spe-
ciosa nomina prætexuntur: nec quisquam alienum servitium et
dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usur-
paret. Regna bellaque per Gallias semper fuere, donec in no- 74
strum jus concederetis. Nos, quamquam totiens laccessiti, jure
victoriæ id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam
neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, ne-
que stipendia sine tributis haberi queunt. Cetera in communi
sita sunt. Ipsi plerumque legionibus nostris præsidetis: ipsi
has aliasque provincias regitis. Nihil separatam clausuræ.
Et laudatorum Principum usus ex æquo, quamvis procul agen-

Neque ego unquam etc.] Est imitatio
Orationis Livianæ 28, 27. ERN.

Æstimantur] Bud. extimantur. Cf.
notata ad A. 13, 17. 15, 21. H. 1, 14.

Satis clarum] MS. Agr. (et Reg. Lall.)
ed. pr. satis claret: verbo poetico, quod
Tacitus non refugerit. nec displicet Ryc-
kio. Et sic correxerat quoque manus do-
cta in ed. Gryph. ERN. Bud. clarum.

Rhenum insedimus] Int. coloniis, clas-
sibus. ERN.

Ceterum libertas] Bud. ceterorum.

Nec quisquam] Vitium operarum, in
ed. Alciati ne quisquam pro nec quisq.
exprimentium, pepercit notam Rhenano.
ERN.

Id solum vobis addidimus] Suavius
hoc addidimus, quam bonus Fulvius pu-
tavit (qui ademimus malebat.) Significat
enim interdum, quæ Menander vocat
ἰπίστου κακὰ, ut sit, oneris imposuimus,
durius in vos statuimus. ut Maroni 6, 90.
Teucris addita Juno. Vide ad Seneca
Herculeum Furem 1237. GRON.

Laudatorum Principum] Acuta gnome:
quam non abest, quin callide abductam
Sallustio credam, in oratione Sullæ ad
Bocchum Jug. 102. Tibi vero nulla
amicitia opportunior nostra: primum
quod procul absimus, in quo offensæ mi-
nimum, gratia par, ac si prope adesse-
mus. LIPS.

- A. U. *tibus: sævi proximis ingruunt, quomodo sterilitatem, aut ni-*
 824. *mios imbres et cetera naturæ mala, ita luxum vel avaritiam*
 A. C. *dominantium tolerate. Vitia erunt, donec homines: sed neque*
 71. *hæc continua, et meliorum interventu pensantur. nisi forte,*
Tutore et Classico regnantibus, moderatius imperium speratis:
aut minoribus, quam nunc, tributis parabantur exercitus, qui-
bis Germani Britannique arceantur. Nam pulsus (quod Dii
prohibeant) Romanis, quid aliud, quam bella omnium inter se
gentium existent? Octingentorum annorum fortuna disciplina-
que compages hæc coaluit, quæ convelli, sine exitio convellentium,
non potest. Sed vobis maximum discrimen, penes quos aurum et
opes, præcipue bellorum causa. Proinde pacem et urbem, quam
victi victoresque eodem jure obtinemus, amate, colite. Moneant
vos utriusque fortunæ documenta, ne contumaciam cum per-
nicie, quam obsequium cum securitate, malitis. Tali oratione
 75 *graviora metuentes composuit erexitque. Tenebantur*
victore exercitu Treveri, cum Civilis et Classicus misere epi-
stolas ad Cerialem, quarum hæc sententia fuit. Vespasia-
num, quamquam nuntios occultarent, excessisse vita. Urbem
atque Italiam interno bello consumptam. Muciani ac Domi-
tiani vana et sine viribus nomina. Si Cerialis imperium Gal-
liarum velit, ipsos finibus civitatum suarum contentos; si præ-
lium malit, ne id quidem abnuere. Ad ea Cerialis Civili et

Quomodo sterilitatem] Pulchrum documentum in mala publica et ad ea fortiter sustinenda. Seneca præverat, De Const. sapientis 9. *Omnia itaque sic patitur, ut hiemis rigorem, et intemperantiam cæli, ut fervores morbosque et cetera forte accidentia.* At Dio Ciceronem ita loqui facit, ubi amnestiam suadet, post cædem Cæsaris 44, 32. *Ὅστι τὰ μὲν γεγεννημένα ταῦτα χαλάρης τί τινος καὶ κατακλυσμοῦ τρόπον συμβιβηκίαι νομίσαντες, λήθῃ παράδοσι.* Plane gemina sunt, et aut ab inventione; aut imitatione. LIPS. Infra vitiose edd. Puteol. Beroald. Alc. *parabantur.* ERN. Emendavit Rhen. e Bud.

Quid aliud quam bella] Oraculum, cujus fidem proavi viderunt: et nos videmus, videbimusque, quamdiu, secta in tot dominos, Europa non audiet unius aurigæ habenas. Plutarchus igitur vere de Fort. Rom. p. 316. *Imperium Romanum velut anchoram esse, scripsit, fluctuanti mundo.* Et nonne a Crispo suo hoc effatum sumpsit noster? sumpsit. Ille sic ad Cæsarem in fine: *Quippe si morbo jam aut fato huic Imperio secus accidat, cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, cædes oriantur?* LIPS.

Quamquam nuntios occultarent] MSS. Farnes. Agr. (et Reg. Lall.) *nuntii.* Idem voluit dare Spirensis, qui edidit *nutu.* Placebatque Lipsio et Ryckio. Vulgatum verum puto. Vult, duces occultare domi suæ nuntios, ne colloqui cum militibus et patefacere mortem Vespasiani possent. Sic ille *λογιστοῖς* ap. Theophr. in Char. c. 9. *λίγυ, ὡς καὶ παρακίκοι παρὰ τοῖς ἐν τοῖς πράγμασι, κρυπτόμινόν τινα ἐν οἰκίᾳ ἤδη πύμπτην ἡμίραν ἤκοντα ἐκ Μακεδονίας, ἐς πάντα ταῦτα εἶδε.* Si nuntii probetur, legendum simul *occultarentur.* Nam cum Cerialis epistolam occultaret, ut e sequentibus patet, profecto idem in tabellario fecit. ERN. Bud. vulgatum habet. Brot. *nuntii occultarent.* In loco exponendo Pichenam sequitur Ernesti, contra Salinerius *nuntios* accipiebat pro re nuntiata, et verbum *occultarent* referebat ad Domitianum et Mucianum.

Si—velit—si prælium mallet] Alterutrum est vitiosum, et aut *vellet* legendum, aut *malit.* Posterius Latinius est; itaque sic correxī. ERN. Recepere emendationem Bip. sed Brot. et Lall. vulgatum servant, *mallet.* Sic et Bud. Idem prius *Muciani ac,* ut Flor. vulgo et.

Classico nihil: eum, qui adtulerat ipsas epistolas, ad Do-
 mitianum misit. Hostes, divisis copiis, advenere undique.
 Plerique culpabant Cerialem, passum jungi, quos discretos
 intercipere licuisset. Romanus exercitus castra fossa val-
 loque circumdedit, quis temere antea intutis consederat.
 Apud Germanos diversis sententiis certabatur. Civilis, op-
 perendas Transrhenanorum gentes, quarum terrore fractæ Po-
 puli Romani vires obtererentur. Gallos quid aliud, quam præ-
 dam victoribus? et tamen, quod roboris sit, Belgas, secum pa-
 lam aut voto stare. Tutor, cunctatione crescere rem Roma-
 nam, adfirmabat, coeuntibus undique exercitibus. Transve-
 ctam e Britannia legionem: accitas ex Hispania: adventare
 ex Italia: nec subitum militem, sed veterem expertumque belli.
 Nam Germanos, qui ab ipsis sperentur, non juberi, non regi,
 sed cuncta ex libidine agere: pecuniamque ac dona, quis solis
 corrumpantur, majora apud Romanos, et neminem adeo in arma
 pronum, ut non idem pretium quietis, quam periculi, malit. quod
 si statim congregiantur, nullas esse Ceriali, nisi ex reliquiis
 Germanici exercitus, legiones, fœderibus Galliarum obstrictas.
 Idque ipsum, quod inconditam nuper Valentini manum contra
 spem suam fuderint, alimentum illis Ducique temeritatis. Au-
 suros rursus venturosque in manus, non inperiti adolescentuli,

[Qui attulerat ipsas epistolas] Quivis
 attentus lector hæreat necesse est in
 ipsas, quod hic certe friget. Itaque aut
 delendum est, aut, quod melius est, cum
 Aeidalio scribendum ipsasque epistolas.
 ERN. Probat quoque Lall. Recepit
 Dotteville.

[Quis temere antea intutis consederat]
 Valde variant libri in voce intutis. MS.
 Guelf. in tutius. Ed. pr. intutus. ed.
 Puteol. in tutis. Ceteræ inde a Beroal-
 dina intutis. (Sic et Bud.) Etsi parum
 referre arbitror, utrum in tutis, an intu-
 tis legas, quippe illud significare potest
 causam, quare castra non munierit, quia
 in tutis locis se consedissee putarat: nam
 et Livio dicuntur castra in tuto collocari,
 et legiones in tutum duci: tamen, quia
 intuta est usitatum castrorum ap. Livium
 epitheton, atque ea scriptura in pleris-
 que libris est, intutis prætuli. Ne in-
 tutus quidem absurdum. Mox MS. (Bud.)
 Guelf. ed. J. F. Gron. vitiose obtererentur:
 item ed. pr. obterentur. ERN.

[Aut voto stare] MS. Bud. Guelf. va-
 stare. Hic tamen alteram lectionem in
 margine habet. Mox a Brit. edd. Puteol.
 sqq. ante Pich. item MS. (Bud.)
 Guelf. ERN. Correxerit Pich. e Flor.
 Prius Rhen. conjectabat aut clam stare.

[Qui ab ipsis sperentur, non juberi]
 MS. Guelf. vitiose sepeperentur. ed. Ber.

sperentur, vitio operarum, quod servat-
 um in ed. Alc. notulam Rhenani peperit
 (qui sperentur e Bud.). Non juberi est,
 non pati posse imperia, non aduetos imperiis
 accipiendis. ERN.

[In arma pronum] Sic MSS. Flor.
 (Bud. Reg. Lall.) Agr. ed. pr. idque
 cum Ryekio et J. Gron. recepi, cum etiam
 alibi in Tacito promptus, quod ceteros
 scr. et edd. obtinet, illi verbo substitutum
 viderimus: etsi ceterum etiam
 promptus in arma bene dici puto, de eo,
 qui facile impelli ad arma capienda potest,
 sed ita, ut animum ferocem indicet:
 quod hic non est. H. 2, 33. Otho pronus
 ad decertandum, non promptus: h. e. melius
 putans decerni prælio. Mox Germanici
 ab Rhenano est (ex Bud.) scr. et edd. ante
 Rhen. omnes Germani. ERN. Bene c. seq.
 promptus inter tela, in præsentis scil.

[Non inperiti adolescentuli] Sic primus
 edidit (ex ingenio) Rhenanus, cum
 ante esset inde a Puteol. editum non in-
 peritia militum, sed adolesc. testatus in
 nota, se edere inperitia adol. sed operæ
 in nota videntur aberrasse. id tamen in
 ed. sec. et ab omnibus servatum est, qui
 notas Rhenani recoxerit. Ed. pr. (et
 cod. Bud.) inperitia adolesc. Ultima
 litera nata est e prima sequentis verbi,
 ut alibi. at Guelf. ut ed. Puteol. ERN.

A. U. *verba et conciones, quam ferrum et arma, meditantis, sed Civi-*
 824. *lis et Classici: quos ubi adspexerint, rediverunt in animos for-*
 A. C. *midinem, fugam famemque ac totiens captis præcariam vitam.*
 71. *neque Treveros aut Lingonas benevolentia contineri: resum-*
 pturos arma, ubi metus abscesserit. Diremit consiliorum
 diversitatem, adprobata Tutoris sententia, Classicus: sta-
 77 timque exsequuntur. Media acies Ubiis Lingonibusque
 data: dextro cornu cohortes Batavorum: sinistro Bru-
 cteri Tencterique. pars montibus, alii, viam inter Mosel-
 lamque flumen, tam improvisi adsilvere, ut in cubiculo
 ac lectulo Cerialis (neque enim noctem in castris egerat)
 pugnari simul vincique suos audierit, increpans pavorem
 nuntiantium, donec universa clades in oculis fuit. Perrupta
 legionum castra, fusi equites: medius Mosellæ pons, qui
 ulteriora coloniæ adnectit, ab hostibus insessus. Cerialis,
 turbidis rebus intrepidus et fugientes manu retrahens, inte-
 cto corpore promptus inter tela, felici temeritate et fortissi-
 mi cujusque adcursum, recipere pontem electa manu fir-
 mavit. Mox in castra reversus, palantes captarum apud
 Novesium Bonnamque legionum manipulos et rarum apud
 signa militem ac prope circumventus aquilas videt. Incen-
 sus ira, *non Flaccum, inquit, non Voculam deseritis. Nulla*
hic proditio: neque aliud excusandum habeo, quam quod vos,
Gallici fœderis oblitos, redisse in memoriam Romani sacra-
menti, temere credidi. Adnumerabor Numisiis et Herenniis:

Imperitum adolescentulum intelligit *Tul-
 lium Valentinum*, de quo c. 68. sq.
 Mox Bud. *famamque*.

Viam inter Mosellamque flumen] Sa-
 villium, qui reprehendit Tacitum, velut
 non bene descripsit locum pugnae, re-
 fellit Ryckius. Mox *improvisa* MS. (Flor.
 Bud.) Guelf. ed. pr. ceteraque ante
 Rhen. qui tacite *improvisi* (ex ingenio)
 edidit. Forte fuit *alia*. Sed Tacito so-
 lenne, post *pars* dicere *alii*: idque om-
 nes libri habent; et quidem Flor. (Bud.)
 ed. pr. bis deinceps. Jac. Gronovius pro
 neutro habet. ERN.

Mosellæ pons] Meminit ejus, suo
 tempore constructi, Strabo 4. p. 193.

Lecta manu] MS. Flor. (Bud.) Agr.
 Guelf. edd. ante Lipsium omnes *electa*.
 idque restitui. V. ad c. 70. ERN. Ry-
 ckius in Flor. esse refert *delecta*, quod re-
 cepere Bip. Sed J. Gron. *electa* ibi legi
 testatur.

Oblitos prædixerim] Vocem *prædix-*
erim corruptam, aut superfluum, vides.
 Rodolphus pro ea legisse videtur *oblitos*,
proximam memoriam. In Flor. est, *te-*
mere pro *tenere*. Quo leni ductu hæc
 concinno: *oblitos, redisse in memoriam*

R. s. temere credidi. Et collineavi atque
 attigi. LIPS. Veniebat sub acumen sti-
 li: *quod vos, Gallici fœderis oblitos, re-*
petisse memoriam Romani sacramenti
temere credidi. Justinus 35, 2. *prio-*
ris sacramenti religionem novi Regis
superbiæ præferentes. Suetonius Clau-
 dio 13. *legionibus, quæ sacramentum*
mutaverunt, in penitentiam religio-
ne conversis. Cum *memoriam* dicit, in-
 telligit reverentiam. GRON. MS. Bud.
prædixi, quod melius respondet, verbo
credidi. Sed verbum ipsum suspectum
 est. Pichena et *retinere m. R.* alii aliter.
Tenere credidi MSS. Agr. Guelf. etc. edd.
 ante Pichenam omnes, a quo recepta ho-
 die lectio est. In ed. pr. neque *temere*
 est, neque *tenere*. Sensus loci non est
 obscurus: at lectio certa non est. ERN.
 Rhen. hic criticos in errorem induxit.
 Bud. enim clare habet *prædixerim*. Lipsii
 emendationem probat Brot. recepere
 Bip. jure meritoque. Gruterus dabat
produxisse. J. Gron. *præfscini*. Dein
 Bud. *temere didi*. ubi *tenere*, egregie,
 sed cauda hujus vocis caput sequentis
 abstulit. Prius *excusandum*, Ferretus,
 alias *accusandum*.

ut omnes *Legati vestri, aut militum manibus, aut hostium, ce-* A. U.
ciderint. Ite, nuntiate Vespasiano, vel, quod propius est, Ci- 824.
vili et Classico, relictum a vobis in acie Ducem. venient legio- A. G.
nes, quæ neque me inultum, neque vos impunitos, patientur. 71.
 Vera erant et a Tribunis Præfectisque eadem ingereban- 78
 tur. Consistunt per cohortes et manipulos: neque enim
 poterat patescere acies, effuso hoste, et impredientibus ten-
 toriis sarcinisque, cum intra vallum pugnaretur. Tutor et
 Classicus et Civilis, suis quisque locis, pugnam ciebant:
 Gallos *pro libertate*, Batavos *pro gloria*, Germanos *ad præ-*
dam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant. donec legio
 unaetvicesima, patientiore, quam ceteræ, spatio conglo-
 bata, sustinuit ruentes; mox inpulit. Nec sine ope Divina,
 mutatis repente animis, terga victores vertere. Ipsi, terri-
 tos se cohortium adspectu, ferebant, quæ primo inpetu dis-
 jectæ, summis rursus jugis congregabantur, ac speciem novi
 auxilii fecerant. Sed obstitit vincentibus pravum inter
 ipsos certamen, hoste omisso, spolia consecrandi. Cerialis,
 ut incuria prope rem adflixit, ita constantia restituit:
 secutusque fortunam, castra hostium eodem die capit ex-
 scinditque. Nec in longum quies militi data. Orabant 79
 auxilium Agrippinenses; offerebantque uxorem ac soro-
 rem Civilis et filiam Classici, relicta sibi pignora societa-
 tis. Atque interim dispersos in domibus Germanos truci-
 daverant. Unde metus et justæ preces invocantium, ante-
 quam hostes, reparatis viribus, ad spem vel ad ultionem ac-
 cingerentur. Namque et Civilis illuc intenderat, non invali-
 dus, flagrantissima cohortium suarum integra: quæ ex
 Chaucis Frisiisque composita, Tolbiaci, in finibus Agrippi-
 nensium, agebat. Sed tristis nuntius avertit, *deletam cohortem*

Ite, nuntiate Vespasiano] Similis invidia metum suis militibus jam fugientibus Sulla injicit: *Siquis vos, milites, rogaverit, ubi Sullam Imperatorem vestrum reliqueritis, respondete, apud Orchomenum pugnantem.* Atque ille hac increpatione rem labentem sustinuit. Plutarchus Sulla 21. p. 75. et Appianus Mithr. c. 49. LIPS. Mox Bud. *nobis, nos.*

Classicus et Civilis] Supplevit Rhen. conjunctionem e Bud.

Legio unaetvicesima] Sic Latinitas jubet legi. Male in ed. Alciati, quod ante erat XXI. expressere operæ *vicesima prima*; idque propagatum ad omnes ante Pichenam. *Unaetvic.* MS. Agr. Ed. pr. hic valde corrupte *legio ex prima potentiore* etc. Add. ad 1, 61. ERN. Bud. XXI. *potentiore.*

Nec sine ope Divina] Facessant ergo, qui impietatis notam nostro inurere su-

stinent. Cf. et c. 81.

Rem afflixit] Ita MS. (Bud.) Reg. edd. pr. Rhen. sqq. at mediæ, item MS. Guelf. res. ERN.

Integra et e Chaucis] Rom. cod. et editiones aliæ (ante Rhen.) *integra manu, et e Chaucis.* Legam, *integra manente, e Chaucis.* Flor. porro, *integraque ex:* si plene, facias cum Pichena, *integra, quæ.* LIPS. Vox *manu* abest a MS. Guelf. ERN. Et Bud. in quo *integra et e cauchis.* Rhen. subaudit *existente integra.*

Tolbiaci] Farnes. *Colbiaci.* in Itin. Antonini *Tobiaci.* LIPS. MSS. Fl. Agr. ed. pr. *Tolbiaci.* at MS. (Bud.) Guelf. ed. Puteol. *Calbiaci.* Ber. Alc. *Galbiaci,* quod est vitium operarum. *Tolbiaci* restituit Rhen. Hodie dicitur *Zullich,* ERN. Item *Zulpich.*

- A. U. *dolo Agrippinensium*: qui largis epulis vinoque sopitos Ger-
 824. manos, clausis foribus, igne injecto, cremavere. Simul Ceria-
 A. C. lis propero agmine subvenit. Circumsteterat Civilem et
 71. alius metus, ne quartadecima legio, adjuncta Britannica
 classe, adflicteret Batavos, qua Oceano ambiuntur. Sed
 legionem terrestri itinere Fabius Priscus, Legatus, in Ner-
 vios Tungrosque duxit. æque civitates in deditioem ac-
 ceptæ. classem ultro Caninefates adgressi sunt: majorque
 pars navium depressa aut capta. Et Nerviorum multitudi-
 nem, sponte commotam, ut pro Romanis bellum capesseret,
 iidem Caninefates fudere. Classicus quoque adversus equi-
 tes, Novesium a Ceriale præmissos, secundum prælium fe-
 cit. quæ modica, sed crebra, damna famam victoriæ, nuper
 80 partæ, lacerabant. Iisdem diebus Mucianus Vitellii filium
 interfici jubet: mansuram discordiam obtendens, ni semina
 belli restinxisset. Neque Antonium Primum adsciri inter
 comites a Domitiano passus est: favore militum anxius, et
 superbia viri, æqualium quoque, adeo superiorum, intol-
 rantis. Profectus ad Vespasianum Antonius, ut non pro
 spe sua excipitur, ita neque averso Imperatoris animo. Tra-
 hebatur in diversa: hinc meritis Antonii, cujus ductu con-
 fectum haud dubie bellum erat, inde Muciani epistolis: si-
 mul ceteri, ut *infestum tumidumque* insectabantur, adjunctis
 prioris vitæ criminibus. neque ipse deerat, adrogantia vo-
 care offensas, nimius commemorandis, quæ meruisset. *Alios*,
 ut *inbelles, Cæcinam*, ut *captivum ac dediticium*, increpat.
 Unde paulatim levior viliorque haberi, manente tamen in
 81 speciem amicitia. Per eos menses, quibus Vespasianus
 Alexandriae statos æstivis flatibus dies, et certa maris oppre-
 riabatur, multa miracula evenere, quis cœli favor et quæ-

Classem ultro] MS. Agr. vero: quod placet Ryckio. ERN. Bud. *ultro*. Prius *terrestri itinere*, et, ut videtur, militari via, quæ adhuc satis integra. Cf. Broterius.

Favore militum anxius] In ed. Alciati errore operarum temere repetitur est post *anxius*, quod notulæ materiam præbuit Rhenano. ERN.

Pro spe sua excipitur] Sic Rhen. e Bud. prius erat *accipitur*.

Neque averso Imp. animo] Ed. pr. (et cod. Bud.) *adverso*. Mox pro *vocare* MS. Agr. *provocare*. Vulgatum (quod in Bud.) exquisitius. Virg. G. 4, 76. *magnisque vocant clamoribus hostem*: ubi Servius interpretatur *provocant*. Sic etiam cape G. 1, 388, *tum cornix plena pluviam vocat improba voce*. et noster ipse *hostem vocare* dixit in Germ. c. 14. Ed. pr. *notare*, quæ et in aliis libris

confusio observata est. V. Drakenb. ad Liv. 7, 2. et quos ibi laudat. ERN.

Prioris vitæ crim.] Cf. A. 14, 40. H. 2, 86.

Statos æstivis flatibus dies] Lipsius in marg. conjicit *etesiarum flatibus*. Acidalius *etesiiis flatibus*. Frustra, ut patet e sequentibus; quibus declaratur, nihil aliud expectatum, nisi tempus æstivum, quo tuta navigatio, nec facile tempestas ingruit. Josephus *finem hiemis* vocat. Et *etesiarum flatus* adversi navigantibus Alexandria, auctore Casare Bell. Civ. 3, 107. ut bene notat Savilius. ERN. Cf. Veget. 5, 9. (4, 39.)

Quis cælestis favor] *Cælestis* e conjectura Rhenani editur in omnibus inde a Rhen. Edd. Put. Ber. Alc. e *cælis*. At MS. Guelf. ed. pr. *quis cæli favor*: quod recipere non dubitavi: certe vulgato præferendum, ut meræ conjecturæ. MS.

dam in Vespasianum inclinatio Numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam, oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, *remedium cæcitat*is exposcens gemitu; monitu Serapidis Dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit: precabaturque Principem, *ut genas et oculorum orbes dignaretur respergere oris excremento*. Alius manum æger, eodem Deo auctore, *ut pede ac vestigio Cæsaris calcaretur*, orabat. Vespasianus primo inridere, adspernari: atque, illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum et vocibus adulantium in spem induci. postremo existimari a medicis jubet, an talis cæcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici varie disserere: *Huic non exesam vim luminis et redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis adhibeatur,*

A. U.
824.
A. C.
71.

Bud. *celis est*. Agr. *cælitum*: quod probari non potest, quia mox *Numinum* sequitur, quod ab illo nil differt. Mox *e plebe* MS. (Bud.) Agr. ed. pr. EAN. Bip. præferunt *quis e cælis*.

Oculorum tabe notus] Si est ea, quæ Græcis *φθίσις* dicitur, ut placet viro docto apud Ryckium (nec causam dissentienti video) intelligitur cæcitas e nimia pupillæ contractione, cui contrarium est alterum genus e nimia dilatatione, sine vi contrahendi se. de ea phthisi extat erudita disputatio Maucharti Medici Tubingensis, quem tamen hic locus Taciti fugit. ERN. In definitionibus, quæ tribuntur Galeno, *tabes s. phthisis est pupillæ imminutio cum obscuratione*.

Remedium exposcens gemitu: monitu S.] Vix credam, Taciti aures tulisse *gemitu: monitu*. meas quidem offendit. *Gemitu* aut spurium (sufficit enim *exposcens*, ut *orantes* ap. Suetonium c. 7.) aut corruptum puto. Ceterum in libris nihil auxilii, nisi quod in Guelf. est *in gemitu*: unde non absurde corrigas, *ingemitum*. Orat remedium cæcitatis sibi ab illo adhiberi, quod ei insitum Divinitus esset. Sic Plutarchus in Pyrrh. c. 3. tradit, Pyrrhum lienosus curasse dextro pede pressos, existimatumque, in majore ejus pedis ungue esse *Θίαι δὲναμιν*, unde illum, cremato reliquo corpore, illasum ab igni mansisse. Mox *Serapidis*, quod edidit pro *Serapidis* e Flor. Pichena, est in (Bud. et) omnibus edd. inde a Puteol. Solus Lipsius edidit *Sarapis*, nescio unde. MS. Agr. ed. pr. *Serapis*, et sic correxerat vir doctus in margine Gryphii. Mox ed. pr. *dicta gens superstitionibus*, item paullo post: *respuere oris excremento*. ERN. De Vespasiani miraculis egit Brot, in ed. maj. t. 3. p.

529. Similium ab Antonino Imp. patratorem mentio fit in tabella marmorea, quæ olim stetit in templo Æsculapii insulæ Tiberinæ, quam exhibet Grut. p. 71. Promiseue olim *Sarapis* et *Serapis* dictus. V. ib. p. 22.

Manu æger] MS. Flor. *manum*: quod recepit J. Gronovius. Consentit Guelf. Nec indignum Tacito, Græcismi amatore: unde Gronovium imitati sumus. Ceterum dissensus Suetonii jam aliis notatus, de crure eadem tradentis. ERN. Bud. corrupte *magnum*. Græcismi exempla v. A. 15, 64. H. 1, 42. Contra Suetonium cum nostro facit Dio 66, 5.

Existimari a medicis jubet] Sic accipienda et legenda vetus MSS. (in his Bud.) et ed. pr. scriptura *extimari*, quam Puteolanus primus convertit in *estimari*: unde vulgatos omnes hic *æstimari* obtinet: male, ex iis, quæ ad Ann. 13, 17. de hoc verbo diximus. Etenim *judicium* medicorum requirit, an eæ res fieri possint: quæ est *existimatio*, non *æstimatio*. ERN.

Huic non exesam vim etc.] Aut excidit *videri* ante *vim*, aut tamen intelligendum, ut *ratus* et similia apud nostrum non uno loco. Ed. pr. *exessam*, et sic correctum in MS. Guelf. a *man*. sec. Mox idem MS. *parvum* a m. pr. sed *pravum* a sec. *Integrare* ed. pr. et sic laudat Rhenanus in nota ad h. l. intelligique vult vim salubrem, Denique *patrati*, quod idem Rhen. placebat, e vestigiis MS. Bud. in quo *parati*, jam reperi in ed. pr. et sic edidit Lipsius et seqq. omnes. Ceteri *peracti*. ERN. Nihil hic excidit. Quæ referuntur, pendunt a verbo *disserere*. Bud. *exsam. pravum. integrare*.

Elapsos in pravum artus] Ita Rhen.

A. U. *posse integrari. Id fortasse cordi Deis, et Divino ministerio Prin-*
 824. *cipem electum. denique patrati remedii gloriam penes Cæsarem,*
 A. C. *inriti ludibrium penes miseros, fore.* Igitur Vespasianus, cuncta
 71. fortunæ suæ patere ratus, nec quidquam ultra incredibile, læto ipse vultu, erecta, quæ adstabat, multitudine, jussa exsequitur. Statim conversa ad usum manus, ac cæco re-
 82 luxit dies. Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memo-
 rant, postquam nullum mendacio pretium. Altior inde Vespasiano cupido adeundi sacram sedem, ut super rebus Imperii consuleret. *Arceri templo cunctos jubet.* atque ingressus intentusque Numini, respexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine *Basiliden*; quem procul Alexandria plurium dierum itinere et ægro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur Sacerdotes, *num illo*

e Bud. bene. Ap. Put. est *clapso—artus.* Ap. Alc. *elapso—artu.* Prius Bip. *sed redituram.* Verum eodem sensu quoque et frequens ponitur.

Cuncta fortunæ suæ patere] In hoc quoque loco mihi accidit, ut, cum primum legerem, vitium operarum putarem, pro *parere.* Post et in aliis libris *patere* vidi, et nunc in omnibus esse cognovi. Tamen *parere* esse a Tacito non dubito. Atque ego non ignoro, etiam *patere* dici pro *esse in potestate* alterius, eique subinde male substitui *parere*, ut bene docet Curtius ad Sallust. Cat. 10. Sed in istis locis semper aditus quidam ad aliquam rem intelligi potest, ut in maria, fines, rem familiarem alterius, oppida etc. quod hic non est. Sed ut *Fortuna rerum domina* dicitur, *omni in re dominari*, sic *omnia Fortunæ parere.* Ceterum illa verba confundi centies in libris scr. sæpe a viris doctis notatum est. In ed. pr. est: *cuncta fortunæ primæ ratus.* ERN. Bud. *patere.*

Erecta q. ad. multitudine] Bud. male *erepta.* Pricæus ad Apul. Met. 2. p. 125. suadet leg. *adrecta*, præclare, si libri adsentirent. Interim Cic. quoque *erectum* pro *adrecto* dicit. Vide in Bruto c. 54. *erectos intuentes iudices.*

Nullum mendacio pretium] Quis autem gratuito mendax sit?—*cum sint præmia falsi Nulla, ratam debet testis habere fidem*, ait Ovidius Tr. 3, 10, 35. LIPS. Ceterum super hac re quæ disputentur, non vacat commemorare, nec ratio notarum desiderat. Tacitus non videtur alienus fuisse ab ea parte, ut fidem facti agnosceret. Nam et *notum tabe oculorum* hominem illum vocat, ut nulla simulatio cæcitatatis locum habuisse in-

nuat, et actam rem præsentem magna hominum multitudine, in loco publico, et memoratam suis quoque temporibus a testibus oculatis, sublata Flaviorum gente, ubi nulla adulandi aut mentiendi causa. Quæ contra hæc miracula disputantur a quodam Jac. Serces in libro de miraculis, quo a Dæmonibus miracula patrari negat, p. 276. non admodum probabilia puto, et concionatorie magis, quam subtiliter et dialectice disputata; vereorque, ut Divinis miraculis valde consulant, qui in tam diligenter narratis rebus nihil nisi fraudes humanas agnoscant. ERN. Rectiora dabit Brot. ad h. l. Mirum certe Ernesti iudicium videri debet. Similes Principum fraudes, vel eis saltem tributas, collegit Lupanus ad h. l.

Respexit pone tergum] Nempe, cum se precibus factis repente convertisset, ominis captandi causa. Vid. quæ dixi ad Sueton. Vesp. c. 7. ERN.

E primoribus Ægyptiorum Basiliden] Firmat hoc valde viri eximii conjecturam Lævini Torrentii, in Suet. Vesp. *Basilides libertus obtulisse ei visus est.* Quomodo libertus, si Sacerdos? si, quod hic dicitur, *e primoribus Ægyptiorum?* Bene igitur ille magnus amicus noster *Basilides obtulisse*, deleta voce *libertus*, perperam infarcta. LIPS. V. quæ ad Suetonium diximus pro vulgata Suetonii, quorum nondum pœnitet. Post pro *equitibus* MS. Agr. ed. pr. *militibus.* ERN. Bud. *equitibus.* In loco Suetonii Ernesti intelligit *libertum* Vespasiani. Contra Cannegieter de mut. Rom. sub Princ. ratione p. 70. Deorum quoque fuisse servos et libertos docet, qui Deos suos Dominos salutare sint soliti.

die Basilides templum inisset? percunctatur obvios, num in A. U. urbe visus sit? denique, missis equitibus, explorat, illo tem- 824. poris momento octoginta millibus passuum abfuisse. Tunc A. C. Divinam speciem et vim responsi ex nomine Basilidis in- 71. terpretatus est. Origo Dei nondum nostris auctoribus 83 celebrata; Ægyptiorum antistites sic memorant: Ptolemæo Regi, qui Macedonum primus Ægypti opes firmavit, cum Alexandria recens condita mœnia templaque et religiones adderet, oblatum, per quietem, decore eximio et majore quam humana specie juvenem, qui moneret, ut, fidissimis amicorum in Pontum missis, effigiem suam acciret: lætum id Regno, magnamque et inclitam sedem fore, quæ excepisset. simul visum eundem juvenem in calum igne plurimo adtolli. Ptolemæus, omine et miraculo excitus, Sacerdotibus Ægyptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos visus aperit. Atque illis, Ponti et externorum parum guaris, Timotheum, Atheniensem, e gente Eumolpidarum, quem, ut antistitem cærimoniarum, Eleusine exciverat, quam illa superstitio, quod Numen? interrogat. Timotheus, quæsitus, qui in Pontum meassent, cognoscit, urbem illic Sinopen, nec procul templum, vetere inter adcolas fama, Jovis Ditis. Namque et muliebrem effigiem adsistere, quam plerique Proserpinam vocent. Sed Ptolemæus, ut sunt ingenia Regum, pronus ad formidinem, ubi securitas rediit, voluptatum quam religionum adpetens, negligere paullatim aliasque ad curas animum vertere: donec eadem species, terribilior jam et instantior, exitium ipsi Regnoque denuntiaret, ni jussa patrarentur. Tum legatos et dona Scydrothemidi,

Ex nomine Basil.] Exempla ominis ex re obvia accepti corrasit Lupanus.

Origo Dei etc.] Totum hunc locum si per partes illustrare libuisset, comparandis aliorum scriptorum locis, larga fuisset materies. Sed hoc nec institutum nostrum fert, nec valde utile putamus. Videant, qui volent, Plutarchum de Iside et Osiride, Gyraldum in Hist. Decor. Synt. 6. Voss. de Idol. 1, 29. etc. ERN.

Quibus mos est] Heinsius malebat dos. Sic Phædrus in prol. Duplex libelli dos est, ubi vid. P. Axenius. Cf. et Juretus ad Symm. ep. 1, 83. Prius Bud. homine pro omine, solemnî more mediî avi, ut hortus pro ortus.

Antistitem cærimoniarum Eleusi exciverat] Tacitum scripsisse puto Eleusine. Vide quæ ad Senecas p. 343. GRON. Adjuvant MS. Flor. ed. pr. in quis Eleusim. ERN. Bud. quoque Eleusim, quod conjecturam Gron. fir-

mat. Sic et Reg. Lall. qui bene recepit.

Quæsitus quî] Ed. Alciat. quæsitus, errore operarum. Edd. Putcol. Ber. Alc. Synopem, male. Prima et reliquæ Sinopen. Eadem mox corrupte veteres inter a. f. J. ditissimum. ERN. Bud. Synopen. Commodè apud Vaillant NN. Col. t. 2. p. 42. numus Caracallæ Sinopenis Jovem Ditem exhibet in lectisternio cubantem, capite calathò ornato, d. aquilam, s. hastam. Mox Bud. veterè i. a. f. J. ditis.

Scydrothemidi] MS. Agr. Ciarotemidi. ed. pr. Ciarotemadi semper, MS. Guelf. Mox MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhen. præcepitque, quod recepit J. Gronovius. Sed præcipit verum, quia sequitur adeant. et sape sic turbatum in temporibus his vidimus. Post Pythicum MSS. Flor. (Bud.) Agr. at ed. pr. Phiticum. ERN. Bud. Scydrothemidi. Idem præcipitque, quod recte

A. U. Regi, (is tunc Sinopensibus imperitabat) expediri jubet:
 824. præcipitque navigaturis, ut *Pythium Apollinem adeant*. Illis
 A. C. mare secundum: sors oraculi haud ambigua: *irent, simula-*
 71. *crumque patris sui reveherent, sororis relinquerent*. Ut Sinopen
 84. venire, munera, preces, mandata Regis sui Scydrothemidi
 adlegant. Qui versus animi, modo Numen pavescere,
 modo minis adversantis populi terreri: sæpe donis promis-
 sisque legatorum flectebatur. Atque interim triennio ex-
 acto, Ptolemæus non studium, non preces, omittere. Di-
 gnitatem legatorum, numerum navium, auri pondus auge-
 bat. Tum minax facies Scydrothemidi offertur, *ne destinata*
Deo ultra moraretur. Cunctantem varia perniciës morbique
 et manifesta cœlestium ira graviorque in dies fatigabat.
 Advocata concione, *jussa Numinis, suos Ptolemæique visus,*
ingruentia mala exponit. Vulgus adversari Regem, invidere
 Ægypto, sibi metuere templumque circumsidere. Major
 hinc fama tradidit, *Deum ipsum adpulsas litori navis sponte*
conscendisse. Mirum inde dictu, tertio die, tantum maris
 emensi, Alexandriam adpelluntur. Templum pro magnitu-
 dine urbis exstructum loco, cui nomen Rhacotis. fuerat
 illic sacellum, Serapidi atque Isidi antiquitus sacratum.
 Hæc de origine et advectu Dei celeberrima. Nec sum

Rhen. recepit. In aliis verbis Bud. peccat, habet *verteret, paterentur*.

Qui diversus animi] MSS. Fl. (Bud.) Agr. versus. male. In utramque partem animo distrahebatur, modo volens accipere conditiones, modo nolens. Infra MS. Agr. ed. pr. a *Deo*. Sed præpositio orta est ex ultima præcedentis verbi. In ed. pr. *moraretur* excidit. ERN. Bud. *Deo*. Bip. restituere versus. sequor. est autem mutatus s. mutabilis.

Adversari Regem] Recte Muretus *aversari* corrigit: nam renitendi atque obsistendi significatio locum hic non habet, ut visum Pichenæ. Vulgus audire Regis dicta nolebat, quod est *aversari*. V. ad H. 1, 1. Ed. pr. et MS. Agr. *reges*, quod placet Ryckio, ut ad Scydrothemidem et Ptolemæum pertineat. Male: ut e dictis patet. Invidabant porro Ægypto possessionem illius Dei sui, gloriamque ex Deo ad se translato; denique metuebant, ne sibi perniciosum foret, si Deum suum a se abduci sinerent. ERN. Bud. *Regem*. In voce *adversari* iterum ab Ernestio discedo. Probatae Latinitatis verbum esse ex Plauto patet, qui paregmeno usus in Merc. 2, 3, 43. sic: *nolo advorsari tuam adversus sententiam*.

Major hinc fama tr.] MS. Guelf. ma-

orum. Major fama est mirabilior, ob rei miraculum majus fide. Mox ed. pr. *totum maris*. ERN. Bud. *major . . tantum*.

Rhacotis] Olim vicus, postea pars Alexandriæ, navalibus imminens. Strabo 17. p. 792. Serapeum Alexandrinum describit Ann. Marcell. 22, 16. Ejus meminit et Dionys. v. 255. Ἰνδα Σινωπί-
 τας Διὸς μεγάλοιο μέλαθρον.

Serapidi atque Isidi sacrum] Savilius tentat *Osiridi*: quia, tum demum adve-
 ctus, Deus non ante sacellum habere po-
 tuerit. Atque etiam Bochartus Hieroz. 1, 3, 34. erroris arguit Tacitum, quem
 putat natum e male intellecto scriptore
 Græco, unde hæc hausta; verbo *τιτίμη-
 ται* (quo et Clemens Alex. Protrept. p.
 31. utitur hanc rem narrans) accepto,
cultus est, cum sit *colitur*. Sed Serapidis
 cultus jam ante apud Ægyptios: nunc
 Serapis Sinopensis ejusque simulacrum
 inde advectum coli cœpit: ut diserte
 tradit Plutarch. de Isid. et Osirid. p.
 362. εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομισθεὶς τὸ παρ'
 Αἰγυπτίοις ὄνομα τοῦ Πλούτωνος ἐκτίσασα
 τὸν Σαρᾶπιν. ERN.

Et advectu Dei] MS. Guelf. edd. ante Rhen. omnes *adventu*. An e MS. Bud. illa lectio sit, nescio. (Omnino sic est.) Alioqui verba hæc *velo et venio*,

ignarus, esse quosdam, qui *Seleucia, urbe Syriae, accitum, re-* A. U.
gnante Ptolemæo, quem tertia aetas tulit: alii auctorem eun- 824.
dem Ptolemæum, sedem, ex qua transierit, Memphim perhi- A. C.
bent, inclytam olim et veteris Ægypti columnen. Deum 71.
ipsum multi Æsculapium, quod medeatur ægris corporibus;
quidam Osirin, antiquissimum illis gentibus Numen: plerique
Jovem, ut rerum omnium potentem; plurimi Ditem patrem,
insignibus, quæ in ipso manifesta, aut per ambages conje-
ctant. At Domitianus Mucianusque, antequam Alpibus 85
propinquarent, prosperos rerum in Treveris gestarum nun-
tios acceperunt. Præcipua victoriæ fides, Dux hostium Va-
lentinus, nequaquam abjecto animo, quos spiritus gessisset,
vultu ferebat. Auditus ideo tantum, ut nosceretur ingenium
ejus, damnatusque, inter ipsum supplicium, exprobranti
cuidam patriam ejus captam, accipere se solatium mortis, re-
spondit. Sed Mucianus, quod diu occultaverat, ut recens
exprompsit: quoniam benignitate Deum fractæ vires hostium
forent, parum decore Domitianum, confecto prope bello, alienæ
gloriæ interventurum. Si status Imperii aut salus Galliarum
in discrimine verteretur, debuisset Cæsarem in acie stare: Cani-
nefates Batavosque minoribus Ducibus delegandos. Ipse Lug-
duni vim fortunamque Principatus e proximo ostentaret, nec
parvis periculis inmixtus, et majoribus non defuturus. Intelli- 86
gebantur artes: sed pars obsequii in eo, ne deprehenderen-
tur. ita Lugdunum ventum. Unde creditur Domitianus
occultis ad Cerialem nuntiis fidem ejus tentavisse, an præ-
senti sibi exercitum Imperiumque traditurus foret. qua cogi-

et ducta hinc, passim in scriptis libris confunduntur. Sed tamen et *adventus* solenne verbum in hac re. Cic. Nat. D. 3, 23. *Apollo tertius Jove tertio natus, quem ex Hyperboreis Delphos ferunt advenisse.* Ovid. Fast. 4, 247. de Rhea: *unde petita venerit.* ibid. 1, 239. *at bona posteritas puppin servavit in ære, hospitii adventum testificata Dei.* Unde et tales Dii *advenæ* dicuntur. Noster in Germ. c. 2. *Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus et hospitii mixtos.* Sed tamen idem c. 9. *adventam religionem dixit: Quare si notatum reperissem, adventum esse in Florent. id restituissem: nunc suspicor advectum ibi esse.* Itaque servavi. ERN. Brot. et Bip. iterum de *de adventu.*

Ptolemæo] Est is, qui Evergeta cognomine dicitur. Mox copula et *vet. e* Flor. a Pichens addita, est etiam in Guelf. (et Bud.) edd. vett. Excidit temere in ed. Rhen. secunda, unde et a

Lipsio neglecta. ERN.

Osirin, antiquiss.] Male in Ern. 2da legitur aut *antiquiss.*

Valentinus, nequaquam] Bip. *Valentinus. Is nequaquam.*

In discrimine verteretur] In discrimine MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. Rhen. seqq. ante Pichenam: unde restitui. Puto dictum pro *in discrimine versaretur*: non sic legendum, ut Broterius accepit. Jac. tamen Gronovius accipit, ut 2, 28. *Sin victoria sanitas etc. in Italia verteretur.* Edd. Puteol. Ber. Alc. Pich. seqq. in *discrimen.* ERN.

Qua cogitatione bellum] Sperrimus ut spurcum, *cogitare cogitatione.* Rom. cod. *qua contagione; ex quo vere emendo, contatione.* Contari, velut conto explorare: et proprie noster hic usus. Lips. *Contagione cogitaverit* etiam MS. Agr. (et Reg. Lall.) quod præferendum putat vulgata: e Flor. lectione Ryckius. Utinam dixisset, quis ille melior sensus

A. U. tatione bellum adversus patrem agitaverit, an opes viresque
 824. adversus fratrem, in incerto fuit. nam Cerialis salubri tem-
 A. C. peramento elusit, ut vana pueriliter cupientem. Domitia-
 71. nus, sperni a senioribus juventam suam cernens, modica
 quoque et usurpata antea munia Imperii omittebat: simp-
 licitatis ac modestiæ imagine, in altitudinem conditus,
 studiumque litterarum et amorem carminum simulans, quo
 velaret animum et fratris æmulationi subduceretur, cujus
 disparem mitioremque naturam contra interpretabatur.

foret, qui ex hac lectione existeret. *Agitaverit*, quod e Flor. recepit Pichena, probò, idque verbum et alibi Tacitus in tali re usurpat. Sed tamen adhuc in *cogitatione* hæreo: nec *cunctatione*, aut *Gruteri rogitatione* satisfacit. Forte scripsit Tacitus: qua *solicitatione*. Nam *solicitari* dicuntur, quorum fides tentatur. ERN. Bud. *cogitatione*—*cogitaverit*. Rectius *agitaverit*. Sed *cogitatione* probum, ut A. 15, 54. Velleius 1, 10. ubi Lipsius quoque malebat *contatione*. Gruterus in nostro loco volebat *rogitatione*. Mox Bud. *virosque*.

Simplicitatis ac modestiæ] MS. Guelf. edd. Puteol. ceteraque ante Rhen. addunt *simul*. ERN. Illud *simul* nec est in Flor. nec in Bud. Servavit tamen Rhen. Paulo ante pro *senioribus* Barthius conjectat *sanioribus*, frustra. Dein Bud. *ante ea*. Sic et Agr.

In altitudinem] *In altitudine* MS. Agr. ed. pr. *In altitudinem conditus* interpretantur abdens et occultans cupiditates suas. *Altitudinem* sic dici cupimus ad A. 3, 44. sed *in altitudinem se condere* aliquid duri habet. Mihi Tacitus scripsisse videtur *in solitudinem conditus*, quod et lenius et contextui aptius est: præsertim cum faveat mirifice locus Quintiliani Inst. Or. 10, 1, 91. qui mox a Lipsio profertur, (secundum Lipsii correctionem, quæ probatur et Schelio ad Dial. de Or. c. 9. et recepta est a Gesnero) ubi *secessisse* dicitur juvenis Domitianus et in isto secessu carmina scripsisse. *secedere* planissime est *in solitudinem condi*. nam, qui secedunt, *abditæ agris, domo* etc. sæpe dicuntur a Suetonio et aliis. Atque hoc ipsum est modestiæ, e stilo Taciti, abstinere se a publicis negotiis et, remotum a celebritate, vacare studiis litterarum, aut alii rei, quæ nihil conjuncti habeat cum Republica. ERN. Bip. Lipsio tribuunt lectionem *in solitudinem*, quæ debetur

Ernestio. Recte vero propugnant *altitudinem* eo sensu, quo supra A. 3, 44. *Solitudo* huc non facit, quoniam, qui ab Imperii curis secedit, ea propter non in solitudinem abit.

Amorem carminum simulans] Simulans tantum? ita. Suetonius 2. *simulavit* (Domitianus hic iste) *mire modestiam, in primisque poetica studium, tam inusitatum antea sibi, quam postea sprellum et abjectum*. At scriptores ejus ævi campum hunc adulatorium egregiè exercent, et vatem faciunt supra vates. Omitto poetas (more mentiri aliquid et extollere iis fas) ecce nostrum senem Fabium I. c. *Hos nominavimus, quia Germanicum Augustum* (cave alium ab isto intellegas) *ab institutis studiis deflexit cura terrarum; parumque Diis visum est, esse eum maximum poetarum. Quid tamen iis ipsis operibus ejus, in quæ donatus Imperio juvenis successerat* (scribo, *denecesserat*) *sublimius, doctius, omnibus denique numeris præstantius?* Ite, Homero et Virgili, erepta vobis a Paride hoc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum: *Quantus in poetica es? o magna fecunditas animi? quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitasti*. Hæc turpia, atque utinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes sic peccet? LIPS. Poetarum Sillii, Val. Flacci, Martialis loca indicat Dodwell. Annal. Vellei. §. 14. Mox MS. (Bud.) Guelf. *subduceret*. ERN.

Contra interpretabatur] Scripti libri subtextunt, *neque vos impunitos patientur*. Perperam, quia verba sunt ex oratione Cerialis supra repetita. Farnesianus adscribit *Deest hic aliquantulum*, cui fidem habeo. LIPS. Verba *neque vos i. p.* sunt etiam in ed. pr. MS. Agr. *interpretabantur*. ERN. Bud. *interpretabatur*, subjunctis istis spuris, quæ non sunt in Flor. hic ita: *Cornelii Taciti, liber XX explicit. Incipit XXI.*

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM LIBER QUINTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. Interim Titus cum valido exercitu prope Hierosolyma castra facit. 2—5. Judaicæ gentis primordia, sacra, instituta, deque iis maligna profanorum judicia. 6. 7. Descriptio terræ finiumque, balsami, Libani, Jordanis, lacus bitumen egerentis, camporum torridorum, fructuum in cinerem vanescentium, Beli amnis, cujus arenæ vitro inservientes. 8. Hierosolyma genti caput. Immensæ opulentiae templum. Judæorum sub aliis gentibus et suis Regibus fata; 9. varia sors sub Romanis. 10—12. Bellum sub Gessio Floro Procuratore ortum. Titus Judæos, in urbem compulsos, obsidet. Hierosolymorum munitiones, copiæ, Duces. 13. Prodigia ante obsidium.

14. Interea Civilis, reparato per Germaniam exercitu, bellum renovat. 15. Manum conserit cum Ceriale, satis prospere. Uterque, ad maturandum summæ rei discrimen erectus, 16. 17. aciem instruit, suos adloquitur. 18. Fit atrox pugna, qua, proditione cujusdam Batavi, Germani vincuntur. 19. 20. Civilis, in Batavorum insulam transgressus, præsidia Romanorum invadit, Verace, Classico, Tutore suffultus. 21. Ambiguum prælium. Subvenit Cerialis fortunamque vertit; 22. at parum providus ferme opprimitur. 23. Civilis navalem aciem ostentat, sed a Ceriale trans Rhenum pellitur. Hic, insulam Batavorum populatus, superfuso amne, novum discrimen adit. 24. 25. Tum hostium animos occultis nuntiis labefactat. 26. Civilis, petito colloquio, ad deditio-
nem se pronum proficitur.

EJUSDEM anni principio Cæsar Titus, perdomandæ Judææ delectus a patre, et prælatis utriusque rebus militia cla-

Perdom. Judææ delectus] Ed. pr. *delegatus*. Immo ei potius Judæa perdomanda delegata; qua phrasi sæpe Suetonius utitur. Ceterum sæpe tentatus sum corrigere *relictus*. Nam profecto verbum *delectus* non satis dignum Imperatoris filio aut aptum videtur. Consentit Sueton. Tit. 5. qui eum *ad perdomandam Judæam relictum* dicit: quod e nostro sumtum videtur. Et Tacitus c. 10. *simul manere apud exercitus Titum,—utilius videbatur*. ERN.

Privatis utriusque] Probam lectionem censeam et sententiam, absque libris sit: qui consensu omnes, *prelatis utriusque*, aut, *prelatis*. Ego, quamquam intentus, nihil clicio. LIPS. *Prælatis* Flor. Agr. ed. pr. *Preliatis* Bud. *Præliantis* Guelf. ed. Pat. Ber. Alc. *Privatis* est e correctione Rhenani, sumta ex H. 3, 65. *Fl. Sabines—privatis utriusque rebus auctoritate pecuniæque Vespasianum anteibat*. ERN. Lectionem codicum vindicant Bip. leguntque *prelatis*.

A. U. rus, majore tum vi famaue agebat, certantibus provinciarum
 824. et exercituum studiis. Atque ipse, ut super fortunam credere-
 A. C. tur, decorum se promptumque in armis ostendebat, comitate
 71. et adloquiis officia provocans: ac plerumque in opere, in
 agmine, gregario militi mixtus, incorrupto Ducis honore.
 Tres eum in Judæa legiones, quinta et decima et quintadeci-
 ma, vetus Vespasiani miles, exceperere. Addidit e Syria duode-
 cimam et adductos Alexandria duodevicesimanos tertianos-
 que. Comitabantur viginti sociæ cohortes, octo equitum
 alæ: simul Agrippa Sohemusque, Reges, et auxilia Regis
 Antiochi, validaque et, solito inter adcolas odio, infensa Ju-
 dæis Arabum manus: multi, quos urbe atque Italia sua
 quemque spes acciverat occupandi Principem adhuc vacuum.
 His cum copiis fines hostium ingressus, composito agmine,
 cuncta explorans, paratusque decernere, haud procul Hie-
 2 rosolymis castra facit. Sed, quia famosæ urbis supremum

cui simile c. 8. *præpotuere*. Suntque *prælatae utriusque res* honores utrique delati, ut ap. Virgil. *Æn.* 5, 541. *Nec bonus Eurytion prælato invidit honori*, quem v. 534. dixerat *exsortem* i. e. extra ordinem delatum. Ut codicibus quoque sit prælatus honos, recipio emendationem, etsi non negem, conjecturam Rhenani multum mihi blandiri. Quod autem ante *clarus* inserendam particulam *jam* judicant Bip. mihi non necessarium videtur; intelligitur quippe ex nexu, et præcedenti voci subjuncta auri- bus ingrata fuerit.

Ut superior sui jam] Hic quoque me locus diu torsit, per singulos apices et ductus scripturæ veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philosopho possum *εὐγενῆα*. Budensis habuit *superior unam crederetur*. Vatic. *superiori unam*. Ex quo, vix duabus litteris leviter mutantibus, facio: *ipse ut super fortunam*, eleganti sententia. Titus, inquit, jam tum privatus clarus bello: nunc multo promptior, ut parem vel superiorem se potius fortuna hac Imperatoria ostenderet. Rhenanus divinabat: *ut superiori via ingrederetur*. Farnes. autem cod. et Rom. abeunt ab hoc scripto longius, *ut superior omnibus crederetur*. LIPS. Lipsii correctionem recepit Pichena, servaruntque sequentes edd. Vaticano MS. consentit Flor. Farnesiano MS. Agric. (et Reg. Lall.) eamque lectionem præferit Ryckius, quæ mihi nimis languida videtur. MSS. Guelf. Oxon. *ut imperio dignus jam crederetur*. Mihi et hoc et alterum, Ryckio probatum, conatus corrigentium corruptum locum videtur,

sed hoc tamen Ryckiano melius. Lipsii correctio an vera sit, non pro certo dicam, præsertim cum a multis impugnari videam: dignam quidem Tacito esse credo. Nec spernam Trilleri conjecturam Obs. p. 312. e vestigiis cod. Bud. *legentis superior animo*. Licet etiam nobis conjectare? Forte fuit, *ut suæ par fortunæ cr.* quæ certe sententia huic loco est aptissima. ERN. Vulgata lectio jure suo non displicet Pichenæ, Salinerio, Acidalio, Grutero; sed emendatio Lipsii optimis codicibus magis convenit, nec patet, unde vulgata sit ducta.

Tres eum] *Eum* MS. Guelf. et inde a Rhen. omnes edd. At MS. Bud. *cum*: edd. Put. Ber. Alc. *tum*: ed. pr. *tres in Jud.* ERN. Rhen. emendavit ex ingenio.

Addidit e Syria etc.] Sic edidi ex ed. pr. quæ est vera lectio. Sic est et in MS. Reg. Præpositio *e* est in edd. omnibus ante Rhen. Ea in MS. Guelf. mutata est in *ei*, ut a Rhen. in *et*, ut sensus constaret. Sed *tradidit* vitiosum esse patet ex eo, quod id verbum plane alienum est a sequentibus *adductos Alexandria d. t.* cum hæc contra aptissima sint verbo *addidit*. ERN. Bud. ut vulg. *tradidit e Syria*.

Principem adhuc vacuum] Forma dicendi a provinciis ducta est, quæ vacuæ dicuntur, cum non habent rectorem. Ita *Princeps vacuus* est, cujus animus nondum inclinatur in aliquem, cui in primis credat se, quem in primis audiat etc. a quo genere Principes plerumque reguntur. Est ergo bellissime expressa sententia. ERN.

diem tradituri sumus, congruens videtur, primordia ejus A. U. aperire. *Judæos, Creta insula profugos, novissima Libyæ in-*^{824.}
sedisse, memorant, qua tempestate Saturnus, vi Jovis pulsus,^{A. C.}
cesserit regnis: (argumentum e nomine petitur: *inclytum in*^{71.}
Creta Idam montem, adcolas Idæos; aucto in barbarum co-
gnomento, Judæos vocitari:) quidam, regnante Iside, exundan-
tem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hierosolymo ac Juda,
proximas in terras exoneratam: plerique, Æthiopum prolem,
quos Rege Cepheo metus atque odium mutare sedes perpulerit.
Sunt, qui tradant, *Assyrios concenas, indigum agrorum popu-*
lum, parte Ægypti potitos, mox proprias urbes Hebræasque
terras et propiora Syriæ coluisse rura. Alii, Judæorum initia,
Solymos, carminibus Homeri celebratam gentem, conditam ur-

Primordia ejus aperire] Si, quæ de rebus Judaicis tradit Tacitus, omnia excutere diligentius vellemus, plurima dicenda forent. Sed istas disputationes non capiunt notæ, in quibus maxime spectatur, ut emendata verba sint, et intelligatur sensus eorum. Adspargemus tamen subinde aliquid, ubi opus videbitur. Illud ab initio mirari libet, qui commiserit Tacitus, ut Josephi libros non consuleret, qui illis temporibus non obscuri erant Romæ, et e scriptoribus externis potius hauserit, quam auctore Judaico. Verum hoc quoque pro Tacito dicam, non omnia eum pro certis tradere, sed quæ vulgo traderentur, in compendium congesta lectoribus proponere voluisse. Late totum hunc locum excutit est Christ. Wormius, in *Corruptis Antiquitatum Ebr. apud Tacitum et Martial. vestigiis.* Hafniæ 1693. ERN. Egregie etiam ista illustravit Broterius.

Adcolas Idæos—Judæos vocitari] Unde hæc traditio de Creta, Judæorum patria, docet Huet. *Dem. Evang. Prop.* 4, 9. p. 194. putatque, exoticos scriptores *Idæos Cretenses* cum *Judæis* confudisse. Negat hoc Fr. Ad. Lampe de *cymb. vet.* 2, 9 et 12. At ipse tamen firmat, dum Tacitum, similitudine nominis deceptum, *Judæos ex Creta pro- vectos* adfirmare, tradit, quum *Idæos* deberet.

Aucto in barbarum cognomento] *Morem* addunt MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. male. *Barbarorum* est in MS. Agr. ed. pr. Vulgatum tuentur MSS. Flor. Bud. unde edidit Rhenanus, et Tacitus ipse A. 6, 42. *neque in barbarum corrupta.* Additur *quasi Idæos* in MS. Guelf. edd. Put. Ber. ceterisque ante Pich. (Bud. *quasi Idæos*) post *vocitari* male. Ceterum magis de Græca quam Latina

pronunciacione intelligenda sunt Taciti verba. Nam in Græca e trisyllabo fit quadrisyllabum: augeri autem verba dicuntur ab accessione novarum syllabarum, quamquam et accessio literæ u intelligi potest. ERN. Pichena delevit, quia non in Flor.

Sunt, qui tradant] *Tradunt* MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *tradant* verum est. (Dedit Rhen. e Bud.) semper Tacitus conjunctivo in hac forma ntitur. Sed sæpe sic peccarunt librarii, ut non uno loco ad Livium notavit Drakenb. Nec mirum: cum etiam hodie vulgo hanc elegantiam ignorent, fugiantque in scribendo. Post ed. pr. *indignum* (Bud. *indigum.*) Deinde ac ante *mox* delevi, cum Ryckio et J. Gron. quod addiderat de conjectura Rhen. quia in Bud. erat *an mox*. Abest ac a MSS. Flor. Guelf. Oxon. Agr. edd. ante Rhen. Ceterum hic in bonum auctorem incidit Tacitus, et hæc verissima traditio. Nam e Mesopotamia gentis origo, quæ est veteris regni Assyriaci pars. ERN. Bud. *partem Ægypti potitos.*

Coluisse. Clara] Verum hic, puto, vidisse Bip. qui τῶν *clara* substituunt *rura* et eo, quo expressi, modo distinguunt. Bud. male *propiora*.

Carminibus Homeri] Locus Homëri notus (ex Il. ζ. 184. 204. Od. ε. 283.) sententia tantum valde ambigua inter natantes scholiastas. Sunt, qui designari Lycios aut finitimos quosdam velint: quo Strabo 14. p. 667. et Eustathius ad Il. ζ. 184. et Pindari interpres ad Ol. 13, 129. inclinant. sunt qui Pisidas: quo Plinius, 5, 27 (24). et Stephanus. sunt, qui Judæos: quod noster hic suggerit, et Tzetzes Chil. 7, 149. Eusebius etiam Pr. Ev. 9. p. 243. Chærilii Poetæ testimonio, Hebræos So-

A. U. *bem Hierosolyma nomine suo fecisse.* Plurimi auctores con-
 824. sentiunt, *orta per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret, Regem*
 A. C. *Bocchorim, adito Hammonis oraculo, remedium petentem, pur-*
 71. *gare Regnum et id genus hominum, ut invisum Deis, alias*
 S *in terras avehere jussum. Sic conquestum conlectumque vul-*
gus, postquam vastis locis relictum sit, ceteris per lacrimas torp-
pentibus, Mosen, unum exsulum, monuisse, ne quam Deorum
hominumve opem exspectarent, utrinque deserti, sed sibi,

lymos olim dictos censet evinci. Nec Q. Calaber sane aliter apud Homerum accepit ideoque 2, 120.—Σολύμων ἱερὸν σπρατὸν dixit: sacri epitheto sacram indicans gentem. LIPS.

Conditæ urbi Hierosolymam nomen e suo fecisse] Sic edidit Rhen. e vestigiis MS. Bud. in quo *conditæ urbi ierosolymam nomine suo fecisse*, ut in Guelf. Ceteri MSS. et edd. ante Rhen. *conditam urbem*. Rhenani correctionem adjuvat species imitationis Virgilianæ G. 1, 137. *stellis numeros et nomina fecit*: quamquam et Livius aliique hac forma utuntur: cum contra vix doceri possit, *urbem facere* bene dici. Ceterum omnes libri consentiunt in *Hierosolymam*, pro quo facile concedo Oudendorpio legendum *Hierosolyma*, quo genere et alibi noster utitur. (Cf. 2, 4. 5, 1, 9. 10. 11.). Vid. ipsum ad Sueton. Aug. 93. et quæ nos diximus ad Ann. 6, 33. de *Artaratis*. Rursus tamen *Hierosolymam* in quibusdam libris infra c. 10. ERN.

Orta per Æg. tabe] *Vitiliginem* appellat Justinus 36, 2. uti optime restituit optimus et doctissimus Bongarsius. LIPS. Hæc nota ab Ernestio erat prætermissa.

Regem Ochorim] Ita libri vet. quos sum secutus, non *Bocchorim*. etsi vulgatæ huic scripture adsertor Justinus venit Λόγω παρανετικῶ c. 9. Nam ait: Τέταρτον δὲ Φασίνομοθέτην γεγενησθαι Βόχχοριν τὸν βασιλέα, σοφὸν τινα καὶ πανουργία διαφέροντα. Etiam Orosius 1, 10. qui, locum hunc totum transscribens, Bocchorim tamen appellat. Sed et Plutarchus ita nominat, libello περὶ δυσωπίας p. 529. Itaque jure vacillo. Nam Clemens Strom. 1. p. 320. nimis diversus a nobis abit, qui Omosim hunc vel Amasim appellat. At quod ad rem ipsam, falsa est, et refellunt libri sacri. Tamen sumsit hæc a Lysimacho, uti videre potes apud Josephum contra Apionem 1, 34. ubi item scriptum *Bocchoris*. LIPS. *Ochorim* MS. Agr. ed. pr. ut *Bocchorim* Flor. Guelf. edd. Puteol. ceteræque ante Lipsium, qui *Ochorim* recepit: *Boccho-*

rim restituit Pichena. Ceterum hic Rex omnium consensu diu post bellum Trojanum demum imperavit. V. Perizon. Origg. Ægypt. c. 19. p. m. 333. ERN. Bud. *Bocchorum*.

Avehere jussum] MS. Guelf. a m. pr. sic habuit, sed correctum est in *abire*. ed. pr. *abjicere*. Ante edd. Put. Ber. Alc. et *invisum*; male. ERN. Rhen. ut e Bud.

Postquam vastis locis] *Mirum*, non addere eum, quibus in locis. At sane ex Tertulliano legendum videatur, *vastis Arabiæ locis*. Is enim Apolog. c. 16. narrat Tacitum scripsisse H. 5. *Judæos Ægypto expeditos sive catortes in vastis Arabiæ locis aquarum egenos*, etc. Orosio tamen l. c. non aliter lectum, quam nostri libri præferunt. LIPS. Memoriter protulit locum Tertullianus et addidit Arabiæ nomen de suo. Mox *exsulem* ed. pr. *movisse* pro *monuisse* Orosii ed. Venet. 1500. in eademque mox *Deorum templorumque hominumve*, ut in Paris. 1510. ERN. In Colon. 1526. non est *templorumque*. Eadem habet *monuisse*. Sic et heic Bud. et *exsulum*. Idem *Moysen*.

Ceteris per lacrimas torp.] Non placet satis, *per lacr. torpere*. non solent homines, cum stupent, flere: immo stupore excusso, cum ad se rediere, solent lacrimare. Sed mollius explicari potest: *Per lacrimas est inter lacrimas, et torpere*, nullum consilium, vincendi mali reperire, quomodo non uno loco dictum reperimus. ERN.

Utrinque deserti] Sic MSS. Flor. Agr. (Reg. Lal.) ed. pr. quod bene receperit Ryckius et J. Gron. Ceteri *ab utrisque*, quæ est glossa τῶν *utrinque*, quod de personis exquisitius dicitur. Ceterum hæc verba in MSS. omnibus Orosii ab Havercampo inspectis abfuere, ut et edd. pr. August. Paris. in cujus notula monitum: in nostris vetustis verba *ab utrisque deserti* non leguntur. ERN. Bud. *utrisque* sine præpos. quæ et in Flor. deest.

Sed sibi met etc.] Tentabam: *se sibi met, et, ut Duci celesti, crederent primo,*

ut Duci cælesti, crederent, primo cujus auxilio præsentēs A. D. miserias pepulissent. Adsensere atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque, quam inopia aquæ A. C. 824. fatigabat. Jamque haud procul exitio, totis campis procuberant: cum grex asinorum agrestium, e pâstu in rupem, 71. nemore opacam, concessit. Secutus Mōses, conjectura herbidi soli, largas aquarum venas aperit. Id levamen: et

cujus auxilio præsentēs. Ante omnia, inquit, sibimet ipsi quisque Hebræorum; deinde fortunæ, sive primo cuique obvio, per quem utcumque jurentur, non secus ac misso de cælo Duci, sese crederent ac permitterent. GRON. Unus Gronovius vidit, ut ex ejus correctione patet, *sibimet* non ad Mosen, sed ad Judæos referri debere. Si ad Mosen pertineret pronomen, deberet esse *sibi*. Nam *sibimet* est *sibi ipse*, in sing. *sibi ipsi* in plurali, cujus rei inscitia et alibi turbas dedit et tenebras obfudit. Ceterum correctio viri excellentis propter inusitatum loquendi modum *se sibi credere* non magis satisfacit, quam Schellii, qui ad Hygin. p. 137. corrigit *adessent sibimet*: ut *duci cælesti crederent, primo etc.* Nam durum est e *sed* facere *adessent*, et *sibimet* ita ad Mosen referri, quod Latinitas non patitur. In hoc tamen verum vidit Gronovius, quod induci Mosen suadentem judicat, ut primum a semet ipsi auxilium peterent ac sperarent, et a fortunâ suâ, h. e. ut post explicatur, fortuitum iter ingrederentur pergerentque, quâ impetus, quo pedes ferrent, etsi omnium rerum locorumque ignari: deinde, si cujus præsens auxilium cognovissent, ei se crederent: cui respondent ea, quæ mox de aqua inventa traduntur. Sed ad hanc sententiam quomodo accommodanda sint verba, difficile est dicere. An partem Gronovianæ correctionis probabimus: *sed sibimet, et ut duci cælesti crederent, primo c.* an sic faciemus: *sed sibimet, ut d. c. crederent, et primo cujus a.* sive, ut Groslotio placebat, *cujus primo aux.* Nihil enim impedit, quo minus jubeat populum se suamque fortunam pro cælesti Duce habere, qui nihil opis cælestis expectandum dixerat, humanam opem autem ab eo, qui eos primus ab hac difficultate liberasset, primus opem tulisset. Forte etiam verba *ut duci cælesti* sunt a glossa, male referentis *sibimet* ad Mosen: nam, his sublatis, et interposito *et, eo*, quo dixi, loco, omnia bene procedunt. De reliqua parte loci v. not. seq. Ceterum MS. Flor. habet *et sibimet duce cælesti cr.* ut et ed.

pr. (et Orosii ed. August.) quæ interpungunt post *primo*. Agr. *ut sibimet duci cælesti cr.* sed m. sec. superscripsit *et*. Ceteri libri mei vulgatum habent. Orosii edd. pr. Venet. Paris. *sed sibimet duci cælesti cr.* Havercampus putat, *credentes* in Tacito delendum (quod nec in Orosio edidit) et porro pro *prima sibimet* (Mosi) *credere* porro, *cujus aux.* *recentes m. p. i. e. Egyptiacas.* Sed *sibimet*, ut dixi, ad Mosen referri non potest. ERN. Quæ hic de Havercampo monentur, non ita se habent. Is *sed credentes* non delevit, sed falso positum ex duplici scriptura *sed præsentēs* ortum adserit. In Bud. *et duci* erasis superscriptum.

Cujus auxilio credentes etc.] Citat etiam ita Orosius, ambigo tamen et contor, an non vox, *credentes*, ejcienda sit. Et jam video abesse in Othonis Fris. I, 18. ubi hæc citat. LIPS. Ab ipso Orosii loco abfuisse reperio in MS. ap. Petr. Daniele. Nec est in aliis Orosii MSS. edd. pr. Venet. Paris. August. recteque omissum ab Havercampo. ERN. De Havercampo vide mox monita. Multiplex medicina ægroto adhibita. Freinsh. volebat *cujus consilio*. Is. Pontanus legit *primo cujus auxilio*, et *credentes* expungit. Salinerius *pepulissent* futuri significatione accipit, ut ap. Virg. Æn. 2, 136, Lampugnani in cod. suo *peralissent* se reperisse fingit, vidente Lipsio. Bipontini locum ita concinnant: *sed sibimet quærentes, ut Duci cælesti, crederent primo, cujus auxilio præsentēs mis. pep.* Putant quippe, istud *quærentes*, a librario omissum, alieno dein loco intrusum, in *credentes* esse mutatum. Mihi turbas dedisse enclitica pronominis *sibi* videtur, qua resecta expulsoque spurio *credentes* omnia plana, sana. *Sibi* profecto non nisi ad *Mosen* referri potest. *Præsentēs miserias* intelligo, quibus mox fuerant pressi.

Grex asinorum agrestium] Ed. pr. corrupte *assiriorum agrestium* et mox *conscendit*. ERN.

Id levamen] MS. Guelf. *idem levamen*. male. Ceterum post hæc verba interpunctio major esse debet, ut in edd. Put.

A. U. continuum sex dierum iter emensi, septimo, pulsus cultori-
 224. bus, obtinere terras, in quis urbs et templum dicata.

A. C. Moses, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus
 71.

4. contrariosque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia,
 quæ apud nos sacra: rursum concessa apud illos, quæ nobis
 incesta. Effigiem animalis, quo monstrante errorem
 sitimque depulerant, penetrali sacravere: cæso ariete, velut
 in contumeliam Hammonis. Bos quoque immolatur, quem
 Ægyptii Apin colunt. Sue abstinent, memoria cladis, qua
 ipsos scabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium.
 Longam olim fameni crebris adhuc jejuniis fatentur: et
 raptarum frugum argumentum panis Judaicus, nullo fer-
 mento, retinet. *Septimo die otium placuisse, ferunt: quia is
 finem laborum tulerit: dein, blandiente inertia, septimum quo-
 que annum ignaviæ datum. Alii, honorem eum Saturno ha-
 beri: seu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Sa-
 turno pulsos et conditores gentis accepimus, seu quod e septem*

Ber. aliisque vett. non comma, ut in re-
 centioribus, intelligendumque fuit, quod
 alibi in hac forma narrandi addit. In-
 cipit enim deinde nova sententia. Mox
 in quis MS. Flor. ed. pr. Eadem post
 dedicata sunt. Sed sunt abest a MSS.
 Flor. et Agr. quod elegantius est. Ita-
 que delevi. ERN. Bud. in quibus—di-
 cata sunt. Prius male, continuere.

Ritus—indidit] Imposuit, præscrip-
 sit. Sic et alibi de legibus loquitur.
 Mox frustra Acidalius pro illic volebat
 illis. Nam illic pro apud illos dixit va-
 riande orationis causa. Sic paullo ante
 utrinque pro ab utrisque, et infra c. 5.
 illuc pro ad illos. ERN.

Effigiem animalis] Hoc de capite
 asini magno consensu omnes veteres
 tradiderunt: ne tantopere noster culper-
 tur, tamquam mendaciorum plenissimus
 scriptor. Et sane Strabo, Plutarchus,
 Democritus apud Suidam multo majora
 deliria delirarunt contra gentem et li-
 bros sacros. LIPS. Quid locum fabulæ
 dederit, quesivere Steph. Morinus pec-
 culari disputatione (in ejus Diss. octo 8.
 Gen. 1683. p. 157.). Bochartus Hiero-
 zoic. 1, 2, 18. T. Faber Epp. 1, 6. et
 alii. In nonnullis edd. recentioribus, ut
 Gronoviorum, irrepsit effigies. ERN.

Errorrem sitimque] Errorrem suspec-
 tum est viris doctis, Acidalio et aliis,
 quia asinis iudicibus sitim depulere, non
 errorem. Trillerer verbum id tentan-
 tem refellit Elsner. Sched. Crit. p. 80.
 Nempe, inventa in desertis locis aqua,
 cum, paucis diebus post domiui terræ
 cultæ facti sint, nihil impedit, quo mi-

nus ducibus asinis et ab errore et ab siti
 liberati dicantur. ERN. Est, qui *agro-*
rem velit, teste Acidalio.

Cæso ariete etc.] De his commentitiis
 rituum caussis disputavere Bochartus
 opere laudato 1, 2, 50. et alii. Illud
 universe monendum videtur, hoc exem-
 plo patere, quas ineptias proferant, qui
 rituum aliarumque talium rerum, arbi-
 trio sive Divino sive humano sancita-
 rum, caussas ingenio reperire conantur
 potius, quam e monumentis genuinis et
 idoneis eruere. Ea ubi desunt, nihil
 tentandum, si delirare nolis. Atque id
 Tacitus ipse videtur intellexisse, cum
 addat: *hi ritus quoquo modo inducti*, et
 tantum partes egisse narrantis, quid
 scriptores tradiderint vulgo. ERN. Illud
 de ariete spectat ad id, quod frequens
 pro peccatis populi immolatus.

Qua ipsos scabies] Qua MS. Flor.
 (Bud.) edd. veteres, præter primam, om-
 nes ante Lipsium, quas vidi. MS. Guelf.
 a pr. manu habuit *quam*, unde sec. fecit
quod, ut est in ed. pr. Causa est in
 verbis *memoria cladis*: ea clades qualis
 fuerit, deinde explicatur, quod desiderat
qua. Itaque restitimus. Clades autem
 non intelligenda de expulsionem ex Ægy-
 pto, sed de morbo. ERN. Bip. malunt
quia.

Tradentibus Idæis] MS. Guelf. (Bud.)
 edd. omnes ante Lipsium. *Judæis*:
 male, mox MS. Guelf. edd. ante Rhen.
de septem sid. ERN. Rhen. e ex inge-
 nio, nam Bud. *de*. Ceterum cognito
 nunc aucto Planetarum numero somnia
 multa, istis fulta, evanescere.

sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe et præcipua A. U. potentia, stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium vim ^{824.} *suam et cursum septimos per numeros conficiant.* Hi ritus, ^{A. C.} ^{71.} quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur. cetera insti- ⁵ tuta sinistra fœda pravitate valere. Nam pessimus quisque, spretis religionibus patriis, tributa et stipes illuc gerebant: unde auctæ Judæorum res. Et, quia apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus omnes alios hostile odium, separati epulis, discreti cubilibus, projectissima ad libidinem gens, alienarum concubitu abstinent; inter se nihil illicitum; circumcidere genitalia instituerunt, ut diversitate noscantur. Transgressi in morem eorum idem usurpant. nec quidquam prius inbuuntur, quam contemnere Deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, vilia habere. Augendæ tamen multitudini consulti- tur. Nam et necare quemquam ex agnatis, nefas: ani-

Per numeros conficiant] Vera lectio, quam e Vaticano promisi referente: *per numeros conciant.* ex quo ego *conficiant.* Aliter vulgati. De re autem ipsa Dionem vide 37, 16. et in primis Alex. Clementem Strom. 6, 16. p. 290. LIPS. *Conciant* etiam ed. pr. MS. Agr. *conficiant.* At MS. Flor. (et Bud.) *commearent* MS. Guelf. edd. cetera ante Rhen. *ac plerisque cælestium vim suam et cursum—commeare.* Rhenanus ceterique ante Lipsium dedere: *ac pleraque c. vi sua et cursu commeare.* Mox MS. Guelf. *his quoquo m.* ERN. Bud. *pleraque.* Bip. conjectant locum ita effingendum: *ac plerisque cal. vim suam recursu septimos per numeros commeare.*

Stipes illuc congregabant] Cicero pro Flacco 28. *Cum aurum, Judæorum nominè, quotannis ex Italia et ex omnibus provinciis Hierosolymam exportari solet, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asia exportari liceret.* Philo de Legatione ad Caium p. 1023. Καθ' ἑκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροποιὸι στέλλονται χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν πλείους κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. Et p. 1014. Ἠπίστατο (Τιβέριος) καὶ χρῆματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἰσραὴ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. Sed et Josephus notat, *immensam vim auri congestam in templum ab omni Asia et Europa:* Antiq. 14, 12 (7). Nos plura in *Magnitudine Hebræa.* LIPS. Copiosius hæc tractantem v. Gothofr. ad cod. Theod. l. 14. de Jud. et Zornium de Patr. Jud. auro Cor. Ceterum *pessimus quisque* intelligendi de proselytis. Pro *congregabant*, MS. Guelf.

congregabant. MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. *gerebant.* Forte fuit *ferabant.* ERN.

Et, quia apud ipsos etc.] Non satis apte coherere orationem in promptu est. Quosdam e suis libris habere ait Acidalius *atque ut—sic adversus etc.* Sed, qui sint isti libri, scire pervelim. Mei omnes vulgatum habent. Videtur autem nunc sententia hæc cum antecedente conjungenda, ut altera causa potentiae: quod adversus suos populares quidem (i. e. *apud suos*) fidem constantissime servant, et misericordes sunt etc. ERN. Recte, puto, priscam Puteolani interpunctionem restituere Bip. etiamsi novam esse arbitrentur. Ego quoque reddidi. Sic et Dotteville.

Alienarum concubitu] i. e. *alienigenarum*, quod frustra reponere tentabant N. Heinsius, cum hodie lexica doceant, *alienos* dici etiam externos, peregrinos, ut *alieni mores, alienus orbis* etc. ERN. Bud. *alienarum cubitu.*

Exuere patriam] Rom. cod. *exire.* LIPS. *Exuere* verum est, diciturque pro contemnere, negligere, more Græco. ERN.

Necare quemquam ex agnatis] Qui otiose legerit, nihil offendet: fortasse is, qui intente. Si enim de cæde capis tantum, quid in eo novi? Sane et Romanis et barbaris plerisque necare consanguineos nefas. Sed alium ego hic sensum odor et scribo: *necare quemquam ex agnatis.* Scimus Græcis Latinisque in promiscuo usu fuisse abjectiones infantum et expositiones, immo neces. Id aliter in Judæorum moribus, et gentem in primis suboli studuisse, adco ut nul-

A. U. masque prælio aut suppliciis peremptorum æternas putant.
 824. Hinc generandi amor et moriendi contemptus. Corpora
 A. C. condere, quam cremare, e more Ægyptio: eademque cura,
 71. et de infernis persuasio. cœlestium contra. Ægyptii ple-
 raque animalia effigiesque compositas venerantur; Judæi
 mente sola unumque Numen intelligunt. *Profanos, qui
 Deum imagines mortalibus materiis in species hominum effin-
 gant: summum illud et æternum, neque mutabile, neque interi-
 turum.* Igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis,
 sinunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor.
 Sed, quia Sacerdotes eorum tibia tympanisque concinebant,

liusmodi partum necare fas; notat ut
 novum noster. Itaque, quia de liberis,
 jure addit *hinc generandi amor*: quon-
 jam matres scilicet certæ, prolem tol-
 lendam. Simile prorsus, quod de Ger-
 manis De moribus 19. *numerum libero-
 rum finire aut quemquam ex agnatis ne-
 care, nefas habetur.* Nam et ibi scribo,
agnatis. LIPS. Defendunt vulgatum Sa-
 linerius et Acidalius, sed ita ut *adgna-
 tos pro natis* dictos contendant. Immo
adgnati sunt gentis suæ homines, quos
 omnes pro fratribus habebant et pro
 suis. Et hinc securitas et cupido gene-
 rantium, quod sciebant, sacrosanctam
 esse vitam in populo suo: et, si tamen
 vi aliqua perirent, aliam vitam restare.
 Mox *animos æternos* MS. Agr. ed. pr.
 quod non spernendum puto. ERN. Ni-
 mium argute Petitus Obs. 2, 4. *ex a. d.
 natis*, i. e. ex ante diem natis.

Corpora condere] Trillerus emendat
condire. frustra, ut docet Elsnerus in
 Schediasm. Crit. p. 81. Mos condiendi
 latet in verbis *eademque cura*. Et, cum
 de moribus sepeliendi sermo est, crema-
 tioni opponitur mos *condendi*, non *condi-
 endi*. ERN.

Eademque cura etc.] Varie hic locus
 legitur in libris. MS. Agr. *eademque cura
 de infernis, et persuasio cœlestium con-
 tra*: quod miror placuisse Ryckio. MS.
 Guelf. *eademque c. et d. i. et p. cœles-
 tium.* Contra etc. atque sic edd. Put.
 Ber. Alc. Sed ed. pr. habet vulgatum,
 nisi quod male interpungit post *cœlesti-
 um*: atque sic edidit (duce Bud.) Rhen.
 correctæ insuper interpunctione. Flor.
 videtur vulgatum habere, quod nihil va-
 rietatis notatum est neque a Pich. neque
 a J. Gron. *Eadem cura* intelligenda de
 ratione condiendi. similiter Curtius *cu-
 rare* de pollinctura dixit 10, 10. de
 Alexandri mortui cadaverē: Ægyptii
jussi corpus suo more curare. Persuasio

Ægyptiorum de infernis qualis fuerit,
 docet Diodorus Sic. 2, 93. p. 58. *Per
 cœlestia* intelligit Deos: quos diversos
 Ægyptii habebant, neque ita, ut Judæi,
 de Numine Divino sentiebant. ERN.
Eadem cura; cum grano salis accipe.
 Condicant Ægyptii cadavera intrinse-
 cus; extrinsecus Judæi. Cf. Casaub. ad
 Lact. 7, 12. Huetius quoque malebat
condire, improbante Broterio. Bud.
amore Ægyptio.

*Judæi mente sola, unumque Numen
 intelligunt*] Bene et vere hæc Tacitus.
 Ideoque nec statuæ Judæis, et ipsum
 templum sub dio et apertum. Dico, ma-
 jus illud et exterius templum: nam *in-
 terius clausum*, ut mox dicit. Dio 37,
 17. Οὐδ' ἀγαλμα οὐδὲν ἐν τοῖς Ἱεροσολύ-
 μοις ἴσχον ἄρρητον δὲ δὴ καὶ ἀειδῆ Ἐσὸν νο-
 μίζοντες εἶναι, περισσότατα ἀνθρώπων θεη-
 σκυῖουσι. καὶ αὐτῶ ἐνὼς τε μέγιστον καὶ
 περικαλλίστατον, πλὴν καθ' ὅσον ἀχάνης τε
 καὶ ἀνώροφος ἦν, ἔξειποίησαν. Sunt hæc
 verissima, pro Judæorum sano sensu.
 sed quem illi depravarunt, et, quia sub
 cœlo et in illud adspicientes precabantur,
 rati sunt, cœlum ipsum ab iis adorari.
 Juvenalis 14, 97. *Nil præter nubes et
 cœli lumen adorant.* Alius Satyricus
 (Petron. in fragm. p. 683.) *Et cœli
 summas advocat auricular.* quasi puta-
 rent, cœlum aures habere, idque invoca-
 rent. LIPS. Eadem de Germanis tradit
 in Germ. c. 9. ERN.

Nulla simulacra urbibus suis] Ego
 quoque, ut Acidalius, relinquo *suis*. sed
 ut commode accipere possim, scribo:
*Igitur nulla simulacra urbibus suis, ne-
 dum templis sinunt.* Nam quicquid con-
 gerant hujusmodi, vulgata *σολοικίζε*.
 GROS. ERN. Recepere Brot. Lall. Bip.
 Dottev. Ceterum nulla simulacra, scil.
 Numinis; nam e præced. *effigiem asini
 penetrati sacratam* retulit. Cf. c. 9. ubi
 et de Regibus.

hedera vinciebantur, vitisque aurea templo reperta, *Liberum* A. U. *Patrem coli, domitorem Orientis*, quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis. quippe Liber festos lætosque ritus posuit; Judæorum mos absurdus sordidusque. Terra finesque, qua ad Orientem vergunt, Arabia terminantur; a meridie Ægyptus objacet; ab occasu Phœnices et mare; septentrionem a latere Syriæ longe prospectant. Corpora hominum salubria et ferentia laborum. rari imbres, uber solum. fruges nostrum ad morem: præterque eas balsamum et palmæ. Palmetis proceritas et decor. Balsamum modica arbor: ut quisque ramus intumuit, si vim ferri adhibeas, pavent venæ; fragmine lapidis aut testa aperiuntur: humor in usu medentium est. Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumque nivibus. Idem amnem Jordanem alit funditque. Nec Jordanes pelago accipitur: sed unum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur. Lacus inmenso

Vitisque aurea] Jos. B. Jud. 5, 5. *vites aureas* in templo fuisse refert, unde botri statura humana, βότρου ἀνδρομήκεις, dependerent. Et Ant. 15, 11. narrat, in fronte supra fores templi expansam fuisse *vitem auream* cum racemis, ex illa sublime dependentibus, qui magnitudine et arte stuporem incuterent adspicientibus. Cf. Duker ad Flor. 3, 5, 30. De Bacchi cultu Hebræis recepto v. Plut. Sympos. 4. p. 671.

A latere Syriæ] MS. Guelf. edd. ante Rhen. e lat. S. ERN. Rhen. e Bud. emendavit. Sic et Flor.

Exuberant fruges] Mihi vero vox ea ipsa exuberare videtur. legamque, *uber solum: fruges nostrum ad morem*. LIPS. ERN. Bud. *exuperant*. Sed a Flor. et Agr. abest id verbum. Rejiciendum etiam Brot. autumat. Deleo cum Bip.

Balsamum] Propriam eam arborem Judææ esse, plerique tradiderunt, nec alibi gigni. Justinus 36, 3. *Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur*. Atque ita sane tunc fuerit. Postea, non dubium, stirpem eam in Ægyptum transisse, atque illic crevisse. Claudianus in Epithal. Palladii 121. *Gemmatissimæ alii per totum Balsama tectum Effudere cadis, duro quæ sancius ungue Niliacus pingui desudat vulneri cortex*. Perseverare etiam illic nostro ævo, qui peregrinati sunt, affirmant. LIPS.

Adhibeas, pavent venæ] Sic interpungenda ista: et in *paventi* verbo, elegans metaphora. Plinius de eadem arbore 12, 25 (54). *Inciditur vitro, lapide, osseive*

cultellis: ferro lædi vitalia odit. Josephus, qui indigena, ἄγρι λίσση aut ἄγρι λίσσος incidi, adserit Ant. 14, 4. Falsus ergo cum Theophrasto 9, 6. Dioscorides, qui ferreis unguibus secari arborem credidit 1, 18. falsus compiler Isidorus, qui 17, 8. *percussum ferreis unguibus corticem*. Pausanias 9, 28. nescio quid de balsamo Arabiæ nugatur et circa cum viperis. LIPS. Ed. pr. *intumuit*. MS. Bud. non habebat *si*. ERN.

Libanum erigit] Int. e superioribus terra: quod non videns Vertranius, locum temere tentavit. Montes eleganter *attolli, erigi*, dicuntur. Omnino magna est venustas in descriptionibus locorum et rerum naturalium, deligere verba ab animalibus ducta, qualia hic plura posuit Tacitus. Quod deinde e Libano nasci Jordanem dicit, proprie ille quidem ex Antilibano oritur, sed et hic a scriptoribus subinde Libanus dicitur. In sacris quidem libris uterque mons *Libanus* vocatur. ERN.

Unum atque alterum lacum] Ita et Egesippus 3, 26. *Duos lacus victor egressus, tertio retinetur*. At Pausanias repugnat clare, et quidem oculatus, ut ait, testis 5, 7. Ἐν δὲ τῇ γῆ ποταμόν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτοῖς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην, Τιβεριάδα ὀνομαζομένην, διδοῦντα, ἱς δὲ τὴν λίμνην ἰστῖραν, καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἱς αὐτὴν ἰσθίοντα, καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλώμενον. Sed Tacito nos jure fidem habemus, qui in Trachonitide lacum minorem esse scimus, quem primo Jordanis ingreditur, cui Sagochonitis nomen. LIPS.

- A. U. ambitu, specie maris, sapore conruptior, gravitate odoris
 824. adcolis pestifer, neque vento impellitur, neque pisces aut
 A. C. suetas aquis volucres patitur. Incertæ undæ superjacta, ut
 71. solido, ferunt : periti inperitique nandi perinde adtolluntur.
 Certo anni bitumen egerit : cujus legendi usum, ut ceteras
 artes, experientia docuit. Ater suapte natura liquor, et
 sparsa aceto concretus, innatat. hunc manu captum, qui-
 bus ea cura, in summa navis trahunt. Inde, nullo juvante,
 influit, oneratque, donec abscindas : nec abscindere ære fer-
 rove possis : fugit cruorem vestemque infectam sanguine,
 quo feminæ per menses exsolvuntur. sic veteres auctores.
 Sed gnari locorum tradunt, undantes bitumine moles pelli,
 manaque trahi ad litus : mox, ubi vapore terræ, vi solis,
 inaruerint, securibus cuneisque, ut trabes aut saxa, discindi.
 7 Haud procul inde campi, quos feruat olim uberes, magnis-
 que urbibus habitatos, fulminum jactu arsisse ; et ma-

Incertæ undæ superjacta] Emendatio e libris. Vulgo est : *incertum unde*. quod sententiam etiam aptam recipere potest. Vide de tota re Egesippum 4, 18. Lips. *Incertum unde* : *superjacta* Guelf. edd. inde a Puteol. omnes ante Lips. item ed. Bernecc. Nec id absurdum, modo scribatur *undæ*. nam id idem est, quod *incerta unda* vel *incertæ undæ*, intelligendumque est. At Agr. (Bud.) *incerte unde*, quod est *incertæ undæ* : sed tamen super ultima primæ vocis syllaba adscriptum est *tum*. ed. pr. *incertæ undæ*. Atque hinc et MS. Vat. est lectio a Lipsio inducta, cui et Flor. (et Bud.) consentit ; unde et ipse servavi. *Incertæ undæ* sunt, quæ eam speciem naturamque habent, ut dubium videri possit, aqua sit an solum, solida loca : ut recte explicat J. F. Gron. ad Senec. Cons. ad Marciam c. 10. Sic *ambigua natura*, *ambiguus vultus*, et alia sæpe apud poetas. Sed ambiguum esse potest, utrum post *undæ* interpungendum sit, nec ne. Nam utrumvis facias, commodus sensus et idem. Sed mihi magis placet interpungi. Ita in sequentibus est explicatio verborum, *incertæ undæ*, quæ in nominativo accipiendæ. Atque veteres libri omnes, etiam ed. pr. sic interpungunt ; qui non sine gravi causa sunt deserendi, præsertim cum et totius orationis structura hanc interpunctionem desideret. Series enim hæc est : *incertæ lacus undæ* sunt. Nam primum injecta natant omnia : deinde periti natandi et imperiti eodem modo feruntur, nihil submergitur. Vincula orationis omisit Tacitus. Denique e MSS. Flor. Vatic.

ed. pr. edidi *ferunt*, ut volebat etiam J. Gronovius (sic et Bud. et Reg. Lall.). Ita variatur constructio et oratio fit Taciti consuetudini et elegantia aptior. *Attolli* de natantibus et c. 14. Vulgo : *feruntur*. ERN. Lectio vulg. inde a Put. omnino bonum sensum offert, eamque restituere Bip. Ast a Flor. et conspirantibus codicibus recedere mihi religio est. Neque nugari puto, qui *incertam undam* eo, quo Gronovius, modo exponunt, quod et Pichenæ sic visum. Heinsius e MS. Spinæ, quod, quale sit, non indicat, profert *inerti undæ*. Id ipsum Grotio et Freinshemio placuerat. Heinsius malebat *inertes undæ*—*ferunt*. Mox Bud. *attollunt*.

Periti inp. etc.] Id Vespasianum esse expertum, docet Jos. B. Jud. 4, 5 (8).

Certo anni] Ita libri : et phrasid nota et Tacito frequens. vulgati vocem addunt, *certo anni tempore*. Lips. *Tempore* abest ab ed. pr. ERN. Sed Put. Alc. Rhen. item cod. Bud. habent.

Urbibus habitatos] MS. Orosii Periz. edd. Venet. August. *habitos*. ERN. Put. Alc. Rhen. *habitatos*. Sic et e Bud.

Fulminum jactu] Ex Orosio 1, 5. qui hæc expresso etiam Cornelii nomine transcripsit, legas *fulminum ictu*. Lips. At MSS. optimi et veteres edd. Orosii habent *jactu* : quod et edidit Havercampus. Et *fulminum jactus* Cicero non uno loco dixit, ut docet ad h. l. Pichena. (Cf. Catil. 3, 8. Divin. 2, 18.) Ceterum *fulminum* edidit primus (e Bud.) Rhen. et sic MS. Guelf. Ceteri ante Rhen. *fulminis*. *Fulminum* etiam Orosius. ERN.

nere vestigia, terramque ipsam, specie torridam, vim fru-
giferam perdidisse. Num cuncta sponte edita, aut manu
sata, sive herbæ tenues aut flores, ut solitam in speciem
adolevere, atra et inania velut in cinerem vanescunt.
Ego sicut inclitas quondam urbes igne cœlesti flagrasse
concesserim, ita halitu lacus infici terram, conrumpi super-
fusum spiritum, eoque fœtus segetum et autumnii putre-
scere reor, solo cœloque juxta gravi. Et Belus annis Ju-
daico mari inlabitur: circa cujus os collectæ arenæ, ad-

A. U.
824.
A. C.
71.

Flor. et Bud. *jactu*. Sic et edd. vet. Heinsius volebat *tactu*, ut A. 13, 24.

Terramque specie torridam] In eodem Orosio *terramque ipsam, specie solida*. Lips. *Ipsam* etiam Flor. unde edidit Pichena, Guelf. (Bud.) Agr. ed. pr. et Orosius. *Solidam* Orosii plerique MSS. edd. vet. Sed tamen quidam scr. et edd. etiam *solida*. i. e. integra, ut visu sterilitatem non deprehendas. Certe verbum, quod τῆ specie addatur, aliquid boni indicare debet: quamquam specie bona est, tamen vim frugiferam non habet. Sed tale non est *torridam*. Itaque hoc verbum sanum judicare non possum. Adde notam proxime seq. ERN. Bip. ex cit. Orosii loco exsculpunt *specie solita*. Id mihi non adridet. Non credibile est, Tacitum iisdem verbis tam prope iterum fuisse usurum. Porro autem Strabo 16. p. 764. eam terram τῆσφωδῆν eodem sensu dicit. *Specie* minus recte capit Ern. Notat hic visu, qui primus ejus significatus et natus. Firmat narrationem Taciti etiam cit. a Brot. Hasselquist in Voy. dans le Levant t. 2. p. 86.

Sive herba tenues aut flores] Sic edidit Rhenanus, cum ante legeretur edd. pr. Ber. Alc. *herbas tenues aut flores*, quod in MS. Bud. erat *tenus*. Id sane et a pr. manu habuit Guelf. habet et Puteol. quod non est temere. Itaque Rhenanum bene correxisse puto, nec imiter Ryckium, qui e MS. Agr. edidit: *sive herbæ tenues, aut flores, ut solitum in speciem adolevere*, consentiente tamen ed. pr. nisi quod *herbas* præfert. Nam, quorsum addiderit Tacitus herbas tenues aut flores, quæ sane sunt in rebus sponte natis, aut manu satis. Immo vult dicere, nihil ibi in usum hominum nasci: ne ea quidem, in quibus herba et folia tantum spectantur, aut flores, habere suam utilitatemque naturam, nedum frugifera: hoc est, cum, pro sua quodque natura, vel herba tenus, vel flore, vel in solitum speciem adolevere etc. Ceterum Salmasius

(ad Solin. p. 430.) corrigebat in *solidam speciem*, capiebatque de fructibus: quod ego non adeo spernam: aptum enim contrariis, *inania velut in cinerem vanescunt*. Sed tamen et *solitam* commodum sensum facit. Ac suspicari licet, *solidam* pro *torridam* ag. Orosium hinc natum. ERN. Bene hoc de Orosio monet Ern. Locus Taciti dubius. Pro lectione inde a Rhenano recepta facit, quod et in Flor. legitur *flore*. nec me movet, quod Bip. de particula *tenus* adferunt. Verum idem Flor. habet *herbas tenues*, teste Ryckio, ut Ber. et Alc. Rem conficit, meo arbitrato, testimonium aliorum, cum lectione Agr. concordans. Sane Jos. B. Jud. 4, 27. itidem refert: *fructum plantarum, quum edulibus sit similis, in fumum vanescere*. Eodem respicit vox *inania* apud nostrum. Itaque cum Bip. Ryckianam lectionem reducere non dubitavi.

Judaicas quondam urbes] Libri aliquot *inclitas urbes*. nec aliter Orosius. Lips. Sic diseret ed. pr. MS. Agr. Favet et Flor. (et Bud.) habens *indicas*: quo motus Pichena recepit. *Inditus* et *inclitus* confundi supra (ad H. 3, 44.) vidimus; quod non longe ab hac lectione differt. ERN.

Infici terram] MS. Guelf. *interfici*: in margine autem *infici*, man. sec. *Interficere messes* ap. Virgilium G. 4, 230. et similia non ignoro, unde hæc scriptura defendi possit: sed vulgatum h. l. melius puto. Infici terram velut veneno aliquo. Per *superfusum spiritum*, intell. arem. ERN. Bud. *infici*.

Belus annis] MS. Guelf. edd. ante Rhen. *Bellus*. ERN.

Collectæ arenæ, admixto nitro] Non *conjectæ*. Farnesianus etiam recte, *lectæ arenæ*. Plinium ad 36, 26 (65). Strabonem 16. p. 758. Lips. *Lectæ* etiam Flor. Agr. ed. pr. Ceteræ edd. ante Lips. omnes *conjectæ*. Item omnes ante Rhen. *nitro*, quod ille correxit e Plin. l. c. ERN. Bud. vitiose *tecte—nitro*.

A. U. mixto nitro, in vitrum excoquantur, modicum id litus et
 824. egerentibus in exhaustum. Magna pars Judææ vicis disper-
 A. C. gitur. habent et oppida. Hierosolyma genti caput. Illic
 71. 8 inmensæ opulentiae templum, et primis munimentis urbs,
 dein Regia. templum intimis clausum. ad fores tantum Ju-
 dæo aditus: limine, præter Sacerdotes, arcebantur. Dum

Modicum id litus etc.] Plin. l. c. auctore quingentorum passuum spatium: Josepho B. J. 2, 9 (10). *centum cubitorum*: unde Bochartus Hieroz. 2, 5, 9. in Plinio bene corrigit *quinquaginta*, ut jam monuit Ryckius. nam quinquaginta passus centum cubitos efficiunt. Isidorus 16, 15. *quinque millium*, manifeste confusa totius fluminis mensura ap. Plin. l. c. cum mensura litoris arenosi. Sed de conjectura induxit Rhennanus. MSS. (etiam Bud.) et cdd. vett. et, quod cunctis pro *sed* apud nostrum occurrit, et frustra passim tentatur, ut sæpe monuimus. Itaque vetus restituimus. V. ad A. 5, 3. ERN.

Genti caput] Edd. ante Rhen. MS. Guelf. et alii *gentis*. Nil interest. ERN. Bud. *genti*.

Primis munimentis urbis] Ex Josepho et Zonara legam et *trinis munimentis*. Nam triplici muro circumdatam eam fuisse, uterque is scriptor te docebit. Josephus Haloscos 6, 1. Zonaras 6, 19. LIPS. *Munimentis* MSS. (etiam Bud.) edd. pr. Put. At ed. Ber. vitiose *munimentis* dedit, quod fideliter expressit ed. Basil. Alciati. *Primis mun. urbs* est, urbs et ejus munimenta primum adeunti occurrunt: intra urbem est Regia, et omnium munitissimum templum. Sed vide notam seq. ERN. *Trinis* volebat et Heinsius.

Urbs de jugis] Jure nato, et mecum libri. Farnes. (Flor. Reg. Lall.) *urbs deingia templum clausum*. Vatican. *urbs ob demgia*. At Jos. Mercerus legit: *primis munimentis urbs, dein regia*. Feliciter. Tacitus ipse juvat, infra c. 11. *Alia intus mania Regiæ circumjuncta*. LIPS. Recepti Pichena cum seqq. præter Ryckium. MS. Guelf. ed. pr. ceteraque ante Rhen. *dein jugis*. In ed. Rhen. est *de jugis* divisim, nescio unde, et quo consilio, tacite editum; ut vitium operarum videatur. Et ea lectio tamen constanter ab omnibus servata. Unde apparet, frustra laborare, qui (ut Marc. Donatus) reverentia antiquæ lectionis conantur explicare, quomodo Hierosolyma *urbs dejugis* vocetur. ERN. Bud. et pr. m. *urbs de vigia* (s. *de jugia*). Bip.

totum locum ita refingunt: *ex pr. m. urbi, dein vigiliis, ad postremum feminis clausum*. In alia abit Heinsius. Equidem ingenue fateor, mihi non liquere. A Mercero receptam lectionem sat commode reddit Dotteville interpres.

Templum intimis] Quomodo, *intimis*? Ablego eam vocem cum nonnullis libris et lego: *trinis munimentis * urbs, ob dejugia. Templum clausum. ad fores tantum Judæo aditus*. Aut, si retineri placeat, scribam apposite, *templum intimum*, sive magis *interius*. Duplex enim templum, exterius et interius, ut Zonaras 6, 23. et Josephus Ant. 6, 9 (4). et 15, 14 (11). et B. Jud. 5, 5. describunt appellanteque: et exterius patet, sola interior domus clausa. Rodolphus hæc omnia concinnat (sed ab ingenio, opinor,) et *primis munimentis urbis. alienigenis templum interius clausum*. LIPS. Id tamen recepit Ryckius. *Ex pr. m. urbis* probari possit. Nam profecto templum præcipuum urbis munimentum. V. c. 12. Ita sensus sit: templum illud est primum urbis propugnaculum: proximum est Regia. *Urbis* vestigia in ed. pr. in qua est *urso*, quod ex *urbis* factum videtur. Deinde punctum esse debet post *regia*. At *alienigenis* insititium manifeste. Nam templum interius non externis magis, quam Judæis non sacerdotibus, clausum. *Templum* hoc loco non ita late sumitur, ut vulgo, sed de interiori æde, *vaq̄*, si *clausum* ad homines referas et adentam facultatem adeundi. Ita omnibus clausum fuit, ut legere possis, *cunctis, aduentibus*, aut simile quid. Sed refertur *clausum* ad *munimenta*, ut *intimis* moveri non debeat. ERN.

Ad fores tantum Judæo aditus] MS. Guelf. non male, opinor, *tamen*: præsertim, si *intimis* ad eam rationem, quam dixi, corrigatur. Ceterum illustratur hic locus Lucae 1, 10. ubi, dum Sacerdos intus sacris operatur, populus precatur *ἕως*, foris, ad fores. Transire limen nefas omnibus, præter Sacerdotes. Ed. pr. vitiose *Judææ et lumine*. Mox pro *arcebantur* legendum *arcentur*, totus contextus clamat. ERN.

Assyrios penes Medosque et Persas Oriens fuit, despectis- A. U.
 sima pars servientium: postquam Macedones præpotuere, 824.
 Rex Antiochus, demere superstitionem et mores Græco- A. C.
 rum dare adnixus, quo minus teterrimam gentem in me- 71.
 lius mutaret, Parthorum bello prohibitus est. nam ea tem-
 pestate Arsaces desciverat. Tum Judæi, Macedonibus in-
 validis, Parthis nondum adultis (et Romani procul erant)
 sibi ipsi Reges inposuere: qui mobilitate vulgi expulsi,
 resumpta per arma dominatione, fugas civium, urbium
 eversiones, fratrum, conjugum, parentum neces aliaque so-
 lita Regibus ausi, superstitionem fovebant: quia honor Sa-
 cerdotii, firmamentum potentiae, adsumebatur. Romano-
 rum primus Cn. Pompeius Judæos domuit: templumque
 jure victoriae ingressus est. Inde vulgatum, *nulla intus
 Deum effigie vacuum sedem et inania arcana*. Muri Hieroso-
 lymorum diruti, delubrum mansit. Mox, civili inter nos

Desp. p. servientium postquam etc.]
 Hæc distinctio est a Rhenano, quoad
 comma hodie est ante *Rex*, cum olim
 punctum esset: qua ante *postquam* in-
 terpungitur, jam est in MSS. ed. pr. ERN.
 Bud. mox *adnixus*.

Nam ea tempestate] Errare hic Tacitum,
 convenit: confuso Antiocho Epi-
 phane cum Antiocho, cognomine Θεῶν.
 Nam sub hoc Arsaces defecit. In quo
 valde diligentiam tanti scriptoris deside-
 res. Nam satis magnum est intervallum
 inter utrumque, cum Theus sit tertius,
 Epiphanes octavus Syriæ Rex, et pueri
 in elementis discant, sub quo Partii de-
 fecerint, a quo Antiocho maxime Judæi
 vexati. Accedit, quod epochæ Arsaci-
 darum initium ita clarum et nobile sit,
 ut nullo modo vel mediocris scriptor in
 hoc potuerit errare. Itaque credo, ver-
 ba hæc: *nam ea tempestate Arsaces de-
 sciverat*, esse additamentum imperiti ho-
 minis, quod e margine in textum vene-
 rit, ut alia, de quibus aliis locis vidimus.
 Parthorum bello sane prohibitus Antiochus
 Epiphanes dici potest, quo minus
 Judæos opprimeret. nam, cum maxime
 premeret Judæos, in Parthos belligera-
 tum abiit, ibique mortuus est. Id non
 intelligens homo imperitus, credensque,
bellum Parthorum esse, quod a Parthis
 illatum sit, hanc stultam et imperitam
 notulam adjecit, quæ ne in pueri quidem
 ferenda. Nec conveniunt sequentia.
 Nam, si Tacitus ista dedisset, putasset-
 que de Antiocho Θεῶν esse accipienda,
 que de vexatis Judæis traderentur, an
 dixisset, ab eo tempore Macedonas in-
 validos fuisse? cum post fuerit Antio-

chus M. At post Epiphanem sane inva-
 lidi Syri fuerit. Itaque verba ista unciis
 inclusi. Quæ si quis Tacito adserat, fe-
 ram: ab Tacito quidam nihil gratiæ fe-
 rat. ERN. Bip. utunque vulgatum
 tuentur, quod Antiochus Epiphanes et-
 iam adversus Parthos bellum infeliciter
 gesserit, v. Maccab. 2, 9. quodque Arsa-
 cidæ inde ex primo *Arsacis* nomen con-
 tinuarint. Brot. legi jubet *Armenorum
 bello et Artaxias desciverat*, de quo Ap-
 pian. in Syr. p. 117. et 131. Sed et huic
 et illis obstat, quod, ea ætate, dici non
 possit, *Parthos nondum fuisse adultos*,
 quod utique ætati Antiochi Dei convenit.
 Sic ab errore Tacitus immunis præstari
 non poterit, nec quidquam juvat, ista de
 defectione Arsacis verba unciis inclusisse,
 quos proinde sustuli.

Romani procul erant] Sic MSS. Flor.
 (Bud.) Agr. ed. pr. quod recepi. Reli-
 qui libri *aberant*. ERN.

Sibi ipsi Reges imposuere] Eo Brot.
 refert nummos Simeonis inscriptos A. 1.
 ET 4. REDEMPTIONIS ISRAEL vel ZION,
 de quibus omnium instar Eckhel Doctr.
 NN. vet. t. 3. p. 465. Sed Regium no-
 men hic non stricte capiendum.

Judæos domuit] *Judæos* omnes scr.
 (etiam Flor. et Bud.) et edd. veteres,
 quos inspexi. Lipsius tacite omisit. Un-
 de Pichena, pro more suo, a vulgatis ab-
 esse dicit, restituitque. Sane melius
 abesset. Sed supra jam monui, nimis
 multis locis ita poni nomina, ut salvo
 sensu possent abesse. Mox *nullas effi-
 gies* MS. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. ERN.
 Emendavit Rhen. e Bud.

Mox, bello civili interno] Cur hæc

A. U. bello, postquam in ditionem M. Antonii provinciæ cesse-
 824. rant, Rex Parthorum Pacorus Judæa potitus, interfectus-
 A. C. que a P. Ventidio, et Parthi trans Euphraten redacti: Ju-
 71. dæos C. Sosius subegit. Regnum, ab Antonio Herodi da-
 tum, victor Augustus auxit. Post mortem Herodis, nihil
 exspectato Cæsare, Simo quidam Regium nomen invaserat.
 Is a Quinctilio Varo, obtinente Syriam, punitus: et gen-
 tem coercitam liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tibe-
 rio quies. dein jussi a C. Cæsare, *effigiem ejus in templo lo-
 care*, arma potius sumere: quem motum Cæsaris mors di-
 remit. Claudius, defunctis Regibus, aut ad modicum re-
 ductis, Judæam provinciam Equitibus Romanis aut libertis
 permisit. e quibus Antonius Felix, per omnem sævitiam ac
 libidinem, jus Regium servili ingenio exercuit, Drusilla,
 Cleopatrarum et Antonii nepte, in matrimonium accepta: ut
 ejusdem Antonii Felix progener, Claudius nepos esset.
 10 Duravit tamen patientia Judæis usque ad Gessium Florum,
 Procuratorem. Sub eo bellum ortum. et comprimere cœ-
 ptantem Cestium Gallum, Syriæ Legatum, varia prælia ac

geminat civile et internum? placet
 immo Romana scriptio, *bello civili
 inter nos*. LIRS. MS. *Agr. civili inter
 nos bello*: concinnius. Per scriptiorem
 Rom. Lipsius aut non intelligit editio-
 nem Rom. i. e. Spirensis, aut falso lau-
 dat. Nam in meo exemplo est *civili in-
 terno bello*, ut in Flor. Et tamen Rom.
 scripturæ nomine alibi hanc ed. laudat.
 Etiam alibi falso laudari hunc librum
 vidimus a Lipsio. Ceterum *inter nos*
 quidem tolerabilius est quam *interno*,
 sed tamen et ipsum supervacuum et cor-
 rectoris manum redolens. Mihi alter-
 utrum *civili* vel *interno* spurium vi-
 detur. ERN. Bud. male *civili inter-
 no*, omisso bello. Prius idem *dirupti*.

Provincia cesserant] Utrum *provincia
 cesserat*, an *Oriens cesserat*. GRON. *Pro-
 vincia* verum. int. *Orientis*, ut Ryckius
 jubet. ERN. Bud. *provincia*.

Rex Pacorus] Proprie Regis filius,
 scil. Orodis. Sed sic solent, ut supra 2,
 25. *Rex Epiphanes*. Nec necesse, quod
 conjiciebat Brot. *F. Reg. Parth. Paco-
 rus*.

C. Sosius] Sive *Sossius*. Male quidam
 libri, *Sestius*. LIRS. *Sosius* MS. Guelf.
 ed. pr. ceteraque. ERN. De *Sosio* v.
 Jos. Ant. 14, 16 (28). et Dio 49, 22. ad
 a. 718. Dio *Sossium* vocat. Ap. Murat.
 Inscr. t. 1. p. 295. item in numis memo-
 ratur *C. Sosius*. Bud. *G. Sosius*.

Victor Augustus sanxit] Prisci ali-
 quot libri, *auxil*. LIRS. Idque verum.

Sanxit est ab Rhenani ingenio. (Bud.
ausit.) *Auxil* restituit Pichena. De
 scriptura *Simo* ad c. 12. de ipso, Herodis
 servo, Jos. A. 17, 11 (10). ERN. Idem
 quoque B. Jud. 1, 15 (20). auctum ab
 Augusto Regnum Herodi narrat.

Tripartito rexere] Archelaus Judæam,
 Herodes Antipas Galilæam, Philippus
 (Herodes) Trachonitidem, ut tetrar-
 chæ.

Dein jussi etc.] De quo legenda Phi-
 lonis Legatio ad Caium, et noster 12,
 54. ERN.

Arma potius sumere] Contra Jos.
 Ant. 18, 10 (8). et B. Jud. 2, 9 (10).
 docet, rem intercessione Petronii esse
 compositam et mox Claudium vita fun-
 ctum.

Ad modicum reductis] Unus tum He-
 rodes, Agrippæ M. frater, regnum Chal-
 cidis occupabat.

Antonius Felix] *Antonianum* potius
 dicendum disputat Canneg. de mut. sub
 Imp. nom. rat. p. 54. Is autem nepos
 fuit Claudii, qui ex Druso Germ. et An-
 tonia min. Antonii filia natus erat.

Comprimere ceptantem] Sic bene edi-
 tum a Rhenano. MS. Bud. ed. pr. *com-
 primere receptantem*: temere repetita
 ultima prioris verbi syllaba, unde factum
reos in aliis MSS. et edd. ceteris ante
 Rhen. ERN.

Cestium Gallum] Idem Suetonio nar-
 ratur Vespas. 4. *Judæi rebellant, cæ-
 soque Præposito, Legatum insuper Syriæ*

sæpius adversa exceperere. Qui ubi fato, aut tædio occidit, A. U. missu Neronis Vespasianus fortuna famaue et egregiis ministris, intra duas æstates, cuncta camporum omnesque, ^{824.} ^{A. C.} ^{71.} præter Hierosolyma, urbes, victore exercitu tenebat. Proximus annus civili bello intentus, quantum ad Judæos, per otium transiit. Pace per Italiam parta, et externæ curæ rediere. Augebat iras, quod soli Judæi non cessissent. Simul manere apud exercitus Titum, ad omnes Principatus novi eventus casusve utilius videbatur. Igitur castris, uti diximus, ante mœnia Hierosolymorum positis, instructas legiones ostentavit. Judæi sub ipsos muros struxere aciem, 11 rebus secundis longius ausuri, et, si pellerentur, parato per-fugio. Missus in eos eques cum expeditis cohortibus ambigue certavit. Mox cessere hostes, et sequentibus diebus crebra pro portis prælia serebant: donec adsi-duis damnis intra mœnia pellerentur. Romani ad oppu-gnandum versi, neque enim dignum videbatur, famem hos-tium opperiri. poscebantque pericula, pars virtute, multi ferocia et cupidine præmiorum. Ipsi Tito Roma et opes voluptatesque ante oculos: ac, ni statim Hierosolyma con-ciderent, morari videbantur. Sed urbem, arduam situ, ope-ra molesque firmaverant, quis vel plana satis munirentur. Nam duos colles, immensum editos, claudebant muri, per artem obliqui, aut introrsus sinuati: ut latera oppugnanti-um ad ictus patescerent. Extrema rupis abrupta: et tur-

Consularem, suppetias ferentem, raptam aquila fugarunt. In Josepho hæc ipsa, et plane omnia vide A. 20, 9 (11). B. Jud. 2, 23 (18). Sed quis tamen *Præpositus ille cæsus?* ita enim Suetonius, nec rem tam notabilem vel Josephus, vel Tacitus, dixere. Immo ille plane contra: Florum, qui tunc præpositus, evasisse et bellum iis fecisse. An *cæso-que præsidio?* ita enim Eutropius, qui sua solet ex Tranquillo describere: *Exstinctis Romanis præsidiis, legatum quo-que Syriæ suppetias ferentem, raptam aquila fugarunt.* Sunt ipsa, ut vides, Tranquilli. An verius, *Gessiumque Præpositum?* ut hoc dicat, *Gessium Florum* (id ei nomen) fugatum, ac tum etiam Cestium Gallum? interpretes nihil hic pro re dicunt. tu serie historiarum, lector, arbitrare. Lips. Vide dicta a me ad locum Suetonii, item quæ Dukerus et Oudendorpius. ERN. Lipsii notam, in Gron. editionibus versus finem trunca-tam, integritati suæ restitui.

Adversa exceperere] Cod. Bud. *adversa excipere.* Ed. pr. *accipere.* ERN. Rhen. correxit ingenio.

Intra duas æstates] *Intra* edidit (ex ingenio) Rhenanus. Superiores edd. MS. Guelf. *inter.* Mox MSS. Bud. Guelf. (Reg. Lall.) ed. pr. *Hierosolymam.* Vid. supra ad c. 2. ERN. Bud. *duas æstates* sine præpos. In notis Rhen. eam quo-que submovendam docet, sed in textu ponit *intra.*

Pace domi parta etc.] MS. Guelf. (Bud.) edd. ante Rhen. *parata*, male. V. ad A. 16, 2. Ex ingenio bene correxit Rhenanus. Mox *et* aut tolli et ad sequentia rejici vult Freinshemius, aut mutari in *ut.* Illud melius, sed tamen non necessarium. Liv. 2, 52. *urbi cum pace etiam laxior annona rediit.* Abesse et hic posset *etiam*: sed propterea non vitiosum est. Infra edd. ante Pich. MSS. Agr. Guelf. *utile.* Flor. (Bud.) *utilis.* ERN.

Uti diximus] Cap. 1.

Ambigue certavit] Secus Jos. qui B. Jud. 5, 2. ferme oppressum Titum et legionem decimam castris pulsam memora-t.

Per artem obliqui:] Rationem dat Ve-gect 4, 2.

A. U. res, ubi mons juvisset, in sexaginta pedes, inter devexa, in
 824. centenos vicenosque adtollebantur: mira specie, ac procul
 A. C. intuentibus pares. Alia intus mœnia, Regiæ circumjecta.
 71. conspicuoque fastigio turris *Antonia*, in honorem M. Anto-
 12 nii ab Herode adpellata. Templum in modum arcis pro-
 priique muri, labore et opere ante alios. ipsæ porticus, quis
 templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons per-
 ennis aquæ, cavati sub terra montes: et piscinæ cisternæ-
 que servandis imbribus. præviderant conditores, ex diver-
 sitate morum, crebra bella. inde cuncta quamvis adversus
 longum obsidium: et a Pompeio expugnatis metus atque
 usus pleraque monstravere. Atque, per avaritiam Claudia-
 norum temporum empto jure muniendi, struxere muros
 in pace, tamquam ad bellum: magna conluvie et ceterarum
 urbium clade aucti. nam pervicacissimus quisque illuc per-
 fugerat, eoque seditiosius agebant. Tres Duces, totidem
 exercitus. Extrema et latissima mœnium *Simo*, quem et
Bargioram vocabant, mediam urbem *Joannes*, templum
Eleazarus, firmaverat. Multitudine et armis *Joannes* ac
Simo, *Eleazarus* loco, pollebat. Sed prælia, dolus, incen-
 dia inter ipsos, et magna vis frumenti ambusta. Mox *Joan-*
nes, missis per speciem sacrificandi, qui *Eleazarum* manum-
 que ejus obruncarent, templo potitur. ita in duas factio-
 nes civitas discessit, donec propinquantibus Romanis, bel-
 13 lum externum concordiam pareret. Evenerant prodigia, qua-
 neque hostiis, neque votis piare fas habet gens superstitioni
 obnoxia, religionibus adversa. Visæ per cœlum concurrere
 acies, rutilantia arma et subito nubium igne conlucere tem-
 plum. *Expasæ* repente delubri fores et audita major hu-

In centenos vicenosque attollebantur] MS. Bud. *in centenosque*. Guelf. Oxon. *in centenos quoque*. Mox ed. pr. *circum-
 vecta*. et MS. Oxon. *honore M. Antonii*:
 quæ phrasîs Tacito et alibi usurpata.
 ERN. Bud. *circumjecta*. dein *in honore*.
 prius *in immensum*.

Labore et opere] MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. omnes *opera*. quod videtur natum ex initiali sequentis verbi. Nam *opus* proprium in hac re verbum. Mox Flor. *ambibatur*. ERN. Bud. *opere ambiebatur*.

Præviderant conditores] MS. Agric. (Bud.) ed. pr. Rhen. *provident*: quod servatum usque ad Lips. qui vetus tacite restituit: quod h. l. melius. ERN.

Ceterarum urbium clade] Alii *extera-
 rum*. Lips. Velut ed. pr. MS. Agr. male. nam intelliguntur urbes Judai-
 cæ. Add. ad G. 32. ERN. Bud. *cetera-
 rum*.

Simo] Ita MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Oxon. ed. pr. sed hæc tamen ut Flor. semel tantum. alii MSS. *Simon*. ERN.

*Joannes, quem et Bargioram voca-
 bant*] Josepho B. Jud. 2, 23 (19): 4, 7 (9). *Simo* Gioræ filius vocatur: unde cum Ryckio probo *Salinerii* conjecturam, qui transpositum hoc incisum putabat, et post *Simo* ponendum: Deira MS. (etiam Bud.) et edd. ante Lips. omnes *Barbugioram*. Pro *Eleazarus* ed. pr. et *Lazarus*, item *Lazarus*, *Alazarus*, ut MS. Fl. (Bud.) ERN. Ex suffragio Brot. et Lall. quoque reposui suo loco verba ista, forsan a glossatore adjecta. Idem fecere Bip. et uncinis inclusere. Colerus putabat, *Bar Jonam* dicendum.

Evenerant prodigia] Plura enarrat Jos. B. Jud. 6, 12, (5.)

Expasæ repente delubri fores] MS. Flor. *capertæ*. (Bud. *ex parte*). Agr. ed. pr. *apertæ*: quod pro glossa habet

mana vox, *Excedere Deos*: simul ingens motus excedentium. Quæ pauci in metum trahebant: pluribus persuasio inerat, antiquis Sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens profectique Judæa rerum potirentur. quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant. Sed vulgus, more humanæ cupidinis, sibi tantam factorum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad vera mutabantur. Multitudinem obsessorum, omnis ætatis, virile ac muliebre secus, sexcenta millia fuisse accepimus. Arma cunctis, qui ferre possent: et plures, quam pro numero, audebant. Obstinatio viris feminisque par: ac, si transferre sedes cogentur, major vitæ metus, quam mortis. Hanc adversus urbem gentemque Cæsar Titus, quando impetus et subita belli locus abnueret, aggeribus vineisque certare statuit. Dividuntur legionibus munia, et quies præliorum fuit: donec cuncta expugnandis urbibus reperta apud veteres, aut novis ingeniis, struerentur.

At Civilis, post malam in Treveris pugnam, reparato per 14 Germaniam exercitu, apud Vetera castra consedit: tutus loco, et ut memoria prosperarum illic rerum augescerent

Ryckius. Nec audet J. Gronovius aliquid contra vulgatum e Flor. moliri. ERN.

Profectique Judæa rerum potirentur] V. dicta ad Sueton. Vesp. c. 4. sed etiam quæ monuit Oudendorpius. Mox prædixerat MS: Flor. (Bud.) ed. pr. quod querit J. Gronov. cur mutatum sit. Nam profecto et *ambages* in singulari de vaticiniis dicitur. ERN. De re ipsa pluribus Brot. in ed. majore. Cf. et Jos. B. Jud. 6, 12 (5). *Ambages* ambigua sunt. oracula.

Virile ac muliebre secus] Sic MS. Flor. a m. pr. quod recte receptum a J. Gron. Add. ad A. 4, 62. Ceteri libri (in his Bud.) *virilis ac muliebris secus*: inde a Pichena *virile ac muliebre sexus*. In ed. pr. *sexus*, excidit, ob initium sequentis verbi. ERN. De voce *secus* v. et Charisius ap. Putsch. p. 61.

Sexcenta, millia, fuisse accepimus] Numerus, mihi non certus, et quem (a Rhen.) ex Budensi cod. et Orosio substitutum video parum caute. Nam ille scribit, *sexcenta millia Judæorum interfecta Cornelius et Suetonius referunt*. Sed interfecta ait: cum noster hic univ. de obsessis. qui certe paullo plures. Libri etiam instabiles et quidam (ut Put. Alc.) *ducenta millia*. Fortasse. *dena* aut. *undena millia*. quod paullo propius ad Josephum 6, 17 (9). et Zonaram 6, 26, et Jornandem accedat, qui

omnes *undecies centena millia* periisse obsidione illa clare tradunt. periisse, inquam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpicio Severo fidem vix habeo, qui l. 2. *numerum peremptorum ad undecies centena millia profert, capta vero centum millia ac venundata*. Sed peremptos fortasse largius accepit, et nostro illo sensu. LIPS. *Sexcenta millia* clare præter Bud. etiam Flor. Agr. ed. pr. Reliquæ ante Rhen. *ducenta*: quod quomodo natum, patet e MS. Guelf. in quo *deca*. Ceterum in numero cæsorum discrepare auctores, frequentissimum est in omni historia. ERN.

Plures, quam pro numero] Id valet, fuere obsessi *sexcenta millia*; credas quartam aut circiter partem (pro communi ratiocinatione) arma tulisse: at hic aliter fuit, et plures impetu atque ardore ceperunt. Qui? infra aut supra legitimam ætatem, pueri senesque. LIPS. Paulo post *impetus*, quod e Flor. inductum a Pichena, etiam est in Guelf. (et Bud.) Ceteri *impetum*. ERN.

Major vitæ metus q. m.] Cf. Dio 66, 6.

Post malam in Tr. pugnam] V. 4, 77.

Apud vetera castra consedit] *Castra* abest ab edd. Lipsii. in antiquioribus meis omnibus reperi: ne quis erret, credeas Pichena; ab editis abesse. ERN.

- A. U. barbarorum animi. Secutus est eodem Cerialis, duplicatis
 824. copiis, adventu secundæ et VI. et XIV. legionum. Co-
 A. C. hortisque et alæ, jam pridem accitæ, post victoriam prope-
 71. raverant. Neuter Ducum cunctator. Sed arcebat latitudo
 camporum, suoapte ingenio humentium. Addiderat Civilis
 obliquam in Rhenum molem, cujus objectu revolutus am-
 nis adjacentibus superfunderetur. Ea loci forma, incertis
 vadis subdola et nobis adversa. quippe miles Romanus ar-
 mis gravis et nandi pavidus; Germanos, fluminibus suetos,
 15 levitas armorum et proceritas corporum adtollit. Igitur,
 lacessentibus Batavis, ferocissimo cuique nostrorum cœ-
 ptum certamen. deinde orta trepidatio, cum præaltis paludi-
 bus arma, equi, haurirentur. Germani notis vadis persul-
 tabant, ommissa plerumque fronte, latera ac terga circumve-
 nientes. neque, ut in pedestri acie, cominus certabatur;
 sed, tamquam navali pugna, vagi inter undas, aut, si quid
 stabile occurrebat, totis illic corporibus nitentes, vulnerati
 cum integris, periti nandi cum ignaris in mutuam perniciem
 implicabantur. minor tamen, quam pro tumultu, cædes:
 quia, non ausi egredi paludem Germani, in castra rediere.
 Ejus prælii eventus utrumque Ducem, diversis animi mo-
 tibus, ad maturandum summæ rei discrimen erexit. Civilis
 instare fortunæ; Cerialis abolere ignominiam. Germani
 prosperis feroces; Romanos pudor excitaverat. nox apud
 barbaros cantu aut clamore, nostris per iram et minas, acta.
 16 Postera luce, Cerialis equite et auxiliariis cohortibus fron-
 tem explet: in secunda acie legiones locatæ: Dux sibi
 delectos retinuerat ad improvisa. Civilis haud porrecto ag-
 mine, sed cuneis, adstitit. Batavi Gugernique in dextro:

Adventu secundæ et XVI.] Mercerus acute corrigit et *sexta*: quia XVI. dudum cum Ceriali fuerat, et sexta ex Hispania demum accesserat. Et sic recensentur infra c. 16. *quartadecimani, sexta legio, secundani.* Add. H. 4, 68. Adjuvat forte et ordo numerorum. XIVtam opinor XVItam præposuisset: quod visum et J. Gronovio. ERN. Cf. mox c. 16. ubi istæ tres legiones sic junctæ.

Arma, equi] Ita J. Gron. e Flor. edidit. Consentiant MS. Bud. ed. pr. in quis *arme qui.* *Aurirentur*, quod e Flor. notat J. Gron. sine adspiratione, etiam Guelf. qui frequenter hoc verbum et alia sic exhibet: in quo supra tamen subinde adscripta nota adspirationis. ERN. In Bud. adspiratio non deficit. Qui *arma* potuerint hauriri, se non videre, profitentur Bip. forsân abjecta ab equitibus,

ut sese facilius expedirent in paludibus.

Omissa pl. fronte] Bud. *diversa pl. fr.* Rhen. conjicit *dimissa*.

Nec u. i. p. a. cominus certabatur] MS. Flor. (Reg. Lall.) ed. pr. ut Reg. *cominus minus*: unde J. Gron. faciebat *cominus eminus*: quod recepit Broterius. Ego non imiter. *Pedestris* acies h. l. opponitur *navali*; estque adeo terrestris, in qua non modo cominus, sed et eminus pugnatur. ERN. Bud. *cominus cert.*

Rom. pudor excitaverat] Bud. *exercitaverat*. Prius idem *redire*.

Batavi Gugernique] Ita edidi, ne Tacitus in ejusdem populi nomine sibi non constaret. Nam supra 4, 26. *Gugerni* editum, ut apud alios vocantur. Vulgo (et in Bud.) h. l. est *Gugerni*. ed. pr. *Eugenii*, infra c. 18. Guelf. *Gugerni*.

læva ac propiora fluminis Transrhenani tenuere. Exhortatio Ducum, non more concionis apud universos, sed ut quosque suorum advehebantur. Cerialis veterem Romani nominis gloriam, antiquas recentesque victorias: ut perfidum, ignavum, victum hostem, in æternum exciderent. ultione magis, quam prælio, opus esse. Pauciores nuper cum pluribus certasse: attamen fusos Germanos, quod roboris fuerit. Superesse, qui fugam animis, qui vulnera tergo, ferant. Proprios inde stimulos legionibus admovebat, domitores Britannæ quartadecimanos adpellans: Principem Galbam sextæ legionis auctoritate factum: illa primum acie secundanos nova signa novamque aquilam dicaturos. Hinc, prævectus ad Germanicum exercitum, manus tendebat, ut suam ripam, sua castra, sanguine hostium reciperent. Alacrior omnium clamor, quis vel e longa pace prælii cupido, vel fessis bello pacis amor, præmiaque et quies in posterum sperabantur. Nec Civilis 17 silentem struxit aciem, locum pugnae testem virtutis ciens: stare Germanos Batavosque super vestigia gloriæ, cineres ossaque legionum calcantes. quocunque oculos Romanus intenderet, captivitatem, clademque et dira omnia observari. Ne tererentur vario Treverici prælii eventu. suam illic victoriam

ed. pr. ecugerni. Mox eorum pro suorum edd. vett. inde a Puteol. usque ad Pich. suorum MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. Post dedi exciderent pro excinderent, e MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. idque voluit edere J. Gronovius, sed operæ non paruerunt. MS. Guelf. edd. vett. excinderent. Add. ad Agric. 19. ERN.

Attamen fusos Germanos] Melius Flor. ac tamen, ut voluit Muretus. ed. pr. male Romanos. ERN. Ac tamen recepere Bip. Bud. at tamen. Sensus idem. Bud. Germanos.

Sextæ legionis auctoritate] i. e. initio a sexta legione facto Cæsarem appellandi, quod exemplum ceteras secutas. Mox novam aquilam et nova signa tribuit secundanis, quod vetera signa in bello civili amiserant. Mox pervectus MS. Agr. ERN. Bud. male prevectos. Dein recuperarent. præliaque. sperabatur.

Alacrior] Cod. Agr. alacer.

Silentem struxit aciem] h. e. quæ non silentio exciperet hortantis voces, sed clamore probaret. Sed, quoniam id post iterum dicitur: ubi sono armorum etc. approbata sunt dicta: credo legendum esse silens vel silentio (vel silenter) ut viri docti voluere: sed posterius malim. Mox omnia MS. Guelf. edd. Beroaldi seqq. ante Pichenam, qui omina edi-

dit e scriptura Flor. oia, quæ est et in ed. Put. Omina plane MS. Agr. ed. pr. Scriptura Florentina sane et omnia significare potest, estque ejus verbi usitatum compendium: nec id adeo absurdum puto. Dira per se possunt infausta omina significare. Deinde ed. pr. observari. Denique eadem et MS. Agr. Treveriani. Guelf. Treveri. ERN. Bud. silentem, bene, ut Flor. et Agr. Mox explicatur locus, ubi sono armorum etc. Nil ergo mutandum. Dein Bud. omia. Parum, credo, refert, omina, an omnia, legas. Bud. observari. Treverici. Pius pro ciens habet sciens.

Suam illic victoriam] Vatic. suam illic materiam. quæ lectio involvit aliud verbi, quod nondum educo. certe de avaritia aut cupidine, id dici verius, quam de victoria. Neque enim ea, sed, quod ea per securitatem et insolentiam abusi, cladem dedit. Lips. Materiam etiam ed. pr. Acidalius corrigi avaritiam, quod et in promptu Lipsio fuisset, si non nimis a vulgata differret. Idem dicere voluisse videtur, quod 4, 78. obstitit vincentibus pravum inter ipsos certamen, hoste omisso, spolia consecandi. Videtur ergo requiri, quod respondeat pravo spoliandi certamini. Tale quid si quis repererit, non admodum discrepans a lectione librorum, audiam. Nunc liceat credere, Tacitum captasse acumen,

A. U. *Germanis obstitisse, dum, omissis telis, præda manus impediunt.*
 824. *sed cuncta mox prospera et hosti contraria evenisse. Quæ pro-*
 A. C. *videri astu Ducis oportuerit, provisa: campos madentes et ipsi-*
 71. *gnaros; paludes hostibus noxias. Rhenum et Germaniæ Deos*
in adspectu: quorum numine capesserent pugnam, conjugum,
parentum, patriæ memores. illum diem aut gloriosissimum in-
ter majores, aut ignominiosum apud posteros, fore. Ubi sono
armorum tripudiisque (ita illis mos) adprobata sunt dicta,
saxis glandibusque et ceteris inmissilibus prælium incipitur:
 18 *neque nostro milite paludem ingrediente, et Germanis, ut*
elicerent, lacescentibus. Absumptis, quæ jaciuntur, et ar-
descente pugna, procursum ab hoste infestius. immensis
corporibus et prælongis hastis fluitantem labantemque mi-
litem eminus fodiebant: simul e mole, quam eductam in
Rhenum retulimus, Bructerorum cuneus tranatavit. turbata

et alia sententia uti voluisse, quæ non sit nimis ad vivum reseccanda, quales plures in Tacito. Victoria est abusus victoriæ, nimia fiducia e victoria, verbo, vitia victorum. ERN. Flor. et Bud. *victoriam.*

Præda manus impediunt] Hoc sine dubio vitiosum. Saltem *impediunt* esse debebat, sed vera lectio est *impedirent*, e necessaria et perpetua ratione Latinitatis. *Ne terreantur—obstitisse—dum impedirent.* ERN.

Quæ provideri etc.] Sententia nostro aliisque in tali oratione trita. Libri fluctuant inter *providisse*, ut est in vulgatis, inde a Rhenano, (idemque habet MS. Guelf.) et *prævidisse*, quod est in edd. Put. Ber. Alc. et *prævisse*, ut habet Flor. (et Reg. Lall.) ed. pr. denique *prævisse* in MS. Bud. et *provisa* in MS. Agr. Ed. video viros doctos inclinare in *provisa*, ut Rhen. Pichenam: quod est utique optimum, et sic aliis sæpe locis reperi. *Prævisse* autem esse e compendio scribendi pro *prævidisse*: nisi fuit potius *provisa esse*: in quo genere quam sæpe in libris peccatum, ad alium locum notavimus. ERN. Rhen. perperam e Bud. profert *prævisse*; habet is clare *prævisse*. Contra Flor. teste Pichena, *provise*. In nota Ern. male hæc relata; sed culpa, quoad Bud. Rhenani est, apud quem forsan error typographi. Bene recentiores recepere *provisa*, ut codicibus suis honos foret.

Paludes hostibus noxias] MS. Agr. *medius*; quod verum videtur Ryckio. Consentit ed. pr. et fuere paludes inter utramque aciem. Sed cur *hostibus mediis* vocet, quæ inter utramque aciem? ERN.

Rhenum et Germ. Deos] Huc facere putat Tollius ad Ausonii Mosellam p. 421. numum Neronis Drusi, in quo Numen Rhenus, additque, se vidisse Colonia signum Rheni æneum cum litteris DIUS RHENUS.

Quorum numine] i. e. auspiciis, favore, auxilio sublevati ac freti: ut sæpe, apud poetas in primis. Mox verba *inter majores*, si ad vivum reseccemus, perinepta sint. nam dies præsens quomodo gloriosus esse inter majores, celebrari, laudari a majoribus potest? Sed acumen quæsit Tacitus in antithetis *gloriosiss. inter majores et ignominios. apud posteros*. Sensus est: illo die aut plus gloriæ consecuturos, quam majores ipsorum antea consecuti sint, aut tantum ignominia, ut etiam posteri male de ipsis existimaturi sint. MS. Guelf. habet tantum *gloriosum*. ERN.

Ut elicerent, lacescentibus] *Elicerent* bene Rhen. e Bud. sic et Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Primus Puteol. edidit *ehuderent*. quod Ber. Alc. secuti. ERN. Probabat hoc Muretus. Aciadius nil mutat. Mox Bud. *assumptis*.

Fluitantem labantemque] Interpuncti et voce addita explevi locum, fide Vaticani. LIPS. Nempe *labantem*, quod et in marg. Guelf. et ed. pr. reperi. Mox cum J. Gron. edidi *tranatavit* e MSS. Flor. Agr. eodemque reedit, quod corrupte in ed. pr. *renatavit*. sic et alibi apud nostrum exhibetur. Post MSS. Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. *æquatur*. quod recepi pro vulgato *exæquatur*: idque legitimum in hac re verbum. ERN. Bud. *fluitantemque*, quo patet, vocem omissam. Idem *transnatavit. æquatur*.

Retulimus] C. 14.

ibi res. et pellebatur sociarum cohortium acies, cum legio-^{A. U.}
 nes pugnam excipiunt; suppressaque hostium ferocia, præ-^{824.}
 lium æquatur. Inter quæ perfuga Batavus adiit Cerialem,^{A. C.}
tergu hostium promittens, *si extremo paludis eques mitteretur:*^{71.}
solidum illa, et Gugernos, quibus custodia obvenisset, parum in-
tentos. Duæ alæ, cum perfuga missæ, incauto hosti cir-
 cumfunduntur. quod ubi clamore cognitum, legiones a
 fronte incubuere, pulsique Germani Rhenum fuga pete-
 bant. Debellatum eo die foret, si Romana classis sequi ma-
 turasset. Ne eques quidem institit, repente fuis imbribus
 et propinqua nocte. Postera die, quartadecima legio in 19
 superiorem provinciam Gallo Anno missa: Cerialis exer-
 citum decima ex Hispania legio supplevit. Civili Chauco-
 rum auxilia venire. Non tamen ausus oppida Batavorum
 armis tueri, raptis, quæ ferri poterant, ceteris injecto igni,
 in insulam concessit: gnarus, deesse naves efficiendo ponti,
 neque exercitum Romanum aliter transmissurum. quin et
 diruit molem, a Druso Germanico factam, Rhenumque,
 prono alveo in Galliam ruentem, disjectis, quæ moraban-
 tur, effudit. Sic velut abacto amne, tenuis alveus, insulam
 inter Germanosque, continentium terrarum speciem fecer-
 rat. Transiere Rhenum Tutor quoque et Classicus et cen-
 tum tredecim Treverorum Senatores: in quis fuit Alpinus
 Montanus, quem a Primo Antonio missum in Gallias supe-

Solidum illa] MS. Oxon. *solidam*
illam sc. paludum partem. Vulgatum
 melius et verum est. MS. Agr. *solida*
illa. ERN. Bud. *solidum illa.*

Debellatum eo die foret] Cf. c. 21.

Ex Hispania] Bud. *Spagna.* ubi 2.
 m. præposuit Ys. Ab Italo homine scri-
 ptum codicem dixeris. *Spaniam* olim et
 Latinis dictam, ostendi ad Vibium seq.
 p. 398.

Oppidum Batavorum] Quod oppi-
 dum? nominare enim certe debuit. An
Batavodurum scribendum? an cum
 Rom. codice legimus, *oppida Batavo-*
rum? Et intellegam tunc ea oppida,
 quæ extra insulam. Nam Batavorum
 veterum sedes non dubie supra et extra
 etiam insulam, in ora Gallica. Tacitus
 clare, supra 4, 12. *Extrema Gallicæ*
oræ vacua cultoribus, simulque insulam
inter vada sitam occupavere. LIPS.
 Sententias Cluverii, qui *Bateburgum*
 intelligebat, et Pontani, qui *Noviomag-*
um, examinat Ryckius ad h. l. Quia
oppida est in MS. Reg. ed. pr. recepi,
 ut Alem. et Brot. (et Bip.) fecere. ERN.
 Bud. vulgatum habet, *oppidum.* Agr.
 et Reg. Lall. *oppida.*

Molem a Druso Germanico factam]
 Fuit agger, Rheno, in ripa Gallica, hu-
 miliori, et in quam Rhenus magno in-
 petu rueret, oppositus, ut coereret flu-
 men; et quidem ea in parte Insulæ Ba-
 tavorum, qua proxime intratur venientibus
 a Batavorum oppido. Ejus aggeris
 auctor Drusus, qui opus instituit anno
 vitæ ultimo h. e. U. C. 745. Id opus con-
 tinuavit Paullinus, auctore Tacito A.
 13, 53. Adde Altingium in Notit. Bat.
 et Fris. Ant. t. 1. p. 54. ERN. Ipse
 quoque olim hac de re egi in Jungend.
 mar. fluv.que omnis ævi moliminibus.
 Arg. 1773 sq. Bud. male *diluit.*

Sic velut abacto amne] *Abacto* MS.
 Guelf. (Bud.) edd. inde a Rhen. omnes.
 MS. Agr. *amoto.* ed. pr. *ab amoto.* edd.
 Putcol. Ber. Alc. *ablato.* ERN.

Et centum tredecim Tr. Senatores]
 Vox *senatores* aberat a MS. Bud. nec est
 in Guelf. Mox in *quis* Flor. ed. pr.
 Ceteri libri ante Pich. (Bud. quoque)
 quibus. ERN.

Quem a primo Antonio—memoravi-
mus] Hæc verba absunt a MS. Oxon.
 Cum 3, 35. 4, 31. in Germaniam missus
 dicatur, non in Gallias: J. Gronovius

A. U. rius memoravimus. Comitabatur eum frater D. Alpinus. Si-
 824. mul ceteri miseratione ac donis auxilia concibant, inter gentes
 A. C. periculorum avidas. Tantumque belli superfuit, ut præsidia
 71. cohortium, alarum, legionum, uno die Civilis quadripartito
 20 invaserit: decimam legionem Arenaci, secundam Batavoduri,
 et Grinnes Vadamque, cohortium alarumque castra; ita divi-
 sis copiis, ut ipse et Verax, sorore ejus genitus, Classicusque
 ac Tutor suam quisque manum traherent: nec omnia pa-
 trandi fiducia; sed *multa ausis aliqua in parte fortunam ad-*
fore. Simul Cerialem neque satis cautum, et pluribus nuntiis
huc illuc cursantem, posse medio intercipi. Quibus obvenerant
 castra decumanorum, oppugnationem legionis arduam rati,
 egressum militem, et cædendis materiis operatum, turbave-
 re, occiso Præfecto castrorum et quinque primoribus Cen-
 turionum paucisque militibus. Ceteri se munimentis de-
 fendere. Et interim Germanorum manus Batavoduri rum-
 21 pere inchoatum pontem nitebantur. Ambiguum prælium

spuria hæc verba judicabat. Qui hoc nolent, legendum putabunt *Germaniam*. Mox *D. Alpinus* (*Alpinus* Flor. et Bud.) omnes libri, præter Agr. in quo *Dr. i. e.* Drusus. ERN.

Una die Civilis quadripartita invaserit] Sic scribendum e MS. Agr. putavit Ryckius. Quia consentit ed. pr. et *Civilis* post *quadrip.* etiam a Guelf. abest: denique in eodem codice et edd. ceteris ante Rhen. *modicis villis*: id recepi. MSS. Flor. Bud. edd. Rhen. sqq. omnes *modicis vicis*: quod contra Ryckium defendit quidem J. Gronovius, sed nullo alio argumento, quam antiquitate MS. Flor. cum multis aliis locis ejus lectionibus alias prætulit. Vellem docuisset, quid esset *præsidia modicis vicis quadripartita* et quæ forma loquendi non urgebo id, quod Ryckius, oppida fuisse, non modicos vicos: quorsum et quo consilio additum putabimus *modicis vicis*? Fateor, *una die* potuisse intelligi, si abesset; sed id tamen valet ad clarius perspicendum magnitudinem reliquiarum Germanicarum, et aliis quoque locis brevis temporis eodem consilio additur, nempe rei augendæ causa. Ceterum ne sic quidem locum persanatum puto. Corrigendum insuper *quadripartito invaserit*: qui modus loquendi frequens Livio. v. c. 21, 7, urbem *tripartito adgreditur*. Cæs. B. G. 1, 25. *signa bipartito intulerunt*: ubi vid. Oudend. Observandum autem, librarios in hoc et similibus verbis valde proclives fuisse ad terminationem mutandam, ut proximo substantivo congrueret. Sic ap. eundem

Liv. 4, 59. cum esset, *tripartito ad devastandos fines discessere*, librarius Vossiani pr. fecit *tripartitos*, referens ad *fines*. In loco ante laudato alius addidit loco. Ap. Cæsarem l. c. in variantibus e pluribus codd. notatum in margine habeo *bipartita*, quod debetur librario genus ad *signa* accommodanti. Et sic sæpe turbatum. Quo minus dubitavi hanc correctionem in textum recipere. Ceterum in MS. Guelf. est *legionem m. v. quadripartitam invaserint*. ERN. Hic iterum lectio Bud. male refertur. In eo legitur *modis civilis*, ubi dubio procul *modis* ortum ex *uno die*, tum *Civilis* egregie, ut in Agr. Rhenanus nil hic notavit, sed ex ingenio dedit *modicis vicis*. Porro Bud. *quadripartita*. Cum Ern. faciunt Brot. Lall. Bip. Mox in Bud. *Arenaque*, omissis intermediis. Addo, in Bud. vocem *Civilis* post *quadripartita* non legi.

Verax, s. e. genitus] In Beroaldi ed. est *vera*: haud dubie operarum vitio, quod, ut alia conservavit ed. Basil. Alciati. *Verax* Rhen. restituit. ERN. E Bud.

P. m. Ceteri se munimentis def.] MS. Bud. *mil. eminentis def.* Ed. pr. *ceteris imminentibus defendere*. ERN.

Irrumpere inchoat. pontem nitebantur] *Irrumpere pontem* nihili esse, quivis animadvertat. Itaque tentabam *abrumperere*; quod in ed. pr. aliisque libris antiquis passim reperi *arrumpere* pro *abrumperere*, ut *assumere* pro *absumere* et similia: sed cum e MS. Oxon. *rumpere* notatum a J. Gron. reperissem, id probavi, secu-

nox diremit. Plus discriminis apud Grinnes Vadamque. A. U. Vadam Civilis, Grinnes Classicus, oppugnabant. nec sisti ^{824.} poterant, interfecto fortissimo quoque: in quis Briganticus, ^{A. C. 71.} Præfectus alæ, ceciderat; quem fidum Romanis et Civili, avunculo, infensum diximus. Sed, ubi Cerialis cum delecta equitum manu subvenit, versa fortuna, præcipites Germani in amnem aguntur. Civilis, dum fugientes retentat, agnitus petitusque telis, relicto equo, tranatavit. idem Veracis effugium. Tutorem Classicumque adpulsæ lintres vexere. Ne tum quidem Romana classis pugnae adfuit, ut jussum erat. sed obstitit formido et remiges per alia militiæ munia dispersi. Sane Cerialis parum temporis ad exsequenda imperia dabat: subitus consiliis, sed eventu clarus. Aderat fortuna, etiam ubi artes defuissent. hinc ipsi exercituique minor cura disciplinæ. Et paucos post dies, quamquam periculum captivitatis evasisset, infamiam non vitavit. Profectus Novesium Bonnamque ad visenda castra, ²² quæ hiematuris legionibus erigebantur, navibus remeabat: disjecto agmine, incuriosis vigiliis. Animadversum id Germanis: et insidias composuere. electa nox atra nubibus, et prono amne rapti, nullo prohibente, vallum ineunt. Prima cædes astu adjuta. incisis tabernaculorum funibus, suismet

tusque exemplum est Alemannus. Sed Broter, notat in MSS. Oxon. esse *irrumperere*. Sed tamen *rumpere* servavi, quia *irrumperere p.* non dicitur, et sine dubio vitium ortum est e finali in verbo præcedente. ERN. Bud. *irrumperere*.

Nec sisti poterant] Sic omnes libri, quos vidi. (item Bud.) Suspiciatus sum olim, legendum esse *nec sisti poterat* sc. rea, malum: actum erat de castris et obsessis: sed nunc credo, vulgatum verum esse, et defendi posse ex H. 3, 71. ubi eadem forma. ibi refertur ad *scandentes*, hic ad Civilem et Classicum, qui oppugnabant. Mox *ceciderat* est in omnibus libris; sed rem e consuetudine Taciti æstimanti videtur hoc verbum esse a mala manu. Etiam supra c. 19. *in quis fuit*, languet *ri fuit*; sed est tamen tolerabilius, quam h. l. *ceciderat*, nec illius generis exempla desunt. Nam præcedit verbum diversæ significationis: hic autem synonymum. H. 3, 77. *Sex Liburnicæ in primo tumultu evasere; in quis præfectus classis Apollinaris*. Agric. 37. *nostrorum trecenti quadraginta ceciderunt: in quis Atticus, Præfectus cohortis*. et sic sæpe alibi. ERN.

Diximus] Supra 4, 70. Cf. 2, 22. *Tranatavit*] V. ad c. 18. Ed. pr. *transnavit*. ERN. Bud. *tranatavit*.

Idem Germanis effugium] De mili-

tum fato jam dixit. sequebatur, ut de Ducum casibus diceret. Tres comparent, quartus, Verax, abest. Unde prona conjectura legendum esse *Veracis*; quod jam in mentem venit J. Gronovio. In ed. pr. est *idem germani transfugium*. Si Verax eadem matre potius, quam e sorore Civilis natus fuisset, *germani* teneremus. *Transfugium* sic dici, ut in scriptura illa, nondum reperi. ERN. Bud. *Germani*. Recte Gronovianam conjecturam probant et Bip. unice vera est et recipienda. Germani milites modo in amnem acti dicuntur.

Infamiam non vitavit] Bud. *mutavit*.

Disjecto agmine] Cum alio loco classis, alio castra militum terrestri itinere, Cerialem prosequerentur. ERN.

Prono amne rapti] Difficultatem movet Pichena ex eo, quod, quemadmodum Cerialis adverso amne Bonnam profectus est, sic Germani quoque ita occurrere regredienti debuerint. Quasi fugati eodem loco manserint, ac non per ambages in loca superiora venire potuerint, ut eum persequi defluentem amne possent. Per *vallum* deinde intelligenda castra nocturna prope flumen, ubi classis stabat. ERN.

Suismet coriis] *Tentoriis* MSS. Vatic. Agr. (et Reg. Lall.) Guelf. ed. pr. Et-

A. U. tentoriis coopertos trucidabant. Aliud agmen turbare classem: injicere vincla: trahere puppes. Utque ad fallendum silentio, ita, cœpta cæde, quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miscebant. Romani, vulneribus exciti, quærent arma, ruunt per vias, pauci ornatu militari, plerique circum brachia torta veste et strictis mucronibus. Dux semisomnus ac prope intectus errore hostium servatur. Namque Prætoriam navem vexillo insignem, illic Ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi noctem egerat, ut plerique credidere, ob stuprum Claudiæ Sacratæ, mulieris Ubiæ. vigiles flagitium suum Ducis dedecore excusabant, tamquam *jussi silere, ne quietem ejus turbarent. ita, intermisso signo et vocibus, se quoque in somnum lapsos.* Multa luce revecti hostes, captivis navibus, Prætoriam triremem flumine Luppia donum Veledæ traxere. Civilem cupido incessit navalem aciem ostentandi. Complet, quod biremium, quæque simplici ordine agebantur. Adjecta ingens lintrium vis, tricenos

iam Flor. non longe abfudit, in quo *toris*. Itaque, cum nusquam coria pro tentoriis dicantur, ne pelles quidem, nisi in una illa formula *sub pellibus, tentoriis* edidi pro vulgato *coriis*. ERN. Bud. *coriis*.

Quo plus terroris] Copula et, quam auctore MS. Flor. sustulit ante quo Pichena, etiam ab ed. pr. abest. Mox *ornatu militari* ex eodem Flor. dedit Pichena pro *ornati militariter*. In Flor. est *ornati militari*: in ed. pr. plane *ornatu militari*. Sed nec alteram lectionem spernam, cum etiam H. 2, 80. *sit loqui militariter*. ERN. Bud. male et ut *quo plus*. Dein *ornati militariter*.

Dux semisomnus] Ita cum J. Gron. edidi e Flor. Agr. Guelf. ed. pr. (sic et Bud.). Ceteræ *semisomnis*, quod sæpe illi a librariis substituitur. Paulo post pro *Ubiæ. vigiles* MS. Guelf. edd. omnes ante Rhen. *ubi et vigiles*. ERN. Sic et Bud. Rhenanus scite et tacite *Ubiæ* dedit.

Signo et vocibus] Heins. volebat *vicius* scil. *vigiliarum*, ut 2, 29.

Prætoriam triremem] MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *biremem*. (Bud. *triremem*.) Post Rhenanus *flumine Luppia* se restituisse ait e lectione MS. Bud. *flumine impia*, quod et in Guelf. ed. Put. unde factum in ed. Ber. *impio*. Sed ante jam ed. pr. plane *Lupia*. Pro *donum* porro ed. Puteol. Ber. (Alc.) *domum*. (Correxit Rhen. e Bud.) In ed. pr. nihil est nisi *flumine Lupia detrahit*. ERN.

Civilem cupido incessit] Flor. C. c. *invasi incessi*. Unde Pichena corrigit

C. c. *inanis incessit*: frustra. *Invasit* fuit glossa *non incessit*: eaque antiquitatis in textum venit: aut, cum fluctuarent libri inter utrumque verbum, librarius utrumque posuit, ut et alibi factum in Tacito. V. ad H. 2, 1. 3, 13. et centies in aliis. V. Drakenb. ad Liv. 3, 44. et quos ibi laudat. Etiam ed. pr. *cupido invasit, cessit*. In seqq. *biremium, quæque* etc. est clarum testimonium, biremes, triremes etc. ordinibus remigum censerent. ERN. Veram Flor. lectionem e Pichena initio notæ restituit. Bud. habet *invasi incessit*. Heins. e MS. Spinæ dat *invasit*.

Complet quod bir.] Bud. et quod *bir.* quod se recepisse ait Rhen. sed in textu non legitur.

Quæque simpl. ord. ageb.] Græce *moneres*. Liv. 38, 38.

Adjecta ingens lintrium vis] Locum vitiatum et mutilum correxi et auxi e Vatic. qui sic: *Armamenta liburnicis solite et simul capte lintres sagulis versicoloribus haut indecore pro telis juvabantur*. Hegesippi verba commode adtexam et corrigam 2, 9. de Rheno: *Itaque jam non copiis Germanorum repletur, sed Romanorum Liburnis*. Vetus lectio, *copulis Germanorum*, quæ recta est, sive *caupulis*: et cape exiguas illas lintres. Quam vocem Agellio 10, 25. etiam restituimus in Electis 1, 7. At hic insignis locus tunc me fugit. LIPS. Locus hic in omnibus libris mire corruptus, ut frustra ejus correctio tentari videatur. MS. Flor. *tricenos quadragenosque se et armamenta Liburnicis solita*, Omninoque in accusa-

quadragesimosque ferentium: armamenta Liburnicis solita: A. U. et simul aptæ lintres sagulis versicoloribus haud indecore ^{824.} pro velis juvabantur. Spatium velut æquoris electum, quo ^{A. C.} Mosæ fluminis os annem Rhenum Oceano adfundit. ^{71.} Causa instruendæ classis, super insitam genti vanitatem, ut eo terrore commeatus Gallia adventantes interciperent. Cerialis miraculo magis, quam metu, direxit classem, numero inparem, usu remigum, gubernatorum arte, navium magnitudine potioem. His flumen secundum; illi vento agebantur. Sic prævecti, tentato levium telorum jactu, dirimuntur. Civilis, nihil ultra ausus, trans Rhenum concessit. Cerialis, insulam Batavorum hostiliter populatus, agros villasque Civilis intactos, nota arte Ducum, sinebat:

tivis numerorum consentiunt Reg. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. omnesque ante Lipsium, qui *tricens quadragesisque* induxit, utrum e Vat. an e superiore aliqua mihi non visa editione, nescio. sed hoc videtur. Itaque accusativi haud dubie tenendi. Post *ferre* s. *ferre* MSS. Reg. Agr. ed. pr. ita tamen, ut in isto *armamenta*: in illo *armatos*, in hac *arma* sequatur. *Liburnicæ* solus cod. Agr. at *solitæ* præter ipsum iidem libri. Edd. ceteræ ante Rhen. MS. Guelf. *Liburnicæ soli*, at Rhen. *liburnicæ olim*. Unde sane probabilis fit lectio MS. Agr. quam Ryckius in textum recepit: *tricens quadragesisque ferre armatos Liburnicæ solitæ*. Reliqua scriptura cod. Vaticani *et simul* etc. itidem est in ed. pr. *pro telis* etiam MSS. Reg. Agr. at ceteræ edd. et scr. tantum *haud indecore pro velis juvabant*, omissis præcedentibus in hodie vulgato sex vocibus. Sed nihil attinet laborare in loco, sine melioribus libris insanabili. ERN. Bud. *tricens quadragesisque seu armente taliburnicis soli haud* etc. in quo nil boni, nisi quod accusativos habeat ab initio. In seq. lineam totam omissam, clare patet. Particulâ *seu* in Flor. exprimitur per *set*, in aliis per *ferre* vel *ferre*. Hinc Bip. effingunt *ferentium* et locum ita concinnant, ut ego posui. Recepti autem ideo, quod proxime ad Flor. accedit, etsi non negem, Ryckianam lectionem e cod. Agr. commodum sensum dare, eamque admisit Lall. Contra Brot. vulgatum servat: *tricens quadragesisque armamenta Liburnicis solita*; intelligit quippe cum Huetio, XXX vel XL. ex illis lintribus armatas fuisse in modum Liburnicarum. Ita locum quoque Gallicè reddidit Dotteville. Porro pro *captæ lintres* Bip. reponunt *aptæ*, quod et mihi videtur aptius, ut A. 2, 6. Demum Bud. *pro velis juvabantur*.

Spatium velut æquoris electum] *Electum* MS. Guelf. ed. pr. ceteræ ante Rhen. quo alludit etiam Flor. lectio *ejectum*: idque restituit Pich. cum a Rheno inde fuisset *captum* e MS. Bud. in quo *ceptum*. ERN.

Quo Mosæ fluminis amnem Rhenus O. a.] Probe, nec improbe in libris quibusdam, *Mosæ fluminis os amnem Rhenum*. Res quidem ipsa eadem, aliter elata. LIPS. *Quo Mos.* MSS. et edd. ante Rhen. qui dedit *ubi* e Bud. in quo *ut* erat. Illud restituit Pichena. Lectio a Lipsio laudata est in Flor. Reg. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. et congruit cum alio loco Taciti de Rheni cursu, Ann. 2, 6. unde hanc potius secutus sum, ut etiam J. Gron. fecit. Præterea ed. pr. (item e Bud. et Reg. Lall.) *effundit*. ERN. Bud. male, *ut mos est fluminis amnem* etc. non, ut Rhen. refert, *ut Mosæ*. Quod ad *os fluminis*, cf. c. 7. et Liv. 22, 19.

Miraculo magis, quam metu] *Magis*, quia mirabatur, Civilem hoc audere, quam quod timeret. Nam revera Romanis hic peritissimis nihil periculi: et nondum Batavi in mari aut aquis, quales nunc miramur. LIPS. Bip. exponunt sic: magis ut mirabile fecisse videretur hostibus, quam eos metuens, conjectantque leg. *metui*.

Magnitudine potioem] Hic desinit textus hujus libri in ed. pr. ERN.

His flumen secundum] Edd. ante Pich. *is flumine secundo*. Mox *prævecti* edd. ante Rhen. *Prævecti* est prætervecti, ut alibi. ERN. Pich. emendavit e Flor. Sed sic et Bud. *Is* (pro *iis*) *flumen secundum*, quod Rhen. se profitetur recepisse, sed in textu vulg. habet. Dein Bud. *prævecti*, inde Rhen.

Tentato levium t. j.] *Levium* Flor. addit teste Ryckio. Receptere et Bip.

- A. U. cum interim, flexu autumni et crebris per hiemem imbribus, superfusus amnis palustrem humilemque insulam in faciem stagni opplevit. nec classis aut commeatus aderant: castraque in plano sita, vi fluminis differebantur. *Potuisse tunc opprimi legiones, et voluisse Germanos, sed dolo a se flexos,* inputavit Civilis. Neque abhorret vero, quando paucis post diebus deditio insecuta est. Nam Cerialis per occultos nuntios *Batavis pacem, Civili veniam,* ostentans, Velledam, propinquosque monebat, *fortunam belli, tot cladibus adversam, opportuno erga Populum Romanum merito mutare. Casos Treveros, receptos Ubios, ereptam Batavis patriam: neque aliud Civilis amicitia paratum, quam vulnera, fugas, luctus. exulem eum et extorrem recipientibus oneri: et satis peccavisse, quod totiens Rhenum transscenderint. si quid ultra moliantur, inde injuriam et culpam, hinc ultionem et Deos fore.* Miscebantur minis promissa. Et, concussa Transrhenanorum fide, inter Batavos quoque sermones orti: *non prorogandam ultra ruinam: nec posse ab una natione totius orbis servitium depelli. quid perfectum cæde et incendiis legionum, nisi ut plures validioresque accirentur? Si Vespasiano bellum navaverint, Vespasianum rerum potiri; sin Populum Romanum armis provocent, quotam partem generis humani Batavos esse? respicerent Rhatos Noricosque et ceterorum onera sociorum: sibi non tributa, sed virtutem et viros indici. proximum id libertati: et, si dominorum electio sit, honestius Principes Romanorum, quam Germanorum feminas tolerari.* hæc vulgus. Proceres: *atrocior Civilis rabie semet in arma trusus: illum domesticis malis excidium gentis opposuisse. tunc infensos Batavis Deos, cum obsiderentur legiones, interficerentur Legati, bellum uni necessarium, ferale ipsis sumeretur. Ventum ad extrema, ni respiscere incipiant, et noxii capitis pæna pænitentiam fateantur.*
- 26 Non fefellit Civilem ea inclinatio, et prævenire statuit:

Flexu autumnii] Edd. ante Rhen. vitiose *fluxu*. Flexus autumnii eleganter posterior ejus pars, vergens in hiemem. Unde ducta loquendi forma, docui in Clave Cicer. Mox Flor. *et crebris per hiemem imbribus*. ERN. *Flexu* Rhen. e Bud. Sic A. 1, 16. *flexo in vesperam die*. Cic. pro Cælio 31. *In hoc flexu quasi ætatis*. Mox et Reg. Lall. *per hiemem*, quod rectius. Recepere et Bip. Cf. et A. 4, 25.

Nec classis aderat] Nempe dimissa, cum plana Batavorum loca populandi causa pteret. Mox *deferebantur* MS. Guelf, edd. ante Rhen. male. ERN. Is e Bud. conrexit.

Neque aliud—paratum] Hic *paratum* edidi e Guelf. pro vulg. *peractum*, quod

hic alienum. Sæpe illa verba confusa scimus. Imitatus est Brot. ERN. Et Lall. item Bip. *Paratum* habet etiam Bud. quod miror a Rhen. neglectum. In aliis contra Bud. hic peccat, sic in seq. *profectum* pro *perfectum*. *fures* pro *plures*. *vocent* pro *provocent*.

Et ceterorum o. s.] Copulam, ab Alciato omissam, e Bud. restituit Rhen.

Virtutes et viros] Rhenanum audiebam corrigentem, *juventutem et viros*: nunc magis cum Flor. legam *virtutem*. id est bellicum ab iis robur exigi, non pecuniam aut opes. LIPS. Bud. *virtutes*. Muretus et Acid. ejiciendas putabant duas voces *virtutem et*. Mox *Germ. feminas*. intellige Velledam similesque. Cf. 4, 61.

super tædium malorum, etiam spe vitæ, quæ plerumque
 magnos animos infringit. A. U. 824.
 Petitio conloquio, sciunditur Na-
 balisæ fluminis pons. in cuius abrupta progressi Duces: et A. C. 71.
 Civilis ita cœpit: *si apud Vitellii Legatum defenderer; neque
 facto meo venia, neque dictis fides, debebatur. Cuncta inter nos
 inimica, hostilia, ab illo cœpta, a me aucta erant. Erga Vespasianum
 vetus mihi observantia: et, cum privatus esset, amici vocabamur.
 Hoc Primo Antonio notum, cujus epistolis ad bellum accitus sum,
 ne Germanicæ legiones, et Gallica juventus Alpes transscenderet.
 Quæ Antonius epistolis, Hordeonius Flaccus præsens monebat,
 arma in Germania movi, quæ Mucianus in Syria, Aponius in Mæsia,
 Flavianus in Pannonia.*

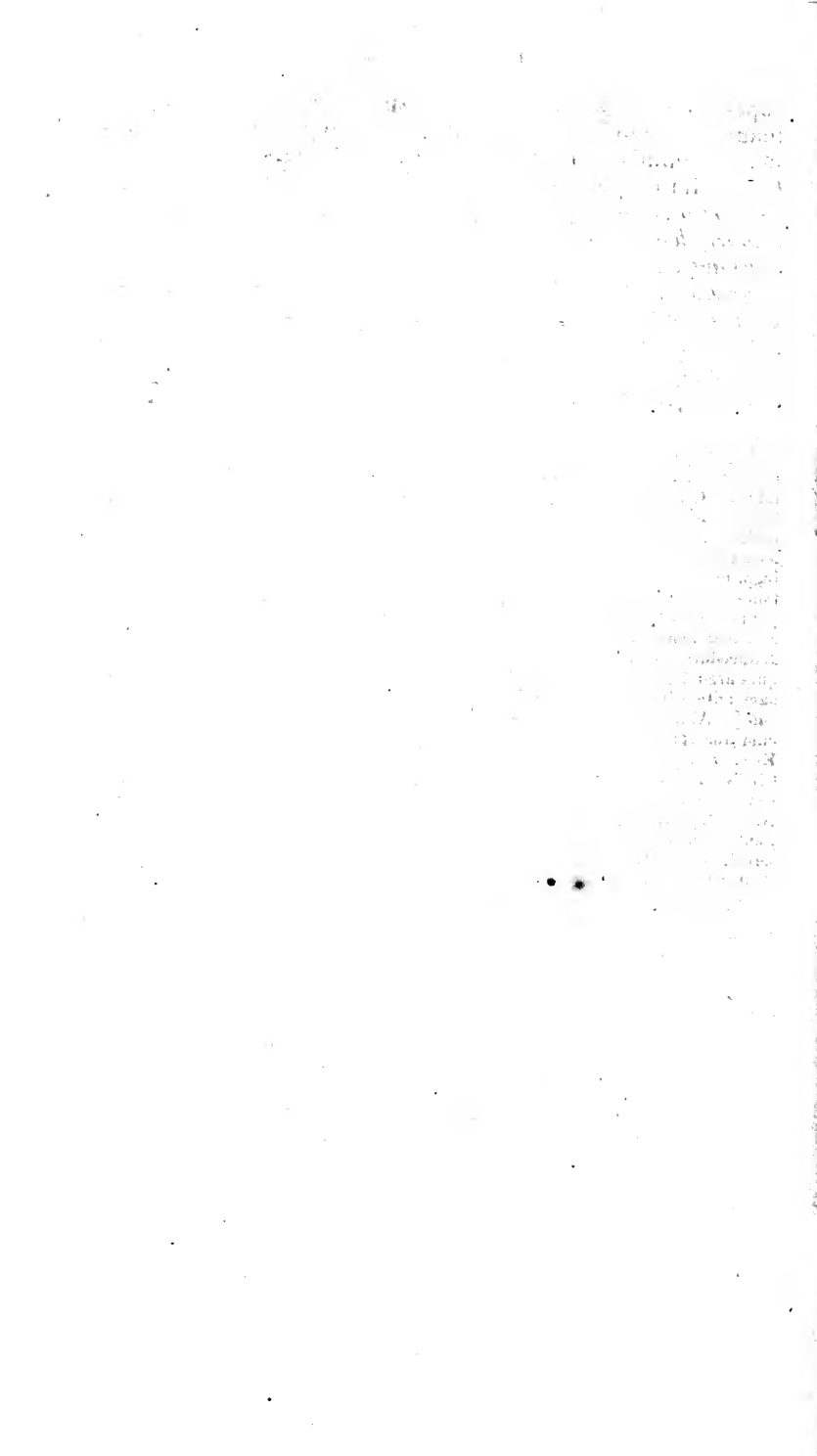
Nabalæ fluminis] Nusquam id fluminis in hoc tractu. An oppidum eo nomine? Quod Junio Hadriano videtur, legitque *Navalis*. et urbem Campos ita indigitat, ad sinum hodie australem, Ptolemæo parum firmiter innixus. Ego ambigo, ne *Vahalis* corrigendum sit. Pontem quidem aliquem cœptum a Romanis paullo supra legas, sed Batavoduri: de quo hæc non vane intellegas, nisi quod Batavodurum ad Rhenum fuisse volunt, quos arguat hic locus. LIPS. Idem visum ante Rhenano (quia in Bud. *flabaliæ*). Aliis aliter: quæ commemorare, cum incerta sint omnia, nihil refert. ERN. *Vahalis* hic locum habere nequit. Civilis in Transrhenanam concesserat; Cerialis agebat in Batavis. Cluverius G. A. 3, 17. et Alting. t. 1. p. 67. intelligunt alveum Rheni, qui vulgo fossa Drusi, qua Isala Rheno committitur. Pontanus *Navam* volebat, sed ea nimis a castris Romanis remota. Cellarius nil definit 2, 3, 19.

Et civilis ita cœpit] Conjunctionem e Flor. præfixit Pich. Bud. non habet.

Et cum privatus esset] De hoc loco sensit Sidonius in Epistolis 4, 14. *Caius Tacitus e majoribus unus tuis, sub verbis cujusdam Germanici Ducis in historia sua retulit: Cum Vespasiano mihi vetus amicitia, et, dum privatus esset, amici vocabamur.* LIPS.

Quæ Antonius epistolis] Epistolis e Flor. edidit Pichena. Ante edd. omnes *absens*. Mox in ed. Rhen. vitio operarum factum *movebat*: id fideliter ab omnibus conservatum usque ad Pichenam, qui a Flor. admonitus, correxit. ERN. *Absens* glossæ debetur. Bud. ita: *Quæ Antonius præsens monebat*, omissis intermediis. Cum hoc loco conferri meretur 4, 13.

Fabianus] Lego *Flavianus*. LIPS. Consentit Florent. (et Bud.) unde edidit Pichena. ERN. Bud. in fine male *32 Parnu*.

C. CORN. TACITUS

DE

SITU, MORIBUS ET POPULIS GERMANIÆ.

BREVIARIUM LIBELLI.

Cap. 1. Germaniæ situs, 2. incolæ indigenæ. auctores gentis. nominis origo. Hercules. 3. barritus. ara Ulixis. 4. Germani, gens sincera. habitus corporum. 5. Terræ natura. non aurum, non argentum, nec æstimatum. 6. Germanorum arma, equitatus, peditatus, ordo militiæ. 7. Reges, Duces, Sacerdotes: 8. feminarum virtus et veneratio. *Veleda*. *Aurinia*. 9. Dii, sacra, simulacra nulla. 10. Auspicia, sortes. ex equis, e captivo præsentia. 11. Consultationes publicæ et conventus. 12. Adcusationes, pænæ, jus redditum. 13. Scuto frameaque ornati juvenes, Principum comites. eorum virtus et fama. 14. Gentis bellica studia. 15. In pace, venatio, otium. Collata Principibus munera. Urbes nullæ. vici, domus, specus suffugium hiemi et receptaculum frugibus. 17. Vestitus hominum, feminarum. 18. Matrimonia severa. Dos a marito oblata. 19. Pudicitia. Adulterii pænâ. Monogamia. Liberatorum numerus non finitus. 20. Liberatorum educatio. Successionis leges. 21. Patris, propinqui, amicitia, inimicitiaque susceptæ. homicidii pretium. Hospitalitas. 22. Lotio, victus, ebriorum rixæ. consultatio in convivis. 23. Potus, cibus. 24. Spectacula. aleæ furor. 25. Servi, libertini. 26. Fenus ignotum. Agricultura. Anni tempora. 27. Funera, sepulcra, luctus.

28. Singularem gentium instituta. Galli, olim valida gens, in Germaniam transgressi, Helvetii, Boii. Aravisci, Osi, incertum genus. Germanicæ originis populi Treveri, Nervii, Vangiones, Triboci, Nemetes, Ubii. 29. Batavi, Cattorum proles. Mattiaci. Decumates agri. 30. 31. Cattorum regio, habitus, disciplina militaris; vota, virtutis incentiva. 32. Usipii, Tencteri, equitatu præstantes. 33. Bructerorum sedes, a Chamavis et Angrivariis occupatæ. 34. Dulgibini. Chasvari. Frisii. 35. Chauçi, pacis studio, justitia et virtute nobiles. 36. Cherusci et Fosi, a Cattis victi. 37. Cimbrorum parva civitas, gloria ingens. Romanorum clades. Germani triumphati magis quam victi. 38. Suevorum numerus, mores. 39. Semnonum religio, victimæ humanæ. 40. Longobardi. Reudigni. Aviones. Angli. Varini. Eudoses. Suardones. Nuithones. Herthæ cultus communis. 41. Hermunduri. 42. Narisci. Marcomanni. Quadi. 43. Marsigni. Gothini. Osi. Burii. Lygiorum civitates, Arii, Helvecones, Manimi, Elysii, Naharvali; horum numen Alcis. Gothones. Rugii. Lemovii. 44. Suiones,

classibus valentes. 45. Mare pigrum. Æstyj, Matris Deum cultores, succinum legunt. Sitonibus femina imperat. 46. Peucini, Venedi, Fenni, Germani an Sarmatæ? Eorum feritas, paupertas. Hominum monstra, Hellusii, Oxiones.

1 GERMANIA omnis a Gallis Rhætisque et Pannoniis Rheno et Danubio fluminibus, a Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus, separatur. Cetera Oceanus ambit, latos sinus et insularum immensa spatia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus ac Regibus, quos bellum aperuit. Rhenus, Rhæticarum Alpium inaccessio ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in Occidentem versus, septentrionali Oceano miscetur. Danubius, molli et clementer edito montis Abnobæ jugo effusus, plures populos adit,

Ordinem scriptionis si sequimur, ante Historias et Annales sibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim est Trajano secundum Consule, id est Nerva adhuc vivo. Ipse ostendit c. 37. *Cæcilio Metello ac Papirio Carbone* cons. *Ex quo si ad alterum Trajani Consulatum computemus, ducenti fere et decem anni colliguntur.* At Historias coeptæ Nerva jam mortuo et inter Divos, ut docui. LIPS.

A Galliis Rhætisque] MSS. et edd. vet. (etiam Romana Joh. Gensbergii et Norimbergensis Frid. Creussneri) *a Galliis Rhætisque*. Lipsius editione sexta dedit a *Galliis*, unde in ceteras fluxit. Restituimus veterem lectionem, itemque cum Broterio Rhætis, quia et in altero membro non regionum, sed populorum, nomina. Deceperit editores, ut videtur, nomen *Pannoniis* itemque recentior appellatio Rhætiarum. Sed Rhætia et Pannonia sunt inferiores Taciti ætate, ut monuit dudum Cellarius. ERN. Editiones a morte Lipsii cum ejus notis curatæ fol. Paris, 1608. et Antw. 1627. habent *a Galliis Rhætisque*.

Mutuo metu aut montibus] Vitiat acutam sententiam Bambergense exemplar, *mutuo victu*. Immo vero *metu*: qui inter æque potentes pro termino et repagulo. Thucydides 3, 11. bene et apposite: *Τὸ δὲ ἀντίπαλον δῖος, μόνον πικρὸν ἐς ξυμμαχίαν.* LIPS.

Nuper cognitis] Domitiani imperio, opinor. cui bella cum Cattis, Suevis, Sarmatis, et ea occasione illustratæ magis vicinæ gentes. LIPS. Colerus potius de Drusi Germ. bellis accipit, testibus Strabone l. 7. p. 291. Plinio 2, 67. Suetonio Claud. 1. Egregie rem illustrat monumentum Plautii Silvani Æliani apud Grut. p. 453.

In Occidentem versus] Pleonasmus

elegans, Ciceroni aliisque usurpatus. V. Clav. Cic. in *versus*. Adde Manut. ad Cic. Ep. 8, 15. Cautio est, ne eum iis locis quaramus, ubi *versus* participium est, ut bene monet Dukerus, exquisitæ vir doctrinæ, ad Liv. 38, 51. Hoc loco participium agnoscere non licet. Nam copula deberet esse post ortus, sic: *et modico flexu* etc. *Modico fl. i. O. v.* est: ubi modice versus Occidentem se flexit. *Mox molli et clementer edito jugo* synonymice: ne Tacitum, brevitatis auctorem, talia refugere putes, ubi exquisita verba in promptu sunt. ERN.

Montis Abnobæ] Plinius nominat 4, 12. (24.) sed ibi quoque infida scriptura. Alii enim libri, *Arnobæ*. Bambergensis hic: *Anribæ*. Roman. *Arbonæ*. Ptolemæo sunt Ἀνοβοὶ montes. LIPS. *Arnobæ* cod. Kapp. *Arnobæ*. Pogg. Rhag. Puteol. ceteri ante Rhen. Ast MS. Arundel. *Anribæ*, ut Bamb. nam in eo sic, non *Anribæ* credo fuisse. Rhenanus ex ed. ab Artolpho, medico, secum communicata prodidit *Abnobæ* et quidem in ed. 1533. nam in ed. 1519. hujus libelli adhuc est *Arbonæ*. Ex quibus patet, lectionem *Abnobæ* h. l. niti sola illa editione veteri, quam Artolphi librum vocat Rhenanus. Si cod. Artolphi est idem, quem nos Kapp. vocamus, ut mihi visum est propter summum consensum in ceteris lectionibus inde prolatis, aliud hic egit Rhenanus. In Plinio 4, 12 (24). lectionem *Abnobæ* non certam esse, Lipsius monuit. Ego *Arnoba* reperi in edd. primis omnibus, quas habeo e sec. XV. In ed. a. 1497. in margine primum *Abnobæ*, sc. e conjectura Hermolai Barb. e cujus castigatione est illa ed. In textu primum reperi in edd. Benedict. ut 1507. sed post eam etiam in Germanicis et Paris. 1526. in textu *Arnoba*, inter-

donec in Ponticum mare sex meatibus erumpit. septimum² enim os paludibus hauritur. Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus et hospitibus mixtos; quia nec terra olim, sed classibus, advehebantur, qui mutare sedes quærebant: et immensus ultra, utque sic dixerim, adversus Oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur. Quis porro, præter periculum horridi et ignoti maris, Asia aut Africa aut Italia relicta, Germaniam peteret? informem terris, asperam cælo, tristem cultu adpectuque, nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ et annalium genus

dum in margine *Abnoba* est. Ill. tamen Rezzonico in MS. reperit *Abnova*, ejusdemque lectionis vestigia in alio, quam lectionem veram putat. Sed nil interest inter *Abnobam* et *Abnovam*; sicut Ptolemæus habet *Αβνοβ.* cujus etiam testimonium firmat lectionem *Abnoba* apud Plinium et nostrum. ERN. Apud Ptol. 2, 11. dicuntur *Αβνοβαια ὄρη*, item *Αβνοβ* vel *Αβνοβ*. Ed. Rom. habet *Arnobe*, Norimb. editio, quæ dicitur codex Kappii item Artolphi, *Arnobæ*. Rhenanus hic in limine statim humani quid passus, qui e sic dicto codice isto Artolphi profert *Abnoba*. Eum quippe a. 1533. nota fugientibus litteris margini exemplaris adlita decipit, ut monui in præfatione. Ceterum *Abnobæ* nomen verum esse, monumenta haud ita pridem reperta abunde confirmant. Scilicet in ipsa Nigra silva sive monte Abnoba reperta est a. 1778 ara, inscripta hoc titulo: IN H. D. D. DEANAE ABNOBÆ CASSIANVS CASSATIVS L L M ET ATIANVS FRATER FALCONE ET CLARO COSS. quæ proinde A. U. C. 946. A. C. 193. posita fuerat. Sistit eam decus, dum viveret, eximium S. Blasianum, Abbas Gerbertus in Hist. silvæ nigrae t. 1. p. 7. Tum vero a. 1784. Badavillæ in jugo ejus montis sitæ e rudibus thermarum Romanarum extracta est ara vel basis columnæ sive statuæ inscripta DIANÆ ABNOB. de qua vid. laudatus Gerbertus t. 2. p. 243. et Aug. Gottl. Preuschen in Denkm. von alt. phys. u. polit. Revolutionem in Deutschland, bes. in den Rheingegenden. 8. Frf. 1787.

Erumpit] Cod. Kapp. (s. ed. Norib. item Rom.) *erumpat*, itemque edd. Rhen. seqq. ante Pichenam, qui ex ed. Put. edit *erumpit*, quod et ceteri mei veteres habent. Ceterum utrumque rectum. ERN.

Utque sic dixerim, adversus] Haud satis capio. An *adversum* dicit opposi-

tum et contrarium? An *obversus* verius sit legi, idque ex situ ipso? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præsertim quam præfatione ea leniit? Tamen haud male *adversum* ceperis, quasi mari Italico et Tyrrheno oppositum: eodemque sensu etiam, *diversus*. Sic in Agricola scripsit c. 23. *Glota et Bodotria diversi maris æstu in immensum reveci, angusto terrarum spatio dirimuntur*. LIPS. Quomodo *adversus Oceanus*? numquid aliter quam *secundum* et *adversum mare*, 2, 98. *Mare quoque Etesiarum flatu in orientem navigantibus secundum, inde adversum, erat*. Sumtum inde, quod *secundo flumine, anni secundo*, et vicissim *adverso flumine* vel *fluvio, adversa aqua per flumen* dixere. Sic etiam, qui ex Italia Oceanum, per Germaniam proprie dictam, ingreditur, *adversa aqua* videtur vehi, sive æstu contrario: præcipue versus septemtriones: ibi enim *consurgere mundum*, qui in austros Libyæ premeretur; ibi *erectum boream*, ex opposito *notum jacentem* credebant. Plinius 2, 70. *Navigantium hac maxime cursus deprehendunt, in alia adverso, in alia prono mari, subitoque conspicuis, atque ut e freto emergentibus, quæ in amfractu pilæ latuere, sideribus*. GRON. Nil opus Acidalii *aversus*. Inprobabile prorsus Crusii *abstrusus* in Prob. crit. p. 33.

Nisi si patria sit] MS. Turic. *nisi sibi p. s.* ERN. *Nisi si* ed. Rom. et Nor. Sic et alibi. V. Dukerus ad Flor. 4, 7, 15. In depingenda imagine terræ consentit Seneca de Provid. c. 4.

Quod unum apud illos] Uti apud barbaros fere omnes et rudes litterarum. Nec Hispani aliter comperere apud novos Indos. Eginhartus in Vita Caroli Magni c. 29. *Barbara et antiquissima carmina, quibus veterum Regum actus et bella canebantur, scripsit, memoriaque mandavit*. Jornandes de Gothis c. 5.

est) *Tuisconem Deum, terra editum, et filium Mannum, originem gentis conditoresque. Manno tris filios adsignant, e quorum nominibus proximi Oceano Ingævones, mediū Hermiones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem, licentia vetustatis, plures Deo ortos pluresque gentis adpellationes, Marsos, Gambrivios, Suevos, Vandalios adfirmant: eaque vera et antiqua nomina. Ceterum Germaniæ vocabulum recens et nuper additum; quoniam, qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, ac, nunc Tungri, tunc Germani vocati sint. ita natio-*

In priscis eorum carminibus pæne historico ritu recolitur, etc. At proprie de Germanis, noster A. 2, 88. de Arminio: Caniturque adhuc barbaras apud gentes. Julianus egregie in Antiochico ab initio, qui hæc, ἄγρια μίλη vocat, παραπλήσια τοῖς κλαγγαῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων: agrestia carmina, similia clangoribus avium asperè clamantium. LIPS. In hoc loco alii legunt τοῖς κρωγαῖς.

Tuisconem] Ita edidi e MS. Turic. cod. Kapp. ed. Rhag. ut dudum voluere viri docti (in his Conring.). Cetera edd. mea inde a pr. Spirensis *Tuisconem*. In vet. edd. autem sæpe observavi *st* esse pro *sc*. Sic mox c. 3. in edd. Spir. et Pogg. *stutis* pro *scutis*. In MS. Turic. ante abest etiam *est*. bene, ut opinor. In ed. Rhag. *sit* reperi. Post liber Artolph. *ei filium*: MS. Arund. *ejus f. M. o. g. conditoremque*: quod favet conjecturæ Rhenani: *Ei f. M. o. g. conditoremque: Manno tres filios adsignant*. Ed. Pogg. *conditorisque*, item Spirens. ERN. Ed. Rom. et Nor. *Tuisconem—ei filium—conditorisque*. Wachterus volebat *Tutisconem*; Cluverius *Tuitonem*, quod et placebat Perizonio. Scheidius in præf. ad Eccardum de orig. Germ. p. 23. suadet legendum *Thiudans* datque *et terra editum*. Ceterum hic non quæritur, quod nomen hominis verum fuerit, sed quale a Tacito scriptum, quod dubium esse nemo non sentit. Gebaverum si audias in Vestig. juris Germ. antiq. p. 926. Tacitus scripserit *Tutiscotem Deum, terra editum ei (vel et) filium Mannum*. Derivat scil. vocem a *thiud*, gens, et *cott* sive *Gott* Deus, ut sit *genis Deum*.

Herminones] Cod. Vat. Kapp. edd. Puteol. Rhag. *Hermiones*, ut fere in libris Plinii scribuntur. Mox ed. Alc. vitiose *Deos*. ERN. Ed. Rom. et Nor. *Hermiones*. Recepere et Bipontini, qui pro *Deo ortos* mallent *de eo* (Manno) *ortos*.

Licentia vetustatis] Cod. Kapp. *ut in*

licentia vet. plane ut e cod. Art. laudat Rhenanus, et est in duobus Vatic. ap. Broterium. ERN. Sic et ed. Nor. qui est iste cod. Kappii et Artolphi, sed omissa *autem*. Sic porro et ed. Rom. Eam lectionem probat Zinzerling in Crit. juv. prom. c. 51.

Vandalios] Cod. Kapp. (s. Norimb. ed.) *Vandilios*. (Sic et ed. Rom.) MS. Arund. edd. Rhag. Ber. *Vandalos*. Ergo vulg. non ita firmum, ut Harduino visum ad Plin. 4, 14 (28). ERN.

Recens et nuper additum] Nos *auditum* maluimus legi (ut c. 41.) quam *additum*. Quod ait, *nuper*, non Hercules ita nuper: quippe cum ab ævo Julii Cæsaris, quo constat Germanos Galliam irrupisse. LIPS. Multo magis *additum* demulcet quam *auditum*. Intellige, datum, inditum, impositum. Virgilius 1, 267. *Puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo Additur*. Seneca Herc. Fur. 1237. *Quis nomen unquam sceleris errori addidit? ut ex Flor. restitimus. Claudianus Cons. Olybrii et Probrini v. 9. nam sæpe soles ductoribus illis Instaurare vias et cursibus addere nomen* GRON. *Nuper* de satis longo tempore uno alterove etiam sæculo dici, hodie satis constat inter Latine doctos. V. dicta in Clave Cicer. in h. v. *Auditum* placebat etiam Pighio in Hercule Prod. p. m. 9. ERN. Germanorum nomen in Fastis Capitolinis jam occurrit ad a. u. 531. Eos scite æri incisus dedit Piranesius.

Nunc Tungri, nunc Germani] Valde amplector Bambergensem scripturam, quam et Pichena reperit in veteri editione Bononiensi: *ac nunc Tungri, tunc Germani*. atque ita evolam me ex obscura origine nominis, quod hodieque hæret in pace et bello optima gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid dissertum aliis) eos qui transgressi primitus Rhenum sint, esse eum ipsum populum, qui nunc Tungri appellantur, at tunc Germani. quod tamen unius nationis peculiare nomen, paulatim

nis nomen in nomen gentis evaluisse paulatim, ut omnes, primum a victore ob metum, mox a seipsis invento nomine, Germani vocarentur. Fuisse apud eos et Herculem memorant, primum-3 que omnium virorum fortium ituri in proelia canunt.

transfusum ad omnes. LIPS. *Tunc MS.* Turic. edd. Bonon. 1472. ap. Pichenam, Spirensis, Pogg. Ceteri edd. mei ante Pich. bis *nunc*. Cod. Kapp. (s. ed. Norrib.) inverse *ac tunc Tungri, nunc G.* ut Acidalio placebat. *Sunt* edd. Rhag. Rhen. 1519. Post pro non *gentis* Acidalio malebat in *nomen gentis evaluisse*: quod non displicet. Est enim hæc legitima verbi *evallescere* constructio, ut H. 1, 80. et alibi. ERN. Recipio cum Bip. Ex hoc loco patet, editionem veterem, qua usus J. E. Kappius, non esse Romanam; hæc enim habet *ac nunc Tungri tunc Germani*. Joh. Kappius in editione sua Germaniæ a. 1788. secutus alteram editionem istam reposuit *ac tunc Tungri, nunc G.* Ita quoque visum fuerat Acidalio. Longolius τὸ *ac* recidendum putabat. Ceterum Bononiensis editio a. 1472. est eadem, quæ Poggii, quod et alibi monitum. In sequentibus Wachterus in alia omnia abit. Servat vulgatum *non gentis* et nomen nationis intelligit *Germanorum*; gentis, *Theotiscorum*; istud, non hoc, prævaluisse paulatim censet.

A victore ob metum] *Vox Germani* eidem Bamberg. recte abest. Ista ipsa enim noviter interpretari posse videor, et præter mentem omnium, etsi non præter verum. Censeo eum hoc dicere. Factum, ut omnes, qui Rhenum accolerent, nomen ab ista victrice natione invenirent, ob metum scilicet recentem Gallorum: qui, quoties de transgressu vel adventu Transrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi adventare Germanos. at isti proprie Germani, novum nomen invenirent a se ipsis, discriminandi nimirum caussa, et dicerent se Tungros. Possim vulgatam tueri et explicare. sed cur nuger? hæc mera veritas. LIPS. Vir doctus (de la Bletterie) apud Brotierum corrigat *ad metum*, quod est facilius, sed *ob m.* idem significare posset. ERN.

Mox a se ipsis] *Mox* pro postea est et apud Flor. 3, 10, 8. ubi vid. Dukerus.

A seipsis invento nomine Germani] Si mordicus hanc retines, legam, *a re ipsa invento*. Germani enim etymo prisco bellaces viri sunt. *Gerra*, bellum.

invenere ergo id nomen, ab ipsa re, quia tales. Vulgatam quomodo expedit? aut qui a seipsis nomen hoc invenere, quod antea in Tungris? Sane interpretes hic fluctuant, et fluctuabunt æternum. LIPS. Locus ex illis, in quibus majore cum fiducia destruas aliena, quam molliaris et struas tua. Utrumque autem defendi possit *a victore*, malim tamen *a victrice*, ut referatur ad *nationem*. Deinde utrobique admitto scripturam Bambergensem. Sensus: ut transrhenanæ gentes, inter Gallos, et ab his ad Romanos Græcosque potissimum per Massilienses propagata communi appellatione, a victrice natione, metu dictante, omnes *Germani* (quod primis experimentis virtutis appellabantur, qui postea *Tungri* dici maluerunt) mox, postquam non metus, sed ratio, valuit, et interior eæ Transrhenanæ gentes sunt cognitæ, proprio et a seipsis invento nomine, velut Suevi, Catti, Sicambri, Cherusci, Usipetes etc. vocarentur. GRON. MS. Arund. *mox et a se i. i.* ERN. Queritur hic: quis *victor* sit intelligendus? Tungros vulgo putant, quorum pristinum nomen ob metum aliis quoque sit datum, ut Germani dicerentur. Longolio, quem cum Kappio Bipontini sequuntur, secus videtur. His *victor* est Populus Romanus, qui, etsi non domitos a se Germanos, victos tamen, crepabant, ut Florus habet 4, 12. Metuisse vero, satis constat. Alii, Muretus, Cluverius, Harlæus, et nuper Lalleu. conjiciebant legendum *a victis*, quod bonum sensum fundit; verum, refragantibus codicibus, haud admittendum.

Virorum fortium. Ituri] Recte distincti. Non enim ea mens, quod Herculem canant; sed quod alacres et cum cantu incipient pugnare. Tacitus H. 2, 22. *Temere subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci et more patrio nudis corporibus*. Lib. 4, 18. *Ut virorum cantu, seminarum ululatu sonuit acies*. Notato autem, etiam Hispanos preliis præcinnisse, ex Silio 10, 230.—*ritu jam moris Iberi Carmina pulsata fundentem barbaræ cetra*. Diodorus Siculus, de Lusitanis 5, 34. Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἰμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν, ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιπαραγμίοις. Similia in

Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem *barritum* vocant, accendunt animos, futuræque pugnae fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim trepidante, prout sonuit acies. Nec tam vocis ille, quam virtutis, concentus videntur. Affectatur præcipue asperitas soni et fractum murmur, objectis ad os scutis, quo plenior et gravior vox repercussu intumescat. Ceterum et *Ulixem*, quidam opinantur, *longo illo et fabuloso errore in hunc Oceanum delatum, adisse Germaniæ terras, Asciburgiumque, quod in ripa Rheni situm hodieque incolitur, ab illo constitutum no-*

Thracibus aliisque barbaris fuisse, notavi ad A. 4, 47. LIPS. Antiquam distinctionem revocavit Pichena. ERN.

Barditum vocant] Ita Farnes. et scio, Bardos Gallos dictos cantores sive poetas. Placet tamen nunc magis *baritum*: quæ mera vox nostras, quibus *beren* aut *bæren*, clamare, vocem tollere. Errabit enim, qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus *blaritum* vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine sit, Ammianus hunc describit 16, 12 (30). *clamorem fuisse maximum, qui ipso fervore certaminum exoriens identidem, paullatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cantibus illisorum.* LIPS. *Barditum* etiam MS. Arund. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Ceteri libri mei omnes *baritum*. *Relatum* vocat ipsum cantum, ut poeta *referre* de quocumque genere orationis dicunt. ERN. *Barditum* et liber Artolphi s. ed. Nor. item ed. Rom. Ammianus *barritum* 26, 7. et 31, 7. et Veget. 3, 18. habent. Verosimilius etiam apud Tacitum sic fuisse scriptum. Etymon incertum. Car. Gottl. Anton notis ad vers. Germ. Taciti libelli ducat ex *War-lied*, quod belli cantum significat. Perizonius legit *baritum*, quasi, a *baer*, *baar*, ursorum murmur.

Nec tam voces illæ] Sic MS. Tur. et cod. Kapp. edd. Spirensis, Pogg. Rhag. Put. Bonon. Ber. Rhen. 1519. at post edidit: *nec tam vocis ille*: quod omnes ante Pichenam edd. servant: idque præferrem, si a libris firmaretur. ERN. Ed. Rom. et Nor. *voces ille*. Verum mire blanditur lectio ista Rhenani *vocis ille*, quæ et Heinsio placuit, qui tamen perperam ad vetustiores editiones provocat, et recepta est a Bip. quos sequor.

Quam virtutis concentus videtur] Bamberg. *quam mentis concentus*. quod haud præferam vulgatæ. LIPS. *Mentis* etiam MS. Arund. quæ vox sane bonum sensum facit. sed et *virtutis concentus* bene habet. Etiam Cicero *virtutum concen-*

tum dixit, sed alio sensu, ut *concentum doctrinæ, naturæ* etc. ERN. *Mentis* probat Colerus.

Ulixem quidam] Interque eos Strabo, magni et directi iudicii scriptor, lib. 3. p. 149. qui adfirmate tradit, Ulysseam Lusitaniam (Ulyssiponem aliter dicimus) Homerici Ulyssis monumentum esse. Sed et in Britanniam eum venisse, ex ara Græcis litteris inscripta collegit Solinus c. 25. itemque Mela. Cui miræ et blandiendi opinioni si indulgemus, quidni Ulyssinga nostra in Zelandia, ab eodem sit? quidni Circæa a Circe? Sed vani et lascivi, vereor, lusus isti ingeniorum sunt: quibus tamen hodie nonnemo se ostentat et superbit. Jo. Brodaeus hæc de Ulyssis errore in Miscellaneis 3, 4. scite coarguit: Brodaeus, vir, sive adolescens potius, acris ingenii, probi iudicii, lectionis diffusæ, quem non magis in ore famæ esse miror, immo indignor. LIPS. Mox *adisse* vett. edd. non *adiisse*. ERN. Mela male hic citatur.

Hodieque incolitur] MS. Turic. edd. Spir. Puteol. Rhag. hodie. ERN. Ed. Rom. et Nor. item Rhen. *hodieque*. Meminit *Asciburgii* Marcianus Heracleota, item Ptolemæus, licet loco alieno. Contra in Tabula Theod. occurrit ad Rhenum inter Novesium et Vetera, eique respondet hodie vicus *Asburg*. Sic Cellarius, D'Anville, alii. Contra J. H. M. Ernesti in hodierno *Essenberg* prope Mors rectius quæri autumat.

Nominatumque ἄσπιβύργιον] Vel, ut Rhenanus, *ἀσπιβύργιον*. etsi abesse vox ea potest, incolumi sensu. Præcessit enim. At libri quidam magis hic diversi, qui *ἀσπιβύργιον* referunt. ex quo placet quibusdam *ἀσπιβήριον*, a Nerito, ut volunt, Ithacæ monte. locus quidem hic ipse, quem indicari putamus, clivus est, haud procul Veteribus vicus, *Aschelburg* nunc dictus. LIPS. MS. Arund. *ἀσπιβύργιον*. Cod. Artolphi, Kapp. (s. ed. Nor.) ed. Rhen. 1519.

minatunquē. Aram quin etiam Ulixi consecratam, adjecto Laertæ patris nomine, eodem loco olim repertam, monumentaque et tumulos quosdam, Græcis litteris inscriptos, in confinio Germaniæ Rhetiæque adhuc exstare, quæ neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est: ex ingenio suo quisque demat, vel addat fidem. Ipse eorum opinionibus 4 accedo, qui Germaniæ populos nullis aliis aliarum nationum connubiis infectos, propriam et sinceram et tantum sui similem gentem exstitisse, arbitrantur. unde habitus quoque corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces et cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora et

Acriniprion. A ceteris meis ante Rhen. abest: sed in quibusdam, velut Spir. Put. Ber. ut lacuna sit, signum vocis Græcæ, quam exprimere typis non possent. Rhenani lectio servata est in omnibus ante Lipsium, quæ recte delevit. scripserat aliquis Græce nomen in margine; inde corrupte in textum venit. Restituit in textum ἀσκηπύργιον Brotorius: quod forma orationis non sinit imitari. Si pro Ἀσκιβουργίον esset oppidum, locum haberet nomen Græcum. ERN. Expungunt iteratum nomen Pichena, Colerus, alii. Contra, servandum altero loco et Græce scribendum Ἀσκηπύργιον, Altmannus judicat. Hagenbuchius inde exsculpsit Ἀσκηπύργιον, quasi Ascanii arcem, in quo sibi mire placet. Bipontini spatium vacuum reliquere. Ceterum hoc loco Rhenanus in notis abusu vocum turbat lectorem. In exemplari, quocum a. 1519. contulerat codicem suum, adserit scriptum fuisse *acriniprion*. ubi per *exemplar* intelligit codicem, quem vocare solet, Artolphi sive editionem Noribergensem; contra *codex* hic ei est editio Beroaldina, in qua, ut in editione Romana, lacuna est relicta.

Ulixi consecratam] Intelligo, ab Ulixæ, ut ap. Sueton. Aug. 1. *ara Octavio consecrata*, accipiunt quidam viri docti. Tacit. A. 15, 41. *ædes Statoris Jovis vota Romulo*. ERN.

Græcis litteris] Litteris fortasse, vix credo lingua. Quid autem mirum de illis, cum etiam Helvetii et Galli litteratura Græca usi sint, Romanis characteribus juxta cum imperio ignotis? LIPS. Græcarum literarum usum etiam Gallis tribuit Cæsar B. G. 6, 14. ubi v. Davies et Oudend. lectionem vulgatam recte defendentes. ERN.

Neque confirmare argumentis] Scriptus olim Bil. Pircheimeri *adfirmare*, ut monuimus ad Liv. 22, 13. GRON. Libri

mei omnes vulgatum habent. Sed non modo *adfirmare* probo, verum et *argumentis* suspectum habeo. quorsum addat scriptor brevitatibus amans, cum non addat copiosus ille Livius, a quo etiam totum hoc sumtum est, e præf. *ea nec adfirmare, nec refellere in animo est*. Etiam sequentia e Livio sumta. ERN.

Ipse e. o. accedo] Livium si sequi vultisset, dixisset *accedam*. ERN.

Aliis] Redundat. LIPS. Recte. Pichena conjicit *nullis alienigenarum*. ERN.

Propriam et sinceram] Bamberg. *perpetuam et sinceram*. LIPS. Tò *perpetuam* huic rei accommodatum non videntur. Tria enim, quæ ponit hic Tacitus, nihil aliud sunt, quam idem alio modo, majoris affirmationis et ἰμφάστως χάριν. Ita et *proprius* suus, *δικεῖος*, cum pluribus non communis, eoque impermixtus, *sincerus et tantum sui similis*. GRON. MS. Arund. *propterea*, male. Sed mihi *tantum* suspectum est: neque enim intelligi potest *tantum sui similem esse*. quis sic dixit unquam? scripserim *totam*. Error forte natus est e mox sequentibus, et *tantum ad impetum valida*. ERN. *Perpetuam* placebat Conringio et Colero; *propterea* Bipontinis.

Rutilæ comæ] Sive flavæ et colore auri. Ideo auricomæ Batavi Silio 3, 608. *At puer auricomo jam formidate Batavo*. Wandali χρυσοειδῆς Procopio dicti. Rufum Seneca dixit 3, 26. De Ira: *Non est Æthiopsis inter suos insignitus color, nec rufus crinis et coactus in nodum opud Germanos*. Et Martialis Rufum ea mente Batavum Epigr. 176. *Sum signillus, ruffi persona Batavi*. Græci pleurumque ζανθὸν verterunt: etsi Galenus Commentario ad Polybum De victu c. 6, velit, Germanos magis *πυρρόδες* dici, quam ζανθούς. Calpurnius Flaccus Declamat. 2. de hoc Germanorum conna-

tantum ad inpetum valida. laboris atque operum non eadem patientia: minimeque sitim æstumque tolerare, frigora atque inediam cœlo solove adsueverunt. Terra, etsi aliquanto specie differt, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda: humidior, qua Gallias; ventosior, qua Noricum ac Pannoniam adspicit: satis ferax: frugiferarum arborum inpatiens: pecorum fœcunda, sed plerumque in-

to habitu: *Miramur hanc legem esse naturæ, ut in subolem transeant formæ, quas quasi descriptus species custodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili sunt Germaniæ vultus, et flava proceritas Hispaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. . . . Diversa sunt mortalium genera, nemo tamen est suo generi dissimilis. Quem obiter emendo: et flava proceritas.* (apage enim hoc de Hispanis.) *Hispani an non eodem omnes colore tinguntur? Nec a natura solum rutilus hic crinis, etiam ab arte. Lavabant enim crebro et medicamento rutilabant. Ammianus: Videbat (Germanos) lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more. Medicamentum, sapo. Martialis 14, 26. Caustica Theutonicos accendit spuma capillos. Plinius 28, 12 (51). Prodest et sapo. Galliarum hoc inventum rutilandis capillis, ex sevo et cinere.* Ita Caligula procerissimum quemque e Gallis ad Germanicum triumphum legit: *coegitque rutilare et submittere comam;* ut Germani scilicet germani viderentur. Suet. narrat cap. 47. Herodianus item de Antonino Germanos æmulante 4, 12. *Κήμας τι τῆ κεφαλῆ ἐπιστίθετο ξανθὰς, καὶ εἰς κορυφῆν Γερμανῶν ἠσκημένους.* Caussam huic coloris studio adsignat Clemens Pæd. 3, 3. p. 98. terrorem. *τῶν ἰθῶν, inquit, οἱ Κέλτοι καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται. ἔχει τι φοβερὸν, τὸ ὑστρίχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πόλεμον ἀπειλεῖ, συγγενὲς τι χρώμα τῶ αἵματι.* (Cf. porro Diod. Sic. 5, 28.) Romanae etiam matronæ veteres amavere hunc colorem, et *summa diligentia capillos cinere rutilabant,* ait Valerius 2, 1, 5. Posteriores magis avidæ, quæ capillicium ipsum emebant a Germanis, et pro comis suis supponebant. Ovidius ad puellam Am. 1, 14, 45. *Jam tibi captivos mittet Germania crines, Culta triumphatæ munere gentis eris.* Quamquam Servium notare video in 4. Virgiliti 698. *matronis nigram comam, meretricibus flavam probatam fuisse.* Quo videatur Satyricus respexisse de Messallina matronam sedulo dissimulante (Juven. 6, 120). *Et nigrum flavo*

crinem abscondente galero. De hac ipsa re doctissimus Tertullianus de Cultu 2, 6. *Video quasdam et capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis suæ, quod non Germanæ aut Gallæ procreatæ sint: ita patriam capillo transfèrent. Male ac pessime sibi auspicantur flammæ capite.* Nam quod mali auspicii ait flammæ caput: intellegit omen ad flammæ æternas. LIPS.

Magna corpora et tantum] Mutilus, me iudice, Bambergensis, qui spreta priori voce scribit: *corpora tantum inpetu valida.* Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas. LIPS. *Et accipe dictum pro sed,* ut sæpe: ne tentes cum Acidalio corrigere *sed.* Bambergensi consentit MS. Arund. Res ipsa multis Taciti, Livii, Cæsaris aliorumque testimoniis nota. ERN. Adde supra A. 2, 14. et Plut. in Mario c. 14. p. 411.

Calo solove] Perizon, mallet *soloque.* *Et si aliquanto specie differt]* Nescio, quid idem liber sibi velit, *etsi aliquando specie aret.* An, *variet?* LIPS. *Aliquanto,* i. e. non parum. V. ad Sueton. Cæs. 86. etsi debebat esse *aliquantum.* ERN. Bip. τὸ *aret* explicant per *arefit* calore solis superficies soli.

Ventosior, qua Noricum] Vix fides. Loca certe, quæ humida et ad mare, magis obnoxia ventis, quam sicca et mediterranea, quod utique verissimum experimur in omni Germaniæ isto tractu, qui ad septemtrionem. Sed nec ventorum proprie hic res est: de humore agitur, aut siccitate. Anne *verticosior,* ausim legere? id est magis alta et montana? Mela quidem ita disparat, in hac ipsa terra describenda 3, 3. *Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aspera et magna ex parte silvis aut lapidibus invia.* An frustra angimur? et ventosam accipi, pro sicca atque aerea, simplicius et verius sit? LIPS. Colerus non male defendit vulgatum, *ventosum,* pro silvestri, pro montano, dictum dicens. ERN. Scil. Alpibus connexum.

Satis ferax] Sive segetibus. Cluver. et Conring. mallent *sati.*

Plerumque improcera] Malo, *plera-*

procera. ne armentis quidem suis honor, aut gloria frontis. numero gaudent. cæque solæ et gratissimæ opes sunt. Argentum et aurum propitii an irati Dii negaverint, dubito. Nec tamen adfirmaverim, nullam Germaniæ venam argentum aurumve gignere. quis enim scrutatus est? possessione et usu haud perinde adficiuntur. Est videre apud illos argentea vasa, legatis et Principibus eorum muneri data, non in alia vilitate, quam quæ humo finguntur: quamquam proximi, ob usum commerciorum, aurum et argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt atque eligunt: interiores simplicius et antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem et diu notam, serratos, bigatosque. Argentum quoque magis quam aurum sequuntur, nulla adfectione

que. De re ipsa autem, ita hodie contra est, ut armenta nostra Bataviæ aut Frisiæ palmam poscere audeant contra omnia Europæ. LIPS. Sed ad armenta non videtur pertinere, quæ satis clare excipit Tacitus: *ne armentis quidem*: in quibus solum nitorem et cornuum magnitudinem desiderat. ERN.

Suis honor aut gloria frontis] Honor est pulchritudo e pinguedine et nitore. *Gloriam frontis* poetice cornua vocavit. ERN.

Nullum Germ. venam] Respice tamen A. 11, 20.

Possessione et usu haud perinde adficiuntur] Subaudienda particula, quasi esset: *sed possessione haud perinde*, puta, ac nos Romani, et omnes fere aliæ nationes. GRON. Ceterum veteres quidam libri ut MS. Tur. cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) etc. *proinde*: ejus confusionis jam supra exempla vidimus. ERN. Edit. Rom. *perinde*. Rhen. *perinde e* Beroaldina. Sed Put. *proinde*.

Non in alia vilitate] i. e. pari, non minori. Rhen. 1519. edidit *utilitate*, sed post *vilitate*. *Utilitate* tamen et Lipsius edidit. Si *utilitas* pro usu diceretur, et libri faverent, praeferrem: apud nos in alio usu vasa argentea, h. e. diebus festis, in epulis utimur, non vulgo: at illi non ita. ERN. Perizon. particulam *quam* expungendam putabat. In ed. Rom. corruptus est locus. Ed. Nor. *vilitate*. Sic et Beroaldi.

Serratos, bigatosque] Diu hos *serratos* numos quæro, homo alias non appetens valde numum. Nam vulgo leviter defunguntur. Et *serrati*, inquit, numi, quibus serræ forma impressa sive incusa, ut bigati, quibus bigarum. et de his quidem clarum est. oculi me docent cot-

tidie. at de serratis, quis obsecro, in tanta ista copia numorum veterum, unum aliquem protulit, aut proferet cum serræ? Non vidi, non legi. Fulvius sane Ursinus, in gente Manlia numum representat, cujus in postica parte caput urbis, et inscriptum ROMA. SER. quod ipse interpretatur *serratum*. sed quo argumento? Mille numi cum illo capite, in quis nihil tale. et potius id referendum ad Serrani cognomen, quod ex alia gente hæere huic potuit per adoptionem. An lectio sollicitanda in Tacito? an *æratos*, aut *ratitos*, aut *Servianos* legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Servianos autem interpreter veteres Regios, quos in pretio fuisse, notat Suetonius Augusto 75. Servius certe primus Regum æs signavit. Adde, quod in codice Bambergensi *servatos*. An servamus lectionem, et capimus serratos eos, quorum ambitus dentatus atque asper sit in modum serræ? quæ proba nota, et nihil periisse longo usu aut resectione. Numos ego quosdam argenteos ita formatos usurpasse his oculis, sum certus. Spectasse autem id eos in numis vulgo, ratio et Tertullianus de Pœnit. 6. addocent: *Qui venditant, prius numum, quo paciscantur, examinant, ne scalptus, neve rasmus, ne adulter sit.* Sed tu, erudite lector, cogita. nam de me Tullianum illud habe, *Cedo, eja numum tollo.* LIPS. *Serratos* numos esse denarios, quorum exterior ora in serræ modum est incisa, docet clare Eckhel in D. NN. vet. in prolegom. ad NN. fam. §. 16.

Nulla affectione] Cod. Kapp. (s. ed. Norib.) edd. Rhen. sqq. ante Lips. *affectione*. ERN. Sic et ed. Rom.

animi, sed quia numerus argenteorum facilius usui est promiscua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest, sicut ex genere telorum conligitur. Rari gladiis, aut majoribus lanceis utuntur. hastas, vel ipsorum vocabulo *frameas*, gerunt, angusto et brevi ferro, sed ita acri, et ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent. et eques quidem scuto frameaque contentus est: pedites et missilia spargunt, plura singuli, atque in immensum vibrant, nudi aut sagulo leves. nulla cultus jactatio: scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt: paucis loricae: vix uni alterive cassis, aut galea. Equi non forma, non velocitate conspicui. sed nec variare gyros, in morem nostrum, docentur. In rectum, aut uno flexu dextros agunt, ita conjuncto orbe, ut nemo posterior sit. In

Numerus arg. facilius usui est] *Facilius* omnes libri mei praeter ed. Lips. in qua est *faciliori*, nescio unde. Illud verum est. Argentei numi opportuniores sunt ad usum eorum hominum, qui res viles mercantur, quia varia genera, varii pretii etiam perparvi numos argenteos habemus, quod secus est in aureis. ERN.

Rari gladiis utuntur] Iisque grandibus et oblongis. Plutarchus de Cimbris in Mario c. 41. p. 420. *Μεγάλας ἰχρῶντο καὶ βαρεῖαις μαχαίραις*. Caesar item, Livius, et Historici passim. Illud dignum nota e Widichindo Annal. 1. ab initio. *Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum usus, quibus usque hodie Angli utuntur morem gentis antiquae sectantes. . . . Cultelli autem nostra lingua sahs dicuntur: ideoque aiunt quidam Saxones nuncupatos*. De veritate ctymi nescio: illud scio, falces oblongas et grandes, frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici. LIPS. De armis Germanorum veterum fuse egit G. Achenwall 4. Gött. 1755. Inserta est diss. Notitiae Hermundurorum. 8. Norimb. 1793.

Majoribus lanceis] Mirum, quod hic rarum id telum facit: at in Annalibus vulgat. Ut 1, 64. de Cheruscis: *Hastae ingentes, ad vulnera quamvis procul facienda*. Et 2, 14. universe de Germanis: *Immensa barbarorum scuta, enormes hastas*. Iterumque c. 21. *Artis locis praelongas hastas non protendere, non colligere*. Nusquam de istis brevibus, quas frameas vocat. LIPS.

Ipsorum vocabulo frameas] Quod genus teli fuerit, quaero. Isidorus vult gladium fuisse. *Framea*, inquit, *gladius ex utraque parte acutus, quam vul-*

go spatham vocant. Ipsa est et romphaea. Valde a Tacito abit, qui clare appellat hastam: et addit, eodem telo cominus eminusque pugnasse. Non ergo gladius. Numquid romphaea? nam et hoc addidit. pariterque Glossae veteres, *Framea, ῥομφαῖα*. Ambigo, nec facile inducor credere, si Valerii quidem descriptio haec proba: Argonaut. 6, 93. *Aequaque, nec ferro brevior, nec romphia ligno*. (Burm. *rumpia*.) Facit enim genus teli, in quo hastile et mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuisse in sua framea docet, quam statuit *brevi et angusto ferro*. Itaque magis est, ut ad exemplum hastae sive *Spiesse* nostrae fuerit, brevior tamen ligno. LIPS. Reperta est *framea* in thesauro sepulchrali Merovingico prope Virodunum a. 1740. et in Museo Schoepfliniano apud nos servatur. Exhibui totam supellectilem et, quid *framea* differat ab *hasta*, ostendi in Laudati Musei descriptione p. 146. Plane eandem formam habet cum instrumento, quod hodieque *Pfriem* dicitur.

Plura singuli] Sic MS. Turic. edd. Spir. Pogg. Ber. Puteol. Rhag. idque melius, quam aliorum *pluraque*, ut quis facile sentiet. ERN. *Plura* habet ed. Rom. *Pluraque* Norimb. Pro vibrant Heinsius malebat *librant*.

(cassis aut galea)] Cod. Kapp. (s. ed. Norib.) edd. (Rom.) Spir. ceteraque ante Rhen. ed. 1533. *galeae*. Rhenanus correxit *galea* ex ingenio, odoratus e adhaesisse et verbo sequente. MS. Turic. *galea*. Mox idem liber *varietate*, ut edd. Spir. Pogg. ERN. Item ed. Rom. Norimb. Contra Ber. Put. Rhen. *variare*.

Ita conjuncto orbe, ut nemo posterior

universum æstimanti, plus penes peditem roboris: eoque mixti præliantur, apta et congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni juventute delectos, ante aciem locant. Definitur et numerus. *centeni* ex singulis pagis sunt: idque ipsum inter suos vocantur: et quod primo numerus fuit, jam nomen et honor est. X Acies per cuneos componitur. Cedere loco, dummodo rursus instes, consilii quam formidinis arbitratur. Corpora suorum etiam in dubiis præliis referunt. Scutum reliquisse, præcipuum flagitium. nec aut sacris adesse, aut concilium inire, ignominioso fas. multique superstites bellorum infamiam laqueo finierunt. Reges ex nobilitate; Duces ex virtute sumunt. 7 Nec Regibus infinita aut libera potestas: et Duces exemplo potius, quam imperio: si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsent. Ceterum, neque animadvertere, neque vincere, ne verberare quidem, nisi Sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam, nec Ducis jussu, sed velut Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt. effigiesque et signa quædam, detracta lucis, in prælium ferunt. Quodque præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familiæ et propinquitates, et in proximo pignora, unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium. hi cuique sanctissimi testes, hi maximi laudatores. Ad matres, ad conjuges vulnera ferunt: nec illæ numerare, aut

sit] Primum eleganter, pro *in orbem, ut orbis fiat*. Formula Plinio majori usurpata. Sed hic simpliciter *orbem conjungere* dicit: alterum per se intelligitur. Nam in orbe nihil prius aut posterius esse, quis nescit. ERN.

Centeni ex singulis pagis] Cod. Artolph. Kapp. *centum*. Ac nescio, an *sunt* melius abesset. ERN. Ed. Norimb. *centim*. Rom. *centum*. Put. Rhen. *centeni*.

Concilium inire ignominioso fas] Cod. Kapp. (ed. Nor.) *Consilium*. Vulgatum verum. Ignominiosus est, ob flagitium bello commissum infamis. ERN. Rom. *consilium*.

Aut libera] Edd. Spir. seqq. ac, usque ad ed. Rhen. In sequentibus interpunctionem correxi et colon feci post *imperio*. Duces exemplo potius se Duces præstant, quam imperio. Si præ ceteris fortes se probant, cum admiratione Ducatum obtinent. Ante colon erat post *conspicui*. ERN. Ed. Rom. Norimb. Rhen. 1533. 1544. *aut*. Put. Rhen. 2519. ac.

Neque animadvertere] Repugnare Cæsar videtur 6, 22. *Cum bellum civitas*

aut illatum defendit aut infert, magistratus, qui ei bello præsent, et vitæ necisque habeant potestatem, deliguntur. Sed Cæsar de belli tempore tantum: noster in pace intellexit. LIPS. Sed sequentia obstant apud nostrum, ut recte monuit Acidalius. Est vero major in his Taciti, quam Cæsaris, auctoritas. Ceterum vide, quid ad hæc moneant Fr. W. Pestel in Adjectis ad Notit. Hermundur. t. 1. p. 37. et Gebayer in Vestig. juris Germ. ant. p. 607.

Neque verberare quidem] Scribe, *ne verberare quidem*. GRON. Ego sic recripsi, ut alibi. Et sic habet MS. Arund. Idem liber mox *Deo inspirante*. ERN. Editi omnes *neque*. Id Gebaverus p. 608. putabat restituendum, quia a leviori ad gravius ascendat oratio. Mihi secus videtur. Gravius erat vinciri, levius verbera pati.

Effigiesque et signa quædam] Int. ferarum. Vid. H. 4, 22. Detracta lucis, indicat, ea signa, ubi pax esset, in lucis servata. ERN.

Pignora] Vid. Quintil. 6, 1, 24.

Nec ille numerare, aut exsugere pla-

exigere plagas, pavent. cibosque et hortamina pugnantibus gestant. Memoriae proditur, quasdam acies, inclinatam jam et labantes, a feminis restitutas, constantia precum et objectu pectorum, et monstrata cominus captivitate, quam longe impatientius feminarum suarum nomine timent: adeo, ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obsides puellae quoque nobiles imperantur. Inesse quin etiam sanctum aliquid et providum putant: nec aut consilia earum adspernantur, aut responsa negli-

gas, pavent] Ita Rhenanus: spectatque suctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad. δ. vers. 218.

Διμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἦπτα φάρμακα εἰδώς

Πάσσι.

Farnes. tamen codex et Rom. (it. ed. Rom. et Norib.) *exigere*. quod robor foemineum magis exprimere videtur, tamquam illae non numeraverint solum plagas, sed exegerint; expostularintque cum suis, si illi redissent, tamquam ignavi et vitae suae parci. LIPS. Placet *exigere*, sed ut *sarta texta exigere, ad summam veritatem jus exigere*. Quasi taxare ac plus aut minus in illis virtutis agnoscere. Vide Observ. 1, 8. GRON. Idque nos restituimus, repertum in omnibus praeter MS. Arundel. libris ante Rhenanum, qui ex ingenio *exsugere* scripsit et contra libros. Verbum *pavent* non convenit τῶ *exsugere*: in quo misericordia potius est, quam fortitudo. MS. Turic. insuper *nec exig.* ut et in ed. Spir. Pogg. Rhag. Put. Ber. Sed MS. Arundel. etiam ante *mirari*. ERN. Mire hic dissentiunt critici et interpretes. Mihi verbum *pavent* utriusque τῶ *exigere* et *exsugere* convenire videtur. Istud erit examinare sollicite, comparare, quod est itidem fortis animi. Itaque nihil mutato. Alterum receperit Bip. Probabant et Colerus et Conringius.

Cibosque et hortamina] Nugatur strenue Colerus (qui de potu vini loco accipit *hortamina*) non videns Tacitum ludere in verbo *gesture*, quod aliter accipitur quum refertur ad *cibos*, aliter cum ad *hortamina*. Haec enim sic *gestantur*, ut *fertur salus*, ut *portatur ave*. Plautus Pæn. 3, 3, 7. *Salutamus te, Lyce, quanquam hanc salutem ferimus inviti tibi*. Martialis 1, 56. *Et matutinum portat ineptus ave*. Et *cibos* eis ministrant, inquit, et verbis stimulos ad virtutem addunt. GRON. Et tamen nuper aliquis adeo corrigere tentavit *hordei vina*, male acceptus ab

Elsnero in Spec. Crit. p. 80. ERN. Is aliquis Trillerus est in Obs. crit. p. 196.

Quam longe impatientius] Ab his verbis usque ad c. 16. verba: *solent et subterraneos specus aperire, est lacuna in MS. Turic. ERN.* Hanc notam integritati restitui, in nupera editione turpiter truncatam.

Inter obsides puellae quoque] Igitur ad Germanos referam, quod generatim a Suetonio scriptum, in Augusto cap. 21. *A quibusdam novum genus obsidum feminas exigere tentavit, quod negligere marium pignora sciebat*. Etsi cur id Tranquillo novum? Romani ipsi virgines obsides Porsenae olim dederunt, interque eas Clœliam. Athenæus id primum inventum Cleonymo Spartano vult, parum vere, 13, 28. *Ἐμοὶ γὰρ, inquit, κατὰ φύσιν δοκεῖ πεποιθέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνδραποῦς εἰς ὀμηρίαν λαῶν παρὰ Μεταποντινῶν γυναῖκας παραδίνοὺς τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ καλλίστας διακοσίας*. Ubi discis, Metapontinos, immo credo ceteros Italiae populos, habuisse antiquitus hunc morem. LIPS.

Puellae quoque nobiles] Heins. conjicit *nobiles*.

Sanctum aliquid et providum] i. e. Divinum et futura praesentens. Sanctitatem pro Divinitate, majestate, dici, ad Suetonium dictum, Cas. c. 6. ERN.

Nec consilia earum] Hocne supererat? heu ipsos parum firma mente, qui eam quaesiverit apud amentem sexum! Et tamen adco vera Taciti afirmatio, ut Plutarchus narret, consultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Graeci vocant) de pace deque bello, foeminas adhiberi, et lites cum foederatis aut sociis populis exortas earum intervenitu decidi. Verba ipsa in re parum credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum p. 246. *Ἐκ τῶν διετίλων, inquit, περὶ τοῦ πολέμου καὶ εἰρήνης βουλευόμενοι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τὰς*

gunt. Vidimus, sub divo Vespasiano, Veledam, diu apud plerosque Numinis loco habitam. Sed et olim Auriniam et compluris alias venerati sunt, non adulatione, nec tanquam facerent Deas. Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant: pars Suevorum et Isidi sacrificat. Unde caussa et origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum, in modum liburnæ figuratum, docet, advectam religionem.

συμμάχους ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες. LIPS.

Veledam] De qua multa noster H. 4, 61. 65. quam captivam et in triumpho postea ductam colligas ex Statio Silv. 1, 4, 89. *Non vacat Arctois acies Rhenumque rebellem Captivæque preces Veledæ*, qui nomen tamen id corripit: cujus germanam scripturam fuisse censeo *Weldam*. Huic successit in dignatione et divinatione *Gauna*, sub Domitiano celebris. Dio in Fragm. XLIX. (67, 5.) Καὶ Γαύνα προσθίγος μετὰ τὴν Βελήδαν ἐν τῇ Κελτικῇ θείαζουσα. Addit: ad Domitianum venisse, et præmiis ab eo affectam. Quæ ipsa ex Dione Suidas (tacito nomine, ut solet) in voce θείαζουσα. LIPS. Egregie de Veleda egit Gebaverus l. c. p. 989. Quæ hic *Gauna* vocatur, rectius *Ganna* dicitur, ut et Suidas habet. De mulieribus fatidicis veterum cf. Keysler in Antiq. Sept. p. 456. In Plutarchi Mario mulier est Syra, *Martha*, quam is circumducebat c. 17. p. 503. Sic et Vitellius *Cattæ* vaticinanti velut oraculo acquiescebat, teste Suet. c. 14.

Auriniam] Farnes. liber *Fluriniam*. Putem fuisse, *Aluriniam*. Quod Jornandes mihi auctor in rebus Gothicis c. 24. non proprium nomen, sed commune omnium sagarum fuisse. *Repperit*, inquit, *in populo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Aliorunas ipse cognominat*. De fatidicis autem fœminis Germanorum, præter Cæsarem B. G. 1, 50. Plutarchum in Mario et Cæsare c. 19. p. 121. Strabonem l. 7. p. 294. Vide etiam Clementem Stromate 1. p. 131. LIPS. Note sunt *Atrunæ* Septentrionalium, de quibus vid. Schiliterus in Glossario, item Sam. Schmid in peculiari Diss. 8. Halæ 1739. et G. Chr. Roth 8. Helmst. 1737.

Mercurium colunt] Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quam Cæsari, qui contra scribit 6, 2. *Deorum numero eos solos ducunt quos*

vident, Solem, Vulcanum et Lunam; reliquos nefama quidem acceperunt. Falso. Nam noster etiam A. 13, 57. scriptum reliquit: *ab Hermunduris diversam aciem Marti ac Mercurio sacratam*. Paullus Diaconus 1, 9. notat, Longobardis (ii autem Germani) *Wodam* Mercurium appellari, ego legerim *Wondam*. vel *Wonstam*: a lucro scilicet, cui præest. Majoribus quidem nostris ita dictum, claret vel ex Mercurii die, qui veteri et gentili appellatione nobis *Wonstdach*. LIPS. Nempe, quicquid noster de Diis in Germania cultis dicit, intelligendum, ut infra ait, interpretatione Romana. Appellat Deos Germanorum nominibus Romanis, similitudine eorum, quæ de Diis tradebantur, ductus. Id semel monuisse sat erit, idque et ad ceteros Deos, Herculem, Martem, Isidem pertinet. ERN. Ad h. l. de hoc cultu Deorum videri meretur Gebaverus in Vestig. juris Germ. vet. p. 838.

Humanis quoque hostiis] Quod Gallis Germanisque commune: et priscis testatum crebro. Illud noto, mansisse eam diritatem etiam inferiori ævo. Procopius 2, 25. De Bello Goth. ait, Francos, etsi Christum jam colerent, humanis tamen ad suum ævum hostiis usos. Ditmarus lib. 1. Nortmanos et Danos quotannis mense Januario Dis suis immolasse XCIX. homines, totidem equos cum canibus et gallis: ab eaque barbarie Henricum Aucupem primum eos abduxisse. LIPS.

Martem concessis animalibus] Non certe Gothi: de quibus Jornandes c. 5. *Martem semper asperissima placavere cultura: nam victimæ ejus mortes fuere captorum*. LIPS. Concessa animalia vocat, quibus aliæ humaniores gentes sacrificant, humanis victimis litera nefas putantes, ut est. ERN.

In modum liburnæ figuratum] Qui aliquid sui moris reperire volunt, aut causas rerum incognitarum indagant et nomina, sæpe plus vident, quam alii, aut

Ceterum, nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem adsimulare, ex magnitudine cœlestium arbitrantur. lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus adpellant secretum illud, quod sola reverentia vident.

10 Auspicia, sortesque, ut qui maxime, observant. Sortium consuetudo simplex. virgam, frugiferæ arbori decisam, in surculos amputant, eosque, notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuito spargunt. mox, si pu-

quam in re est. In numis subinde vidi, antiquarios videre, quæ mei aliorumque oculi non viderent: et physici per microscopia sæpe cernunt, quæ nemo alius. Tale quid Tacito, sive aliis, ista indagentibus accidere potuit. Ego lignum informe fuisse crediderim, temere in eam figuram factum, in qua Romani liburnæ aliquam similitudinem agnoscerent; e qua nihil aliud colligere liceat, nisi antiquitatem signi, et ruditatem illorum temporum. V. dicta ad 2, 3. Quis unquam legit, originem religionis novæ figura statuæ esse expressam et significatam? Nam *signum* est nihil, nisi statuæ Deæ, quam Romani Isidem interpretabantur. Multæ navibus advectæ religiones apud Græcos et Romanos: nunquam tamen propterea ejus Dei vel Deæ signum in navigii figuram factum. Aliud esset, si Deæ signum liburnæ impositum fuisset, aut liburnam in humero gestasset. Ceterum, ut e sequentibus patet, super ruditate signorum suorum etiam sententias loquebantur. Mox edd. Spir. Pogg. Puteol. Ber. Rhag. *adjectam*. Ceteri libri mei *advectam*. ERN. Sic et Rom. Norib. Rhen. In monumentis Romanis Isidi, navigationis inventrici et præsidi, navigium, vela, gubernaculum tribui, satis notum. Quid sibi hoc loco commentum Taciti velit, non æque patet. De conjecturis eruditorum v. Gebaverus l. c. p. 859. et Borchek. in prolusione ad Programma Duisburgi emissam a. 1790.

[*Assimilare*] Omnes libri habent *assimilare*. Ego *assimilare* rescripsi: cum hodie certum sit, *assimilare* esse verbum nihili, quod inscitæ librariorum imperitorum debeat. Et illa vera scriptura jam est in vulgatis A. 15, 39. 16, 17. et ex h. l. quoque proditur in Indice Bern. Adde dicta ad Agric. 10. ERN. Index Bernegg. habet *assimilare*.

[*Lucos ac nemora consecrant*] Fatuam religionem; quam Claudianus item iis opprobrat de laudib. Stil. 1, 228. *Ut procul Hercyniæ per vasta silentia silvæ Venari tuto liceat, lucosque vetusta Rel-*

ligione truces, et robora Numinis instar Barbarici, nostræ feriant impune secures. Sed et Lucanus apposite, in obsidione Massiliæ 3, 399. *Lucus erat, longo numquam violatus ab ævo.—hic barbara ritu Sacra Deum, structæ diris altaribus aræ, Omnisque humanis lustrata cruoribus arbor.* Bene ergo et merito *religione truces* eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imo et homines, ad arbores has (e Lucano *hauries*) immolatae. *Ait etiam, *robora Numinis instar*. Illustrabit Tyrius Maximus Diss. 38. qui *Celtas excelsam quercum coluisse ait, et Jovis nomine sollemniter appellasse*. Atque adeo posteriori etiam ævo mansit hic cultus. Luitprandi Regis Longobardorum lex est tit. 38. de ariolis. *Qui ad arborem, quam rustici Sanctivum vocant atque ad fontanas adoraverit, aut sacrilegium vel incantationes fecerit, componat medietatem pretii sui in sacro palatio*. Tacitus hunc ipsum ritum saltem indicatum H. 4, 14. voluit, cum scripsit, *Civilem Batavos specie epularum sacrum in nemus vocasse: nec putaverim sane sacri vocem illic peculiare aut proprium silvæ nomen*. Hæc in Germanis merito nos ridemus. sed cur Romani? illi in eadem navi. Plinius de arboribus 12, 1 (2). *Hæc fuere numinum templa, priscoque ritu etiam nunc simplicia rura Deo præcellentem arborem dicant*. Seneca epistola 41. *Si tibi occurrit vetustis arboribus et solitam altitudinem egressis frequens lucus . . illa proceritas silvæ et secretum loci et admiratio umbrae, fidem Numinis facit*. LIPS.

[*Temere ac fortuito*] Cod. Kapp. *fortuitu*, quod non spernam: cum ei centies *fortuito* substitutum, hodie constat. V. Oudend. ad Sueton. Tib. 39. In primis in conjunctione cum alia ejusdem sensus voce reperitur. Cic. Off. 1, 29. *temere ac fortuito*. ERN. In cod. MS. Taciti, quem describit Hummel, legitur *vestem tenent: Fortuito* habent ed. Rom. et Norimb. *fortuito* Puteol. Rhen.

[*Si publice consulatur*] Cod. K. (s. ed. Norimb.) edd. omnes ante Rhen. 1532.

blice consulatur, Sacerdos civitatis, sin privatim, ipse paterfamiliae, precatus Deos, cœlumque suspiciens, ter singulos tollit, sublato, secundum impressam ante notam, interpretatur. Si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem consultatio; sin permissum, auspicio adhuc fides exigitur. Et illud quidem etiam hic notum, avium voces volatusque interrogare: proprium gentis, equorum quoque præsentia ac monitus experiri. publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi, et nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru Sacerdos, ac Rex, vel Princeps civitatis, comitantur, hinnitusque ac fremitus observant. Nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem, sed apud proceres, apud Sacerdotes. Se enim ministros Deorum, illos conscios putant. Est et alia observatio auspicio, qua gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis, cum qua bellum est, captivum, quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patriis quemque armis, committunt. victoria hujus vel illius pro præjudicio accipitur. De 11 minoribus rebus Principes consultant; de majoribus omnes: ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes pertractentur. Coeunt, nisi quid fortuitum et subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoatur luna, aut inpletur. nam agendis rebus hoc auspica-

consuletur: quod nescio quare mutatum sit, cum hoc tempus sit in ista structura usitatissimum. *Ante focum, si frigus erit; si messis, in umbra.* Itaque restitui. Ceterum et *consulatur* et *consulitur* rectum foret. ERN. Ed. Rom. *consuletur*. Rhen. 1519. *consulatur*. Muretus, probante Brotero, conjiciebat *consultatur*.

Equorum quoque præsentia] Ditmarus l. 6. Luizicis (qui veterem superstitionem adhuc retinebant) hoc idem præsentium equinum adtribuit: sed diversa paullum forma: *Equum, inquit, qui maximus inter alios habetur, et ut sacer ab his veneratur, super fixas in terram duorum cuspides hastilium inter se transmissorum, supplicii obsequio ducunt: et præmissis sortibus, quibus id exploraverunt prius, per hunc quasi Divinum denuo augurantur.* LIPS. *Monitus* vocat ipsa præsentia. Id verbum de omni genere significandæ voluntatis Divinæ dici, hodie satis notum est. ERN.

Pressos sacro curru] J. Fr. Gronovius corrigebat *pressos*, ut aliis locis in hac forma, *Diatr.* in *Stat.* c. 9. explicans *junctos*. Sed eam rationem late et bene refellit Marklandus ad *Statium* p. 18, 19, 20. exemplis *Markl.* adde *Ovid. Met.* 1, 124. *pressique jugo gemere juvenci*:

ubi omnes libri *pressi*, nec verbum *gemere* aliter patitur. ERN.

Illos conscios putant] Sc. Deorum. Similiter locutus est *Tibull.* 1. 9, 3. *conscia fibra Deorum.* ERN.

Apud Principes pertractentur] *Muretus, Grotius, Acidalius, Boxhornius* corrigunt magna cum veri specie *pertractentur* e Græco verbo *προβουλεύεσθαι*. *Suetonius* dixit *ante tractare*. *Aug.* 35. *instituit sibi consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad Senatum referendis ante tractaret.* Sed tamen id verbum alibi in scriptore Romano non reperitur. ERN. *Tō pertractentur* arrisit quoque *Conringio, Bletorio, Lallemano, aliis.* Contra vulgatum tuetur *Gebaverus* l. c. p. 165. estque illi *pertractare* idem ac diligenter rem tractare, a populo firmandam. Sic et *Bip. Kappius* etiam pro vulgato stat, sed *pertractare* minus recte reddit ad finem tractare, decidere.

Hoc auspiciatissimum initium] *Cod. Kapp.* (s. ed. *Norimb.*) edd. *Spir. Pogg. Put. Rhag. auspiciatissimum.* *Primus auspiciatiss.* dedit *Beroaldus*, dubium an e libro: recte tamen. Nec enim quisquam illa forma usus est: quæ alias analogiæ non repugnat, cum

tissimum initium credunt. Nec dierum numerum, ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt, sic condicunt. nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quod non simul, nec ut jussi conveniunt, sed et alter et tertius dies cunctatione coeuntium absunitur. Ut turbæ placuit, considunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum et coercendi jus est, imperatur. Mox Rex, vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu adspernantur; sin placuit, frameas concutiunt. Honoratissimum adsensus genus est, armis laudare. Licet apud

et *perspicax* habeamus. Sed usus audiendus. ERN. Ed. Rom. *auspicatissimum*.

Sed noctium] De hoc ritu v. plura in Scherzii Gloss. Germanico mediæ ævi. v. *Nacht*.

Sic constituunt, sic condicunt] Sunt verba forensia, quæ illustrantur a Gronovio Obs. 1, 1. Vult dicere in rebus forensibus, cum tempus certum constituendum est, ut in radimonis et similibus, noctes finiunt, non dies: neque diei apud illos, sed noctis dictio. Add. Cæsar B. G. 6, 13. Mox *nox diem ducere videtur*, est nox prior die, dies sequi noctem, ut Cæsar ait. ERN.

Non simul, nec jussi] Bambergensis, *jussu*. Rhenanus in veteri codice (ed. Norimb.) legi ait, *nec injussi*. ex quo bene etiam scripseris, *nec ut jussi*. LIPS. MS. quondam Pirckheimeri, dein Comitibus Arondelii *nec ut jussu conveniunt*. Et sic legendum, aut, quemadmodum Lipsius, *ut jussi*. Hoc est, non tanquam ex lege et imperio, ut ad diem edictum religiosa observatione occurrant; non quasi parentes imperio indicentis vel indigentium, sed velut commodo et arbitrio suo. Ut illi advocati Plautini Pœn. 3, 1, 19. qui *liberos homines per urbem mōdico, magis par esse, gradu ire, censebant*. GRON. Nihil aliud fuit in libro, unde cod. K. editus est, qui habet *injussi*. Ego *ut jussi* edere non dubitavi, quod et Burmannus probabat. Habuisse videtur in animo locum Virgil. *Æn.* 3, 236. *haud secus ac jussi faciunt*. Paulo post cod. Kapp. pro *coeuntium* habet *cœtium*. ERN. MS. Longolii *nec injussi*. Sic et ed. Rom. Gebaverus l. c. p. 30. perinde putat, sive legas *nec jussi*, sive *nec ut jussi*. Sensus esse: *etiamsi jussi fuerint*, extra ordinem scilicet et ad repentina comitia vocati. Dein MS. Lon-

golii *cætium* plane ut cod. Kappii s. ed. Norimb. ad quod Longolius: "quid si pro *cœtium*?" Ed. Rom. habet *cœtium*. Put. *coeuntium*.

Ut turbæ placuit, considunt armati] Scripsit omnino Tacitus: *Ut turba placuit*. sua ipsis scilicet. Postquam satis frequentes convenisse sibi visi sunt. Et habet *res placuit* suam Venerem. Sic Livius 38, 31. *Antiochum transgressurum in Europam quum primum ei res suæ placuissent, non dubitabant*. Liv. 39, 30. *Ubi satis placere vires, et jam miles quoque ad delendam priorem ignominiam hostem poscebat*. Velleius 2, 112. *Ita placebat barbaris numerus suus, ita fiducia virium, ut ubicunque Cæsar esset, nihil in se reponeret*. Seneca epist. 42. *non minus ausura, cum illi vires suæ placerint*. Statius 2, 326. Thebaid. de tauro: *Quum profugo placere tori, cervique recepto Sanguine magna redit*. GRON. Recepit turba Alemannus. Nec dubito melius esse vulgato. ERN. Lallem. non recepit, probavit tamen, sicut et Brot. Pletorius, alii. Bipontinis vulgatum placet.

Quibus tum et coercendi jus] Ex Artolphi codice: *quibus tamen coercendi*, Rhenanus notat. In cod. Kapp. quem a cod. Artolphi non diversum puto, est *tū*. quod Rhenanus legit *tamen*. Mihi videtur esse operarum vitium pro *tū*. ERN. Ed. Norimb *tū et*. Ed. Rom. et MS. Longolii *tamen et*. Hoc recepit Longol. Puteol. *tum*.

Prout ætas cuique] Claudianus hoc etiam in Getico consensu notat de bello Getico 479.—*primosque suorum (consultare jubet, bellis annisque verendos. Crinigeri sedere patres*. LIPS.

Sin placuit, frameas concutiunt] Add. H. 5, 17. ERN.

concilium adcusare quoque et discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarum ex delicto. proditores et transfugas arboribus suspendunt: ignavos et inbelles et corpore infames cœno ac palude, injecta insuper crate, mergunt. Diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat, dum puniuntur, flagitia abscondi. Sed et levioribus delictis, pro modo, pœna. equorum pecorunque numero convicti multantur. pars multæ Regi, vel civitati, pars ipsi, qui vindicatur, vel propinquis ejus exsolvitur. Eliguntur in iisdem conciliis et Principes, qui jura per pagos vicosque reddant. Centeni singulis ex plebe comi-

Imbelles et corpore infames] Hoc lego de Germanis? feri illi et horridi, fœmineo morbo et mollitie corporis infames? Numquam credam, et Quintilianus certe eos purgat in Declam. 3, 16. pro Milite, cujus pudicitia tentata a Tribuno: *Nihil tale novere Germani, et sanctius apud Oceanum vivitur.* Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria) *et torpore infames.* Non enim alia mens hic Taciti, quam quod ignavos, torpentes, bello inutiles, crate imposita merserint. Idem in eodem verbo vitium apud Agellium 19, 12. in extremo: *Omnibus vehementioribus (vehementioris) animi officiis amputatis, in corpore ignavæ et quasi enervatæ vitæ consenescent. scribe, torpore.* Hoc mihi certum. quāt tamen nonnihil Athenæus 13, 8. qui fœdum illud vitium, remotum a me, rursus imponit Germanis. *Κελτοὶ δὲ τῶν βαρβάρων,* inquit, *καὶ τοὶ καλλίστας ἔχοντες γυναίκας, παιδικαῖς μᾶλλον χαιρούσιν, ὡς πολλὰκις ἑνὶς ἐπὶ ταῖς δορατῖς μετὰ δύο ἑρωμένων ἀναπαύσασθαι.* Quem falli tamen scio: nec urtica illa umquam tetigit majores nostros. Austri et Orientis ista infamia sit: quæ ne nunc quidem Septemtriones habitat, aut frigidum castumque hunc orbem. Hæc labefacere conati alii, sed firmavimus in excursu A. Lips. *Corpore infames* haud dubie, non vitiis omnibus commaculati, (ut placet Pichenæ) sed detestabili patientiæ. *Nescimus ista, Deo gratias, et sanctius vivitur ad Oceanum.* non, quod nunquam contigerint, contingantve, sed quod raro, raroque sint impunita. Sic Ælianus 2. var. 31. disputat, *ὅτι μηδὲς τῶν βαρβάρων ἔσθιος.* Hoc satis ad Fabium cum Tacito in concordiam redigendum. Nam illa Salinerii *nimis addictos et gentes eo nomine infames cum flagitiosos contendendi,* vana sunt et intolerabilia, denique Germaniam ignorantis. Nec vero militem stupraverat Tribunus,

sed in conatu stuprandi a milite occisus erat. GRON. Montesquieu Espr. d. loix 30, 19. intelligit eos, qui corpore se truncassent, ut bello forent inhabiles. Antonius in vers. Germ. *enervatos* reddit. Bahrdt, in fuga tergo saucios. Verum vidit Gronovius, cui adstipulatur Broterius. Gebaverus l. c. p. 714. *corpore informes* legendum ratus est, quem refutat Longolius in Auctario diss. de Hermund. p. 98.

Sed et levioribus delictis, pro modo, pœna] Sic scribendum esse res ipsa docet, et vidit Acidalius. Syllaba ultima in vulgato *pœnarum* adhesit e sequentibus verbis, ut alias in Tacito factum aliquoties notavimus. Forte tamen fuit *pœnæ*, quod eodem redit. ERN. *Pœnarum* ed. veteres item MS. Longolii. Hic ipse id probat. Sic et Gebaverus l. c. p. 732.

Qui jura per pagos vicosque reddunt] In alia verba et sententiam it Bambergensis liber, *qui vita per pagos vicosque excellent.* Sed non avellor a vulgata. Lips. Sic et MS. Arundel. Elegantius deinde foret *reddant*: et sic Tacitum dedisse puto. Eliguntur enim, ut reddant, non ii, qui reddunt: illud est, *qui reddant.* Et sepiissime in talibus peccavere librarii inscitia Latini sermonis, qua etiam vulgo hodie sic peccant. ERN. Colerus legendum præcipit: *qui vita excellent, qui jura per p. v. q. reddunt.* Biontini bene receperunt *reddant.* sequor.

Centeni singulis] Hoc est, quod in lege Alamannorum prisca lego t. 36. *Conventus autem, secundum consuetudinem antiquam, fiat in omni Centena, coram Comite, aut suo Misso, et coram Centenario ipsorum placitum fiat.* Lips. Legem Alam. huc non pertinere, bene monet Gebaverus l. c. p. 594. Censet autem, vocem *centeni* esse glossemam, quod mihi satis fit verisimile. Minus probandum, quod forsā *duodeni* substi-

13 tes, consilium simul et auctoritas, adsunt. Nihil autem neque publicæ neque privatæ rei, nisi armati agunt. Sed arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso concilio, vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus, scuto frameaque juvenem ornant. hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox Reipublicæ. Insignis nobilitas, aut magna patrum merita, Principis dignationem etiam adolescentulis adsignant: ceteris robustio-

tuendum conjicit, quod duodecimviralia judicia sint antiquissima. Brunnerus cum aliis legi jubebat *certi*; Dittmarus *septeni*. De quibus vid. Gebaverus l. c. Glossa forsân e cap. 6. male huc applicato orta. Longolium si audias, Tacitus aliquid de judiciis Germanorum, adpellatis *Zent*, *Zentgerichte*, comperit, quod Berneggero jam venerat in mentem. Consentiant et Bip.

Nisi armati agunt] Quem eundem morem Græcis priscis fuisse, eosque solitos *σιδηροφορεῖσθαι*, Thucydes notavit l. 6. Idemque de Gallis Livius 21, 20. *In his nova terribilisque species visa est, quod armati (ita mos gentis) in consilium venerunt.* Quin convivia etiam Germani adibant in armis. Tacitus hoc ipso libro c. 22. *Tum ad negotia, nec nimis sæpe ad convivia, procedunt armati.* Athenæus 4, 13. famulos adstitisse vel adsedisse convivantibus iis vult, cum scuto, lancea et justis armis. *Καὶ οἱ μὲν αἰτ, τοὺς θυροῦς ὀπλοφοροῦντες ἐκ τῶν ὀπίσω παρεστῆαι, οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὴν ἀντικεῖν καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δισπόται συννωχῶνται.* Denique templa ipsa adiere armati. Panegyristes: *Ne majores vestri templa ingrediebantur, nisi armati.* LIPS.

Quam civitas suff. probaverit] Int. quam civitas eum probaverit, ut suffecturum armis gerendis ac tuendis. Sed mihi locus vix sanus videtur. Conjeci: *quam civitati se maturum probaverit.* ERN. Nil mutandum. Subaudi *armis gestandis suffecturum.* Sic et Longolius.

In ipso concilio] Sic edidi, Latinitate jubente, et addicente cod. Kapp. (s. ed. Nor. it. ed. Rom. et) vet. omnibus. recentiores quædam male *consilio*. Sed MS. Ar. et edd. ante Rhen. addunt *cum* post *tum*; quod sequens deinde *juvenem* non patitur, nisi hoc deleas. Cod. K. (s. ed. Nor. it. ed. Rom.) habet: *cum in ipso c. pro tum*: quæ verba sæpe confusa. atque hinc *eum* natum videtur. Deinde pro *vel pater* cod. Artolph.

(Kapp.) *vel ipsi.* ERN. Ed. 1519 ex Beroaldo habet *Tum eum*. Et in seq. editione Rhenanus notat: "exemplar illud (i. e. ed. Norimb.) habebat *tum in ipso*." Credo, fugientes litteras in margine suggestisse Rhenano id *tum*. male quoque Ernesti tribuit *eum* codici Artolphi, quod factum ex confusione *exemplaris et codicis* apud Rhen. Dein ed. Rom. et Norimb. *vel ipsi.* Puteol. *vel pater*, sic et Beroaldus.

Scuto frameaque] Originem moris vides avis nostris ad insaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eumpe Diaconus in Longobardicis 1, 15 (23). *Scitis, non esse apud nos consuetudinem, ut Regis filie cum patre prandeat, nisi prius a Rege gentis extera arma susceperit.* Adde, si lubet, caput sequens. LIPS.

Hæc apud illos toga] MS. Longol. *Nec.*

Ceteris robustioribus] Lege, *ceteri*. statim liber vetus. *aggregant.* non *aggregantur.* quod Taciti et veterum phrasim olet. LIPS. Frustra Lipsio obloquuntur in *ceteri* Pichena, Salinerius, et alii. Nam, si de iisdem hæc intelligenda forent, sensusque: et hos, quamquam Principibus dignitate pares, tamen aliorum comites fieri: deberet esse *ceterum*, non *ceteris*. Tum res non patitur. Si Principum loco sunt et habentur, quomodo aliorum comites fiant. Immo ipsi comitatum habent; unde apparet, eos Principum numero haberi, nec ex ulla alia re. Et clarum est, discrimina Equitum tradi. Alii ipsi Principes, alii Principum comites. In hac evidentiâ *ceteri* rescribere non dubitavi: probavitque ill. Gebaverus in Diatr. de Comitatu Principum Germ. 1754. et imitatus me est Broterius. obfuit sequens dativus, ut supra c. 12. genitivus, præcedenti verbo. *Aggregantur* omnes mei. ERN. Liv. 2, 16. *Appius, inter Patres lectus, haud ita multo post in Principum dignationem pervenit.* In loco hoc Taciti malim cum Bip. restitu-

ribus ac jam pridem probatis adgregantur. nec rubor, inter comites adspici. Gradus quin etiam et ipse comitatus habet, iudicio ejus, quem sectantur: magnaque et comitum æmulatio, quibus primus apud Principem suum locus: et Principum, cui plurimi et acerrimi comites. Hæc dignitas, hæc vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præsidium. Nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus et muneribus ornantur et ipsa plerumque fama bella profligant. Cum ventum in 14 aciem, turpe Principi, virtute vinci, turpe comitatui, virtutem Principis non adæquare. Jam vero infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem Principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriæ ejus adsignare, præcipuum sacramentum est. Principes pro victoria pugnant; comites pro Principe. Si civitas, in qua orti sunt, longa pace et otio torpeat; plerique nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt; quia et ingrata genti quies, et faci-

ere *ceteris*, quod et codices et editiones veteres omnes exhibent. Dignatio Principis non ipsos statim adolescentulos faciebat Principes, sed Principes pridem probatos sequebantur ad munia bellica.

Nec rubor, inter comites adspici] Licet suspicari, Tacitum dedisse *rubori*, et ultimam literam a sequente absorptam. Nam hæc est forma legitima, et Tacitus alibi sic locutus est. A. 11, 17. *nec patrem illi rubori*. 14, 55. *unde etiam rubori mihi est*. Vulgata defendi potest ex eo, quod etiam *pudor est* dicitur apud Ovidium pluribus locis. Igitur sine libris nil mutem. ERN.

Quibus primus apud Pr. locus] Acidalius malebat *cui*: quod præferrem et ipse, si libri addicerent. In primo comitum gradu plures possunt intelligi. Similiter Tiberius tres classes comitum suorum faciebat, auctore Sueton. c. 46. nec propterea in primo gradu unus tantum. ERN.

Electorum juvenum] MS. Art. cod. Kapp. (s. ed. Norimb. it. Rom.) *et electorum*. Videtur fuisse *et lectorum*: quamquam et alterum probum. nec copulam hic spernam. Nam et mox distinguit utrumque, *si numero ac virtute comitatus emineat*. Infra *bella profligant*. V. ad H. 2, 4. ERN.

Non adæquare] Edd. Spirens. Put. Fogg. Rhag. Ber. *æquare*. ERN. Ed.

Rom. et Norimb. item MS. Hummelii et Longolii *adæquare*.

Ex acie recessisse] Exemplum dat Ammianus Marc. 16, 12.

Præcipuum sacramentum] Liber scriptus, *principium sacramentum*. LIPS. Hoc ita observant, ut religiosius non possent, si primum ac præcipuum caput sacramenti, quo rogati sunt, quoque se Principibus devovere vitam fuisset. Male liber ille, qui *Principum*. id enim foret, quo Principes quasi a populo rogati essent, non a Principibus clientes. GRON. *Principum* etiam ed. Spirensis et post ceteræ ante Rhen. Sed cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) *præcipuum*. Ea verba et alibi permutata vidi in Taciti libris, aliisque. etiam *princeps*, et *præceps* permutari solent. *Præcipuum sacramentum* verum puto. Neque tamen verum, quod Gronovius ait, *principium sacramentum* esse, quo ipsi a populo rogati essent, quod populo præstitissent. Vir summus non meminerat tum, apud Livium occurrere *sacramentum Consulis* h. e. quo milites Consuli obstringuntur s. quo Consul milites sibi obstringit. Atque etiam apud Tacitum hæc forma non uno loco. ut H. 1, 76. *sacramentum Othonis*. 2, 55. *sacramentum Vitellii*. ERN. *Præcipuum* habent et ed. Rom. et MS. Long. et Humm.

Et facillius i. a. clarescunt] Sic cod. Kapp. (s. ed. Nor.) quam scripturam

lius inter ancipitia clarescant, magnumque comitatum non nisi vi belloque tueantur. exigunt enim Principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam. Nam epulæ, et, quamquam incompti, largi tamen adparatus pro stipendio cedunt. materia munificentiae per bella et raptus. Nec arare terram, aut exspectare annum, tam facile persuaseris, quam vocare hostes et vulnera mereri. pigrum quinimmo et iners videtur, sudore adqui-

15 rere, quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque. Fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus et Penatium et agrorum cura fe-

rursus induxit Rhenanus. *et ut clarescant* Puteol. Rhag. Ber. (ed. 1519.) At Spirensis, Pogg. *et facilius—clarescant*: quod non spernam, quia etiam sequitur *tueare*, quod idem est ac *tueantur*. Hinc etiam apparet, unde *ut* natum sit. Non intelligebant, unde conjunctivus penderet. ERN. Bip. bene Spirenses sequuntur. sequor et ipse. Ed. Rom. habet *clarescunt*.

Tueantur] Scriptus, *tueare*. LIPS. Haud dubie *tueare* elegantius: et sic etiam habetur in Arondeliano. Ipse Tacitus 6, 3. *Abditos Principis sensus exquirere illicitum, anceps: nec ideo adsequere*. Hoc opusculo c. 36. *Inter impotentes et validos falso quiescas*. GRON. *Tueare* etiam (MS. Humm.) edd. Spir. Pogg. Puteol. Beroaldi. Groslotio placebat *tutantur*. ERN. *Tueantur* ed. Norib. quod recte restituere Bip. Nec enim res ad universos pertinet. Ed. Rom. *tueare*. Rhen. 1519. *tueare*. in seq. *tueantur*.

Bellatorem equum] Genus loquendi illustrat Broukhus. ad Tibull. p. 202. ERN.

Nam epulæ et q.] Ita edidit Rhen. a. 1533. ita et cod. Kapp. Sed ed. Spir. sequentes *et convictus*. ERN. Sic Puteol. Rhen. 1519. Contra in MS. Humm. et Long. item in ed. Rom. et Norib. ea desunt. Recepere iterum Bip. Pichenæ judicium secuti, qui tum *largi adparatus* genitivo casu positum putat.

Exspectare annum] i. e. dum maturæ sint fruges, quas severis, ut inde habeas victum. *Vocare hostes*, et *vulnera mereri*, sunt phrases Virgilianæ. Illam ad H. 4, 80. illustravimus. hæc est: fortiter pugnare, ubi acerrima pugna est, unde sine vulnere vix discedas. Similiter Silius 4, 141. *petere vulnus et invenire*. ERN.

Non multum venatibus] Pugnam cum Cæsare hic video, imo cum usu et ratione. Cæsar ait B. G. 6, 21. *Vita Germanorum omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consumitur*. Iterum de Suevis 4, 1. *multum sunt in venationibus*. Usus etiam et ratio suadent gentes acres, feras, ubi silvarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsa gente hodie. Pacem vera emendatio faciet: *quoties bella non ineunt, multum venatibus*. negatione ejecta, quæ haud dubie male geminata et petita e prioribus verbis. LIPS. Recte. Nugantur Salinerius et Colerus, qui Lipsio obloquuntur. ERN. Negatio omnino tollenda. Sic Cluv. Conring. Periz. Bip.

Per otium transigunt] Benignior hujus otii apud Ælium est interpretatio 10. Var. 14. *Σωκράτης* ελεγεν, ὅτι ἡ ἀργία ἀδελφῆ τῆς ἰλευθρίας ἐστὶ, καὶ μαρτύριον εἶλεγεν ἀνδρειοτάτους καὶ ἰλευθριοτάτους Ἴνδους καὶ Πέρσας. ἀμφοτέρους δὲ πρὸς σχηματισμὸν ἀργοτάτους ἵνα· Φρύγας δὲ καὶ Λυδοὺς ἐργαστικώτερος, δουλείῃν δὲ. Plutarchus Lycurgo c. 24. p. 117. καὶ γὰρ ἐν τι τοῦτο τῶν καλῶν ἦν καὶ μακαρίων ἃ παρεσκεύασε τοῖς ἑαυτοῦ πολίταις ὁ Λύκουργος, ἀφθονίαν σχολῆς: quibus interdixerat artibus sordidis, et pecuniæ quærendæ nulla erat cura, et agrum colebant Ilotes. Itaque Laco quidam Athenis πωδόμενος τινα δίκην ἀργίας ἀφληκόςτα, rogat proximos διῆξαι αὐτῷ, τίς ἐστὶν ὁ τὴν ἰλευθρίας ἰαλωκὸς δίκην. Cicero de Orat. 2, 2. *Mihi liber non videtur, qui non aliquando nihil agit: in qua permaneo sententia, neque, cum huc veni, hoc ipsum nihil agere et plane cessare delectat*. GRON. *Transigere* absolute dici, intellecto substantivo, quod negabat Colerus, ipse Tacitus doceat, qui modo *transigere bella* dixit, modo *transigere* eodem sensu, intoll. bella. ERN.

minis senibusque et infirmissimo cuique ex familia: ipsi he-
bent: mira diversitate naturæ, cum iidem homines sic
ament inertiam et oderint quietem. Mos est civitatibus, ul-
tro ac viritim conferre Principibus, vel armentorum, vel
frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus
subvenit. Gaudent præcipue finitimarum gentium donis,
quæ non modo a singulis, sed publice mittuntur: electi
equi, magna arma, phaleræ, torquesque. Jam et pecuniam
accipere docuimus. Nullas Germanorum populis urbes ha- 16
bitari, satis notum est: ne pati quidem inter se junctas se-
des. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut ne-
mus placuit. Vicos locant, non in nostrum morem, con-
nexis et cohærentibus ædificiis: suam quisque domum spa-
tio circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive in-

Ipsi he bent: mira] Expressi Farnes. scripturam, nec, quin ea germana sit, dubitaveris. Vulgati, *ipsi habent miram diversitatem*. LIPS. Eadem scriptura cod. Kapp. (s. ed. Norib.) jam prodita a Rhenano, qui tamen non induxit in textum. Ed. Spir. *ipsi habent mira div.* unde Pufteol. fecit *habent miram diversitatem*. Ita unus error peperit alterum. *Diversitas naturæ*. est quasi repugnancia: nam *diversa* ap. Tacitum sæpe contraria. ERN. Ed. Rom. quoque *ipsi he bent mira d. n.*

Utro ac viritim conferre] Imminutum locum esse, res et sermo ipse clamant. Rhenanus ex vestigiis, ut ait, libri, *ultra equitium conferre*. Et scio vocem equitii probam, Jurisconsultis usurpatam: et morem ipsum in Armeniis etiam obtinuisse, qui equos Regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit 4, 5. De expeditione Cyri. At ne sic quidem pendentia verba firmaveris, quæ sequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum. mihi nota excidisse videbatur X. quæ decimam significat, vel decimas: sicut eadem geminata XX. vigesimam, in lapidibus sæpe, scribesque meo sensu: *ultra ac viritim X. conferre*. Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud plerosque, de conferendis decimis in nobilitatis usum, negari non potest. Vel explere etiam possis: *vel frugum, quod pro*. LIPS. Brevitas Taciti haudquam sollicitanda. Talia sunt Varronis RR. 3, 16. *Si ex alio minus frequenter evadunt ac subsidit aliqua pars, suffumigandum et prope apponendum bene oleritium herbarum, maxime apiastrum et thymum*. Et Horatii Serm. 2, 6, 83. *neque illi Sepositi cicercis, nec longæ invi-*

dit avenæ. Ælianus 11. ποικιλ. 5. Τούτοις ἰσχυροῦς Διελφοὶ εἰς τὰ κανὰ, ἔνθα ἦν αὐτοῖς ὁ τε λιθαινωτὸς καὶ τὰ πόπανα, ἐνθάλλον τῶν ἰσχυρῶν χρημάτων λάδρα. Idem de animal. 5, 13. εἰ δὲ αὐτῇ παρὰ δόξαν γίνοντο τὸ τοῦ πνύματος, ὄψει φέρουσαν λίθον ἐκαστην ἄκροις τοῖς ποσίν. Appuleius lib. 5. met. *Sic ille novæ nuptæ precibus veniam tribuit, et insuper quibuscumque vellet eas auri vel monilium donare concessit*. Ipse Tacitus A. 15, 53. *Tribuni et Centuriones et cæterorum ut quisque audentiæ habuisset, accurrerent trucidarentque*. GRON. Liber ille Rhenani, quem Artolphi cod. vocat, aut is, quem ego Kapp. vocavi. In hoc est imo exemplo, mundo illo et bene conservato, non est *ac viritim* sed *ac jurium*: quod est sine dubio natum e *viritim*. Locum corruptelæ fecit inverso primæ syllabæ, qua nil frequentius est in edd. priscis, ut sæpe ex ed. Taciti prima indicavi. ERN. Ed. Rom. Put. Rhen. *ac viritim*. Ed. Norimb. *ac jurium*. Notarat sibi hoc Rhen. in margine libri sui, verum ita supine, ut, quum ad curandum Tacitum rursus accederet ex litteris evanescentibus excusperet *ac virium* vel *ecuirium*, unde somniavit *equitium*. Servavit tamen in textu *ac viritim*. Bip. inde fecere *auctarium*. Mihi Lipsius verum vidisse videtur, quod et Groslotio placuit et Rhen. expressit, pendere genitivos a pronomine *quod*, unde tollendum distinctionis majoris signum.

A singulis] Perizonius præpositionem a deletam volebat, ut dativum habeas.

Sed publice] MS. Art. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *sed et*. ERN. Sic ed. Rom.

Non in n. morem] MS. Arund. nostro *more*. ERN.

scitia ædificandi. Ne cæmentorum quidem apud illos aut tegularum usus: materia ad omnia utuntur informi et citra speciem aut delectationem. Quædam loca diligentius inlinunt terra, ita pura ac splendente, ut picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent, et subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi et receptaculum frugibus: quia rigorem frigorum ejusmodi locis molliunt: et, si quando hostis advenit, aperta populatur, abdita autem et defossa aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, quod quærenda sunt. Tegumen omnibus sagum, fibula, aut, si desit, spina consertum: cetera intecti totos dies juxta focum atque ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatæ ac Parthi, sed

[*Imitetur*] Ed. Seb. Gryph. *invitet*: videtur operarum, ut opinor. Tum vet. edd. fere *liniamenta*. ERN. Sed ed. Rom. et Norimb. *lineamenta*.

[*Subterraneos specus aperire*] Idem Pomp. Mela de Sarmatis 2, 1. *Atque ob sæva hiemis adsidua, demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.* Xenophon de frigida Armeniorum regione, Expedit. Cyri 4, 5. Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατὰ γυῖοι, τὸ μὲν στέγμα ὡσπερ φρέατος, κάτω δὲ ἐρύται. αἱ δὲ εἰσοδοὶ τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἀνδρωποὶ κατὰ κλίμακας κατέβαινον ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἴγες, βόες, δῖες, ὄνοι καὶ τὰ ἔκτρονα τούτων. Frustra autem originem stubarum (ita Ditmarus et illa ætas appellat) petunt istinc. quid enim simile? Quæ tamen antiquæ: et, nisi fallor, Juliano intellectæ in Antiochico post init. ubi de Lutetia urbe: ἘΣάλλετο δὲ τὸ δωματίον οὐδαμῶς, ὡσπερ ἐκάθειον. ὄνπερ εἰδῶμι πρόπον ὑπὸ τοῖς καμῖνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκτὶ θερμαίνεσθαι. Quamquam et Romanos, ævo Senecæ, nescio quid tale commentos reperio; effecta quidem paricum stubis, non prorsus forma. Seneca de Providentia cap. 4. *Quem specularia semper a flatu vindicarunt . . . cujus canationes subditus et parietibus circumfusis calor temperavit.* Quod fieri solitum pro ambientibus quosdam tubos. Idem epistola 91 (90). *Quædam nostra demum prodisse memoria scimus, ut speculariorum usum. . . ut suspensuras balnearum et impressos parietibus tubos, per quos circumfunderetur calor, qui ima simul et summa foveret æqualiter.* Quos tubos vidisse et notasse me in ruinis balnearum Romæ, probe memini. Ceterum quod hic legitur, *fimo onerant*: in Bambergensi est, *fimo operiunt*. LIPS. Sic et MS. Arundel. Vix credam, Tacitum

eodem versiculo scripsisse *aperire et operiunt*. Sed illud huic inducendo locum fecisse videtur. ERN. Ed. Rom. et Norib. *onerant*.

[*Aperta populatur*] Cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) *aperta populatio*. ERN. Sic et ed. Rom. et MS. Long.

[*Spina consertum*] Cur spina proprie et quæsite? an non aptius *pima*? Sive e pisce, sive e ligno, aut alia materie fuit. Certe hodieque ita a tenuibus aut sordidis factitatur. LIPS. Immo *spina* rudibus hominibus erat in locis incultis pro fibula. Sic Achæmenidi ap. Virg. Æn. 3, 594. *Consertum tegmen spinis* tribuitur. ERN.

[*Cetera intecti*] Cf. Gebaver de nuditate corporum Germanis temere adficta. in *Vestigiis* p. 364.

[*Non fluitante*] Proprium et elegans verbum de vestitu laxo, sinuosoque. V. Gronov. *Observ.* 2, 7. ERN.

[*Sed stricta et singulos artus exprimente*] Exprimit vero egregie vestitum hunc nostrum, qui a nobilitate Germanica diffusus non dubie per Europam. Describit et Sidonium eleganter, in *Paneg. Majoriani* v. 243. *Strictius assuetæ vestes, procera coercent Membra virum: patet iis arctato (al. altato) tegmine poples.* Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxis vestibus, Sarmatico ritu, sive braccis. Lucanus *Batavis* et *Vangionibus* hoc tribuit 1, 430. *Et, qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis, Vangiones, Batavique truces.* Quamquam de plebe id tantum ceperim. Ceterum ad adstrictas, et Sidonii verbo assutas, Germanorum vestes, facit Dionis locus 49, 36. me quidem interprete: ubi Pannonios dictos affirmat, ὅτι τὴν χειρῶν τὰς χειρῶν τὰς ἐξ ἰμυτίων τινῶν ἐς πάντους ἐπιχωρίως πῶς καὶ κατατέμνοντες

stricta et singulos artus exprimente. Gerunt et ferarum pelles, proximi ripæ negligenter, posteriores exquisitius, ut quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras et detracta velamina spargunt maculis pellibusque belluarum, quas exterior Oceanus atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis quam viris habitus, nisi quod feminæ sæpius lineis amictibus velantur, eosque purpura variant, partemque vestitus superioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos. sed et proxima pars pectoris patet:

καὶ προσαναγορεύοντες σὺν ἄλλοις: quod tunicas maculeatas ex centonibus quibusdam et pannis (ita appellant) patrio more conscindunt et coaptant. Certum mihi est describi nostram tunicam, quam etiam nunc ab istis pannis *Pantroek* vocamus, veterum Germanorum et Pannonum ipsam vestem. Ea sane, quod Dio ait, e variis panniculis, præter Romanum et Græcum morem, ad singula membra aptata. LIPS. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *arctus*. et sic semper. ERN. Sic et ed. Rom.

[*Proximi ripæ negligenter, posteriores exquisitius*] Si verâ lectio hæc, quam certe libri omnes exhibent, sensus est: Proximi ripæ Rheni utuntur illi quidem pellibus ad vestitum, sed nullo delectu, nullo ornatu; quia commercia habent cum provinciis Rom. eoque utuntur vestibus melioribus ad modum provincialium. At remotiores a Rheno, quia aliis vestibus earent, quas e commerciis cum nostris provinciis habeant, in pelliceo vestitu artem et cultum adhibent. Sic explicat Berneggerus. At Muretus, Carrio Antiq. Lect. 3, 2, aliique adverbia transponunt sic: *proximi ripæ exquisitius, posteriores negligenter*. Mihi vulgatum placet. Nam sequentia haud dubie pertinent ad exquisitiorem e pellibus cultum, et ad posteriori loco positos, h. e. ultiores. Quod intellexit Cluverius, qui tota membrâ permutabat, *ultiores negligenter, quibus proximi — ripæ exquisitius eligunt feras*: quod est vim facere. Et quam frigidum foret *exquisitius eligere*. Illud *exquisitius* explicatur sequentibus. Adde dicta nota prox. ERN. Berneggeri explicationem jam occupat Lipsius in Dispunct. not. cod. Mirand.

[*Spargunt maculis pellibusque*] Suspectus mihi locus. nec sat scio, quomodo detractas feris pelles, sparserint maculis, et pellibus aliis piscium. An Tacitus ipse hæc parum intellexit? an *maculæ* vox non sine macula? Ego de mastrucis aliquid libens supposuissem, si velificata mihi libri alicujus aura. Isidorus

19, 23. *Mastruca, vestis Germanica ex pelliculis ferarum*. Prudentius in Symm. 2, 698.—*Mastrucis proceres vestire togatos*. Cicero fragm. pro Scauro: Sardis etiam tribuit: *Sardorum mastruca tentavit*. Ceterum non dubium, quin duplici ornatu eos usos Tacitus velit, sive e feris, sive e piscibus. Justinus 2, 2, clarius paullo idem tradidit de Scythis: *Lanæ iis usus ac vestium ignotus . . . pelliculis tantum ferinis aut marinis vestiuntur*. LIPS. In verbis *spargunt maculis* non hæream. Ars est pelles v. c. albas, nigris maculis variegare; quod hodie quoque fieri apud nos vidi. Istis rudibus temporibus forte factum adsutis alius coloris segmentis. *Mastruca* sordidior est, quam ut ei exquisiti vestitus nomen conveniat. Pelles porro belluarum, quas exterior Oceanus gignit, atque ignotum mare, non intelligam de piscibus. Pelles quis tribuat piscibus? et duræ piscium membranæ quomodo vestibus aptæ? Locus Justini e vitioso libro sumtus est. Boni libri habent *murinis*, quod verum est. Immo intelligendæ pelles transmarinarum ferarum, quales hodie zibellinæ. Tales pelles a Suionibus potuerunt accipere, qui Oceanum accolebant, et per quos etiam Romani postea eas pelles accepere. V. Voss. ad Catull. p. 190. ubi de zibellinis digna lecta. ERN.

[*Feminæ sæpius lineis*] Plinius 19, 1. *Jam quidem et Transhœnani hostes vela e lino texunt, nec pulchriorem aliam vestem eorum feminæ novere*. Linigeræ igitur fœminæ, nec tamen solæ. Bene ait, *sæpius*. Diaconus in viris agnoscit, 4, 7 (23). *Vestimenta eis* (de priscis Longobardis ait, indubie Germanis) *erant laxa et maxime lineæ, qualia Angli-Saxones habere solent, ornata institis latioribus, vario colore contextis*. Sed profecto quæ hic de variegatis latisque institis dicit, nos qui vidimus, scimus etiam nunc proprium amictum esse Germanicarum mulierum. LIPS.

18 quamquam severa illic matrimonia : nec ullam morum partem magis laudaveris. nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem, plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus, offert. Inter sunt parentes et propinqui, ac munera probant. munera non ad delicias muliebres quæsitæ, nec quibus nova nupta comatur; sed boves et frenatum equum et scutum cum framea gladioque. In hæc munera uxor accipitur. atque invicem ipsa armorum aliquid viro adfert. hoc maximum vinculum, hæc arcana sacra, hos conjugales Deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum : accipere se, quæ liberis invio-

Uxor marito] Illud, *marito*, abest Bambergensi, et sine fraude. LIPS. Item ab Arundel. Sed Venus sententiæ perierit, si tollas, etsi salva sententia restet. ERN. Dubium a Salmasio de modo usur. e. 4. p. 185. motum ad hæc nostri verba, de dote uxori a marito oblata, solvit Gebaverus l. e. p. 252. In ed. Rom. deest *uxor*.

Delicias muliebres] Intell. monilia, armillas et similia ornamenta exquisitorum : et mox *comatur* accipe pro ornetur, ne de hasta calibari cum Colero cogites. Terentius Heaut. 2, 2, 11. *dum moliantur, dum comuntur, annus est*. Hinc *incomiti* pro horridis, non ornatis et supra, *incomiti apparatus*, c. 14. ERN.

Sed boves et frenatum equum] Pichena suspiciatur excidisse vocem, *sed binos boves*. nam infra, ubi hæc dona recenset, ait, *hoc juncti boves, hoc paratus equus*. ERN.

In hæc munera accipitur] E Græco sumpta loquendi forma, ἐπὶ ἀσπίδος δόποις. his muneribus datis, sub conditione veluti talium munus, talis dotis. ERN.

Hoc data arma denuntiant] Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.). *renunciant*, ut jam notavit Rhen. qui non improbat. Frustra. *Denunciant* refertur ad ea, quæ ante dixerat de societate laborum et periculorum; in qua re proprium verbum est *denunciare*, (non *renunciare*.) quod inde accipit etiam vim minandi. Permutata autem et alibi hæc verba in libris vet. ERN.

Sic vivendum sic pereundum] Pendet ab *denunciant*. Sic est, eadem lege atque

conditione, qua maritus. Vivendum laboriose, moriendum fortiter. Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) *sic viventes, sic parientes*, quod accipit Rhen. Vulgatum verum. ERN. Colerus conjicit, *si vivendum, si pereundum* i. e. sive viv. sive per. sit. Rhenanus, si leg. *viventes, parientes*, tum quoque emendandum tradit, *reddant*. Bipontinis videtur leg. *patientes*, nisi oratio a singulari *mulier* flecteret ad pluralem. Verum recte vulgatum probant. Phrasis *inviolata ac digna reddat* occurrit et apud Liv. 26, 50. Bipontini verba hæc *inv. ac digna* pro nominativis accipiunt et ad *mulierem* referunt, non ad *munera*. Mihi secus videtur, ac nodus in scirpo quæri.

Quæ lib.—ac digna reddat] Vox, *digna*, non sincera videtur. Sed et paullo ante Rhenanus *sic viventes sic parientes*, alibi legisse ait. LIPS. Nisi tamen non mendum hic, sed specimen brevitas Taciti, qua fit, ut vox *liberis*, ceu bis posita intelligi debeat; et quidem relata ad *reddat* dandi, ad *reddat digna* auferendi casu. Sensus enim, quæ salva et honesta liberis atque iisdem digna (generosæ scilicet matris dignum magna indole ac spe filiorum donum) olim restituat, quæque ab his aliquando sponsis ac speratis suis rursus dotis vicem ferant nurus et suis filiis, illius nepotibus, pari cura sarta tecta præstent perhibeantque. GRON. Cod. K. ed. Spir. ceteraque ante Rhen. 1533. *rursus quæ*. ERN. Ed. Rom. *quæ*. Norimb., *quæ*. hæc enim diphthongis utitur.

lata ac digna reddat, quæ nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant. Ergo septæ pudicitia agunt, nullis spectaculorum inlecebris, nullis convivorum irritationibus corruptæ. Litterarum secreta viri pariter ac feminæ ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria; quorum pœna præsens, et maritis permissa. Accisis crinibus, nudatam, coram propinquis, expellit domo maritus, ac per omnem vicum verberare agit. publicatæ enim pudicitia nulla venia. non forma, non ætate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec, conrumpere et conrumpi, sæculum vocatur: Melius quidem

Septa pudicitia agunt] Livium imitatur 3, 44. *postquam omnia pudore septa animadverterat.* Est autem *septa pudicitia* tuta et inexpugnabilis, sive custodiis, sive moribus gentis, sive ingeniis ipsarum. GRON. MS. ARUND. *septa pudicitia.* Turic. *separata.* ERN. Bip. receperunt *septa.* Recte, sequor. Ed. Rom. et Norimb. *septa.* Acid. *certa* conjicit, incassum.

Litterarum secreta] Quare hoc matrimonii aut pudicitia interserit? mireris. Nimirum, quia et litteris occulte missis corrumpi feminæ solent, sicut de ludis et conviviis prævit. At eæ non sunt. LIPS. Hoc vult Tacitus: Scribere ac per epistolas suspecta secreta fovere atque exercere nesciunt. Suetonius de Nicia (III. Gram. c. 14.) *quem codicillos Memmii ad Pompeii uxorem de stupro pertulisset.* Notum (ex Plut. in Cat. min. c. 24. p. 238. *δελτάριον μικρὸν ἕξωθεν εἰσκομισθὲν* altercant cum Catone Cæsari, quod ille cum poposcisset, quærens inde adversario invidiam, *Σερονιλίας τῆς ἀδελφῆς ἐπιστόλιον ἀκόλαστον, πρὸς τὸν Καίσαρα γεγραμμένον, ἐρώσεως καὶ διεφθαρμένης ὑπ' αὐτῆς,* agnovit. Martialis 14, 6. *Tunc triplices nostros non vilia dona putabis, Cum se venturam scribet amica tibi.* Centum alii. GRON. Mirandum est, potuisse viris doctis in mentem venire de scriptura universa. Quis ista secreta nunquam appellavit. *Secreta litterarum* per Latinitatem nil aliud esse possunt, quam *literæ secretæ*: hæc, nisi forte ubi de Ægyptiorum arcana scriptura sermo sit, nil nisi epistolæ furtivæ, quarum passim in rebus amatoris, ut apud Ovid. in Arte Am. mentio. ERN. Planissima videtur esse hæc verborum interpretatio; non video profecto, quomodo ad spectacula et convivia referri queant, quod Longolio venit in mentem. Sunt, qui de secretis Magiæ exponant, de quibus vid. Dithmarus ad h. l.

Quorum pœna præsens] Ad jus et Romanos mores propius in Bambergensi scriptum, *quorum pœna parentibus et maritis.* Nam maritos solos hic esse arbitros, satis crudum. Tamen et Tacito non aliter apparet. LIPS. Consentit Arundel. ERN. Prætulere Bip. *parentibus.* Sed librorum consensus est in *præsens*, et noster eo verbo uti amat. Vid. index.

Accisis crinibus] Pœna duplex. Crines accisi, et fustigatio. Quam reperio etiam alias usurpatam Germanis in hoc sexu. In Legibus Luitprandi Regis Longobardorum, hæc est in feminas violentas et quæ sæviunt aut feriunt, 1, 17, 5. *Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres, et faciat eas decalvare et fustare* (ita lego: vulgo, *frustrare*) *per vicos vicinantes ipsius loci.* Paulo aliam et magis sævam adulterii pœnam tribuit prisca Saxonibus Bonifacius Archiep. Epistola 19. ad Ethelbaldum Anglorum Regem: *In antiquo, inquit, Saxoniam, ubi nulla Christi cognitio, si virgo in materna dono, vel maritata sub conjuge sit adulterata: manu propria strangulatam cremant.* (et addit, quod huc magis facit) *aut cingulo tenuis vestibibus abscissis flagellant eam castæ matronæ, et de villa in villam missæ occurrunt novæ flagellantes, et cultellis pungunt, donec interimant.* LIPS. Mox MS. ARUND. *verberans agit.* Male. ERN.

Publicatæ enim] Scribam, *publicatæ etiam.* Non enim hoc ad adulteras refero: sed ad eas, quæ adhuc injuges. vulgo tamen se vulgabant. LIPS. *Enim* accipio pro particula transeundi. Nam, quod ad pudicitiam publicatam attinet, omnino nulla venia est. Sed præferrem *etiam*, si libri addicerent. ERN.

Invenerit] Sic ed. Rom. et Norimb. Sed Put. *invenit.*

Sæculum vocatur] Gravis et acuta sententia. Seneca similiter, *Desinit esse,*

adhuc eæ civitates, in quibus tantum virgines nubunt, et cum spe votoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium, ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare, flagitium habetur. plusque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ 20 leges. In omni domo nudi ac sordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur, excrescunt. Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt: donec ætas separet

remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, mores sunt. LIPS. Cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) *vocantur*: quod jam notavit Rhen. ERN. Sed ed. Rom. *vocatur*.

Melius eæ civitates] Inter quas civitates fuisse Erulos reperio: apud quos adeo secundo matrimonio non locus, uti uxor marito mortuo laqueo sese statim juxta sepulchrum indueret: nisi invisa vivere mallet et infamis. Procopius tradit 2, 14. De bello Gothorum. LIPS.

Ne ulla cogitatio] Groslotius ter volebat *nec*, e vet. cod. Primo loco facile probem, non reliquis: nisi etiam corrigas *amant*: quod probarem, si libri faverent. ERN. Ed. Rom. et Norib. et Put. *ne, ne, ne*.

Tamquam maritum] In Lips. tertia est *meritum*, quod, ut in aliis forte, est vitium operarum. In ultima est *maritum*: quod in omnibus meis ante Lips. est. ERN.

Numerum liberorum finire] V. Lipsium ep. 85. Cent. 1. ad Belgas. ERN.

Ex agnatis necare] Agnatos hic accipies non ἀγχιστίς, aut συγγενίς, sed liberos, qui adnascuntur. etsi mallet omnino scribi, *gnatis*. Illud autem mirum, Tacitum omittere insignitum illum ritum et peculiarem Germanis, de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeoque imponebant. si undis abriperetur, notham censebant; si innataret, vere suam. Claudianus in Rufinum 2, 112. *Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus*. Julianus in epistola 16. ad Maximum: Πάντως οὐδὲ ὁ Ῥῆνος ἀδικεῖ τὴς Κελτῶν, ὅς τὰ πῆν νόθα τῶν βεβρωῶν ὑποδύχια ταῖς δίναις τίμπει, καθάπερ ἀκολάστου λίχου τιμωρὸς πρίτων. "Oσα δ' ἂν ἐπιγνῶ καθάρου σπέρματος, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος αἰωρεῖ, καὶ τῇ μπτρὶ σπριμύση πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν, ὥσπερ ἀδικαστὸν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθάρων καὶ ἀμίπτων γάμων τὴν τεύσαι

ὁὸς σωτηρίαν ἀντιδωρούμενος. Meminit et Galenus De sanitate tuenda 1, 10. et Nazianzenus carm. 49. ad Nicob. v. 142. Nonnus in Dionysiis 46, 55. ab hac caussa Rhenum ἐλεγχιστὸν agnominat, velut iudicem vindicemque conjugii: et vidi, qui Rheni etymon hinc petendum adseveraret, quasi purgatoris. Purus quidem sermone nostro *ρεγὴ* dicitur. Sed addo, Valerium Flaccum 6, 336. ad Scythas et ad Phasim hunc ritum (nescio an ex vero) transferre. Ita enim ibi quispiam:—*subitam sævi duravimus amne Progeniem, natosque rudes?* LIPS. *Adgnati*, supra numerum nati, ἐπίγονοι. Sic et Perizon. ad Melam 1, 8. in Misc. Obs. crit. t. 8. p. 118. Juliani loco cit. adde ejus Orat. 2. de laud. Constantii in med. Quæ de exploratione ista liberorum traduntur, fabulosa esse, jure a Tacito prætermissa, putat Amelang in opusculo subjuncto versioni Germ. Taciti de M. G. editæ ab J. H. M. Ernesti; fabulam autem inde ortam, quod infantes flumini immergere soliti Germani ad duranda eorum corpora.

Nec ancillis et nutricibus delegantur] Insignem elegantiam observent tirones in verbo *delegantur*. Sumta metaphorâ ab iis, qui creditoribus, omninoque quibus debent, non ipsi solvunt ex arca, sed ad alios amandant, a quibus, suo nomine, pecuniam accipiant, quod dicitur etiam *solvere per delegationem*. Omnino Cicero et elegantissimus quisque tropico hujus verbi usu delectatur. Vid. v. c. Clav. Cic. in h. v. et Gron. Obs. 1, 20. ERN.

Dignoscas] Antiquissimi libri *dinoscas*. cod. Kapp. ed. Spir. ERN. Ed. Norimb. omnino *dinoscas*. contra ed. Rom. *noscas*. Put. *dignoscas*.

Donec ætas separet ingenuus, virtus agnoscat] Vide, si libet, observ. nostras

ingenuos, virtus agnoscat. Sera juvenum Venus; eoque inexhausta pubertas. nec virgines festinantur; eadem juvenata, similis proceritas. pares validæque miscentur. ac robora parentum liberi referunt. Sororum filiis idem apud avunculum, qui apud patrem honor. Quidam sanctiorem arctioremque hunc nexum sanguinis arbitrantur, et in accipiendis obsidibus magis exigunt; tamquam ii et animum firmiter, et domum latius, teneant. Heredes tamen successoresque sui cuique liberi: et nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres, patruus, avunculi. Quanto plus propinquorum, quo major adfinium numerus, tanto gratiosior senectus, nec ulla orbitatis pretia. Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam²¹ amicitias, necesse est. nec implacabiles durant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus: utiliter in publicum; quia periculosiores sunt inimicitiae juxta libertatem. Convictibus et hospitibus non alia gens effusius indulget. Quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur: pro fortuna quisque adparatis epulis excipit. Cum defecere, qui modo hospes fuerat, monstrator hospitii et comes, proximam domum non invitati adeunt. nec interest: pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad jus hospitii, nemo discernit. Abeunti, si quid poposcerit, concedere

1, 4. *Separat est, faciat, ut separentur: agnoscat, faciat, ut agnoscantur.* GRON. *Agnoscere* eo sensu apud Sen. ep. 120. et Plin. ep. 5, 17.

Inexhausta pubertas] Is. Vossius ad Melam 3. explicat ἀναφθοδίαν, quæ ibi pueritia. Pueritiam recte accipit; sed pubertas aliud est: nempe, vis juvenilis generandi. quæ sero consumitur. ERN.

Pares validique] Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) edd. Bonon. Spirrens. omnesque ceteri mei ante Lips. magno consensu *validæque*: quod restitui. In Lipsianam, ut alia quædam, venit ex obscura editione. Intellige, pares maritis ætate aliisque rebus ducuntur, in primisque validæ. Paulo post pro *magis* MS. Arund. *maxime*. ERN. Pichenæ placebat *validique*. sed recte cum Ernestio faciunt Lall. Brot. Bip.

Apud patrem] Cod. Kappii (quem Joh. Kappius hic iterum male MS. vocat) sive ed. Norimb. item Rom. et ed. Rhagii *ad patrem*. Sic Cic. ad Att. 2, 16. et 10, 16. *ad me* pro *apud me*. Mox MS. Long. *obsidiis*. Dein pro *ii* male legitur *in* in ed. Nor. Rom. Rhag. et in MS. Long. et Humm.

Nec ulla orbitatis pretia] Non sunt, qui senes orbos captent, ut apud Romanos. Respice A: 15, 19. Cf. Ammian. Marc. 14. 6. Sen. Cons. ad Marc. c. 19. Paulo ante Put. *tanto gratior*. sed Rom. et Norib. ed. *gratiosior*.

Utiliter in publicum] Solus cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *utilitate*. Mox *juxta libertatem* est inter liberos homines, in civitate libera. ERN. Ed. Rom. et Put. *utiliter*.

Cum defecere] Sc. epulæ: cum epulas amplius præbere hospiti non possunt. Infra c. 24. *cum omnia defecerunt*, sc. quæ ludendo perdere possint. Edd. vett. *mæ* ante Lips. omnes *defecere*. quod restituit Pichena. *Defecerit* est in ed. Lips. quod eodem modo intelligere licet. Sed illud verum puto. Vid. tamen ad c. 24. ERN. Bip. præferunt *defecerit* scilicet hospes.

Si quid poposcerit] Sic MS. Arund. edd. ante Rhen. 1532. omnes. Is invexit, sive potius error operarum, *poposceris*, quod miror tamdiu toleratum, cum illud Latinitas desideret. ERN. Ed. Norib. *poposcerit*. In Roma. eaq. vox deest.

moris : et poscendi invicem eadem facilitas. Gaudent muneribus : sed nec data inputant, nec acceptis obligantur. ²²Victus inter hospites comis. Statim e somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur, sæpius calida, ut apud quos plurimum hiems occupat. Lauti cibum capiunt : separatæ singulis sedes et sua cuique mensa. tum ad negotia, nec minus sæpe ad convivia, procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebræ, ut inter vinolentos, rixæ, raro conviciis, sæpius cæde et vulneribus transiguntur. Sed et de reconciliandis invicem inimicis et jungendis adfinitatibus et adsciscendis Principibus, de pace denique ac bello, plerumque in conviviis consultant : tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. Gens non astuta, nec callida, aperit adhuc secreta pectoris licentia joci. Ergo

Victus inter hosp. comis] Hæc pro spuris omisit in versione Francica de la Bletterie. Et sunt sane suspecta saltem de loco. ERN. Omnino glossema redolent.

Separatæ singulis sedes] Quæ sedes e gramine aut frondibus, et propriæ thori. Strabo suggerit, qui de Gallis p. 197. *καθιζόμενοι διπνοῦσιν ἐν στράσει*. Posidonius apud Athenæum 4, 13. fœnum sibi substravisse scribit, ab eadem mente: *Κεῖλτοὶ τὰς χόας προσθένται, χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπέζων ζυλίων, μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐσημμέναν*, etc. Plura de ratione Germanici victus ibi vide. LIPS.

Sua cuique mensa] Herelius *über einrige Stellen im Tacitus*. 4. Erf. 1796. conjicit *sua sexui cuique mensa*. quo trahi possit, quod c. 19. refertur, *nec ullis convivorum invitationibus corruptas esse mulieres*. Contra Antonius h. l. de feminis plane non esse sermonem observat, suamque singulis viris sedem sive mensam, scamnum scil. fuisse putat. Quicquid sit, ingeniosa saltem est Herelii conjectura.

Diem noctemque] Uti et de Persis Xenophon scribit in Pædia 8, 8. extremo. qui mirum (studiose enim notavi et comparavi) quam in pleraque omni ratione vitæ, immo et lingua, consentiant cum Germanis. LIPS.

Ut inter vinolentos] Frustra Rhenanus tentat *violentos*, quod ultiores Germani vino caruerint. Intelligentum vinum hordeaceum, *κριθίνος ὄνος*, non *ἀμπέλινος*. Vett. edd. *vinulentos*. Mox bene Rhenanus edidit *sed et de reconciliandis*. Sic MSS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) At MSS. Arund. edd. ante

Rhen. *sed de reconciliatis*. male. ERN. Ed. Rom. *reconciliandis*. Sic et MS. Humm. et Long. sed Put. *reconciliatis*. Prius Colerus malebat *transigunt* ex formula juris Romani.

Simplices cogitationes] i. e. faciles, lenes, refer ad ea, quæ dixerat de inimicitis ponendis, amicitis adfinitatibusque jungendis, item de pace. *Magnæ* pertinent ad bellum. ERN. *Simplices*, nudas, non fucatas, forsân et minoris momenti.

Nec callida] Vet. cod. apud Groslovtium aut *callida*.

Aperit adhuc secreta pectoris licentia joci] MS. Arundel. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *ad hoc*; vetus ed. ap. Jac. Gron. *ad hæc*: quorum alterutrum reponendum videbatur Groslotio, illud Colero. *Adhuc* verum puto, quod et MS. Turic. habet. Id dupliciter licet interpretari: vel *insuper, etiam*, vel *nunc quoque*, nondum edocta artes dissimulandi et fingendi alia, quam sentiat. Deinde cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) ed. Spir. omnesque mei libri ante Lips. ed. *licentia joci*, quod merito restitui. In Lipsianam loci venit aut operarum vitio, aut potius ex alia ignobili ed. in qua ipsa vitium operarum fuit. Non enim tacitus veterem lectionem mutasset. Et id tamen temere ab omnibus servatum est. *Jocum* latius accipe, dictum, qua opponitur rebus seriis, deque carminibus, conviviis similibusque dicitur, ut sæpe apud poetas in primis. Pro *jocus* centies librarii et operæ dederunt *locus*. V. Burm. ad Sueton. Calig. 9. ERN. Ed. Rom. *ad hæc*. MS. Long. *ad hoc*. MS. Humm. *adhuc*. Dein MS. Long. etiam

detecta et nuda omnium mens postera die retractatur, et salva utriusque temporis ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt. Potui humor ex hordeo aut frumento, in quandam similitudinem

joci. Rhenanus in ed. prima consulto et ex ingenio dedit *loci*, quia in conviviis sermonis libertas sit. Restituerunt hoc Bip. Ad rem, perinde est, sed codicum et editionum veterum rationem habendam puto.

Et salva utriusque temporis ratio est] Ego scribo, et sua utriusque temporis. Interpretor: Germani in conviviis et computationibus deliberant quidem agitantque res graves: sed easdem sobrii recoquunt et retractant. utriusque rei sua quadam ratio est. Rationem autem addit, *deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt.* Ex quo discimus, Germanos in convivii illa licentia proposuisse quidem seria: sed eadem conclusisse et finisse, non nisi matutinos et serios. Persarum similis mos, qui, ut Strabo ait 15. p. 734. *ἐν δὴν τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ ταῦτα βέλτερότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται.* idemque de iis Ammianus 18, 5. Sed et Creten-sium ex Athenæo 4, 10. Græcorum omnium veterum ex Homero Il. 9, 225 sq. et Plutarcho diffuse Symposiacorum lib. 7. Q. 9. Propius ad Tacitum Herodotus 1, 133. *Quæ Persæ in conviviis deliberaverint, postredie proponi sobriis: et si tunc placuerint, rata esse.* LIPS. *Rationem constare et rationem salvam esse sensu eodem dicuntur: et proprie in pecuniæ rationibus domicilium habent. Constat enim et salva est ratio,* quæ non conturbata et implicita, sed explicata vel expedita, est; ubi accepta et expensa quadrantur, ubi paria fiunt aut fieri possunt, ubi nulla reliqua, nec plus erogati est, quam accepti. Sic *constare ac salvum esse dicitur, quicquid utiliter expensum vel impensum est, ut ejus nomine actio vel crimen non detur, neque oriatur dolor, aut pœnitentia; cujus nihil male collocatum vel insumptum.* Ita Plinius in Paneg. cap. 92. *salva diligentia: tuæ ratione,* id est, ut tibi ratio diligentia tuæ constet, ut nihil tibi videaris contra consuetam diligentiam tuam fecisse. Defendimus adversus optimum Buchnerum eidem Plinio epist. 2, 17. *salvo et composito die,* ad Senecam de ira 3, 36. Ergo et apud Tacitum, *Et salva utriusque temporis ratio est,* accipiendum, ut sit: et utrumque tempus non omnino otiose atque inutiliter, et

sic, ut nullam ejus operam edant, agunt: et utrumque tempus non male collocant aut sibi collocare videntur. Quum Romani et Græci convivantes *εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα* proferant, et sic eis alterius temporis ratio non constet, nec salva sit, quippe quod et per merum lusum et lasciviam trahatur; boni Germani temperant, inquit, suas ferias utili negotio deliberandi, atque adeo non tantummodo, cum retractant consulta sobrii, sed etiam, dum consultant uvidi ac saucii, temporis salvam rationem habent. Alludit ad dictum Catonis, quod Justinus in præfatione ac pro Plancio 27. refert Cicero, *clarorum virorum atque magnorum non minus otii quam negotii rationem constare oportere.* GRON. Mihi, qui et ipse *salva* probo, simplicius videtur, sic accipere: quæ in conviviis dicta, non pro ratis statim habentur: neque enim seria proprie conveniunt temporibus convivandi. Ita salva est ratio illius temporis; quam perturbes, si, quæ inter vina dicta sunt, pro certis et firmis habeas, et quæ revocare non liceat. Iterum ergo in deliberationem a sobriis vocantur, et, ut tum constitutum est, ita ratum habetur. merito. nam sobrii in potestate mentem et libertatem habent. Ita et huic temporis sua salva est ratio, nec quod ei convenit, alteri tribuitur. Atque hanc interpretationem sequentia videntur confirmare. Salvam temporum rationem relinquit, qui ea non perturbat, nihil alieno tempore agit. ERN. *Ratio salva est integra.* Nemini fraudi est, in convivio hoc velle, idem postero die nolle. sic Longolius.

In qu. sim. vini corruptus] *Corruptus* hactenus dici potest ille humor, qua omnia naturalia per artem in suavius, ad sensum hominum, mutata, dicuntur corrumpi: ut ap. Virgil. G. 2, 466. *corrumpitur usus olivi,* unguentis sc. adfusis. Sic quæ Callim. H. in Lav. Pall. 16. *ἔλαια μικτὰ* dicit, opponitque *λιτοῖς*, ea dicuntur a Græcis *φθίρεισθαι, συμφθίρεισθαι.* de quo v. Kuster. ad Aristoph. Plut. 530. et Hemsterhusium τὸν πᾶν ad Lucian. Prometh. p. 31. et quos ibi laudat. Sed potest etiam respexisse eo, quod Romanis, vino vero et aquæ adsuetis, vinum illud sædam putredinem olere videbatur, ut patet e

vini corruptus. Proximi ripæ et vinum mercantur. Cibi simplices: agrestia poma, recens fera, aut lac concretum. Sine adparatu, sine blandimentis, expellunt famem. Adversus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitiis, quam armis, vincuntur. Genus spectaculorum unum atque in omni cœtu idem. Nudi juvenes, quibus id ludicrum est, inter gladios se atque infestas frameas saltu jaciunt, Exercitatio artem paravit, ars decorem. non in quæstum tamen, aut mercedem. quamvis audacis lasciviæ pretium est, voluptas spectantium. Aleam (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de libertate et de corpore contendant. Victus voluntariam servitutem adit. quamvis juvenior, quamvis robustior, adligari se ac

noto Juliani Cæs. epigrammate in cerevisiam. Verum illud melius: MS. Arundel. *corrupti*. ERN. *Corrumpi* hic potius nativo suo et proprio sensu sumi Longolius autumat. Epigramma Juliani videsis in Brunkii Anal. vet. poet. t. 2. p. 403.

Vitiis, quam] Bambergensis, *vino quam armis*. LIPS. Vix est, ut τὸ *vino* non sit a mala scholiastæ manu. Nam *vitiis* prorsus est nimio vino, et hoc amplius τὴν οἴνοφλογίαν consequentibus malis. Justinus de Philippo et Alexandro 9, 8. *Vini nimis uterque avidus, sed ebrietatis diversa vitia*. Quorum et Horatius quedam decantat Ep. 1, 5, 16. *Quid non ebrietas* etc. *Vinci* autem suis eos *vitiis* dicit, ut apud eundem Justinum 1, 8. *Scythæ prius ebrietate, quam bello vincuntur*. Et Antiochus Floro 2, 8. *Rex jam luxuria sua debellatus*. Neque enim invictos et vino et armis significari puto; (nam si vino invicti, cur crebræ inter vinolentos rixæ? cur cædes? vino utique sunt hæc succumbentium, ἡττώων non κρηττώων) neque tamen etiam facile armis vinci Germanos; sed, si quis ea irretire possit eos illecebra, juxta facile victum iri hoc genere vitiorum quam inexcuperabili vi armorum, quam *armis*, id est, ea mole armorum, quibus vinci possunt. GRON. *Vino* convenientius videbatur Conringio. *Vitiis* MS. Long. Humm. et editiones veteres.

Inter gladios se] Similem ludum describit Sidon. Apoll. cærm. 5. v. 246. *clypeosquæ rotare ludus et intortas præcedere saltibus hastas*.

Artem paravit] Edd. Spirens. seqq.

ante Rhen. *parat*. At cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *paravit*, unde Rhen. dedit. ERN. Ed. Rom. etiam *paravit*. Put. *parat*. hoc placet Bipontinis. Parum interest.

Cum omnia defecerunt] Bene vulgata habet. Adde supra c. 21. sed tamen magis placet lectio MS. Turic. *defecerint*, in hoc contextu. ERN.

De libertate et de corpore] Hoc alexæ studium pertinax Hunnis adtribuit D. Ambrosius, de Tobia cap. 11. *Ferunt Hunnos, cum sine legibus vivant, alexæ solius legibus obedire, in procinctu ludere, tesseras simul et arma portare, et plures suis, quam hostilibus ictibus, interire. in victoria sua captivos fieri et spolia suorum perpeti, quæ pati ab hoste nequiverint*. Et statim: *frequenter autem tanto ardore rapi, ut, cum ea quæ sola magna æstimant, arma victus tradiderit, ad unum alexæ jactum vitam suam potestati vel victoris, vel fœneratoris, addicat*. Denique constat, quod quidam et Imperatori Romano cognitus, in fide pretium servitutis, quod sibi tali forte superata intulerat, supplicis imperatæ mortis exsolverit. O fœda, o barbara. et scio apud quosdam Septemtrionalium hodie hanc insaniam pro parte vigere. LIPS. Heumannus, diss. peculiari hunc Taciti locum emendare conatus, expungi jubet *extremo ac*, tanquam superflua, et *tradunt* mutat in *reddunt*, ne Tacitus Germanos calumniasse videretur. Respondit viro docto et dubia solvit Gebaverus in Vestig. p. 487.

Quamvis junior] Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) *juvenior*. Mox *alligari*,

venire patitur. ea est in re prava pervicacia: ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriae exsolvant. Ceteris servis, non²⁵ in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur. Suam quisque sedem, suos Penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit: et servus hactenus paret. Cetera domus officia uxor ac liberi exsequuntur. Verberare servum ac vinculis et opere coercere, rarum. Occidere solent, non disciplina et severitate, sed inpetu et ira, ut inimicum, nisi quod impune. Libertini non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate; exceptis dumtaxat iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim et super ingenuos et super nobiles ascendunt: apud ceteros inpares libertini libertatis argumentum sunt, Fenus agitare et in usuras extendere, ignotum: ideoque magis servatur, quam si vetitum esset. Agri, pro numero cultorum, ab universis in vices occupan-

pro vinciri, sic fere Cic. Tusc. 2, 17. *vulnus alligari*. V. plura in Clav. Cic. et, quem ibi laudavi, Gronovius ad Liv. 7, 24. ERN. *Juvenior* habent et MS. Long. et Humm. Restituo cum Bip. et Longolio. Sic et Plin. Ep. 4, 8.

Verberare servum] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) sic: *verberant servum, ac vinculis et opere coercere, rarum occidere solent*. ERN.

Impetu et ira] Hoc ita in Septemtrionis tractu, ut Holsatia atque alibi, etiam hodie Germani; et per mores licet. LIPS. MS. Turic. mox *impune est*. ERN. Receperunt Bip.

Liberti] Sic vulgati omnes. At nos castigavimus *libertini*. Ultima syllaba absorpta est a sequente verbo. Nam de ordine hominum loquitur, qui est libertinorum, non libertorum. Cic. Verr. 1, 47. deinde mox diserte *libertini* in omnibus libris: denique non ad singulas domos, sed ad civitates referuntur. Similiter infra c. 44. in simili argumento, *libertinus*, non *libertus*. Similis est etiam locus Livii 4, 3. *et proinde hoc valet — tamquam servum aut libertinum aliquis Consullem fore dicat*. Nam quod in Agric. c. 19. Agricola dicitur *nil per libertos servosque publicæ rei egisse*; sermo est de libertis et servis Agricolæ, non de ordine hominum in genere. ERN.

Raro aliquod momentum i. d.] MS. Arund. *aliquid momenti*. Vulgatum melius. Supra in Hist. 1, 59. habuimus *grande momentum*, de homine. ERN.

Impares libertini libertatis argumen-

tum sunt] i. e. ex hoc ipso apparet libertas populi, quod libertini inferiores sunt ingenuis et nobilibus. ERN.

Fenus agitare] Hæc de fenore spuria videntur nonnullis, in his Antonio in notis ad versionem suam Germanicam.

In usuras extendere] *Fenus* de pecunia dici, quæ sub usuris collocatur, facia cuivis patet, monuitque Salmas. de Usur. p. 24. et sic alibi centies. *In usuras extendere* intelligo dictum, pro *per usuras extendere*, ut apud Virgil. 10, 468. *sumamque extendere factis*. Forte etiam fuit *et usuris vel per usuras extendere*, ut mox confunduntur *in vices et per vices*. Nam profecto *fenus* non augetur in usuras, sed usuris *fenus*. ERN.

Ideoque magis servatur] Quid servatur? immo non servatur *fenus*, nec est ejus usus. Aliquid in hac scriptura vitii: an *spernitur*, vel *spernatur*? ac tale sententia petit. Aut pro sensu capiendum, quasi de interdicto prævisset. LIPS. Salmasius l. c. corrigi *aversantur*. Quomodo aversari possunt, quod ignorant? non magis, quam appetere. Recte Heraldus in Salmasii Observ. ad jus Att. et Rom. p. 583. monuit, ex antecedentibus esse ἀπὸ κεινοῦ intelligendum aliquid, ad quod *servatur* referatur, nempe ut abstineant a fenore exercendo, abstinentia ab fenore agitando. ERN.

Agri ab universis] Bambergensis, ab *universis vicis occupantur*. longe alia, nec deteriore sententia. LIPS. Satis placet *per vices*. Cæsar B. Gall. 6, 22. *Agriculturæ non student* . . neque quisquam agri modum certum ac fines pro-

tur, quos mox inter se, secundum dignationem, partiuntur. facilitatem partiendi camporum spatia præstant. Arva per annos mutant: et superest ager: nec enim cum ubertate et amplitudine soli labore contendunt, ut pomaria conserant et prata separent et hortos rigent. sola terræ seges imperatur. Unde annum quoque ipsum non in totidem digerunt species: hiems et ver et æstas intellectum ac vocabula habent: autumnus perinde nomen ac bona ignorantur. Funerum nulla ambitio. id solum observatur, ut corpora clarorum virorum certis lignis cremantur. Struem rogi nec vestibibus, nec odoribus, cumulant. sua cuique arma, quorundam igni et equus adjicitur. Sepulcrum cespes erigit. Monumentorum arduum et operosum honorem, ut gravem defunctis, adspersantur. Lamenta ac lacrimas cito, dolorem et tristitiam tarde, ponunt. Feminis lugere honestum est; viris meminisse. Hæc in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. nunc singularum

prios habet: sed magistratus in annos singulos gentibus nationibusque hominum, qui una coierunt, quantum eis et quo loco visum est, attribuntur agri, atque anno post alio transire cogunt. Ergo, quia nulla perpetua possessio, et quotannis alius tribus patrisvefamilias in alterius arationem successio, vices. Sic vices excipere, succedere, Phædro 2, 8. Idem de veteribus Ægyptiis Herodotus 2, 168. Ταῦτα μὲν (τὰ ἱερῶν γέγρα, ἀρουραὶ) δὴ τοῖσι ἅπασιν, ἣν ἕξακαισημίνα: τὰ δὲ ἐν περιτροπῇ ἱκαροποῦντο, καὶ οὐδαμῶς αὐτοῖς. Scilicet ἐν περιτροπῇ per vices est, ἐκ περιόδου. Simile quid de Dalmatis Strabo, etsi vices istæ octo annorum essent libro 7. p. 315. Ἴδιον δὲ τῶν Δαλμασίων, τὸ διὰ τῆς ἰκαροπορῆδος χάρας ἀναδασμὸν ποιεῖσθαι. GRON. Recte Gronovius vulgatum defendit. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) in vices. In ed. Spir. vices sine præpositione. Frustra tentant per vicos. Per vices primum reperi in ed. Puteol. ERN. In vices etiam ed. Rom. Recipio cum Bip. MS. Humm. vice, quod præfert Longolius. Alii, Lall. Brot. Ern. in ed. 1. dederant per vices.

Amplitudine soli labore contendunt] Columella RR. 1, 3. Acutissimam gentem Pænos dixisse convenit, imbecilliorum agrum, quam agricolam, esse debere: quoniam, cum sit collectandum cum eo, si fundus prævaleat, allidi dominum. GRON. Edd. Bonon. Spirens. Put. Rhag. Beroald. Put. Rhen. 1519. laborare: sed post labore edidit. ERN. Sic et ed. Norib. et Rom. it. MS.

Humm. et Long.

Prata separent.] Sic vett. edd. Rhenanus a. 1533. edidit sepiant, e libro nescio quo. Illud restituit Pichena. Si libri plures faverent, sepiant non spernerem. Virgil. G. 1, 270. segeti prætere sepe, inter labores rusticos ponit et rigandi curæ jungit. ERN. Sepiant Cluverio et aliis placuit. Ortum vero est ex negligentia Rhenani, qui in margine libri sui ex ed. Norib. notarat seperent, sed litteras non amplius satis dignoscere postmodum potuit. Patet hoc ex nota: "Nisi fallant annotatiunculæ quondam excerptæ, legitur illic et prata sepiant." Vitiosum illud seperent habet et ed. Rom. item MS. Long. et Humm. In hujus etiam margine librarius addidit secent.

Intellectum habent.] Tres partes tantum ab iis intelliguntur, tres tantum sciunt. ERN.

Operosum honorem.] Peroperosum edd. Spir. Put. Ber. Operosum e cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edidit Rhenanus, ut mox, ut gravem defunctis, pro et gr. quod in Beroaldi ed. vitio operarum irrepserat. nam priores omnes ut gr. item MS. Turic. Mox deponunt MS. Arund. quod e repetitione præcedentis syllabæ ortum. ERN. Ed. Rom. etiam operosum.

Viris meminisse.] Acute. Seneca communiter ita præcipit, epistola 100 (99). Vir prudens meminisse perseveret, lugere desinat. LIPS.

gentium instituta ritusque, quatenus differant, quæ nationes e Germania in Gallias commigraverint, expediām.

Validiores olim Gallorum res fuisse, summus auctorum 28
D. Julius tradit: eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. Quantulum enim amnis obstabat, quo minus, ut quæque gens evaluerat, occuparet permutaretque sedes, promiscuas adhuc et nulla regnorum potentia divisas? Igitur inter Hercyniam silvam Rhenumque et Mœnum amnes Helvetii, ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere. Manet adhuc *Boihemi* nomen, significatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus. Sed utrum Aravisci in Pannoniam ab Osis, Germanorum natione, an Osi ab Araviscis in Germaniam, commigraverint, cum eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est: quia, pari olim inopia ac libertate, eadem utriusque ripæ bona malaque erant. Treveri et Nervii circa

Divus Julius tradit] Bell. Gall. 6, 24. ERN.

Potentia divisas] Codex ille ipse, *diversas*. quod probum scio. LIPS. Sic et ed. Spirens. ceteraque ante Rhen. Is primum a. 1519. pro varia lectione in margine, deinde a. 1533. in textu edidit *divisas* e cod. Artolphi, quem nos Kapp. vocamus. ERN. Est editio Norib. quacum consentit et Romana. Conringius planius putat *divisas*. Sic et Lall. Brot. Longol. Contra Bip. placet *diversas* i. e. disjunctas.

Mœnumque] MS. Arund. *Mœnim*; quam terminationem a Mela 3, 3. firmari notat J. Gronovius. Et sic edidit Rhen. a. 1533. cum sequentibus. At Spir. Put. Ber. (et Rhen. 1519.) *Mœni*. Primus Lipsius e meis edidit *Mœnum*, nescio an casu: quod tamen est in cod. Kapp. Itaque servavi *Mœnum*, etsi magis inclino h. l. in *Mœnim*. Certe hoc loco pro altera terminatione non licebit uti cum Cellario in Geogr. Antiqua. ERN. Lipsius *Mœnum* hausit e Farnesio, quod ipse indicat in notis ad ed. 1. Ita et ed. Rom. habet et Nor. Scrupulum jure heic movent Schwarzius et Longolius, unquamne ad Mœnum usque habitaverint Helvetii? Itaque ille in designatione veteris Helvetiæ finium longius protrahendorum legi jubet *Enum*; hic in Diss. 42. de Hermunduris et in Collect. Diss. p. 363. substituit *Lemanum*, conjectura eo magis probabili, quod et Cæsar, quem ipse Tacitus laudat, *Lemanum* nominat B. G. 1, 2.

Manet adhuc Boiemi nomen] Latere aliud videtur in scriptura Bambergensi,

manet adhuc Boiis e munere nomen. Scribo, manet adhuc Boiismi e re nomen, vel Boyasum e re. Apte ad hæc vestigia, et rem ipsam. Strabo quidem 7. p. 290. clare Βοιίασμον regiam Maroboduui nominat: quam dictam a Boiis vult nunc noster. Possis et Boyaimum scribere, verius propiusque ad etymon, quasi Boiorum domum. LIPS. Omnes edd. Boiemi. solus cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Boihemi. ERN. Ed. Rom. Bohiemi. Recte Bip. receperit Boihemi. Vell. Pat. 2, 109. habet Boiohemum.

Loci veterem memoriam] Voculam inserit Bambergens. *veterem viæ memoriam*: qua quid faciam, sum incertus. LIPS. Colerus inde facit: *et veterem vicinæ memoriam*. ERN.

Aravisci .. ab Osis] *Arabiscos* in Pannonia inf. locat Ptolem. 2, 16. *Oso* heic noster Germanorum nationem dicit, infra c. 43. negat. Longolius in Humm. MS. reperit *abois*, in suo *abois*, mox etiam Humm. MS. habebat in margine *boi*, secunda manu oblitteratum. Non dubitavit proinde Longolius in textum recipere a *Boiis* et deinceps an *Boii*. Verum sic secum pugnaret ipso hoc capite Tacitus, quum minimo intervallo Boios Gallicam Germanicamque nationem diceret. Quin locus agrotet, vix mihi dubium; medicina Longolii ad sanandum non sufficit.

Treveri et Nervii etc.] Edd. ante Rhen. 1533. omnes *Neruli*. Mox ed. Kapp. (s. ed. Nor.) *affectionem*: quo verbo noster etiam supra usus est. Item edd. ante Rhen. *Germaniæ*. ERN. Ed. Norib. *Neruli*. Sic et ed. Rom. unde

adfectionem Germanicæ originis ultro ambitiosi sunt, tanquam, per hanc gloriam sanguinis, a similitudine et inertia Gallorum separentur. Ipsam Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes. Ne Ubii quidem quamquam Romana colonia esse meruerint, ac libentius *Agrippinenses*, conditoris sui nomine, vocentur, origine erubescunt, transgressi olim et experimento fidei super ipsam Rheni ripam conlocati, ut
 29 arcerent, non ut custodirentur. Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi, non multum ex ripa, sed insulam Rheni amnis, colunt, Cattorum quondam populus et seditione domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani Imperii fierent. Manet honos et antiquæ societatis insigne. nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus

manus recentior fecit *Heruli*. Rhenanus in ed. 1519. ad marginem posuit: "leg. *Nervii*, quos Tornacenses putamus esse." Dein ed. Rom. *adfectionem*. Treverorum patriam veram fuisse trans Rhenum ad utramque Loganam, docent Crollius et Chr. Jac. Kremerus. V. Bip. notam ad H. 4, 37.

Triboci] Male vulgo *Treboci*. Ed. Rom. et Nor. *Triboci*. De nomine ipso v. Schoepflinus Als. ill. t. 1. p. 1. 134.

Ubii quidem erubescunt] Immo vero, non erubescunt. Quamvis, inquit, Ubii nomen mutarint, colonico jam jure libentius Agrippinenses dicantur, a conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libenterque se iis inserunt. LIPS. Meo judicio Gruterus hic *ἀίσχυται. τοὶ δὲ οὐκ αἰσχύονται*. Sic et ipsi olim conjeceramus. *Origo* sine dubio est avita statio et incolatus Germaniæ, antequam colonia fierent. Nam pudere quemquam populum, quod coloniam Romanæ honorem adeptus esset, præsertim Ubios (qui essent sponte translati, ut arcerent, non ut custodirentur; non ut essent in obsidione ipsi, sed ut seque commodius tuerentur ac fines Romanos, et virum imperantis populi pars, non servientium accessio, forent: qui inter Vitellii et Vespasiani arma Galliarum simul et Batavorum defectione et conjuratione grassante tam constantes in fide atque integri manserint et specioso nomini libertatis præsentia pratulerint: qui denique Agrippinenses quam Ubii vocari mallent) nemo Romanorum, illo utique seculo, diceret. Necessario igitur requiritur negandi particula: quam melius poni a fronte hujus orationis, quam ubi Lipsius inseruit, non obscurum esse censeo consideranti *quæ quidem*. Hoc libro: ne

fratribus quidem mansuram concordiam. Ne Ubii quidem, inquit, patriam ejurant aut Germanum sanguinem sedemque veterem diffitentur: etsi ad id nobilitatis evecti, ut jus coloniam meritis et beneficiis erga Populum Romanum impetraverint, placeantque sibi magis, cum Agrippinenses, quam cum Ubii, salutantur. Est autem hæc nimium vulgaris vanitas et hominum et populorum, ut successibus suis deesse auctoritatem existiment, si humiliora prima incrementa confiteantur. GRON. Nempè Gruterus legi volebat *Ne Ubii quidem*, e vestigiis ed. Spirens. in qua *Nubii*. Quia sic etiam MS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ed. Pogg. resque per se evidens: eam correctionem merito recepi. ERN. Frustra negationem respuit Longolius. Totus loci nexus eam requirit. Ed. Rom. quoque, item MS. Long. et a rec. manu Hummelii habent *Nubii*.

Conditoris sui nomine] Agrippam intellegit, qui Rhenum eos primus traduxit et in iis sedibus collocavit. Ille tamen non est Coloniae conditor, neque auctor nominis: sed ab Agrippina id habent, ejus filia, ut Tacitus clare A. 12, 27. scripsit. Itaque dubitavi, num *conditoris suæ* legerem: neque novum, ejus flexus verba in fæmineum etiam genus usurpari, Virgilius de Junone 12, 159. *Auctor ego audendi*. Ovidius de Vênere Heroid. 16, 114. *Sponsor conjugii stat Dea picta sui*. Et plura sunt ejusmodi. LIPS. Mox MS. Turic. *custodirent*. ERN. De Colonia Agrippina v. et H. 4, 28.

Ant. soc. insigne] Apud Grut. p. 73, 9. CIV. BATAVI. FRATRES. ET. AMICI. P. R.

Nec tributis contemnuntur] Sive con-

adterit. exempti oneribus et conlationibus, et tantum in usum præliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. Est in eodem obsequio et Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo Populi Romani ultra Rhenum, ultraque veteres terminos, Imperii reverentiam. Ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum, agunt, cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo et cœlo acrius animantur. Non numeraverim inter Germaniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque con- siderint, eos, qui Decumates agros exercent. Levissimus

tinentur. In promptu erat, *conteruntur.* sed parum elegans, cum idem verbi statim sequatur, *nec publicanus atterit.* Ferri et vulgata potest. Nam, quibus tributa imponuntur, hoc ipso, ut victi, pro contemptis habentur et despretis. Steph. Pighius in Hercule Prodicio (p. m. 12.) mallet, *contenuantur.* LIPS. Post omnes τὸ ἐπὶ φακῆ μῦθον Lud. Aurelius, *consternantur.* Recte Colerus, (qui vulgatum elegantior dictum putat) et διώττειται φροντίδις Lipsii. Placuit antiquis verba λόγον τὸν τε σιγώμενον καὶ ἔνδον ἰπιστρεφόμενον καὶ τὸν προφερόμενόν τε καὶ ἀκούμενον, oris puta vocem aut animi sensum significantia ita transferre interdum, ut facta demonstrant. Ut *objurgare ferula, colapho, flagris, laudare armis* supra hoc libro, *increpare saltu* apud Florum 1, 1. *petauoque iubente modo superior* (ubi male conjiciunt *juvante*) apud Petronium (Fragm. p. 674. ed. Burm.) *jussum æs spirare caminis* Statio et similia. *Laudare armis* est in honorem alicujus collis armis sonitum edere, quod valet atque est pro laude. *Increpare saltu*, transsilire, quod signum est arguentis atque improbantis et opus et vetitum. *Objurgare flagro*, severe atque aspere accipere verberare, ut verbis et vultu fit in jurgio. Sic *tributis contemnere* est tributa imponere, quod est insultantium victis et pro vilibus, ignavis, obnoxii eos tractantium et contemnendum. Velleius 2, 39. de Galliis : *quippe ejus ductu auspiciisque infractæ pæne idem, quod totus terrarum orbis, ignavum conferunt stipendium.* quod etiam frustra tentatur. *Ignavum stipendium*, quod argumentum est in bello segnes minusque fortes constantesque fuisse atque esse, quod non facerent, si viri essent. Ipsum verbum etiam sic Cicero 4. ad Attic. 16. *In monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forum laxaremus et usque ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus sexcen-*

ties sestertium. id est, vile habuimus, et libenter erogavimus, impendimus, unde apparet, tantum pecuniæ præ istius monumenti adjectione ad arcem fori Casariani vile nobis et contemptum fuisse. Simillimum Claudian. de bello Get. 178. *facili contemptum Strymona saltu.* GRON. Alterum, *nec publicanus atterit*, pertinet ad vectigalia, quæ publicanis locantur : Sensus ergo est, a tributis et vectigalibus liberi sunt. MS. tamen Turic. *conteruntur.* ERN. Lips. in marg. ed. quintæ habet *contunduntur.* Crusius volebat *consumuntur*, Rhen. *condemnantur.* *Conteruntur* placebat Ursino.

Mattiacorum] Leibnitio videbatur legendum *Marsaciorum* vel *Marsacorum*, de quibus supra H. 4, 56.

Ultra Rhenum] Ergo non sunt *Mattiaci* (ut doctis viris visum) qui nunc Zelandi appellatur : etsi *Mattiorum* vox, familiari appellatione, inter eos duret. Taciti hæc Iustra : abnuet, atque ultra Rhenum propinqui Batavis, an ubi pars *Northollandiæ* nunc est et vicini sinus? LIPS. Cf. Cluver. Germ. vet. 3, 7.

Acrius animantur] Quia mari et frigori propiores. Neque opinor equidem vel ex hoc Taciti loco, Zelandos esse, sed *ultra Rhenum*, Septemtrionem versus populos : qui nunc in Frisiis, aut *Northollandis* censentur. At mare multa abrasit. LIPS. *Acrius anim.* i. e. animosiores ferociioresque sunt. ERN.

Non numeraverim] Edd. Spir. et seqq. ante Rhen. *numeramus.* Is *numeraverim* e cod. Kapp. edidit. ERN. Sive ed. Nor. Sic et ed. Rom. et MS. Long. Rhenanus in marg. ed. 1519. "alias *connumeraverim.*" vitio typographi, puto, ni fugientes litteræ in margine decepterint istum.

Qui Decumates agros] Errare censeo, qui proprium hic gentis aut loci nomen quærent. Quomodo vero iidem populi sive agri, trans Rhenum et Danubium simul sint? quod tamen ponit noster,

quisque Gallorum, et inopia audax, dubiæ possessionis solum occupavere. Mox limite acto, promotisque præsi-
 30 diis, sinus Imperii et pars provinciæ habentur. Ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusis ac palustribus locis ut ceteræ civitates, in quas Germania patescit. durant siquidem colles, paullatimque rare-
 scunt: et Cattos suos saltus Hercynius prosequitur simul

Ego communiter Decumates agros interpre-
 ter, qui decumas solvunt. Cicero Decumanos dixit Verr. 3, 6. *Omnis*, inquit, *ager Siciliae decumanus est*. Nam hi agri non aliud sunt, quam trans limitem capti ab hoste, et militibus dati, si qui ex iis fructus. Qui haud multi aut uberes, quoniam hostibus expositi, et, ut ipse ait, dubiæ possessionis id solum. Tacitum de his ipsis loqui ego sentio A. 13, 54. *Frisii inbellem ætatem admovere ripæ, agrosque vacuos et militum usui sepositos insedere*. Hos ipsos agros non fructu tantum, sed mancipio militum esse jussit Imp. Alexander. de quo Lampridius c. 58. *Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis Ducibus et militibus donavit, ita ut heredum essent, si heredes militarent; nec unquam ad privatos pertinerent. Addidit sane his animalia et servos, ut possent colere quod acceperant*. Videntur autem id securitatis causa fecisse Romani, et ne hostes aut suspecti prope colerent. Itaque vacua loca, ad multa milliaria, sæpe relinquebant. In Fragm. Dionis LXXIV. (72, 3.) Commodus Imp. Buris populis Germaniæ ea lege, inter alias, pacem dat: *Ὅτι μὴ ἐνοικήσειν ποτὲ, μήτε ἐνέμειν τισσαράκοντα στάδια τῆς χῶρας σφῶν, τῆς πρὸς τῇ Δακίᾳ οὐσῆς*. De Germanis præcisæ Caesar simile 6, 23. LIPS.

*Mox limite acto promotisque præsi-
 diis]* Certe promotis præsiidiis dixit Tacitus, et tamen limite acto. non aucto. Proprium enim id verbum, et non potest sine culpa mutari. Agrimensores pag. 3. *Sabinorum ager, qui dicitur Quæstorius, cum limitibus actis diviserunt*. Pag. 19. *Itaque limitibus actis cum centuriæ eximerentur*. Pag. 162. habes *limites actuarios et lineares*. Et, *hi qui sunt per viam publicam militarem acti*. Pag. 187. *Multi perpetuos limites egerunt*. Et sequenti: *plurimum enim agentibus præstat acti limitis perpetua rectura*. Pag. 263. *quem actis limitibus quibusque laterculis quinquagena jugera incluserunt*. Frontinus 1. Strateg. 3, 10. *limitibus per 120000. passuum actis*. et cap. 5, 10. *ab altera limitem agere*

capit, tanquam per eum erupturus. Sic utrobique recte P. Scriverius. Alludunt Virgilius 10, 513. *latumque per agmen Ardens limitem agit ferro*. Ovidius de arte 3, 558. *idem limes agendus erit*. Et imitati Silius 9, 379. ac Statius. Quid autem hic proprie sit Tacito *limes*, cognoscas ex dictis ad A. 1, 50. Hoc ergo significat, extra præsidia Romana, quippe trans Rhenum Danubiumque, jacuisse spatium campi diu incultum, dum et Romani omittunt, neque barbari, quippe nimis vicinum castellis et præsiidiis ripensibus, vindicare audent: donec ab hominibus quibusdam temerariis et inopia audacibus occuparetur concessu quodam et conniventia hinc Romanorum, inde Germanorum: tandem transgressos utrumque amnem Romanos, nec contentos naturalibus terminis vindicasse alteram ripam, et, quatenus ipsis visum fuit, limitem egisse manu, qui barbaricum a Romano discerneret, ac promovisse præsidia; quem intra limitem quæque intra præsidia recepti decumates isti agri cultoresque pars provinciæ Germaniæ Romanis et *sinus Imperii*, hoc est, extremum et quasi reconditum aliquid habeantur. GRON. De sinu add. Obs. 1, 4. Aucto Lipsius tantum pro conjectura in margine posuit: male recepit Pichena. Ne Latine quidem dici puto *limitem augere*, sed *proferre, promovere*. ERN.

Durant siquidem etc.] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. ceteræque ante Rhen. ed. 1533. interpungunt post *durant*, idque ad præcedentia referunt: quomodo et Alb. Kranzium (in præf. ad Saxon.) laudasse hunc locum monet Colerus; et deinde exhibent *paullatim sine que*. Rhenanum sic ex ingenio edidisse patet. Ceterum, etsi illa quoque vetus interpunctio et lectio bonum sensum facit; tamen ei recentiorem præfero, quod in illa deberet esse copula aut *non*. ERN. Ed. Rom. quoque post *durant* punctum majus locat. *Paullatim sine que* Rhenanus ex Beroaldina ed. dedit. sic et Put. item ed. Rom. et Norib,

atque deponit. Duriora genti corpora, stricti artus, minax vultus et major animi vigor. Multum (ut inter Germanos) rationis ac solertiæ: præponere electos, audire præpositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre inpetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum, plus reponere in Duce, quam in exercitu. Omne robur in pedite, quem, super arma, ferramentis quoque et copiis onerant. Alios ad prælium ire videas, Catos ad bellum. rari excursus et fortuita pugna. Equestrium sane virium id proprium, cito parare victoriam, cito cedere. Velocitas juxta formidinem, cunctatio

Disponere diem] Persius Sat. 5, 43. *Una opus et requiem pariter disponimus ambo.* Plinius ep. 9, 36. *Quæris, quemadmodum in Thuscis diem æstate disponam.* Idem ordinare diem Senecæ ep. 12. GRON.

Nec nisi ratione disciplinæ] Bambergensis, *nec nisi Romanæ disciplinæ.* Et neutram sane lectionem jure spernas. LIPS. Teneo mordicus, ut olim, Bambergensem. *Concessum est a fatiis datum.* Ut 13, 46. *sibi concessam dictans nobilitatem, pulcritudinem, vota omnium et gaudia felicium.* Silius 1, 13. *popi-usque fuere periculum, Queis superare datum.* Nec mirum, Romanos scriptores fatorum erga se indulgentiam prædicare. Livius in persona Asdrubalis 30, 42. *Raro simul hominibus bonam fortunam bonamque mentem dari. Populum Romanum invictum esse, quod in secundis rebus sapere ac consulere didicisset.* Tacitus A. 13, 56. *Id Diis, quos implorarent, placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret.* Ita ergo, ait, etiam Romanæ disciplinæ a fatiis maximum telum ad res gerendas datum, ut scirent plus referre qui regerent, quam quot regerentur. Livius 2, 39. *ut facile appareret Ducibus validiorem quam exercitu rem Romanam esse.* Eodem pertinet Severi dictum in Britannia ap. Spart. 18. *Tandem sentitis caput imperare, non pedes.* Imitatur autem et Livii 24, 37. *vir acer et qui plus in eo, ne posset decipi, quam in fide sociorum, reponeret.* GRON. *Romanæ* etiam MS. Arundel. idque et ipse verum puto. Vulgati sensus est: nec cuiquam nisi per disciplinam contingit: quod quorsum additur, cum per se intelligatur? Schelius emendabat *ratione ac disciplinâ*; eodem sensu: ad Hygin. p. 110. *Infra c. 32. disciplinæ ars.* ERN. *Ratione* ed. Rom. Norimb. Put. quod Longolius verum ar-

bitratur. Bipontini ambigunt. *Romane* habet quoque MS. Humm. *Dux acer* est ap. Liv. 2, 42.

Copias coonerant] Certe per *copias* intelligit et cibaria et quæ salubris in castris cura corporis desiderat, et, si necesse sit, vallum. Id onus barbaræ nationes detrectabant. Cur enim potissimum Virgilius G. 3, 347. *Non secus ac patriis acer Romanus in armis Injusto sub fasce viam dum carpit.* Cur potissimum acer Romanus sub injusto fasce, si nihil hoc apud quasvis gentes novi? Eundem in Romano milite imputat declamator apud Fabium 3, 16. *Nemo nostrum recusat itinerum laborem, nec injustum super arma fasces.* ut ibi legendum docebamus. Jam *copidis* (ut corrigit Barthius Adv. 23, 16.) quasi a *copida*, quæ κοπίς est, quale? copides vocem veteris linguæ Gallorum esse? atque hoc tradere Plutarchum, apud quem hoc tantum est: τοῦ μὲν ἕφθασε διηγεμένου κοπίδα τῶ ἕξῃ τὴν διὰ τὴν ἀποκόψας. GRON. *Coonerant* edd. Spirens. et seqq. omnes ante Lipsium, qui tacite edidit *onerant*: cui vetus statim substituit Pichena, a quo ad sequentes propagatum est. Quia cod. Kapp. (s. ed. Nor.) habet *onerant*; deinde *coonerare* nullo exemplo dicitur; denique frigidus pleonasmus esset, cum jam quoque abundet (non tamen contra morem Taciti elegantiorumque *onerant* restitui, ut supra H. 1, 5. *adspernantes*, pro *coadspernari*, ad quod frustra Pichena provocat. Sylaba *co* nata est e voce præcedente. ERN. In simplici *onerant* consentiunt MS. Long. et Humm. item ed. Rom. Barthii *copidis* nihili est.

Cito cedere] *Intell. victoriam*, non hosti: ne tirones errent. mox *velocitas juxta formidinem*, est, similis formidini; ut alibi *juxta libertatem* esse dixit Imperium Romanum. ERN.

propior constantiæ est. Et aliis Germanorum populis usurpatum rara et privata cujusque audentia, apud Catos in consensum vertit, ut primum adoleverint; crinem barbamque submittere, nec, nisi hoste cæso, exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum. Super sanguinem et spolia revelant frontem, seque tum demum pretia nascendi retulisse, dignosque patria ac parentibus ferunt. Ignavis et inbellibus manet squalor. Fortissimus quisque ferreum insuper annulum (ignominiosum id genti) velut vinculum gestat, donec se cæde hostis absolvat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. Jamque canent insignes, et hostibus simul suisque monstrati. omnium penes hos initia pugnarum. hæc prima semper acies, visu torva. Nam ne in pace quidem vultu mi-

Rara est privata aud.] MS. Turic. raro. ERN. Sic et ed. Rom. Contra ed. Nor. Put. Rhen. *rara*.

In consensum vertit] Groslotius e veteri cod. laudat *conventum*. ERN. Ed. Rom. Norib. Put. *consensum*.

Nec nisi hoste cæso] Hoc teneo, præ eo quod scriptis, *nec non hoste*. At de more ipso, supra dixi. LRS. Ad H. 4, 61. ubi exemplum Cl. Civilis.

Frontem] Sic ed. Rom. et Nor. Contra Put. Rhen. 1519. *frontes*, sed in marg. al. *frontem*.

Ignominiosum] Sit ominosum mallet Herelius. Placeret id Antonio in notis ad vers. Germ. si, quæ sequuntur de servato habitu, etiam ad ferreum annulum pertinent. Verum hæc oris habitum modo respiciunt, ut et Ernestio visum. Contra Bip. *insignes* maxime *annulo* isto votivo fuisse putant. Sic jam Dithmarus senserat.

Plurimis hic placet habitus] i. e. conservant hunc habitum oris atque squalorem, velut perpetuo voto obligati et in omnem vitam, non in unam pugnam. Vid. not. seq. ERN.

Jamque canent insignes] Conjicebam: *Jamque canent insignibus his hostibus simul suisque monstrati*. Et sunt, inquit, jam cruda senectute quidam canescentes, *his insignibus*, nempe squalore crinium et annulo ferreo ex voto tali sumptis, conspecti ac notabiles tam suis quam hostibus. Non enim tantum eam adolescentium disciplinam esse significat, sed et provectoris ætatis, quoties scilicet hostis exoriri visus, et bellum expectatur? aut etiam quoties libuit sumere superbiam meritis quæsitam aut fiduciam ostentare. GRON. Sensum commodum Gronoviana emen-

datio facit, sed auribus meis durum est *insignibus his hostibus*. Vide an mollius sit: *Itaque canent insignes et host.* i. e. et ita, hoc squalore, hoc oris habitu, insignes ad canitiem manent, etiam canentes videre licet. Sequentia explicant *et insignes*. Possis etiam insuper conjicere *manent*: quod tamen necessarium non puto. *Itaque et jamque* confundi in libris docet Drakenb. ad Livium 7, 40. Heinsius ep. ad Græv. t. 4. p. 164. Coll. Burm. *Jamque cani* (i. e. canuntur) *ut insignes, et—monstrari*: quod probat Grævius p. 170. non ego. ERN. Bip. conjiciunt *jamque canent—monstrari*. i. e. vehementer optant. ut ap. Stat. Theb. 4, 261. *tubus audire calens*. Ed. Rhag. habet *cavent . . . monstrari*. Medicinam loco depravato jam Lipsius optabat in notis ad ed. 1.

Visu nova] Ratio adjecta videtur poscere, *visu non nova*. Quare? quia eodem cultu habituque, barbibus puta ac crinibus submissis annulisque ferreis, virtutem promittentes et ante bellum visi sunt, neque alio vitæ genere, quam armis tractandis, se mitiores mansuetioresque præstiterunt. GRON. Eadem mens Freinshemii, qui corrigit *nota*. ERN. Hiller. Racem. 4. *sæva* volebat; Bernegg. *torva*. hoc recepere Bip. bene, sequor. Sic Curt. 3, 2. *Macedonum acies torva*. Conringio *nova* erat *mira*. Sed *torvo* melius respondet *vultus mitior*.

Vultu mitiore mansuescunt] MS. Arund. *cultu*, ut placebat Pichenæ. Quia tamen sermo de habitu oris, quod efferebatur submittenda barba, et *mitior* aptius verbum vultui, quam cultui, vulgatum servandum puto, cui et alibi *cultum* in libris substitui vidimus. Illud forte probabilius conjicias: *in vultum*

tiore mansuescunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura: prout ad quemque venire, aluntur: prodigi alieni, contemptores sui: donec exsanguis senectus tam duræ virtuti impares faciat. X Proximi Cattis certum jam alveo Rhenum, qui-
 32 que terminus esse sufficiat, Usipii ac Tencteri, colunt. Tencteri, super solitum bellorum decus, equestris disciplinæ arte præcellunt. Nec major apud Catos peditum laus, quam Tencteris equitum. Sic instituere majores, posterius imitantur. Hi lusus infantium, hæc juvenum æmulatio, perseverant senes. inter familiam et Penates et jura successionum equi traduntur: excipit filius, non, ut cetera, maximus natu, sed prout ferox bello et melior. Juxta
 33 Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos et Angrivarios inmigrasse narratur, pulsus Bructeris ac penitus excisis, vicinarum consensu nationum: seu superbiæ odio, seu prædæ dulcedine, seu favore quodam erga nos Deorum. nam ne spectaculo quidem prælii invidere. super LX. millia, non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. Maneat, quæso, duretque gentibus, si non amor nostri, at certe odium sui: quando, urgentibus Imperii fatis, nihil jam præstare fortuna majus potest, quam hostium discordiam. Angrivarios
 34

mitiorem mansuescunt: saltem Tacito non indignum sit. Ceterum et vulgatum ferri potest. ERN.

Aut aliqua cura] Heins. volebat *aut alia*. Herelius *aut thalami*. Eos quippe annuligerulos cælibes fuisse verosimile putat.

Alveo] H. malebat *alvei*.

Non ut cetera] MS. Turic. *non ut extat*, quod vulgato præfero. et sæpe observavi in verbis ab istis syllabis incipientibus confusionem in libris antiquis: ut in *ceteri*, *exteri*. Ed. Spir. quoque hic habet *extera*. ERN. Ed. Rhag. *extra*. Sed. ed. Rom. et Norib. item MS. Long. et Humm. *cetera*.

Ferox bello et melior] Acidalius bene, *ferox et bello melior*. ERN. Emendatione non opus. *bello* ad utrumque pertinet *ferox et melior*. Sic recte Longol. Cf. et Cort. ad Sall. Jug. 18.

Penitus excisis] Hoc falsum. Occurrunt Bructeri sequentibus sæculis, ut apud Claudianum de IV. Cons. Honorii v. 452. Cf. Cluver. G. Ant. 3, 13.

Nam ne spectaculo quidem prælii invidere] Int. Dii. Sensus est: Dii non modo hoc nobis dedere, ut Germanos vinceremus ipsi, sed etiam hoc nobis voluptatis concessere, ut spectatores otiosi esse potuerimus prælii, in quo

LX. amplius millia hostium suis armis cecidere, ut eo spectaculo possemus oculos pascere, sicut, cum gladiatorum pugnas in amphitheatro delectationis causa videmus. de forma loquendi *invidere spectaculo* ad Annales dictum. ERN.

Urgentibus Imperii fatis] Scriptus liber non male, *vergentibus*. LIPS. MS. Arund. *quando in vergentibus*: MS. Turic. ed. Spir. cum seqq. ante Rhen. *quando in urgentibus*. J. Gronovius et vet. ed. citat *quando jam urgentibus*: putatque legendum, *qu. jam vergentibus*, ut A. 12, 44. *vergentibus jam annis*. Vulgatum est a Rhen. qui e vetere ed. (nos vocamus cod. Kapp.) duxit. Nec, quid in eo displiceat, video. V. ad A. 5, 3. ubi similiter Lipsius *vergens* præfert *urgens*. Sed tamen *urgens fatum* etiam Livius dixit 5, 36. *jam urgentibus Rom. urbem fatis*. V. Duker. ad 22, 43. et similiter centies alii. Itaque nihil mutandum puto. ERN. *Urgentibus* ed. Rom. et Nor. item MS. Long. et Humm. Huëtius conjiciebat *vigentibus*, quod expressit in versione Gallica Bletorius, quia, cum ea scriberet Tacitus, vigeat Imperium Rom. Sed votum ipsum auctoris sollicitudinem prodit, ex urgentium Imperii fatorum contemplatione prognatam.

et Chamavos a tergo Dulgibini et Chasuari cludunt aliæque gentes, haud perinde memoratæ. A fronte Frisii excipiunt: *Majoribus minoribusque Frisiis* vocabulum est ex modo virium. utræque nationes usque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque inensos insuper lacus et Romanis classibus navigatos. Ipsum quin etiam Oceanum illa tentavimus. et superesse adhuc Herculis columnas fama vulgavit: sive adiit Hercules, seu, quidquid ubique magnificum est, in claritatem ejus referre consensimus. Nec defuit audentia Druso Germanico: sed obstitit Oceanus in se simul atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentavit: sanctiusque ac reverentius visum, de actis Deorum credere, quam scire.

35 Hactenus in Occidentem Germaniam novimus. In Septentrionem ingenti flexu redit. Ac primo statim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Frisiis, ac partem litoris occupet, omnium, quas exposui, gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos usque sinuetur. Tam immensum terrarum spatium non tenent tantum Chaucci, sed et implent: populus inter Germanos nobilissimus, quique magnitudinem suam malit justitia tueri. sine cupiditate, sine inpotentia, quieti secretique, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniiis populantur. Idque præcipuum virtutis ac virium argumentum est, quod, ut superiores agant, non per injurias adsequuntur. Prompta tamen omnibus arma, ac, si res poscat, exercitus; plurimum virorum equorumque:

Dulgibini et Chasuari] Istos Ptol. 2, 11. *Dulginnios* vocat; hos *Casuarios*, Strabo l. 7. p. 291. *Chattuarios*, Vell. 2, 105. *Attuarios*. Ammian. Marc. 20, 10. *Attuarios Francos*.

Utræque nationes] MS. Turic. *Jureque nationis*. ERN.

Rom. classibus etc.] Respicit ad expeditionem Germanici, de qua A. 2. initio tradidit; et Drusi patris. Mox MS. Turic. *illac*. ERN. Ed. Nor. et Rom. et Put. *illa*.

Herculis columnas] Ad instar earum, quas ad fretum Gaditanum finxere veteres, in Septentrione etiam quærebant. Eo referunt quidam montem *Sevo* Norvagiæ, memoratum Plinio H. N. 4, 13. (27.) cui respondeat alius in Cimbria.

Referre consensimus] Scriptus liber, *referre consuevimus*. LIPS. Receptit Pichena. At ceteri libri vett. mei omnes *consensimus*: quos non deseram: cum etiam *consensimus* commode dicatur, faciliusque librarius e *consensimus* fecerit *consuevimus*, quam ex hoc illud. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ante etiam habet *magnum*, non *magnificum*. ERN. *Consensimus* ed. Rom. et Nor. item MS.

Long. Contra MS. Humm. et ed. vetus apud Groslot. *consuevimus*, quod recipere Bip. cum Berneggero. *Magnum* habet et ed. Rom. et alia vetus apud Groslot. item MS. Longolii. Idque forsitan verius.

Druso Germanico] Freinshemius conicit *Druso et Germanico*. At Germanicus Oceanum tantum tentavit, ut per eum ingrederetur hostium fines, non ut inquireret de famæ veritate. *Obstitit inquiri* fortasse defendi aliquo alterius scriptoris loco poterit, dicique potest eadem analogia, qua *impediit inquiri*, pro, *quo minus inqu.* Sed tamen valde pronus sum in hanc partem, ut Tacitum dedisse puteam *inquirenti*, et illud e compendio scribendi natum esse. ERN.

Ac primo] MS. Long. *A primo*. quod Long. probat. De *Chaucis* s. *Caucis* ex professo egit Joh. Schild. 8. Auricæ 1742.

Exercitus: plurimum vir.] MS. Turic. *exercitus plurimus vir. e.* Oratio sane durior est, et abruptior, etsi ea non est insolens Tacito. An *plurimum*, factum est e *plurimo: exercitus plurimum virorum equ.* ERN.

et quiescentibus eadem fama. In latere Chaucorum Cat-36
torumque Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem inla-
cessiti nutrierunt. idque jucundius, quam tutius, fuit: quia
inter inpotentes et validos falso quiescas; ubi manu agitur,
modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita, qui olim
boni æquique Cherusci, nunc *inertes ac stulti* vocantur: Cat-
tis victoribus fortuna in sapientiam cessit. Tracti ruina
Cheruscorum et Fosi, contermina gens, adversarum rerum

Inter inpotentes] i. e. vicinos cum ha-
beas, qui propter indomitam imperandi
cupiditatem non vident, quid æquum ju-
stumque sit, neque dubitant, minus va-
lidum per injuriam opprimere. Sic supra
de Cattis: *sine cupiditate, sine inpoten-
tia*. MS. Turic. habet *impetentes*: quod
fortasse nonnullis placeat. Sed inferioris
ætatis verbum hoc puto. Laudari qui-
dem etiamnum video in lexicis auctores
ejus verbi Varr. R. R. 3, 16. sed ibi
recte editur hodie *insectantes*: et Senec.
Hippol. 255. ubi verum est *impotens*,
quod, a Gronovio editum, ego quoque in
Juntina aliisque vet. edd. reperi. Libra-
rii mediæ ævi, quo in usu erat *impetere*
(v. Cangii Gloss. Lat. med. in *impechiare*)
libenter hoc verbum, ut alia sibi trita,
auctoribus prisca obtruserunt. ERN. Ed.
Rom. et Nor. *inter inpotentis*.

*Modestia et probitas nomina superioris
sunt*] J. Fr. Gronovius in nota proxima
hæc verba sic παραφράζει: cum res vi
agitur, non ii modesti et probi censentur,
qui nihil agunt, sed qui sibi temperant
tum, cum plus valent et superiores
sunt. Quæ sententia est commoda et
contextui apta: sed ea desiderat, ut
verba *ibi m. agit*, ad antecedentia referantur,
et post ea interpungatur. Alii
ad sequentia referunt, et sic fere acci-
piunt: tum, cum vi opus est (ut adver-
sus hostem, in bello) stultum est, nihil
agere, sub specie modestiæ et probitatis,
quæ ab illo tempore est aliena. Sed ei
sententiæ sane non convenit *superioris*.
Unde Tan. Faber P. 1. ep. 22. p. 74.
ingeniose *sequioris*, si modo id verbum
ita diceretur. Heinsius ad Vellei. 2, 30.
4. corrigi *nomina superiori sunt*, i. e.
a potentiore ut inania nomina spernuntur.
Adde ep. ad Græv. T. 4. Coll. Burm. p. 539.
Ceterum cod. Kapp. ed. Spir. nomine sup. MS. Turic. nomine
superiores sunt: si corrigas nomine, sensus
commodus exoritur. ERN. Ed. Rom. et
Nor. nomine superioris. Crenius Anim-
adv. P. IX. p. 230. inprobat expositionem
Fabri, et locum ita explicat: ubi vi
agitur, quiescentes a superioribus mode-

stos vocari ac probos; sed a fine sue
potitis inertes et stultos. Mihi videtur
sensus hic esse: victoribus laus modestiæ,
et probitatis tribuitur; victis contraria
vitia imputantur.

Inertes ac stulti] Cheruscos ait pace
longa et a nemine turbata in torporem
segnitiamque solutos, armorum curam
intermisisse, imprudenter et majore
cum sua voluptate ad tempus, quam in
perpetuum securitate. Nam, qui cir-
cumdatus hominibus ad injuriam prom-
ptis et robustis marcet, nec se parat ad-
versus ea, quæ nec opinanti possunt in-
gruere, non tam quietus est quam ob-
noxius. Igitur in his quoque tum boni-
tas videbatur et modestia, contentos
suis et nemini graves esse. Et man-
sisset illis ea existimatio, si post diuturnum
illud otium tandem lacessiti forti-
ter restitissent, et statum tenuissent.
Postquam vero succubuerunt, ne prius
quidem bene considerata ratione ac
tranquillitate insita, sed pravitate con-
siliï et tadio belli laborum quiesce fe-
runtur. Etenim, ubi majorem partem
res vi tractantur (ut inter bellicosos
Germaniæ populos) non qui sedent, in-
certo possint an nequeant *μὴνα τι
καὶ ἐσοκίνοισι πρὸς τὸν πατρὸς*, probi
et modesti censentur, sed qui, cum plus
valeant et superiores sint, sibi temperant.
Ita factum, ut *qui olim boni
æquique Cherusci* (dum rebus secundis
in alta pace fruuntur et ferociam dedi-
scunt) vocabantur, *nunc* (postquam pro-
speris corrupti et emolliti atque ad vim
sustinendam imparati Cattis cesserunt),
inertes ac stulti vocentur. GRON.

Tacti ruina] Sic in omnibus libris
reperi: nisi quod MS. Turic. habet
Chatti. At mihi nullum dubium est, le-
gendum *tracti*, ut placuit etiam Bur-
manno ad Lucan. 7, 655. Nam legitima
formula est *tracti ruina*; ut etiam ex h.
l. video laudari in Ind. Bernec. Noster H.
3, 29. *ruina traxit pinnas*. ERN. *Tracti*
voluit et Pichena et recepere Lall.
Brot. Bip. Cf. quoque A. 6, 26. H. 3, 29.

Fosi] Leibnitius ad Fusam annum

37 ex æquo socii, cum in secundis minores fuissent. Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenent, parva nunc civitas, sed gloria ingens. veterisque famæ lata vestigia manent, utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, et tam magni exitus fidem. Sexcentimum et quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone *cons.* Ex quo si ad alterum Imperatoris Trajani Consulatum computemus, ducenti ferme et decem anni conliguntur. Tandem Germania vincitur. Medio tam longi ævi spatio, multa invicem damna. non Samnis, non Pœni, non Hispaniæ Galliæve, ne Parthi quidem sæpius admonere. quippe Regno Arsacis acrior est Germanorum libertas. Quid

locatos putat. Cluverius 3, 21. credit, *Saxones* intelligendos, quos hoc loco Ptolemæus habet 2, 11. quum *Fosi* nusquam præterea compareant. Kirchmaierus librorum mendo irrepsisse iudicat *Fosos* pro *Sasis*. Cf. Cellar. G. A. 2, 5. §. 59.

Eundem Germaniæ sinum] Vellem, quorum in manu MSS. librorum copia, attentiores hic fuissent. Nam, quin *eundem Germaniæ sinum* bene dicatur, nemo ambigit: sed, si calamo exarati et fide digni codices *eundem Germaniæ situm* habuere, male omnino mutatum est, nec translaticiæ propinationis sermo est. Vide quæ notavimus ad Plinii hist. nat. 21, 13. Gron. *Situm* habent MS. Vat. Arundel. et codex ap. Rhen. h. e. Kapp. noster (s. ed. Nor.) alia vetus ed. ap. J. Gronov. Nullius sinus ante facta mentio: nec ille sinus Germaniæ, quem descripsit. Eundem situm dicit habere, h. e. versus septentrionem. Itaque sic rescripsi. Mox *lata vestigia* MS. Vat. et edd. vet. quod præfert Broterius. ERN. *Situm* quoque ed. Rom. et MS. Long. *Sinum* Puteol. et sequentes. Hoc præferunt, præter Lall. Brot. et Ern. fere omnes inde a Rhenano, quia et verbum ei est aptius, et *sinum Germaniæ* dicere noster commode potest *Germaniæ in Septentrionem ingenti flexu redeuntem*, ut habet c. 35. His motus *sinum* reposui. Dein et *lata vestigia* ob consensum MS. Vatic. Long. Humm. et ed. Nor. Rom. Put. etsi non inficer, mihi late elegantius multo videri.

Tam magni exercitus fidem] A conjectura reposui: cum in libris sit, *magni exitus*. LIPS. *Exitus* constanter

MS. et ed. vet. Restituo cum Longolio et Bip. Sed cave, intelligas casum, quem tandem habuere Cimbri. *Exitus* est migratio, quæ magna, prodigiosa, fuit. Sic apud Cic. parad. 4. *exitus calamitosus* opponitur *reditui glorioso*. Sic et *exitum sibi parere* Casar B. C. 3, 69. Bene Anton. in vers. Germ. reddidit *grosse Wanderung*.

Non Samnis] MS. Turic. *Samnites*. ERN.

Sæpius admonere] Recta, immo et sapiens scriptura est. Admonemur in felicitate sortis humanæ per adversa: hoc, inquit, Parthi nobis fecere, ne invictos nos putaremus; neque tamen sæpius, quam Germani. Lips. MS. Turic. *admonere*, plane ut Rhenanus conjiciebat, intellectu *exercitum*. Certe in vulgato interpretando est aliquid contorti et nimis acuti. ERN. *Admonere* ed. Rom. Norimb. Put. etc. intellige, cladibus, ut alias verberibus, flagro.

Regno Arsacis acrior est G. I.] i. e. Germani multo acrius pugnant, quia pro libertate sua pugnant, cujus acerrimi sunt stimuli, quam Parthi, qui pro regno Arsacidarum arma gerunt. Mox cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Put. Ber. *amisso et ipso et ipse*. Prius *et ipso* delevit Rhenanus. Apparet duplicem lectionem in libris fuisse, quæ a librariis conjuncta est: cujus generis jam aliquot exempla vidimus. MS. Turic. quidem habet *amisso et ipso Pacoro*: quod conjecturæ Rhenani prætulit: non quo *ipso* me offenderet, quod elegantius puto; sed quod et in illa lectione nimis friget, non in nostra. ERN. Cum ed. Nor. conspirat et ed. Rom. Lall. et Brot. ut Gron. *amisso et ipse Pacoro*. Bip:

enim aliud nobis, quam cædem Crassi, amisso et ipso Pacoro, infra Ventidium dejectus Oriens objecerit? At Germani Carbone et Cassio et Scauro Aurelio et Servilio Cæpione, Cn. quoque Manlio fuis, vel captis, quinque simul Consulares exercitus Populo Romano, Varum, tresque cum eo legiones, etiam Cæsari abstulerunt. nec inpune C. Marius in Italia, D. Julius in Gallia, Drusus ac Nero et Germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæsaris minæ in ludibrium versæ. Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ et civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias adfectavere: ac rursus pulsus inde, proximis temporibus triumphati magis quam victi sunt. Nunc de Suevis dicendum est, quorum non una, 38 ut Cattorum Tencterorumve, gens: majorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune *Suevi* vocentur. Insigne gentis obliquare crinem nodoque substringere. Sic

amisso ipso Pacoro et ipse i. V. d. O. obi. De Ventidio vide Gell. 15, 4.

Cassio et Scauro Aurelio etc.] Duplex difficultas ex h. l. nectitur. Prima (quam movet Freinsh. ad Flor. 3, 3.) e dissensu Cæsaris B. G. 1, 7, 12. qui Cassium ab Helvetiis, nominatim Tigurinis, pulsum et sub jugum missum tradit. Ei occurrit Pighius in Annal. ad a. V. 646. Add. Oudendorp. ad Cæs. 1, 12. qui bene docet, Gallos sub Germanorum nomine contineri. Altera est e temporis ratione. Nam, cum Scaurus ante Cassium Consul fuerit, e Fastis Cassiodori, Scauri clades Cassiana prior videtur Sigonio in Fastis. Contra quem disputat diligenter Cellarius in Diss. de Cimbris et Teut. §. 17. sqq. qui cladem Aurelii Scauri acceptam putat, Scauro legato, non Consule, adstipulante Epit. Liv. 67. et post Cassii Consulatum. ERN.

M. Mantio] Freinshemius corrigebat C. e Liv. epit. 67. Male. Verum prænomen est Cn. quod ei tribuitur ap. Ciceronem, consentientibus bonis libris, (loca vid. in Clave Cicer.) inser. antiqu. ap. Grut. p. 207. In epitome Liviana libri modo M. modo C. habent, quidam tamen Cn. idque recte ibi restituit Drakenb. qui bene monet, huic prænomini sæpe M. et C. substitui. Consentiant alii viri docti, ut Cort. ad Sall. Jug. 114. qui tamen M. servavit; non bene, cum etiam cod. scr. haberet, in quo Cn. esset. Ego verum et minime dubium prænomen, quod Tacitus ignorare nullo modo potuit, (ut nec illud ignoravit,

Manlios prænominē M. plane abstinuisse) reponere non dubitavi. Secutus exemplum nostrum est Broterius. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Mallio*: quod sæpe est in libris scr. et ed. pro *Mantio*. Idem mox *populi Romani*, male. ERN. Forte tamen nihil mutandum monet Conring. quod talia ἀμαρτήματα μνημονικά etiam optimis auctoribus interdum obrepant. MS. Long. expressis litteris *Marco Mantio*. Ed. Rom. *Marco Mallio*, forma Græca, dein et *populi Romani*. Ceterum de prænominē isto v. Cic. Phil. 1, 13. Cf. et interpr. ad Vell. 2, 12. de nomine ipso.

Proximis temporibus] Referendum ad Domitiani tempora, qui de *Cattis* triumphum duxit: sed vanum et irrisum. Suetonius c. 6. et noster Tacitus in Agricola 39. *Inerat conscientia, derisui nuper fuisse falsum e Germania triumphum.* LIPS.

Obliquare crinem] Obliquare crinem, quin significare possit, crispare, non dubito. Sed id non est h. l. ut sequentia verba indicant, quibus hæc explicantur. Obliquantur crines, cum ex ipsis fit nodus, ut bene Salmasius ad Solin. p. 535. ERN. MS. Humm. *obligare*.

Nodoque substringere] Quod Suevis proprie tribuit noster, alii Germanis vulgo. Seneca de Ira 3, 26. *Non est Æthiopsis insignitus inter suos color, nec crinis ruffus et in nodum coactus apud Germanos virum dedecet.* Idem ep. 124. *Quid capillum ingenti diligenter comis? cum illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel, ut*

Suevi a ceteris Germanis, sic Suevorum ingenui a servis, separantur. In aliis gentibus, seu cognatione aliqua Suevorum, seu (quod sæpe accidit) imitatione, rarum, et intra juventæ spatium; apud Suevos, usque ad canitiem, horrentem capillum retro sequuntur, ac sæpe in solo vertice religant. Principes et ornatiorem habent. ea cura formæ, sed innoxia. Neque enim ut ament amenturve; in altitudinem

Scythæ solent, sparseris. Martialis etiam Sigambri de Spectac. 3. *Crinibus in nodum tortis venere Sigambri.* Idem universe alibi 5, 38. *Rhenique nodos.* Tertullianus cirros in Germanis agnoscit, fortasse ab hac crinium obliquatione et flexu. De virginibus velandis c. 10. *Debent et ipsi aliqua insignia sibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum.* ideo quia, ut hic scriptum, crinem obliquabant. Juvenalis 13, 164. *Cærule quis stupuit Germani lumina, flavam Cæsariem et madido torquentem cornua cirro?* Taciti tamen locum hunc de obliquando crine, fateor, ita etiam capi posse, ut erinem non in rectum passi sint descendere, sed reduxerint in posteriorem verticem et obliquarint. Lirs. Mox male et per vitium operarum sic repetitur post *separantur* in edd. Rhen. 1519. sqq. omnibus ante Pichenam: unde nota nata Acidalio. Nam ab antiquioribus et MS. Turic. abest. ERN. Abest et ab ed. Rom. Nor. Put. Acidalio legendum putabat *si in aliis g.*

Quod accidit] MS. Arund. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. ceteræque veteres (etiam Rom.) addunt *sæpe*: quod casit omissum restitui. ERN.

Retro sequuntur] Si quid video, discrimen non est in numero nodorum, (ut placet Conringio) sed in loco, ubi firmantur nodi. nempe aliis *retrosecus*, sive circa occiput, aliis *in vertice ipso*. Et in vertice autem et retrosecus collecti et renodati vel religati capilli, *cirvi*; non posterius tantum modo genus. *Cornua* autem nihil aliud sunt, quam *nodi* capillorum et implicationes. Vide Salmasium ad Solinum pag. 762. (535.) GRON. Nempe idem Conringius putabat, plures nodos capillorum esse *cirros* et *cornua* Germanorum prisca scriptoribus memoratos. *Retrosecus* est ex emendatione Jos. Scaligeri (ad Martial.), quæ et Freinshemio et Conringio placebat. Sed libri veteres in h. l. non consentiunt. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) interpungit post *sequuntur*, et mox habet: *ac sæpe in solo*

vertice religatur. (Sic et ed. Rom.) Unde confirmatur suspicio, alterutrum e verbis *ipso solo* esse spurium. Et apparet, *ipso* nasci potuisse facile inter *in* et *solo*. Forte etiam variarunt codd. inter has duas voces, et dein utraque in textu est conjuncta: quod jam aliquoties accidisse in Tacito vidimus. Sed utrumque verbum jam reperitur in ed. Spir. sed eadem cum edd. Put. Ber. (Rhag.) habet *ligant*. Primus Rhenanus edidit tacite *religant* a. 1533. cum a. 1519. *ligant* edidisset, et in margine pro var. lect. notasset *religant*, nescio unde sumtum. Jam locus varie tentatus est. Scaligeri emendationem vidimus. Marcellius sic corrigebat; *retrosum, ac sæpe in solo vertice ligant*. ERN. *Ipsa* deest in ed. Rom. Nor. et MS. Long. Omnino tollendum videtur. Heinsius expungebat *solo*. Groslotius volebat *summo*. Cum Marcilio facit Colerus. Bip. malent *retrosum comantur*. Rhenanus ex ed. Nor. in margine libri sui notarat *religatur*, hinc sumsit suum *religant*. Ritus ipsius documenta extant in capitibus aeneis antiquis apud Smetium in Antiquit. Neomag. ad p. 70.

Religant. Principes] Colerus ornatum Principum de cirris explicat, eoque refert verba Juven. 13, 164. modo citata. Ante *Principes* interpungunt editiones veteres. Freinshemius punctum tollit, legitque *religant Principes et ornatiorem habent*. Id cum prisca simplicitate non convenire judicat Conringius. Ast *ornatores* et *ornatrices* ipsis Romanis fuisse in usu, monumenta antiqua loquuntur. Cf. Biancini Camera ed inscriz. sepulcr. de' liberti, servi ed ufficiali della casa di Augusto, fol. in Roma 1727. n. 60. Persarum aliorumque barbarorum Reges cincinnatos numi et alia monumenta sistunt; iis ergo ornatibus fuit opus. De Germanis idem sequentia apud nostrum suadent.

Sed innoxia] Muretus et Acidalio corrigunt *innoxia*; recte, ut facile patet e sequentibus: idque et probasse J. Fr. Gronovium, ejus paraphrasis nota proxima docet. Cura noxia esse, malo

quandam et terrorem, adituri bella, compti, ut hostium oculis, ornantur. *Vetustissimos se nobilissimosque Suevorum* 39 Semnones memorant. Fides antiquitatis religione firmatur. Stato tempore in silvam, auguriis patrum et prisca formidine sacram, omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt, cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est et alia luco reverentia. Ne-

consilio suscepta esse potest; formæ illud attributum non convenit: sæpeque apud poetas querelæ de mala formæ cura. Sæpe jam vidimus, librarios terminationes adjectivorum temere conformasse substantivo proximo. ERN. Responsui cum Bip. *innoxia*.

Comti, ut hostium oculis, ornantur] Placet Bambergensis *armentur*. LIPS. Possis suspicari *comati*: sed hæc sententia est: hoc unum formæ adhibent lenocinium, sed innocens. haudquaquam enim, ut vel suam eo pudicitiam prostituunt, vel alienæ insidias struant: sed ut staturæ aliquid adjiciant et terrorem sui augeant, hostiumque oculis formidabiliores occurrant, tum maxime comuntur et ornantur, quum in aciem ituri sunt. *Ut hostium oculis ornantur*, id est tanquam hostibus approbaturi terrificam speciem. GRON. *Armentur* etiam cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Ceteri libri mei omnes *ornantur*; quod verum puto. Mihi autem *comti* pro spurio suspectum est. redundat enim, et si illam redundantiam concoquamus maxime: nimis tamen duram orationem facit: quæ molliissima fiet, si legas: *in alt. q. et terrorem, adituri bella, veluti hostium oculis, ornantur*. Probat Broterius. ERN. Ed. Rom. etiam *armentur*. Bip. ita locum refingunt: *ea cura formæ (sed innoxia. neque enim, ut ament amenturve, sed adituri bella) in alt. q. et t. comti, ut hostium oculis ornentur*. Colerus quoque *adituri bella* eo loco locabat.

Semnones] Recte, etsi in Velleio 2, 106. *Senones* scriptum legas, qui eos cum Hermunduris conjungit. In Dionis Fragmentis Electo LXXI. (71, 20.) probissime scriptum erat: Περὶ Σίμωνος ἰπικχιῆσαι: de Antonini bello in Quados et Marcomannos. Item Electo XLIX. (67, 5.) Μάρκος ὁ Σιμόνων βασιλεύς. Late errat vir doctus (Ursinus) qui utrobique Nasamones substituit et edidit, Africæ nimirum gentem. At isti Semnones ad Albim sunt: et manifesto illa Dionis spectant ad Germanica bella. LIPS. Hodie et ap. Velleium *Semnones* eduntur. An etiam Floro 4, 12, 4. hæc

scriptura debeat, ut placet viris doctis, dubium est. V. Duker. ad illum locum, Ptolemæus 2, 11. vocat *σίμωνα*. ERN.

Fides antiquæ. rel. firmatur] i. e. ut credamus gentem antiquam esse, etiam religionis ratio suadet. *Stato* cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Rhen. sqq. *Mediæ, statuto*. ERN. Ed. Rom. *stato*.

Auguriis patrum et prisca formidine sacram] Legitimus versus longus est (monuit me G. Falckenburgius) sponte effusus, an a veteri Poeta? LIPS. Fortuitus videtur Colero. Et sunt sane et alii tales hexametri in libris Taciti, ut notavimus ad A. 1, 1. sed hunc credo esse e poeta, adscriptumque in margine in textum venisse, ut supra verba Lucretii et versus e Senecæ Octavia. Scriptores prosaici neque *auguria* pro consecratione dicunt, ut h. l. dicuntur, neque *patres* de majoribus, nec denique *formidinem*, præsertim absolute, pro religione. Ceterum versus poeta cujuscunque ductus est e Virgilii locis. *Æn.* 7, 172. 608. Locum autem interpolationi dedit forte imperitis librariis, quod existimabant, *silvam* aliquo epitheto egere, nescii id verbum et similia, *lucum, nemus*, simpliciter sæpe dici: sanctitatem e ceteris, quæ tradantur, intelligi. Ap. Virgil. *Æn.* 8, 104. *solemnem rex Arcas honorem Amphitryoniadæ magno Divisque ferebat ante urbem in luco*. Sic noster *silvas* et *lucos* simpliciter dixit supra c. 7. 10. Hist. 4, 22. Sed forte illa tantum verba insinitia *religione patrum et prisca formidine*. Ceterum cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *patrium*, et deinde *sacrum*. Post MS. Arund. *nominis ejusdemque* s. Copula etiam est in cod. Kapp. Edd. Spir. sqq. *omnis ejusdem s. p. l. coherent*. Rhenanus 1533. edidit *coeunt* e cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ERN. Ed. Rom. ubi cum Norib. conspirat. Lucanus 3, 11. egregie: *Arboribus suis horror inest*. Cf. et supra c. 9.

Horrenda primordia] *Primordia* dixit, ut *initia, μυστήρια*. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *horrentia*. Mox post *prolapsus* in MS. Turic. non reperitur *est*: infra idem habet *adducit pro adjicit*. ERN. C c 4

mo nisi vinculo ligatus ingreditur, ut minor, et potestatem Numinis præ se ferens. si forte prolapsus est, adtolli et insurgere haud licitum. per humum evolvuntur: eoque omnis superstitio respicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium Deus, cetera subjecta atque parentia. Adjicit auctoritatem fortuna Semnonum, centum pagis habitantium: magnoque corpore efficitur, ut se Suevorum caput 40 credant. Contra Langobardos paucitas nobilitat. plurimis ac valentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed præliis et periclitando tuti sunt. Reudigni deinde et Aviones et Angli et Varini et Eudoses et Suardones et Nui- thones fluminibus aut silvis muniuntur. nec quidquam notabile in singulis, nisi quod in commune Hertham, id est,

MS. Long. *horrentia*. Ed. Rom. vitiose *brotentia*. Eadem *adiciit*. Nor. *adicit*.

Centum pagis habitantur] *Habitantur* veteres ante Rhenanum, qui ex ingenio *habitatur* dedit. Vetus restituit Pichena. Aut *habitatur* verum est, aut *habitant* potius. Nam *habitantur* nominativum loci desiderat. Livius 2, 62. *viciis frequenter habitabatur*: 9, 28. *frequenter ibi habitabatur*. ubi v. Drakenb. Broterius conjicit *pagi iis habitantur*: quod est durius. malim *c. pagi habitantur*. si tamen *habitantur* servandum sit. ERN. Bip. ingeniose et vere, puto, *habitantium*. sequor. Sic c. 46. *viventibus*. Immo sic Agr. 11.

Magnoque corpore efficitur] Mihi hoc durius et nequaquam Tacito dignum videtur, qui dixisset potius *tantoque*, vel *et magnitudine corporis*. Sed, quo modo corrigendum sit, nondum reperire potui. MSS. duo Vatic. habent *tempore*. ERN. Ed. Rom. et Nor. *corpore*. MS. Humm. *numero*, glossema.

Paucitas nobilitat quod] Ita Farnesianus. Vulgo erat, *paucitas nobilitasque*. Lips. MS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Rhen. 1519. *paucitas nobilitas. plurimis* etc. Post Puteol. Ber. edidere *p. nobilitasque. plurimis* etc. Rhenanus deinde edidit *paucitas nobilitasque, quod pl.* ex ingenio. *Nobilitas* verum *Quod* ob consensum librorum vet. delevimus: et haud dubie elegantius abest. ERN. Ed. Rom. et Nor. *Longobardos paucitas nobilitas*. Put. *Longobardis paucitas nobilitasque*, id posse admitti judicat Longolius. Sic et ed. Rhag. *Quod a* Rhen. intrusum servat Lall. cum Lipsio, qui bene dedit *nobilitat*. Habet tamen *quod* et Farnes.

Reudigni etc.] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Vendigni* — *Anglii*, — *Suarines*.

Anglii etiam Spir. Put. Ber. Pro *Nuithones* Anchersen in Orig. Danic. p. 152. corrigit *Tuithones*, quos Teutonias accipit: quem bene refellit Elsnerus in Comment. Acad. Berolin. a. 1748. p. 459. ipse non magis certa conjectura *Gutthones*, qui et *Giothones*, *Jutones*. ERN. Male Rhen. lectionem ed. Nor. s. cod. Artolphi in exemplari suo notarat, *fugientibus* scil. litteris. Patet ex ejus his verbis: "Pro *Reudigni* videbatur esse *Vendigni*." Verum ista editio, ut MS. Long. clare habet *Veudigni*. Contra Rom. *Reudigni*. Cluver. *Deuringos* s. *Thoringos* intelligebat, ut pro *Avionibus* malebat *Caviones*. V Germ. Aut. Utrumque probat Lacarrius. Porro ed. Rom. et Nor. et ed. vet. Grosłotii *Anglii* iteni *Suarines*. Dein *Varinos* Procop. B. Goth. 3, 35. 4, 20. *Varnos*, Ptolem. 2, 11. *Virunos*, Lex vetus ap. Lindenbrog. *Werinos* dicit. Pro *Nuithones* MS. Humm. habet *Vuithones*.

Nec quidquam etc.] De situ horum septem populorum fœderatorum v. Speneri not. G. A. 5, 4.

In commune Herthum] Libri alii *Nerthum*, aut *Verthum*. ego veram vocem censeo, *Ærthum*. Ita enim nostratrem eam vocem efferimus scribimusque. Cum adspiratione, focum nobis signet, non terram. Martianus Capella an huc adspexerit, dum Heroes ab Herâ derivat, id est terra, nescio. Verba ejus libro 2. *A medietate aeris usque in montium terræque confinia Hemithæi Heroesque versantur, qui ex eo, quod Heram Terram veteres dixerunt, Heroes nuncupati*. Nam alias certe a crasso errore eum non excuset. Lips. *Nerthum* cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Put. Ber. *Herthum* Rhen. a. 1519. in margine pro conjectura, mox in textu edidit. Alii

Terram matrem, colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehi populis, arbitrantur. Est in insula Oceani castum nemus, dicatumque in eo vehiculum, veste contactum. adtingere uni Sacerdoti concessum. Is adesse penetrali Deam intelligit, vectamque bubus feminis multa cum veneratione prosequitur. Læti tunc dies, festa loca, quæcunque adventu hospitioque dignatur. Non bella ineunt, non arma sumunt; clausum omne ferrum: pax et quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem Sacerdos satiatam conversatione mortalium Deam templo reddat. mox vehiculum et vestes, et, si credere velis, Numen ipsum se-

volunt *Hertam* vel *Hertham*, feminino genere, quo post de hoc Numine loquitur Tacitus, Deam clare faciens: quod verum puto. Elsnerus autem in Comment. cit. a. 1747. probans hanc formam, negat pro terminatione accusativi habendam ultimam syllabam, sed esse verbum Germanicum indeclinabile *Erdamm* i. e. *Erdamme*, ex *Erd*, terra, et *Anme* mater, nutrix (Hesych. ἄμμα, μήτηρ, ερεφός, ubi v. Intt. et in ἄμμας,) quia Tacitus interpretatur *terra mater*. Mirum est, viro elegantis doctrinæ hoc inventum adeo placuisse. Nam primo, Tacitus semper verbis barbaris Latinam formam induit, ut omnes scriptores elegantes fecere: deinde *Erdamm* ex analogia linguæ Germ. non esset *terra mater*, sed *terræ mater*: denique Tacitus *terram matrem* interpretatur, more loquens Romano, non subtilitate grammatica usus et etymologiam secutus. ERN. *Nerthum* habent et cod. MS. Hnm. et ed. Rom. Tacitum scripsisse *Hertham* vel *Ærtham*, admodum est verisimile. Terram matrem certe feminini generis admitteret terminatione congrua. Nec dubito sic reponere, consentienti Bletorius, Lacarrius, alii. Gebauerus l. c. p. 899. probat Coleri conjecturam, qui ad priscae linguæ Teutonicæ terminationem scribendum putat *Erthun*. Bip. conjiciunt *Ærthunne* a *cunne*, mater s. genetrix.

In insula Oceani] Kraus in Orig. Mansfeld. selectis capit. p. 16. vel delendam vocem *Oceani* præcipit, vel legendum *in silva Baceni*. Hujus silvæ meminit Cæsar B. G. 6, 10. crediturque pars fuisse Hercyniæ. Alii insulam Ruginam hic intelligunt.

Castum nemus] Tentant viri docti *sacrum* vel *vastum*. Senserunt scil. *castum* non satis commodum epitheton es-

se. Nam *castus* dicitur illud quidem de sanctitate, sed non ea, quæ est a consecratione aliqua, sed quæ ab animo et vita hominis venit: unde *casti* opponuntur sceleratis, culpa aliqua sua aliorumve pollutis, qui et incesti dicuntur, et *casta* sunt pura, nulla re polluta aut corrupta. Igitur, ut silva, non consecrata Diis, non statim incesta, sic nec ea, quæ consecrata sit, proprie *casta* dicitur: et *aqua casta* non est sacra, sed pura, quæ sacris adhiberi possit, ut *incesta* contra, quæ non possit, impura. Potuit tamen fieri, id, quia sacra debent caste coli, *casta* servari, id verbum etiam cum altero illo permutaretur. Si quid tamen tentandum, pronior sim ad credendum, hanc quoque vocem e margine in textum venisse. nam profecto commodè abfuerit. Quid occasionem interpolationi dare potuerit, dictum ad c. 39. ERN. Ed. Rom. habet *castum* sine *nemus*. Nor. *castum nemus, nemus*. Cluv. vult *sacrum*. Freinsh. et Conr. *vastum*. Albinus in Meissn. Land-Chronick *varstum*, unde *forst*, satis inepte. Copulam in *dicatumque*, omissam a Lipsio, restituit Pichena. Habent eam ed. Rom. Nor. Put.

Adesse penetrali] Per penetrale ipsum vehiculum veste contactum intelligi, facile liquet attendenti. Mox MS. Tur. *multa veneratione*. ERN.

Quæcunque adventu etc.] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *quemcunque*: quod non spernam. Pro *adventu* Rhenanus conjiciebat *advectu*. male. V. ad H. 4, 84. De ἰερὴνεία Deæ h. l. sermo, qui est *adventus*. ERN. *Quemcunque* MS. Long. et ed. Rom.

Templo reddat] i. e. sacro nemori. Latinis *templum* omnis locus sacer. V. dicta in Clave Cicer. in h. v. Sic et Græcis ἱερόν. Aliud *ædes*, *ναός*. ERN.

Numen ipsum] Frustra Elsnerus de

creto lacu abluitur. Servi ministrant; quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror sanctaque ignorantia, 41 quid sit illud, quod tantum perituri vident. Et hæc quidem pars Suevorum in secretiora Germaniæ porrigitur. Propior (ut, quo modo paullo ante Rhenum, sic nunc Danubium sequar) Hermundurorum civitas, fida Romanis, eoque solis Germanorum non in ripa commercium, sed penitus, atque in splendidissima Rhætiæ provinciæ colonia passim et sine custode transeunt: et, cum ceteris gentibus arma modo castraque nostra ostendamus, his domos villasque patefecimus, non concupiscentibus. In Hermunduris 42 Albis oritur, flumen inclitum et notum olim; nunc tantum auditur. Juxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomanni et Quadi agunt. Præcipua Marcomannorum gloria viresque, atque ipsa etiam sedes, pulsis olim Boiis, virtute parta. Nec Narisci Quadive degenerant. Eaque Germaniæ velut frons est, quatenus Danubio protegitur. Mar-

simulacro Deæ hic cogitare nos jubet, idque credere *lapidem nigrum*, quale signum Deæ Pessinuntiae fuit. Quorsum Tacitus addidisset, si credere velis? nam signa Deorum abluī, notissimum. Putabant Germani ipsam Deam, quæ accessisset mortales, velut sordibus inde susceptis, purgari. Infra pro *quid sit illud* MS. Turic. *quid sit id*. Placet Broterio, qui et in textum recepit. (Sic et Bip.) Sed auribus meis durius est *quid sit id, quod*, malim *illud* deleri. Et aliis quoque veterum scriptorum locis reperi pronomina hæc inculcata esse. ERN.

Servi ministrant] Ed. Nor. male Suevi.

Hermundurorum civitas] Fuse de his in Notitia Hermundurorum 8. Norimb. 1793.

Eoque solis Germ.] MS. Turic. *caque sola G.* ERN.

Colonia passim sine custode] Distingue, *colonia. passim sine custode transeunt*. Quod ait, sine custode: morem ingerit rarum et notabilem. Romani enim in limite Imperii hoc servabant, ut externum neminem admitterent acciperent, nisi custode dato et arbitro actionum. Discis ex hoc loco, et H. 4, 64. ubi acris querela de hac re Germanorum, ad Ubios: *Nam ad hunc diem flumina ac terras et quodammodo cælum ipsum clausurant Romani, ut colloquia congressusque nostros arcerent: vel, quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac prope nudi sub custode et pretio coiremus*. Et in respon-

so Agrippinensium 65. *Sint transitus incustoditi, sed diurni et inermes*. fuit alioqui et alia Romanorum cautio in hac re, ne conventus haberent suspecti populi, nisi certo loco et numero: idque coram aliquo Romano. Fragmentum Dionis LXXIII. (72, 2.) Commodus pacem Marcomannis et Quadis dedit, sed cum lege, *Ne sæpe aut pluribus locis conventus haberent*: 'Αλλ' ἕκαστῃ ἐν ἑκάστῳ μὲν, καὶ ἐς τόπον ἕνα, ἑκατοντάχου τινὸς Ῥωμαίου παρόντος: Sed semel in mense dumtaxat et in uno certo loco, idque Centurione aliquo Romano præsentē. Lips. *et, a Pichena et vett. libris addita, est et in Turic. MS. Mox idem liber c. nostra commendamus his etc.* Colonia Rhætiæ prov. putatur esse *Augusta*, quam vulgo *Vindelicorum* appellant. ERN. Copula *et* deest in ed. Rom. Norib. Rhen.

Non concupiscentibus] Refer ad id, quod dixerat, fidos Romanis esse Hermunduros. Scimus eos, etiamsi viderint nostra, tamen fideles mansuros, nec ea, quæ viderint, cupituros. ERN.

Notum olim] Quod Romani ipsi vidissent, cognovissent, cum expeditiones in eas regiones susceptæ essent sub Druso et aliis. MS. Turic. *notum*. ERN.

Narisci] Ita in Capitolini M. Antonino c. 22. dicuntur: Ptolemæo 2, 11. Ὀβασίροι. Lips. In cod. Augustano Capitolini *Farista* dicuntur. Apud Dionem in excerptis (71, 21.) *Ναρίσται*.

Danubio prætexitur] Scriptus liber, *peragitur*. Male. Quidam, *pergitur* :

comannis Quadisque usque ad nostram memoriam Reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui et Tudri genus: jam et externos patiuntur. Sed vis et potentia Regibus ex auctoritate Romana. raro armis nostris, sæpius pecunia, juvantur. Nec minus valent retro Marsigni, Gothini, Osi, Buri. terga Marcomannorum Quadorumque claudunt. e quibus Marsigni, et Buri sermone cultuque Suevos referunt. Gothinos Gallica, Osos Pannonica lingua, coarguit, non esse Germanos, et quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi, ut alienigenis, inponunt. Gothini, quo magis pudeat, et ferrum effodiunt. omnesque hi populi pauca campestrium, ceterum saltus et vertices montium jugumque, insederunt. Dirimit enim scinditque Sueviam continuum montium jugum, ultra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latissime patet Lygiorum nomen in plures civitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficet, Arios, Helveconas, Manimos, Elysios, Naharvalos. Apud Naharvalos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsidet Sacerdos muliebri ornatu: sed *Deos, interpretatione Romana, Castorem Pollucemque* memorant.

nec id tam probe. LIPS. *Peragitur* etiam MSS. Bamberg. Turic. cod. Kapp. ed. Spir. Ast *pergitur* Puteol. seqq. ante Lipsium: qui unde hauserit *prætextitur*, nescio. *Pergitur* restituit Pichena. Quid! si *pergitur* est natum e *porgitur*, quod per compendium poeticum erat pro *porrigitur*. Id magis convenit lectioni veteri *peragitur*. Mox *Quadisque* cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ut correxit Pichena: ceteri *Quadisve*. ERN. *Prætextitur* recepit et Cluver. *Peragitur* ed. Rom. et Nor. Bip. verosimili conjectura *protegitur*, ut A. 15, 43. *porticibus, quæ frontem insularum protegent.* Ed. Rom. *Quadisque*.

Tudri] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Trudi*: quod non displicebat Rhenano. ERN. Ed. Rom. quoque *Trudi*. Sic et MS. Long. Hoc rectius esse videtur. Saltem *trut* Germanicum nomen, fidum signans. De eo genere altum ubivis silentium. De Maroboduo A. 2, 44. sq. 62. sq. Vell. 2, 108. De Vannio Quadorum Rege A. 2, 63, 12, 29.

Nec minus] *Nec* delendum putabat Lalleu. et in vers. Gall. omisit Bletorius.

Gothini] *Gothuni* semper Claudiano. LIPS. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Gottini*. Mox Grosletius corrigiit, *Buri: ii terga M. Q. c.* quod non probo, quia mox sequitur: *e quibus*. Sed *Buri* tamen bis

cod. K. (s. ed. Nor.) Ex quo punctum post *Burii* feci: ut est etiam in edd. Spir. Puteol. ERN. Ed. Rom. *Gottini. Buri*. De *Osis* c. 28. *Buriorum* nomen plurimis Baviaræ ac Sueviæ locis hodieque adhæret.

Quo magis pudeat] Sc. tributa pati, nec armis se in libertatem vindicare. ERN.

Vertices montium jugumque] MS. Arund. *juguque*. Acidalius *jugumque* insititum putat, male huc relatum e sequentibus. Sed tamen et in Agric. c. 10. *juga et montes* junguntur. An fuit *jugorumque*? A MS. Turic. abest *montium*. ERN.

Lygiorum nomen] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Legiorum*: sed mox *Lygios* habet. Eadem varietas in ed. Spir. ERN. Ed. Rom. *legiorum*.

Arios etc.] Cod. K. (s. ed. Nor.) *Harios, Helvetonas, Manimos, Helisios, Nahunarvalos*. Post tamen *Naharvalos*. In ultimo similiter variant ed. Spir. Puteol. At MS. Turic. constanter *Naharvalos* vocat. ERN. Ed. Rom. *Harios. Manimos*. MS. Humm. *Harios. Lanimos*.

Interpretatione Romana] Ita MS. Turic. cod. K. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Bonon. Puteol. Beroald. *Romani* primum editum a Rhen. 1519. quod ab omnibus ante Pichenam servatum. ERN. Ed. Rom. *Romana*.

Ea vis numini: nomen *Alcis*. nulla simulacra, nullum peregrinæ superstitionis vestigium. ut fratres tamen, ut juvenes, venerantur. Ceterum Arii super vires, quibus enumeratos paullo ante populos antecedunt, truces, insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tincta corpora. atras ad prælia noctes legunt: ipsaque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum adspectum. nam primi in omnibus præliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gotonones regnantur, paullo jam adductius, quam ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii, et Lemovii: omniumque harum gentium insigne, rotunda scuta, breves gladii, et erga Reges obsequium. Suionum hinc civitates, ipso in Oceano, præter viros armaque classibus valent. forma navium eo differt, quod utrimque prora paratam semper adpulsi frontem agit. nec velis ministrant, nec remos in ordinem lateri-

Ejus Numini nomen A.] Cod. K. (s. ed. Nor.) sic habet: *ea vis numini. nomen Alcis*. Quod nescio cur spretum Rhenano, qui illo libro usus est. Reddit rationem, quare Castorem et Pollucem interpretetur. quia ea vis illius Numinis apud Naharvalos, quæ Castorum apud Romanos: sed aliud apud illos nomen. Corruptelæ locum fecit, quod scriptum fuit *ea jus n.* inversis literis in *vis*, ut sæpe. Inde factum *ejus*. Non dubitavi ita in textu corrigere. Usitatissimum est apud Latinos, *vim et nomen* conjungi. Groslotius verba, *ejus n. n. Alcis* poni volebat, post *ornatu*. Ea res ipsi non venisset in mentem, si priscam illam lectionem cognitam habuisset. Ceterum *Alcis* est dativus numeri pluralis. ERN. Ed. Rom. *ea vis numini*. Sic et MS. Humm. Nomen *Alcis* e Slavonica lingua exponit Anton. ubi *holcz*, puer. *holczy*, pueri.

Tincta corpora] Post *corpora* punctum feci, ut est in edd. vett. ERN.

Regnant, paullo jam addictius] Bambergens. et Rom. *adductius*. etiam recte. et dixi de eo verbo supra ad H. 3, 7. LIPS. Male Colerus interpretatur, quasi esset *addictius regnant*, quod aliqua ex parte subierint jugum Rom. nam *regnantur* (inquit, non *regnant*) *adductius*, i. e. adductioribus habenis, minori specie libertatis, et majore solutioreque potestate Regia. GRON. *Adductius* cod. etiam Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Bonon. Puteol. Beroald. Rhen. 1519. *Addictius* primum reperi in ed. Rhen. 1533. in quam vitio operarum irrepsisse puto.

Vetus restituit Pichena. Ego vero etiam restitui *regnant*, quod in iisdem libris omnibus et MS. Arund. duobusque Vatic. reperitur. Primus Rhenanus eodem libro tacite edidit *regnantur* ex H. 1, 16. ut opinor, ubi est *gentes regnantur*. *Regnare* etiam populi dicuntur. ni fallor, apud quos Regium imperium est. Mox MS. Turic. *exteræ*. V. ad c. 5. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *protenus*. ERN. Ed. Rom. *regnant* . . *adductius*. sed mox *protinus*. Rhen. 1519. *regnant*. 1533. *regnantur*, quod rectius. restitui cum Bip. qui et *Gotonones* malunt sine adspiratione, ut A. 2, 62. et Plin. 4, 14. (28.) *Guttones*. Ptol. 3, 5. *Γύθωνες*.

Ipsa in Oceano] Ita primus tacite et ex ingenio edidit Rhenanus a. 1533. ante omnes et MS. Arund. *ipsæ*. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) etiam *in Oceanum*. ERN. Ed. Rom. Nor. Put. Rhen. 1519. *ipse, ipsæ*. In ed. Rhen. 1533. *ipso* forsitan per vitium typographi inrepsit. Rhen. conjiciebat *sita in Oceano*. Ed. Rom. *in Oceanum*.

Utrisque prora] Hujus generis navium A. 2, 6. H. 3, 47. jam facta mentio. Hyginus fab. 168. *biproras* vocat: de quibus alibi dictum a nobis. Schefferus et Munkerus ad Hyginum negabant, se earum navium rationem intelligere. ERN.

Nec velis ministrantur] Melius *ministrant*. Virgilianum est ex Æn. 6, 302. — *velisque ministrant*. LIPS. Add. Broukhus. ad Propert. 3, 14. 15. ubi hunc Taciti locum non præterit. Mox

bus adjungunt. Solutum, ut in quibusdam fluminum, et mutabile, ut res poscit, hinc vel illinc remigium. Est apud illos et opibus honos: eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi. nec arma, ut apud ceteros Germanos, in promiscuo, sed clausa sub custode et quidem servo: quia subitos hostium incursus prohibet Oceanus, otiosæ porro armatorum manus facile lasciviunt. enimvero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem, armis præponere Regia utilitas est. Trans 45
Suionas aliud mare, pigrum ac prope inmotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides; quod extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat adeo clarus, ut sidera hebetet; sonum insuper audiri, formasque Deorum et ra-

cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *hinc vel hinc*. ERN. Ed. Rom. Put. Rhen. *hinc vel illinc*. Bip. *receptere ministrant*, ut et ap. Lucan. 3, 691. Edd. veteres *ministrantur*. Alterum rectius.

Est apud illos, et op. h.] Bleterius mavult *Est et apud illos op. h.*

In promiscuo] MS. Turic. *neque promiscuo*. ERN. Sic et ed. Rha-gii.

Oceanus;) Sic Bip. non male; quia sequitur altera ratio, cur clausa arma.

Extremus cadentis jam solis fulgor] Sic omnes edd. præter cod. K. (s. ed. Nor.) in quo corrupte *extranius catientis*. Is. Vossius ad Melam 3, 3, p. m. 534. e vetere libro (non nominat) profert: *extremum radens—adeo clare*: idque probat: quod in istis regionibus sol non cadit, ut in sphaera recta, aut non admodum obliqua, sed tantum circuit horizontem et lambit. Id est verum, ad subtilitatem mathematicam. Nec ignoravit Tacitus, ut patet ex Agric. c. 12. Sed vulgarem consuetudinem loquendi secutus est, neglecta subtili Astronomiæ ratione, ut solent scriptores populares. Ac mirum, quem *cadens sol* offenderit, eum non offendisse *ortum solis*. Nam, ad veram rationem, sol ibi non magis oritur, quam occidit. Nec credam, Tacitum loqui de populis sub ipso cæli axe: nam illa loca non habitantur: sed de propinquis, in quibus sane solis species aufertur oculis, sed ad breve tempus, et residua multa luce. V. Agricol. l. c. ERN. Ed. Rom. *cadentis*.

In ortus edurat] Pichena, quem sequitur Kirchmaier. malebat *ortum*. Sed intelligendi sunt ortus diurni s. dierum initia.

Ut sidera hebetet] Id non mirum, judice Kirchm. ubi, cum vix infra hori-

zontem mersus sol est, jam mox adfuturus iterum, relictis, queis sidera stringit, radiis, caliginem facile omnem arcet fugatque.

Sonus insuper emergentis] Malim *se mergentis*. Nam hæc persuasio rudis et casca plebis fuit, solem, dum in Oceanum cadit, stridorem edere non aliter, quam si ignitum ferrum condatur in aquam. Posidonius apud Strabonem lib. 3. p. 138. λέγειν, φησι Ποσειδώνιος, τοὺς πολλοὺς, μείζω δύνειν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρακειανίτιδι μετὰ ψήφου παραπλήσιως, ὡσανεὶ σίζοντας τοῦ πελάγους κατὰ θέσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐμπύπτειν εἰς τὸν βυθόν. Florus de Decimo Bruto in Hispaniis bel-lante 2, 17. *Non prius signa convertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu et horrore, deprehendit*. Juvenalis ab illo ævo 14, 280. *Audiet Herculeo stridentem gurgite solem*. Quid D. Hieronymus, nonne in eodem errore, aut sermone? In Eccles. c. 1. *Sol ipse, postquam ardentem ratam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum unde exierat regreditur*. Lips. *Emergentis* abest ab MS. Turic. edd. Bonon. Spir. Puteol. Beroald. (Rha-g.) Sed Rhenanus jam a. 1519. edidit e cod. quem nos Kapp. ille Artolphi vocat (s. ed. Nor.). Atque, secundum illam opinionem, strepitus solis non minus emergentis, quam occidentis, intelligi potest. Si de occidente tantum loquitur, intelligi cadens sol ex antecedentibus potest. Itaque tanto facilius credo spuriam vocem esse. ERN. Gruterus etiam vocem hanc delet, inepte a sciolo quodam intrusam. Ipse quoque deleo cum Bip. et aptius ante *sonum* interpungo. *Sonus* is refertur ad *solem cadentem*, qui præcedit. Colerus volebat

dios capitis adspici, persuasio adjicit. Illuc usque (et fama vera) tantum natura. Ergo jam dextro Suevici maris litore Æstyorum gentes adluuntur: quibus ritus habitusque Suevorum; lingua Britannicæ propior. Matrem Deum venerantur. insigne superstitionis, formas aprorum gestant. Id pro armis omnique tutela: securum Deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens fustium usus. Frumenta ceterosque fructus patientius, quam pro solita Germanorum inertia, laborant. Sed et mare scrutantur, ac soli omnium succinum, quod ipsi *Glesum* vocant, inter vada

immergentis; plures se mergentis. Broterius redundare vocem sentiebat. In ed. Rom. comparet *emergentis*.

Formasque Deorum] Colerus, *formasque equorum*: T. Faber, *formas equorum*: quod melius. Etiam MS. Turicens. *formas sine copula*. At Heinsius ad Vellei. 1, 17. init. *formaque decorum s. decorem*: ubi et Lipsii correctionem *se mergentis* probat. Vulgatum quidem vitiosum est. ERN. Heinsii conjectura stare nequit, quia nil ibi superstitiosi foret. Eandem tamen profert et Schefferus in Misc. Obs. t. 8. p. 292. ubi vitiose legitur *formaque Deorum pro decorum*, ut ex toto nexu patet. Broterius probat *formasque equorum*, ni forte *formas Deorum* accipias de Neptuno aliisque Diis marinis solem excipientibus. Bipontini tuentur vulgatum, quod et veteres editiones habent, existimantque, effigies animalium impressos soli, unde deciduis seminibus præcipue in mari monstrificæ gignantur effigies, ut est apud Plin. H. N. 2. 3. credidisse et illas gentes. Forsan et ad auroram borealem hæc referenda putant, cujus miri lusus et luminis vibrationes et apud alios barbaros et apud ipsos Græcos Deorum formas radiantemque Superiorum cætum representare sint visæ. Conjecturam hanc egregio loco, ex De Pauw Rech. sur les Américains t. 1. sect. 2. repetito, firmant. Kirchmaierus intelligebat spectra et Dæmonum adparitiones tributas credulitati plebeïæ. Cf. A. 2, 24. Longolius referebat ad astra, duce Ovidio Met. 1, 73.

Illuc usque (et fama vera) tantum natura] Aiunt corruptum locum, si quem alium in his libris. At ego silentio transieram, ut purum et liquentem. Et sane est. Loquitur ut Physicus, sed illius ævi: qui censebant, Oceanum finem rerum, neque ultra Naturam (hanc inferam) esse. Avitus declamator (apud Senecam Suas. 1.) *Ita est re-*

rum Natura. post omnia Oceanus, post Oceanum nihil. Albutius Alexandrum Magnum compellans: *Eundem fortuna victoria tua, quem Natura, finem facit: de hoc ipso Oceano.* Fabianus ad eundem, dissuadens tentare Oceanum: *Sine potius rerum Naturam, quam Fortunam tuam deficere.* Pædo Albinovanus carmine, quo Germanicum revocat ab Oceano v. 20. *Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem.* Crassuli fuerunt, nec orbem hunc vere orbem esse satis sciverunt. Facit, quod jam nunc de sole in Oceanum lapsio dixit. LIRS. Varie locum tentant. Vossius e libro vetere, l. c. profert probatque: *illuc usque, ut fama, non tamen natura*: quod esse dicit: ibi terminari famam, non rerum naturam. Sensus bonus, sed non ex verbis istis. Grotius: *i. u. si fama vera, t. u.* Sed vix attinet ceteras conjecturas referre. ERN. Lipsii interpretationem sequuntur vernaculi interpretes. Heinsius dabat: *Illuc usque it fama vera tantum naturæ.* Bipontini paullo aliter: *Illuc usque it fama: vera tantum natura.* i. e. vera sunt, quæ de cadentis et orientis solis confini fulgore dicta, et naturæ sive rei ipsi conveniunt: longe alia, quæ fama addidit credentium. Ego hæsito.

Æstyorum] Sic bene Rheu. ex ed. Nor. Sic et ed. Rom. Prius erat apud Put. *Æfluorum*. Apud Eginhardum c. 12. dicuntur *Aisti*.

Matrem Deum] Sic bene ed. Rom. et Nor. Contra Put. et Rhag. *m. Dean*.

Omniumque tutela] Fortasse melius, *omnique tutela*. LIRS. Sed major interpunctio esse debet post *tutela*, sic: *id pro armis omnique tutela: securum Deæ c. etc.* Et, quia MS. Turic. plane exhibit *omnique tutela*, ita rescripsi. Secuti sunt Allemannus et Broterius. ERN.

Succinum legunt] Hic locus est, quem

atque in ipso litore legunt. Nec, quæ natura, quæve ratio gignat, ut barbaris, quæsitum compertumve. Diu quin etiam inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsis in nullo usu: rude legitur, informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas, quia terrena quædam atque etiam volucra animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox, durescente materia, cluduntur. Fecundiora igitur nemora lucosque, sicut Orientis secretis, ubi thura balsamaque sudantur, ita Occidentis insulis terrisque inesse, crediderim; quæ vicini solis radiis expressa atque liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempestatum in adversa litora exundant. Si naturam succini admoto igne tentes, in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem et olentem: mox ut in picem resinamve lentescit. Suionibus Sitonum gentes continuantur. Cetera similes, uno differunt, quod femina dominatur: in tantum non modo a libertate, sed etiam a servitute degenerant. Hic Sueviæ finis. Peucinorum Venedorumque et Fennorum nationes Germanis

Cassiodorus indicatum voluit 5, epist. 2. *Hoc succinum, quodam Cornelio scribente, legitur in interioribus insulis Oceani, ex arboris succo defluens, unde et succinum dicitur, paullatim solis ardore coalescens.* Sed itane contemptim ille de nostro, quodam Cornelio? non scripsit, sed quondam. Quod autem inscriptione ejus epistolæ est, *Hæstis Theodericus rex: e Tacito esset, Æstyis, qui appellat Æstyorum gentes, succinum hoc legentes.* LIPS.

Quod ipsi Glesum vocant] Salmasius ad Solin. p. 165. scribendum putat *glæsum*, atque etiam *Glæsarius insulas*, quas inde dictas Plinius 4, 16. (30.) arguit, et sic scriptas in libris Solini se reperisse testatur: ducto nomine a Germanico *Glas*, vitro, quia pellucet succinum illud. ERN.

In nullo usu: rude etc.] Sic interpunximus e cod. Kapp. (s. ed. Nor.) aliisque vet. edd. recentiores cum sequentibus jungunt, sicut ed. Spirens. Mox frustra Groslotius (e vet. cod.) *profertur*. Immo intellige, *Romam, s. ad nos.* ERN. *Profertur* etiam ed. Rom. et Norib.

Succum tamen arborum] Hæc vulgaris opinio in dubium adducitur a Wiggando in vera succini historia, et aliis, qui de succino scripsere. Succinorum, quibus insecta aliaque animalia interlucent, dives thesaurus ostenditur Dresdæ inter ceteras naturæ, congestas in Re-

gia porticus, opes. Eorum exquisitior pars edita est Lipsiæ 1742: quæ utinam elegantiore et disertiore interpretatione nacta fuisset. ERN. Cf. Plin. 37, 3 (11). et inter recentiores Schlæzer in Nord. Gesch.

Crediderim, quæ—labuntur,—exundant] Hæc non credo bene Latina esse et Tacito digna. Ratio Latinitatis postulat certe *labuntur, et exundant.* ERN.

Non modo a libertate, sed etiam a servitute degenerant] Degenerant a libertate, quia ceteri Germani fere omnes liberi, hi servi. Degenerant a servitute, quia servientes populi, Regibus, ideoque hominibus, servire solent, hi feminis. Sic Pichena. Fortasse recte. Ego tamen ambigebam mecum, an non scripsisset Tacitus: *non modo a libertate, sed etiam in servitute degenerant.* GRON. Sufficit Pichenæ expositio. Ita et apud Vell. 2, 83. *infra servos cæiens.* Quæ hic narrantur de *Sitonibus*, rectius omnino ad finem capituli præcedentis referenda videntur, ut bene Bip. monent.

Hic Sueviæ finis] MS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ed. Spirens. *finis*: quod ipsum quoque ferri posset: sed illud usitatius ac melius. Gryph. vitio operarum *hinc*. ERN. Ed. Rom. quoque *fines*.

Et Fennorum nationes] Sic e cod. Artolph. (s. ed. Nor.) edidit Rhenanus;

an Sarmatis adscribam, dubito: quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, sede ac domiciliis, ut Germani agunt, sordes omnium ac torpor procerum: connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. Nam quicquid inter Peucinos Fennoſque ſilvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia et domos fingunt et ſcuta geſtant et pedum uſu ac pernitate gaudent; quæ omnia diſerſa Sarmatis ſunt, in plauſtro equoque viventibus. Fennis mira feritas, fœda paupertas: non arma, non equi, non Penates: victui herba, veſtitui pelles, cubile humus. ſola in ſagittis ſpes, quas, inopia ferri, oſſibus aſperant. Idemque venatus viros pariter ac feminas alit. Paſſim enim comitantur, partemque prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum imbriumque ſuffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt iuvenes, hoc ſenum receptaculum. Sed beatius arbitrantur, quam ingemere agris, inlaborare domibus, ſuas alienaſque fortunaſ ſpe metuque ver-

ſie conſtanter MS. Turic. Ed. Spir. *Femiorum* ceteræque ante Rhen. Ille tamen mox *Fennoſque*, et *Fennis*, ut ed. Puteol. *Fennis* etiam Beroaldi. At Rhag. conſtanter *Fennios* habet. ERN. Ed. Rom. etiam *Fennorum*.

Procerum connubiis mixtis] Rhenanus conjicit ſic fuiſſe ſcriptum, *Cæterum connubiis mixtis* etc. conſentientibus Althamero, Mureto. Quod et mihi placet. Quare enim inter proceres tantum connubia fingamus. *Connubia mixta* forent promiſcua. Sed quis ita locutus eſt? legendum potius *mixti*, ut Colerus voluit. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *mistoſ*, et ante *omniumque*. ERN. *Miſtoſ* etiam ed. Rom. ſed *omnium* abſque copula. *Procerum* tuentur Pichena et Conring. ſed male ſejungunt a præcedentibus. reſtituo locum fere ut Bip. *torpor procerum* opponitur *sordibus omnium*. Ita jam Acidalius. Ut legas *mixti* cum Colero et aliis, non opus; ſenſus idem. Cruſius in Prob. crit. perperam *fœderantur*.

Domos fingunt] Sic ex meiſ libris primæ Lipſii edd. Sed id eſt vitium operarum, quod fuit in editione ignobili, cujuſ exemplum Lipſius accommodavit præliſ typographorum. et tamen id ab omnibus ſeqq. editoribus Taciti ſervatum eſt: Colerus etiam explicavit. Edd. veteres (in hiſ Rom. et Nor.) et bonæ ante Lipſium omnes, quibus uſus

ſum, habent *fingunt*: quod reſtitui. *Fingunt ædeſ* hi populi, e luto ſcilicet, ut ruſtici noſtri; cum Sarmatæ in plauſtris figant vehantque, a quibus illoſ populoſ hoc nomine diſerte diſtinguit. Sic ap. Ovid. *Fast.* 1, 158. *hirundo ſub trabe celta luteum fingit opus*, omninoque aveſ *fingere nidoſ* apud Ciceronem dicuntur de Or. 2, 6. ERN. *Fingunt* recepere Lall. Brot. Bip.

Peditum uſu etc.] *Peditum* omnes edd. vett. *Pedum* in Lipſianis primum reperi: quod, e correctione neſcio cujuſ natum alibi, in haſ venit. Nec dubito, veram eſſe correctionem: ſed, quia tamen et altera utcunq; ferri et explicari poteſt, cam potius exhibendam, alteram recentiore, et e Lipſianis ad omnes recentiores propagatam pro conjectura, ſed bona et vera, apponendam cenſui. ERN. *Pedum* omnino rectius. Reſtituo cum Lall. Brot. Bip.

Quæ omnia diſerſa Sarmatiſ] Vide H. 1, 79.

Huc redeunt] Cod. K. (s. ed. Nor.) *Nunc*, ut ſupra *Nerthum* pro *Herthum*. Poſt ſed vett. edd. Rhenanus a. 1533. ex ingenio correxit *id*: bene fortatte: ſed illud quoque bonum, nec de conjectura tollendum. Forte fuit a Tacito ſed *id*. Sed *id* commode intelligi poteſt. ERN. Ed. Rom. *huc*. Eadem cum Nor. *Sed*.

sare. Securi adversus homines, securi adversus Deos, rem difficillimam adsecuti sunt, ut illis ne voto quidem opus esset. Cetera jam fabulosa: *Hellusios et Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ferarum, gerere.* quod ego, ut incompertum, in medium relinquam.

Securi adversus Deos] Non quo nullos credant, sed quod nihil habentibus adimere Dii nihil possunt. Sed est vel sic parum decora majestati Deorum sententia. ERN.

Ut illis n. v. q. opus esset] Sic omnes edd. ante Rhenanum, qui, iudicium suum secutus, edidit *opus sit*; quasi non et illud rectum esset. Si potuit dicere *assecuti sunt* pro *assequuntur*, cur non et *opus esset*? Atque, secundum ἀπεισιαν grammaticam, perfectum excipere debet imperfectum, non præsens. Et sunt multa talia apud veteres, in qui-

bus, si rem vernaculo nostro loquendi modo, aut hodierna Latine scribentium consuetudine iudices, præsens imperfecto substituendum sit. Itaque vetus iure restituimus. ERN. Rhen. conjicit: *ut illis ne voto quidem opus. Sed. . .*

Hellusios et Oxionas] Turnebus Adv. 6, 19. conjicit *Panotios* vel *Hollotios et Oobios*. Schlözer in Anm. zu Schönings alt. Nord. Gesch. p. 127. intelligi putat *Oæonas, Hippopodas, Panotos*. Provo- cant ad Melam 3, 6. Plin. H. N. 4, 13 (27). Isidor. Etym. 11, 3.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PA Tacitus, Cornelius
6705 [Works. Latin. 1813]
A2 Opera
1813
t.2
pt.1

